De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 11

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 11. Jul. Vuylsteke, Ad. Hoste, Gent / De Seyn-Verhougstraete, Roeselare / J. Noordendorp, Amsterdam 1881

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188101_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

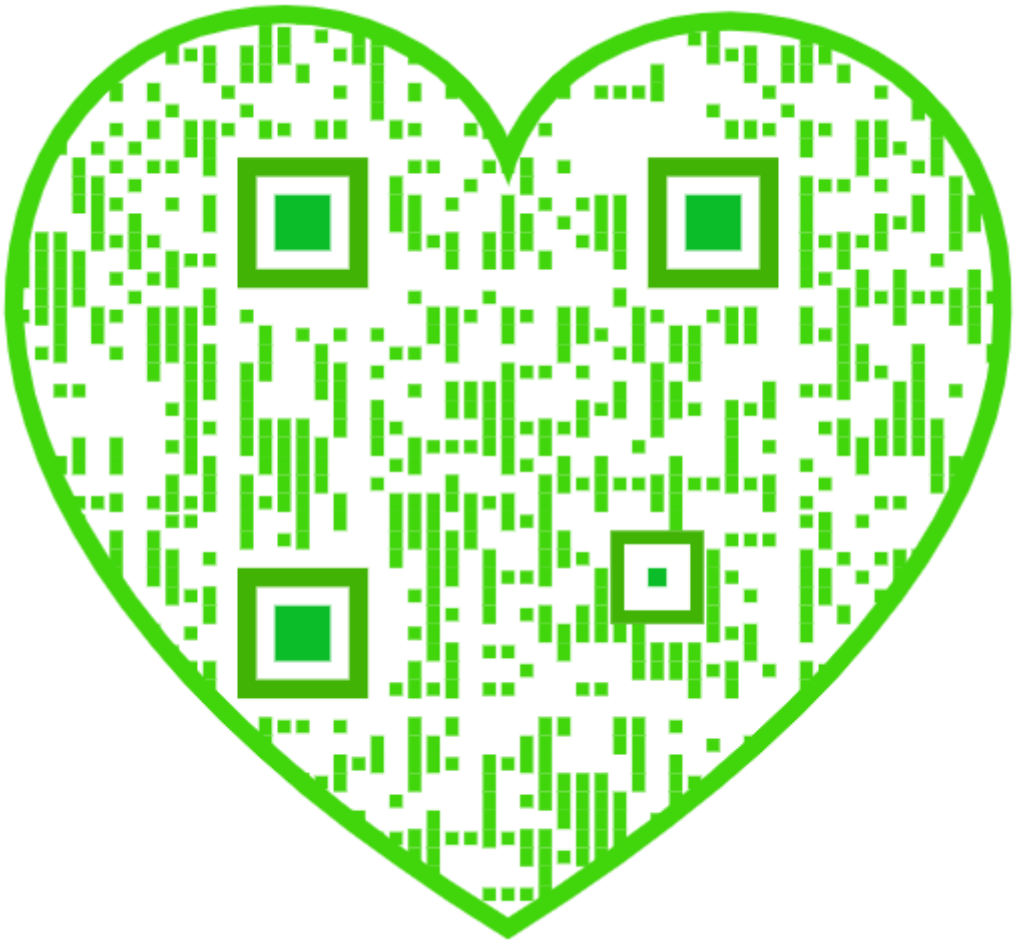

In den Bonten Os.
Verhaal uit de Kempen.
Door Gustaaf Segers.

I.

Toontje de Postbode, die dagelijks de brieven van Turnhout naar Winschoten brengt, slaat nooit over, er bij 't heengaan een borreltje bitter, en bij 't weerkeeren een glas gersten te drinken. Geen enkel voerman, niet één veehandelaar, die naar de stad der wevers trekt, gaat haar voorbij. Waar blijft Toontje pleisteren? Waar laten de voerlieden hunne paarden asem scheppen? Ik was bijna vergeten de herberg aan te duiden. Voor hen, die den Turnhoutschen steenweg kennen, zou dit geen erg geweest zijn, allen weten dat zich daarop maar ééne bevindt welker faam duurzaam genoeg gevestigd is, om alle voorbijgangers onwederstaanbaar naar binnen te lokken.

Dat is de *Bonte Os*. Gij hoeft slechts dezen naam uit te spreken, en onmiddellijk zullen de bewoners van den Noord-Oostelijken hoek der provincie Antwerpen u overtuigen, dat zij er geene vreemdelingen zijn.

De handelsreiziger beveelt zijnen kruier in den *Bonten Os* te rusten, Nelis Janssens, die met de vracht van Turnhout rijdt, spant er zijnen ‘bruinen’ voor een uurken uit, de studenten van Winschoten drinken er zich geestelijk verheugd als ze in vacantie gaan, de vigilanthouders laten er hunnen ‘Bles’ drinken wanneer zij de pastors ter Dekenij of de inspectors ter Conferencie voeren, en de vetkoopers van heinde en ver doen er hunne waar bestellen. De faam van den *Bonten Os* is zóó wijd verspreid, dat men zich geen uitstapken in die streek kan verbeelden, zonder dat zich aanstonds het nevendenkbeeld opdoet er een poosje met den baas te praten. Wel mag de reden dezer goede faam in de billijke behandelinh gezocht worden die men er geniet, doch veel meer is zij deze aan de oude overleveringen verschuldigd.

De stramste grijsaard van gansch de Kempen heeft nooit gehoord of de *Bonte Os* was in volle ‘fleur’: onze voorvaderen dronken er een genoeglijk pintje, zoodat het eene stalen wet is dat wij die herberg nooit voorbijstappen. Men moet daarbij bekennen dat deze wonderwel gelegen is, ongeveer ander halve mijl ten Oosten van Winschoten. Op dien grooten afstand is zij een der weinige woningen die zich aan den smallen steenweg bevinden, en was zij in den letterlijken zin de eenige op eene onoverzienbare oppervlakte toen Winschoten en Turnhout nog door slecht onderhouden aardewegen verbonden waren.

De *Bonte Os* is tamelijk groot. In den ouden, met mos bewassen voorgevel, bevinden zich aan weerszijden der deur twee lage vensterramen. Het strooien dak, dat ver over den gevel hangt, is zeer hoog en zoo oud dat men moeilijk het jaar zou kunnen bepalen wanneer het gelegd werd. Des winters staan, boven de deur, slechts enkele groote bossen ‘donderblaren,’ die het huis van alle onweders moeten bevrijden, doch des zomers gelijkt dat oud strooien dak een echt weiland. Door den frisschen wind, die er in het schoone jaargetijde menigmaal waait, worden er de zaadjes van allerlei plantjes opgevoerd, welke er wortel schieten en zich weelderig ontwikkelen. Zoo ziet men daar dichte grasplantjes, spichte korenhalmen en dunne mastscheuten tusschen tallooze bloemen, als stijfseltjes, koekoeken, heibloemen, enz, allerliefst boven den *Bonten Os* wiegelen. Een smal gangsken, waar ternauwer nood één mensch kan doorgaan, scheidt de huizing van de schuur, een ruim planken gebouw, met een laag strooien dak, dat onlangs werd vernieuwd. Eene tamelijk groote ‘werf’ strekt zich achter de huizing en den stal uit, die links door den koe- en paardenstal wordt begrensd. Eene hooge, wèl geschoren haag, die als voortzetting van den voorkant der schuur dient, loopt op een honderdtal meters nevens den steenweg, en sluit eenen grooten, doch onvruchtbaren tuin af.

Na de hoeve van buiten zoo zorgvuldig beschreven te hebben, zullen wij, om de eentonigheid te vermijden, ons

wachten juist te bepalen hoe zij er van binnen uitziet; wij verkiezen er den lezer zelven binnen te leiden.

Een vuur, waarover men zonder overdrijving 'nen os zou gebraden hebben, brandt in den haard; een kruiwagen turf is er aangetast, behalve een goede armvol droge kluppels en licht rijshout. Als tongen lekken de vlammen den dampenden koeketel, die aan eenen zwarten draaiboom hangt, waardoor het veevoeder door eene groote schuif, in den koestal kan worden gebracht.

Een enkel man bevindt zich op dit oogenblik in het vertrek: Stien, de oude baas. Hij zit, met zijn kort pijpken in den mond, behagelijk in den ouden ouden zorgstoel. Zijne voeten rusten in de heete assche, en toch kan hij niet nalaten zich nu en dan over het vuur te buigen om zijne verkleumde handen te warmen.

‘Nelis zal vaststaan,’ sprak hij bij zich zelven, hevig aan zijn smokkeltje trekkende, ‘hij is al een uur voor 't minst over tijd.’

De baas opende de deur, doch het schouwspel dat zich aan zijn oog vertoonde, was niet van aard om hem dien dag veel bezoekers te doen verwachten. De lucht was zoo zwart, zoo gesloten, zoo zwaar; de sneeuwvlokken dwarrelden in zoo zwindelende vaart door het ruim dat een kortstondige aanblik u duizelig maakte.

Het dennenwoud, dat zich aan de overzijde der baan bevond, en welks lange takken tot tegen het dak gegroeid waren, woedde zoo vervaarlijk, als ware het door booze geesten beroerd geweest. Een onbeschrijfelijk akeliig gefluit, dat [...], zeer verre, bijna onhoorbaar in het bosch scheen te ontstaan, nam met veel snelheid in kracht toe, tot dat het zoo geweldig tegen den gevel van den *Bonten Os* weerkaatste, dat het den minst bevreesde tot in de ziel trof. Honderd geluiden van verschillenden aard schenen overal te gelijk te ontstaan en brachten dat vervaarlijk gezucht, dat sissend geschuifel, dat krakend gedreun te weeg, waarvan niemand zich een juist denkbeeld kan vormen, die nooit tijdens eenen hevigen winterstorm een Kempisch woud heeft gezien.

Hoewel het staande horloge van den *Bonten Os* slechts drij ure aanwees, was gansch de omtrek in de schemering gehuld. Niets zag men dan hier en daar eenen verrimpelden boomstam, die met razend geweld heen en weer geslingerd werd. De wind woei zoo hevig dat hij gansche sneeuwvlagen met zich heen voerde, welke dan weer zoo overvloedig neerstortten, dat een witte rook boven de heide scheen op te stijgen.

‘Binnen, Turk!’ riep de oude, daar zijn lieveling buiten sprong, en zich in den sneeuw rondwentelde. ‘'t Deugt er niet,’ mompelde hij, het hoofd buiten de deur stekende. ‘Nelis zal te Turnhont gebleven zijn, anders weet ik niet wat er van hem moet geworden. Wij kunnen niet beter doen dan met de voeten in de heete assche blijven zitten.’

Hij rakelde met de lange stang het vuur op, taste er een dozijn turven rond, en wierp er een paar eiken kliuppels op, stak op nieuw zijn kort pijpken aan, en luisterde dan met innig welbehagen naar den wind, die in de breede schouwpijp zijn akelig deuntje floot.

II.

Eene halve uur kon baas Stien zoo bij 't vuur gezeten hebben, toen hij, na een vrij langdurend gedraai met de deurklink, eenen onbekenden reiziger zag. De sneeuw werd met kracht in het huis gezweept, zoodat de vreemdeling de deur sloot afvorens zelfs den ouden man te groeten.

De binnentredende was, op 't eerste gezicht, vreemd in de streek. Hij kon een man zijn van hoogstens vijf en twintig jaren. Zijne middelmatige, wel geëvenredigde gestalte was in eenen langen pekmantel gewikkeld, waaronder men alleen zijne blinkende waterleerzen kon bemerken.

- ‘Kom bij 't vuur zitten, Mijnheer,’ sprak Stien, bijna onhoorbaar, het pijpken in de rechterhand houdend; ‘ik weet waarlijk niet hoe ge door zulk weêr kunt reizen.’

De bezoeker stampte den sneeuw van zijne voeten, ontdeed zich van zijnen overfrak en hoed, en nam plaats naast Baas Stien.

Hoewel de oude reeds aan verscheidene gansch bijzondere lieden *gersten* of *Meerselsch* geschonken had, kon hij zich niet onthouden den jongen man aan te kijken met eene bewondering die aan verbazing grensde. Hij was getroffen door zijn schoon en sprekend gelaat, en den milden ernst die er op uitgedrukt was. Haastig tapte hij een glas bier, stak zijn pijpken op nieuw aan, en verwachtte blijkbaar dat de jonge man de samenspraak zou aanvangen.

- 'Baas' zegde deze op onbedwongen toon, 'men heeft mij den *Bonten Os*, als eene uiterst goede afspanning aangewezen; zou het niet mogelijk zijn hier voor een paar maanden mijnen intrek te nemen?'

De oude pookte het vuur op, deed een paar felle trekken, en zei: '*Logement* ben ik niet gewoon te geven, Mijnheer; wij hebben wel een groote kamer, maar voor u zal die wel niet goed genoeg zijn.'

- 'Dit meent gij, mijn beste,' antwoordde de onbekende uiterst vriendelijk, 'ik ben overtuigd dat ik het hier zeer goed zal hebben.'

- 'Een fijn eetmaal kan ik ook niet geven; dat gaat hier maar zoo te goeder trouw: stadsche heeren gelijk gij, Mijnheer, zouden 't hier niet gewend worden.'

- 'Wel baas,' hernam de bezoeker, 'denkt ge dan, dat ik eene koningstafel gewoon ben?.... Hier zal ik zeker een stevig Kempisch maal hebben.

Het ongedwongen, eerlijk gepraat van den reiziger stonden baas Stien aan.

- 'We zullen zien,' zegde hij, 'in alle geval kunt ge dezen avond niet verder gaan. Rosalie, mijne kleindochter, is naar Turnhout, men zal haar morgen met de huivenkar t'huis brengen. Met haar moet ik toch eerst spreken.'

De vreemdeling haalde eene meerschuimen pijp uit den binnenzak, stopte ze vol, de baas reikte hem een brandenden solferstek en vroeg:

- 'Maar, Mijnheer, als 't niet onbeleefd is u dat te vragen: waarom wilt ge in den winter twee maanden hier in 't midden

der heide komen wonen? Er is hier niets te doen; de jacht i sedert de sneeuw, overal gesloten....'

- 'Dat zal ik u zeggen, baas,' antwoordde de jonge man, Stien vertrouwelijk op de knie kloppende, 'en ge zult niet weinig tevreden zijn. Ge gaat hier eenen ijzeren weg krijgen, van Antwerpen naar Winschoten, met eene vertakking van daar naar Baarle en Turnhout. *Ik* ben gelast de gronden te meten.....'

- 'Och, daar heb ik al voor jaren en jaren van gehoord,' schuddebolde de oude in zijnen gemakkelijken leunstoel; 'honderd heeren die in den *Bonten Os* aanstapten, hebben het me verteld; maar ik zal het gelooven als ik het zie.'

- 'Dezen keer is het zeker' bevestigde de beambte; 'er loopen geene twee jaren meer aan, of gij rijdt in een goed uur naar Antwerpen.'

- 'Dat zou erg genoeg zijn,' sprak de oude zich achter. 't oor krabbende, 'ja, als dît zoo voortgaat, zal de beste affaire nog te niet gaan.'

- 'Zoo heb ik nog niemand hooren spreken' lachte de jonge man gansch behagelijk; 'overal waar ik kom, is men blij als ik mededeel dat het dorp welhaast door spoorbanen met de groote steden zal verbonden zijn. Ik ken plaatsen, alwaar, voor dat er een ijzeren weg was, slechts eenige kleine huizekens stonden, welker bewoners armoedig leefden, geboren werden, in 't zweet huns aanschijns werkten, en stierven zonder eigenlijk de wereld gezien te hebben Tegenwoordig zijn het prachtige steden, waar honderden fabrieken aan duizenden menschen nering en brood verschaffen. Dezen zijn beschaafd en onderwezen geworden en weten eerst nu wat het leven is.'

Baas Stien blikte met eene sombere uitdrukking in het knappend turfvuur en schudde droefgeestig het grijze hoofd:

- 'Gij zijt jong, mijnheer, en daarbij van stiel; doch het is te hopen dat gij met de jaren wijzer zult worden. Jan Van Leliendael,' zoo ging hij ongemeen ernstig voort, 'heeft in zijne professiën geschreven, dat de menschen op den duur zóó slim zullen willen worden als God zelf, en dat dàn de wereld

zal vergaan. Ik geloof waarachtig dat de goede man gelijk had. Wie, bliksem, had gedroomd dat wij dat duivelsch ding in de Kempen zouden gezien hebben! Moesten mijn vader zaliger en al de menschen, die *ik* hier in den omtrek gekend heb, en nu al lang daarboven zijn, terugkomen, zij zouden zeker hunne eigene oogen niet gelooven. Wil ik u ronduit mijn gedacht zeggen, mijnheer, over dat nieuwmodisch ding, dat gij den "vapeur" heet? Als we dàt zullen hebben (en ik begin erg te vreezen, dat ik dat ook nog beleven zal) zullen de menschen, ja, voor "een klein geld" in een goed uur tijds, zonder moeite, in de stad zijn. Die van de stad zullen even gemakkelijk hier en "op een ander" aankomen. Onze jongens en meiskens zullen niet alleen het kwaad uit de stad leeren, men zal het ook van dààr hier invoeren, en aldus jonge en oude menschen na eenige jaren tot in den grond bederven. Dit is het ergste wat ik tegen de ijzeren wegen heb, maar niet het eenige. Tegenwoordig winnen hier in den omtrek honderd menschen stillekens aan, maar eerlijk hun brood, net gelijk hunne oûwkens zaliger. Welnu, al die menschen zijn aan den arme, op den dag dat uw ijzeren weg voltrokken is. Drij voerliê rijden iedere week met eene zware vracht van Winschoten naar Antwerpen, een naar Turnhout en naar Breda; ontelbare kleine pachters verdienen in den winter eenen goeden stuivermet het vervoer van wischhout en kolen; vier keeren per dag rijdt de diligencie over den grooten steenweg, en twee keeren nevens mijne deur. Wat zullen al die menschen gaan aanvangen? Ik spreek nu nog niet van den smid, die met het beslaan der voerlie- en diligenciepeerden half zijn brood wint, noch van de gareelmakers, herbergiers en anderen, die toch ook geerne hunnen kost verdienen... Ja, man, ik zeg het nog, honderd menschen hier zijn aan den arme, die nu deftig door de wereld komen.'

De staatsbeambte vond eene bijzondere pret in den gullen kout van den baas uit den *Bonten Os.* Wel had hij nog gelezen en hooren zeggen dat sommige menschen de invoering der ijzeren wegen bestrijden, doch hij zelf had er nog nooit zoo eenen ontmoet. Thans had hij er eenen voor zich, die, hoewel

oud en versleten, in zijnen hartstocht tegen de schoonste uitvinding der nieuwere tijden, eene welsprekendheid aan den dag legde, welke hem tijdens dit hondenweer waarlijk goed aan het hart deed. Al spoedig had hij opgemerkt dat er geene kans was den ouden man tot zijne meening over te halen; hij wilde dien echter nog eene wijl op zijn stokpaardje houden; daarom zei hij zeer ernstig:

- ‘Maar baas, de ijzeren wegen hebben juist de tegenovergestelde gevolgen die gij voorziet. Veronderstel dat hier in de nabijheid van den *Bonten Os* eene statie gebouwd werd, zoudt gij niet denken dat uwe herberg tien keeren méér bezoek zou ontvangen dan tegenwoordig! Nu schrikt de moeilijkheid der reis iedereen af, dàn zoudt ge verwonderd zijn welk groot getal vreemdelingen ge elken zomer zoudt ontvangen. Het masten hout dat nu bijna niets geldt, zou heel in 't kort wel eens zoo duur zijn.’

- ‘Ge zijt er niet, mijnheer, ge zijt er niet,’ lachte de oude, blijkbaar goed gezind. ‘Al de heerkens die uit de stad komen, verteren op den buiten niemendal; ze blijven in Winschoten eten, en logeeren er niet eens. Zij kunnen immers met het grootste gemak 's avonds in één uur terug naar de stad keeren. Ik word dit al gewaar aan den steenweg. Vroeger kreeg ik meer bezoek dan nu; op den aarden weg was de voerman, of hij wilde of niet, verplicht zijn paard in den *Bonten Os* wat te laten blazen, tegenwoordig stapt al meer dan één mijne deur voorbij. En, 't zal wat schoons zijn, mijnheer, als 't hout niet meer koopelijk zijn zal. Tegenwoordig kunnen de armste arbeiders, die een beetje weten te sparen, alle jaren hun proviseken turf en mutsaard opdoen, wat het hun mogelijk maakt bij een weer als vandaag, aan een warm vuurken te zîtten, - zult gij het als een groot geluk aanzien, mijnheer, als dit niet meer zal kunnen zijn? De bosschen hooren toe aan eigenaars, waarvan velen zoo rijk zijn dat een cent of een frank voor hen hetzelfde is; voor die mannen zal het dus weinig geven of de prijzen verdubbelen, maar voor onze arbeiders, dàt is wat anders. En dan zullen er nog vele koopliê uit de stad rijk mêe worden....’

Hoewel de baas uit den *Bonten Os* zijne overtuiging met vuur verdedigde, was er geen bittere toon in zijne woorden te bespeuren; ja, hij legde in de ontwikkeling zijner bewijsgronden eene goedmoedigheid, eene gulle vroolijkheid aan den dag, die de hoofdtrekken van zijn karakter waren. Thans was hij beter gezind dan ooit; hij was vast overtuigd zijnen tegenstrever te hebben 'geklopt', wiens schoone verschijning en beschaafde manieren hem eenen hoogen dunk hadden ingeboezemd.

Deze kon er nog niet toe besluiten baas Stien van zijn thema te laten afstappen. - 'Maar, kom eens aan,' zegde hij, hem met de rechterhand op den schouder kloppende: 'Indien gij den ijzeren weg in uwe jeugd reeds gehad hadt, zoudt ge toch stellig zoo oud niet geworden zijn zonder iets van de wijde wereld te hebben gezien?...'

Bij deze woorden scheen een elektrieke slag de stramme gestalte van den grijsaard te doortrillen: hij richtte zich op van zijnen zetel, terwijl de jonge man duidelijk eenen traan in zijn oog zag glinsteren. De oude keek een weinig door de smalle vensterschijven de sneeuwjacht aan, die buiten nog hevig woedde, en sprak, terug aan het vuur plaatsnemend:

- 'Jonge heer, als gij ooit met uwen ijzeren weg zooveel steden zult gezien hebben als ik provinciën zonder dien "à vapeur", zult ge van de wereld mogen spreken... Zie, op uw enkel woord zijn mijne jonge jaren mij weer voor den geest gekomen; indien gij lust hebt om te luisteren wil ik u daarvan wel iets vertellen.'

III.

Herman Van Dyck, zoo heette de Staatsingenieur, had zeker niet gedacht, toen hij van zijnen Bestuurder bevel kreeg voor een gansch jaar naar de Antwerpsche Kempen te vertrekken, dat hij daar bij zijne aankomst eenen zoo aangenamen avond zou doorbrengen. Zulke zending was door de collegas zorgvuldig op den hals van den jongste geschoven. 'Een gansch jaar bij onbeschaafde, ruwe menschen doorbrengen,

(zoo heette het op de bureelen) 's avonds geen enkel man aantreffen met wien men een verstandig woord kan spreken, van al de aangenaamheden beroofd blijven die het gezellig verkeer in de groote steden oplevert, dit alles vormde in de oogen der bedienden een baantje dat zij den minsten handelsklerk niet zouden benijd hebben. Dan nog spraken zij van de strengheid van den dienst, die hen verplichten zou van 's morgens tot 's avonds door dik en dun te loopen, met de domste menschen die onder Gods zon loopen overeenkomsten te treffen, en honderd erge zaken die de vertegenwoordigers van het Rijksbestuur in de Kempen te wachten stonden. Neen, dan verkozen zij eenige uurkens in de bureelen door te brengen en ten minste den avond vrij te hebben.

Van Dyck aanvaardde dan ook zijne lastige zending niet zonder eene zekere grimmigheid; doch, hij werd door het Hooger Bestuur rechtstreeks aangeduid, zoodat van geen tegenstribbelen spraak kon zijn.

Welnu, dat enkel uur, welk hij aan den warmen haard, in gezelschap van Baas Stien, had doorgebracht, had hem méer genot verschaft dan hij sedert jaren had gesmaakt. Wel zette Baas Stien eene stelling vooruit, waarover hij niet eens ernstig redetwisten kon, doch het was den beambte onmogelijk te ontkennen dat hij eenen aangenamen prater, een origineel karakter vòor zich had, gelijk hij er tot nog toe te vergeefs had gezocht. Hoewel nog jong en zonder ondervinding wist Van Dyck al lang dat er maar al te veel waarheid ligt in de bewering; dat de spraak aan de menschen gegeven is om hunne denkbeelden te bewimpelen. Hier sprak hij met eenen man die niet wist wat huichelen was, en wiens hart hem op de tong lag. Daarbij deed het hem - die in zijne moeielijke, afgetrokken studiën tot moê wordens toe, de weldaden der toepassing van den stoom op de nijverheid, bestudeerd had - recht goed, deze weldaden door eenen grijzen pachter uit een verloren hoeksken der Kempen met vuur te hooren bestrijden, en dat met zeer eigenaardige bewijsredenen.

Hij kon zich niet onthouden den verteller onophoudelijk in het aangezicht te kijken. Stien's gelaat was geweldig

ingekrompen en met ontelbare rimpelen doorkliefd. Zijn grijze oogjes stonden geene seconde stil, als vuurkooltjes keken zij den jongen man aan, en bewezen den stedeling, zoo wel als de diepovertuigde toon van den ouderling, dat deze waarlijk meende wat hij zei. De mond van den grijsaard was groot, en de onderlip afhangend, zoo dat het hem bij al dat spreken, uiterst moeielijk was zijne pijp aan te houden. Stien wilde echter het genot van den tabak niet lang missen: den eenen solferstek stak hij na den anderen aan, en daar zijne handen fel bibberden, en hij soms voortvertelde zonder aan aansteken te denken was de vlam al eens tot aan de vingers eer hij de pijp in den mond stak.

Hij trok de wollen slaapmuts tot in den hals, pookte het vuu op, stak zijn smokkeltje langzaam, goed aan, en begon:

'De *Bonte Os*, Mijnheer, zag er voor tachtig jaren, wanneer ik ter wereld kwam, juist uit als tegenwoordig. Mijne ouders wonnen er goed den kost, hadden niets gezien van de wereld; toch waren ze zoo gelukkig als iemand. Een enkel ongeluk overkwam hun gedurende hunnen langen levensloop, maar zulke rampen beleven ook tegenwoordig geene menschen meer. *Ik moest voor Napoleon optrekken!*'

Het uitspreken van dien naam bracht eene onbeschrijfelijke uitwerking op het wezen van den zoo vroolijken man te weeg. 'Napoleon!' herhaalde hij, 'waar zijn de menschen, die tegenwoordig zulken man nog kunnen zien? Neen, ge moogt duizend jaar oud worden, de wereld doorreizen met uwe ijzeren wegen, - bij Napoleon vergeleken zijn al de groote mannen, die men u aanwijzen zal, maar wassen poppen, meer niet!'

'En *ik* had hem al gezien toen ik nog jonger was dan gij nu. Ik geloof dat hij in zijn leven drij keeren te Antwerpen geweest is... Napoleon! Er waren er vele die tien, twaalf uren verre te voet aflegden om later te kunnen zeggen dat ze Napoleon gezien hadden.

Ik had het geluk hem reeds in 't jaar 1808 te zien; ik was toen zoowat zestien jaar oud. 'k Weet het nog heel goed: de officieren van de Marine gaven den Keizer op 't Groen

Kerkhof te Antwerpen een banket. Hij sprak daar zoo vertrouwelijk als ware hij “l'Empereur” niet geweest. Napoleon was toen nog jong, mager en geel in zijn gezicht... In dat jaar heb ik in Antwerpen nòg iets gezien: op de Kasteelplein moest er een galeislaaf, gelijk er duizenden aan de “scheepstimmerwerf” werkten, onthoofd worden. Al de ongelukkigen waren er tegenwoordig, twee aan tweegebonden. Verscheidene regimenten soldaten stonden daar allen in 't geweer, en er werd bevolen iedereen neer te schieten die één woord zou durven spreken!

In 't jaar *elf* moest ik optrekken. Hoe mijn vader, moeder en zusters schreiden zal ik u niet zeggen. Geenen dag heb ik gedurende mijne lange dienstjaren dit afscheid vergeten, en het heeft me geen kwaad gedaan; ik verzeker het u.

Al de jongens van mijnen ouderdom uit deze streek werden door den meier van Turnhout naar Antwerpen gebracht, waar ons eene compagnie soldaten wachtte. Wij gingen te voet naar Mechelen, Leuven, Namen, Arlon, Metz Straatsburg, waar onze dépôt was. Onderweg hadden we de exercitie al geleerd. Ik werd bij de *Chasseurs de la Garde* ingelijfd en stak met een heel groot leger den Rijn over.. Gedurende onze veldtochten in Duitschland en Rusland heb ik verscheidene brieven van mijne zuster ontvangen; zij was eene der weinige vrouwen uit de Kempen die in dien tijd lezen en schrijven konden. Drij maanden na mijn vertrek schreef ze mij dat niets akeliger was dan 't bijwonen der Hoogmis in de Kempische dorpkerkjes. Men zag er slechts kinders, vrouwen en grijsaards. Buiten de gebrekkelijken kon men in Merrem, Vierseghem of Zandeghem geene drij jonge mannen in de kerk tellen. En dan, de veldarbeid: de aarde scheen te vragen dat men haar zou bewerken en bezaaien, doch er waren geene handen. Men zag grijsaards en kleine knapen, die 't beproefden den zwaren ploeg te drijven, maar hunne handen waren te zwak voor den onvruchtbaren grond van deze streek, zoodat er soms in jaren geen oogst ingehaald werd, die mocht gerekend worden.

Een anderen keer schreef zuster me meer bepaald

over ons huishouden. Zij meldde mij dat, ze door onpasselijkheid verplicht geweest was, 's nachts te twaalf ure op te staan, en dat ze Moeder in den donkere met uitgestrekte armen voor het groot kruisbeeld in de keuken neergeknield gezien had. Dit deed moeder alle nachten, en hoe weinig hoop vader en zuster hadden, mij, hunnen eenigen zoon, weder te zien, twijfelde ze er geen oogenblik aan, of het beeld had haar verzekerd, dat ik haar zou teruggegeven worden, dat mij geen leed in den oorlog deren zou. - En wonder was het toch, dat ik aan duizend gevaren ontsnapte, terwijl de meeste mijner kameraden honderd uren van hier begraven liggen. Nelis Van Aerd zag ik in de Beresina verdrinken, Sander Raevels, dien iedereen te Winschoten kent, stond naast mij in 't gelid toen zijn been afgeschoten werd. Ja ge kunt het hem nog vragen of 't niet waar is, dat ik hem, terwijl de kogels rond onze ooren floten, mijne veldflesch reikte en van het slagveld droeg? - Van Winschoten zijn er zeven en twintig jongens naar het ‘Groote Leger’ vertrokken, en daarvan kwamen er negen ongedeerd naar huis; van de zeven van Vierseghem zag men geenen enkelen terug, evenmin als van de vier van Meerselheim en de drij van Poppel... Gij hebt misschien al veel over de veldslagen gelezen, die wij geleverd hebben, maar men moet die hebben gezien om zich zoo iets voortestellen! Ik vertel u daar niets van, het zou te lang duren, want het voornaamste bestaat in de kleine dingen die men in de boeken verzwijgt.

‘In 1815 ben ik heelhuids te huis gekomen, waar al de leden mijner familie nog in de beste gezondheid waren. Vijf jaren later trouwde ik, maar geluk mocht ik weinig in mijn huwelijk genieten; in 't jaar dertig stierf mijne vrouw zaliger. Al mijne kinders heb ik zien sterven, en op mijnen ouden dag zou ik alleen zijn in de wijde wereld, indien mijn jongste zoon zaliger mij geene dochter achtergelaten had. Deze past mij tegenwoordig op; ze heeft me beloofd zoolang bij mij te blijven als ik leef, en het was niet eens noodig dit te beloven' want ik ben haar alles op de wereld....’

De grijsaard had zich door den stroom zijner herinneringen

laten meêslepen. Hij bemerkte het, zag den heer Van Dyck mild in de oogen, en sprak: ‘Dat zijn van die dingen, mijnhee die men niet aan iedereen kan vertellen; gij verstaat mij, gij die er zoo deftig, zoo verstandig uit ziet, zult dit verhaal van den eenvoudigen Kempenaar niet belachelijk vinden. Gij zult nu ook wel begrijpen dat ik in mijn leven al nieuwigheden genoeg gezien heb, en niets vuriger verlang dan op mijnen ouden trant de weinige jaren door te brengen, die ik nog te leven heb. Aan heel den omtrek, aan al de vrienden die ik dagelijks zie, ben ik zoodanig gewend. dat het mij waarlijk spijten zou die nog te zien veranderen. Uw ijzeren weg zou zeker al onze oude gewoonten, ons gerucht leven over boord smijten en dàárom wensch ik uit den grond van mijn hert dat hij toch zoolang wegblijft tot ik... bij mijne ouders zal zijn.’

Van Dyck was door deze eenvoudige, openhartige taal diep geroerd; hij bleef met wijdgeopende oogen op de gloeiende turven blikken, zonder eene enkele aanmerking te maken op het verhaal van Baas Stien.

- ‘Men zal Rozeken zeker niet laten vertrekken hebben,’ zei de oude man, ‘het weér is toch waarlijk te slecht ook.’ Hij riep de meid, die eenige boterhammen van het smakelijk mikken brood sneed, eene versch aangesneden hesp ophaalde en de koffie opschonk. Van Dyck genoot aan dien eenvoudigen disch, in gezelschap van den ouden Baas Stien, den lekkersten maaltijd zijns levens. Beiden rookten nog eene pijp; de jonge man wist op zijne beurt de aandacht van den ouden Kempenaar door zijne leerrijke, aangename samenspraak meer dan een uur te boeien, zoodat de klok reeds tien ure geslagen had, toen de waard zijnen gast naar dezes slaapkamer voorlichtte.

Het was een groote, vierkante kamer, waar behalve eene ouderwetsche kas, een half dozijn stoelen met eene eiken tafel en eene groote alkove de eenige meubeleering uitmaakten. Aan de wanden hingen groote koeketels, welke even als alles in deze kamer, van reinheid fonkelden.

Nog wat vermoeid van de lange voetreis door de sneeuw-

vlaag, doch aangenaam gestemd door hartelijke samenspraak met Baas Stien, en de overtuiging dat hij zich in het huis van brave, eerlijke lieden bevond, stapte hij in de warme legerstede, waar hij ondanks het geschuifel van den storm in het woud, weldra genoegelijk insliep.

(*Wordt voortgezet.*)

Bladvulling.

I.
Ook eene kritiek.

Eerste tooneelspeler.

- Denk eens, ik heb van nacht gedroomd dat ik den *Hamlet* speelde.

Tweede tooneelspeler.

- Goddank, dat *ik* niet droomde het meê te moeten aanzien.

II.
In het Foyer.

Dr P.....

- Weet gij al dat professor L... zijne drama's op zijne kosten heeft laten verschijnen.

Professor R....

- Zoo? Ik meende eigentlijk dat ze op kosten van 't gezond verstand verschenen waren.

III.
In de vacancie.

Vader.

- Nu jongen, zijt ge dezen keer vlijtig geweest?

Zoon.

- Ja vader.

Vader.

- Nu, de hoeveelste zijt gij dan in de klas?

Zoon.

- De tiende.

***Vader*,**

(verheugd).

- Zoo! En met hoeveel scholieren zijt gij dan?

Zoon.

- Wel met ons tienen.

IV.
Vadertrots.

'Mijne dochter, de Gouvernante, die moet gij leeren kennen, Mijnheer! Een zoo goed onderwezen en beschaafd meisje is er niet meer. Zij spreekt zeven talen - *en wat voor talen!*'

V.
Een poetisch adres.

De leeuwrik woont in 't graanveld prachtig,
De botvink in der boomen loof,
In vrome zielen woont 't geloof,
En *ik* woon: Veemarkt, n^{r} 80.

KAREL BONTENAKER

(Schoen- en..... verzenmaker.)

Poëzie.

I.
Tranen

op het Graf van mijn' dierbaren Echtgenoot.

U moeten derven, vriend, die van mijn leven
De ziel waart!... Ach! wat kan het broos bestaan
Mij zonder u nog heil of vreugde geven?...
U, dierbre wederhelft, u roep ik aan
Bij dag, bij nacht; mijn hartvriend, immer stijgt
Tot u de klacht van mijn verbrijzeld harte,
Om leniging in mijne zielesmarte;
Doch, niets dan de echo antwoordt: alles zwijgt
In 't rijk des doods... Nog blijft één grens ons scheiden:
Het graf.... Ja, 'k moet de hulp van 't graf verbeiden
Om u te zien, u weer te mogen minnen,
Weêr zoo geheel met hart en ziel en zinnen,
Voor u, door u te leven als voorheen;
Want, liefde dat is leven, dàt alleen!

In de eenzaamheid der bange, lange nachten
Leeft steeds uw beeld in mijn gedachten:
'k Zie nog uw vlijt, uw rustloos streven,
Uw nachtrust zelfs zoo vaak ten offer geven;
Want trots den jaren last, hebt gij uw plicht
Als Doctor en als Menschenvriend verricht...
Dan zie 'k u weder liefdrijk binnentreden,
Na 't trouw volbrengen uwer zware taak,
Mij minzaam groetend; dan een samenreden,
Een zoet gesprek was beider zielsvermaak....
En thans! hoe doodsch en somber zijn die muren!
Wat rouwgedachten wekken de avonduren
Nu 'k in mijne eenzaamheid naar u verzucht,
En 't maantjen in de rein azuren lucht
Het plekje droef verlicht, waar ge eens gezeten
Naast mij, de gansche wereld kont vergeten.
Wij wisten samen van geen leed, geen smart.
Wij leefden waarlijk in elkanders hart.
Uw liefdrijke oogslag was mijn troost, mijn ruste,
Wat *mij* beviel dàt was hetgeen *u* lustte.

En zòò, zòò bloeide vier- en veertig jaar,
Ons echtverbond, gelijk een rozelaar
Der liefde, mild met geuren overgoten,
Tot heilgenucht van echt- en zielsgenooten.
En - zond ook soms het lot een wolk van rouw,
Ons beider troost was beider liefde en trouw.

Uw laatste handkus vóór uw droevig sterven,
Die heeft het mij gezegd wat ik zou derven
In u, mijn diepbetreurde zielevrind:
Méér hebt gij dan mij hartlijk, teêr bemind,
Ik werd door u geëerd en aangebeden,
De schoonste bloemen werden voor mijn schreden
Door u met rijke liefdehand gestrooid...
En thans! Uw graf, met mijn cypres getooid,
Wordt met mijn dankbre tranen overstort,
Tot ook *mijn* levensbaan verbroken wordt...

Rust bij ons dierbaar tweetal, zóó beweend[1]
Waarmêe gij, vriend, nu de eerste zijt vereend:
Haast volg ik u ten hemel in
Bij 's Vaders eeuwig huisgezin!

Vrouw VAN ACKERE, geb. DOOLAEGHE.

II.
Rouwkransje.

aan mijne dierbare vriendin, Mev. Van Ackere, *bij het afsterven haars Echtgenoots.*

Diepbeproefde vrouw, hoe innig
Deel ik in uw zielesmart!
Loodzwaar moet 't gemis u vallen
Van den liev'ling van uw hart;
Van den trouw verkleefden gade,
Die met liefderijke hand.
Frissche bloemen wist te vlechten
In des huwlijks liefdeband.

(1) Onze twee jonge kinderen, in den schoonsten levensbloei gestorven.

Hij, uw hoop in lentejaren,
Vreugd van later levenstijd,
Steun en schutsgeest uwer grijsheid,
Zoo geheel aan u gewijd.
Hij, de zorgvol brave vader,
Diepe denker, eed'le vrind,
Die, als troost van 't lijdend menschdom,
Werd door arm en rijk bemind.
Ik besef wat gij moet lijden,
Welke smart uw aandeel is,
Hoe 't gevoelvol hart moet bloeden,
Bij zijn droevig wreed gemis!...
Troosten kan ik niet; want woorden
Drogen zulke tranen niet;
'k Wensch alleen dat Kinderliefde
Balsem op uw wonden giet',
Vriendschap u den last help' dragen,
Die uw zwakke schoudren drukt;
Hoop in God het wee verzachte,
Waar ge moedloos 't hoofd voor bukt.
Wend vertrouwend 't oog ten Hemel.
Dàar vindt ge den duurbre weêr,
U met 't kindrenpaar verbeidend,
En - daar scheidt men nimmermeer.

Vrouwe DAVID,
Geb. MATHILDA VAN PEENE.

Aalter, 31 *December.*

III.
Uit de ‘lentesotternijen.’[1]

Nu keert de Lente weer in het land:
ik heb mijn venster opengelaten.....
Langs wegen en stegen nu meiën geplant;
balsems walmen langs 's Heeren straten.

En waar de Mei zijne bloezems schiet
daar zal ook flus de minne ontkiemen.
Des, lustige Mei, toef buiten niet,
laat frissche geuren mijn hert doorstriemen

(1) Nieuwe liederenkrans. Ter perse, bij Hoste, Gent, met portret geteekend door Em. Claus en autograaf, versierd door O. de Clerq, kunstschilders.

Kom in, gij, zwoele lentelucht,
mijn droge longen moet ge streelen.
Een vroolik lied na lang gezucht,
zoo moet de Mei alle droefheid heelen.

* * *

Rozenkleurige wolkjes spreiden,
hier en daar, door 't hemelsblauw.
Doomend smelten beemde en weiden
in een scheemrend meer van dauw.

Zacht, met goudgetinte stralen
kleurt de zon der boomen top.
Overal, langs bosch en dalen
sprankelen lustige zangen op.

Lovers, knopjes allerwegen!
Blanke kelken overal!
't Is als zijpt een bloezemregen
neder, over meersch en dal.

Komt, naar buiten! al die klanken,
al die bloemen, lucht en vreugd
in uw zielen opgevangen,
en genoten, wat gij meugt!

* * *

Wat loopt gij door de groene wei
en plukt het loof der hagen?
- Wij doen Baas-Winter uitgelei;
't Vertrekuur is geslagen!
Hij heeft ons lang genoeg gekweld
met hoopen ijs, dat nauwliks smelt,
en sneeuw op veld en wouden.
Wij wenschen hem een blijde vaart,
veel grijze haren in zijn baard..... -
Hij mag het vrij onthouden!
Vaarwel,
gi, grove winterbaas,
met al uw blazen
en razen!

Dat was voorwaar een onwaard guit:
al waar een bloem mocht bloeien,
flus stak hij de magere knokkels uit;
'Wij zullen dat bloemken besnoeien!'
En als dan velden, berg en dal,
daar blaarloos stonden, overal
één treuren en één kwijnen.
dan strooide hij, lachend, vroeg en laat,
ijskilllen sneeuw op beemd en straat
en liet geen zon meer schijnen.

En guitenstreken die hij deed!
Zet gij een voetje buiten,
daar staat hij op de wacht; gereed
de hand vol ijzige kluiten.
Dan, grijnzend. in zijn dikken baard:
'He, riep hij, snaak, wees niet vervaard!
Wat, staat je daar vervrozen
van kou? zoo loop zoo snel je kunt,
Ik gooi u, hartelik gegund,
dit balletje.... om uwe ooren!'

Dan 's nachts! naauw hebt ge tabbaard aan:
men komt op 't venster tikken.
Flus doet ge uw warmste pantoffels aan
eens eventjes uit te blikken,
Pas op: nauw schuift ge uw raam omhoog*
of, platsch! daar krijgt ge in mond en oog,
tienduizend natte vlokken,
en, - zoem! daar wipt met eenen sprong
voorbij, en trekt, vol spot de tong,
Baas-Winter, op zijn zokken!
Vaarwel,
gi grove winterbaas,
met al uw blazen
en razen!

POL DE MONT.

Doornik.

IV.
Bij 't wiegje[1].

Van al de lieve bloemen, - mijn kind,
Die bloeien in onzen hof,
Bekoort ge mij het meeste, - mijn kind,
Verdient ge den zoetsten lof.
* * *
De myriaden sterren, - mijn kind.
Die glinsteren daar omhoog,
Verlichten nooit mijn harte, - mijn kind,
Dat kan maar alléen uw oog.
* * *
En zong ik duizend liedren, - mijn kind,
Geen enkel vermeldde trouw
Mijn sprakelooze liefde, - mijn kind,
Wanneer ik U stil aanschouw....

THEOPHIEL COOPMAN.

Onze dichters vertaald.
I.
In die Welt hinaus![1].

Schulcantate

Kinder.
Früh in Mai, in Scherben klein
Mutter senkte Saamen ein.
Die Keime, wir sahen sie spriessen.
Wir durften Wasser giessen auf,
Wollen wir Kinder allzuhauf
Wasserlein giessen!

Mâdchen.
Mutter's Gärtlein, wie glänzest du,
Wie winken uns die Blümelein zu!
Welch Glühen!
Welch Blühen!

(1) Uit '*Gelukkig Leven.*'
(1) Julius de Geyter. *De Wereld in!* (Schoolcantate.)

Grôssere Mâdchen.
Winden wir bei Spiel und Tanz
Kranz auf Kranz,
Stets schauen,
Stets thauen
Die Blümlein aus Grün.

Ein Knabe,

schüchtern.

Wie auf den Wangen dir Rosen blühn...

Knaben.
Und Früchte, Früchte allerwegen
Aus Vaters Garten lachen entgegen!
Die pflücken wir, pflücken wir, herlicher Segen!

Kinder.
Sämlein....

Mâdchen.
Pflänzlein....

Grössere Mâdchen.
Blümlein....

Knaben.
Frucht...

Alle.
Natur, fast erdrückt uns die lastende Wucht,
Versorgerin du. Für das Herz und Verstand
Die Schul' mit Lehr geht dann zur Hand.

Kinder.
Wir wuchsen aus Saamen zur Pflanz' empor.

Mâdchen.
Wir waren Pflänzlein, erwuchsen zur Blum.

Grössere Mâdchen und Knaben.
Und sorgen wir für Vaterlands Flor
Dass ihm erblühe Freiheit und Ruhm!

Knaben.

Mit festem Arm und hellem Sinn.....

Grössere Mâdchen.

Und mit Gemüthe froh und rein....

Alle.
Das Paradies ist der Gewinn,
Die Welt, die Welt sie läd 't uns ein!

Knaben,

allein.

Ja, Säen und Mähen Losung sei,
Kreuzen das Meer wir wie Adler frei.
Räder, sie rasseln, Hämmer erdröhnen,
Wasser, sie rauschen, Bälge, sie stöhnen.
Gilt es dem Guten, gilt es dem Schönen.
Segnende Geister, herbei, herbei!
Lassen wir Lieder ertönen!

Kinder, Mâdchen und grôssere Mâdchen.
Und wir, eure Schwestern, einst Braute, einst Frauen,
Wir wollen im Hause das Glück euch erbauen,
Euch füllen die Brust
Mit Fried' und Lust
Und seel'gem Vertrauen?....

Knaben.
Uns füllen die Brust
Mit Fried' und Lust
Und seel'gem Vertrauen?...
Doch will unsre Freistatt bedrohen der Feind,
Als Helden stehn wir vereint,
Gebieten tosenden Winden.
Wir haben das Blut für die Heimat feil;
Fliessen dann mög's für Vaterlands Heil!

Kinder, Mädchen und grössere Mädchen.
Und Frau'n werden Wunden verbinden.

Alle.
Nein! nein! nein!
Bruderliebe allein.
Kein Bruderhass hienieden!
Jugend wie die Pflanze streb',
Auf zum Himmel, Verbild geb',
Schlinge Aste wie die Reb',
Alle Völker eine Frieden.
Gab' aus Kopf und Gab' aus Hand,
Heil sei unseren Vaterland
Ewiglich beschieden!

HEINRICH FLEMMICH
nach JULIUS DE GEYTER.

Freiburg, Br.

II.
Un clair de lune.[1]

Le vent soufflait dru, froid: - Un sombre bruit
Autour de moi roulait, roulait sans cesse
Comme un soupir de la terre en détresse,
Un long soupir vers Dieu! - C'était la nuit.
Du Sud au Nord, le voile des nuages
Dans l'infini, glissait ses plis sauvages;
Que par moments entr'ouvrait l'Aquilon.
Alors passait de la lune un rayon
Pâle, immobile, inondant l'atmosphère
D'un reflet froid, brillant mais sans lumière,
Comme cet oeil que l'homme indifférent
Lance parfois au pauvre, fléchissant
Sous ses malheurs. -
Je rêvais: - En ce monde,
Pensais-je ainsi, tout passe comme l'onde
Qui dans les cieux suit les courants de l'air.
L'âpre douleur, sur son aile de fer,
Plane en tous lieux, fouettant parmi l'espace -
Comme une écume - et peuple et siècle et race,
De vils jouets dans son vol furieux,
Depuis l'enfance et jusqu'aux blancs cheveux,
Jusqu'à la tombe! - Oui, car comme la lune
Sans s'émouvoir, voit sous la voûte brune
Valser, valser ces affreux tourbillons,
Ainsi toujours, sur nous, faibles grillons,
Plane là haut la cruelle déesse
Qui répand sur la plèbe et la noblesse
Un froid regard. - On l'appelle la mort!
Longtemps mon oeil suivit du Sud au Nord
Ce tourbillon et la lune flottante,
Qui grimaçait à travers la tourmente; -
Longtemps aussi mon esprit incertain
Vlt s'écouler l'immense flot humain,
Que dominait de son front chauve et pâle
L'horrible mort. - Et puis une rafale
Courba ma tête. - Hélas, dès cette nuit
Au fond du coeur quel trouble s'est produit!

Trad. de J.L. HEUVELMANS.

(1) J. Van Beers. *(Maneschijn).*

Onze Nieuwjaarwensch op Muziekaal gebied. Open Brief aan den Hoofdredakteur van de '*Vlaamsche Kunstbode.*'

***St.-Job in 't Goor*, 1 *Januari* 1880.**

Waarde August,

Een muziekale Nieuwjaargroet aan U, aan de vlaamsche broeders in 't algemeen, en in 't bijzonder aan de voorstanders van ons streven tot bevordering der Nationale Toonkunst!

Moge het nieuw ingetreden jaar **1881** ons op muziekaal gebied.....

Doch vooraleer de toekomst in te zien, eerst een korte terugblik op hetgeen voorbij is, op datgene wat wij sedert onzen vijftienjarigen kamp reeds ingewonnen hebben:

1° Het gebruik der twee landstalen in de Staatswedstrijden voor muziekale compositie. *(Prijs van Rome*).

2° Het stichten der eerste Vlaamsche Muziekscholen in Belgie sedert 1830, te Antwerpen; - later ook eene te Brugge;

3° De vrijheid onzer muziekinstituten en de onafhankelijkheid der jaarlijksche groote Muziek-Festivals op *nationalen* voet ingericht. - Deze werden opvolgentijk gegeven te Gent (1875); Antwerpen (1876); Luik (1877); Brugge (1878) Bergen (1878) en met den besten uitslag bekroond;

4° Den grooten bijval der Vlaamsche en Waalsche compositiën bij het groot Nationaal muziekfeest te Brussel gedurende het Jubeljaar 1880; daarbij de herkenning en huldiging van ons Vlaamsch-nationaal princiep in de muziek door de binnen- en buitenlandsche pers.

5° De wederzijdsche uitvoeringen van Noordnederlandsche compositiën in Belgie, en Zuidnederlandsche in Holland; daarbij het leggen van eenen nog nauweren broederband tusschen noord en zuid door de samenwerking van Noordnederlandsche componisten met zuidnederlandsche dichters, en omgekeerd.

6° Het ontstaan eenertalrijke schaar vlaamsche componisten, vlaamsche zangers en zangeressen, vlaamsche koor- en orkestkrachten;

7° Het stichten te Antwerpen (met comiteiten in Brugge en Gent) van den *Bond tot bevordering der Nationale Toonkunst;*

8° Een begin van inrichting van muziekscholen met de principepen en volgens de leerstelsels der Antwerpsche Vlaamsche Muziekschool in de provincie Antwerpen. - De eerste werd in St.-Job-in-'t Goor gesticht, (hierbij een exemplaar van het Reglement) een voorbeeld dat weldra door andere localiteiten uit de Kempen zal gevolgd word worden;

9° Het aansluiten bij onzen *Bond* van talrijke muziekmaatschappijen der provincie Antwerpen.

Ziehier eenige inlichtingen betrekkelijk dit laatste punt:

Reeds is eene eerste *groepafdeeling* tot stand gekomen, te *Brecht* op 26 December jl. Van die afdeeling maken deel: de maatschappijen van *Brecht*, *Westmalle*, *Wuestwezel*, *Loenhout*, *Oostmalle*, *St-Job in 't Goor.*

Eene tweede groepafdeeling zal in *Hoogstraeten* worden gesticht en wel op 2 Februari e.k.

Er heerscht veel geestdrift onder onze kempische Kunstbroeders. Zij zijn waarlijk met een vasten wil bezield om onze nationale pogingen zooveel mogelijk te steunen.

Bekend is het, dat de provincie Antwerpen reeds op vele beroemde namen in literatuur en kunst kan wijzen. - Ik ben overtuigd dat, indien onze werkzaamheden krachtdadig ondersteund worden, onze Antwerpsche Muziekschool welhaast op een aanmoedigend getal kempische kweekelingen zal mogen rekenen, en dat menigen onder hen den grooten weg der nationale vlaamsche toonkunst met eer en roem zullen bewandelen. - Van jongs af zullen zij door onze leerstelsels van onze principepen doordrongen worden en met behulp der frischheid van hunnen eigenaardigen volksgeest, en de poëzie welke hun eigen is, zullen zij, na hunne hoogere opleiding *bij ons* genoten te hebben, hunne kunstbaan met vastberadenheid kunnen bewandelen.

* * *

Gij ziet, dat, door onverpoosd werken *ons nationaal gebouw* zich langzaam op een eigenaardig kunstgebied verheft....

Maar dit wil niet zeggen dat er ons niets meer te doen staat, - verre van daar! Vooreerst, moeten wij een waakzaam oog houden op alles wat wij in 't verleden gewonnen hebben en niet toelaten dat er ons iess van ontnomen worde.

Wat het tegenwoordige betreft moeten wij in werkzaamheid verdubbelen, nen zedelijken en stoffelijken onderstand van Staat, Provincie en stad Antwerpen verdienen en later nog zien vergrooten met bewijzen te leveren en te blijven leveren van wat wij reeds gedaan hebben en nòg doen zullen.

Veel blijft er ons in de stad Antwerpen zelf nog te voleinden. Wij bezitten in onze *stad* nog dat *volledig gebied* van eigen werking niet, waarover misschien de *provincie* Antwerpen zich eerlang zal mogen verheugen. Voor de *stad* Antwerpen moet dit gebied vooral door de volgende middelen worden verkregen: het stichten eener van alle andere societeiten onafhankelijke Maatschappij (*solisten*, *koren*, *orkest*) tot het het uitvoeren onzer nationale compositiën[1] en waarbij onze moedertaal de taal der vocale uitvoeringen zijn zou; een tooneel tot het opvoeren onzer nationale zangspelen en lyrische drama's; - en, *lest not least,* het bekomen van ons zoozeer gewenscht *Koninklijk Vlaamsch Conservatorium.*

Ziedaar ons *desiratum*, - onze rechtmatige wenschen.

Wat wij vroeger over die verschillige punten in *de Vlaamsche Kunstbode* schreven, is hedendaags nog volle waarheid en zal het altijd in de toekomst blijven. Dat is: de ontwikkeling overal van het nationaal vlaamsch princiep in Vlaamsch België; - het kampen tegen vreemden invloed, centralisatie en cosmopolitisme; - het tot stand brengen van een volledig Vlaamsch-Muziekaal Kunstgebied, waarop de vruchten onzer Vlaamsche muziekscholen onbelemmerd zullen kunnen gedijen.

Indien de stad en de provincie Antwerpen gezamentlijk zulk eene sterkte kunnen opbouwen, zullen zich de andere vlaamsche gewesten ook wel weten los te maken van de onnatuurlijke banden waaraan zij, op kunstterrein, gekluisterd zijn.

(1) Zonder uitsluiting der buitenlandsche.

* * *

In 't voorbijgaan moet ik *allen* bekend maken dat de centralisatiegeest andermaal eene poging aanwendt om onze nationale muziekbeweging te hinderen. Er zou namelijk spraak zijn van het stichten (in Brussel?) eener... '*Muziekale Universiteit*'(1).

Een andere vorm, zoo als men ziet, waarmeê men ons het juk van contralisatie en cosmopolitism zou willen opleggen! - Gezegde *Universiteit* zou volgens het nog in de lucht hangend plan der heeren centralisateurs op de volgende basis berusten:

'1° Het *lager* muziek-onderwijs zou in alle de kleine muziekscholen en de lagere gemeentescholen van het land gegeven worden.

2° Het *middelbaar* muziek-onderwijs en het *hoogere technische* (?) door de Conservatorions en grootere Muziekscholen; *maar...* aan de Universiteit *alleen* zou eene *hoogere opleiding* den leerling te beurt vallen.'

Men vraagt zich nu af, of die hoogere opleiding eene *vlaamsche* zijn zou voor *onze* leerlingen, die met de *vlaamsche* kunstprinciepen opgeleid zijn?

Zou dan die Universiteit aan de tweevoudige kunsteischen van ons land beantwoorden? Of enkel aan éénen?

In dit geval aan *welken?* - Of ook misschien aan geen van beiden?.....

Onze lezers zouden zich wel bedriegen indien zij dachten dat men zich in dit 'Verslag' met *zulke kleinigheden* bemoeit! *Andere* zaken en van 'hooger belang' houden de aandacht der voorstellers bezig:

B.V. 'Er moet eerst en vooral gezorgd worden dat het verschil tusschen de in België gebruikte muziekstelsels verdwijne, opdat leerlingen die van de ééne naar de àndere stad gaan wonen, niet langer in de noodzakelijkheid zouden verkeeren hunne studiën telkens op nieuw te moeten aanvangen....'

(1) *Verslag*, voorgedragen op het 'Congrès de l'Enseignement' tijdens de Jubelfeesten (1880) te Brussel.

- Et voilà!... *Dààrvoor* moet er gezorgd worden, niet voor nationaliteit, niet voor eigenaardigheid in de kunst, niet voor al wat door onze Toonkunst roem aan ons land kan bijbrengen, - *dàt zijn maar nietigheden*: - maar dat drie of vier leerlingen, die jaarlijks misschien van de eene stad tot de andere zouden overkomen aan tegenovergestelde leerwijzen zouden onderworpen worden, DAT is eene reden en eene diep doordachte, philosophische en esthetische reden!!

Het blijkt hier klaar en duidelijk dat dit verschil in de leerstelsels nergens anders bestaat dan in onze *vtaamsche* muziekscholen.

Ja wel, inderdaad, bij ons spreekt alles van liefde voor de vaderlandsche kunst: opvoeding, onderwijs en hoogere opleiding dienen er om in alle vakken echt vlaamsche toonkunstenaars voort te brengen. Men leert aldaar dat de leus 'In Vlaanderen Vlaamsch!' ook op muziekaal gebied de onze zijn moet. Men beweert en bewijst, ja, in onze vlaamsche muziekscholen, dat, zonder de moedertaal, eene echte toonkunst voor een volk niet kan bestaan; men zegt er - en dit punt wordt door groote schrijvers en zelfs door beroemde componisten uit het buitenland bijgestemd - dat de Nederlandsche taal hier de taal der uitvoeringen zijn moet, zelfs voor het vertolken van vreemde werken. En *wij* voegen erbij, dat, noch zedelijke noch stoffelijke onderstand mag ontbreken aan eene kunstrichting *die alleen* het vaderland tot duurzame eer strekken kan - en dat, indien voor het kunstcosmopolitism in België er *veel* gedaan wordt, men er tienmaal méér zou moeten doen ten voordeele der *nationale* strekking in de muziek.

Dàt zijn leerstelsels en opvoedingsmiddelen die zeker niet overeen te brengen zijn met die van eenige onzer fransche muziekscholen, en dààrom.. moet men die veranderen of vervormen, en... dààrom ook moest een uitvluchtsel gevonden worden. - En men vond het dan ook: ten voordeele der leerlingen die van stad veranderen en bijgevolg van conservatorium of muziekschool!

Prachtig!....

En zeggen dat onze vlaamsche muziekbeweging, die reeds zooveel goeds stichtte, niet nog wat meer ondersteund en bekrachtigd wordt! - Zou men, een twintigtal jaren geleden, hebben durven droomen aan al die nationale muziekfeesten en uitvoeringen van nationale toongewrochten? Zeker neen, dat zou alsdan als eene *utopie*, als een hersenschim beschouwd geworden zijn; maar wat al zulke *utopiën* zijn door ons niet tot algemeene werkelijkheid gebracht!

Wakker dus! Belgische Kunstbroeders, zoowel waalsche als vlaamsche! Dat elke hoofdmuziekschool eener provintie hare stad en provintie wederzijdsch regeere in *nationalen* zin - elk met eigen taal en eigen geest bezield.

Dan zal men kunnen *vast bestatigen* dat geene centralisatie, maar wel samenwerking van *gelijkstrevende* natuur- geesten taalprincipen iets grootsch stichten kan; terwijl het verplichtte samenbrengen van *ongelijkslachtige* elementen, op *één* en *hetzelfde* punt, voor *één* en *hetzelfde* doel, eene verbrijzeling dezer elementen te wege brengt.

En nu, waarde August, aan U persoonlijk mijnen dank, voor uw onverpoosd medewerken, dat noch door ziekte noch door kwelling kan tegengehouden worden: Wij zullen de herinnering aan uwen moed niet verliezen!

Dus, bij al de wenschen hierboven uitgedrukt, uit ik vooral mijnen en ons aller vriendenwensch tot uwe spoedige algeheele herstelling.

PETER BENOIT.

In den ‘Cercle Artistique’

Tusschen Kerstdag en Nieuwjaar vergast ons de Afdeeling van Beeldende Kunsten in den *Cercle* ieder jaar op eene tentoonstelling, waartoe onze Antwerpsche artisten blijkbaar een bijzonderen ijver aan den dag leggen.

Dit jaar nogtans scheen ons, voor zooverre wij na een vluchtig overzicht daarover kunnen oordeelen, deze Nieuwjaar-

expositie niet volkomen op de hoogte harer voorgangsters. Dit althans met het oog op de algemeenheid der tentoongestelde kunstwerken; want dat er andermaal een aantal hoogst merkwaardige gewrochten te zien waren, zal wel door niemand worden betwist.

Onder de schilderijen die bij ons het meest indruk hebben nagelaten, noemen wij in de eerste plaats het diep dramatisch tafereel: *Op weg naar de strafplaats*, van VANDER OUDERAA. Het stelt voor een in 1500 ter dood veroordeeld meisje (Margaretha Karlstein), die, door een ganschen inkwisitiestoet naar het Steen gebracht, vooraleer die vreeselijke plaats binnen te treden tot voor de ijzeren tralie van het kruisbeeld gesleurd wordt, om er de gebeden der stervenden te bidden.

De diep wanhopige, half waanzinnige smartuitdrukking op het gelaat van het jonge meisje is waarlijk treffend, en de groepeering van den stoet verraadt, even als het stadsgezicht, eene meesterhand. In hoeverre de heer Vander Ouweraa in de opvatting van zijn onderwerp aan geschiedenis en archeologie is getrouw gebleven, laten wij hier onverlet; maar als louter kunstprodukt beschouwd, achten wij het een der beste van dien begaafden schilder.

KAREL OOMS heeft insgelijks een historisch onderwerp behandeld. Hij toont ons de figuur van Alva, - niet de trotsche spaansche hertog Alvarez van Toleda, die hier in Nederland alom dood en vernieling verspreidde, neen, Alva op het einde zijner dagen. - Alva, die levensmoê en krachteloos in zijn vorstelijken leunstoel ligt uitgestrekt en blijkbaar door de herinnering aan zijne ontelbare wreedheden wordt gefolterd.

Karel Ooms heeft hier nog eens bewezen, hoe gewetensvol hij zijne kunst opvat. In dit karakterbeeld van Alva bewondert men hem als denker en als schilder evenzeer.

Behalve een met buitengewone zorg van détails uitgevoerd gelegenheidsstuk van CAP, getiteld **1880**, - een luimig dienstboden-tafereeltje van BOKS, dat zich alleen als toon eenigzins van zijne meer belangwekkende voorgangers onderscheidt, - een paar typische, doch zeer tegenover-

gestelde vrouwenfiguren: de *Dochter des velds* van VAN KUYCK, en de *Diogenia* van ABRY, - een paar flink opgevatte karakterstukjes naar het leven van P. NEUCKENS, enz. - leverde de Genreschildering o.i. niet veel belangwekkends op.

EMIEL CLAUS scheen ons ditmaal niet op zijne gewone hoogte. In de *Waschvrouw* en vooral in *De Moeshof* is de algemeene toon niet gelukkig getroffen, wat niet belet dat men er de hand van een naar waarheid strevend artist in ontdekt. Zijne *Wandeling*, een 'bevallig' kabinetstukje, (licht- en- schaduw, genre-Van Beers) zal gemakkelijk eenen kooper vinden.

Over de twee vrouwelijke 'Badgasten' van WITTKAMP zeggen we liever niets, dan dat zij ultra-conventionneel, d.i. volkomen onwaar zijn. De 'moderniteiten' zijn bepaald 's mans vak niet; hij houde zich liever bij zijne romantische beelden, zooals zijn *Othello* en zijne *Parisina*, al of niet naar Shakspeare of Byron.

Het bezoek bij den schilder van DE BÉRGH belooft veel.

Op eersten rang onder de Landschapschilders deden zich voor LAMORINIÈRE, een meester die allen lof overbodig maakt, - TH. VERSTRAETEN, die zich met voorliefde in het dualism van licht en nevel verlustigt en daaruit somtijds heerlijke effekten bekomt, - LEEMANS, die, als maanlichtschilder zijnen naam handhaaft, - MOERMANS, schilder van stadsgezichten, - HENS, H.J. DE COCK en DERICKX.

VERHOEVEN-BALL heeft, als schilder van een door bloemen omkranst medaillon van Leopold I, werkelijk zich zelven overtroffen. Wij ontmoeten dezen artist veel liever op *dat* gebied dan in het Genre.

Verder bemerkten wij een paar verdienstelijke kinderportretten door VAN HAEVERMAET en JOORS.

Als beeldhouwers behaalden JORIS, VAN BEURDEN en GEEFS een schier onverdeelden bijval. Vooral de eerstgenoemde.

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.
(15 December 1880 - 15 Januari 1881.)

Opgevoerde stukken[1]. - Oorspronkelijk: *Annemie*, tooneelspel (4 bedrijven); *De twee broeders*, tooneelspel (1 bedr.); - Vertaald: *Vincentius de Paula*, drama (8 tafereelen); *Pailjas,* drama (5 bedrijven); *Een minnaar in levensgevaar*, blijspel (1 bedr.); *De Voddenraper van Antwerpen*, drama (8 taf.); *De arme Edelman*, tooneelspel (2 bedr.); *De schipbreuk der Medusa*, drama (5 bedr.); *Zie zoo'n klont*, blijspel (1 bedr.); *Latude*, *of* 35 *jaren opsluiting,* drama (5 taf. en een voorspel); *De Advocaten*, blijspel (3 bedr.); *Een man te trouwen*, blijspel (1 bedrijf).

Wij hebben in ons vorig Tooneeloverzicht beloofd terug te komen op *De Alchimist*, oorspronkelijk drama van H. Peeters.

Ziehier vooreerst den inhoud van het stuk:

Jacob Huweins maakt gebruik van eenen volksopstand, om zijnen boezemvriend Van der Gracht het leven te benemen, ten einde diens weduwe te kunnen huwen, wier hand hem vroeger geweigerdwas geworder. De oude Van der Gracht (vader) van die laffe moord getuige, licht het eenige kind op van zijnen zoon, vlucht er meê naar Parijs en bestemt het om eens den dood zijns vaders op diens moordenaars te wreken. Ongeveer twintig jaren later, wanneer het kind tot man is opgegroeid, biedt zich daartoe eene goede gelegenheid aan.

Te Parijs waar de oude Van der Gracht, onder den naam van *Dufossé* zich met de alchimie bezig houdt, niet om goud te trachten te maken, maar wel om ongestoord de wetenschappen te kunnen beoefenen, komt hij in aanraking met Olivier Ledain, eerst barbier en later vertrouweling van Lodewijk XI, verneemt het oproer tegen de Fransche aristokratie die in verscheidene steden van Vlaanderen en Braband is losgebarsten en tevens het voordeel dat Frankrijk uit dien opstand hoopt te trekken. Overal telt Frankrijk trouwe en verkleefde bondgenooten: te Antwerpen

(1) Niet in begrepen degenen die reeds in een vorige lijst werden opgegeven.

b.v. den advokaat Jacob Huweins, die het volk tot oproer en geweld aanzet, niet om het te bevrijden, maar wel om het aan Frankrijk te verkoopen! Wanneer Dufossé den naam van Huweins verneemt, gelast hij zich volgaarne met eene boodschap voor hem, hopende dat hij op die wijze de noodige stukken zal in handen krijgen om het volk te overtuigen dat Huweins een verrader en een snoodaard is en aldus zijnen val te bewerken. Dufossé heeft zich niet bedrogen: hij heeft Huweins in zijne macht en zijne wraak begint. Dufossé maakt thans zijnen pleegzoon Hugo met zijne ware geschiedenis bekend en zet hem aan zijnen vader te wreken; Hugo is bereid, maar wanneer hij hoort dat de moordenaar Huweins is, de vader zijner beminde Lidwina, dan aarzelt hij, dan voelt hij zich den moed ontzinken. De oude Dufossé heeft goed hem aan te vuren; Hugo kan geen besluit nemen. Eindelijk nogtans verneemt hij dat de verrader Huweins, om zijne eer en zijn hoofd te redden, mannen heeft betaald die Dufosse de papieren moeten ontnemen, welke Olivier Ledain hem gaf, en dat ze zelfs voor geen moord moesten terugdeinzen, om die kostbare papieren machtig te worden.

Thans is Hugo's besluit genomen, hij gaat Huweins op zoeken, daagt hem uit tot een tweegevecht en doodt hem, op 't oogenblik dat Vrouw Huweins, door Dufossé onderricht, verneemt dat Hugo's haar kind is, den zoon dien ze zoovele jaren heeft beweend. Zij smeekt hem komt van dit tweegevecht aftezien, - *daar Huweins zelf zijn vader is!...* Het is telaat, de wraak van den alchimist is volvoerd!

Uit dit onderwerp, dat de noodige stof tot een boeiend melodrama bevatte, heeft de schrijver onzes inziens niet op voldoende wijze partij getrokken; zijn stuk berust geheel op de mannenrollen; de vrouwen hebben er slechts eene zeer ondergeschikte rol in. Zonder twijfel zou zijn werk oneindig erbij gewonnen hebben indien het vrouwelijk element wat meer op den voorgrond ware getreden en indien hij aan die natuurlijkste aller hartstochten: *de liefde*, een ruimer aandeel had gegeven. De taal, die Hendrik Peeters zijne personen spreken laat, is krachtig, mannelijk, zuiver en beschaafd. Verders, vele gezonde frissche gedachten. Ook werd meer dan één tooneel, dat met zorg en kennis is aangelegd en voorbereid, warm toegejuicht. De uitvoering liet nogal te wenschen:

met uitzondering der heeren H. Van Kuijk, Jos. Dierckx en Dilis, verdient eigentlijk niemand te worden aangehaald. De rollen waren niet genoeg gekend en talrijke haperingen kwamen den gang van 't werk vertragen.

ZEGHER.

N.B. - Te laat ingekomen het verder verslag over de opvoeringen der maand. Dit dus voor het volgend n^{r}.

REDACTIE.

Gent.

Waarde Vriend,

Ons Nederlandsch Tooneel is onder de beste voorwaarden het nieuw seisoen ingetreden. Evenals het vorig jaar heeft ook nu weer het personeel eene aanmerkelijke verandering ondergaan.

Men zegt dat, verleden jaar - onder de dames actricen - de goede verstandhouding nog al te wenschen overliet.

En wat zal ik u zeggen, die oneenigheid had juist geene onbegrijpelijke oorzaak. Wanneer eene kunstenares langen tijd de lievelinge van 't publiek is geweest, en eensklaps een weinig wordt in de schaduw gesteld door eene vreemde, dan... dan komt er jaloerschheid in 't spel, gevolgd door meer andere nog minder lieflijke dingen. En ge weet, wanneer, vooral op kunstterrein, de schoone kunne ondereen aan 't haspelen is, dan kan men moeilijk tusschen beide treden, om op verzoening aan te dringen.

Overigens, de Bestuurder, begrijpend wat partij hij trekken kon uit het talent van Mev. Buderman, die eene zeer lieve en uitgebreide stem bezit, hield zich onzijdig.

Het gevolg van dat alles was.... het ontslag van Mijnheer en Mevr. Rans. - Vooral wat den heer Rans betreft, mag dat heengaan een verlies genoemd worden. Hij is een uitstekend tooneelist, en genoot over 't algemeen hier veel sympathie. Beide artisten, man en vrouw, zijn nu aan het Brusselsch tooneel verbonden.

* * *

Zooals gij reeds in den *Bode* hebt gemeld, had alhier de opening plaats met '*Jane Shore*,' historisch drama van uwen stadgenoot Frans Gittens. Het stuk genoot hier, zoo als in Antwerpen en Brussel, veel en wèlverdienden bijval.

Onder de verder nog vertoonde nieuwe stukken, stippen wij aan: '*Roosje van den veldwachter*' van Hendrickx en De Tière, een stuk, dat zeer veel genoegen deed en reeds verscheidene opvoeringen heeft beleefd.

De Ekster en de dienstmeid, een zeer oud uit het fransch vertaald tooneelspel, dat zijn succès van vroeger heeft hervonden. Het is een van die degelijke, altijd nieuw blijvende stukken die eeuwig op het repertorium zullen blijven. De opvoering was goed verzorgd. Wie er bijzonder in uitmuntte, was Mej. Marie Deterre, nog maar onlangs aan ons Tooneel verbonden. Wij meenen den bestuurder M. Fauconnier met deze aanwinst geluk te mogen wenschen. Mej. Marie Deterre heeft aanleg om eene volmaakte kunstenares te worden. Sober, niet overdreven is zij in hare gebaren, wat haar spel waar en natuurlijk maakt. Daardoor ook maakt zij zooveel indruk op 't publiek. Bovendien spreekt zij eene sierlijke taal, en bezit een zacht, aangenaam orgaan; kortom, zij is actrice, in den besten zin des woords. Als tegenhanger hebben wij Mej. Zenaîde Fauconnier, eene puike ingenue-rol. Mevr. Buderman is eene zeer verdienstelijke soubrette die met hare omvangrijke stem veel bijval geniet. Mevrouw Eug. Deterre (moeder) kan nog steeds als gewetensvolle hoofd- en moederrol, vele diensten aan ons Tooneel bewijzen.

Buiten de bekende artisten, zooals Wannyn, Van den Kieboom, Buderman, Barger, Cockelberge en De Maertelaere, die ons van jaar tot jaar getrouw bijblijven, hebben wij twee nieuwelingen: de heer Antheunis, een hier te Gent gunstig gekend zanger, tevens een veel belovend tooneelist, en Ruysbroek, onze nieuwe *amoureux*.

Alle jaren bijna zien wij dat *emploi* van titularis veranderen; in dat opzicht zijn wij niet gelukkig. De nieuw aangeworvene geeft andermaal geene volkomene bevrediging. Niet dat het den heer Ruysbroek aan dramatische verdiensten ontbreekt, maar vooral diende hij zich op eene klare duidelijke dictie toe te leggen en wat meer gloed, wat meer bezieling aan zijn spel te geven. Verliefden moeten door hunne stem, gebaren en handeling de scène warm maken - en dat kan de heer Ruysbroek nog niet. Evenwel erkennen wij volgaarne dat hij en met goeden wil en studie, er toe komen kan de minaarsrollen tot elks genoegen te vertolken.

Men heeft reeds verscheidene operetjes opgevoerd, waaraan Antheunis en de dames Buderman, Z. Fauconnier en M. Deterre, hunne beste krachten wijdden. Thans wordt met buitengewonen bijval opgevoerd een door J. Wytinck bewerkte vertaling van *La fille du tambourmajor*, een keus die door de Gentsche Vlamingen niet onverdeeld wordt goedgekeurd... Kwestie van principe.

Voor het oogenblik verkies ik dit vraagpunt onaangeraakt te laten;

ik ben alleen voornemens alles goed ga te slaan en uwe talrijke lezers op de hoogte van den toestand te houden.

Het schijnt, overigens, niet in bedoeling van den heer Fauconnier te liggen, voor dat genre alleen bij de Franschen ter leen te gaan. Ben ik goed ingelicht, dan zijn ook reeds verscheidene oorspronkelijke zang- en tooneelspelen ter studie.

Ten slotte een woordje van wèl verdienden lof aan den heer Wannyn, die, sedert het vertrek van zijnen kunstbroeder Rans, zich met het ambt van tooneelmeester gelast, en die zich eervol van die moeilijke en kiesche taak weet te kwijten.

Z.V.A.

Brussel, den 9^{n} Januari 1881.

Heer Redacteur,

Ik val met de deur in huis, en heb het genoegen den lezers van onzen *Bode* te mogen beloven dat zij voortaan maandelijks verslag zullen krijgen over de vertooningen en den toestand van ons Nationaal Tooneel: één mijner vrienden zal zich daar gewillig verder mêe gelasten.

Dus, dit episteltje als inleiding.

Een terugblik: Menig goed stuk werd tot heden opgevoerd, en met kunde gespeeld. Van die stukken is *Jane Shore*, van Gittens, het *évènement* geweest. In dit drama heeft Mevrouw Van Sandt-Daenens eene dramatische kracht aan den dag heeft gelegd, welke men bij haar niet vermoedde.

Betreffende de samenstelling van den troep, hebben wij onder de nieuw aangekomenen: M^{r} en Mevr. *Rans-Overheyden,* M^{r} en Mevr. *Poolman.* De eersten zijn, meen ik, oude bekenden van de bezoekers van uw Antwerpsch tooneel; beiden genieten wèlverdienden bijval, en winnen aller sympathie, vooral Mev. Rans, door haar levendig, ongedwongen spel. De laatsten, M^{r} en Mevr. *Poolman,* zijn even goed in hunne rollen te huis: deze speelt heel lief en netjes, gene met zekere soberheid in de uitdrukking, doch daarom niettemin met kracht en gloed.

De andere artisten zijn de ‘ouden’, die voor goed, en niet zonder reden, in de gunst van het publiek staan.

***

Heden Zondag en morgen Maandag, vertooning der *Twee Weezen.* Aangekondigd: *Het geheim van den Blinde,* door Peypers. Van

dit oorspronkelijk drama verwacht men denzelfden bijval als het te Amsterdam en te Antwerpen bekwam.(1)

***

Een nieuwsje:

Mevr. De Somme-Gassée, de zoo gewaardeerde tooneelspeelster: nu bijna van eene vrij ernstige ziekte hersteld. Onze beste gelukwenschen aan die kunstenares!

***

Ten slotte eene hoofdquestie, die hier in de Vlaamsche kringen, en ook in onze pers, algemeen besproken wordt: een *nieuwe* Schouwburg.

Ziehier, volgens *de Zweep* in weinige woorden waarvan er voor 't oogenblik kweste is:

'De *Alhambra* kost aan de Stad 40,000 frank jaarlijksche huur, en is onder alle opzichten nadeelig voor het Vlaamsch tooneel. Vooreerst, die maar al te groote Schouwburgzaal kan noch behoorlijk verwarmd noch verlicht worden.

Vervolgens bevindt zij zich in eenen staat van verval, dat er wel 100,000 fr. kosten moeten gedaan worden, om er voortaan nog vertooningen te kunnen in geven.

De Alhambra is onder alle opzichten voor eene Vlaamsche tooneel-onderneming veel te nadeelig, daar de algemeene bestuurkosten van die al te groote zaal het dubbel beloopen van de andere brusselsche Schouwburgen!

De Stad wil het Vlaamsch Tooneel in het leven houden, omdat het aan eene wezenlijke volksbehoefte voldoet, en daarom wordt de zaak thans door Stad en Tooneelbestuur ernstig onderzocht.

Er bestaan reeds een drietal plans, voor het bouwen van eenen Schouwburg in het kwartier dat rond de nieuwe Beurs gelegen is, wil zeggen, de beste ligging der Hoofdstad.

De Nieuwe Schouwburg zal meer dan 1200 gezetene personen kunnen bevatten, en de gevel zal in Vlaamschen stijl gebouwd worden.

Te oordeelen naar het plan - dat wij bedoelen - zal de nieuwe Schouwburg, een schoone tempel voor onze Vlaamsche kunst wezen.

***

Hetgeen met die zaak in nauw verband staat is de toelage van 15.000 frank, die de Staat jaarlijks aan ons tooneel geeft. Volgens zekere geruchten, die overal nog al ingang vinden, zou de afschaffing dier toelage reeds eene besliste zaak zijn. *De Zweep* meldt zelfs dat al de Brusselsche Volksvertegenwoordigers in gehoor zijn geweest bij den

(1) Uit ons verslag over de opvoering van dit zonderling produkt, hebben onze lezers kunnen zien dat het dien bijval uit het oogpunt der kunst al weinig verdient.
Redactie.

heer Minister van Binnenlandsche Zaken, opdat hij, zooals vroeger, he Nationaal Tooneel de geldelijke ondersteuning blijve verleenen.

Wij hopen dat dienaangaande nog niets ongunstig is besloten, en dat een Minister als de flamingant Rolin-Jacquemyns, ons Nationaal Tooneel in de hoofdstad niet zonder steun laten zal. Trouwens, de heer Minister is al te volks- en Vlaamschgezind om *zijn* bestuur door zulke handeling te kenmerken. Zijn verleden is ons eene zekere waarborg van zijne nooit te verzwakken gehechtheid aan de Vlaamsche Zaak.

D.T.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde. - Prijskampen.

- In de tooneelvereeniging '*Onder Ons*' te Woerden (Holland) heeft op 17 Januari e.k. eenen prijskamp van Declamatie plaats.

De prijzen aan dezen wedstrijd verbonden zijn: Voor *dramatische* voordrachten: een verguld zilveren medailleen een zilveren medaille. Voor *komische* voordrachten: een zilveren medaille en eene eervolle vermelding. Voor dames, werkende leden eener tooneelvereeniging zijnde, zullen als prijzen worden uitgereikt: Voor dramatische of komische voordrachten: een zilveren medaille. Een bronzen medaille. Eene eervolle vermelding.

- Door de zorgen van onzen vriend en medewerker Prof. Gustaaf Segers, werd op Donderdag. 23 December, in de Staatsnormaalschool van Lier het eerste Eeuwfeest van Tollens' geboorte gevierd. Dit letterkundig feestje genoot den meesten bijval. Vier leerlingen droegen de schoonste meesterstukken van den gevierden dichter voor, en dat op eene wijze die waarlijk de stoutste verwachtingen overtrof. De heer Segers zelf hield eene belangwekkende voordracht over 'Tollens, zijn leven en zijn werken.' Zeker zal dit feestje den besten indruk nalaten.

- Onder de nieuwste uitgaven op het gebied der fraaie letteren, in Vlaamsch-Belgie, vermelden wij met genoe-

gen '*Twee Novellen*' van Jan Boucherij, een net boekje, waarop wij nader terugkomen.
- Eerlang komen van de pers de *Lentesotternijen* van De Mont, terwijl van Jan Van Droogenbroeck alsook van Th. Coopman met belangstelling eene nieuwe uitgave te gemoet gezien wordt. Verder wordt aangekondigd een bundeltje *Fabelen* van P. Vander Meiren, en '*Mijmeringen*' van Gust. Rens, een debutant wien het niet aan aanleg voor de poëzie ontbreekt. Dit laatste werkje ligt ter pers bij De Schepper-Philips te Dendermonde.

- Wij vernamen met genoegen dat het drama, *Roosje van den Veldwachter*, van de heeren de Tière en Hendrickx, tot het genot der Staatspremiën is toegelaten.

- Met leedwezen vernemen wij dat het gekend Noordnederlandsch tijdschrift '*De Banier*' sedert Nieuwjaar opgehouden heeft te verschijnen. Uit Noord-Duitschland ontvangen wij hetzelfde bericht wat de '*Plattdütsche Husfründ*' betreft. Dit weekblad heeft vijf jaar lang de Platduitsche beweging krachtig gesteund.

- De zoo gunstig bekende Duitsche dichter Julius Lohmeyer is thans als hoofdredacteur aan het *Deutsches Familienblatt* verbonden. Dat is voorzeker een gewichtige aanwinst voor deze voortreffelijke illustratie, die thans, in de voorspoedigste omstandigheden haar tweeden jaargang intreedt, en waarop wij bij deze gelegenheid de aandacht onzer lezers vestigen. Deze prachtig verzorgde uitgave, even degelijk als goedkoop, (zoowat 8 fr. 60 per jg.) wettigt volkomen haren titel van 'familieblad'. Het is den uitgever (J.H. Schorer, te Berlijn) gelukt, zich de medewerking der eerste schrijvers en kunstenaars van Duitschland te verzekeren. Alzoo behelst het eerste nummer van den nieuwen jaargang o.a. het begin van een boeienden roman, getiteld *Mehalah*, eene novelle van L. Schücking, een volkswetenschappelijk artikel van Dr P. Niemeyer, een opstel over muziekale opvoeding van Aloys Hennes, enz., enz. Het n^{r} wordt door een drietal prachtige houtgravuren opgeluisterd, naar schilderijen van Hans Dahl, Ludwig Knaus en A.H. Bakker Korff.

- Een Haagsch uitgever is van plan een ‘letterkundig weekblad’ te stichten, in den trant van het Engelsche *Atheneum* of het Duitsche *Litter. Centralblatt.* Ook enkele schrijvers uit Zuidnederland zullen als medewerkers optreden.

- De *Revue des deux Mondes* geeft de brieven van Georges Sand uit. De eersten zijn uit het jaar 1824, toen de schrijfster nog slechts twintig jaar oud was. Men beweert echter dat de brieven van Alfred De Musset aan George Sand in dezen bundel niet zullen worden opgenomen.

- Het schijnt dat in Duitschland, zoowel als in Frankrijk, het tooneelschrijven voor sommigen een nog al winstgevend baantje is. De bekende blijspeldichter Adolf L'Arronge heeft het Friedrich-Wilhelm's-Theater te Berlijn aangekocht, en wel voor 1,350,000 Mark. Den 1° October 1881 neemt hij den schouwburg over.

Toonkunde. - Prijskampen.

- Door de klas der schoone kunsten bij de Koninklijke Belgische Academie in voor 't programma van den Wedstrijd 1882, de volgende muziekale prijsvraag aangenomen:

‘Van welken aard was de muziek, die in de XV^{de} en XVI^{de} eeuw werd uitgevoerd door de benden muziekanten, welke door de stadsbesturen, door de souvereinen, door de gilden en neeringen, bijzonderlijk in de Belgische provinciën werden gebruikt? Welke was de instrumentale samenstelling dezer muziekbenden? Welke zijn de oorzaken der algeheele verdwijning der stukken, die voor hun gebruik werden gecomponeerd? - Prijs: eene gouden medalie ter waarde van 1000 frs.

- Gevaert's *Quentin Durward* is in den Koninklijken Muntschouwburg te Brussel met buitengewonen bijval heropgevoerd. Aan de tooneelschikking zijn ook buitengewone kosten besteed.

- Men zegt dat Richard Wagner van plan is zijn *Fliegende Hollander* tot een opera in één bedrijf herom te werken.

Beeldende kunsten.

- Onder de prijsvragen door de *Koninklijke Academie van Belgie* tegen 1882 uitgeschreven

heeft men betrekkelijk de Beeldende Kunsten: (A) Onder kunstopzicht. de geschiedenis schrijven der Potbakkerskunst (*Ceramique*) in onze provinciëen, van af het Romeinsche tijdvak tot aan de X*V*III^{de} eeuw. - (B). Den oorsprong nasporen van het *bas-relief* en het *haut-relief*, en een critisch onderzoek maken van de ontwikkelingen en wijzigingen welke deze manier van beeldhouwen op de verschillige tijdstippen der kunst en in de verschillige stijlen heeft ondergaan. - (C.) De karaktertrekken doen uitschijnen der Vlaamsche bouwkunst in de XVI^{de} en XVII^{de} eeuw. De gebouwen der Nederlanden aanduiden, waarin men deze karaktertrekken aantreft. De ontleding dezer gebouwenopgeven. - De waarde der gouden medaliën die voor elke dezer prijsvragen worden uitgeloofd is 800 fr. voor de *eerste* en 1000 fr. voor de *tweede* en de *derde* vraag. - De verhandelingen mogen in het fransch, in het vlaamsch (nederlandsch) of in het latijn worden opgesteld.

- De Bestuurraad der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Antwerpen bericht de belangstellenden, dat de groote jaarlijksche Staatsprijskamp (*prijs van Rome*) dit jaar voor de *Graveerkunst* zal plaats hebben. Alle Belgen van minder dan 30 jaar worden als mededingers in den voorloopigen wedstrijd toegelaten, waarvan alleen de zes verdienstelijkste om den Prijs zullen kampen. - De laureaat ontvangt gedurende vier jaren een hulpgeld van 4000 fr., om zijne studien in den vreemde te gaan voltrekken. Er kan ook een 2de prijs (gouden medalie en 300 fr.) door de Jury worden toegekend. De opening van die prijskamp heeft plaats op 4 April 1881, in het lokaal der Antwerpsche Academie.

- In Belgie's hoofdstad zullen binnen kort niet minder dan *drie* standbeelden worden opgericht: aan *Marnix van St.-Aldegonde*, aan *Anneessens* en aan *Van Helmont.* - De prijs van elk monument (voetstuk in begrepen) wordt op 40,000 fr. beraamd. De artisten, met de uitvoering dezer monumenten gelast, werden gekozen bij gemeenschappelijk overleg tusschen Staat en Stad, die elk de helft der kosten op zich nemen. Aan den hr Paul De Vigne is toevertrouwd het standbeeld van

Marnix, aan M. Vander Linden dat van Van Helmont, en aan M. Vinçotte dat van Anneessens.

Vlaamsche taalbelangen.

- Te Antwerpen is, onder eere-voorzitterschap van Jan Van Beers, tot stand gekomen eene *Vlaamsche Vrijzinnige Vereeniging*, ter verdediging onzer eigen taal- en kunstbelangen. ‘Geen vraagpunt, zegt het manifest der Vereeniging, dat aan die belangen raakt zal voor ons onaangeroerd voorbijgaan. - Geene middelen zullen wij onbeproefd laten om onze letterkunde, onze schilderschool, onze muziek, de eigenaardige richting te doen behouden, waaraan zij hare voortreflijkheid te danken hebben.’

- Te Brussel heeft de Vlaamsche Beweging op politiek gebied een beduidende zegepraal behaald: de heer L. Vander Kindere, de Vlaamschgezinde rector der vrije Universiteit, is tot volksvertegenwoordiger gekozen. Eene flinke aanwinst voor het Vlaamsch element in de Kamer.

- Een *Vlaamsche Studentenkring* is te Brussel tot stand gekomen, met het doel onder de studeerende jeugd sympathie en ondersteuning voor de Vlaamsche zaak aan te werven.

- Onder den titel van *De Vlaamsche Standaard* verschijnt in de Hoofdstad sedert nieuwjaar een nieuw strijdersblad, uitsluitelijk aan de verdediging onzer Taalbelangen gewijd.

- In den Gemeenteraad te Gent werd onlangs (om reden van... bezuiniging!) het zonderlinge voorstel gedaan, de Nederlandsche uitgave van het *Bulletin Communal* af te schaffen. Onnoodig erbij te voegen dat zulks door de Vlaamschgezinde leden van den Raad hevig werd bestreden. De heeren De Vigne, Prof. Heremans, Rogghé en Burggraeve hebben het taalrecht der Vlaamsche bevolking weer krachtvol en overtuigend verdedigd. De uitslag van het debat was het behoud der uitgave van het *Bulletin* in de twee talen.

- Dezer dagen hield Dr Jan Ten Brink te 's Gravenhage met zeer veel bijval eene merkwaardige voordracht over de *Vlaamsche Beweging.* Men weet dat Ten Brink in Noord-Nederland een der ijverigste voorstanders onzer Beweging is.

- De Brusselsche volksmaatschappij *De Veldbloem* heeft een manifest verspreid, om aan te toonen dat het de plicht

aller Vlamingen is, bij de Nationale Volksoptelling, die deze maand plaats heeft, officiëel vast te stellen dat onze moedertaal de taal is die wij gewoonlijk in onzen familiekring gebruiken.

Necrologie.

BERNARD TER HAAR, gevierde Noord-nederlandsche dichter, overleden te Velp, in den ouderdom van 74 jaren. - Tot de meest populaire zijner poëtische gewrochten behooren in de eerste plaats: *Huibrecht en Klaartje* en de *St.-Paulus-rots.* In 1849 werd hij door den Koning van Holland tot ridder van den Nederlandschen Leeuw, en in 1879 tot commandeur van de Orde der Eikenkroon benoemd. Zijne talrijke schriften in proza zijn meest van godsdienstigen of historischen aard. Enkele Ter Haar's gedichten werden door de Jaegher en Prudens Van Duyse in het Fransch, en door W.R. Thomson in het Engelsch vertaald.

- Dr B.A. VAN ACKERE, heelkundige, overleden te Dixmude, den 12 December, 1880. - De heer Van Ackere, de echtgenoot onzer gevierde hoofddichteres, Mevr. Van Ackere-Doolaeghe, was een geleerd en een in menig opzicht verdienstelijk man, die in den hoogsten graad de algemeene sympathie genoot. Meer dan iemand wist hij de rijke gaven en gevoelens zijner gevierde echtgenoote te waardeeren; hij was een ijverig lid der twee vlaamsche maatschappijen '*Nu morgen niet!*' en '*De ware* V*an Duyse's vrienden.*' Beide kringen hebben den betreurden volksvriend Van Ackere bij zijn graf verdiende hulde gebracht.

- KAREL LODEWIJK BOUCHERIJ, beeldhouwer, overleden te Antwerpen, in den jeugdigen ouderdom van 24 jaren. - (12 Januari 1881). - De heer K.L. Boucherij (broeder van den Vlaamschen schrijver van dien naam) was een jong artist van veel aanleg. Zijn jeugdig afsterven is derhalve een verlies.

In den Bonten Os.
Verhaal uit de Kempen.
Door Gustaaf Segers. (*Vervolg).*

IV.

Toen onze vriend Herman den volgenden morgen wakker werd, meende hij in den beginne dat hij droomde. Hij had zóó vast geslapen, dat hij op het eerste oogenblik zich hoegenaamd niets meer van zijne langdurige voetreis, noch van zijn belangrijk gesprek met Baas Stien herinnerde. Hij was zóódanig gewend te Antwerpen tegen half acht wakker te worden; gedurende zoovele jaren waren zijne oogen op de sierlijke meubelen van zijn klein slaapkamerken gevallen, dat hij heden niet wist wat denken, toen hij uit zijn diep ledekant de groote kamer in volle licht zag.

Hij kleedde zich met der haast aan. Alles was in de herberg reeds op zijne plaats. Terwijl hij koffie dronk, kwamen verscheidene pachters en voerlieden uit den omtrek een borreltje ‘klaren’ pakken. Allen kloegen over het slechte weêr dat hen welhaast zou verplichten voor eenige weken stil te liggen, indien de dooi niet haastig doorging. Dàäraan was ongelukkiglijk voor 't oogenblik nog niet te denken, het weêr, had zich sedert middernacht weêr sterk aan 't vriezen gezet.

De menschen die nu in den *Bonten Os* kwamen hadden eenen rooden neus, en lieten het glaasje twee of drij keeren vòlschenken; zij naderden dicht bij het vuur, iets wat ze zeker niet gemakkelijk deden uit vrees van door 't vrouwvolk uitgelachen te worden.

Baas Stien had er den slag van, om met die voerliê en spekslachters om te gaan; dit had Herman gauw gezien. Aan dezen vroeg hij hoe de oude merrie het maakte, die hij aan eenen boer van Brecht verkocht had, aan genen of het veulen

van Felix Verstraelen goed opwilde, terwijl hij nooit naliet aan de slachters te vragen of de verkens die zij de laatste week gekocht hadden, meê- of tegengevallen waren. Stien kende al de menschen die bij hem aanreden, hij kende hen niet alleen persoonlijk, ook de leden van hunne familie waren met hem bevriend. Voor een mensch van zijne jaren, was het verwonderlijk, niet alleen hem zoo vroolijk, zoo tevreden en vlug te zien, ook zijne helderheid van geest, ja zijn scherp doorzicht in vele zaken konden niet genoeg geprezen worden. Want, hij had veel om 't hoofd, men mocht het wel zeggen.

Deze bezembinder had hem verwittigd dat hij de volgende week twintig dozijn rijsbezems in bestemming voor Winschoten aan zijne deur zou brengen; *gene* houtkoopman zou tien kavels wischhout komen opladen; - Willem Van Bedaf van Merreblos, gelastte hem den spekslachter meê te deelen dat hij er een van vier honderd pond had staan, - terwijl Frans Van Berghen van Antwerpen hem verzocht te hooren of er in den omtrek geen vet rundvee stond. Stien gelastte zich met al die boodschappen ter volkomen voldoening van zijne kalanten. Of zij rijk of arm waren, of zij veel of weinig in zijne herberg kwamen, dit was hem in dit opzicht juist gelijk: voor iedereen was hij even vriendelijk, even bereidwillig. Allen die hem kenden wisten dat Stien de onbaatzuchtigheid zelve was, nooit eenen cent voor zijne diensten begeerde, en de belangen, die men hem toevertrouwde, met den zelfden ijver behartigde alsof ze de zijne waren. En de menschen wilden met hem te doen hebben. Stien was een man dien de buitenlieden zoowel als de stedelingen gaarne moesten zien. Het was niet noodig lang met hem in betrekking te zijn om daarvan overtuigd te wezen.

De Baas uit den *Bonten Os* was eerlijk en openhartig, doch hij had nòg eene gave die zoo weinigen bezitten, en nochtans zooveel bijdraagt om ons van onze medemenschen te doen achten.

Wij hebben reeds gezien dat hij niet vreesde de meening van anderen te bestrijden, doch hij deed dit steeds op hartelijken toon, en wachtte zich wel ooit zijne tegenstrevers te

vernederen. Wil men het karakter van Stien in eens doen kennen, dan mag men zeggen dat hij een goed mensch was, die jegens niemand wrok gevoelde en al zijne medemenschen liefst voor deugdzaam aanzag. Dezen zouden den ouden man op hunne armen hebben gedragen, en meer dan één had tot zijn voordeel ondervonden dat Stien's raadgevingen eenen schat van levenswijsheid bevatteden. Zij die om zoo te zeggen nooit iets gezien hadden dan hun dorpken en de onmetelijke heide die het van alle kanten omgaf, die geen belang kenden dan hunnen zoo bekrompen werkkring, moesten zeker eene diepe bewondering gevoelen voor iemand die zoovele landen had bereisd, en over zulke wijduiteenloopende onderwerpen wist te praten. 's Zondags 's avonds vertelde Stien bij voorkeur over zijne verre tochten. Vele boeiende verhalen had hij daaruit onthouden; niet alleen wist hij over de bloedige veldslagen uit te weiden, de groote mannen van het Keizerrijk met sprekende kleuren af te schetsen, en honderd treurige of luimige voorvallen uit zijn soldatenleven te herinneren, hij had daarbij die vreemde landen opmerkzaam gadeslagen en wist over akkers en akkerbouw bijzonderheden aan te halen, die gelijk men wel denken kan voor zijne hoorders zeer belangrijk waren.

Het was bijna elf ure geworden; het bezoek was dien dag ongemeen druk geweest. Volgens zijne gewoonte had Baas Stien met al de bezoekers gepraat, aan ieders borreltje ‘meêgeslokt’ en allen eene goede reis, eenen hartelijken groet aan vader of moeder gewenscht.

Jan Symons, de jonge boschwachter, was de laatste gebleven; hij betaalde, terwijl Stien welgemoed knikkend zei:

- ‘Dank u vriend; hoe staat het er mee? Ik heb ze verleden week hier gehad; ze mag er zijn, hoort ge? Ze reed met hare moeder naar Turnhout. Was dat al om meubels te koopen? Jongen, jongen! 't is toch wat te zeggen, me dunkt dat het nog maar een jaar geleden is dat ik uwen vader nog zoo jong kende, als gij nu zijt.’

Herman Van Dyck was in de herberg van zijnen stoel niet opgestaan. Het gaan en keeren dezer landbouwers en voerlie-

den, het drukke gepraat van den ouden baas, hadden zijne levendigste belangstelling opgewekt; hij had een paar borreltjes gedronken, iets wat hem in de stad misschien slecht zou bekomen hebben, maar dat hem in de Kempen, waar de lucht sterker is en beter verteren doet, niet hinderde. Hij had in de samenspraken van den Baas met de klanten zijn woordeken gezegd, en zich aan de ruwe, vroolijke taal en eigenaardige zegswijzen dezer laatsten bijzonder wel vermaakt.

- 'Welnu, Mijnheer Van Dyck,' sprak Stien, toen deze den jager had uitgelaten; 'hoe staat u dit leventje hier aan? Zòò gaat hier de eene dag na den anderen voorbij; 's namiddags hebben we minder volk, dan ben ik gewoon een oogsken toe te doen.'

Van Dyck verklaarde dat dit leven voor hem veel aantrekkelijkheid had; - doch eene huivenkar hield stil voor de deur, en een jeugdige voerman, met eene oude vrouw en een zeer jong meisje traden binnen.'

- 'Grootvader, hier zijn we!' snapte de laatste, 'ge moet niet kijven, dat we zoo lang over tijd weggebleven zijn; gisteren avond was het toch geen weêr om terug te komen, en vandaag is de steenweg nóg zoo glad dat we voetje voor voetje moesten voortrijden.'

- 'Ge zult het wel zeggen!' sprak Baas Stien, op en neer gaande, 'doch dezen keer moet ik bekennen dat ge wijselijk gehandeld hebt.... Moeder Deckers en Frans blijven te middag hier eten, zie maar dat ge uwen tijd inhaalt en het maal zoo goed gereed maakt als ge kunt.'

- 'Neen Baas Stien, neen 't kan niet zijn' sprak de oude vrouw hare voeten over de turven warmende. Eene tas koffie en een boterhammeken zullen ons welsmaken, maar als we wat tot ons zelven gekomen zijn, en ons peerd heeft wat geblazen, dan rijden we stiltekens terug. Frans moet morgen vroeg naar Vorselaer, vandaag moet de *bruine* nog gesc*h*erpt worden, en ik zal me dezen avond fel moeten spoeden wil ik gedaan krijgen met de winkelwaren in te pakken.'

De jonge man had gedurende deze samenspraak het paard reeds in den stal gebracht; hij nam een zakje haver van de

kar, schudde het zijnen lieveling voor, en kwam niet terug in de herberg voor dat hij *Bles* eene versche stroobedding gegeven, met haarborstel en roskam het zweet afgevaagd, en de staldeur zorgvuldig gesloten had.

- 'Rozeken,' sprak de grijsaard, terwijl de moeder des voermans zich aan het vuur bleef warmen, 'gij hebt zeker gisteren avond gedacht dat ik mij fel zou verveeld hebben? Gelukkig is Mijnheer ingekomen, en wij hebben gepraat, gepraat, dat het einde er aan verloren was. We hebben ons goed vermaakt, niet waar, Mijnheer Van Dyck?'

- 'We komen overeen,' antwoordde deze, 'we hebben getracht den avond zoo aangenaam mogelijk door te brengen.'

De oude lachte goed gezind, en bezag eene wijl met zijne levendige oogskens den staatsbeambte: - 'Ja ja, we komen overeen; doch er is iets anders,' ging hij voort, 'en dit heb ik niet op mij alleen willen nemen. Die heer wil hier een paar maanden logeeren, Rozeken; zou dat gaan?'

- 'Als ge reeds zulke goede vrienden zijt, waarom niet?' snapte Rosalie haren grootvader beide handen reikende, 'ik ben toch ook wel zeker dat gij hem de deur niet meer zoudt uitzetten.'

- 'Welnu, dan ben ik tevreden,' zegde de oude, krachtig in de hand van Van Dyck slaande, 'ja, we zullen vrienden zijn, we zullen ons gedurende deze koude dagen wèl vermaken.'

- 'Sedert ik hier ben, gevoel ik mij als te huis....' antwoordde de stedeling.

- 'Zóó moet het zijn!' riep Stien wèlgemoed. '*Allons!* geene zaak valt goed uit of, men moet er 'nen borrel opzetten.'

- 'Voor Rosalie en moeder Deckers ook eentje,' sprak Van Dyck, 'die zullen zeker niet weigeren op ons gelukkig samenzijn te drinken.'

De kleindochter schonk voor de drij mans zooveel borreltjes 'klaren', voor haar en hare vriendin twee anijskens, en tikte, een weinig verlegen, doch met den lach op de lippen tegen de glaaskens die haar werden toegestoken.

Herman Van Dyck, die met Baas Stien weêr in eene samenspraak gewikkeld was, had sedert het binnentreden van Rosalieken maar weinig gezegd, maar hij had des te meer gedacht... Hadde men hem voor veertien dagen gezworen dat er zulke meiskens in het midden der heide wonen, hij hadde het geloochend. Hij, zoowel als zijne kollegas, kenden in de stad vele meisjes, die schoon waren, dit kon niet geloochend worden. Maar velen waren op dezelfde leest geschoeid, de mode en de voorschriften der beleefdheid, die haar allen nagenoeg dezelfde kleeding en dezelfde houding oplegden, had ook, als het ware, haar aangezicht en gestalte naar den zelfden maatstaf vervormd. In Rosalieken was karakter. Zij was jong; ten hoogste kon ze twintig jaar zijn. Geen enkel foutje was in haar aangezicht te zien, dat blonk van gezondheid en levenslust. Er was daar iets eenvoudigs, iets schalks naiefs in, dat men slechts bij Kempenarinnen aantreft. Noch de vaal bleeke kleur, die vele steedsche juffers als iets bijzonder edels beschouwen, noch de bloedroode vlekken welke menigmaal de wangen onzer boerinnen ontsieren, waren op dit aangezicht te zien. In hare gelaatstint heerschte eene toongamme die waarlijk verrukkelijk was. Het lichtroosachtige had er den boventoon, dat echter aan de kin en het voorhoofd op onmerkbare wijze in het zuiverste blank wegsmolt.

De donkerblauwe oogen, waren groot, en zóó zacht, dat men aanstonds verzekerd was dat dit meisken onmogelijk met afgunst of gramschap op een menschelijk wezen kon neerzien. Naar voorvaderlijke zeden droeg Rosalieken eene trekmuts van fijnen kant, welker vleugels, met ontelbare kleine speldekens bestikt, vol bevalligen zwier op hare schouderen neerdaalden. Allerfraaist zoomden zij de kleine kastanjebruine haarblesjes af, welke in 't midden in twee gescheiden, en boven de ooren onder de muts gekamd waren.

Rosalie droeg, onder haren Iakenschen kapmantel, een schoon zwart merinossen kleed, en een geruiten wollen neusdoek, welker einde onder haren voorschoot gestrikt waren.

De meiden hingen een paar ketels over het turfvuur; Rozeken trok hare werkkleederen aan, om het verkenvleesch

uit de kuip te halen, terwijl Moeder Deckers koffie opschonk. Zij en haar zoon hadden welhaast hun eten genut, waarop zij na een hartelijk afscheid, terug naar Turnhout reden.

De disch werd bij den haard geschoven, en Herman Van Dyck mocht, niet uit ijdele plichtpleging, maar uit den grond zijns harten, de schoone kokin om hare kunst geluk wenschen.

- ‘Mijnheer Van Dyck komt hier 'nen ijzeren weg leggen, Rosalie,’ sprak de oude, toen de soep ledig was, ‘wat zegt ge daarvan?’

- ‘Zoo!’ riep het meisje, haren vader mildlachend aanblikkend, ‘dan vrees ik dat gij niet lang overeen zult komen... Mijnheer,’ ging zij tot den beambte voort, ‘ik vrees dat gij u zult moeten *weren*,[1] want grootvader is daar geweldig tegen.’

- ‘Wij zijn al in 't vuur geweest, Rosalie,’ antwoordde Van Dyck, ‘doch er blijven geene dooden of gekwetsten, hé Baas Stien?’

- ‘Gij zult niet weinig lachen, he deugenietje?’ sprak de oude man voort, het hoofd rechts en links wiegend; ‘die jonkheid, die jonkheid! ze is altijd en overal dezelfde.... 't Is toch nog al natuurlijk,’ sprak hij nu voor zich zelven, ‘dat zij vooral nieuwigheden zoekt, terwijl de ouderdom vooral de rust verkiest....’

- ‘'k Geloof het wel Grootvader,’ sprak het meisje, de hand op zijnen rechterschouder leggende ‘dan zal er voor ons toch ook eens kans zijn iets anders te zien dan onze heide.... Zijt gij ook niet blij, Grootvader, dat ge in uw leven veel gezien hebt?....’

- ‘Ge hebt eene helpster! Ja ja, ge hebt eene helpster!’ riep Stien uiterst welgezind uit. ‘Ik had het gedacht! maar het geeft niet, ik ben eens zoo oud als gij beiden te zamen, en reken mij ook sterk genoeg om u te zamen te kloppen! Dezen avond als gij wilt, ben ik uw man, *nu* mogen we het eten niet koud laten worden.’

Alle drij namen het maal met buitengewonen eetlust. Baas

(1) Uw best doen.

Stien zette zich in zijnen ouden leunstoel, rookte een pijpken, en viel in slaap.

Rosalieken waschte de schotels, en keerde den haard; Van Dyck pakte zijn koffer uit, dat de voerman van Turnhout in den voormiddag had afgezet.

V

Het leven ging in den *Bonten Os* zijnen gewonen gang met dezelfde regelmatigheid gelijk reeds vóór zoovele jaren; de buitengewoon strenge winter hield al de dorpelingen van het veld verwijderd, behalve de arme lieden, die bij dat vinnig koud weder twee maal per dag naar het bosch moesten gaan, om eenen bussel dor dennenhout te sprokkelen.

De sneeuw was gesmolten, doch de wind draaide naar het noord-oosten, en het vroos zoo sterk, dat al de vennen en waterloopen met ijs bedekt waren. De weg werd zoo hard dat baas Stien op eene halve mijl de karren hoorde, die zijne deur voorbij moesten, alsook den stap van Toontje den Bode reeds als deze nog een half dozijn boogscheuten van zijne herberg verwijderd was. ‘Dat gebeurde alle jaren niet’, zegde baas Stien immer welgezind, hij wist slechts enkele winters op te noemen, wanneer de grond zóó helder klonk als nu;’ toen was hij echt er jong, en wist niets van de koude doch nu kon hij het nergens meer uithouden dan bij het turfvuur.

Van Dyck vond het weder allerkostelijkst. Van 's morgens, zoo haast het licht was, was hij op de heide, en het gebeurde dat de duisternis reeds gevallen was vóor hij terugkeerde. Gewoonlijk ging hij om de veertien dagen naar Antwerpen, vertrok dan 's zaterdags, en kwam 's dijnsdags terug; enkele keeren gebeurde het dat hij vier, vijf dagen in de buitengemeenten verbleef, alvorens in den *Bonten Os* te komen. De tijd zou aanstaande zijn, verzekerde hij aan Baas Stien, dat hij nog al langer afwezig zou moeten blijven, aangezien zijne metingen in den omtrek ten einde liepen, en hij verder naar den Oosthoek der provincie moest aftrekken. Doch, hij was stellig besloten den *Bonten Os* te blijven bewonen tot dat zijne zending gansch zou volbracht zijn.

Was het weder uitermate slecht, dan bleef hij den ouden baas gezelschap houden, en hield zich met het teekenen zijner plans bezig. Men zal begrijpen dat de oude Stien niet weinig belang in deze teekeningen stelde, en dat zij onvermijdelijk tot langdurige twisten over het nut der ijzeren wegen aanleiding gaven, Nochtans dient erkend te worden, dat deze plans, welke Van Dyck met de grootste nauwkeurigheid verklaarde, niet weinig bijdroegen om den ouden man een gunstig denkbeeld van zijnen gast te doen opvatten.

Hij woonde in die streek sedert zijne kinderjaren; van al de landerijen waarover de ijzeren weg zou loopen, kende hij niet alleen de eigenaars, hij wist ook of de grond al of niet deugde, en welke vruchten er bij uitstek op groeiden. De waterloopen, waarover eene brug moest gelegd worden, had hij honderd keeren doorwaden, hij wist welke soort van visch men er vooral in aantrof, en was niet in verlegenheid te zeggen in welk rivierken zij uitliepen. - ‘Ja,’ mompelde hij goedgezind, wanneer Van Dyck hem verklaarde hoe alles op dit plan naar eenen juisten maatstaf aangelegd was, en hij daarop de grootte en weerde der goederen kon aanduiden; ‘ik heb het al méér gezegd, en ik blijf er bij: de menschen worden tegenwoordig veel te slim. In *mijnen* tijd ging alles veel rechtveerdiger door; buiten het bebouwen van het land en het dorschen der granen dachten we niet dat er iets was, waar men zich zoo druk mee moest bezig houden.’

Dit laatste speelde Stien tegenwoordig geweldig in 't hoofd.

Het koren, dat in de maand Augusti, wanneer de landman wel zeven armen zou moeten hebben om zijn werk behoorlijk te kunnen verrichten, ingehaald wordt, wordt, gelijk met weet, in de schuur in groote gebindten getast, opdat men het in den winter zou kunnen dorschen, als er op het veld geen werk is. Omtrent dezen tijd hoorde men gansche dagen rond den *Bonten Os* het getiktak van den dorschvlegel.

In 't begin van November, 't kon elf ure zijn, kwam Stien volgens gewoonte, zijn bezoek aan zijn werkvolk in de schuur afleggen. Met de pekmuts diep in den hals, een paar wollen

wanten aan de handen, kwam hij stillekens uit de achterdeur zijner woning in de schuur getrippeld. Daar men de schuurgaten opengezet had, viel er een hevig licht op het korenbed, terwijl boven de ‘gebindten’ de volledigste duisternis heerschte. De koude was nijpend. Twee knechts, en Sus de oude werkman, stonden onder den ‘vleugel;’ zij dorschten in uiterst vlug trippelende maat voort, zonder naar den baas om te zien. Deze stapte naast hen over het korenbed, verwijderde het stroo een weinig aan den kant, raapte van de delling een handvol graan op, ging naar het schuurgat, blies het kaf van zijne hand, kwikte langzaam en ongemeen ernstig het koren, rook er verscheidene malen aan, en wierp het met lichten arm terug op de delling.

Men had het korenbed afgedorscht. Sus rustte op zijnen vlegel. Nelis lichtte met de gaffel het stroo op, om er busselen van te binden, Tist kamde met de rijf de leêge aren en het grove kaf weg, dat gedurende het wintersaizoen tot voedsel aan het rundvee dient.

- ‘Me dunkt dat dit koren nog al goed schiet,[1] Sus’ bemerkte Stien, ‘komt dat niet van de Valkenvlucht?[2]

- ‘Ja, Baas,’ antwoordde deze, op zijne beurt een gansch handvol graan door de hand latende rijzen, ‘ik heb ook van mijn' grootvader zaliger nog hooren zeggen, dat er in geen tien uren in 't ronde zulk zwaar koren groeit als op Valkenvlucht.’

De werkman trok eens met de klep van zijne klak, krabde in de haren, en zei nu op meer of min schuchteren toon:

‘Ik kan gemakkelijk begrijpen, baas Stien, dat er in den *Bonte Os* groote dingen gaan plaats hebben....’

En daar de baas niet dadelijk sprak hernam hij zijn eerste thema:

‘Al dorschen we den heelen winter, we krijgen de schuur nòg niet ledig. En het graan gaat alle dagen naar omhoog....’

De oude stampte met zijn stoksken op de delling, en zegde:

- ‘Van wèlke dingen zou er spraak zijn, Sus?’

(1) Veel graan oplevert.

(2) De naam van een bouwland, waarschijnlijk zoo genoemd omdat er vroeger vele valken op waren.

- ‘Och, speel den platte in de klucht niet, Baas Stien’, antwoordde Sus op uiterst gemeenzamen toon; ‘ik hoorde gisteren Nelis, den voerman, er nog over praten.... Roseken uit den *Bonten Os* doet het goed, zei hij zoo....’

- ‘Waar 't volk zich al mêe bemoeit!’ sprak Baas Stien zonder grimmigheid - ‘welnu ja! ik zie niet in waarom ik zou liegen; Rosalie heeft kennis met Karel van den mulder van Vierseghem. Maar tusschen *kennis hebben* en *trouwen* loopt er veel water door de zee... Niet, dat ik er tegen zou zijn, o neen; ik heb het in mijnen tijd ook gedaan; maar zóó ver is 't nog niet gekomen. Ik zal het u zelf wel op tijd zeggen, Sus.’

De knechts hadden intusschen een nieuw korenbed aangelegd, en stonden met den vlegel in de hand: zij wisten dat Baas Stien een geweldigen hekel aan alle *verlet* buiten den schoftijd had.

- ‘Welaan mannen, klopt het er maar uit,’ zegde hij; ‘ik krijg het te koud in de schuur, en 't is toch tijd om mijn bitterken te pakken ook.’

Hij trippelde langzaam over de ‘werf,’ terwijl het maat-geluid der dorschvlegels met frissche kracht tegen den stal weerklonk.

VI.

De mulder van Vierseghem behoorde tot de welhebbendste inwoners van den omtrek. De boeren van dit klein dorpken zitten er voor het meerendeel maar slecht voor, hoewel allen bijna eigenaars van hunne huizing en landerijen zijn. Hoeven van eenige waarde, treft men er weinige aan, en de grond is zoo zandachtig, zoo slecht geschikt tot den landbouw, dat hij de menschen op zeer karige wijze beloont voor de harde inspanningen die zij aan hem besteden. De Vierseghemmers zijn dus al uiterst tevreden wanneer zij de twee eindjes van 't jaar aan elkander kunnen knoopen, en leven dan nog doorgaans zoo armmoedig, zoo schraal dat de bewoners der steden zich daarvan geen denkbeeld kunnen vormen.

Ter nauwernood treft men er een half dozijn landlieden aan die boven dezen staat verheven zijn, waarvan de eerste helft waarlijk rijk, en de laatste welstellend mag genoemd worden. Onder dit oogpunt gelijken al de dorpkens der Antwerpsche Kempen op elkander.

De brouwer, die gewoonlijk met het ambt van Burgemeester bekleed is, de mulder die hem in vele gevallen als schepene bijstaat, en een waarlijk groote grondeigenaar behooren tot de eerste soort; in de tweede vallen die, welke op acht à tien runderen en een vijftal bunders bouwland mogen rekenen.

Sommige dezer personen (het mag herhaald worden voor hen die zich een juist denkbeeld van de Kempische toestanden willen vormen) zijn rijk, rijker dan hunne medeburgers vermoeden, doch van de meesten hebben zij, en de stedelingen vooral, een denkbeeld, dat veel min gunstig zou zijn, indien zij met de ware toedracht der zaak bekend waren,

Eéne zaak is zeker. Te vergeefs zouden de bewoners der verschillende deelen des lands het karakter hunner medeburgers onder vleiende kleuren willen voorstellen; doch nergens wonen onbeschaafde menschen die niet het bezit van groote sommen gelds, van uitgestrekte landerijen, en menigvuldige runderen als het hoogste ideaal beschouwen. Te vergeefs zou men hun het verkeerde dezer handelwijze willen doen inzien; de rijkaards zullen medelijdend de schouders ophalen, en u vragen wat de grootste geleerdheid, wat de schoonste talenten beteekenen, in vergelijking met een schepken geel metaal?!

Men spreekt van de flerheid en verwaandheid der edelen; doch de rijke boeren uit de Kempen zijn stellig niet minder trotsch, op hunne manier. Wel geweerdigen zij zich, met den minderen man in betrekking te komen, doch alleen om hunne eigene ingebeelde meerderheid te doen gevoelen en zich ten hunnen nadeele te verrijken.

In de Antwerpsche Kempen heerscht nog eene àndere, niet min kenmerkende gewoonte:

Met de rijke boeren in onze Kempen gaat het op het punt van trouwen nagenoeg als met de prinsen en princessen.

Tist van den brouwer van Meerselheim is getrouwd met Trees van den burgemeester van Zandeghem; Mie van den mulder van Ilmenhout zal trouwen met Frans van den schepenen van Meerselheim, enz. - Dat een gewone jongen van 't dorp het oog op zulke rijke dochter durve slaan, en de vader zal hem zoo schuldig vinden, dat hij volgens hem niet streng genoeg kan gestraft worden! Op de kermis, ja, is het toegelaten haar ten dans te vragen; doch aan de kermistafel mag niemand buiten de hoogergenoemde persoonaadjes verschijnen. Anderen zouden er niet op hunne plaats zijn. Zij zijn immers ook te dom om bij zulke geleerde lieden te komen. De burgemeesters en schepenen die daar vergaderen, lezen de gazet, hunne zonen studeeren in de seminariën, hunne dochters hebben ‘op pensionnaat gelegen,’ en dàár schoone manieren en vreemde talen geleerd; - wat zouden de gewone menschen in hun gezelschap weten te vertellen?...

Jan Herrewegs, de mulder van Vierseghem, was onder al deze oogpunten, een waardig medelid van 't geen men ‘het Rijkemansgild der Kempen’ zou kunnen noemen. Hij was al oud, dikwijls heesch en redelijk mager, zoodat hij weinig op den molen stond. Dit liet hij aan Tist, zijnen jongsten zoon over; Karel, die drij jaar ouder was, bestuurde de boerderij.

Wanneer de menschen Jan kwamen betalen, vonden zij hem meest bij het vuur, met de gazet in de hand; als belooning kregen de kalanten dikwijls eene onderrichting over den oorlog, de ongelukken of andere belangrijke onderwerpen die het dagnieuws opleverde. Gedurende het jaar, men hoeft het niet te zeggen, wierp Jan de centen niet in 't water, doch met kermis was 't ‘volle bak’. Hij slachtte dan het vetste kalf van zijnen stal, bakte een ganschen oven brood van de fijnste bloem, en verkookte eene volle boterstand gezaande melk tot rijstpap. Drij dagen lang was het kermis in de schuur. Hoe groot zijne kamer ook mocht wezen, zouden er zelfs de helft der genoodigde gasten geene plaats gevonden hebben. Eene lange smalle tafel, uit ruwe planken, die op schragen rustten, stond in 't midden van den dorschvloer; en... daarvan werd derwijze geëten en gedronken, dat dit niet mag beschreven

worden uit vrees van de kieschheid der lezers te kwetsen!

Bij uitzondering zaten den derden dag al de bakkers van den omtrek aan Jan's tafel. Dezen gunden den mulder hunne kalandizie, hoewel met tegenzin. Trouwens, hij stond dikwijls aan eenen hoogen prijs, en nooit wilde hij het nieuw reglement volgen, dat voorschrijft ‘zooveel of zooveel centiemen voor maalloon’ te rekenen. Halstarrig bleef hij voorstander van het oud reglement volgens welk men ‘gratis voor niets’ maalt, doch tot het ‘scheppen voor stofmeel’ zijne toevlucht neemt... Maar, waarom gingen de bakkers niet bij eenen anderen molenaar? De reden daarvan is heel eenvoudig. Herreweg's vader en grootvader waren reeds molenaars, die al met de voorouders der tegenwoordige bakkers zaken deden - en die meest allen bij Jan in 't krijt stonden. Zij waren aldus verplicht onder ongunstige omstandigheden bij hem hun graan te koopen of ten minste te laten malen.

Baas Stienwas sedert onheugelijke tijden op Kermis bij Jan Herrewegs te gast geweest. Rozeken had hem al dikwijls vergezeld. Karel van den mulder, die een dommerik onder de dommerikken mocht genoemd worden, had nochtans oogen voor het schoone Rosalieken gehad, en was er smoorlijk op verliefd geworden. 's Maandags had hij den ganschen avond met haar in de tent gedanst, had haar met gesuikerd bier en anijs getrakteerd; doch gezegd had hij haar weinig, en wel het minst van liefde. Zelfs aan zijnen eigen vader had hij daarvan geen woordje willen reppen; doch deze, slimmer dan Karel, had aanstonds gezien waar het verken vast was. Hij zelf sprak met zijnen zoon op het veld, onder vier oogen, over Rozeken. De inlichtingen die hij nopens de fortuin van Baas Stien genomen had waren goed, en hij wist daarbij dat deze fortuin aan de kleindochter moest toekomen, zoodat hij niets tegen het huwelijk in te brengen had. Hij zou er zelfs spoedig zijn werk van maken en alles met den ouden baas ‘beridderen.’ Deze kende op zijne beurt, den mulder van Vierseghem als een der best ‘beslagene’, meest geachte lieden van den omtrek, en kon niet loochenen dat het huwelijk tusschen Karel en zijne Rosalie hem slechts in aanzien kon doen winnen. Stien

had dus beloofd de zaak ook eens rijpelijk te overdenken, er bijvoegende, dat hij niet twijfelde of alles zou goed in zijn lood komen.

Aan Herman Van Dyck, dien hij dagelijks meer en meer als verstandig man had leeren kennen, deelde hij de zaak mede, ten einde zijnen raad in te winnen; doch deze verklaarde dat hij zich met eene zoo bij uitstek netelige aangelegenheid liefst niet moeide. Rozeken bekende haren vader dat zij nog nooit aan een huwelijk gedacht had, en zich niet eens kon verbeelden haren grootvader te verlaten.

Karel van den mulder verzuimde echter niet dikwijls naar den *Bonten Os* te komen; hij praatte ernstig met den ouden baas en het schoone Rosalieken, hoewel deze laatste stellig verklaarde ‘dat *zij niet van zin was met hem te trouwen.*’ Stien was te verstandig om zich over deze woorden vergramd te gevoelen, hoewel hij er ernstigspijt om gevoelde. Hij wilde daarom de zaak zoo bedekt mogelijk houden, doch gelukte daar niet in, aangezien, gelijk wij reeds gezien hebben, Sus van Balthus hem overtuigde dat men er zich in den omtrek mêe bezighield.

Acht dagen na de samenspraak in de schuur, zat Karel in den *Bonten Os* aan de koffietafel.

- ‘Rosalieken, “smeekte de vrijer, de hand van het meisje vleiend vastgrijpend, dat verlegen naast hem zat;” waarom wilt ge dan toch volstrekt naar mij niet luisteren? Toen mijn broêr Frans, Mie van Kerste te Bolck ten huwelijk vroeg, had het meisken geen vijf minuten na te denken, - en als Nelles van 't zwart Ven om onze Fien kwam, was alles ook seffens in orde! Van al mijne kameraden hoor ik zeggen dat niets gemakkelijker is dan een meisken op te vrijen; bij ons zijn de ouders zoo tevreden als 't zijn kan, - en nochtans wilt ge me niet aanhooren. Hebt ge misschien iets tegen mijnen persoon?’

Het meisken scheen in 't geheel niet verlegen om al die schoone woorden, zij trok de hand weg, en sprak, als verveelde dit gevrij haar geweldig: - ‘Al die dingen, Karel, hebt ge me al honderd keeren verhaald, en ik heb er u even dikwijls op geantwoord... Wilt ge dat ik ook mijne litanie opzegge?’

Baas Stien, die gedurende de liefdesverklaring van Jan van den mulder, onophoudelijk met den voet heen en weër door de assche geschoven had, sprak nu op uiterst vriendelijke wijze:

- ‘Rosalie, luister naar een verstandig woord. Een jong meisken moet in zoo eene zaak haar eigen hert raadplegen, dit geef ik toe; maar toch mag zij nooit méér verstand willen hebben dan een man van *mijne* jaren, iemand die daarbij de halve wereld gezien heeft. Voor eenige dagen zegdet ge mij, dat ge nog nooit aan trouwen gedacht hebt, aangezien ge niet zoudt willen mij alleen laten. Dit was schoon van uwentwege, gij toondet dat gij een goed hart hebt, en mij waarlijk gaarne ziet. Doch, nu kunt gij mij daarvan nog beter overtuigen. Ik word op den tweeden Kersdag aanstaande, een-en-tachtig jaar, en hoewel ik nog kloek te been ben, gevoel ik toch dagelijks meer en meer dat er 't beste af is. Ja, het nazien van de *affaire* wordt lastig, al zeg ik het niet aan iedereen, de memorie deugt niet meer gelijk voordezen. Den *Bonten Os* mogen we nochtans niet laten varen; dat zou eene zonde in de oogen van de heele Kempen zijn. Lang heb ik gedubt, om te voorspellen wat er op den duur van zou komen, totdat het beste redmiddel als van zelf in de hand valt. Karel Herrewegs zal met u hier wonen; ik sta u den *Bonten Os* af, en gij brengt uwen ouden grootvader stillekens aan zijn einde. Is dat niet het schoonste werk dat ge doen kunt, Rosalie? Op ééne zaak moet ge ernstig nadenken, meisken; de familie van Karel is geacht, dat weet ge - en 't is een zoo pronte jongen: hij kan, als hij wil, op éénen dag aan elken vinger een meisken vinden, die er voor 't minst zoo goed voorzitten als wij... Dan is er nòg iets, meisken: een mensch van tachtig jaren is een mensch van éénen dag. Ik kan alle dagen den “houten frak aantrekken,” en wat zoudt ge dàn doen, alleen, zonder steun in de oude wereld? - Trouwt ge met Karel, dan zijt ge zeker dat ge een goeden man hebt... Dan zult ge uwen ouden grootvader rechtzinnig beweenen, en lang aan hem denken, maar ge zult zonder schroom in de toekomst kunnen zien.... Dat zijn van

die zaken, kind, waaraan men veelal niet ernstig denkt, als men jong is, doch die ernstig dienen overwogen te worden. Ik eisch niet dat ge aan Herrewegs, die ons de eer aandoet u ten huwelijk te vragen, zoo aanstonds zoudt zeggen: "Ik ben tevreden, ik wil op *dien* dag trouwen." Al wat wij vragen is, dat gij ons zegget dat gij er ernstig over zult nadenken, dat er voor Karel *hoop* bestaat... dat gij zijne vraag zult inwilligen....'

De woorden van den grootvader oefenden eenen veel dieperen indruk op het meisje uit dan die van den vrijer. Eene wijl bloosde Rosalie als eene kriek, en werden hare oogen vochtig; doch al gauw vertoonde zich het Kempisch karakter weer in volle kracht:

- 'Grootvader,' zegde ze, 'ik heb u al honderd keeren herhaald, dat ik tegen Karel Herrewegs hoegenaamd niets heb. Maar, in twee woorden, ik heb geen lust om al te trouwen? Wilt gij er mij toe dwingen, gelijk men iemand tot het gevang veroordeelt?'

- 'Als ge zóó spreekt, doen we beter er uit te scheiden, Roos,' viel Stien haar in de rede, 'dat is geene taal voor een jong meisken.'

De mulderszoon gaf zijnen moed nïet verloren; hij reikte Roseken vriendelijk de hand, welke deze vriendschappelijk drukte, terwijl zij hartelijk zijnen 'goeden dag' beantwoordde. Jan ging met Baas Stien in de schuur, om het met dezen over den prijs eener kar rogge ééns te worden; Rosalieken ruimde de koffietassen weg, en toonde zich weer zoo blij van geest alsof er volstrekt niets voorgevallen ware.

(*Slot volgt*).

Poëzie.

De gerst.

Muzikale veldtafereelen.
I.

De Dichter.

RECITATIEF.

Nog zijn de velden kaal, de morgenzon
Rijst uit den nevel, traag, met moeite:
Daar, op den akker drijft een jonge boer
Den ploeg, door logge rossen voortgetrokken,
Zij snuiven, dampen, hunne breede schoft
Buigt onder 't juk. Het kouter snijdt en krast,
En, als een zeebaar, rolt de vette grond
Het achterna.
De man wischt zich het zweet,
Van 't voorhoofd en ploegt voort, terwijl een lach
Zijn bruin gelaat verheldert, als zijn blik
Den oude volgt, die, ginds al zaaiend,
Den akker overschrijdt, gelijk een priester
Die zegent. Hoor! daar boort des ouden rauwe stem
Den grijzen nevel door, hij zingt, terwijl hij zaait:

De oude Pachter.

En ben ik niet sterk meer,
En deug ik voor 't werk meer,
Toch wil ik zaaien,
Zaaien, zaaien.
Dat anderen maaien,
Maaien, maaien
De Gerst,
Wier krachtig nat ons verwarmt
En ververscht!

En waar ik geploegd heb.
En waar ik gezwoegd heb
Jaren en jaren,
Jaren, jaren,
Verrijze in heure aren,
Aren, aren,
De gerst,
Wier krachtig nat ons verwarmt
En ververscht!

De Dichter.
En hooger rijst de zon; haar warme glans
Doortrilt het rijs, waar hazelarenkatjes,
Met dauw besprenkelt, wieglen als een krans
Van paarlen, en in 't gras een madeliefje
Vol hoop zijn hartjen opent aan het licht...

II.

De Dichter.
In 't westen duikt de zonnepraal,
De wilgen fluisteren;
In 't loover zingt de nachtegaal,
De weiden luisteren.
Ik hoore klokken galmen,
Zacht en verdoofd:
Daar buigen duizend halmen
Biddend het hoofd.
En langs de gerst, in zoeten sluimer neergezegen,
Klinkt frisch gezang mij tegen.

Meisje.
De Mei is weder daar;
De hemel is nu blauw en klaar;
De velden zijn in fleur,
Vol weelde, kleur
En geur!
Jochei!
De Mei!

Waar is de droeve winter thans?
Bij bloemenkrans
En dans,
Vergeten wij hem gansch!

Jongeling.

De Mei is weder daar;
De vogel maakt zijn nestje klaar;
Hij tiereliert en fluit,
En kiest een bruid
Zich uit!
Jochei!
De Mei!
Wie voelt zijn hart niet warmer slaan?
Wie is niet aan-
gedaan?
Wie kan er hem weerstaan?

De Dichter.

De moegespeelde zefier leit
Zich neer. Hij heeft gestreelt, gevleid
En elke bloem 'nen kus gegeven.
Nu komt de droomige eenzaamheid
Hier ommezweven;
En, langs den gerstenakker, daar
Verzwindt een jeugdig paar...

Koor van dorpelingen

(in de verte).

Jochei!
De Mei!
Wie voelt zijn hart niet warmer slaan?
Wie is niet aangedaan?
Wie kan er hem weerstaan?

III.

De Dichter.

t Is zomer. Hoe de zonne brandt en roost!
Zie, als gestolde lava blinkt de gerst
Daar, onbeweeglijk. En geen luchtje waait,

Geen blad verroert; de halmen kraken, als
Verdorde takken in het vuur. Alleen
De krekels sjirpen schor en heesch: ‘Hoe heet!
Hoe heet!’
- Daar klinkt op eens een koor
De velden door:

Maaiers.
Als de gerst ons wacht,
Gewerkt met kracht
En moed!
Naar het veld
Gesneld!
Onzen meester geveld,(*)
Met spoed!
De zeisen gezwaaid,
Den oogst gemaaid,
Dat is goed!
Ja, ja,
Dat is goed!

Vrouwen en Meisjes.
Volgen wij vlug onze maaiers ten akker,
Niet zij alléén zullen slaven en sloven.
Rapen en binden wij lustig en wakker
Heden de gerst in guldene schooven!
We gâren
Heure aren
Met zorg en spoed,
We schrikken voor geenen zonnegloed;
Waar liefde voorgaat, is het goed!

Maaiers en vrouwen.
De zeisen gezwaaid,
Den oogst gemaaid
In overvloed!
Ja, ja,
Dat is goed!

(*) De boeren noemen gerst ‘Meester’ - men raadt licht waarom. - Die benaming is overal in zwang. *Zijnen meester neerleggen,* is een stuk gerst afpikken.

De oude pachter[1]**.**

Een oogenblik gerust;
Den fellen dorst gebluscht;
Het gerstenat geschonken!
Geklonken, - en gedronken!
Want, schoon ik niet meer werken kan,
Ik zorge toch voor meid en man, ha! ha!
En brenge graag een volle kan! ja! ja!

Algemeen koor.

Schenk in, schenk in! het gerstebier
Is welkom, welkom, welkom hier!
Heb dank, heb dank!
Het is een ware koningsdrank!
De kroes omhoog! Lang moet hij leven,
Die ons dit lekker bier komt geven!
Nog eens herhaald, met zeisenklank,
Het blij gezang:
Lang moet hij leven, lang moet hij leven,
Die ons dit lekker bier komt geven!

De oude pachter.

(RECITATIEF).

Ginder, in het grauwe zuiden,
Rijst een onweer dreigend
Mannen, gauw den oogst geladen;
Zet de paarden in galop!
Vlucht! de donder klatert, ratelt,
Bliksemflitsen scheuren 't zwerk,
Regen stort bij stroomen neder...
Wee! de vruchten van ons werk!

Dubbel koor.

MANNEN.

Vlucht!
.....
.....
De donder kraakt!
Een eik is verpletterd!
Vlucht!
.....
.....
De regen klettert;
Hoe zwart is de lucht!
Wat vervaarlijk gerucht!
Vlucht!
.....

(1) De zaaier van n^{r} I.

De bliksem blaakt!
De donder kraakt!
Met helsch gerucht:
Vlucht! vlucht!

VROUWEN.

.....,....
Vlucht!
De bliksem blaakt!
.....
..,.....
.....,.
.....
Vlucht!
Waarheen, waarheen?
...,.....
.....
.....
Vlucht!
O! laat ons niet alleen,
De bliksem blaakt,
De donder kraakt
Met helsch gerucht,
Vlucht! vlucht!
.....

De Dichter.

Nu klaart de hemel op, de storm is afgedreven.
De lieve deerne was zoo ongerust.....
Ze zat in hare schuilplaats daar te beven:
- Om ze te stillen, heeft de jongen ze eens gekust.

IV,

De Dichter.

Thans wordt de laatste wagen, krakend onder zijne vracht,
Met drok gejoel ter schuur gebracht.
De maaiers openen den stoet
Met korenbloemenkransen om den hoed.
De paarden, fier op 't blankgeschuurd getuig,
Vermengen hun gebriesch in 't blij gejuich.
En boven op den wagen, rond den hoogen mei,
Waar vaantjes goudpapier in klateren,
Zit nu het jonge volk te schateren,
En meisjes zingen luid in rei:

Meisjeskoor.

Na lijden komt verblijden,
Na werken komt de vreugd
Der jeugd;
Dus laat ons lustig rijden, rijden, rijden;

Wij zijn vandaag verheugd!
Ha! ha!
We zijn vandaag verheugd!
Jochei! ei!
De schoone mei,
Ei, jochei,
De schoone mei!

Een Maaier.
Hoor! daar klinken reeds de vedel
En een vroolijk basgebrom!
Helder toet de kromme horen,
Dondrend bomt de dikke trom!
Klarinet
En trompet,
Triangel en fluit
Vervullen de lucht met blij geluid!

Allen

(Maaiers en meisjes.)

Jochei, ei,
De schoone mei!
Ei, jochei
De schoone mei!

De oude pachter.
Ik wacht u op mijn' eigendom,
Naar 't oud gebruik;
Ik heet u hartlijk wellekom
En schenk u voor, uit de oude kruik.
Gij, maaiers, zet u in de ronde,
En leegt de kroezen tot den gronde!

Maaiers.
Heb dank!
Weer zingen wij bij zeisenklank:
Lang zal hij leven,
Die ons dit lekker bier wil geven!

De oude pachter.
Zoo' is het goed, dat hoor ik graag;
't Is feest vandaag.
Al ben ik oud, mijn hart is jong.
Ik waag misschien nog straks een sprong!
Sa, meisjes! blijft niet lanterfanten;
We moeten onzen mei nog planten!

De Meisjes.
Jochei, ei,
De schoone mei!
Ei, jochei,
De schoone mei!

Dansmuziek gevolgd van koor tot slot.

Allen.
Ziet, de mei
Staat geplant,
Danst er rond
Hand aan hand!

Mannen.
Ziet de mei
Staat geplant,
Neem uw boerinneken
Bij der hand.
‘Ach boerinneken
Wees niet boos!’

Meisjes.
- Al de vrijers
Zijn zoo loos!

Mannen.
‘Wat heb ik misdaan?’

Meisjes.
- Wel laat me dan gaan!

Mannen.
‘En mocht ik het doen,
Ik gaf u 'en zoen;
Ik liet u niet los
Voor morgen vroeg!’

Meisjes.
- Ga loop in het bosch
Daar jammert 'ne vos
Boerinnekens hebben tijd genoeg!

Allen.
Ei, jochei!
De schoone mei!
Jochei, ei!

De schoone mei!

J.A. VAN DROOGENBROECK.

Boekbeoordeeling.

I.
Jaarboek van het Willemsfonds voor 1881. - Gent, J. Vuylsteke, 1880.

Het *Jaarboek van het Willemsfonds voor* 1881 is uit drij gedeelten samengesteld: het eerste bevat de naamlijst der inschrijvers, in 1880; het tweede de verslagen der verschillige afdeelingen over de werkzaamheden gedurende het afgeloopen jaar, de namen der sprekers, de behandelde onderwerpen en de volledige naamlijst der personen die de voordrachten met muziek en zang opluisterden, de toestand der volksboekerijen en ten laatste het verslag van het Algemeen Bestuur. Die beide gedeelten van het boek, die meer dan het dubbel van het derde beslaan, wekken eigentlijk niet veel belang meer op, en het ware te wenschen dat er voortaan wat minder plaats aan deze deelen werd ingeruimd, ten einde het de rde gedeelte: de *Mengelingen*, aan kunsten, letteren en wetenschappen gewijd, wat te kunnen uitbreiden.

Doch, zoo het waar is dat de *Mengelingen* slechts het kleinste gedeelte van het Jaarboek innemen, dan moeten wij er toch ook bijvoegen dat de erin opgenomen stukken voortreffelijk werden uitgezocht.

Zoo treffen we eerst eene novelle aan van Pieter Geiregat, getiteld: *De Armmeester*, zeer eenvoudig, maar goed getypeerd, aangenaam verteld en vol opmerkingsgeest; daarbij uiterst aanbevelenswaardig als zedelijke strekking.

Prof. Edw. Verschaffelt leverde een zeer belangrijk artikel over: *de verlichting bij middel der Electriciteit.* Wij kennen van dezen schrijver reeds verscheidene opstellen over wetenschappelijke onderwerpen, die door hunne klare en vatbare voorstelling, ons zeer geschikt schijnen om nuttige kennissen onder het volk te verspreiden. Het ware te wenschen dat prof. Verschaffelt er toe besluiten kon, zijne studiën tot éénen bundel te verzamelen en in het licht te zenden; we zijn over-

tuigd dat zulk wetenschappelijk volksboek veel bijval zou genieten en veel nut stichten.

De meer ontwikkelde lezer zal buiten allen twijfel met genoegen kennis maken met de lezenswaardige studie van Sleeckx, over *Caliban* (*Suite de la Tempête*, *drame philosophique*) van Ernest Renan. Na een vluchtigen blik op de verdiensten en denkwijze van den franschen schrijver te hebben geworpen, ontleedt Sleeckx, met meesterhand, in groote trekken maar toch duidelijk en boeiend, met aanhaling van sommige deelen, dit dramatisch hekeldicht, waarin 'Renan zich met de ontmaskering der sociaal-democraten - zijn drama heeft ten slotte geen ander doel, - verlustigt.'

De Mengelingen sluiten met de teksten der 13 liederen van de 7de reeks der *Nederlandsche Zangstukken*, waarvan het *Naar mijn Vlaanderen* van Th. Coopman, het *Moederlied* van G. Antheunis en *Een vrouwken gezwind te spinnen zat* van Em. Hiel ons het best bevielen.

ZEGHER.

II.
Onze Helden van 1302, door A. Duclos, pbr. Eene studie over hunne daden en hunnen geest in verband gebracht met de voortijden. - Brugge, 1880.

Deze uitgave van het 'Davidsfonds' vormt een zwaar boekdeel van 356 bladzijden. De schrijver ervan, de eerw. heer Adolf Duclos, is zeker geen nieuweling in het gemeenebest der letteren; zijne eerste schriften dagteekenen, naar wij meenen, van 1870, en in het Brugsche tijdschrift *Rond den Heerd* hebben wij menige verdienstelijke bijdrage van hem aangetroffen.

Zijn laatste werk: *Onze Helden*, dat nu voor ons ligt, bevat talrijke wetenswaardige geschiedkundige meêdeelingen over Pieter de Coninck en Jan Breydel, over hunnen handel en wandel, over hunne daden en verrichtingen in den beroemden

Guldensporenslag; inlichtingen, die men te vergeefs zou pogen elders te vinden, die met vrucht kunnen geraadpleegd worden en welke den schrijver ongetwijfeld zeer veel tijd en opzoekingen hebben gekost. Het boek bezit dus groote, onloochenbare verdiensten; maar benevens al dit waarlijk voortreffelijke, heeft het ook groote, al te zeer in 't oog vallende gebreken, die het werk, jammer genoeg! deerlijk ontsieren.

Het hoofdgebrek is naar ons inzien, gemis aan samenhang, en om dit te verhelpen zou het werk schier tot de helft moeten ingekrompen worden. Inderdaad, in het eerste gedeelte spreekt de heer Duclos zoo wat over al wat hem door het hoofd schiet; 't is om zoo te zeggen, slechts eene verzameling van aanéénglijmde polemieke dagbladartikels, hoegenaamd niet in verband met het eigenlijke onderwerp: *Onze Helden*, dat in het tweede gedeelte wordt behandeld. Alzoo spreekt hij over vrijheid en slavernij, over Romeinsche Cesars en de groote Fransche Omwenteling van 93, over de kruisvaarten en de tempelridders, over onze *fameuse* Belgische Revolutie van 't jaar 30 en de Commune, over Tanchelm en Marten Luther, enz., enz., tot zelfs over de beruchte *échanges de vues*, waarmede men ons reeds al te lang heeft doorgezaagd, en dit alles in bonte mengeling door elkander, in zooverre dat men eindelijk wanhopig de lezing staakt en het boek begint te doorbladeren, tot dat men komt aan het vierde kapittel, hetwelk - zelfs met al zijne zonderlinge, oneigenaardige uitdrukkingen - inderdaad belangwekkend mag genoemd worden.

Dit kapittel bevat eene wandeling rond Brugge in het jaar 1300, en vangt aan op bldz 156. De schrijver, die hier op zijn wezenlijk terrein is, heeft die stof blijkbaar met voorliefde behandeld; hij neemt den lezer als het ware bij de hand, leidt hem door de verschillende straten van de aloude vermaarde koopstad, treedt met hem de voornaamste gebouwen binnen, legt hunnen oorsprong uit en geeft een overzicht van den uitgebreiden handel welke er destijds gedreven werd. Dit alles weet hij ons in heldere kleuren, frisch en levendig, af te schilderen.

Van dàár af wint het boek voortdurend in belang. Wij lazen met genoegen de bladzijden over de worsteling der graven van Vlaanderen tegen den Franschen koning Philip den Schoone, bijgenaamd ‘de Muntvervalscher;’ de opkomst en de heldenfeiten van Pieter de Coninck en Jan Breydel, den Slag der Gulden Sporen op het Groeningherveld, de sluwheid van gemelden koning, die de al te lichtgeloovige Vlamingen wist te verschalken, enz. Vooral de Guldensporenslag wordt in al zijne bijzonderheden beschreven; men zou schier wanen ooggetuige te zijn van de heldhaftige gevechten der Vlaamsche mannen, en voelt zich geneigd, bij hunne schitterende overwinning, met hun den kreet: *Vlaanderen den Leeuw*! mede aan te heffen.

Wij wezen er op dat het hoofdgebrek van *Onze Helden*, gemis aan samenhang is: een ander gebrek, niet minder groot in onze oogen, is dat de heer Duclos zijn boek niet in het *Nederlandsch* geschreven, maar de voorkeur gegeven heeft aan het West Vlaamsche dialect, hetwelk voorzeker in een werk van dit gehalte ten onpas komt, en dat den gewonen lezer natuurlijk moet tegen de borst stooten. Wij hadden eene gansche reeks van die zonderlinge woorden en uitdrukkingen aangeteekend; doch ten slotte achten wij het onnoodig ze hier meê te deelen, want daarbij zouden wij verplicht zijn soms geheele volzinnen af te schrijven, die er verre van af zijn taalkundig juist te wezen.

Het is voor ons begrijpelijk, dat men nu en dan een enkel stukje in een of ander plaatselijk dialect opstelt; dit is eene ‘aardigheid,’ waarvan de geleerde en nog immer betreurde vader Willems, reeds voor vijf en dertig jaren, in zijn *Belgisch Museum,* eenige staaltjes heeft geleverd; doch dikke boekdeelen en nog wel geschiedkundige werken in dialect schrijven en uitgeven, dat is - wij zeggen het volmondig - niet enkel dwaas en belachelijk, maar ook ten zeerste te betreuren. Inderdaad, wat zou er van de zoolang gewenschte taaléénheid geworden, indien al onze Nederduitsche schrijvers van eenige beteekenis, hunne werken, elk in zijnen gewestelijken tongval opstelden? Daaruit zou immers onvermijdelijk eene algeheele

verwarring ontstaan, veel erger dan degene van den Babelstoren, waarvan de H. Schrift gewaagt.

Mochten wij den heer Duclos, in 't belang onzer Nederlandsche letterkunde, eenen welgemeenden raad geven, het zou zijn: het tweede gedeelte van *Onze Helden* - met weglating van het eerste - om te werken, de volzinnen duidelijk te maken en alsdan het boek, in de algemeen aangenomene spelling, op nieuw uit te geven. In die voorwaarde bewerkt, zou het een degelijk volksboek wezen, dat ongetwijfeld niet alleen veel lezers vinden zou, maar dat er ook machtig zou toe bijdragen om dat tijdvak onzer vaderlandsche geschiedenis beter te doen kennen en waardeeren. - Zooals het nu is, blijft het een werk dat kostbare inlichtingen, uitmuntende bijzonderheden over tot nu toe meestal slechts oppervlakkig gekende feiten en personen behelst, en dat wij, alleen onder dit oogpunt, in onze boekenkas eene plaats inruimen.

J. STAES.

III.
Twee Novellen. Schetsen uit het hedendaagsche leven door Jan Boucherij. Antwerpen, bij den schrijver (Terliststraat 17) 1880. - Prijs 1 fr.

Heeft de schrijver dezer *Twee Novellen* sedert jaren op het gebied der Bellettrie niet bijzonder veel van zich laten hooren, toch is zijn naam in onze letterwereld niet meer onbekend.

Minstens een tiental jaren is het geleden, dat de heer Jan Boucherij, met zijn zedenverhaal '*Geld!*' een niet ongunstig debuut als novellenschrijver deed. Sinds dien heeft hij zich meer bepaaldelijk op een ànder terrein verdienstelijk gemaakt door eene *Geschiedenis der stad Halle* (in samenwerking met Everard) en ettelijke andere monographiën van dien aard, belangrijke bijdragen in een nog schaars beoefend vak. Ook voor 't onderwijs schijnt Boucherij's pen, gedurende deze periode, niet zonder vrucht te zijn werkzaam geweest.

Thans is hij tot de beoefening der fraaie letteren teruggekeerd. En het verheugt ons te kunnen vaststellen, dat het door hem in 't licht gegeven bundeltje van een wezentlijken vooruitgang getuigt.

Zoowel wat den vorm als wat den inhoud betreft, is de afstand tusschen *Geld!* en deze *Twee novellen* niet gering. En geen wonder: was het eerstgenoemde boek nog maar eene jongelingsproef, het tweede is de vrucht van rijperen leeftijd, van een meer ontwikkeld talent. Boucherij's verhaaltrant heeft meer losheid, meer kleur en eigenaardigheid verkregen, terwijl zijne romantische opvatting zich meer op waarheid en natuurlijkheid steunt.

Het begin van *Willem* (hoofdstuk I) b.v. is een allerliefste penneschets. Dàt is novellenstijl en van goed allooi, en zulke bladzijden treft men in de beide verhalen niet zelden aan. Als onderwerp heeft *Willem* niet bijzonder veel om 't lijf; maar. het schetsje is aangenaam verteld en laat zich derhalve met genoegen lezen.

Veel meer belangstelling, als novellistische inkleeding, verwekt het tweede verhaal, dat dan ook veel uitgebreider is. - Reeds de titel: *De naamlooze Brief* laat eene meer verwikkelde geschiedenis verwachten en die verwachting wordt niet teleurgesteld. De stof ervan is met volle hand uit het werkelijk leven gegrepen en de goed geleide *intrigue* maakt het verhaal van 't begin tot het einde boeiend. Wat hiertoe insgelijks bijdraagt is de in zulke verhalen schier onontbeerlijke tegenstelling van het booze, tegenover het goede princiep, - iets wat in *Vriend Willem* totaal ontbreekt.

Karakters en toestanden zijn in de *Twee Novellen* goed begrepen en staan over 't algemeen in behoorlijk verband met elkander. Een of twee figuren zijn misschien wel wat zwak geteekend; doch de meesten bezitten hun eigen merk en blijven zich tot het einde toe getrouw. - Maar zou, als type van een goedhartig weldoener ‘die brave heer Vaernewyck’ niet wat al te *braaf* zijn? Zijn er zulken in de werkelijkheid? Misschien ja, maar zeker zijn ze in de handelswereld raar als de witte raven! Beter schijnt het ons, dat wij in onze

moderne novellistiek, in plaats van zulke zeldzame uitzonderingen, typen voorstellen, waarvan de lezer al dadelijk getuigen moet: ‘Jawel, zóó zijn er!’

In *De Naamlooze Brief* komen waarlijk belangwekkende levenstoestanden alsook een paar roerende tooneeltjes voor. Uit het sterfbed van Mev. Delfosse hadde de schrijver o.i. wel wat meer partij kunnen trekken, Die stervensscène is al te zeer onvoorbereid en het logische verband tusschen oorzaak en gevolg komt niet genoeg uit. Inderdaad, wanneer bij den aanvang van dat hoofdstuk de ziekenkamer wordt beschreven dan denkt de lezer dat de *dochter* de kranke zal zijn. Immers, als krank en kwijnend wordt ons reeds eenige bladzijden te voren (blz 55) het meisje voorgesteld. Niet zoo met de moeder.

De twee daaropvolgende hoofdstukken zijn daarentegen waarlijk schoon. Het slot van 't verhaal is op zeer gelukkige wijze aangebracht. De eind-indruk is derhalve allergunstigst.

Dat Jan Boucherij eene zuivere taal schrijft, en dat ook zijn sierlijke schrijfstijl flink Nederlandsch is, hoeven we niet te zeggen.

Eéne opmerking nogtans, betreffende de natuurlijkheid in den woordenkeus, en het al of niet toepassen van een ‘sierlijken stijl’ in romans en novellen, - eene opmerking die zeker in ons tijdschrift niet meer nieuw is, maar daarom niet te min gegrond, en op vele onzers schrijvers in meerdere of mindere mate toepasselijk. - Dat de novellist, waar *hij zelf* in zijn verhaal het woord voert, zijne taal al eens met eenige mooi uitgezochte redebloemen opsmukt, achten wij natuurlijk prijsbaar; - maar dat hij ook in den dialoog, waar zijne personen zich elk volgens eigen stand en karakter moeten uitdrukken, juist dezelfde sierlijke taal spreken laat, is zeker geheel in strijd met al wat natuur en waarheid is.

Op deze klip is ook de heer Boucherij wel eens verzeild geraakt. Hoe toch kan een schrijver, die in de opvatting zijner verhalen zich zóó gewetensvol aan de werkelijkheid inspireert, zijne personen zoo onnatuurlijk ‘mooi’ doen spreken, als dit bijvoorbeeld op blz. 27, met Willem en Emma het geval is, in het droevig afscheidstooneel dier twee gelieven? Zeker zal de

arme Willem op dat oogenblik zijne zielesmart wel anders uitgedrukt hebben dan voor dichterlijke uitboezemingen als: ‘En het is door mijne schuld *dat het grievendste lied uw hart aan stukken rijt! Ik was het die den rozenband, welke onze zielen aan elkander hechtte*, *meedoogenloos vernietigde...*’ waarop Emma, het eenvoudige volksmeisje, hier al evenmooi fraseert ‘van de kracht die zij in hare liefde put, *om haar lot te torschen*’ en verder ook al ‘van den *rozenband*, die hunne harten *samensnoerde*,’ enz.

Dat alles behoort tot den ouden conventionneelen slenter. Overigens al dat pathos hindert meestal de vrije vertolking van 't gevoel en dus ook den indruk op den lezer. Een ongedwongen, natuurlijke toon vindt oneindig beter den weg tot het hart. Dàäraan hebben de grootste en meestgeliefde schrijvers van onzen tijd hunnen bijval te danken.

De heer Boucherij bezit stellig de meeste hoedanigheden die goede schrijvers kenmerken; weet hij zich nu van eenige gebreken te ontmaken en de gegronde wenken te behartigen, dan belooft hij een onzer beste novellisten te zullen worden.

A.J. COSYN.

IV.

Langs ruwe paden. Poëzie van Wazenaar (D^{r} Am. De Vos) Gent, bij J. Vuylsteke, 1881.

Dat de held uit Wazenaar's boek ‘*Een vlaamsche jongen*’, welk zooveel en zoo veelzijdig in onze letterwereld werd besproken - niemand anders is dan Wazenaar zelf, is tegenwoordig wel voor niemand een geheim meer. En deze bijzonderheid zal wellicht niet geheel zonder invloed wezen op 's lezers belangstelling in dit nieuwe boek, dat hem den ‘Vlaamschen jongen’ nader als *dichter* moet doen kennen.

Welnu, zeggen we 't vooraf, naar ons bescheiden oordeel, kan die kennismaking in hoofdzaak wel niet anders zijn dan

gunstig aan Wazenaar's letterkundigen naam. Zeker nemen wij gereedelijk aan dat niet àlle stukken uit dezen lijvigen dichtbundel de critiek zullen bevredigen; doch wij zijn overtuigd dat al wie gevoel voor poëzie heeft in de meeste dezer bladzijden een wezentlijk dichttalent erkennen zal. *Dichter* is Wazenaar in den vollen zin des woords: dichter door den geest, dichter door het hart.

Hoezeer ook '*Langs ruwe paden*' in menig opzicht van '*Een Vlaamsche Jongen*' verschilt, ook wat den gedachtenkring betreft - de kwestie van geloof of ongeloof bleef geheel weg: Wazenaar 'disserteert' alleen in *proza*, en hij heeft gelijk - toch bestaat er, als inhoud, een zekere verwantschap tusschen beide werken.

Het prozaverhaal, uit het eerste, spiegelt zich in de meeste gedichten van het tweede boek terug: geheel het innige gemoedsleven van den 'Vlaamschen jongen', zijne ietwat platonische en onbekroond gebleven liefde voor Celina, het lijden zijner diepbeproefde familie, zijne gehechtheid aan het moederlijk dak, en zijn moedig streven om 'langs ruwe paden', somtijds 'struikelend onder den last van velerlei bezwaar' zich met de zijnen 'uit de laagte' der maatschappelijke ellende te verheffen. Bijna een gansch dichterleven! Inderdaad, het boek geeft volgens tijdsorde geranschikt, zoowel zijne eerstelingen, als zijne latere gedichten. De twee kenschetsende rubrieken *Uit de laagte* en *Berg op*, behelzen alzoo alles wat Wazenaar sedert 1858 (eerste datum) tot aan de uitgave van zijnen bundel (het laatste vers dateert van October 1880) heeft geschreven en het uitgeven waardig geoordeeld.

Het spreekt dus wel van zelf, dat de verschillige gedichten dezer twee levensperioden van zeer ongelijke poëtische waarde moeten zijn.

Een bezwaar dat de kritiek tegen zekere stukken inbrengen zal - en niet ten onrechte - is dat ze te gerekt, te langdradig zijn. Herhalingen en nuttelooze uitweidingen, al zijn ze ook in de zoetvloeiendste verzen gehuld, werken immer ongunstig op den lezer, die, in gebonden zoowel als in ongebonden stijl, liefst afwisseling van beelden en gevoelens vindt.

Dit gebrek kenmerkt vooral de éérste periode van Wazenaar's poëzie, o.a. in zijne liefde tot Celina. Van toen de lieve nog niet de kinderschoenen was ontwassen, had zij onzen dichter, ‘wiens jonge ziel zij door minnedorst deed smachten,’ reeds de volgende uitboezeming ontlokt:

‘Gij zijt nog jong, ô duurbaar kind!
Gij bloeidet nog maar veertien jaren,
En weet niet hoe gij wordt bemind
Noch hoe uw beeld staat vastgeprint
In 't harte dat het zal bewaren,
En u alléén zijn liedren wijdt,
Mijne uitverkoorne die gij zijt,
Bij mij door geene te evenaren!...’

Aldus is de aanvang van het stuk getiteld *Verliefdheid,* dat verder nog wel een half dozijn dichterlijke bladzijden wijdt aan hare schoonheid, hare onschuld, haren zielenadel, enz., zoodat men ten slotte wel met den verliefden dichter ‘het zoet gedacht’ bijstemt:

‘Dat hare maagdeziel gewis
Nog blanker dan haar lichaam is.’

Dat ‘lang van stof zijn’ is in zulke omstandigheden nog al licht verklaarbaar. Wanneer de dichter jong, en zoo smoorlijk verliefd is, dan wordt zoo 'n onderwerp *con amore* op alle tonen bezongen - en, meêgesleept door de harmonie zijner verzen, laat de dichter zijne zanglustige muze maar heuren gang gaan....

Perfekt! zoolang het stuk in portefeuille blijft, alleen het zieleneigendom des dichters: *hij* en *zij* zullen het toch niet ‘te lang’ vinden; - maar op den lezer, die zich natuurlijk niet in denzelfden geestestoestand bevindt, maakt dat een heel anderen indruk. Hèm wordt dat liefdethema, ondanks al de fijnheid der varianten, allicht eentonig. Overigens, eenmaal dat de schrijver zijne poëzie in 't openbaar domein heeft gebracht, wordt deze nog alleen als *kunstwerk* beoordeeld. Welnu, van *dit* standpunt moet de kritiek het natuurlijk betreuren dat Wazenaar - die blijk-

baar zijne eerstelingen voor deze uitgave nog eens knap heeft hertoetst - niet zekere stukken aanmerkelijk heeft ingekort.

Als metrum behooren de meeste dezer gedichten tot de oudere school, die, zooals men weet, in 't gebruik van jamben en trocheën heel wat meer regelmatigheid voorschreef, dan zulks met de moderne (stellig meer germaansche) richting het geval is. In sommige stukken nogtans slaat de dichter den nieuweren toon aan; zoo bijv. in: *Aan de gezusters L*(*oveling*), *Herdenken*; *Natuur; Naar de Hoogten*, en het lieve genre-stukje *Cordula.* Dit laatste is eene dichtluim uit het studentenleven, zoowat in den trant van Heine:

Grootje rust op het eind van de leunbank,
Tegen aan den winkeltoog;
Ach! zij ziet niet meer de weegschaal
Noch de katrollekens omhoog:
Zij werd blind.
De vreemde leerling
Zit bij haar op de eigen bank.
Men belt, en grootje herkent Cordula
Het brave kindskind aan heuren gang:
‘Zeg, hoe gaat het met u, meetje?’
- ‘Stillekens, kind.’
En grootje's hand
Reikt en dwaalt met de oogen, zoekend
Op haar stemmeken naar dien kant.
Het meisje raakt de onwisse vingeren,
Grootje lacht van innige vreugd
En ze kouten gedrijen te zamen:
Vrome grijsheid, blijde jeugd!

‘Zeg, Constant, mag ik óók wat zitten
Tusschen u en grootje daar?’
Ofschoon heur plaatsken al gereed was
Schuift hij nog wat, al pinkend op haar;
En ze zet zich minzaam neder:
‘Hoe! Constant, zijt ge bang van mij?’
- ‘Ik meende dat Corduleken bang was,’
Zegt hij, en schuift weêr naderbij.
En ze nadert ook nog een weinig:
Grootje toch mag niet gepraamd.
Grootje kucht en bedankt haar, toegevend,
En Corduleken wordt beschaamd.

't Is een eerbaar, vlijtig meisje,
Dat geen zoen zich geven liet
Dan van heure ouders en van grootje,
Toen zij klein was, anders niet.
Och! ze zit nu zoo tegen den jongling!
Zij eerbiedigt hem zoo teer!
En hij waagt zijn rechterhand eens
Op haar linker knietje neer.
Zachtjes glijdt haar eigen handje
En drukt onwillend zijn hand, zoo warm,
En ze neigt haar hoofd zoo lijdzaam,
Alsof ze een steun zocht, op zijnen arm;
En hij zoent haar stil het voorhoofd,
Daarna der lippen honingwel.....
Och! haar boezem jaagt zoo snel!
Meetje praat en ziet dien kus niet,
Meetje toch vermoedt het spel.'

Hoe netjes verteld, hoe natuurlijk van toon! - behalve 'der lippen *honigwel*', eene *wel* die wèl een beetje buiten den toon valt. - En dat Wazenaar ook in 't naïeve een luimigen toon weet te treffen, blijkt uit de slotverzen van zijn keurig *Herdenken*, waar de dichter-student tot zijn klein broerken spreekt:

'Het ambt van peter valt mij
Voor mijn doopkind licht.
Bij 't aanstaande Nieuwjaar
Breng ik uit de stêe
U een Arlekijntje
En wat lekkers mêe.

Als ik dan te Paschen
Weer ons huis bezoek,
Krijgt ge een klak, een kieltje,
Met een beste broek.
En dan moogt ge meêgaan,
Langs het dorp met mij,
Om een' spaarpot, in de
Pottenbakkerij.....'

Nagenoeg al de andere dichtstukken zijn van ernstigen aard. - Niet zonder genoegen lazen wij o.a. Wazenaar's huldeverzen aan de nagedachtenis van Prudens Van Duyse en vooral die aan Philip Verheyen, een gelegenheidstuk, dat (zeldzaam genoeg!) evenzeer op oorspronkelijkheid als op dichterlijke schoonheid aanspraak heeft. Verder een aantal kleinere stukjes, zooals: *In den Mei*; *Aan de gezusters L.*; *De Regenboog*; *Gedenkenis*, en wel vooral het zoo gemoedelijke tafereeltje *De Weduwe.*

Veel hoogere vlucht neemt echter 's dichters verbeelding in bespiegelingen als *De slaap*; *Morgen*, *middag*, *avond*; *Ontwaken*; *Natuur*, enz.

In de fantasie *Ontwaken* toont zich Wazenaar als brave zoon en diepgevoelend dichter. Uit een bangen schrikdroom ontwaakt, gedenkt de student, in zielefoltering, de armoê zijner moeder:

> ‘Een bed van kaf en strooi! Zie vrouwe, dat te denken
> Dat gij, verouderd, ziek, vermoeid en zwak,
> Wie zooveel doodende angsten krenken,
> En wier gezondheid in de vaag des levens brak;
> Gij, die den doorn vergeet, die door uw' boezem stak,
> Om altijd nieuwe vreugd uw lieven zoon te schenken
> En niets dan zijn geluk betracht; zie dàt te denken,
> Dat gij, heldin der smart en steun van 't wankel dak,
> Niets ànders hebt om afgesloofd op neer te zinken,
> Om op te rusten dan dien harden beddezak!...
> Dat, moeder, nijpt mij wreed aan 't harte
> En lokt me in 't oog een traan vervold van smarte...
> - En ik, gezonde, kloeke jongeling,
> En ik, uw oudste kind, pas twee- en twintig jaren,
> Ik die zooveel, zooveel van uwe liefde ontving,
> Ik wieg in wol, betaald met *uw* geduld en sparen!...’

En, in de meening dat hij haar niet genoeg heeft vereerd en bemind, richt hij tot moeder's beschermengel de volgende zielebede:

> ‘O zeg haar, Engel, dat ik haar vergeving vraag,
> Dat ik meer liefde in 't harte draag
> Dan ik tot nu met woord en werken
> Haar heb getoond; dat ik ten hemel biddend klaag
> Dat hij die liefde dus zou sterken.

Dat ik haar zóó beleefd, zoo braaf worde en zoo goed -
En zoo vertrouwlijk haar uitwendig dit laat merken,
Gelijk mijn jongste broerken altijd doet
Doe haar gevoelen dat ik moedig en tevreden
En vroolijk ben in eigen pijn,
Gelukkig, ja! omdat ik hoop dat, haar verleden
Eens uitgewischt, zij ook nog zal gelukkig zijn,
Dat ik haar eens vol vreugde toe zal treden
En zeggen: Moeder, kom, gij hebt genoeg geleden!'

Dezelfde diepte van gevoel kenmerkt het zoo hartroerend verhaaltje *Mijn zieke*, een meesterstukje van opmerkingsgeest en innige gemoedspoëzie. De sombere toon die natuurlijk dit lijdenstooneeltje kenmerkt, schijnt echter aan zekeren 'zeer bevoegden' lettervriend van Wazenaar niet te hebben bevallen. In eenen brief, waarvan hier in nota een extrakt wordt meêgedeeld, zegt die Mijnheer dat hij het geheele stuk - 'niet als op zich zelf staande... maar *als richting* afkeurt.' Waarom? Omdat... omdat die richting, evenals het onderwerp *eene zieke* is, en onze dichter ongelijk had, zich 'door 't groote voorbeeld van Van Beers tot 'weekelijkheid' te laten verlokken, enz.

Ha! daar hebben wij het weer! Omdat men Van Beers - terecht of ten onrecht - wegens zijn *Zieke jongeling* en een paar andere lijdensbeelden, sentimentalism ten laste legt, dààrom moet, van zoodra een jonge dichter eens de snaar van ziekte of ongeluk aanraakt, hem den bal worden toegeworpen met de machtspreuk: '*zieke richting*, *zieke school!*'

Wazenaar's verhaal is geen louter verdichtsel, niet de vrucht eener melankolische verbeelding, maar wel eene greep uit het werkelijk leven, een ware toestand, door den dichter in zijne hoedanigheid van geneesheer waargenomen. En moet men hem van 'weekelijkheid' beschuldigen, omdat hij ons, met innig gevoel maar zonder overdrijving, afschetst 'wat eene arme moeder lijden kan?' Zeker neen! - Conscience deed het in proza, Wazenaar in poëzie, en beiden deden wèl. Of mag een dichter, hij zij dan al of niet *arts*, geen open oog en hart meer hebben voor de menschelijke ellende? Is het dan 'de roeping des dichters' zijn hart te sluiten voor eigen

smart en die van anderen? Moet hij aldus zijn dichtgebied beperken tot ‘*gezonde* blijmoedigheid en *hartverheffende* vroomheid (?)’ om alleen nog ‘open zin te hebben voor 't licht en den zonneschijn des levens’? - O neen, breeder oneindig breeder is het rijk der kunst: de gansche menschheid, met al haar lief en leed, al de snaren der menschelijke ziel zijn haar onvervreemdbaar eigendom!

Een kunstenaar moet àlle kleuren, ook de sombere, op zijn palet hebben. - Niet het gebruik dus, maar enkel het misbruik dier sombere kleuren dient te worden afgekeurd. Eene *zieke* richting is, ja, - wij schreven het nog onlangs - dat stelselmatig dweepen met de smart, dat jacht maken in elk vers, op donkere tafereelen van smart en lijden, ofwel die bestendige weemoedstoon, welke soms naar wanhoop of naar levenshaat zweemt.

Edoch, bij Wazenaar is dat voorzeker wel *niet* het geval. In den ganschen dichtbundel (264 bladzijden) komen slechts een paar zulker lijdensbeelden voor, en - zij behooren stellig tot de schoonste stukken der verzameling.

Opmerking verdienen nog een drietal sterk geïdealiseerde *proza*-stukjes, die, als vorm en inhoud, ook wel op den naam van *poëzie* recht hebben.

Doch het wordt tijd, dit reeds zoo uitgebreid artikel te sluiten. Wij doen het met de hoop, dat Wazenaar, die deze gedichten ‘als eene belofte van rijkeren maatzang’ wenscht beschouwd te zien, zijne belofte getrouw blijve. - Wat hij thàns gaf is in hoofdzaak zeer bevredigend; - want al is er, zooals men zegt, ook wel kaf tusschen 't koren, toch krijgt men in *Langs ruwe paden*, zooveel heerlijks te genieten, dat men den dichter met graagte sommige letterkundige ‘jongelingszonden’ vergeeft.

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.
(15 Januari - 15 Februari, 1881.)

Opgevoerde stukken (1). Oorspronkelijk: *Lina Donders* drama (5 bedrijven); *Er overschieten* tooneelspel (2 bedrijven); *Uitgaan* tooneelspel (4 bedrijven); 99 *beesten en* 1 *boer* blijspel (1 bedrijf); *Arnold en Adolf van Gelderland,* historisch drama (7 tafereelen). - Vertaald: *De Liersche Schapenkop,* blijspel (1 bedrijf); *De Koopman van Antwerpen* drama (6 bedrijven); *Kanonnenvleesch*, blijspel (3 bedrijven); *De Bultenaar* drama (8 tafereelen); *Het gebed der Schipbreukelingen*, drama (5 bedrijven); *De Vreemdelingen*, blijspel (3 bedrijven); *Het wetboek der vrouwen*, blijspel (1 bedrijf).

Ons verslag der vorige maand werd te laat ingezonden om nog in 't nummer van Januari te kunnen worden opgenomen. Uit de lijst der opgevoerde stukken zal men echter hebben kunnen opmaken, dat, buiten eenige goede oude bekenden als: *Anne-Mie,* de *Arme Edelman* enz., de gansche maand opgevuld was met... fransche boulevardstukken uit de oude doos, weshalve wij het niet noodig achten er nog over te spreken.

Te ontkennen is het niet, dat de nieuwe Nederlandsche Schouwburgvereeniging *veel* werkt, maar dat is niet genoeg, ze moet ook *goed* werken en dat is niet altijd het geval. We begrijpen niet hoe kunstenaars er toe komen hunne keus te vestigen, hunne beste krachten en hun kostelijken tijd te verspillen b.v. aan misgeboorten zooals *Vincentius* en *De Schipbreuk der Medusa.*

* * *

Gelukkig dat de laatste tooneelmaand ons meer bevrediging schonk. Vooreerst kwam opnieuw voor het voetlicht de puike comedie van Glanor: *Uitgaan,* waarin Mev. Marie Verstraeten voor de eerstemaal in de rol van *Marie* optrad en oneindig veel

bijval verwierf, verder ook het vroolijke blijspel van Julius Rosen: *Kanonnenvleesch,* dat sedert jaren niet meer werd opgevoerd en door al de artisten voortreffelijk werd gespeeld.

Verder kregen we drie nieuwe stukken. Ten eerste *Er overschieten,* tooneelspel in 2 bedrijven van Emm. Rosseels, eene zeer goede antwerpsche schets, vol opmerkingsgeest maar zonder inwikkeling; het slot is wat onwaarschijnlijk; ook gaat dit stukje mank aan hetzelfde gebrek als zijn voorganger *Op lijfrent*: het is veel te lang, er komen te talrijke herhalingen in voor. Over de opvoering kunnen we enkel met lof spreken; de heer Dierckx vooral was uitstekend; hij heeft eens te meer bewezen dat hij een groot artist is.

Het tweede nieuwe stuk was *De Vreemdelingen*, blijspel in 3 bedrijven van R. Benedix, een naam die genoeg zegt om iedereen te overtuigen dat we het Bestuur geluk mogen wenschen met de opvoering van dit stuk. Vroolijker blijspel kennen we niet; jammer dat in het 2e bedrijf een paar vertellingjes, en in het 3o bedrijf eene te lang getrokken verwar ring, den gang van het stuk wat komen vertragen; anders ware de indruk van *De Vreemdelingen* van 't begin tot het einde niet anders geweest dan één lange schaterlach. Hopen we dat dit gemakkelijk te verhelpen gebrek voor de tweede opvoering zal verdwenen zijn. Al de artisten waren opperbest op hunne plaats. Eene opmerking echter aan mij. E. Jonckers: Paste dat lichte kleedje en die vrolijke stemming wel aan een meisje, dat haren broeder opzoekt, die eerst uit de gevangenis komt?

Het derde nieuwe stuk is *Arnold en Adolf van Gelderland*, historisch drama in 7 tafereelen vrn Fr. Gittens. We hebben dien talentvollen schrijver verleden jaar, bij de opvoering van *Jane Shore*, onzen welverdienden lof niet gespaard, en denken daarom ook heden, vrij en vrank, onze minder gunstige meening over zijn nieuw produkt te mogen zeggen, zonder vrees door iemand van onrechtvaardigheid te worden beschuldigd. Welnu, naar ons bescheiden oordeel heeft Gittens ditmaal den bal misgeslagen. *Arnold en Adolf van Gelderland* staat als kunstwaarde verre beneden *Jane Shore.* Het is een

spektakelstuk, vol tooneeleffecten en gruweldaden, eigentlijk eene ‘draak’, waaraan het min beschaafd publiek denzelfden bijval als aan andere draken verzekeren zal, maar waarbij de kunst weinig baat vindt. De meer geschaafde toeschouwers waren het allen ééns, om te verklaren dat Fr. Gittens zijne *revanche* nemen moet. - Welaan dan, Gittens, met nieuwen moed aan den arbeid! werken kunt ge, en goed werken, dat heeft uwe *Jane Shore* ten overvloede bewezen, maar geene overhaasting meer; en wij zullen weer de eersten zijn om ons in uw nieuwe zegepraal te verheugen, om u van harte geluk te wenschen. De opvoering was zeer goed verzorgd. De heer Driessens heeft ons in de rol van den ouden *Arnold* eens te meer getoond dat hij nog zoo zeer geene rust behoeft, als sommigen het wel meenen. Zijn bijval was schitterend. Ook Mev. Marie Verstraeten, heeft in de rol van *Rosse Kee* menigmaal de toejuichingen van het publiek uitgelokt.

De tooneelschikking was alleszins bevredigend, de kostumen puik en een nieuwe decor der heeren Celos en Bernier, een wintergezicht voorstellend, overheerlijk.

ZEGHER.

Brussel, 29 Januari 1881.

Waarde Heer en Kunstvriend,

Volgens mijne belofte moest ik u een verslag leveren over al de reeds afgedane werkzaamheden van ons Nationaal Tooneel, gedurende dit winterseizoen, doch, daar onze vriend D.T. in de laatste aflevering van den *Kunstbode* die taak grootendeels vervulde, acht ik het onnoodig daar nog op terug te komen.

Ik heb dus enkel te handelen over de laatstopgevoerde stukken, namelijk: ‘*Het geheim van den Blinde*’ en ‘*de Bedelares.*’ Dit laatste met de medewerking van Mej. C. Beersmans.

Terloops wil ik aanstippen dat ‘*Het geheim van den Blinde*’ een tooneelgewrocht is vol tooneeleffekten, dat naast enkele goede tooneelen en toestanden, ook veel onwaarschijnlijks bevat. Wat ik mij bijvoorbeeld niet kan laten wijs maken is, dat een ernstig, wijsgeerig dominé (met die hoedanigheden ten minste treedt hij op) zich door een meisje tot zóóverre kan laten misleiden dat hij - na door haar wat voor den

gek gehouden te zijn - verkleed (!) ze naar eene dorpskermis gaat opzoeken, en, omdat ze weigert met hem nog in betrekking te komen, haar het leven beneemt door haar te verdrinken! En dat alles doet hij zonder eens na te denken *wie* hij is, en wat zijn plicht en zijne roeping hem opleggen! -

Nog meer: later gaat hij het huis van eenen blinde - die dienzelfden nacht met zijn dochterken omtrent de plaats vertoefde waar dit schelmstuk werd gepleegd - in brand steken, omdat deze zijn stilzwijgen voor geen goud ter wereld wil laten afkoopen! Hij is dus laffe moordenaar en brandstichter, en dat voor een lichtzinnig meisje, hij de wijsgeer, die zich eerst zoo deftig voordoet en zooveel ernst, verstand en beschaving aan den dag legt! Mij dunkt dat een dergelijk man wel kan verlieven en warm verlieven zelfs, maar dat hij het tot zulke laagheden zou brengen, is onaannemelijk. - Voegen wij daarbij dat, indien de vier eerste bedrijven ingekrompen en tot twee enkele waren samengesmolten, het stuk er aanzienlijk veel zou bij winnen, want daarin komt toch menig tooneel voor, dat niet tot de ontknooping van het drama leidt en er gemakkelijk kan uitgelaten worden. Ook het tooneel der verdrinking is te lang gerokken.

Overigens komen in het 'Geheim van den Blinde' toch treffende tooneelen voor, die door de heeren Hendricx, Rans, Van Sandt, Poolman, Lejour en Desomme en de dames Rans, Van Sandt-Daenens, Desomme en Tormijn op echt kunstvolle wijze werden weergegeven.

***

De 19e dezer maand zal mij steeds, onder opzicht van tooneel, een heugelijke dag blijven. Toen was het dat ik voor de eerste maal de alom gevierde Mej. Beersmans op het tooneel zag verschijnen. Hoe zal ik de buitengewone gaven dier vrouw als kunstenares naar waarde schatten! Buitengewone gaven voorwaar! want op dat gebied der moderne dramatische kunst meen ik niet dat hare weêrga in gansch Nederland bestaat! Mij dunkt ik zie haar nog, in rouwgewaad, als schuldige echtgenoote in de hoofdrol der '*Bedelares*' optreden. Hoe natuurlijk, hoe indrukwekkend hare houding en gebaren, wanneer zij, het hart vol naberouw over haren misstap, hare schoonmoeder om vergiffenis komt smeeken! Waarlijk hartroerend doet zij de belijdenis harer schuld, derwijze, dat men zich van lieverlede tot medelijden voelt opgewekt en haar vergeving zou schenken. En hoe driftig ontvlamt de moederliefde weer in heur hart, wanneer hare schoonmoeder haar laat verhopen, dat zij, alvorens een eeuwig afscheid te nemen, haar kind misschien nog eens zal mogen omhelzen...

H*o*e sober, maar hoe edel zijn hare bewegingen! Bij haar spel zou men zeggen dat men de werkelijkheid vòor zich heeft, waardoor zij dan ook mijne verwachting verre overtrof.

Er dient ook bijgevoegd te worden dat zij den uitbundigen bijval, dien zij overal verwerft, deels te danken heeft aan de zuivere taal, die zij spreekt en aan hare klankrijke stem, waarin iets roerends ligt, dat aller geest met zich sleept.

En zoo is zij gansch het stuk door, als het toonbeeld der dramatische kunst. Ook was de bewondering van haar talent zoo algemeen, zoo groot, dat zij door het geestdriftig publiek herhaalde malen werd teruggeroepen en met tal van ruikers en kostbare bloemkorfjes werd vereerd.

Men zou haar - zooals men Vondel de prins onzer dichters heet - te recht de prinses onzer tooneelkunstenaars kunnen noemen; dien titel is zij waardig.

Moge Mej. Beersmans ons dit winterseizoen nogmaals zulk eenen avond laten doorbrengen, dan zal zij aan den wensch van honderden kunstmindende Vlamingen voldoen.

J.T.S.

Kroniek.

Tooneel en letterkunde. - Prijskampen.

- In den internationalen tooneelprijskamp der *Dijlezonen* te Mechelen, werden de prijzen toegekend als volgt:

Drama. - 1e prijs: *Tooneel- en Letterkring* van Antwerpen. - 2e prijs: *De Wijngaard* van Brussel. - 3e prijs: *Onder ons Vooruit*, Antwerpen. - Beste liefhebber, de heer Schoumans van Brussel. - Beste liefhebster, mej. Louise Meyers, van Antwerpen.

Blijspel. - 1e prijs: *De Wijngaard*, van Brussel. - 2e prijs: *Van Crombrugghe's Genootschap*, van Gent. - 3e prijs: *De Brabantsche Leeuw*, van Elsene. - Beste tooneelliefhebber, de heer Elka, van Amsterdam. - Beste tooneelliefhebster, mej. Spoor. - Prijs van aanmoediging aan mej. Thery, van Gent.

- Het verslag over den vijfjaarlijkschen Staatswedstrijd voor de Nederlandsche letteren in Belgie, is onlangs in den *Moniteur* verschenen. ‘Het getal mededingers was aanzienlijk, ja, betrekkelijk grooter dan in elk vorig tijdvak. Wanneer men daarbij aanmerkt dat verscheidene schrijvers van verdienste ditmaal niets nieuws hebben uitgegeven, zoo verkrijgt men het bewijs dat het getal jonge Vlamingen, die

hun talent aan de Nederlandsche letteren wijden, merkelijk aangroeit.'

- Het *Volksbelang* van Gent, dat dezen winter zeer belangwekkende artikelen aan de Duitsche Opera wijdt, besprak ook onlangs Wagner's aldaar opgevoerden '*Tannhäuser*'. Na zijne welverdiende hulde aan den beroemden Duitschen componist, toont zich de verslaggever - Prof. M..., zoo wij 't goed voor hebben? - al even zoo enthusiast over den tekst, die, zooals men weet, van Wagner zelf is:

'De meester, zoo schrijft hij o.a., bewijst hier vooral ten overvloede, dat de poëzie evenmin geheimen voor hem bezit als de muziek: verzen gelijk de zangen der mededingers in den dichterlijken wedstrijd, prachtig door de harp begeleid, zouden door eenen Rob. Hamerling kunnen onderteekend worden.'

Wij twijfelen sterk of de geniale dichter van '*Lord Lucifer*'(1), althans of het letterkundige Duitschland dit oordeel wel gereedelijk zou bijstemmen. Immers, in Eckstein's '*Deutsche Dichterhalle*', een der meest verspreide letterbladen van Duitschland, en waarvan juist Rob. Hamerling een der ijverigste medewerkers is, troffen wij indertijd een krachtig protest aan tegen de 'aanmatiging' sommiger Wagnerianen, die den meester niet alleen als *musicus* vieren, maar hem ook als *dichter* voor een 'genie van eersten rang aanzien' *en het aanstootelijke 'Kauderwelsch' der meeste teksten van Wagner voor poëzie zouden willen doen doorgaan.* Kortom, de *Dichterhalle* is van oordeel dat Wagner zijne taal, ''s volks kostbaarste eigendom', deerlijk mishandelt, zoodat zijne verzen in den regel '*von Herzen schlecht sind*'!

Wie van beiden heeft nu gelijk? Of de Gentsche, of de Duitsche beoordeelaar? - Wij. die enkel door den zang, niet door eigen lezing, iet of wat met Wagner's operateksten bekend zijn, laten het *votum* over dat geschilpunt liefst aan den bevoegden lezer over.

- Twee vlaamsche letterkundigen, de heeren Jan Van Ryswyck, en Arthur Cornette zijn lot professors benoemd bij de te Antwerpen gestichte Normaalschool voor onderwijzers.

(1) '*Het Volksbelang*' noemt Hamerling 'de grootste dichter van onzen tijd'. In elk geval is hij stellig 'een der grootste' en verdient hij ten onzent veel meer bekend te zijn.

- Van den laatstgenoemde verscheen nog onlangs in de *Padaegogische Bibliotheek* (Redactie Versluys, te Groningen) eene studie over *Rabelais.* Dit werkje van den heer Cornette is van aard om niet alleen door geestverwanten, maar ook door tegenstrevers van den beroemden Rabelais met belangstelling te worden gelezen.

- Onze medewerker de heer Gust. Segers, professor bij de Normaalschool te Lier, verzoekt ons om eene kleine terechtwijzing aangaande ons artikeltje over het aldaar gehouden Tollensfeest; - nl. dat niet *hij*, maar wel de Bestuurder der school dit Eeuwfeestje ter eere van den gevierden volksdichter heeft ingericht. Wij ontvingen ook van den heer Segers eene correspondencie, betrekkelijk het werk van J.P. De Keyzer: *Neerland's Letterkunde in de XIX*e *Eeuw.* Wegens plaatsgebrek tot het volgend nommer verschoven.

Toonkunde.

- Door de *Société de Musique* van Antwerpen, werd onlangs Haydn's meesterstuk '*De Jaargetijden*,' met zulken schitterenden bijval uitgevoerd, dat, op algemeen verzoek, acht dagen later eene *tweede* uitvoering van dit prachtig oratorio plaats had.

- Onlangs werd te Turnhout voor de eerste maal uitgevoerd de cantate *Vlaanderen* van Frans Andelhoff, gedicht van Hiel. Door zijne *Heideliederen* heeft zich die begaafde jonge componist reeds lang ten gunstigste in de muziekale wereld bekend gemaakt. Dit nieuwe werk kan niet anders dan tot verhooging zijner kunstfaam bijdragen.

Beeldende kunsten. - Prijskampen.

- De maatschappij van Antwerpsche Bouwmeesters schrijft den volgenden prijskamp uit: Er wordt gevraagd eene dorpstatie met aanhoorigheden voor eene gemeente van 12,000 zielen, te ontwerpen volgens een bijgevoegd grondplan.

- Ingevolge de stichting *Godecharle*, worden door het Staatsbestuur drie beurzen van 1,000 fr. per jaar uitgeloofd tusschen de historieschilders, beeldhouwers of architekten die zouden verlangen hunne kunstopvoeding te volmaken door het bezoeken der voornaamste museum's van het buitenland. Onder de voorwaarden die den kandidaten worden gesteld, bemerkt men dat dezen niet meer dan 25 jaren mogen oud

zijn en reeds in een der Driejaarlijksche Tentoonstellingen van Brussel een werk hebben tentoongesteld, dat erkend geworden is als bijzonder verdiensten bezittende. Maar waarom weer alleen de historieschilders bevoordeeligd en de andere uitgesloten?

Necrologie.

KAREL PAULI, verdienstelijk landschapschilder, professor aan de Kkl. Academie te Gent, overleden in Duitschland. - De 'Kunst- en Letterkring' van Gent richt thans eene zoo volledig mogelijke tentoonstelling van de werken des betreurden kunstenaars in.

- EUG. VERBOECKHOVEN, de nestor onzer nationale schilders, overleden te Brussel in den ouderdom van 82 jaar. - Dezc talentvolle kunstenaar verwierf zich, vooral als dierenschilder, eene wereldberoemdheid. Iedereen kent zijne indrukwekkende schilderij 'Trein door de wolven aangerand' die zich in de galerij des Konings bevindt, en zijne 'Schapen door het onweder verrast,' een der puikstukken van het Modern Museüm tc Brussel.

In 1836 gaf hij eene verzameling portretten uit: Galerij der der schilders van de vlaamsche en hollandsche scholen, en in 1839, twee-en-twintig sterkwaker-studiën. Hij laat vele kostelijke schilderijen na en vele studiën.

Eug. Verboeckhoven heeft Duitschland, Holland, Frankrijk en Italie doorreisd. Hij was eerelid van de academiën van schoone kunsten van Amsterdam, Gent en Antwerpen, lid van de belgische academie, commandeur der Leopoldsorde, gedecoreerd met het IJzeren Kruis en ridder van het Eere-Legioen.

Men zegt dat door een liefhebber 1,500,000 fr. voor Verboeckhoven's nagelaten schilderijen en teekeningen werd geboden.

- JAAK LEMMENS, beroemde Belgische organist en verdienstelijk toondichter, overleden te Semst, bij Mechelen. - De heer Lemmens werd in 1823 te Zoerle-Parwys (Antwerpen) geboren. Hij was de echtgenoot der beroemde kunstzangeres Mevr. Lemmens-Sherrington.

- FREDERIK MULLER, beroemde oudheidskenner, op 63jarigen leeftijd te Amsterdam overleden. - Nederland verliest in hem een zijner geleerdste bibliofilen.

In den Bonten Os.
Verhaal uit de Kempen.
Door Gustaaf Segers.
(*Slot).*

VII.

Het begint stilaan mode te worden dat de stedelingen gedurende de herfstmaanden de Kempische dorpkens met een bezoek vereeren. De meesten welke terugkeeren, en dit zijn de rechtzinnigsten, beklagen bitter den tijd welken zij aan hunne uitstapjes hebben besteed; anderen kunnen over het genoten vermaak niet genoeg uitweiden, daar het tot den goeden smaak behoort eene groote liefde voor het landelijk leven te gevoelen. Welnu, het is zeer moeilijk voor eenen stedeling, door een enkel bezoek, al de bekoorlijkheid, al de aantrekkelijkheid dier kleine heidorpkens te ontdekken. Daartoe moet men er lang geleefd, en ze in al de stemmingen van zijn eigen hart, in al de jaargetijden hebben gezien. Men moet lang die dorpen in hare minste bijzonderheden hebben beschouwd, zonder het vooringenomen besluit ze schoon te vinden, anders zullen ze ons waarlijk nooit schoon voorkomen.

Bijzonderlijk is dit toepasselijk op Wieckevorst. Voor eenen oningewijde heeft het niets bezienswaardigs, terwijl het voor eenen kenner een dorpken van onvergelijkelijke schoonheid is. Ik zou niet durven beslissen wanneer het meest schoon mag genoemd worden. Gedurende den nacht ziet men in verwarde vormen de hooge strooien daken zich tegen de donkere lucht afteekenen: de groote brouwerij en een half dozijn hoeven die haar omringen, en dan de huttekens die, naarmate zij verder van het middelpunt van het dorpken staan, kleiner en armmoediger worden. Als stralen van eenen cirkel loopen zij van het kerksken weg, en vertoonen zich aan den gezichteinder als schildwachten, die ver zijn vooruitgezet.

Moest men, van zoo haast de zon haar licht over de daken

van Wieckevorst giet, totdat zij achter de donker groene mastbosschen ondergaat, het dorpken aandachtig gadeslaan, zoo zou men, evenals in een kaledeioskope, de prachtigste beelden voor zijn oog zien ontrollen.

Juist op hetzelfde uur ziet men dezelfde menschen voorbijgaan, dezelfde dieren in- of uit den stal drijven; de toon die over het landschap hangt en de persoonaadjes die het stoffeeren, wisselen elkander in de grootste orde af. Hier nog, meer dan elders, heerscht, wat den Kempen hunne grootste bekoorlijkheid bijzet: stilte, vrede, harmonie.

Eén enkele dag van het jaar is er leven en bedrijvigheid, wat de inwoners der kleine gemeente een denkbeeld kan geven van het gedurig gaan en keeren in de nijverige steden en dorpen der andere provinciën van ons vaderland. Dit gebeurt op 13 December wanneer het feest van *Sinte-Lucia,* bijzondere patronesse der gemeente, er met veel luister wordt gevierd.

Van alle kanten stroomen er de bedevaartgangers heen, om haar als patrones tegen de kwâ-oogen aanroepen.

In den winter, waarin ons verhaal plaats greep, werd de de bedevaart bijzonder druk bezocht. Het dorp leverde een buitengewoon levendig schouwspel op. Langs alle kanten zag men de sierlijke, Kempische huivekarren het dorpken binnenrijden, overal groepen jonge meisjes en jongelingen langs de straten wandelen. Doch, niet lang duurde het dat de boerenzonen van hetzelfde dorp bij elkander bleven en dat de meiskens hare vriendinnen gezelschap hielden.

In *de Kroon* zaten, toen de Hoogmis uit was, reeds verscheidene vrijende paarkens aan het borreltje, terwijl men geenen hoek eener straat kon voorbijstappen, zonder er anderen te ontmoeten. Trouwens, *de Begankenis van 't Jong* wordt door de Kempische jeugd wonderwel benuttigd.

De Kempische jongens en meisjes, zijn een krachtig slach van menschen, vrij en vrank voor de vuist, tot uitgelatenheid toe. Zij schromen niet zich te toonen, gelijk zij inderdaad zijn; zij spreiden hunne goede hoedanigheden wel een weinig met overdreven hoogmoed ten toon, evenals zij op hunne erge

gebreken fier zijn. De jongens zullen er zich op beroemen zòòveel glaasjes genever te hebben gedronken, zòòveel hazen te hebben gestroopt, iemand zòòveel slagen te hebben toegebracht, ja niet zelden zòòveel menschen te hebben gefopt.

Hunne *liefde* alleen, houden zij als den kostelijksten schat verborgen, ja velen vreezen voor hunne beste vrienden hunne eigen bloedverwanten te laten hlijken dat zij vatbaar voor deze hemelsche deugd zijn. Wonder mag het dengenen voorkomen die een weinig het menschelijk hart doorgrondt - de jeugdige Kempenaars en Kempenarinnen beminnen, even als alle gevoelige stervelingen, en nochtans hebben zij slechts bittere spotternij over, wanneer zij bemerken dat ook anderen elkander liefhebben! Zelfs *die* ouders, welke uit reine liefde getrouwd zijn, die zelven in de jaren der schoonste idealen, zoowel als der treurige werkelijkheid, hun zuiverste geluk in die onbaatzuchtige liefde gevonden hebben, bespotten hunne kinderen wanneer zij hun van liefde komen spreken, tenzij deze liefde op eene groote som geld gericht zij.

In Winschoten, en nog minder in de kleinere heîdorpen, durft om zoo te zeggen niemand eene reine liefde bekennen - doch niet zoohaast hebben jongens en meisjes hunne woon plaats achter den rug, of zij haasten zich hun verzuim goed te maken?

Op de *Begankenis van 't Jong* komen te Winschoten al de vrijers en vrijsters der omstreken om de heilige Lucia te vereeren. Ongehînderd wandelen zij er arm in arm, van de ééne herberg naar de andere, en vrijen er zoo openlijk onder het oog van ‘wereldlijk en geestelijk,’ dat de vreemdeling zich op eene vrijersmarkt, in plaats van op eene bedevaart meent te bevinden. En welke pogingen men tegen deze manier, om de martelares van Syracuse te vereeren, reeds moge aangewend hebben, zijn deze tot nog toe vruchteloos gebleven, ja men mag zeggen dat de jonge vereerders en vereerderessen alle jaren in grooter getal naar het Kempisch dorpken stroomen.

Rozeken uit den *Bonten Os*, die zeer godvruchtig van aard was, was ook naar Wieckevorst gereden; doch Jan van

den mulder had haar zijne kar niet aangeboden; hij had, zoo verklaarde hij aan den ouden Stien, den tijd niet om eenen ganschen dag te verletten. Zoo was het knap boerinneken in gezelschap van Peer den knecht naar de Bedevaart gereden. Na de hoogmis begaf zij zich naar de *Kroon,* waar het paard uitgespannen was. Nelles Van der Lindt, de brouwer, een goede oude vriend van Baas Stien, had Rozeken uitgenoodigd om bij hem het middagmaal te nemen.

Omtrent twaalf ure was de herberg bijna ledig. Rozeken zat aan het raam met de grootste aandacht de verschillende bedevaartgangers in de straat na te kijken.

Niettegenstaande de vinnige koude was het getal dezer laatste in lange jaren zoo groot niet geweest.

Nu eens trok een arme knecht, met de oogen door den drank verwilderd, al zwijmelend naast zijn lieveken voorbij; zijne kleederen waren tot op den draad versleten, zijn haar kwam door zijne klak te voorschijn; niettemin neigde zijne beminde het hoofd naar hem, hoewel hij haar zonder tusschenpoozen overgroote walmen van zijnen slechten tabak in 't aangezicht blies. Dan weer kwamen, zeer dicht onder het venster, een paar meer edele vrijers voorbijgewandeld. De zoon van den eersten schepen van Loonzand had zijne lakenen broek, blauwen kiel en zwart zijden das aan, zijne zijden klak stond juist op half drij; Fientje van den mulder droeg haar bruin zijden kleed, blauw zijden pelerine en echt kanten kornet. Zij gingen zoo dicht, zoo dicht nevens elkander als het maar mogelijk was; Frans had den rechter arm over Fientjes schouder geslagen, en hield met deze hand de linker van zijn lieveken vast, terwijl zijne linkerhand in de rechter van het meisken lag. En zij gingen toch zoo langzaam, zoo voetje voor voetje, dat men zou gezworen hebben Faust en Gretchen daar voor zich te zien - op zijn Kempisch.

Rozeken zag hen na, en, zonder dat zij 't zelve wist, voelde zij zich niet wel te moede: *zij*, de schoonste van gansch den omtrek, het vroolijkste meisje der gansche streek, zat daar zoo moederziel alleen, terwijl honderd jonge meiskens aan den arm harer geliefden toch zoo gelukkig schenen. In hare

eenzaamheid begon zij nog dieper over haren eigen toestand na te denken: haar grootvader wilde haar aan den zoon van den mulder van Zandeghem koppelen, voor wien zij, noch liefde noch afkeer gevoelen kon, maar iets wat veel erger voor hem was: onverschilligheid.... Doch, lang had zij niet tijd om na te denken: Herman Van Dyck, in zijnen grooten pelsfrak gewikkeld, en met zijne hooge waterleerzen aan, trad, het aangezicht peersch en blauw van de koude, *de Kroon* binnen.

- 'Wat dunkt u van de *Begankenis van 't Jong*? Mijnheer Van Dyck?' vroeg hem de dikke brouwer op goedhartigen toon.

- 'Zoo iets had ik nooit geloofd,' verzekerde de stedeling 'ik ben blij, dat ik mijn werk voor eenen dag verlet heb, dat is hier waarlijk de moeite weerd... Wel, wel, wie ge daar hebt!' riep hij verrast uit, daar hij, bij het omkijken om van het borreltje te slokken, Rozeken bemerkte. - 'Nu kunt ge er toch niet buiten een glaasje van mij aan te nemen, Rozeken,' ging hij voort, naast het meisken plaats nemende. 'En hoe gaat het met grootvader, goed?' hernam Van Dyck opgeruimd, 'morgen keer ik stellig naar den *Bonten Os* terug.'

Rozeken antwoordde niets, zij nam het borreltje aan, dat de dikke brouwer haar bracht, tikte met Van Dyck, nam een klein slokje, en ging voort door het venster de voorbijtredende paarkens na te kijken.

Herman Van Dyck scheen ook een bijzonder genoegen in het gadeslaan der vereerders van *Ste-Lucia* te vinden. Zonder een woord te spreken keek hij door het raam, tot dat bijna al de aanwezige vreemdelingen onder zijne oogen voorbijgetrokken waren.

- 'Rozeken,' fluisterde hij haar in het oor, 'is het wel noodig u te zeggen hoe geerne ik u zie?'

Een vluchtige blos kleurde het aangezicht van het meisken, doch het Kempische bloed haalde al ras de overhand. - 'Neen, Herman, dit is niet noodig,' lachte zij boosaardig, 'ik moet zeggen dat ik mij sedert lang aan die vraag verwacht heb; ik begin die "streken" zoo wat te kennen.'

- ‘Ik was er ver af te denken, dat ge mijne verklaring zoo spottend zoudt opgenomen hebben,’ hernam de landmeter, ‘van mijnentwege is zij eerlijk gemeend.’

Weer kleurde het meisken, en blikte verlegen ten gronde.

- ‘'t Is mogelijk,’ antwoordde ze met eenen diepen zucht, ‘doch moeilijk om aan te nemen. Spreken wij ernstig. Binnen eenige weken keert gij naar de stad terug, - wat zou *ik* daar kunnen vertellen? Ik, die nooit iets geleerd heb dan den boerenstiel, ik ken immers niets van 't geen eene vrouw in de stad moet weten. Tusschen de damen uwer vrienden, zou ik een belachelijk figuur maken.’

De herberg was intusschen weer vol volk geraakt, de meeste bedevaartgangers waren dicht bij de Poppelsche brug, allen schreeuwden als bezetenen en rookten als Zwitsers, zoodat men door den ondoordringbaren ‘smook’ons kennisvolk uit den *Bonten Os* niet eens bemerkte, en er niemand in de zaal was, die er acht op sloeg.

Herman Van Dyck nam de hand van het meisje in de zijne, en hernam:

- ‘Rosalie, gelijk ik u reeds gezegd heb, is mijne verklaring gemeend, en daarom hoop ik dat gij mij ernstig zult aanhooren. Ik ken uw schoon hart, uw rechtzinnig. vroolijk karakter, en deze gaven stel ik boven de schoonste stadsmanieren. Gij kunt mij gelukkig maken, gevoelt gij niet dat ik u een goede steun zou wezen?’

Het Kempenarinneken loost eenen diepen zucht, en kijkt met hare glinsterende oogskens recht in het gelaat van den stedeling.

- ‘Hetgeen ik gevreesd heb is gebeurd,’ zegde zij met tranen in de stem, ‘wat gaat dit alles mijnen ouden grootvader verdriet aandoen! Want gij moet hem zonder uitstel uwe aanvraag mede deelen, eerst dan zal ik u mijn antwoord doen kennen.’

Rozeken had nog niets van Wieckevorst gezien, zoodat zij zeker het aanbod van Van Dyck niet kon afslaan een toertje door het dorp te doen. Zij hing haren warmgevoederden kapmantel om, en weldra zag men onze vrienden door de kleine

straten der bedevaartplaats naar het voorbeeld van zoovele Kempenaars, aan de *Begankenis van 't Jong* deelnemen.

* * *

Wij zullen Herman Van Dyck en Rozeken van Baas Stien niet afluisteren gedurende hunne wandeling door Wieckevorst, hoe nieuwsgierig de welwillende lezer ook moge wezen te vernemen: of het meisje de liefdeverklaring van den stedeling beter zou aannemen dan die van Jan van den mulder van Zandeghem. Deze had machtige voorsprekers, benevens eene aanzienlijke fortuin tot zijne dienst, gene had slechts zijne liefde. Doch, hier werd weer de waarheid bewezen van 's dichters woorden:

> Wanneer het hartje van een meisje niet wil spreken,
> Dan zijn en voorspraak en fortuin en vrienderaad,
> Tot overtuiging en vermurwing niet in staat.
> En spreekt het hart dan zal al 't and're niet behoeven...

Ja, zoo was het. - De jonge stedeling had door zijne beschaafde manieren, zijn vroolijk karakter en aangenaam voorkomen het hart van het meisken veroverd, voor dat hij zelf liefde jegens haar gevoelde. En, datgene wat de oude Baas Stien in Herman Van Dyck bestreed: zijne zucht naar verandering en verbetering, dat beviel juist het meest aan zijne blozende kleindochter. - Te vergeefs liggen de Kempische heidorpen ver achter de mastbosschen van de brandpunten der beschaving verwijderd: de geest des tijds weet er de jeugd wel te vinden. De grijsheid, daar, gelijk elders, klampt zich vast aan het tegenwoordige, meer nog aan het verleden; doch de jongheid heeft er ook, even als in de prachtigste steden den blik naar de toekomst gericht.

Aldus was Rozeken uitermate gevleid door de beelden die Van Dyck haar voorspiegelde. Vele steden zien, aandachtig toekijken hoe het daar gaat, met vermogende menschen in betrekking komen, netjes in een gesloten huis wonen, de echtgenoote van eenen zoo beschaafden, algemeen geachten heer wezen; dit alles lachte Rosalieken oneindig meer toe dan als

vrouw van Karel van Kees Herreweghs in den *Bonten Os* haar leven te verslijten.

***

De landmeter had gedurende zijn verblijf in de herberg Rozeken's karakter doorgrond, en spoedig begrepen dat de toestemming van den ouden baas veel moeilijker om te krijgen zou zijn dan de wederliefde van het jonge meisken. Doch, juist omdat Van Dyck vermoedde, dat om deze toestemming een harde strijd zou te strijden zijn, wilde hij dien niet langer ontwijken, met reden vreezende, dat hij al ingebeelde vooroordeelen genoeg zou te overwinnen hebben, zonder dat hij Stien eene ernstige reden tot misnoegdheid in de hand gaf: in zijn eigen huis bedektelijk zijn kleinkind op te vrijen, zonder hem daarvan in het minst te verwittigen. Herman besloot dus de zaak bij zijn eerste bezoek in den *Bonten Os* aan te pakken.

Des zaterdaags na het feest der H. Lucia, begaf hij zich reeds te voet naar de oude afspanning. Omstreeks vier ure in den namiddag kwam hij er aan, en had het geluk er Baas Stien alleen aan te treffen. die juist zijn middagslaapje geeindigd had.

- ‘Goeden dag, ‘Mijnheer Van Dyck,’ sprak Stien de hand des stedelings hartelijk drukkende, ‘ge zijt er vandaag wat vroeger dan gewoonlijk; de koude heeft u zeker'nen stap gauwer doen gaan.’

Van Dyck plaatste zonder een woord te spreken, zelf eenen stoel bij het vuur, keek den baas welwillend aan, en zegde op eenen toon, die dezen overtuigde dat het eene zaak van het grootste gewicht gold:

- ‘Niet de koude, Baas Stien; ik had iets op het hart, dat ik u volstrekt wilde mededeelen. Ik ben jong, ik heb Rosalie leeren kennen en liefhebben. Nu aanzie ik het als mijnen plicht u daarvan kennis te geven, en u tevens te vragen of gij deze betrekkingen goedkeurt.’

De oude trok met de linkerhand aan zijne pekmuts, schudde bedenkelijk het hoofd, en zegde op vasten toon:

- 'Mijnheer Van Dyck, ik ben niet voor niet tachtig jaar geworden, en heb geen half werelddeel doorreisd zonder iets te leeren. Ik heb dus al lang vermoed dat er tusschen u en mijne kleindochter iets broeide... Maar ik dacht altijd dat gij veel te verstandig waart om aan een huwelijk met de dochter uit den *Bonten Os* te denken. Ik heb mij bedrogen. Doch, wat ik zeker weet is dat gij, na mij aanhoord te hebben, van uw gedachte zult afzien...'

De oude baas wreef zich enkele malen met de linkerhand over het voorhoofd en scheen diep na te denken. Dan vertoonde zijn gelaat eene blijde stemming en op luchtigentoon sprak hij;

- 'Ja, Mijnheer Van Dyck, gij waart nog geene twee dagen in mijn huis, of ik zag aan al uw doen en laten, zoo wel als aan Rosalieken, dat gij veel voor elkander over hadt. De drommel! Ik hen immers acht jaar soldaat geweest, en weet wat vrijen is. Ja, moesten al de "lieven" die ik ooit in Frankrijk en Duitschland gehad heb, hier bij elkaar zijn, dan ware de kamer van den *Bonten Os* stellig te klein! Maar, *ik* was soldaat, en dus lichtzinnig. Ik moest toch iemand hebben, in die verre streken, aan wie ik mijnen nood kon klagen en met wie ik in de uren van verlof de danstent kon bezoeken. Doch, *gij* moest wijzer, ernstiger zijn. Hoe is het in uw hoofd gekomen, een meisje uit de afgezonderdste streek der Kempen te komen halen? Een braaf, onnoozel kind, dat nooit iets van de wereld gezien heeft, tot vrouw nemen, gij die uw leven bij het groot volk moet doorbrengen! Want ge zijt jong, en zult zeker tot de hoogste plaatsen opklimmen. Wat zou Rozeken daar weten te vertellen? Neen, vriend: een boom mag niet verplant worden, geloof me. Rozeken is hier gewonnen en geboren, ze weet met de menschen om te gaan, ze kent onze gebruiken en manieren, en is wijd en zijd geerne gezien. Als vrouw van eenen hooggeplaatsten persoon zou ze niet op heur plaats zijn; maar als echtgenoote van Karel van den mulder, als bazin uit den *Bonten Os* zou men geen betere vinden. Gij, die hier dingen invoert, waar onze grootvaders om zouden gebeefd

hebben, die alles in de wereld wilt veranderen, gij verstaat niet dat *wij* met hart en ziel aan onze oude gewoonten verkleefd blijven. Ik beken het: het doet me pijn, dat ik uwe vraag niet mag toestaàn, want ik heb van den beginne af, dat ge in mijn huis waart, iets voor u gevoeld wat ik nog voor geene vreemden gevoeld heb, omdat ik al gauw zag, dat dat gij een deftige jongen zijt, met een goed hart. Uw tijd loopt hier ten einde, houd mij veel gezelschap het is weer zoo lang geleden dat wij met elkander waren; lach en kout met Rozeken zooveel het u belieft, maar om de liefde Gods, denk niet aan een huwelijk met haar; in de stad zult ge niet alleen fortuin kunnen doen, gij zult er ook met zeven handen een meisken vinden dat geleerd is en manieren heeft zooals het uwen stand betaamt.

Van Dyck had den spreker met de grootste aandacht aanhoord, zonder door zijne gelaatsuitdrukking te laten blijken dat hij tot in de ziel bewogen was.'

- 'Baas Stien,' antwoordde hij, 'uwe kleindochter is de eerste vrouw die ik bemind heb; al de anderen zijn mij onverschillig voorbijgeloopen. Ik heb mij niet afgevraagd of hàre levenswijze van de mijne verschilde, of hoe groot hare fortuin was, dewijl ik overigens niets bezit dan mijn ambt; ik heb alleen gevoeld, diep gevoeld dat een huwelijk ons beiden zou gelukkig maken. Gij noemdet mij een deftige jongen, en dit ben ik inderdaad, hoewel mijne ouders armer zijn dan de minste uwer werklieden. Dit zou u zeker een onoverwinnelijke hinderpaal zijn om in dit huwelijk toe te stemmen. Doch mijne werkzaamheid, het vertrouwen op eigen kracht, geven mij eigenwaarde genoeg om te denken, dat de dochter van den grondeigenaar in mij geenen onwaardigen echtgenoot zou hebben. Overigens bid ik u te gelooven dat ik uwe Rosalie ten huwelijk zou hebben gevraagd al was zij de armste wees van de straat. Want ik heb eerbied voor de eerlijke armoede. Mijn vader, een kaaiwerker, kon slechts met de grootste ontberingen voor zijne zeven kinderen het brood verdienen. Doch, hij was vlijtig en spaarzaam, en besefte het belang van het onderwijs. Hij

wilde volstrekt dat jongens en meiskens tot hun eentrevide jaar de lagere school bezochten en nooit duldde hij dat een onzer die verzuimde. Ik leerde vlijtig, werd de vriend des onderwijzers, en later der stedelijke overheid. Deze heeft mij het middel verschaft om mijne studiën te voltrekken; nooit zal de dankbaarheid verflauwen die ik jegens die edele menschen gevoel. Verstaat ge nu niet, Baas Stien, dat ik, die aan het werken, aan het streven naar verbetering àlles verschuldigd ben, ook uit ganscher harte arbeid om al de veranringen in te voeren, die het lot mijner medemenschen kunnen verbeteren!

'Ja, ik zal klimmen, in aanzien en rang, doch uwe Rosalie zal nergens misplaatst wezen. Zij overtreft al de vrouwen, die ik reeds gekend heb, door de natuurlijkheid en de openhartigheind van haar karakter. En, zij bemint mij oprecht, Baas Stien... zij is jong en te edelmoedig om niet te beseffen dat veel in de wereld voor verbetering vatbaar is.'

- 'Zij is jong,' herhaalde de grijsaard met tranen in stem; 'ja ik bespeur het nu ook al te wel... Mijn hoofd is te zwak om uwe taal te begrijpen... Leg uw net telegraafdraden en spoorwegen over onze heide, doch als 't u belieft, wacht er mee tot *ik* er onder ruste. Het vreemd geschetter, dat zij teweeg brengen, het nieuw leven dat hier gaat aanbreken, dat past niet meervoor mij...'

Hij wilde voortgaan, doch Rosalieken kwam met lichten tred den trap van het kelderkamerken afgewipt. De gulle lach, welke gewoonlijk bij haar binnentreden op haren mond lag, verzwond, daar zij de twee menschen, met zulke ernstige uitdrukking op het gelaat zag. Zij begreep welke samenspraak hier gevoerd was; verlegen bleef zij op den dorpel staan zonder nog eenen stap voorwaarts te doen.

Baas Stien veegde met den rooden zakdoek door de vochtige oogen, aanzag zijne kleindochter met de grootste liefderijkheid, en sprak:

- 'Rozeken, het is tijd om koffie te zetten; ditmaal het versch krentenbrood, hoort ge...'

VIII.

Gedurende de acht dagen, die op deze samenspraak volgden, was er tusschen Baas Stien en Herman Van Dyck weinig spraak geweest van de liefdebetrekkingen tusschen dezen laatste en Rosalieken. Een enkele maal onder het eten had de oude de zaak aangeroerd. Hij bevredigde zich met te zeggen dat hij de handelwijze van Herman streng moest afkeuren, aangezien hij *dingen* in het *hoofd* van het meisje gefluisterd had, die nooit konden vervuld worden, terwijl hij Rosalieken berispte hem van hare betrekkingen met den jongeling geen enkel woordeken gerept te hebben. Doch, Baas Stien wachtte zich wel zich tegenover zijne kleindochter of Herman grammoedig te toonen, of zelfs eenen bitteren toon aan te slaan. Hij eindigde zijne toespraak met te zeggen, dat het ongeluk gebeurd was, en men er aldus niet op kon weerkomen, dat de zaak nog groote stoornis in zijn huis zou te weeg brengen, doch dat alles zich weldra zou schikken, aangezien de heer Van Dyck te verstandig was om het verkeerde zijner handelwijs niet in te zien. - Herman vroeg op zijne beurt, zonder dat hij den schijn had de zaak ernstig op te nemen, of het dan toch eene doodzonde was een schoon meisken op te vrijen, wanneer men de noodige jaren bereikt heeft en verzekerd is haar een deftig bestaan te kunnen verschaffen. Rosalieken, veel meer geroerd, hoe wel zij het wilde verbergen, vroeg haren vader herhaalde malen wat hij, zoowel op den persoon als op den ‘stiel’ van Herman wist af te wijzen, waarop deze echter het antwoord schuldig bleef.

Van Dyck had zooveel werk, dat hij zich met niets buiten zijn ambt kon bezig houden. Zijn plan was geëindigd; na de goedkeuring hiervan zouden de aankoop der gronden, welke door de ijzeren wegen ingenomen werden, onmiddellijk gebeuren.

Drij hoogere beambten waren in den *Bonten Os* aangekomen; dezen doorliepen met Van Dyck gedurende de gansche week den Noord-Oostelijken hoek onzer provincie, en keerden slechts in de afspanning terug om de wijzigingen op het plan

te onderzoeken, die hun gedurende hunne afmetingen wenschelijk hadden toegeschenen. Lang duurde dit onderzoek.

Het werk des jeugdigen landmeters droeg de volle goedkeuring der overheden weg; slechts enkele lichte wijzigingen hadden zij er aan voor te stellen. De zending van Van Dyck verklaarden zij geeindigd; te Antwerpen zoude hij zijn plan, in den zin hunner opmerkingen, wijzigen, dat daarna aan de goedkeuring van den heer Minister zou worden onderworpen.

Van Dyck vertrok met zijne overheden niet; hij verklaarde voor het minst een paar dagen noodig te hebben, om zijne kleederen en werktuigen in orde te brengen, en afscheid van zijne kennissen in de streek te nemen.

‘Ge zijt zoo lang bij elkaar geweest, Mijnheer Van Dyck, sprak de oude baas, met het kort pijpken in den mond binnentredend, nadat hij de heeren tot in de dilligencie had begeleid; ‘men zou zeggen wat heeft zulk ding toch veel in! Hij blikte vol verwondering op den berg papieren, die op de werktafel van Van Dyck lagen en op de duizenden lijntjes, fijn als haarkens, die er op getrokken waren.

- ‘Ja Baas,’ antwoordde de jongeling die vol aandacht de teekeningen bestudeerde, ‘aan zoo iets mag niet veel ontbreken. Ga zitten, ik zal u iets over den nieuwen ijzerenweg mededeelen, dat u aangenaam zal zijn.’

- ‘Hier is het te koud,’ schuddebolde de oude, goedgezind de handen wrijvend, ‘kom wat bij 't vuur, daar dicht bij ben ik nog een held, op eene andere plaats ben ik geene pijp tabak meer waard.’

Van Dyck haalde tusschen den hoop papieren, een klein, gansch volgeteekend karton te voorschijn, en volgde Baas Stien in de herberg, waar niemand aanwezig was.

- ‘Ik’ hernam de landmeter op natuurlijken, lossen toon, ‘die van u zooveel vriendschap genoten heb, en zelfs hoop heel in 't kort van uwe familie te worden, heb uwe belangen fel veronachtzaamd, terwijl ik hier ben. Deze vreemde heeren, mijne overheden, vinden dat de beste plaats voor het statiegebouw van den nieuwen ijzeren weg zou zijn: het akkerveld, genaamd Valkevlucht, toebehoorende aan Stien Schoonens...’

Eene pijnlijke uitdrukking betrok het gelaat van den grijsaard, verscheidene malen deed hij de oogen open en toe, beet zich op de tanden, en schudde het hoofd van den rechter naar den linkerkant, zonder een woord te kunnen spreken.

Bij vreemden zou de landmeter moeilijk zijnen lach hebben kunnen bedwingen, zoo zonderling vertoonde zich Stien, niet alleen in zijne gelaatstrekken, maar in alzijne gebaren. Doch, het stemde den jongeling weemoedig.

- 'Hoe treft u dit zoo pijnlijk? Baas Stien,' sprak hij op deelnemenden toon. 'Duizenden menschen zouden zeker met het grootste genoegen hunne goederen aldus zien onteigenen. Valkevlucht staat onder de rubriek: *Vruchtbaar Bouwland,* zoodat gij er zeker eenen hoogen prijs van zult verkrijgen. Zeer zeker het dubbel van hetgeen het u in eene openbare verkooping zou opbrengen... Dan wordt er eene statie opgebouwd. De honderden werklieden, die daaraan, zoowel als aan de aardewerken komen arbeiden, vinden uren in de ronde geene herberg dan den *Bonten Os,* om hunne oordjes te verteren, en later is hier zeker het middelpunt der groote bedrijvigheid, die de ijzeren weg zal te weeg brengen.'

- 'Ach Mijnheer,' sprak Stien met eene zwakke stem, 'gij die alles wilt veranderen, gij verstaat niet dat een oude mensch zoozeer aan zijne bezittingen kan houden. Mij dunkt, dat het nochtans niet moeilijk is om begrijpen. Als klein kindje heb ik mijnen vader dikwijls op dezen akker vergezeld, gedurende meer dan zeventig jaren heb ik er eenen rijken oogst op gewonnen, zelfs dan, als hij op andere plaatsen mislukte. En nu ik oud ben, en niet meer naar de verafgelegen akkers kan gaan, laat ik des zomers nooit na, naar Valkevlucht te kuieren, die bij de deur ligt. Ja, als ik daar de vruchten met den dag zie bijkomen, en ik er, als het zonneken warm schijnt, stillekens met mijn stoksken over rondwandel, terwijl ik over mijne vervlogen jaren nadenk dan ben ik waarlijk gelukkig. Voortaan zal ik dat niet meer kunnen. Maar, is het wel rechtveerdig u te dwingen eenen eigendom te verkoopen die sedert honderden jaren erfgoed is.?'

- ‘Het algemeen nut eischt het’ antwoordde Van Dyck, ‘zeker ik eerbiedig uwe beweegredenen...’

Hij sprak niet voort. De grijsaard bewaarde ook de diepste stilte; lang bleven zij bij elkander zitten, zoodat het vuur gansch uitgedoofd was, toen de oude aan het herhaald geklets der zweep vernam, dat de voerman van Winschoten nîet ver meer verwijderd was.

IX

Lang was het reeds geleden, dat Herman Van Dyck den *Bonten Os* had verlaten. Toen hij daar voor de eerste maal verscheen, was de oude herberg nooit door eenen familietwist gestoord geweest. Baas Stien, de tachtigjarige grijsaard leefde blij en tevreden, niets benevelde zijnen vroolijken geest Voor al de personen, met wie hij in betrekking kwam, gevoelde hij eene oprechte genegenheid, en dezen droegen hem, zonder onderscheid, de diepste achting en warmste genegenheid toe.

Rozeken, het aardige kind, met blozende kaakskens en blauwe oogskens was de schalkschheid zelve. Opgegroeid als zij was, in het midden der heidestreek, en nooit in aanraking gekomen met lieden, die de gebruiken der beschaafde wereld kennen, wist zij niet wat huichelen was, Gelijk vele jonge meiskens uit den omtrek, was zij wel een weinig overmoedig van aard. Aan ernstige zaken dacht zij niet veel, en was van geen klein gerucht bang. Aan natuurlijk verstand, aan gevatheid en geestige snedigheid, was zij de meeste boerenjongens ver overlegen. Een half dozijn dezer, zij mochten tot de haantjes vooruit behooren, waren niet in staat om haar van haar stuk te brengen; zij sprak gewoonlijk zoo gauw en zoo veel, dat men zou gemeend hebben dat zij den tijd niet had om diep na te denken; doch hare antwoorden waren, vooral wanneer men haar trachtte te plagen, zoo snijdend, er stak zooveeel gezond humor in, dat het hoogst verwonderlijk was, en de lachers al gauw aan hare zijde waren. De zoon van den brouwer van Meerseldonk, een uitgestudeerde, had haar voor enkele jaren van liefde gesproken, hij had haar zelfs brieven geschreven, waarin van ‘bloem des velds, roos der dalen’ en andere schoone

dingen voorkwam. Zelfs had hij haar op haar naamfeest een gedicht gezonden, waarin de arme jongen zijne liefde in hoogdravende verzen uitstortte. Slecht bekwam het hem. Het meisken, dat met moeite kon schrijven, wachtte zich wel het epistel te beantwoorden, doch niet zoohaast ontmoette zij hem op de kermis van zijn dorp, met zijnen langen frak aan, en hoogen hoed, of zij hield hem in 't volle van de danstent een sermoontje, zoo ondeugend schertsend, dat de treurige verliefde geen enkel woordje wist te zeggen, en van al de boeren en boerinnen op de meest barbaarsche wijze uitgelachen werd!...

Te huis kon men haar nooit zien dan vroolijk, dikwijls zelfs uitgelaten: zelden ging zij met langzamen tred; bijna altijd liep, trippelde, danste zij daarheen als een volbloedig veulen.

Hare schoonste hoedanigheid was, dat zij haren grootvader met eene grenzelooze liefde beminde. Zij kende hem tot in den grond, wist hoe zij hem kon behagen, en regelde daar geheel haar leven naar. Hadde zij gedaan gelijk bijna al hare kennisnissen, die haar in het huwelijk waren voorafgegaan, hadde zij geluisterd wanneer haar grootvader haar aanried de hand van Karel van den mulder te aanvaarden, hadde zij dezen laatste niets gevraagd dan het getal vijffrankstukken welke de oude molenaar zijnen zoon zou medegegeven hebben, zoo zou dit huwelijk in den *Bonten Os,* als eene zaak van het geringste gewicht afgeloopen zijn.

Doch, nu de liefde in dat klein harteken was komen wonen, was de vroolijkheid er uit verdwenen, en had deze de afspanning verlaten, waar ze, naar allen schijn, hare vaste woonplaats gevestigd had. Andere redenen hadden daar gewis toe medegewerkt, en in de eerste plaats het vooruitzicht van Baas Stien, de ‘Valkevlucht’ aldra in vreemde handen te zien overgaan. Dit maakte hem zoo treurig, dat hij er waarlijk niet om sliep, en met den dag achteruit ging. In den beginne vond hij de wet heel onrechtveerdig, die iemand dwingen kan een landgoed te verkoopen, dat hem rechtmatig toehoort, doch zijn gezond verstand overtuigde hem weldra, dat zonder de

toepassing van dit wijs voorschrift, geen enkel werk van algemeen nut zou kunnen uitgevoerd worden zoodat hij ten laatste slechts luide jammerde, omdat juist die akker waaraan hij zoo veel hield moest onteigend worden, terwijl er zoovele lieden waren, die, konden zij hunne uitgestrekte, magere gronden aan den staat verkoopen, zich eene kleine hoeve zouden kunnen koopen, waarop zij zeer wel aan hun brood zouden komen.

Van de liefdebetrekkingen zijner kleindochter met Van Dyck sprak Stien weinig. Hij was stellig overtuigd, dat Rozeken rechtzinnnig den landmeter beminde, en dat zijne weigering in de toestemming haars huwelijks haar pijn deed; daarom raakte hij de zaak zelden aan, hopende dat dit ook het beste middel was om haar stillekens aan te doen slijten.

***

De winter is voorbij. Buitengewoon streng en langdurig was hij in de Kempen geweest, doch even mild had de zoete lente zich laten gevoelen.

Nauwelijks hadden hare koesterende stralen het leven in den versteenden grond gewekt, dat er voor altijd uit geweken scheen, of de moedige Kempenaars verlieten hunnen warmen haard om buiten aan het werk te tijgen. Van 's morgens, voor dag en dauw, tot na het kleppen der Beeklok, zwoegden zij in het zweet huns aanschijns, om de aarde ter bebouwing voor te bereiden. En dit jaar was de aarde niet ondankbaar geweest. Regen en zonneschijn, warmte en gesloten weder, hadden elkander naar wensch opgevolgd, zoodat een rijke oogst ruimschoots de harde inspanningen der vlijtige landlieden bekroonde.

Omtrent den middag, het was op het einde van Juli, bevond zich de oude Baas Stien, op den arm van Rozeken leunende, op Valkevlucht. Het was de eerste maal sedert het vertrek van Van Dyck, dat hij buiten kon komen. Het weder was prachtig: de groote hitte, die lang geheerscht had, werd nu door den wind gemilderd, die frisch uit het noord-oosten blies.

Welk schouwspel kan men zich verbeelden bij dat welk de akker op dit oogenblik aanbood? Hij was gansch met rogge overdekt, welker wonderschoone kleur, alles in de schaduw stelde waarmede men het kon vergelijken. De wind deed het graan op harmonische wijze golven, zoodat het gansche veld den aanblik opleverde eener licht bewogen zee, heerlijk door de zonne beschenen. De stroohalmen ruischten eene wonderschoone melodij, de aren kletsten zachtjes tegen elkànder; dit laatste was voor den landbouwer de welluidendste muziek die hij kon hooren, daar zij hem overtuigde, dat de aren tot berstens toe met het zwaarste koren geladen waren.

Met tranen in de oogen volgde de grijsaard de golvingen die elkander ras over het korenveld opvolgden; het schoone meisken, in de zelfde mate, voor de eerste maal haar levens bewogen, door een natuurtafereel, dat zij honderden keeren gansch achteloos had aanschouwd, voelde zich den boezem zoo bevangen, dat zij geen enkel woord kon uiten om haren grootvader te troosten.

Zonder dat een van beiden het merkte, stond de heer Van Dyck in hun midden.

‘- Dag Baas Stien... Rozeken’ sprak hij, hun beurtelings de hand reikende, ‘men zegde mij in den *Bonten Os*, dat gij hier waart; uwe gezondheid is dus weer voortreffelijk?’

- ‘Voortreffelijk, laat er dat maar af,’ antwoordde Baas Stien, ‘maar ik voelde mij gedwongen nog eens naar Valkevlucht te gaan zien. Toekomende jaar zal ik dat niet meer kunnen doen. Zie, Mijnheer Van Dyck, gij, die in zake van veranderingen ongemeen hard zijt, en dit kan niet anders, zult toch met mij aannemen dat het eenen grijsaard pijn moet doen, zoo een erfgoed af te staan, waarop ik als klein kind reeds datgene gezien heb, wat gij er nu op ziet...’

Een traan biggelde over de wangen van den strammen man. Van Dyck kon zich niet langer bedwingen, hij vloog om den hals van Baas Stien, en riep uit: ‘Gij zult uwen akker behouden, goede man, niemand zal u dwingen hem af te staan.’

Door haar edel gevoel aangedreven, reikte het meisken

haren beminde de hand, terwijl zij hem fluisterend zegde: ‘Gij zijt een brave jongen, Herman, ik dank u.’

De oude baas was zoo overstelpt door het geluk, dat de mededeeling van dit onverwacht nieuws hem veroorzaakte, dat hij zijne dankbaarheid met woorden niet kon uitdrukken. Rozeken en Herman ondersteunden hem tot in den *Bonten Os.* In den beginne kon hij den stedeling niet genoeg prijzen, door wiens machtige tusschenkomst Valkevlucht in zijn bezit bleef, en toen deze van zijne liefdebetrekkingen met Rozeken begon te praten, hield zich Stien als ware zijne toestemming in het huwelijk de natuurlijkste zaak der wereld.

Hield de goede man meer aan zijnen akker dan aan zijne kleindochter, of veranderde zijne zienswijze bij het bestatigen der innnige verkleefdheid die Van Dyck hem toedroeg en bij den machtigen invloed, dien hij op het hooger bestuur reeds uitoefende? Wij durven het niet beslissen.

Zeker is het, dat Van Dyck het laatste zal gedacht hebben. Want, Valkevlucht viel zoo min in het bestek van zijn plan als in dat zijner overheid; hij had er slechts een willekeurig opgemaakt, waardoor hij tot zijn doel hoopte te komen. De wettigheid van het middeltje moge betwist worden, doch de goede uitslag deed zich zoo spoedig merken, dat de heer Van Dyck het waarlijk niet zóó had durven droomen.

Wat er van zij, Baas Stien heeft, na rijpen overleg, zijne goedkeuring in het huwelijk, op twee voorwaarden verleend. De landmeter mag slechts alle veertien dagen Rozeken komen bezoeken, en moet, na zijn huwelijk zijn ontslag geven en den *Bonten Os* bewonen. Van Dyck heeft beide aangenomen. Doch men kent de kracht dezer voorwaarden tegen eene reine liefde. Iemand die alle veertien dagen in een huis wordt ontvangen, kan er zich even goed alle weken aanbieden. Van ontslagen geven is geene spraak. Rozeken zal de stad bewonen, zij heeft moeite aan grootvader het geluk te verzwijgen, dat haar het vooruitzicht daarvan verschaft. Wij durven verhopen dat zij daar, aan de zijde van haren goeden Herman lange en gelukkige jaren moge slijten. Beiden zijn het nog niet eens, of zij grootvader zullen pogen over te halen mede naar de

stad te trekken, of het huwelijk tot na zijnen dood uit te stellen. Zekerlijk zullen zij het best weten te kiezen.

In alle geval zal de *Bonte Os* vroeg of laat te koop of te huren vallen, iets waarop ik de bijzondere aandacht mijner lezers inroep, die zin naar de heidestreek gevoelen. Ik durf hun verzekeren dat zij er goede zaken zullen doen.

Het nieuws der verkeering van Rozeken met een heerschap uit de stad kwam Karel van den mulder ter oore. Deze maakte er niet veel verdriet in, zoomin als zijn vader. Deze laatste beloofde den jongen dat hij heel in 't kort naar een ander meisken zou uitzien, dat zeker nòg eens zoo zwaar woog als de kleindochter van Baas Stien!... Karel dankte zijnen vader hartelijk om deze dienstvaardigheid. Al wat hij verlangt is, dat, om de meid op te vrijen, zijne tusschenkomst zoo weinig mogelijk noodzakelijk zij.

Zoowel vader als zoon aanzien het als eene waarheid, die niemand zou durven betwisten, dat indien de jongen met een meisken trouwt dat waarlijk nòg eens zoo zwaar weegt als Rozeken, hij ook boven allen twijfel nòg eens zoo gelukkig zal zijn, dan indien hij zijn leven aan de zijde van het lieve kind uit den *Bonten Os* doorgebracht had.

Lier, *December,* 1880.

EINDE.

Poëzie.

I.
Uit ‘Lentesotternijen.’

XIV.

Waneer ik in het woud verschijn,
mij kennen de vogels daar allen. -
‘Daar is ons vroolik zangerlijn?
O je! Dat gaat er weer lustig zijn!’ -
Zoo hoor ik ze lallen en mallen.

Geflodder alhier, gefladder aldaar -
uit alle hoeken en kanten
schetteren stemmekens helder en klaar:
‘Fit! Fit!... De lustige vrijer is daar!
Die komt wel geen bloemekens zandten.’

Voorwaar 't gevogelt vergeet niet licht
wat het eens heeft afgekeken.
Al wat men onder hun oogskens verricht,
dat weven zij trouw in een spottend gedicht!
Zoo'n spotters heeft niemand ontweken! -

‘Die bengel is niet dom, voorwaar!’
hoorde ik den koekoek schallen.
- ‘Die neemt, waar hij mag, de kansjes waar -
Zeg, zangerke, denk aan het ander jaar!...
Geen kerel om mede te mallen!’ -

‘Dat is gesproken’ - dacht een musch,
slim pinkend tot hare gezellen.
Mij klinkt in d'ooren nog immer die kus!
Ai mij! Dat gong er daar, jongens! - maar, husch!
Dat laat ik door de ekster vertellen!’

‘En wat hij uren en uren lang
zijn liefken in 't oor heeft gefluisterd,
- Sprong schertsend de kwikstaart op van de brank,
dat heb *ik* van tusschen den loverhang,
dat heb *ik* alleen wel beluisterd!...

‘Nooit werd er een gekkere litany
beloften samengeregen...
Al wat ik hoorde was *du* en *dij*,
mijn hertje aan dij, dijn hertje aan mij,
en - 't gekste dient verzwegen!

‘Doch, of dat aardig gedoen van een meid
dat alles heeft willen gelooven,
daar heeft zij geen enkel woord van gezegd,
en, voor alle antwoord, alle bescheid,
zag ik haar eene streeling rooven!...’

- Een schaterlach! En gansch die schaar
maakte daar zulk en leven
van *kusser* alhier en *vrijer* aldaar,
dat ik mij rekkelings spoedde van daar -
Wat kon ik ten antwoord geven?

II.
Morgenwalzer uit ‘Lentenacht,’

Muzikale tafereelen.

XXII.

In den morgengloed,
als het Oosten blinkt,
in het eerste zonnegetoover,
als de muggenstoet
rond de bronnen zingt,
is het bal, onder 't bottende lover.

Hoort! kleppende vleugelen, zoevende schacht,...
het nadert en nadert, nu luid, dan zacht...
He hopsa! de muggen, de torren!
Al wat lonkt
en ronkt,
al wat hinkt
en springt,
wat kan linken
en winken,
vliegen
en wiegen.

kan hommelen,
stommelen,
snorren...
Snelt bij - in den blakenden ochtendglans!
't Is dans!

Den krekel de trom,
den kievit de fluit,
den kikker de klarinette;
de kever bromm'
en, hoog boven uit,
klinke des leeuwriks trompette
Van hegge en haag,
van blad en blom,
al wat linkt, en pinkt en blikkert,
't zij rap of traag
't zij krom of slom,
het is daar; en het trippelt en flikkert!
De gersmusch danst met den weduwaal.
de goudvlieg walst met de spinne,
vrouw-merel noodigt heer-nachtegaal,
en het gonst en het zwermt er rond halm en staal,
en bloedrood glanst de zonnestraal,
als de spelers de walze beginnen.

He hopsa, loederi, fallala!
He hopsa! De muggen, de torren!
Al wat lonkt
en ronkt,
al wat hinkt
en pinkt,
wat kan linken
en winken,
kan vliegen
en wiegen,
kan hommelen,
stommelen,
snorren. -
Snelt bij, snelt toe; in den ochtendglans,
't Is dans, ei! Muggendans!

POL DE MONT.

Doornik. (Lentesotternijen).

III.
Uit ‘Gelukkig leven.’

Hebt gij niet eenmaal over 't wiegje
Ter sluiks het hoofd gebukt,
Op zacht fluweelen kinderwangen
Een zoeten kus gedrukt?
Kan ooit uw hart gesloten blijven,
Uw wezen stuur en koud,
Wanneer een kind de mollige armen
U toegestoken houdt? -

***

Het kind heeft veler oog verteederd
En vele zorg verjaagd,
Het was voor menig hart de lichtglans
Die in het duister daagt.
Neem alle droeve levensboeken
Van tranen kil en nat,
Gij vindt een lieve kinderbeeldnis
Op ieder zuiver blad.

***
Hoor alle dichterlijke liedren
Gezongen wijd en zijd,
Geen enkel zal u meer bekoren
Dan 't lied aan 't kind gewijd,
Neem al wat schoon en goed en rein is,
Verbeelding ooit verzint.
Het evenaart in schoonheid, goedheid,
In reinheid nooit een kind...

THEOPHIEL COOPMAN.

IV.
Wijsheid.[1]

Gij weet het raadsel op te klaren
Van 's levens voorspoed en geluk,
o Gaaf, den boezem ingevaren
Nog juichend in den bangsten druk!

(1) Uit ‘*Mijmeringen*’ door G. Rens. Dendermonde, bij den uitgever Aug. De Schepper-Philips. (1 fr. per inschrijving.)

o Wijsheid, boven 't lot verheven,
Wie mag in uwe kringen zweven,
Die niet verstaald wordt van gemoed?
Uw telg hoeft voor geen ramp te beven:
Hem sterkt en loutert 's hemels gloed.
Hij vindt door U den knoop ontbonden,
Zoo vast en neetlig toegestrikt,
Die 's aardrijks schatten houdt omwonden,
En 's levens lief en leed gewikt.
Gij siert met goddelijke tinten
Het vlekloos hart waar vrede woont,
En dat uw leer in zich blijft printen
Terwijl ge er als vorstinne troont!
De schaduwen der zondenachten
Verzwinden voor uw dageraad;
Den diepsten rouw kunt gij verzachten,
En dempen d'oorsprong van het kwaad.
Het menschdom schenkt ge onschatbre gaven
Als peerlen van verfijnd gevoel,
Die 't langer niet aan de aard verslaven,
Maar leiden naar een hooger doel.
Gij biedt, o Wijsheid, uwen zegen
Aan 't schuldloos kind der eedle deugd,
Dat bloemen plukt op uwe wegen
Tot lach gestemd en teedre vreugd;
Die bloemen zijn hoedanigheden
Door uwe zorg in 't hart geteeld,
Haar zoete geuren zijn als beden
Door rozig' englenmond gekweeld.
o! Rezen uit ons aller gorgel
Zoo'n zuchten als één harpaccoord,
Als 't lied van één harmonisch orgel
Het rijk der rede door gehoord,
Dan schenen aarde en stervelingen
Eén paradijs van vreugd en lust,
Waar elke ziel haar heil zou zingen,
En 't menschdom smaakte vrede en rust!

GUSTAAF RENS

1880.

V.
Winteravond.

Bij vonklende vlokjes vliegen
Nu sneeuw en hagelgruis
En dik en ook doovend dekken
Zij veld en boom en huis...

Daar klinkt nu de klank der klokken,
Die 't uur der rust verkondt;
Als zilveren zaadjes zwieren
Haar tonen ruischend rond;

En krullend ontklimt de kaven
Een blauwe rookkolom, -
En duisternis dekt ons dorpje,
En... sneeuw en dag zijn om...

En stille verschijnen sterren
En rood de manebol;
Van pinklende perels prijken
Des hemels diepten vol!

Nu drijven er duizend droomen
Door 't brein des dichters heen;
Nu wielen er, warlend, weerlden
Vol schoonheid in dooreen.

K.D.F.

15 December 1878.

VI.
Der ouderen graf.

Zoo rolden dan een tiental jaren
Voorbij! Veel kommer en verdriet
Zijn sinds mij over 't hoofd gevaren,
Veel wat me een droef herdenken liet...
Ach! 't is met vreugd en weemoed tevens,
Dat ik mijn eerste jeugd herdenk,
En thans dien schoonsten tijd des levens
In beelden voor 't geheugen breng...
Helaas! die tijd van zoet genot,
Voorbij voor eeuwig... ô mijn God!

***

Hoe peilloos diep trof mij de smarte,
Hoe zeer heeft mij de rouw gedrukt;
O neen, geen pen beschrijft die smarte:
Mijne ouders beiden mij ontrukt!...
Eerst onze Moeder!... Ach, nog bloedde
Ons hart om een verlies zoo groot,
Toen 't wreede lot mij in zijn woede
De tijding bracht van Vaders dood!
Niet één, maar zes bedrukte kinderen,
Die dan in tranen smolten. Ach!
God moge zulke smarten minderen
Te grievend was die dubble slag!

***

In 't dorpje waar ik ben geboren,
Waar me eens der kindsheid heil omgaf,
Dààr is ook 't plekjen uitverkoren,
De plaats van mijner oudren graf.
Daar, op het stille veld der dooden,
Rust Moeder lief, aan Vader's zij;
En hoe de jaren ook vervloden,
Daar is 't dat ik hun tranen wij'.
Doch hier, mijn hart bewaart van beiden
Met heilgen eerbied 't dierbaar beeld,
En treur ik om hun droef verscheiden,
De hoop is 't die de droefheid heelt.
Rust zacht, ô oudren, rust in vrede,
Tot eens uw kroost, na 't aardsch verdriet,
U in het rijk van d'Eeuwgen Vrede,
Bij God voor immer wederziet!

ARN. SYRIER.

1 *Augustus*, 1875.

Brieven uit Zuid-Nederland.

I.

Lier, 17 *Januari* 1881

WAARDE VRIEND,

Daar ik toch aan 't schrijven ben, denk ik wel, dat ge mij zult toelaten een paar woordjes in het midden te brengen, over *Neerland's Letterkunde in de Negentiende Eeuw, Bloemlezing, ten gebruike bij de beoefening onzer Letterkunde door J.P. De Keyser*(1). Ik bemerk dat de heer De Seyn-Verhoegstraete de Vlaamsche lezers uitnoodigt op dit werk in te teekenen.

Stellig zal ik de groote waarde van het omvangrijke werk des Heeren De Keyser niet betwisten: het bevat belangrijke bijdragen, ja vele stukken komen er in voor, die inderdaad *prachtig* mogen genoemd worden

Maar, er kleeft een gebrek aan, waarop ik onbewimpeld de aandacht der Vlamingen inroep, des te meer, daar hen hier het eene zaak geldt waarover wij al zeer dikwijls, doch vruchteloos geklaagd hebben: miskenning onzer *Vlaamsche* letterkundigen.

Voor mij ligt de uitgaaf van 1877 in zes lijverige boekdeelen: drij voor de *Poëzie,* drij voor het *Proza.*

De Poëzie geeft eene korte levensbeschrijving, en uittreksels der werken van **159** dichters, en wijdt daaraan **927** bladzijden. Tusschen de **159** dichters tel ik **17** vlamingen. Ik zal hunne namen afschrijven *Antheunis, Van Beers, Blieck, Blommaert, De Cort, Vrouwe Courtmans, Dautzemberg*, *Van Duyse, De Geyter, Hiel*, *Ledeganck*, *gezusters Lovelings, Nolet de Brauwere van Steenland, Th. Van Ryswyck, Vuylsteke, Willems.*

Dit is niet al. **927** bladzijden voor **159** schrijvers, maakt nagenoeg **6** bladzijden per schrijver.

Ik heb nageteld dat de werken der **17** Vlaamsche dichters slechts **72** bladzijden beslaan; dus ongeveer **4** bladzijden per Vlaamschen dichter.

Met het Proza is het juist hetzelfde.

Het werk van den heer De Keyser bevat stukken van **163** schrijvers; waartusschen **13** Vlamingen.

De **163** schrijvers beschikken over eene ruimte van **1006**

(1) Ten gebruike bij het onderwijs in Gymnasiën, Burgerscholen, Institut en, enz.

bladzijden; dus weer nagenoeg **6** bladzijden per schrijver. De **13** Vlaamsche schrijvers daarentegen, moeten zich met **55** bladzijden tevreden stellen: zij beschikken dus ieder over **4** bladzijden.

Ziehier de namen der prozaschrijvers, welke wij in het Hollandsch werk aantreffen: *Antoon Bergmann, Blommaert, Conscience, Vrouwe Courtmans, David, Diricksens, Heremans, De Hoon,* Gezusters *Loveling, Sleeckx, Snellaert, Willems.*

Wanneer men in aanmerking neemt dat eenigen onzer dichters ook tusschen de prozaschrijvers voorkomen, en men Nolet en Dautzenberg als Vlamingen rekent, komt men tot besluit, dat tusschen die *honderden* Noord- en Zuidnederlandsche Letterkundigen; de heer De Keyser er slechts **25** uit ons land heeft opgenomen. Welnu, onze waardigheid eischt, dat wij dit niet laten voorbijgaan. Ik herhaal het nog eens: er komen in gemeld werk uitmuntende zaken voor, doch gelijk het nu is, *mogen de Vlamingen het in geenen deele als volledig beschouwen, en is het naar mijn inzien, voor onze scholen ongeschikt.*

Indien men de groote onrechtvaardigheid wilde doen verdwijnen, welke duidelijk in het werk doorstraalt, (ik meen het onbetwistbaar te hebben bewezen) zou men ons eenen grooten dienst bewijzen: een werk als *Neerlands Letterkunde* is niet alleen voor de letteroefenaars, maar voor onze hoogere scholen hoogst noodig.

Doch, men zou daar eenen onzer voornaamste Zuid-nederlandsche schrijvers meê moeten belasten. Inderdaad, behalve dat verscheidene onzer dichters en prozaschrijvers, welke men nu te vergeefs zoekt, er in moeten voorkomen, mocht ook de keuze beter gedaan worden. Terwijl de Noord-nederlanders in het onderhavige werk door hunne beste stukken vertegenwoordigd zijn, zijn de werken die wij van de begunstigde Vlaamsche schrijvers te lezen krijgen, niet in staat ons een juist denkbeeld van hun talent te geven. Slechts een paar voorbeelden: van *Theod. Van Ryswyck* neemt de schrijver de ballade *Twee Broeders* op, en *Het Watergeuzenlied.* Van *Julius Vuylsteke* lees ik slechts *Studententroost.* Ik beken, dat deze gedichten zich door ernstige verdiensten onderscheiden, doch ik loochen, dat zij in staat zouden zijn om ons het eigenaardig talent dezer twee edele dichters naar waarde te doen schatten. Van Sleeckx die in de novelle, het drama, het blijspel, het ‘essay’ zooveel voortreffelijks leverde, heeft men slechts het eerste hoofdstuk van *In 't Schipperskwartier.*

Daar de nieuwe uitgaaf nog slechts *aangekondigd* is, hoop ik dat de uitgever van deze aanmerkingen zal rekening houden: hij zou er daardoor aan het onderwijs der Moedertaal hier te lande, eenen grooten dienst bewijzen.

Met mijne beste groeten
Uw genegen,
GUSTAAF SEGERS.

II.

Brugge, 4 *Maart*, 1881.

WAARDE VRIEND COSYN,

De kwestie welke heden in Brugge aan het hoofd der dagorde staat, is de heropbeuring dier verarmde stad, door hare rechtstreeksche verbinding met de Noordzee, bij middel van een zeekanaal, zooals door den heer de Maere-Limnander, van Gent, in 1877 werd voorgeslagen en sedertdien door onderscheidene uit- en inheemsche vakmannen aangeprezen en gerugsteund.

In den beginne ontmoette dit gewichtige plan niet veel anders dan spot en wantrouwen. Het groote publiek, en daaronder zelfs *die* personen welke door stand of betrekking het best in staat waren om grondig genoeg het meê of tegen ervan te onderzoeken, het groote publiek, zeg ik, bleef onbewogen, en 't scheen of eene herneming van handel en nijverheid in Brugge onherroepelijk tot de bakersprookjes behooren moest. Dank echter aan de taaie volharding van den geleerden ontwerper, M. de Maere-Limnander, en niet minder aan den roemenswaardigen iever van den man die altijd aan de spits staat wanneer er voor Brugge iets goeds te verrichten valt (ik bedoel Julius Sabbe), is de kwestie, na ruim twee jaar tijds, zoo volksgemeen geworden, dat er nauwelijks nog iemand te vinden is, die zich geen partijganger van het algemeen bekendgeworden ontwerp zou durven noemen.

Door meetingen en voordrachten, door de gezagvoerende verklaringen van vreemde waterbouwmeesters, even als door de welwillende woorden van menig hooggeplaatst persoon, ja, door den onlangs nog zoo plechtig hernieuwden wensch van koning Leopold II, opgewekt en aangemoedigd, heeft onze bevolking aan de zaak een zoo groot gewicht toegekend, dat zij ze thans beschouwt als eene kwestie van leven of dood. De wetgeving is, harerzijds, voor de billijke eischen der Bruggelingen bijlang niet doof gebleven: de Commissie van onderzoek, aangesteld door Koninklijk besluit van 10^{den} October 1878, is er een doorslaande bewijs van.

In aanzien der algemeene besprekingen welke hier en elders ontstonden, moest er, naar het oordeel van velen, ook werkzaam opgetreden en vooral propaganda gemaakt worden. De zaak moest toegelicht, het plan onderzocht en de onderneming aan veelzijdige kritiek getoetst worden, men wilde spoedig uit het gebied der theorie kunnen overstappen tot het meer gewaardeerde der praktiek. Het is met dit inzicht dat er, op 28 Februari 1880, uit de lofwaardige samenwerking van de *Syndicale vereeniging*, den

Reizigerskring en de plaatselijke afdeeling van het *Willemsfonds,* eenen kring met den naam van *Brugge-Zeehaven* is voortgesproten, staande onder het voorzitterschap van den verdienstelijken man zelven aan wien Brugge zijne vaste hoop op een glansrijk herleven verschuldigd is.

De eerste stappen van dien Kring waren moeielijk, ofschoon toch niet wankelend; maar de steeds toenemende belangstelling der burgerij vergemakkelijkte welhaast het volbrengen zijner gewichtige taak.

De zaak van *Brugge-Zeehaven* is dan in zooverre gevorderd, dat de verslaggever des Krings, M. Julius Sabbe, in de onlangs gehoudene algemeene vergadering, met alle reden mocht uitroepen: ‘Wat voor een jaar nog eene kwestie was van wetenschappelijk onderzoek, van technische betwisting, die ons niet altijd vrienden en voorkampers scheen te willen verschaffen, dat is nu nog enkel eene kwestie van tijd!’

Hoe die gewichtige onderneming afloopen zal, kunnen tijd en ondervinding alleen ons leeren; maar in de krachtige beweging, welke rond de begeesterende formuul van ‘Brugge-Zeehaven’ ontstaan is, mogen onze landgenooten het bewijs vinden dat de Bruggelingen, wel verre van gansch ontzenuwd en in ondadigheid als het ware verroest te zijn, geene gelegenheid laten voorbijgaan om de *middelen* te verwerven die noodig zijn om evenveel iever en ondernemingsgeest als anderen te *kunnen* aan den dag leggen.

In zijne eigene stad is de Bruggeling meestal een loom wezen, een sukkelachtig werkman zonder eergierigheid; en dit gevoelt hij zelf genoeg! Immers, het is juist de hachelijke toestand zijner stad en de armoede zijner medeburgers, die hem zooverre tot vernedering gebracht hebben. De verbetering moet dus van elders komen, of door iets buitengewoons verkregen worden. Zooals Brugge nu is, blijft het zonder hoop op vooruitgang: het pas is hem afgesneden, de nijverheid en het handelsverkeer zijn in de omliggende steden gevestigd, en wie dus in Brugge eene nijverheid ondernemen wil, kan het meestal niet verre brengen. Eene wandeling rondom de vestingen is voor den economist even betrachtenswaardig als het aanschouwen der binnenstad voor den kunstenaar die ingevingen zoekt: - de menigvuldige leêgstaande fabrieken en werkhuizen, die sedert een 25tal jaar en na een kort bestaan door nooddwang bankroet zijn gegaan of na wanhopige pogingen hebben moeten stil vallen, zijn groot in getal, en schijnen waarlijk als zoovele graftomben onzer vorige welvaart....

En die werkplaatsen hebben alle gedurende eenigen tijd brood verschaft aan de kinderen van Vlaanderen's hoofdstad, die nu andere natiën in hunne nijverheid behulpzaam zijn. 't Is bij vele honderden, dat men ze tellen kan, de havelooze mannen die, in den bleoi

van hun leven, na voortdurend gemis aan werk en brood, naar Roubaix, Rijssel en elders in Frankrijk zijn uitgeweken, om er als loonslaven in die groote zieldoodende fabrieken hun leven te slijten, liever dan onmannelijk in hunne vaderstad het bittere brood van armendisch of klooster af te bedelen.

Eens in eene andere stad gevestigd, waar hij noeste vlijt en hoop op vooruitgang als koesterende zonnen om zich heen ontwaart, wordt de Bruggeling alras onder de knapste arbeiders in zijn vak gerekend. Dit geldt vooral de meubelmakers, schoenmakers, beeldhouwers of plaasterwerkers, in een woord die soort van ambachtslieden welke aan hunne gewrochten eenigen smaak of bijzonderen vorm kunnen bijzetten - En dit moet ook niemand verwonderen! Geboren en opgevoed te midden kunstgebouwen en oudheden, die tot het beste behooren van wat de vroegere kunst achterliet, heeft de Bruggeling van jongsafaan eenen onmiskenbaren aanleg voor kunst en schoonheid van vormen verkregen, - al wordt, helaas, dit gevoel zoo bitter weinig aangemoedigd of ontwikkeld.

Of ik Brugge's toestand met al te sombere kleuren afmaal? Zeker niet: iedereen kan er zich met eigen oogen van overtuigen, en hetgeen niet in het openbaar noch zelfs voor den onderzoekenden vreemdeling te zien is, blijkt overvloedig uit statistieken van allerlei soort. En al ware 't maar alléén geweten dat er, op 47,368 inwoners, 13,166 *door het bureel van weldadigheid alléén* moeten onderhouden worden (dus nagenoeg 1/3 der geheele bevolking), dan zou het iedereen moeten duidelijk zijn dat men het onmogelijke behoort aan te wenden, om zulk een vervaarlijk pauperismus, en dat wel in de 5e stad van het bloeiende België, te keer te gaan.

Al behooren zulke opgaven misschien eerder in een dagblad dan in den *Kunstbode* geplaatst, toch is het van een anderen kant, meen ik, niet ongepast er eens even de aandacht van alle vlaamschgezinde en volkslievende mannen op te vestigen. Immers de kunst alleen maakt Vlaanderens grootheid niet; en de stoffelijke welvaart van geheel ons Vaderland, zonder daar ééne stad te willen van uitsluiten, moet evenzeer de aandacht der flaminganten wekken, en ieder hunner aansporen om te helpen zorgen dat naast het schoone en het edele, ook alom het noodige en onontbeerlijke verkregen worde!

Eene toekomstige maal zal ik de gelegenheid hebben een en ander mede te deelen nopens de kunstbeweging welke in Brugge, trots alle stoffelijk verval, en met de weinige ondersteuning die zij ontmoet, echter schitterend mag genoemd worden.

KAREL DEFLOU.

III.

Gent, 12 Maart, 1881.

Men begint reeds volop te spreken van de aanstaande Nationale Feesten, die in September zullen gegeven worden.

Buiten de groote en buitengewone belangrijke tentoonstelling van landbouwkunde zullen er veelvuldige feestelijkheden plaats hebben.

Een geschiedkundige stoet in den aard van onzen Pacificatie-ommegang zal worden ingericht.

Men zou eene der schoonste episoden uit de geschiedenis van ons Vaderland verbeelden, namelijk de '*Zegepralende intrede te Gent van Jacob van Artevelde na de belegering van Doornik.*' Deze episode is, gelijk het *Volksbelang* terecht opmerkt, eene der aanzienlijkste, die onze jaarboeken vermelden.

Dit onderwerp, door Prof. Heremans voorgesteld, geniet veel bijval, en zal waarschijnlijk door de Commissie aanvaard worden. De keus is gelukkig en uitmuntend geschikt om een diepen indruk op het volk te weeg te brengen.

Nog veel andere kunstfeesten zullen gegeven worden, onder andere, de uitvoering van eene Volkscantate door Maëstro Gevaert, woorden van dichter Em Hiel. - Die kwestie heeft in Gent voor eenige weken veel gerucht gemaakt. Zijn wij wèl ingelicht zoo was de poëzie dier cantate eigenlijk aan den dichter Coopman, onzen stadgenoot, gevraagd, en werd zijn poëma eerst door den heer Gevaert zeer geschikt gevonden... '*Het volk van Gent*' eene der beste stukken van Coopman, verscheen in druk en genoot veel bijval; de Vlaamsche dagbladen namen het over, - toen op eens de heer Gevaert het werk aan den dichter terug zendt, *pour éviter tout désagrément* (??!) Daarbij verspreidt zich het gerucht, dat eene cantate *onder denzelfden titel* van den heer Hiel voor de muziek zal worden gebezigd.

Het is natuurlijk niet zonder belangstelling dat het kunstminnende Gent de cantate van den heer Hiel tegemoet ziet. Men is benieuwd te zien of, en in hoeverre, zij die van Coopman in de schaduw stellen zal.

***

Als hulde aan den grooten landschapschilder K. Pauli wordt er op Zondag 20 Maart eene tentoonstelling zijner werken gehouden Die expositie die zeer belangrijk belooft te zijn, zal in het lokaal van den *Kunst en Letterkring* plaats hebben.

Z.V.A.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.

Opgevoerde Stukken[1] Vertaald: *Ben-Leil*, drama (8 tafereelen), *Robert en Bertrand*, blijspel (5 bedrijven); *De Goochelaar,* drama (4 bedrijven) en *de Orgeldraaier en zijn pleegkind,* drama (6 tafereelen).

Ons verslag zal kort zijn, want de gansche maand kregen we niets te zien dan oude stukken, waaronder eenige goeden De opvoering liet veel te wenschen. Het drama *De Orgeldraaier* zullen we in ons volgend artikel bespreken, daar het eerst wordt opgevoerd op het oogenblik dat deze regelen verschijnen.

Woensdag 9 dezer had eene buitengewone vertoonig plaats, ten voordeele van Jan Van Ryssel, den oudsten tooneelliefhebber van Antwerpen. Wij hadden nooit het genoegen dien veteraan van ons Tooneel te zien optreden. Doch de ‘ouderen van dagen’, op die vertooning talrijk aanwezig, roemden zijn talent zeer hoog.

In eenige wèlgepaste woorden, die nog van vuur en belangstelling voor de tooneelspeelkunst getuigden, dankte Jan Van Ryssel het publiek.

Het verwonderde ons zeer dat de Antwerpsche Schouwburgvereeniging er niet aan gedacht heeft, dien ouden en verdienstelijken kunstmakker eene kleine herinnering aan te bieden, als bewijs van achting voor de ouderen die hen voorgingen. Ook hadden wij nevens Jan Van Ryssel gaarne *die* artisten van ons gezelschap zien optreden welke vele jaren geleden met hem hunne loopbaan begonnen.

***

De vrienden van ons Tooneel vervulden den dag te voren een plicht van geheel anderen aard, namentlijk de oudste dochter van onzen gevierden Jos. Dierckx naar hare laatste rustplaats te vergezellen.

Mej. Maria Dierckx, ofschoon slechts 14 jaren oud, beloofde eenmaal eene zeer eervolle plaats tusschen onze vlaamsche tooneelkunstenaressen in te nemen; zij bezat dramatisch

(1) Niet inbegrepen degenen die reeds in eene vorige lijst werden opgenomen.

gevoel en oneindig veel lust tot het tooneel, zoodanig zelfs dat gedurende hare kortstondige ziekte zij op haar bed de kooren aanleerde van het tooverstuk *Asschepoester*, ten einde niet ten achteren te blijven. - 'Het zal wel gaan,' zegde zij tot haren bedroefden vader des zaterdags namiddag... en den volgenden nacht, werd zij onverwachts de kunst en hare geliefde ouders ontstolen!... Eene talrijke menigte was bij deze treurige ter aarde bestelling tegenwoordig, Namens vrienden en bewonderaars werden verscheidene kronen op haar graf neergelegd.

* * *

Een ander nieuws, - de tijding van een ongeval, dat erge gevolgen had kunnen hebben - kwam ons uit Holland toe:

Voor een veertiental dagen werd Mej. Catherina Beersmans door eene bloedspuwing overvallen, die in den beginne van zoo ernstigen aard scheen, dat de dokter voor haar leven vreesde, en later dacht dat zij toch de tooneelspeelkunst zou moeten vaarwel zeggen. Berichten ons uit Rotterdam toegekomen laten ons toe, aan de talrijke bewonderaars van Neerlands uitstekende tooneelkunstenares de geruststelling te geven, dat zij op dit oogenblik buiten alle gevaar is en na eenigen tijd rust op nieuw de planken zal kunnen betreden.

Moge onze éénige Beersmans nog vele jaren voor ons Tooneel gespaard blijven, dat is stellig de vurige wensch van allen en vooral van

ZEGHER.

Gent.

Gent, 11 Maart, 1881.

De opvoering van Offenbach's '*La Fille du Tambour-Major*' in onzen Nationalen Schouwburg heeft reeds verscheidene malen in den Gemeentenraad aanleiding gegeven tot nog al ernstige opmerkingen. Wel had de tooneelcommissie, met meerderheid van stemmen de toelating vergund om dat opera bouffe op te voeren, doch daar het, dank aan het genre en de ontegenzeggelijk goede vertolking, de massa

naar den schouwburg lokte, werd dit stuk reeds tot 23 keeren opgevoerd en daarbij natuurlijk betere stukken achteruitgesteld. Derhalve begonnen de raadsleden Heremans, De Vigne, Rogghé, Wagener, Ghesquier, enz., bekende strenge kunstrechters, zich ongerust te maken over dien overweldigenden bijval der operette, ten nadeele der degelijke kunst. De zaak kwam in den Raad op het tapijt, en bovengenoemde heeren verklaarden in openbare zitting, dat ons *Nationaal Tooneel* op die wijze niet aan zijne roeping beantwoordt en dat de stad dergelijke, zoo niet zedelooze dan toch zoutelooze fransche operetten niet mag aanmoedigen. Het tooneel moet dienen om den geest van het volk te verfijnen, te veredelen, en met stukken als de *Dochter van den tamboer majoor* wordt dat doel het allerminst bereikt.

Wat niet kan betwist worden is, dat ons '*Nationaal Tooneel*' door het groot succès van dat stuk, weinig, zeer weinig nieuws op de planken heeft gebracht, en onder dat opzicht *onze* tooneelletterkunde stellig te lijden heeft gehad.

Of de *Dochter van den Tamboer-major* nu eigentlijk onzedelijk is? - Dat vinden we juist niet: voor ons is die operette nog de minst onzedelijke *grap* van allen waarmêe Offenbach de muziek... heeft verrijkt. (?) Doch stellig is hare beschavende, veredelende waarde beneden nul.

***

Hoe intusschen eene ernstige discussie in eenen Gemeenteraad over zoo'n belangrijke zaak ook al... de lachspieren in beweging kan brengen! Dr Heremans, schepen van onderwijs en schoone kunsten, zegde te recht: Het hulpgeld van de stad aan den Vlaamschen Schouwburg werd ingesteld om het volk te beschaven, den kunstsmaak te vormen. De heer Van Hollebeke zou den bestuurder volle vrijheid geven, en hem laten opvoeren wat *hij* wil en goed vindt. De heer De Nobele antwoordde... 'Als het volk maar *leute* (plezier) heeft!'

De plus fort en plus fort!

Toen de heer Rogghé zijn knap bewerkt verslag over de tooneelcommissie had voorgelezen, verklaarde de heer Burggraeve, hij die meer dan eens de rechten der Vlamingen verdedigde en onlangs nog de noodzakelijkheid hielp bepleiten voor het behouden van het *Vlaamsch Gemeente Bulletijn,* dat hij zich onthield *omdat hij het vlaamsch van M. Rogghé- niet verstond*! Een Vlaamsche raadsheer, die de taal der bevolking niet verstaat, welke hij vertegenwoordigen moet!... Dat is voorwaar een 'comble!!!' Of er gelachen werd!! Of het nu met het zuiver vlaamsch van den heer Rogghé of wel met de onnoozele verklaring van den geleerden professor Burggraeve was, dàt verklaren wij niet te kunnen uitmaken.

De discussie heeft de volgende veranderingen aan het lastcohier voor gevolg gehad:

‘Twee derden ten minste van de tooneelstukken, gedurende het tooneeljaar op te voeren, zullen bestaan uit dramas tooneelspelen en blijspelen, 't zij oorspronkelijke, 't zij vertaalde.

Ten minste zestig oorspronkelijke bedrijven van Vlaamsche of Noord-Nederlandsche schrijvers zullen worden opgevoerd, waaronder ten minsté vier stukken van vier tot vijf bedrijven.

Een controleur zal door den bestuurder worden benoemd en goedgekeurd door het gemeentebestuur.

De bezoldiging van den controleur, die ten laste valt van den bestuurder, zal, op dezes voorstel, door het gemeentebestuur worden vastgesteld.’

‘Verder zal de commissie van toezicht van vijf op zeven leden worden gebracht.’

Z.v.A.

Slechte lectuur[1].

Waarschijnlijk is het niet algemeen bekend, op welk een groote schaal de colportagehandel in schandelijke en verderfelijke boeken zijne slachtoffers maakt, voornamelijk in Duitschland, maar ook hier te lande. Ik heb hier bepaald op het oog die werken, welke in afleveringen verschijnen, en waarbij den inteekenaren een of twee prachtige (?) oleographiën door den milden uitgever worden cadeau gemaakt, of wel tegen eene, naar het heet matige vergoeding, (een paar gulden meestal) worden disponibel gesteld. Bij het minder ontwikkelde publiek, voornamelijk bij de vrouwelijke sekse, (naaisters, dienstmeisjes, enz.) vinden deze werken, van een indruk makenden titel voorzien, een goeden aftrek, zoodat èn uitgevers èn colporteurs uitstekende zaken maken. Ik behoef niet te verzekeren, dat met weinig moeite het onwetende, argelooze publiek overgehaald wordt om op deze werken, dikwijls van onzedelijke strekking in te teekenen. Geen wonder dan ook dat ze bij duizendtallen in den lande verspreid wor-

(1) Met graagte nemen wij dit artikeltje uit het hollandsch letterblad *De Portefeuille* over, vermits de daarin aan de kaak gestelde *colportage*-handel ook in Zuidnederland de minder beschaafde volksklassen exploiteert en hunnen leessmaak bederft. - Red.

den, en niet bevorderlijk zijn voor de beschaving en de goede zeden. Een schat van nuttige lectuur zou aangeschaft kunnen worden, voor de som, die aldus nutteloos besteed wordt. Want het publiek verbeeldt zich voor weinig geld in het bezit van iets goeds te geraken; in waarheid ontvangt het niet anders dan een hoop scheurpapier. We willen even nagaan, hoe groot de kosten zijn aan zulk eene inteekening verbonden. In den regel is de prijs der afleveringen zeer laag gesteld, 30 of 35 cents, en zijn dertig of veertig afleveringen noodig om het werk compleet te maken. Voeg hierbij nog extra geld voor de prachtige *premien, die men echter betalen moet,* (nemen wij aan een paar gulden), zoo komt men voor een *tien* à *twaalf* gulden in het bezit van een hoop misdruk en een paar leelijke bonte prenten. Is het nu geen schande dat aldus partij getrokken wordt van de onwetendheid der minder beschaafde volksklasse? Velen zullen hiertegen aanvoeren dat een ieder weten moet wat hij doet; dat de inteekening toch vrijwillig geschiedt, enz., maar vergeten wij niet dat het grootste gedeelte der inteekenaars verkregen wordt door de aansporingen van den nimmer moeden colporteur! Werken met de volgende titels als: *Marino Marinelli* of *De bloednacht van Venetië, De man met het ijzeren masker* of *De slaapwandelaarster van Parijs* en zoovele andere, vallen natuurlijk in den smaak van het onwetende modemaakstertje of dienstmeisje, dat daarvoor hare zuur verdiende penningen opoffert, overgehaald door de verzekeringen van den colporteur: ‘dat het boek zoo overheerlijk mooi en zoo uiterst goedkoop is.’ (sic).

Ik behoef niet nader te verklaren, dat ik het niet tegen den colportagehandel in het algemeen gericht heb, maar alleen tegen de schandelijke praktijk om werken als bovengenoemde aan de markt te brengen. Vele boekhandelaren, vooral in Duitschland, vinden toch door het laten colporteeren met boeken grootendeels hun bestaan, en het zij verre van mij te durven beweren, dat hierin iets verkeerds ligt, mits de werken degelijk zijn. - Het doel van mijn stukje is alleen om ouders, voogden en degenen die over hunne dienstbaren

eenig toezicht houden, te waarschuwen tegen den gevaarlijken handel in slechte lectuur, waarvan menigeen te laat betreurt het slachtoffer te zijn geworden. Voorbeelden zou ik kunnen aanhalen, maar ik acht dit niet noodzakelijk, daar ik niet het voornemen heb, bepaalde personen te compromiteeren. Misbruiken als deze behoort men echter tegen te gaan en het is meer dan tijd dat het publiek tegen den handel in verderfelijke boeken gewaarschuwd worde.

MONTANUS.

Kroniek.
- 15 Februari - 15 Maart, 1881. -

Tooneel- en letterkunde.

- De Belgische Academie van Oudheidkunde heeft, voor den wedstrijd van 1881, de volgende prijsvragen uitgeschreven, die reeds voor 1880 waren voorgesteld geweest:

1ste *Onderwerp.* (Prijs 500 frs.) Een opstel betrekkelijk de Geschiedenis der Oudheidkunde van de provincie Namen. De keuze van 't onderwerp is vrij.

2de *Onderwerp.* (Prijs 500 fr.). Eene studie over de Belgische Aardrijkskundigen der XVIde eeuw, en over den invloed dien zij op de geographie van dit tijdvak hebben uitgeoefend. - Deze prijs werd gesticht door het Internationaal Aardrijkskundig Congres.

De antwoorden (in het Nederlandsch of in het Fransch opgesteld) moeten voor 1 December 1881, worden ingezonden bij den heer Sekretaris dier Academie: Leopoldstraat, 15, te Antwerpen.

- De Vijfjaarlijksche Staatsprijs, voor de Nationale Geschiedenis in België, werd door de Jury toegekend aan den heer Gachard, voor zijn laatste werk over België in XVIIde eeuw.

- De uitslag van den Tooneelwedstrijd te Alkmaar is de volgende: Het maximum punten voor de verschillende vakken

was 84. De eerste prijs werd behaald door *Jan Van Beers* te Utrecht met 80 punten, de 2de door *Thalia* te Amsterdam met 77 punten, terwijl de 3de prijs, bij loting met *De Génestet* van Utrecht, behaald werd door *Tollens* te Delft met 74 punten; *Oefening en Vriendschap* uit den Haag bekwam 70 en de *Dilettanten-club* van Amsterdam 66 punten.

- De wereldberoemde zangeres Mev. Albani heeft te Brussel met schitterenden bijval eene reeks voorstellingen geven. Ook te Antwerpen trad zij een paar malen op, en wel in de *Somnambule* en *Faust*, twee harer beste rollen.

- De heer Minister van Binnenlandsche Zaken heeft aan de Tooneelcommissiën in de verschillige vlaamsche provinciën eenen omzendbrief gestuurd, waarin hij te recht betreurt, dat, ondanks de staatspremiën, de toestand van ons Nationaal repertorium nog steeds zeer veel te wenschen laat. Diensvolgens verzoekt hij, dat voortaan in het toekennen der premiën eene billijke strengheid worde in acht genomen, 'enkel gematigd door de begeerte om schrijvers aan te moedigen van stukken, waarin gegronde en wezentlijke beloften voor de toekomst besloten liggen.'

- Te Brussel zijn van Staats- en te Gent van Stadswege klachten uitgebracht tegen de keuze der opgevoerde stukken op het gesubsideerde '*Nationaal Tooneel.*' Er wordt teveel aan den slechten smaak toegegeven, door spektakelstukken, die weinig of niets met de kunst gemeens hebben.

- Het blad '*l'Artiste*' van Brussel heeft opgehouden te verschijnen; doch in denzelfden aard is een ander weekblad gesticht, getiteld '*L'art moderne*, revue critique des arts et de la littérature.'

- Onze gevierde romandichter Hendrik Conscience gaf onlangs zijn *honderdste* boekdeel in het licht. *De Zweep* van Brussel richt te dier gelegenheid eenen oproep tot het Vlaamsche volk, om in den loop van den aanstaanden zomer dien zeventigjarigen hoofdman onzer Vlaamsche letterkunde op plechtige wijze te vieren. Wij hopen wel dat deze oproep, tot alle Vlamingen, zonder onderscheid van staatkundige gezindheid, een gunstig onthaal vinden zal. Immers, de

diensten door Conscience aan de Vlaamsche Beweging en de Vlaamsche letteren bewezen, zijn onberekenbaar. Het is derhalve een heilige plicht voor al wie aan eigen taal en kunst, aan nationalen roem niet onverschillig is, meê te werken opdat het ontworpen feest ter eere van den genialen dichter op schitterende wijze moge gelukken. Immers, zooals de dichter Coopman zegt in een gelegenheidsvers: '*Zijn honderdste Boekdeel*:

'Het zuiden viert zijn Hugo
Wij moeten Conscience vieren.'

- Het huis, waarin mr. Willem Bilderdijk de laatste maanden zijns levens woonde en den 18^{n} December 1831 gestorven is, heeft eenen gevel, ten deele gothisch, ten deele zeventiende eeuwsch. Die gevel was tot heden vrij wel in den staat gebleven, waarin Bilderdijk hem had gekend, dank vooral aan de nauwgezette zorg van eenen eigenaar, die het huis, slechts weinig jaren geleden, uitwendig had doen herstellen. - Thans echter, eene halve eeuw na des dichters dood, zal het perceel, dat in andere handen is overgegaan, uitgebroken en ingericht worden tot een Bierhuis. - Had Bilderdijk daar een voorgevoel van, toen hij in zijn vers 'het Tabakrooken' wel wat zwartgallig, uitriep:

'Waar ben ik? in wat Hel van rampen?
Op ieder voetstap waar ik treê,
Omwalmt mij 't walglijk onkruiddampen,
En doet mij borst en longen weê.'

- De voorstellingen, welke het Rotterdamsch Tooneelgezelschap ll. zomer te Londen gaf, hadden de Hollandsche tooneelspeelkunst met eere gekroond. Bij zijnen terugkeer werd het gezelschap dan ook feestelijk ontvangen, en o.a. besloten aan de leden eene zooveel mogelijk volledige verzameling aan te bieden van alle opstellen, door de Engelsche dagbladen en tijdschriften aan die voorstellingen gewijd. Aan dit besluit werd dezer dagen gevolg gegeven. In een net boekdeeltje van ruim honderd bladzijden zijn de artikelen van de

Daily Chronicle, *Daily Telegraph, Standard*, *Globe, Times*, *The Ilustrated Sporting and Dramatice*, *News*, *Athenaeum, Graphic*, *Era*, *Saturday Review*, *Punch*, enz. in chronologische volgorde verzameld. Eene vertaling is daarbij gevoegd.

- Te Amsterdam hebben eenige jonge tooneelspelers - de heeren De Vos, Schulze, Van Schoonhoven, Clous, Rössing en Ising, de dames Tonia Poolman, Anna Sablairolles en mevr. De Vos-Valois - eene vereeniging opgericht, onder den naam van: 'Het jonge Holland.' Zij willen door deze vereeniging zooveel mogelijk medewerken om de Nederlandsche tooneelspeelkunst aan hare roeping te doen beantwoorden. Zij stellen zich voor elkander in de beoefening van hunne kunst met raad en daad te steunen, en alleen diegenen als leden te erkennen en aan te nemen, die ervan overtuigd zijn, dat het voor eenen kunstenaar van groote waarde is, een beschaafd ontwikkeld en moreel mensch te zijn.

- Bij haren terugkeer uit Amerika zal Sarah Bernhardt in Amsterdam en in den Haag optreden, onder andere in *Froufrou* en *Adrienne Lecouvreur.*

- Victor Hugo's 80ste verjaardag is te Parijs met buitengewonen geesdrift gevierd geworden.

- En nieuw stuk van Alex. Dumas fils '*La princesse de Bagdad*' is bij zijne eerste opvoering in het 'Théàtre Français' uitgefloten geworden. Dit neemt niet weg dat dit stuk het publiek naar den schouwburg lokken blijft.

- Van Zola's 'Nana' is eene vertaling in het nieuwgrieksch te Athene verschenen. Een der atheensche bladen had een begin gemaakt met het werk als feuilleton te geven, doch staakte de uitgaaf op de talrijke klachten die van alle kanten werden aangeheven!!

- Emile Zola's beruchte *Nana,* met medehulp van Busnach voor 't tooneel bewerkt, is te Parijs met buitengewone tooneelpracht opgevoerd geworden. Van het oogpunt der *kunst* beschouwd moet deze poging een deerlijk *fiasco* wezen. Het kon niet ànders.

- In de voornaamste steden van Duitschland werd dezer

dagen de 100ste verjaardag van Lessing's afsterven gevierd, met de voorstelling van 's dichters schoonste dramatische werken. Te Hamburg zal aan den beroemden tooneeldichter en criticus een prachtig monument worden opgericht.

- In den trant van het bekende '*Paris-Murcie* zal bij Schorer te Berlijn, ten behoeve der 'Maatschappij tot redding van schipbreukelingen' eerlang een zeer belangwekkend Autographie-Album verschijnen:

Deze uitgave, getiteld '*Aus Sturm und Noth*' bevat handschriften en handteekeningen van uitstekende Duitsche mannen en vrouwen. Zoo treffen wij reeds in het ons toegezonden proefblad (prospectus) keurige teekeningen van Achenbach, Kröner en Werner, welke laatste ons de type van Bismarck in hoogst realistische opvatting voorstelt. Verder een aantal puntige spreuken en eigenaardige gedachten, geteekend Keizer Wilhelm, Veldmaarschalk von Moltke, Karl Emil Franzos, Emm. Geibel en Johan Strauss. De prijs van het Album is 5 mark.

- Het beroemd Duitsch tooneelgezelschap de *Meiningers*, dat verl. jaarte Amsterdam zooveel bijval vond, zal eerlang te Londen optreden, o.a. met een nieuw stuk van Wildenbruch *Die Karolinger*.

- Van Lord Beaconsfield's *Endymion* zal bij Pyttersen te Sneek een Hollandsche, en bij Brockhaus te Leipzig een Duitsche vertaling verschijnen.

- Wagner's *Tannhauser* wordt deze maand te Moscou in de Russische taal oggevoerd.

- In de *Gaceta* van Madrid vinden wij het programma van den nationalen wedstrijd, dien de Academia Espanola uitgeschreven heeft bij gelegenheid van *Calderons eeuwfeest.* Aan dengene, die vòòr 30 April eerstkomende het schoonste gedicht inzendt ter eere van Spanjes grootsten dramatischen auteur, zal in eene plechtige, openbare zitting een gouden medaille van honderd gram gewicht, met het beeld van den dichter en het emblema der Academie voorzien, uitgereikt worden. Het vers moet in het Castiliaansch geschreven zijn, geheel in regels van elf, of afgewisseld met regels van zeven letter-

grepen, en mag uit niet minder dan 100, niet meer dan 350 regels beslaan. De bekroonde blijft de eigenaar van zijn werk. Ook dichters van het buitenland worden uitgenoodigd een gedicht in lyrischen of epischen vorm te vervaardigen. De lengte en maat wordt aan hunne keuze overgelaten, mits zij niet afdalen van het thema: *De verheerlijking van Calderon.* Het werk zal beoordeeld worden door eene Jury van drie bekende letterkundigen, onder voorzitterschap van den Spaanschen gezant, en zulk eene jury zal gevormd worden te Berlijn, Stokholm, Parijs, Athene, Den Haag, Londen, Rome, Weenen, Lissabon en Sint-Peterburg. Een accessit wordt niet uitgereikt en de premie zal gelijk wezen aan die van den nationalen wedstrijd.

Beeldende kunsten. Prijskampen.

- De regelingscommissie voor de tentoonstelling van hulpmiddelen voor den boekhandel, te houden in Augustus 1881 in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, heeft besloten eene prijsvraag uit te schijven voor eene teekening, groot 35 bij 45 cM., voor een eere-diploma, in overeenstemming met het doel der tentoonstelling. Voor de best gekeurde teekening wordt een premie uitgeloofd van honderd gulden.

- De heer Edm. Grandgaignage, algemeen Secretaris van den *Cercle artistique* te Antwerpen, is tot ridder der Leopoldsorde benoemd. Ziedaar voorzeker eene wèlverdiende onderscheiding, die door de leden van den *Cercle* oprecht zal worden toegejuicht.

- In den *Cercle artistique* te Brussel is met veel bijval eene tentoonstelling der werken van den betreurden landschapschilder Huberti geopend.

- Naar wij vernemen zal de tentoonstelling van schilderijen van oude meesters, die te 's Hage ten voordeele der slachtoffers van den watersnood gehouden zal worden, plaats hebben van 20 Maart tot 30 April, met eene mogelijke verlenging tot ultimo Mei.

- De heer Mr. J.O. De Vigne heeft in het *Nederlandsch Museüm*, geschiedkundig het bewijs geleverd dat de kwestie

der naakte meisjes op Macart's reeds wereldberoemde schilderij '*Intrede van Keizer Karel te Antwerpen*' geenszins op eene historische waarheid, maar enkel op eene legende berust. De oorsprong dezer legende is een misverstand, gesproten uit de verkeerde uitlegging van een werkje van zekeren Manlius, die in eene reeks anekdoten ook eenige regelen wijdt aan de Intrede van Keizer Karel.

- In het Museüm der Vereeniging voor Geschiedenis en Kunst, te Rotterdam, is eene nieuwe schilderij tentoongesteld van den Vlaamschen schilder Alex. Struys, tegenwoordig professor te Weimar.

- Aangaande de ontdekking van eene schilderij van Rembrandt, schrijft men het volgende:

'Het diadeem der schilderkunst bezit eene nieuwe en kostbare parel te meer. Op de openbare verkooping van schilderijen van MM. Soenens, gehouden op 23 December ll. te Gent, werd onder andere eene schilderij aangeboden, die men als zijnde van eenen meester geschilderd beschouwde. Toen de veiling van de schoonste tafereelen geëindigd was, veilde men een zwarten opgerolden doek, die de zoogezegde kopie der bovengemelde schilderij moest zijn. Bij het openrollen zag een zeer gunstig gekend liefhebber der stad Gent, M. Robert de Pauw, een handje, dat onder de vuilnis, die de schildering bedekte, schitterde. Dit gaf hem het vermoeden, dat het stuk door een meesterlijk penseel vervaardigd was, en eenige oogenblikken later was hij eigenaar van het doek.

Hoe groot was de verbazing van M. De Pauw, toen gedurende de kuisching voortdurend het vermoeden toenam, totdat eindelijk het kunststuk den naam van Rembrandt vertoonde.'

Vlaamsche taalbelangen.

- Onder het eerevoorzitterschap van H. Conscience vormde zich deze week te Brussel een comiteit, dat geldmiddelen zal inzamelen, om het huisgezin van wijlen Schoep te ondersteunen en eene Vlaamsche opvoeding aan dezes weezen te geven. Men weet, dat Schoep het slachtoffer was zijner Vlaamsche overtuiging; ook dat hij aanleiding gegeven heeft tot het stemmen der

wetten in rechterlijke en burgerlijke zaken. Wij mogen voorzien dat die edelmoedige onderneming ruimschoots ondersteuning vinden zal in het Nederlandsch gedeelte van het land. Opoffering verdient vergelding.

(*Volksbelang*).

- Het Algemeen Bestuur van het *Willemsfonds* heeft aan den heer Minister van Openbaar Onderwijs een nieuw vertoog gericht, waarin, na een woord van dank voor hetgeen reeds ten voordeele onzer taal in het Middelbaar Onderwijs werd gedaan, de hoop en het vertrouwen wordt uitgedrukt dat verdere verbeteringen zullen volgen. Verder sluit zich het *Willemsfonds* aan bij het stelsel van den algemeenen raad van den *Onderrichtsbond* (Ligue de l'Enseignement).

Het vertoog eindigt met de volgende bewoordingen:

'Ons bij deze vernieuwde uitdrukking en uiteenzetting onzer wenschen op het gezag van den *Onderrichtsbond* beroepende, denken wij alle tegenwerping op voorhand te verijdelen. Mochten inderdaad in de oogen van sommigen de klachten der Vlaamschgezinden wel eens verdacht voorkomen, als ingegeven door eene uitsluitende, zelfs blinde voorliefde voor hunne taal, - aan de besluiten van den *Onderrichtsbond,* die zich stellig alleen door beweegredenen van paedagogischen aard en door het algemeen belang liet leiden, kan dat euvel niet kleven.

Wij verwachten dus den besten uitslag van onze pogingen gevoegd bij die van meergemelden Bond, en eindigen met het verzoek, dat het aanbevolen stelsel onmiddelijk zal toegepast worden op al de nieuwe onderwijsgestichten die, volgens het hans aanhangig ontwerp, in onze Vlaamsche provinciën zullen ingericht worden, en op de andere binnen eenen termijn van ten langste vijf jaren.'

- De Antwerpsche afdeeling van het *Willemsfonds* heeft, zooals men weet, het initiatief genomen van een manifest aan het volk van Engeland, ten voordeele der onafhankelijkheid van de Transvaalsche Boers. Dit indrukwekkend manifest, dat niet alleen alhier, maar in het gansche land den meesten bijval ontmoet heeft, werd door den dichter Jul. De Geyter opgesteld.

Toonkunde.

- Het Duitsch operagezelschap, dat te Gent een vrij gunstig tooneeljaar heeft beleefd, zal voor eene der laatste vertooningen opvoeren *Die Albigenster*, het succèsstuk van onzen landgenoot De Swert, wiens bijval in Duitschland wij vroeger in den *Kunstbode* hebben vermeld.

Gister gaf dit puik gezelschap hier in Antwerpen eene voorstelling van Wagner's *Lohengrin*, die een schitterenden bijval genoot. Hierover denkelijk nader.

- Te Luik werd dezer dagen de *Rubens-cantate* van De Geyter en Benoit ten gehoore gebracht. Te oordeelen naar de beperkte elementen waarover de uitvoerende vereeniging *l'Emulation* te beschikken had, mag de uitslag voortreffelijk heeten, dank vooral aan de knappe leiding van den heer Hutoy. De bijval was zeer groot, en Benoit, die de uitvoering van zijn werk bijwoonde, drukte zijne verwondering uit over het effekt dat men met betrekkelijk geringe middelen had weten te bekomen.

- *La Gazette* van Brussel deelt het bericht mede, dat binnen kort de *Charlotte Corday-Ouverture* van Peter Benoit te Parijs zal worden vertolkt. Dit stuk prijkt op het programma van het aanstaande ‘Concert-Colonne’.

- De heer Mertens, de componist van ‘Liederik’ en van ‘de Zwarte Kapitein’, is tot bestuurder van de ‘Société de Musique’ te Brussel benoemd, in plaats van den heer Henri Warnots.

- Heden, 15 Maart, heeft in den Vlaamschen schouwburg de eerste voorstelling plaats van een nieuw lyrisch drama ‘*Stella*’, door Teirlinck-Styns, muziek van Waelput.

- De beroemde violist Vieuxtemps, die zich gedurende drie jaar in Algiers ophoudt, is van zijn zenuwlijden in zoo ver hersteld, dat hij zich weder aan zijne compositiën wijden kan. Men hoopt, dat de kunstenaar nog in het loopende seizoen een concert in Parijs zal kunnen geven.

Nieuwe uitgaven.

LANGS RUWE PADEN. Poëzie van Wazenaar. Gent, boekhandel van J. Vuylsteke - Prijs fr. 3.50.

- TWEE NOVELLEN. Schetsen uit het hedendaagsch leven door Jan Boucherij. Antwerpen drukkerij J. Dirckx. - Prijs 1 fr.
- ONZE HELDEN VAN 1302, door Ad. Duclos, pr. Brugge. (Uitgave van het *Davidfonds*), 360 blz.
- BIJ ONZE ZUID-BRABANDSCHE BOEREN. (Naar het fransch *Un coin du village*, van Cam. Lemonier) door Dés. Leen. Brussel bij X. Havermans.
- VLAAMSCH LETTERKUNDIG ALBUM. Eerste jaargang 1881. Met de portretten van Mevr. Van Ackere en Albr. Rodenbach en drie *fac-simili's*, onder anderen een van Conscience. - Roeselaere bij De Seyn-Verhougstraete. - Prijs 3 fr. Gebr. 4 fr.
- SIX NOVELLES de Teirlinck-Styns. Traduites du flamand par J. Elseni et F. Queury. *Bibliothèque Gilon* N° 54. Verviers.
- MONSIEUR CINQ POUR-CENT de E. Van Driessche. Traduction du flamand par Ed. Barlet. *Bibliothèque Gilon* N° 56. Verviers.
- JONG VLAANDEREN. Maandelijksche uitgave voor kunst, letteren, critiek en oudheid. Redactie K.M. Pol. De Mont. Doornik. (Voortzetting van het studententijdschrift het *Pennoen.*)
- ZEVEN VOLKSBOEKJES van Victor Van de Walle. Mechelen, drukkerij Van Mol, 1881.
- DE HUISVRIEND. Geïllustreerd tijdschrift. Nieuwe jaargang. Afl. 1-2. Gent, bij Ad. Hoste. - Prijs per jaar 7 fr.

Aangekondigd.

STEMMEN DER NATUUR, door L.M. De Boer, pred. te Niehove.

- DE NATUUR. Populair geillustreerd tijdschrift, onder redactie van Dr A. Van Hennekeler en Dr N. Van de Wal. Utrecht bij J.G. Broese. - Prijs 5 gl. 20 per jaargang. (Men kan ook inschrijven bij Hoste te Gent.)
- VERZAMELDE GEDICHTEN van Julius Vuylsteke. Behalve de verschillige bundels zullen ook de in jaarboekjes verspreide losse gedichten van den geestigen dichter uit het studentenleven worden opgenomen. Gent, uitgever L. De Vriese.
- ONDER VRIENDEN. Verhalen en novellen door J.P. Van Cuyck-Antwerpen L. Dela Montagne. - Prijs 2 fr.
- LORELEY door Pol De Mont.
- GELUKKIG LEVEN. Gedichten van Th. Coopman.

Zonder moeder!
- Een schetsje met de pen. -

Wat heldere Meimorgen! Hoe lief en lustig speelt het zonnelicht tusschen de bloemen, die het venster van die nederige werkmanswoning uit de voorstad versieren! Een drietal bontgekleurde geranium's in eersten bloei, naast eenige bloedroode fuchsia's, een paar witte violieren, en langs weerkanten van het raam eene sierlijke slingerplant, die zich weelderig tusschen 't groengeschilderd latwerk van het ‘venstertuintje’ heenkronkelt, dit alles geeft aan het huizeken van Naas den timmerman een lief en lachend uitzicht. Het geheele vormt als een tafereeltje, vooral wanneer daar, tusschen die netgeplooide, hagelwitte gordijntjes, soms een bevallig kinderkopje verschijnt, dat eens even over de bloemen heenloert.

Aan beide zijden van het venster hangt een vogelkooitje. Het sijsje zoowel als de bloedvink, beiden schijnen zich ongemeen in den koesterenden zonneglans te verlustigen. Immers beide vogelen zingen zóó lustig en zóó dapper, als gold het den prijs op een zangersfeest.

Alles ademt blijheid en levenslust *daarbuiten*; - maar helaas! *daarbinnen* heerscht de rouw!...

Is het mogelijk!... Nauwelijks eenige weken geleden, ging het er, in 't huisgezin van Naas den timmerman, nog even zoo vroolijk en lustig toe als thans daarbuiten. Naas is in de gansche voorstad bekend als iemand die moed en levenslust te koop heeft. En ofschoon hij, om met vrouw en kinders aan den kost te komen, altijd hard werken en zwoegen moest, toch klonk zijn liedje van beneden uit de werkplaats tot in de woonkamer daarboven, en dat wel zóó lustig en zóó dapper, als zong Vader met zijn twee vogelen om den eereprijs.

Helaas! thans is dat alles veranderd!... De Dood is de woning van den timmerman binnengedrongen; zij heeft hem in weinige dagen zijne geliefde echtgenoote, de moeder zijner kinderen ontroofd!

Dit smartelijk verlies liet Naas alleen in de wereld, alleen met twee minderjarige kleinen, waarvan het jongste een driejarig knaapje, reeds ziek te bed lag en nu door Rozeken, zijn negenjarig zusterken, moet worden opgepast.

Thans heeft bij Naas die blijde gemoedsstemming van vroeger plaats gemaakt voor eene sombere droefgeestigheid. Wel arbeidt de brave man nog met gelijken moed voor zijn kroost, doch het lied is van zijne lippen weggestorven. Droef zwijgend staat hij voor de werkbank; niet zelden ontsnapt een zucht zijn benepen hart, en wanneer zijn blik het photographisch portretje zijner vrouw ontmoet, dat daar boven de schaafbank aan den muur hangt, dan wellen hem de tranen in de oogen:

‘Mijne arme kinderen! nog zoo jong en - zonder Moeder!’

* * *

Het is zoowat tien ure in den voormiddag. De timmerman is druk aan een keukenkasken bezig, dat hij nog graag vóór den avond zou klaar hebben. 't Is voor den huisbaas, en die man is soms een lastig bezoeker.

Boven in de woonkamer heeft Rozeken het al even druk. Zij heeft het raam een weinig open gezet om de kamer te verluchten, en een aangename bloemengeur stroomt met de frissche lucht naar binnen. Nu is zij aan 't huiswerk bezig als een echt huismoederken.

Met haar vroeg ontwikkeld verstand heeft het negenjarige meisje zich sedert Moeders afsterven ten plicht gesteld: ‘Nu is het aan *mij* om zooveel mogelijk Moeders plaats te vervangen.’

En of Moederken dien plicht ook gewetensvol naleeft! Gelukkig is haar broertje thans aan de betere zijde en zal dit natuurlijk hare zware taak merkelijk verlichten. - ‘Als ons Dolfken genezen is, kan ik toch wat meer aan mijn werk blijven!’ zegt zij, geheel op zijn moedersch.

Recht prettig is het om Rozeken in haar huishouden te zien. Hare weelderige bruine lokken heeft de kleine in den

nek met een blauw lintje samengestrikt. Zorgvuldig heeft zij zich, boven haar bruingestreept katoenen kleedje, een grooten voorschoot van blauwe katoenette aangedaan, terwijl zij tot meerdere voorzorg hare mouwkens tot aan de ellebogen heeft opgesloofd. Zóó poetst en borstelt, kuischt en schuurt ons Rozeken, tot dat alles, kamer en huisraad, blinkt van reinheid.

Thans voor het eetmaal gezorgd! - Een eenvoudig maar degelijk noenmaal: ‘Kost die aan de ribben hangt,’ zegt Naas. - Rozeken heeft een lekkere kervelsoep op 't vuur: Vader eet die gaarne... Verder een goed stuk vleesch en bloemige pataten.

Als alles goed aan 't koken, sissen en braden is, leunt zich het huismoederken eene poos met den rug tegen de commode; zij overziet eens, met licht te begrijpen zelfvoldoening, haren arbeid: b.v. de witgeschuurde tafel, de blinkende stoof, die de kleine elken morgen eens ferm opwrijft, en waarvan de wit-ijzeren tringels en de koperen appels blinken als zilver en goud, en eindelijk daarboven op de schab, het koper- en tingerief, waarin men zich spiegelen zou, en dat dan ook de pronk van Rozeken's huisraad mag genoemd worden.

‘Als *nu* Tante Sophie inkomt,’ zoo denkt Moederken bij zich zelven, ‘ofwel onze goeie buurvrouw Mêeken Staps, dan zullen ze toch zien dat alles hier in orde is, net als in Moeders tijd...’

***

Een licht gekreun van het nog ziekelijke broertje roept Rozeken nu bij 't beddeken van kleinen Adolf, die daar tusschen de witte gordijntjes, met zijn goudblonde kroesellokken, zoo lief op de blauwgeruitte kussens ligt.

- ‘Maar Rozeken’ vraagt de kleine, zich een weinig oprichtend, ‘waar is onz' Moeder toch naar toe?’

- ‘De engelkens hebben haar naar den Hemel gebracht’ antwoordt Moederken, die moeite doet om hare tranen te weerhouden. En zij drukt het handje van den kleine moederlijk teeder in de hare.

- ‘Komt moeder dan niet meer terug?... Zeg, Rozeken, waarom is Moeder niet eens terug gekomen als ik zieker was?... Zullen wij haar dan nooit meer weerzien?...’

- ‘Toch wel, lief kind, als we braaf zijn en onzen goeden vader nooit verdriet aandoen... Dolfken, hoor eens, nu dat Moeder niet meer is, kind, nu zal *ik* uw Moederken zijn, hoor, en u altijd goed oppassen...’

- ‘En ook wat lekkers meêbrengen?’

- ‘Natuurlijk... En nu gaat ons Dolfken een beetje slapen, niet waar manneken?... Lieve kleine! zijne oogjes vallen toe van den vaak... Moederken zal bij u blijven, kind, tot ge in slaap zijt.’

En Rozeken zingt zachtjes een naïef wiegeliedje, dat het kind denkelijk van moeder gehoord en gedeeltelijk onthouden heeft:

> ‘Doe, doe, kindeken doe,
> Slaap en doe uw oogjes toe!’ enz.

* * *

- ‘Tok-tok-tok!... Is er geen belet binnen!’ En het vriendelijk gelaat van een reeds bejaard vrouwtje, met de oudmoederlijke vleugelmuts omlijst, vertoont zich aan de deur.

- ‘Belet? Voor u zeker niet, Meeken Staps. Kom maar gerust binnen.’

- ‘En hoe gaat het nu met kleinen Adolf? Merkelijk beter niet waar Rozeken? Dat heeft me daarbeneên zijn vader gezegd.’

- ‘Ja, Meeken, ons Dolfken is Goddank veel beter. De doctor komt niet meer, en 't kind moet al geen fleschjes meer nemen... Zie 'nen keer, hoe gerust hij daar te slapen ligt, de blonde kroeselbol! Vindt ge niet dat hij er nu veel beter uitziet?’

- ‘Heere Jee! veel beter, Rozeken.’

- ‘Wacht eens, Meeken, 'k heb een gedacht... Dolfken eet dol geerne appelcienen... ik ga er eenen op zijn hoofdkussen leggen: eene verrassing voorals hij wakker wordt.’

De verrassing komt spoedig; want Dolfken, alsof hij door den lekkeren geur was gewekt, ontwaakt weldra. Met beide handjes grijpt hij naar de geurige vrucht.

- ‘Wacht engeltje, Moederken zal hem schillen, en weer zoo in kapitelkens doen gelijk verleden maal... Zie zóó! lief snoepertje! doe het nu voort, zòò met de vingertjes, tot dat het een heel kransje van gelijke stukjes wordt... En wat krijg ik nu daarvoor Dolfken?’

De kleine reikt haastig zijn gezichtje tot een' kus, om zich dan nog alleen met zijne lievelingsvrucht onledig te houden.

- ‘De appelcienen zijn duur tegenwoordig, Meeken. Tante heeft er ons twee meêgebracht: een voor 't broertje en één voor mij. Maar Broertje is ziek en ik niet; dus zijn ze alle beî voor ons Dolfken.’

- ‘En morgen vroeg’ zegt Meeken, de hand van den kleine streelend, ‘dan breng ik ons kereltje nog eens een schotelken verschgemolken geitemelk. Onz' Triene heeft gezegd dat ik ze om 7 uur bij haar halen mag... Zoo'n warm melksken, met een klontje suiker daarin, dat is wat beter dan de fleschjes, he Dolfken?’

De kleine glimlacht, ten teeken van bijstemming.

Intusschen heeft Rozeken weer bij de stoof post gevat, wegens de laatste toebereidselen tot het maal.

- ‘Nu, onze pot is zoo goed als klaar!... 't Zal ook niet ver meer van den middag zijn...’ - En het lieve keukenprincesje haalt uit de schuiflade een ouderwetsch en verschoten, maar proper tafelkleedje, met roode en blauwe ruitjes. - Een oogenblik later is de tafel gedekt.

* * *

- ‘Nu mag Vader komen. Alles is in orde... Die goede beste vader! ô Zie, meêken, ge kunt niet gelooven hoe goed hij voor ons is... Maar vader, och arme! is nog altijd zoo droef-

geestig; hij schreit dikwijls, vooral als hij, met Dolfken op de knie en mij in den arm, ons over Moeder spreekt...'

- 'Arme man!' zucht Meeken en pinkt heimelijk een traan weg.

Op dit oogenblik is de Vader - de deur half openstaande - onopgemerkt binnengekomen en heeft iets van de laatste woorden verstaan. Onwillekeurig houdt hij zich (om Rozekens rede niet te storen, en, laat het ons zeggen zooals het is, met het doel er iets meer van te vernemen) eene poos achter het bed verborgen, zoodat hij kan hooren en zien, zonder gehoord of gezien te worden.

- 'Ik zou toch zoo gaarne zien' zoo vervolgt het meisje, 'dat Vader wat meer moed kreeg en weer wat opgeruimder, wat lustiger werd. Dààrom ben ik zoo blij dat het binnen eenige dagen Vader's feestdag is. *Dat* zal hem wel wat opbeuren... Wij gaan hem besteken, he Dolfken?... Zie maar eens, Meeken, wij hebben Vader voor zijnen besteek uit onzen spaarpot een schoone pijp gekocht en een pak besten tabak!'

En terwijl het kind de pijp uit de commode neemt en er de twee papieren afwikkelt, die er eigentlijk niet noodig aan zijn, vermits de pijp in haar met roode en groene zijde gevoeierd kasken genoeg verzekerd ligt, vervolgt het huismoederken: - ''t Is wel niet veel, Meeken, maar toch, "wie geeft wat hij heeft..."

- "Is waard dat hij leeft, kind!" zoo voltooit Meeken het gekende spreekwoord.

- "Nu, 't is dààrmee nog niet al. Den dag van 't feest krijg ik van Mansken Tuerlings 'nen schoonen bouquet van de fijnste bloemen uit hunnen hof... En dien avond maken we chocolaad, Meeken! Wat zullen we pret hebben!... Ach! ware onze goede Moeder nog maar bij ons, om het feestje meè te vieren!..."

Deze laatste woorden blijven het meisje als in de keel kroppen. Zij zwijgt een poos.

- "Weet ge al, Meeken" vervolgt dan het kind op weemoedigen toon,' dat we zondag toekomende Moeders graf gaan bezoeken? Binst de week heeft vader geenen tijd... Meeken zal

dan wel eens over Dolfken waken, niet waar?... We gaan het kruis planten... Tante Sophie, die meégaat naar 't kerkhof, koopt een paar schoone potjes op de Bloemenmerkt, en *ik* heb eenen krans, om aan het kruis te hangen... Kom Meeken, eens zien...'

En het goede oudje bij de hand nemend, geleidt haar Rozeken, met langzamen tred tot voor een groote hoekkast; zij opent die en, met bevend handje een zwarten doek wegnemend die het gedeeltelijk bedekt, toont zij aan Meeken een zwart houten grafkruis, met witte letters op, en waaraan een kleine immortellenkroon hangt, met het opschrift: *Aan onze Moeder.*

- 'En daar in 't midden van 't kruis, Meeken, tusschen de letters, daar is een plaatsje opengehouden voor 't portret...'

En Rozeken neemt uit eene blauwkartonnen doos een klein kaderken. Doch de ontroering overmeestert haar:

'Moeder!... Och Moeder!...' snikt nu het meisje, terwijl het onder een vloed van tranen de duurbare beeltenis aan zijne lippen drukt...

Op dit oogenblik voelt zich Rozeken door twee krachtige armen liefderijk omsloten. In zalige vervoering drukt de timmerman zijn kind aan zijn hart, terwijl een traan van vaderlijke flerheid in zijn mannelijk oog blinkt.

'- Gij zijt een braaf en goed kind' zegt Naas, 'omdat gij uwen vader zoo lief hebt en de nagedachtenis uwer zalige moeder in eer houdt.'

Dan de hand reikend aan Meeken Staps, die van aandoening staat te weenen, besluit hij:

- 'Zwaar heeft mij de Heer beproefd - maar dat hij mij *zulke* kinderen heeft geschonken, is mij toch een machtige troost in mijn ongeluk!'

Antwerpen.

A.J. COSYN.

Raphaelo.
- Eene vertelling van de Maan. -

I.

Eens - zoo verhaalde mij de Maan, - hing ik boven de schoone golf aan Napels. De zee was kalm, en mijne stralen trilden op de rimpeltjes van 't water; zij schoten ook over de witte muren van een huisje dat tegen de rotsen gebouwd was. Weelderige wijngaardranken kropen van jaar tot jaar meer en meer over het platte dak heen, en hingen in lange festoenen nederwaarts, boven een venster dat open stond. Mijn licht verspreidde zich door het venster in een kamerken, bewoond door Raphaëlo, een jongen toondichter.

Dit kamerken was met smaak versierd; er heerschte daar een warme gloed van kunstzin. Aan den wand hingen de portretten van Beethoven, Haydn, Haendel en Mozart, alsook eenige schetsen in olieverf van Italiaansche en Fransche meesters, zooals van Fortuni, Manzini, Duprez, Millet, Corot Troyon, en meer anderen. Ik zag er ook mijn beeld, zóó natuurlijk met het penseel door Daubigny nagebootst, dat ik waarlijk dacht mij zelve in den waterspiegel te zien herkaatsen. Midden in het vertrek stond eene met boeken en muziekpapier bedekte tafel. Een sofa, eenige stoelen en een klavier, waren de overige meubelen, van dit gezellig verblijf.

Elken avond zag ik den schoonen frisschen jongeling, met zijne gitzwarte haarlokken en zijn helderen oogopslag, het kamerken binnentreden. Vroolijk zong hij dan; zijne bewegingen waren vlug, en zijn eerste werk was, het openen van zijn klavier. Rechtstaande of half gezeten, liet hij zijne vingeren over het speeltuig zweven, en dan slingerden zich de tonen met betooverende accoorden door elkander, tonen die in liefelijke harmonie door het luchtruim golfden. Dan weder liep hij ijlings naar het open venster plaatste zich in het balcon, staarde in den starrenhemel, en 't was alsof hij mij met vriendschap begroette; somtijds tuurde hij opgetogen op dien onafzienbaren waterplas, waarop ik mijnen zilvergloed had uitgestrooid. Wanneer de zee kalm was, waren ook zijne

tonen liefelijk en zacht, was zij daarentegen woest en onstuimig, dan hoorde ik de klanken van zijn klavier met krachtig forsche accoorden boven de golven rollen.

Met weemoed verliet ik elke maand dit heerlijk plekje en wanneer als des morgends mijne zuster de zon uit haar purper rustbed oprees, ik deze plaats moest verlaten, wierp ik nog een laatsten blik op de keurige bloemen die door Raphaelo in zijn balcon met zooveel zorg verpleegd werden.

II.

Gedurende een jaar, waren de vensters aan Raphaëlo's woning gesloten geweest. In het balcon stonden nog eenige verdroogde planten in potten, en menigvuldige spinnen spreidden er, voor het venster en tusschen het houtwerk aan het balcon, hunne netten in alle richtingen uit, zoodat het voor mij zoo geliefkoosde plekje nu overal met spinnewebben overtogen was. Er was geen leven meer: de liefelijke tonen zwegen, het was alleen die kleine insectenwereld, welke op deze eenzame plaats, onder de grootste stilte, in voortdurende bedrijvigheid verkeerde om voor hun levensonderhoud te zorgen.

Op zekeren avond was de lucht met kleine wolkjes overdekt, doch op eens werd dit luchtig voorhangsel als een gordijn van gaas voor mij weggeschoven en daar schoten mijne stralen over het balcon en smolten weg in de verlichting van het kamerken van Raphaëlo... Daar zat de jongeling in eenen leuningstoel. Hij had al dien tijd in Weenen doorgebracht. Hij had naam gemaakt, was wereldberoemd geworden, want zijne muziekale kunstwerken hadden overal den grootsten bijval ontmoet, ja hij had zelfs aan het vorstelijk hof zijn publiek in opgetogenheid gebracht. Doch helaas, zijne gezondheid had, door zijn onverpoosden arbeid en door aanhoudende inspanning van gedachten, zeer veel geleden; zijn gelaat was bleek en die bleekheid werd nog verhoogd door de zwarte haarlokken en den zwarten baard die het als een donkere omlijsting omsloten. In zijne oogen straalde weemoed en machteloosheid... Wanneer hij op de schetsen van zijn vertrek tuurde die hij in zoo langen tijd niet meer gezien had,

dan gevoelde zijne ziel een waar kunstgenot, dan vergat hij zijne lichamelijke kwaal, dan herleefden zijne dichterlijke gedachten, dan droomde hij aan de verhevene opvattingen der natuur door die groote kunstschilders met zooveel waarheid weêrgegeven; dan ook dacht hij met liefde aan hen, want hij kende ze allen, dan herinnerde hij zich de aangename gesprekken die hij met hen had gevoerd, en de geestdrift waarmede zij luisterden naar zijne muziekale ingevingen, die zij soms met schilderingen vergeleken.

Nu zag ik hem op eens den leuningstoel verlaten; hij sleepte zich voort naar zijn klavier en weemoedige klanken trilden door de zoele avondlucht... Het schaduwbeeld van iemand die in het vertrek kwam bewoog zich op de muur, en een groote brief werd op de tafel gelegd. Raphaelo bemerkte er niets van: zijne blikken waren altijd op het schoone beeld van Beethoven gevestigd, dat boven het klavier hing en zijne bleeke magere vingers zweefden immer over het speeltuig... het slot-accoord aan zijne muziekale fantaisiëen was zacht, en de gevoelvolle klanken stierven langzaam weg, even als het gezang van een vogel die verder en verder in de lucht zich verwijdert... Eindelijk waren alle klanken uitgedoofd.

Raphaelo liet zich weder in zijn stoel neerzinken en zag den brief die op de tafel lag. Haastig opende hij dien...hij haalde er een ridderkruis uit en bezag het en legde het met weemoed naast zich neder.

III.

Eenige dagen daarna vertoonde zich de figuur eener liefdezuster in 't balcon. Mijn licht bestraalde hare sneeuwwitte kap en ook haar gelaat, waarop zielegoedheid en ernst te lezen stond. Zij sloeg de oogen hemelwaarts en liet de kralen van haren rozenkrans langzaam door de vingeren afdalen. Dit stemde mij droef, want ik vermoedde dat de toestand van Raphaëlo verergerd was. Ach mijne vrees bleek niet ongegrond te zijn! Ik zag hem in den achtergrond van het vertrek met de doodskleur op 't aangezicht in zijnen leuningstoel liggen. Met gebroken stem riep hij de liefdezuster, die hem daarop met zijnen stoel voor het klavier rolde. Hij legde zijne

magere vingeren op het speeltuig, dat treurige, indrukwekkende klanken voortbracht. Het waren de laatste die hij trillen deed. Het waren de tonen van zijn zwanenzang want zijn hoofd zonk roerloos neder op het klavier... Hij stierf... Nu reeds hoorde hij de volmaakste accoorden en het ideaal der harmonie in de hemelsche muziek van den grooten meester die hem bezield had.

Het was middernacht. De kaars die op de piano stond werd uitgedoofd en een fijn straaltje walm steeg opwaarts in het vertrek; wanneer men in het balcon stond zag men even zoo den rook uit den krater van den Vesuvius opstijgen, als een zinnebeeld des doods....

Sombere wolken dreven voor mij als een floers van rouw, en 's morgens, bij het opkomen der zon en bij het ontwaken der vogelen, wierp ik nog eenen blik op het venster, dat nu gesloten bleef en ik hoorde de klagende tonen eener kerkklok tusschen het woelig gerucht der bedrijvige stad Napels.

Drie dagen daarna verspreidde zich mijn licht over het stadje Sorrento. Mijne stralen beschenen het huisje van Tasso dat daar zoo schilderachtig tegen de rotsen, als het nest van een' arend gebouwd is. Dààr werd de groote dichter geboren. Oh, hoe menigmaal staarde ook hij, even als Raphaelo, op mij, wanneer ik in volle pracht, omringd van vonkelende sterren, aan den hemel stond. Ja, de dichters en kunstschilders zijn mijne vrienden, want hunne ziel wordt door mij begeesterd, Ach hoe velen heb ik reeds met droefheid van de aarde zien verdwijnen!... Mijne stralen beschenen ook het kerkhof van Pozzuoli. Tusschen de zwarte cypressen rust er de asch van Virgilius en niet verre van daar lag het graf van Raphaëlo, waarop een wit marmeren kruis zich verhief. Bij de stilte der nacht, tusschen die koude grafsteenen, trad langzaam eene zwarte vrouwelijke gedaante; het was een jong meisje, het beeld zijner droomen; zij knielde bij den grafsteen van Raphaelo, weende bitter en bad. De jonge toondichter had bemind.

A.M. OOMEN.

Poëzie.

I.
Al in de dertig....

Al in de dertig oud,
En zeven jaar getrouwd!...
Vrouw lief, waar vliegt de tijd toch heen!
Al zeven jaar getrouwd!...
Me dunkt 't is maar één dag geleên.

Al in de dertig, vrouw!
En toch steeds even trouw,
En even schoon zijt gij,
Uw harte klopt nog blij
En in uwe oogen speelt
Nog heimlijk zacht en zoet
Een reine liefdegloed,
Die mij verrukt en streelt.

Wel word ik hier en daar
Een haar gewaar,
Gegrijsd door zorg en vlijt;
Een' fijne rimpel door den tijd
Geteekend in uw blanke huid;
Maar dat ontsiert u niet:
Gelijk voor zeven lenten, ziet
Ge er nu nog lief en lachend uit;
Ge zijt en blijft mij als voorheên
Nog waard bemind, nog waard aanbeên.

En ja, ik vind u schooner thans....
Schenkt niet de zon haar' reinsten glans,
Haar mildsten kus, haar zoetsten lach,
In 't midden van den dag!

Ge zijt de zon
Van mijn gezin;
De milde bron
Waaraan ik heil en wellust put;
Een altijd wakende engelin
Die in haar grensloos minnend hart
Ons blozend viertal schut
Voor kwaad en smart.

Wij lieven, kussen nog en zingen,
Vertellen nog van wondre dingen,
Uit onzen eersten liefdetijd.
Wat geeft het ons, dat spijt en nijd
Als woeste stormen loeien,
Als maar de bloemen bloeien
In onzen huwlijksgaard!...
Als maar de kinderen groeien
En tateren, jubelen, stoeien
Als engelen rond ons heengeschaard!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 1880.

II.
Het viooltje.

't Stond in de wei, zoo klein het was,
Verscholen tusschen 't malsche gras,
't Bevallig, 't schoon viooltje.
Daar kwam een jonge herderin,
Met lichten stap en blij van zin,
Zij trad, zij trad
Al zingend langs het pad.

'Och,' dacht 't viooltje, 'ware ik thans
De bloeme met den schoonsten glans,
En niet het klein viooltje,
Ik werd door 't lieve kind geplukt
En zacht aan hare borst gedrukt,
Ik vroeg, ik vroeg
Een oogwenk; 't was genoeg!'

Het meisje kwam met blijden lach,
En zonder dat ze 't bloempje zag,
Vertrad zij 't arm viooltje.
Vol vreugde zong het stervend nog:
'Al sterf ik nu, zoo sterve ik toch
Heel zoet, heel zoet
Door haren kleinen voet.'

J. STAES.

(Naar Goethe.)

III.
O bronne van licht!

o Bronne van licht, van natuur en van leven!
o Wondervertoon aan der hemelen trans!
Hoe heerlijk en grootsch zijt ge ginder verheven...
U zien we op een troon van ontzaglijkheid zweven,
Een troon van verblindenden glans!

Uw koestrende straal doet de schepping ontwaken,
Wanneer ze in de boeien der vorst ligt gekneld;
Verwijdert de winter en brengt de vermaken
Terug die de bloeiende lente deed smaken
In 't geurige en groenende veld!

Gij tooit weer het bloemengewas dat ontblaârde,
Bij 't loeien der winden in 't gure getij.
Gij schenkt ons de bloemen terug in den gaarde,
En als ge ons dan toelacht is alles op aarde
Vol leven en vol poëzij!

Maar daalt gij ter neer uit uw zetel van luister
In 't westlijk verschiet, als uw rol is vervuld,
Dan zakt over 't aardrijk een akelig duister;
De nacht houdt natuur in een smachtenden kluister
Van sombere naarheid gehuld!

Niet lang echter waren de nachtlijke schimmen
In spokende vormen heimzinnig in 't rond:
Welhaast komt in 't oosten het morgenrood glimmen,
En weer zal natuur u ten hooge zien klimmen,
Zoo heerlijk als ze immer u vond.

o Bronne van licht van natuur en van leven!
Flambouw van 't heelal aan der hemelen trans!
Hoe heerlijk en grootsch zijt ge ginder verheven!
U zien we op een troon van ontzaglijkheid zweven
Een troon van verblindenden glans!

En als we u, na 't onweer, op nieuw zien verschijnen,
o Pronkstuk der schepping, dat wonderen sticht!
Dan zien wij de schaduw der vlagen verdwijnen,
En komt er geen wolk meer uw glans ondermijnen,
't Is alles vol klaarheid en licht.

o Kondet gij ook met uw glansende stralen,
o Wonderwerk Gods! met uw helderen schijn
Tot binnen 't gemoed des ellendigen dalen,
Dat bukt onder 't wicht zijner vuidige kwalen,
En toonen hem 't zwarte venijn,

't Venijn van de boosheid, de laster en logen,
D'afschuwelijken droesem van wraakzuchten haat!
Wellicht werd zijn harte tot afkeer bewogen
Voor 't brouwsel der duivlen, de hel uitgespogen,
Waaruit zooveel onheil ontstaat!

En wierd door uw lichtstraal't vooroordeel verdreven,
Met alles wat 't menschdom onteert en ontaardt
En volkeren nog in barbaarschheid doet leven,
o, Rein als uw glans zou 't geluk ons omgeven,
En 't ware als een hemel op aard!

CAM. WILLEMS.

Maldeghem, 1881.

IV.
Rust.

Drukkend bang en mistig weder! -
Roerloos hangt het loover neder,
't Beekje schijnt
Vermoeid; geen zefier in de twijgen,
Geen vooglenlied, een aaklig zwijgen,
Het is alsof natuur verkwijnt.

Doodsche stilte ontzinkt den hemel,
Wiegelt boven 't golfgewemel
Van het meer,
En strijkt in dalen en op duinen
En op der wouden breede kruinen,
En over lustwaranden neer.

O die kalmte streelt me 't herte!
Ze is een echo uit de verte,
Waar de rust,
Zacht vloeiend uit de reinste bronne,
Veel milder dan alle aardsche wonne,
De moegesloofde ziele kust.

JOS. HAMERS.

Evere, 1881.

V.
Moeder en dochter[1].

Nog lag daar de weduwe op 't krankbed. Zij scheen
Ter prooi van een ziekte der longen.
En ramp en ellende, ach, die waren met-een
Haar huizeken binnengedrongen.
Naast haar zat heur dochtertje. 't Engeltje bad,
Gezichtje zoo bleek en van tranen zoo nat,
Die peerlend heure oogjes ontsprongen.

De regen viel plassend op 't eenzame veld...
De streek, eens zoo vol van getoover,
Was treurig en kaal nu... Met dreunend geweld
Blies bruischend de wind door het loover...
Men voelde in het huisje de koude zoo erg;
De meubelen waren verpand in den *Berg:*
Niets bleef er van waarde meer over.

'Ach, Klaartje!' sprak zuchtend de vrouw tot haar kind,
'Moge iemand zich onzer erbarmen!...'
Langs venster en spleten drong snerpend de wind
In 't bouwvallig huisje der armen...
Weer sprak zij: 'Het is hier zoo koud en zoo guur,
Ach! hadden wij nu maar een knapperend vuur,
Om 't bibberend lichaam te warmen!.'

En 't zesjarig meisje staat plotseling op...
'O, Moeder, gedaan zij uw klagen!...'
Zoo zegt ze vertroostend en neemt hare pop,
Heur liev'ling in betere dagen.
Zij wascht en zij kleedt ze zoo mooi en zoo net
En ijlt uit den huize met lichteren tred,
Om 't speelgoed naar 't Pandhuis te dragen.

Daar komt zij er mede, goed ondergedekt,
Ter zaal van verpanding geloopen...
Maar dun is het kleed dat tot tooi haar verstrekt:
Ze is gansch van den regen doordropen. -
'Hier breng ik u al wat ik heb: mijne pop...
Heb deernis, Mijnheer, en och! geef er wat op
Om hout voor een vuurtje te koopen!...'

(1) Dit stukje is eene eerste dichtproeve van eenen twintigjarigen doofstomme, die zijne opvoeding in het Doofstommen-gesticht, te Antwerpen, ontvangen heeft.
Red.

Zoo bad zij. - De klerk veegde uit de oogen een traan,
Zoo diep had dit kind hem bewogen.
Hij staarde het meisje met teederheid aan,
Dat schuchter het hoofd hield gebogen,
En sprak; ‘Wat gij doet dat is edel, mijn kind!
Zie, Klaartje, omdat gij uw moeder zoo mint,
'k Zal pogen uw traantjes te drogen!...

Uw poppeken kind, oh, dat legt ge maar vrij
Ter rust in uw arremkens neder...
Ik geef u vijf blinkende franken er bij
En spoed u naar Moeder nu weder!...’
Hij stak haar het geld in het handje, en het kind
Liep juichende huiswaarts door regen en wind...
Hoe klopte heur hartje nu teeder!

De klerk ging haar stilletjes na en hij trad
In 't huisje der lijdende vrouwe,
Die dankbaar den Heer voor heur weldoener bad...
Dra brandde weer vuur in de schouwe
De klerk bracht hun hulpe. De dokter verscheen,
En eer nog de killige winter verdween
Verzwonden daar lijden en rouwe.

DAVID J.K. BOECKX.

Brussel Januari, 1881.

Boekbeoordeeling.

Vlaamsch letterkundig album. - 1ste jaargang, Roeselare bij Deseyn-Verhougstrate. Prijs fr. 3.

Wij juichen de pogingen van den Uitgever ten volle toe, om een jaarboekje te stichten, waarin de verschillende Zuid-Nederlandsche schrijvers, elk in zijn vak en eigenaardigheid, bijdragen leveren, en aldus een Album vormen, dat, door zijne verscheidenheid, niet alleen eene zeer aangename lezing aanbiedt, maar tevens *dit* nut heeft, dat het een' zeer juisten blik gunt op den hedendaagschen toestand der letterkunde. Maar zal zoo'n boek aan zijn doel beantwoorden, dan moet het ook werkelijk een *Album* wezen, d.w.z. eene keur- verzameling van het eigenaardigste en beste van *al* de letterkundigen.

Dat nu kan juist van deze eerste proef niet gezegd worden. - Het doet ons leed bij zoovele kunstvrienden, als we hier bijeen zien en waaronder er zijn, wier kennismaking nog zeer jong, of wier vriendschap nog niet zeer beproefd is, - het doet ons leed, zeg ik, in dien kring zoovele oude, warme, verkleefde vrienden te missen.

Wat eene teleurstelling, bijv. den kloeken DEGEYTER niet te mogen begroeten, of de gemoedelijke Juffr. LOVELING, of den gevoelvollen VAN BEERS, of den keurigen ROOSES, of den knappen SLEECKX! En tevergeefs zien we ook rond naar ANTHEUNIS, STINISSEN, v. DROOGENBROECK, STAES GEIREGAT CLAEYS, om van andere nog niet te gewagen!

Een volledig ‘Album’ is dit jaarboekje dus niet; het kan niet worden aanzien als de uitdrukking onzer letterkundige krachten, als het peil der hoogte van onze Litteratuur!

Deze toch breidt haar kring wel verder uit dan de tamelijk enge, waarin het Album zich beweegt, en biedt ook veel meer krachtigs en verheffends aan dan wat het grootste deel der talrijke minne-, lente-, bruiloft- en gelegenheidsstukjes dezer verzameling te genieten geeft.

Maar het wordt tijd, dat wij de verschillende stukken meer in 't bijzonder beschouwen.

Beginnen wij met de Poëzie:

Wat wij het eerste hooren is een lief klinkend lied, opbeurend en vol levenslust, aangeheven door dichter v. OYE, tot de Maagd der *Toekomst*, - aan wie niets ontbreekt, dan wat meer duidelijkheid. Waar wil zij heen, met de ster van 't Geloof op 't hoofd, de vlammende vlerken van Hoop en Moed om de schouders, den brandenden met palmomloofden degen der Rede in de rechte, en de bloemen in vruchten der Liefde in de linkerhand!?

Wat bedoelt zij en waar wil zij heen?

De *gouden Bruiloft* van JAN BOUCHERIJ is een lief, welgeteekend schilderijtje, waarop het oog met wèlgevallen rust. - *Vox Populi* van DELA MONTAGNE is als opvatting niet op de hoogte van zijn talent.

Voor een Kruisbeeld van GUSTAAF RENS is onbeduidend, vaag en onbepaald. Wat beteekent:

> Ik zink als in een' afgrond neêr
> En mijn bedwelmde zinnen ijzen
> Wil ik U *roem* en lof bewijzen -
> Voor Uwe almogendheid, o Heer!

Indien de Heer RENS, die een' zeer goeden vorm bezit, meer natuurlijke, minder afgetrokkene, onbestemde onderwerpen koos, dan zou stellig zijn talent onze letterkunde met talrijke schoone stukjes kunnen verrijken. Het ‘gedacht’ van het zeer kleine gedichtje *Vaders Afscheid* van TH. SEVENS is lang niet onaardig, maar de vorm lijkt ons een beetje *al* te simpel.

Zijn de eerste bladzijden dus al van aard om den lezer een niet zeer hoogen dank van het *Album* te doen opvatten, stellig zou men ongelijk hebben er zich door te laten ontmoedigen en het boek op zijde te leggen. Want reeds uit het eerst volgend stuk spreekt uit heerlijke verzen de reinste, hoogste poëzie! Trouwens dichter BOGAERD, de schrijver van *Vooruitgang* en zoo menig ander schoon gedicht, zou moeilijk anders kunnen. Gaarne zouden wij, indien de beperkte ruimte waarover wij beschikken ons zulks toeliet, geheel dat heerlijk gedicht, getiteld *God*, hier mededeelen.

Of het nu komt, dat de versjes van EM. HIEL onmiddellijk op de heerlijke poëzie van Bogaerd volgen, kunnen wij niet zeggen, maar ze willen ons maar volstrekt niet bevallen; ze schijnen zóó duister, zóó onsamenhangend, zóó wanhopig onbeduidend! Waarschijnlijk zal het aan ons zelven liggen,

maar wij moeten ronduit verklaren, onder andere van het eerste hoegenaamd niets te begrijpen. Wij willen het trachten te ontleden, misschien dat de lezer gelukkiger is:

O vrouw, o kinderen!
O vrouw, o kinderen, o levensvreugd mijn,
Ge leeft nog, ik voel het, ik mag verheugd zijn!
'Zeg, hebt ge geslapen dezen nacht!'

Waarschijnlijk zijn ze allen erg ziek, en voelt de man na een' bangen nacht nog hun hart kloppen?

Ik heb geworsteld en was zonder kracht!...

Geworsteld? - Waartegen? Is die man misschien een visscher of krijgsman, die, verre van zijn woonplaats na een' bangen strijd angstig van het lot zijner geliefden droomt? of heeft hij eenvoudig te huis geworsteld tegen den angst? Worstelen *zonder* kracht?

Welhoe, ge weet niets van mijn nachtlijk leed?
Ge slaapt nog, ge slaapt nog.... wat zijt ge toch wreed.

Hoe kan de man zich verwonderen, dat zij van zijn nachtelijk leed niets weten? Boven vraagt hij of ze geslapen hebben, en nu neemt hij het hun kwalijk, dat ze *nog* slapen. Een slaap is anders toch verkwikkend voor een zieke! Maar welk verband is er nu tusschen al die vragen en uitroepingen?

O vrouw, o kinderen, o levensheil mijn,
Ge moest voor de rampen eilaas eens *veil* zijn!

Wat *die* schoone versregel beteekent is ons zoo duister als de mist.

Mij zelven vergat ik, en vond ik het graf
Ik liet toch den strijd voor Uw welzijn niet af....
Ja, zoo fel als de zon door ons vensterken boort,
- Zoo fel voer ik u door den levensstrijd voort.

Wie kan nu zeggen, na deze vergelijking, *hoe* de man zijne dierbaren door het leven *zou varen* (voer!) En zijn ze, bij uitzondering van alle menschenkinderen, dan *niet* aan de rampen blootgesteld? Dan zijn ze toch ook weer *niet* ziek!

O vrouw, o kinderen, o *levenseer* mijn
Verkwijnt ge, dan moet er voor mij niets meer zijn!

Dus schijnen ze toch ziek te zijn, wijl hij van *verkwijnen* spreekt.

> Dat de aarde verdorre, de zonne verdoov'.
> Eer de dood u ja uit mijne armen roov!....

Hij schijnt dus met den dood om het bezit zijner vrouw te worstelen. Dat de aarde verdorre!... zonderlinge wijze om zijne *liefde* uit te drukken! Die *ja* in den laatsten versregel klinkt ook niet zeer dichterlijk.

> Sterven!.. Sterven!.. Ik moet de eerste zijn,
> O slaapt gerust, slaapt gerust, o levensvreugd mijn.

De zieken schijnen toch nog al gerust te slapen!...

Begrepen, lezer? Staat u de toestand, door den dichter geschetst, wel klaar voor den geest?...

De overige stukjes zijn wat beter. Het beste is nog: ‘Het stond in Mei vol blanke bloemen.’

Het *Herinneringsfeest der Pacificatie*, krachtige, gespierde verzen, houdt de wèlverdiende faam der groote dichteres Vrouwe VAN ACKERE waardig staande.

In een' *Dichtbrief* meldt Emmen PETERSEN niet zonder gevoel, in rijmlooze verzen, aan zijnen vriend het genot der liefde!

De knappe dichter AD. BEERNAERT zond een klein niet onwaardig stukje in een goeden vorm.

Een lief gedichtje, wèl gedacht, bevallig en gemoedelijk uitgedrukt, *Het eerste lange kleed*, treffen wij aan van den jongen dichter NESTOR DE TIÈRE.

Met de liederen van POL DE MONT uit de ‘Lentesotternijen’ hebben wij met veel genoegen kennis gemaakt. Inderdaad, bij 't lezen dier vloeiende verzen schijnt men de liefelijke poëzie der lentedagen meê te genieten. Zij geurt u tegen uit pas ontloken bloemenknoppen of ruischt u lieflijk in het oor bij 't zingen van lijsters, leeuwerikken en krekels, ofwel ge smaakt ze 's morgens met den zaaier op het land of 's avonds met de boeredeernen op de wegen. In één woord, de liederen van De Mont zijn lieve landelijke tafereeltjes.

Helden van THEOPH. COOPMAN maakt indruk en is in goede verzen geschreven; zijn *Levenslied-Stervenslied,* is een niet al te nieuw onderwerp in een zeer keurig kleedje gestoken.

Mijn zieke van WAZENAER behoort tot de weinig talrijke stukken dezer verzameling, welke door wezenlijk dichterlijk gevoel en goede uitdrukking uitmunten. Is de toon somber, hij is niettemin zeer waar, en, op enkele uitzonderingen na, zijn de verzen overal zeer vloeiend.

Als EMMEN PETERSEN ter oefening vertalen wil, dat hij ten minste meer degelijke en meer geestige stukken kieze, dan het zoutelooze *Aan mijn neus.* - De nagelaten gedichten van RODENBACH zijn als die van bijna elken beginneling: naief en eenvoudig. - De cantate, *'t Volk van Gent,* van COOPMAN, is een gelegenheidsstuk en als zoodanig verdienstelijk. Door hooge letterkundige waarde onderscheidt het zich echter naar ons inzien, niet bijzonder. - *Jambe* van DIE GOEDENDACH is eene fiksche hekeling der verfranschings-manier in Vlaamsch-België. Kalm en met overtuiging uit de pen gevloeid, maakt het veel indruk.

Het *Bruiloftdichtje* van DE GHELDERE houdt weinig in; nog minder *Onze Vriendenkring* van WATTEZ, dat ook niet zeer gelukkig van vorm is. - *De Herfst* is een goed, in zuivere taal bewerkt gedicht van A.J. COSYN, naar het fransch van Dela Martine. - *Die Minne* van H.V. is alweder een onnoozel, raadselachtig rijmelarijtje. - Een zeer goed stuk, dichterlijk van opvatting, vooral, is *Levensbeeld* van TH.C. BEERNAERT. Daargelaten enkele zwakheden van vorm, behoort dit gedicht tot de beste der verzameling. - *Ik ben een boerenwerker* van TH. SEVENS is een aardig gedichtje in een aardig vormtje. - BOGAERD'S tweede stuk *Aan eene jonge kunstenares*, heeft natuurlijk niet de waarde van 't eerste, ofschoon het toch ook door vorm en aanleg de meesterhand verraadt. - Ik ben waarlijk verlegen, wat te zeggen van 't *Er viel ne keer* van GUIDO GESELLE. Zoowat een zestigtal versregels heeft die ‘hoofdman der West-Vlaamsche dichtschool’ noodig, om ons te vertellen ‘dat er 'nen keer een bladje in 't water viel, maar dat het ten slotte bleek geen bladje te zijn, maar wel de ziel des dichters, terwijl het water zelf... ‘het klinken van twee harpen’ werd. (*sic*).

Ziehier het begin:

't Er viel 'ne keer een bladtjen op
het water
't Er lag 'ne keer een bladtjen op
het water

En vloeien op het bladtje dei
dat water
En vloeien dei het bladtjen op
het water
En wentel-winkelwentelen
in 't water
Want 't bladtjen was geworden lijk
het water
Zoo plooibaar en zoo vloeibaar als
het water
Zoo lijzig en zoo leutig als
het water
Zoo rap was 't en gezwindig als
het water
Zoo rompelend en zoo rimpelend
als water

Enz. enz. drie bladzijden vol!

Laat ons bidden, in den trant van *De Genestet*:

Van zulk dwaas woordenspel, verlos ons Heer,
Geef ons natuur en kunst en waarheid weer!

De vergelijking tusschen Tranen en Dauwdruppels in *Tranen* van H.V. is niet onaardig, ofschoon niet geheel juist. Het stukje heeft overigens een' vrij goeden vorm.

Het Proza begint met een goed bewerkt *Overzicht*, in breede trekken, van de geschiedenis onzer kunst gedurende 1880.

Achtereenvolgens worden de verschenen dicht- proza- en tooneelwerken, alsmede de bestaande tijdschriften aangehaald. Verder spreekt de schrijver over de Vlaamsche muziekbeweging en sluit met de opsomming der verliezen, in de kunstwereld geleden. Jammer dat enkele vlekken dit overigens in goed Nederlandsch geschreven verslag ontsieren, als bijvoorbeeld: *uitzonderlijke* gebeurtenis, *liefdelijke* gave, *onmiddelijk*, een portret *mededeelen*, een *voorbarig* einde e.a.

Getweeën van WAZENAAR is een goed geschreven schetsje, ofschoon wat onbestemd. ‘Getweeën’ is de titel, en toch spreekt de schrijver alleen over de klimopplant en is de moraal ook daaraan alleen ontleend.

Verwoest geluk van TEIRLINCK-STYNS is een lief stukje, dat zich met genoegen lezen laat. De schrijvers toonen de gave te

bezitten, los en natuurlijk te vertellen. De ontknooping van dit stukje mag een weinigje onwaarschijnlijk heeten. Hoe kon zoo'n kleinigheid, die zich toch wel al meer zal voorgedaan hebben gedurende eene reeks van zooveel jaren, nu op eens 't *geluk* van meester Willem *verwoesten?*

Ook *Moederken* van GUSTAAF SEGERS bezit verdienste onder oogpunt van aanleg, teekening en samenhang. De karakterstudie van Moederken is bijzonder gelukt. Minder goed vinden we die van Christine en Felix. Hunne plotselinge verandering in de stad verrast; hun gedrag jegens Moederken is niet genoeg voorbereid. Ik begrijp, dat een onbeschaafde plattelandsbewoner, een vlegel, die in de stad tot eene zekere positie geraakt, in staat is met verachting neêr te zien op den onschuldigen eenvoud eener oude moeder, maar een meisje als Christine! Moederken was trouwens ook te goed om hare dochter geen betere gevoelens te hebben ingeprent! En dan, dat naïef, aandoenlijk tooneel met de *bellekens!* Stellig is daar de voorstelling van Christine's karakter geheel valsch!

Waar 't vliegen wil, een kleine parabel van Dr E.V.O., geschreven, is goed vol beteekenis en waarheid.

Het *Album* sluit met een aardig tooneelstukje van BENEDIX. Jammer dat het niet tot ònze nationale letterkunde kan gerekend worden! Hoe zou daar een schetsje bijvoorheeld van VAN GOETHEM, in den trant van 't *Wiegje*, of *Drie oude kameraden*, op zijne plaats geweest zijn.

Zeggen wij ten slotte, dat de uitvoering van het jaarboekje niets te wenschen overlaat. Het ziet er net en bevallig uit. Van de portretten mag gezegd worden, dat zij het *Album* werkelijk versieren.

Is er, wat den inhoud betreft, in deze eerste proef nog al kaf onder 't koren, - hopen wij, dat dit elk jaar zal beteren, en dat de schrijvers den uitgever hunnen steun niet zullen onthouden!

Gent.

D.B. STEYNS.

Doodendansen. Fragmenten uit eene in den '*Cercle Artistique*' gehouden voordracht door Dr J. van Waning Bolt.

Bij het hooren van die beide woorden: '*dooden*' en '*dansen*', zal men onwillekeurig den bekenden versregel van den beroemden Franschen dichter zich herinneren en toepassen:

'Deux mots bien étonnés de se trouver ensemble...'

'*Dood*' en '*dooden*'!... Wat al gedachten en aandoeningen worden er bij het menschenkind levendig, wanneer die woorden worden uitgesproken! Zelfs immers de moedigste mensch huivert, als hij den Dood zal onder de oogen zien. Men zal wel aan iedereen mogen vragen, zooals Wilhelm aan Leonore, in Burger's bekende ballade:

'Is liefje ook bang voor dooden?...'

Doch - wat het dansen betreft, dàt is heel wat anders; niet waar?... Dansen - wij behoeven er niet veel over te spreken, noch vóór, noch tégen. Geene vrouw of meisje heeft zich nog ooit door preêken of praten van het dansen laten afhouden. Trouwens, het is ook geheel verkeerd om het dansen, als zoodanig, te veroordeelen. Integendeel behoort men het aan te moedigen, aan te raden, als eene allergezondste beweging des lichaams, als eene allerheilzaamste gymnastiek.

Maar!...

'Nu, ja,' zoo hoor ik de dames zeggen, 'wij schenken u de rest; wij weten het al wat er zou volgen...'

Het leven zelf, dat door dichters en schrijvers vergeleken is bij alle mogelijke dingen, - het kon wel niet anders of het moest ook vergeleken worden bij 'een' dans.' De vrienden van muziek en dans kenden reeds voor haast eene halve eeuw de nog altoos frissche wals van Johann Strauss, 'Das Leben ein Tanz,' eene der liefelijkste en meest melodieuse composities van den vermaarden 'Walzerkönig.'

Nu dan, voor *het leven* zou men het nog kunnen laten gelden, niet waar? Maar - voor *den Dood!* dat klinkt toch voor 'tminst zonderling. Niet alsof het leven niet eene ernstige, eene hoogst ernstige zaak ware! - hetgeen trouwens niet aftoos, zelfs niet dikwerf, wordt in het oog gehouden. Maar de Dood heeft *iets meer dan* ernstigs; iets sombers, iets akeligs, iets vreeselijks. Hij heet in de oude Oostersche beeldspraak, en dat niet zoo geheel ten onrechte: ‘de koning der verschrikking.’ En nu de naam van dien koning der verschrikking in verband gebracht met het woord ‘dans,’ ja zelfs het daarmêe verbonden en samengekoppeld, zoodat het één woord is geworden, dat in alle woordenboeken wordt gevonden!!.....

Het is nogtans minder vreemd dan het schijnt.

***

Onder den term: ‘*Doodendansen*’ verstaat men de voorstellingen, in het begin van de XIV^{de} eeuw in zwang gekomen, waarin de Dood afgebeeld wordt als het geraamte van een mensch, dat schijnt te leven, dat zich beweegt, en de menschen van alle rangen en standen, van alle leeftijden, uitnoodigt, of beter gezegd: dwingt, om met hem ten dans te gaan, en ‘den laatsten dans met hem te dansen,’ ‘een dans, dien niemand ontspringen kan.’

Die voorstelling heeft iets eigenaardig humoristisch en fantastisch, dat bijzonder eigen is aan de Christelijke, en meer bepaald aan de Middeleeuwsch Christelijke kunst. Immers het is bekend, dat de antieke kunst die beide eigenschappen mist: het humoristische en het fantastische. De antieke kunst is idealistisch bovenal; hoewel onder het mom van het ideale toch het realistische sterk wordt gehuldigd. Trouwens - ik zou wel eens willen weten: hoe het ideale zou kunnen blijven leven en zich zou weten te redden, zonder het reëele! De mensch zal, zeer zeker, bij brood alléén niet leven; maar wederom kan hij er toch ook in het geheel niet zonder of buiten..... Het heet wel eens dat Titiaan en de geheele Venetiaansche school tot de idealisten worden gere-

kend. Goed; ik heb er niet zoo heel veel tegen. Maar ik heb nooit het reëele onderscheid kunnen zien tusschen eene Madonna van Titiaan en eene Venus van denzelfden meester. Het zijn doodeenvoudig zeer reëele en realistische knappe Venetiaansche deernen. In de éene zal men de Christelijke, in de andere de mythologisch-heidensche idée moeteen vinden uitgedrukt. Maar waardoor dan? Door de beide ‘bambini,’ de beide naakte, mollige, rooskleurige dikke jongens, waarbij toch eigenlijk geen ander onderscheid is op te merken, dan dat de éen eenen wereldbol draagt en de ander pijl en boog.

De antieke kunst - om tot haar nog een oogenblik terug te keeren - heeft nimmer den wansmaak gehad noch hebben kunnen, om den Dood als geraamte, als menschelijk skelet, voor te stellen. Zij had daartoe *te veel smaak* en *te weinig humor.*

Ieder weet, dat daarover strijd gevoerd is, en zelfs nòg gevoerd wordt. Er zijn antieke kunstwerken gevonden, die een menschelijk geraamte voorstellen. Wordt wel de echtheid van velen betwijfeld, toch kan de onechtheid van allen niet bewezen worden. Maar uitgemaakt zeker is het, dat, waar bij de antieken het skelet is afgebeeld, daarmêe geenszins allegorisch of symbolisch de Dood, de Engel of de Genius des doods is bedoeld geweest. De ouden stelden den dood, bij voorkeur, voor als een schoon jongeling, en noemden hem: ‘den broeder des slaaps.’ Hij wordt gewoonlijk voorgesteld als een volwassen jeugdig man, niet als een kind of knaap, en kan dus onmooglijk verward worden met Eros of Amor, die als kleine bengel optreedt, en altoos of met pijl en boog, of met eene brandende fakkel voorkomt. De Dood daarentegen heeft eene uitgebluschte fakkel, en houdt die altoos omgekeerd. In de eene hand houdt hij een bloemenkrans, een lijkkrans, omdat de ouden gewoon waren hunne dooden met bloemen te versieren en te bekransen. Daarbij omzweeft hem een vlinder, het zinnebeeld der ziel, aan 's menschen lichaam ontvloden. Soms heeft hij vleugels, en bijna altoos staat of ligt hij met het eene been over het andere heengeslagen.

De afbeelding van den Dood had dus zooals wij zien, bij de

ouden niets afzichtelijks of schrikverwekkends. Toch hebben zij, gelijk wij opmerkten, het menschelijk geraamte afgebeeld. Dan beteekende het evenwel eenvoudig een dood mensch, of het overblijfsel van een' afgestorvene. In de hiërarchie der geestenwereld bij de ouden was het namelijk aldus geregeld: Eerst had men de goden; dan de heroën of halfgoden; daarop volgden demonen, goede en kwade geesten, meestal van afgestorvene menschen. Goede geesten heetten ook ‘laren’, en werden huisgoden, beschermgeesten, enz.; booze geesten heetten ‘larven,’ en waren spoken of schrikgestalten. Het kàn zijn dat de antieke met het geraamte min of meer die ‘larven’ of spoken heeft bedoeld.

Wij maken de leden van de tafeldans- en klopgeesterij-gemeente op deze bijzonderheid opmerkzaam. Misschien zou het kunnen bijdragen tot de verklaring van het getik en geklop dier geesten, soms zoo sterk hoorbaar! Als namelijk zoo'n scharminkel met ontvleeschte knokkels tikt, dan klinkt dat harder en duidelijker dan het poezel vingertje eener levende jonge dame!...

De ouden hebben den Dood niet kunnen of willen afbeelden als iets vreeselijks, als iets afzichtelijks. Zij kenden den Dood niet onder den naam van vijand, van bezoldiging der zonde, of zoo iets. De godsdienst, die het eerst tot die ontdekking of die bewustheid kwam, vond ook in den Dood een ‘koning der verschrikking’, en van toen af maalde de fantasie hem ook in afzichtelijke gedaante. De wijsbegeerte der ouden zei: ‘Nemo ante mortem beatus’ - ‘niemand is vóór zijn dood gelukkig,’ - en die levensopvatting beschouwde juist het leven als eene straf, als eene soort van expiatie of boetedoening voor kwaad, in een vóorbestaan bedreven. De dood begon omgekeerd, daarentegen bij en door het Christendom voor eene strafte worden gehouden. Lessing, die niet veel ophad met dusgenoemde openbaringen, zegt met bittere ironie: ‘Zoo iets kon zonder openbaring niet opkomen in de gedachte van een man die alleen maar zijn gezond verstand gebruikte.’

***

Hoe en wanneer men er meê begonnen is: een menschelijk skelet voor te stellen als de afbeelding van den gepersonifiëerden Dood, laat zich niet goed met zekerheid uitmaken. De arabeske, die in de VII^{de} eeuw begon in zwang te komen, is wellicht de overgang van de antieke tot de groteske en de humoreske. De doodendansen behooren tot deze beide laatste kunstsoorten.

'Het Christendom', zegt Prof. Kist, in zijne beroemde verhandeling over de Doodendansen, 'wijst op den Dood, niet alleen als een afzichtelijk schrikbeeld, dat slechts vrees aanjaagt. Neen, vooral ook van eene andere zijde leert het hem kennen. En kon het dan anders, of, naar mate het Evangelie in het gemoed zijner Germaansche belijders meer en meer doordrong, en dáár, gelijk het graan in den akker, ongemerkt en meer en meer zijn eigen goddelijk vermogen ontwikkelde, naar die mate moest het hen ook leeren, zelfs den Dood zonder schrik onder de oogen te zien, en de vroeger voor hen hun ingeboezemde, bijgeloovige vrees te verachten.'

Inderdaad, de Doodendansen zijn geheel een eigen voortbrengsel niet alleen van Middeleeuwsche, maar in nog nauweren zin van Germaansch-Middeleeuwsche kunst.

De uitdrukking 'Doodendans' is dan ook zuiver humoristisch-fantastisch, en dat is ook het volkskarakter van den Zuidelijken Germaan der Middeleeuwen.

Het leven was toenmaals voor het arme volk niet zoo geheel en al genoegelijk! Het volk werd op allerlei wijze onderdrukt en uitgezogen, door adel en geestelijkheid. Het was de 'gent taillable et corvéable à merci.' Langzamerhand evenwel begon ook het volk uit zijn geestelijken doodslaap te ontwaken. Het kreeg allengs eene soort van bewustzijn van zijne menschenwaarde. Maar datgene, wat men alzoo begon te denken, te weten, te hopen, te begeeren, te vermoeden te gevoelen, te verlangen - dat mocht, kon, durfde men niet ronduit zeggen en uitspreken. Het was er meê, als in de school, waar de ondeugende en oolijke schooljeugd streng onder de tucht wordt gehouden, maar desniettemin, of wel juist daarom, alle zwakheden en belangrijkheden

van den pedagoog met opmerkzame oogen en ooren beloert, ontdekt en gretig exploiteert, om er zich te pas of te onpas mêe vroolijk te maken en zich, zooals het heet, te wreken over ondergane straffen, opgelegde pensùms, enz. De volkshumor der Middeleeuwen openbaarde zich inzonderheid in de voorstellingen en voortbrengselen der kunst. Zooals de kleine deugniet in de school caricaturen zal teekenen van den schoolmeester, zoo maakte de volksgeest zich vroolijk over zijne dwingelanden, zijne bloedzuigers, zijne beulen en zijne onderdrukkers. Maar het was dikwerf eene bittere vroolijkheid, en soms een vreeslijk, bloedig sarcarme.

En daarmêe in verband moeten ook de *Doodendansen* worden beschouwd. Er ligt daarin klaarblijkelijk deze gedachte uitgedrukt: in de wereld en naar de wereld heerschen rangen en standen, grootheid en aanzien, eer en heerlijkheid; voor de wereld is de gelijkheid onder de menschen eene hersenschim, eene dwaasheid, eene onwaarheid, eene onmogelijkheid; maar.... voor den grooten, algemeenen, laatsten vijand, zijn allen gelijk. Dat, wat men in de Middeleeuwen niet durfde denken of uitspreken, wat *zelfs nu nog* wel aan sommige menschen als maatschappelijke ketterij in de ooren klinkt, namelijk: ‘dat alle menschen gelijk zijn,’ - dat drukte het humor der kunst uit in de Doodendansen, die daar predikten: niemand der stervelingen kan of zal dien laatsten dans ontspringen. ‘L'égalité’ - zegt Balzac - est peut-être un droit, ce ne sera jamais un fait. ‘Die bewering wordt door den Dood gelogenstraft en te schande gemaakt. In en voor den Dood zijn allen gelijk. De dood heerscht over de wereld. Hij is de grootste tiran en tevens de grootste Communist. Nu - het is wel meer gebleken dat tirannen en Communisten in den grond hetzelfde zijn.

***

De alleroudste sporen van *Doodendansen* meent men gevonden te hebben in zekere vaantjes of baniertjes, die men in de kerken placht op te hangen, en waarop aan de ééne zijde een geschilderd menschenbeeld prijkte, terwijl, wanneer het vaantje, door den tochtwind bewogen, zich omkeerde, men aan de keerzijde een menschengeraamte zag, in dezelfde hou-

ding, en zelfs wel met dezefde attributen, als het beeld op de voorzijde, bijv. een wapen, eene bloem, eene kroon, of eenig ander zinnebeeldig figuur.

Een der grootste kunstenaars van onzen tijd - men heeft hem wel eens genoemd: ‘den schilder der toekomst,’ Anton Wiertz, heeft, in zijn beroemd Museüm te Brussel, dat oude denkbeeld nog eens wêer opgevat, en geheel geïdealiseerd. Zijne schilderij stelt voor een beeldschoon jong meisje, in haar kleedvertrek, doch - ongekleed, ja, zoo ongekleed, als maar mogelijk is, staande voor haren toiletspiegel. En in dien spiegel ziet de aanschouwer, - niet het meisje zelf, - zooals ui hare kalme en rustige welbehagelijkheid klaarlijk blijkt - de aanschouwer dan ziet een geraamte, juist ook in dezelfde houding als het meisje. En die schilderij maakt - hetgeen trouwens al de kunstgewrochten van dien meester doen! - een allerfantastischen indruk op den aanschouwer. Telkens wanneer ik er vóor stond, was het mij alsof de kunstenaar mij dwong om, even als hij de kleederen had weggelaten, nu op mijne beurt dat vleesch, dat blozend vleesch, tintelend van gloed en leven, weg te denken.

Het omgekeerde, of misschien beter gezegd: het tegenovergestelde idée heeft een ander kunstenaar geinspireerd, ditmaal een novellist, Solitaire, een Duitsch schrijver met een Franschen naam. Er bestaat van hem een bundel schetsen onder den titel van: ‘Das braune Buch.’ Het is een zonderlinge titel; maar het boek zelf is nog veel zonderlinger. Het is zeker een der meest fantastische kunstproducten, die er in de letterkunde bestaan. Daarin komt, onder anderen, deze vreemde schets voor:

Een jong doctor in de geneeskunst komt 's avonds laat, of te wel 's morgens vroeg, thuis, op zijn eenzaam, ongezellig oudvrijërskamertje. Ieder weet dat op de kamer van een student in de medicijnen een - ik weet niet of ik het moet noemen: meubelstuk, sieraad of attribuut-behoort, dat later, navolbrachte studie eerst nog bij den jongen geneesheer blijft, maar later naar den zolder verhuist, en soms nòg verder wordt verbannen, namelijk: een menschelijk geraamte. Het heet dat hem dit onmisbaar is

bij zijne studiën en oefeningen in de ontleedkunde. Gewoonlijk zet hij, als hij uitgaat en zijnen hoed opzet, zijn fluweelen geborduurd huismutsje op den schedel; hij hangt zijne kamerjapon om de knokkige schouders; geeft den beenderenman nog zelf wel zijn langen tabakspijp in den mond, hangt hem een of ander versiersel, een sjerp of zoo, een overblijfsel van de laatste maskerade, om den hals, en stoffeert het verder uit, zoo grillig zoo koddig, zoo oneerbiedig mogelijk. Het geraamte staat gewoonlijk naast de boekenkast, of in een hoek, maar altijd zóó dat het vooral goed in het oog valt. In het verhaal nu, dat ik bedoel, vindt de jonge discipel en priester van Hesculapius, op dien bewusten avond, zijn knokkerigen kontubernaal, niet in 't gewone hoekje, maar deftig en fideel op de canapé gezeten, met de armen over elkaêr, het eene been over de andere knie, als iemand, die het zich eens recht gemakkelijk en genoegelijk heeft gemaakt. Het doodshoofd kijkt den jongen doctor aan, niet met een grijns, maar met een soort van lonk, en noodigt hem uit, met een gebaar, om in den anderen hoek van de sofa plaats te nemen. Eerst is de doctor wel een weinig geschandaliseerd, vanwege de vrijheid, die zijn contubernaal durft nemen. Maar toch zet hij zich neêr; en nu begint het geraamte een verhaal. Het vertelt zijne - of liever hare - levensgeschiedenis. Want het was het geraamte eener vrouw. En dan volgt er eene geschiedenis, die den doctor op de canapé, en den lezer van: ‘Das braune Buch’ de hairen doet te berge rijzen, het hart breken, de vuist ballen, en schier aan den adel des menschdoms vertwijfelen.....

Het spreekt van zelf, dat de jonge doctor 's anderen morgens zichzelven - niet juist in zijn bed, maar... op de canapé ingeslapen terugvindt, min of meer lijdende aan hetgeen de Duitscher noemt ‘Katzenjammer,’ terwijl zijne contubernale onbeweeglijk in haar gewone hoekje staat. Daarbij heeft hij eene flauwe herinnering aan een niet onbeduidend aantal glazen grog en andere vloeistoffen, die den vorigen avond door den kastelein van de club op zijnen naam alweêr zijn aangekalkt geworden op de bereids ellenlange rekening.....

***

In 't Fransch heeft de Doodendans den naam van: ‘la Danse Macabre’, - en men is er nog niet ingeslaagd om met zekerheid den oorsprong en de beteekenis dier benaming uittemaken. Sommigen hebben gemeend, dat een dichter of schrijver, zekere Macaber, de uitvinder der ‘Doodendansen’ zou geweest zijn. Het is evenwel meer dan waarschijnlijk dat die Macaber een legendair persoon zal zijn geweeest. Betere en meer aannemelijk, is de gissing, dat Arabische woorden, die ‘kerkhof’ of ‘begraafplaats’ beteekende, in den volksmond zullen zijn verbasterd, en van de woorden ‘Maqbrra’ of ‘Maqabir’ - aldus het Fransche ‘Macabre’ zal zijn afgeleid.

Een beroemd Fransch schrijver, Paul Lacroix, meer nog bekend onder zijn pseudoniem ‘le bibliophile Jacob,’ - heeft de legende van Macabre romantisch bewerkt op allerkeurigste wijze. Hij maakt van ‘sieur’ Macabre een ontzettend mager mensch, zoo in de manier van ‘het levend geraamte,’ dat, jaren geleden, op onze kermissen te zien was, en dat ook, ongetwijfeld Eugène Sue heeft geïnspireerd bij de teekening van het beeld van zijn bekenden afschuwelijken galeiboef ‘le Squelette,’ in de ‘*Mystères de Paris.*’ Het dus genoemd ‘levend geraamte was inderdaad huiveringwekkend om aantezien. De Macabre, van le Bibliophile Jacob, exploiteert insgelijks zijne magerheid of geraamte-achtigheid. Hij bouwt op de openbare pleinen der goede stad Parijs eene soort van stellage of tooneeltje, waar hij optreedt als de Dood, en telkens vergezeld is van een ander acteur, die met hem eene tweespraak houdt, en waarbij Macabre speelt op een wonderlijk Middeleeuwsch muziek-instrument, ‘un rebec,’ eene soort van snaar- *en* blaasinstrument te gelijk, aan hetwelk hij zonderlinge, grillige, spookachtige accoorden weet te ontlokken, waarmêe de vertooning geaccompagneerd wordt zoodat hij acteur en orkest te gelijk is. De acteur, die met hem de samenspraak houdt, is gekleed als, en treedt op in de rollen van allerlei personages, en vertoont allerangen en standen der maatschappij, te beginnen

met keizer en paus, koning en bisschop, en zoo, den geheelen maatschappelijken ladder afdalende, tot den daglooner en den bedelaar toe.

Dat is inderdaad geheel en al in den trant van de tooneelvertooningen der middeleeuwen, de bekende ‘mysteriën’ of geestelijke zinnespelen. En niet onmogelijk is het dat iets dergelijks is vertoond geworden. Desniettemin is Macabre een legendair personage.

Maar dat zulksoortige vertooningen de schilders en prentverbeelders op het denkbeeld kunnen hebben gebracht van de Doodendansen, zooals die, van de XII^{de} eeuw af aan, menigvuldig geweest en geworden zijn, is niet onmogelijk.

De meest beroemde en meest besprokene is de dusgenoemde ‘Gròt-Bazelsche Doodendans,’ die nog in het begin dezer eeuw te zien was op een der kerkhoven van de stad Bazel, Die Doodendans is vooral dáárom zoo beroemd geworden. omdat, ten gevolge van eene zonderlinge dwaling, de beroemde Hans Holbein langen tijd gehouden is voor den vervaardiger van dat trouwens minder dan middelmatig overblijfsel van oude kunst. Het waarschijnlijkste is dat het dagteekent uit den tijd van het welbekende Concilie, gehouden te Basel, in de jaren 1431-4448, ten tijde van Keizer Sigismund en paus Eugenius V, toen eene vreeselijke pest woedde, die vele slachtoffers wegrukte, en daaronder ook van de leden der hooge kerkvergadering. De bedoeling van den kunstenaar zou dan geweest zijn om te herinneren aan de sterflijkheid, het lot van alle menschen, van de aanzienlijksten tot de geringen. Men beweert dat vele personages uit den Bazelschen Doodendans portretten vertoonen van beroemde tijdgenooten - eene gewoonte der schilders van die dagen, om hunne vrienden te verheerlijken en hunne vijanden te bespotten. Een zekere Hans Klaúber, aan wien de Raad der stad Bazel, in lateren tijd, de herstelling opdroeg van het eenigszins vervallen en beschadigd kunstwerk, heeft zelfs zijn eigen portret, benevens dat van zijne vrouw en van zijne zonen, er op afgebeeld.

Tentoonstelling in den ‘Cercle Artistique.’

Slechts elf artisten waren op de laatstgehoudene Tentoonstelling vertegenwoordigd, en toch waren de schilderstukken vrij talrijk; meest allen landschappen. Diegenen welke voorstanders zijn van het classicism der ‘mannen van 't jaar dertig’ - zooals de artisten ze gewoon zijn te noemen, sedert de Nationale Tentoonstelling te Brussel - zullen zeker het hoofd geschud hebben bij het zien van die ontzettende ontwikkeling en vruchtbaarheid der kunst, eene richting waarmede *men* zich nog niet vereenigen kan want, de jonge schilders brengen nu de schilderijen met dozijnen aan de markt! - ‘Laat ze maar gaan’ zeg ik, Rubens ook maakte schilderijen met dozijnen, want anders had hij er niet zóóveel in zijn leven op het doek gebracht.

‘Ja maar, hoor ik zeggen, die schilderijen van tegenwoordig zijn niet afgewerkt.’ Dit is altijd de aanmerking van personen die voor den ouden stempel zijn, en zelf onder de schilders zijn er nog die zoo spreken; doch dat zijn ‘teekenaars’ en geen ‘schilders.’ - Ik vraag wat is *afgewerkt*? Dat kan men toepassen op een meubel, maar eene schilderij is eigentlijk nooit afgewerkt.

Een voornaam artist in Holland antwoordde onlangs, op de vraag hoevele kunstschilders er in de stad waren die hij bewoont: ‘Ik ken er hier zeven, maar “teekenaars” zijn er wel tweehonderd.’ - *Schilderen* is, volgens mij, met de kleur en vorm teruggeven, den indruk dien de natuur bij iemand die kunstgevoel bezit opwekt. Wanneer ik eene schoone uitdrukking op het gelaat van den mensch zie, dan beschouw ik niet de kleine bijzonderheden van het wezen, maar dan is het de uitdrukking die mij boeit. Het spreekt van zelf dat de teekening van den vorm, juist moet wezen, doch door overdrijving van kleine détails, die men meestal bij 't opmerken der natuur *niet* ziet, wordt het gevoel van den artist gedood. Welnu, de moderne schilderschool heeft zich van alle die bijzonderheden vrijgevochten, en het is daaraan toe te schrijven dat ware

artisten van onzen tijd met meer vrijheid, meer waarheid en gevoel, vooral in het landschap zooveel verschillende natuur-indrukken op het doek brengen. Nu blijve hun toch de raad gegeven: zich voor overdrijving te hoeden.

Het spijt mij dat ik slechts oppervlakkig de Tentoonstelling in den *Cercle* gezien heb en ook door plaatsgebrek kort moet wezen.

In de eerste plaats moet ik met lof spreken van den heer TH. VERSTRAETEN, die het grootste getal schilderijen heeft ingezonden. Het *Gezicht op Luik* is vol waarheid en schoon van kleur. Ook zijn *Zomeravond*, *Herfst*, *Sneeuwgezicht* en het *Gezicht te Scheveningen*, dit alles zijn verdienstelijke indrukken.

Het *Koewachtstertje* van den heer E. CLAUS is schoon van uitdrukking en flink geschilderd; zijn *Landschap* met water te Namen is juist van toon, de massa's van het mastenbosch zijn waar van kleur; evenzoo is zijn *Zeegezicht* met waarheid teruggegeven.

De morgen op de Schelde van den heer HENS is een verdienstelijk schilderstuk. De heer GUIETTE heeft verschillende landschappen tentoongesteld, die goed van opvatting en lijnen zijn. Men kan zien dat Guiette onder de leiding van Verstraeten gewerkt heeft. Ik geloof dat men dezen jongen schilder (M. Guiette) mag aanraden om meer zijne eigene indrukken te volgen.

Verder moeten nog genoemd worden: een Landschap van den heer JANSSENS dat vele goede qualiteiten heeft, een *Avond* van den heer VANGENEIJEN, eene *Heide* van den heer VERDONCK, een binnenhuis van den heer LAMBEAUX en de maanlichten van de heeren MOERENHOUT en SIMONS. Ten slotte moet ik met lof spreken van de aquarellen door den heer SEGHERS. Gaarne hadden wij ook aquarellen van den heer CLAUS gezien, die onlangs eervol benoemd is *tot lid* der ‘Koninklijke Maatschappij van Aquarellisten’ te Brussel, ter vervanging van den talentvollen en diep betreurenden kunstschilder HUBERTI.

MODERATUS.

Nederlandsch tooneel.

Antwerpen.

Volgens belofte moeten we nog spreken over '*De Orgeldraaier en zijn pleegkind*,' volksdrama in 5 bedrijven, (6 tafereelen) van Carlotta Birchpfeiffer. Wij kunnen zeer kort zijn, want dit stuk is er verre af dezelfde waarde te hebben als sommige andere voortbrengselen dezer verdienstelijkste schrijfster. De drij eerste tafereelen deden ons een draak met zeven koppen voorzien; gelukkiglijk dat de drij laatste de zaak kwamen vergoeden en door hunne eenvoudige en toch boeiende toestanden aan dit drama un 'succes d'estime' verzekerden.

De uitvoering was zeer bevredigend; vooral de dames Verstraeten-Lacquet en Marie Verstraeten dienen met lof te worden aangehaald en bovenal nog M. Dierckx. Deze heeft van den Orgeldraaier eene schoone creatie gemaakt en het tooneel der dronkenschap echt meesterlijk gespeeld.

Sedert een twintigtal avonden voert men met zeer veel bijval op: *Asschepoester*; tooverspel in 30 tafereelen! Al wie van theaterpracht houdt - van prachtige decors, smaakvolle en schoone kostumen, balletten, electriek licht en oogenverblinding van allen aard - moet dàt bepaald gaan zien. Nooit zullen de oogen beter bevredigd zijn; men klage echter niet wanneer geest en hart erbij ledig en koud blijven.

En dàarmêe achten wij ons Tooneeljaar gesloten. Toekomende maand zullen wij een algemeen overzicht over het afgeloopen jaar mededeelen. Voor heden eindigen wij met de treurige mededeeling: dat Mevrouw Marie Verstraeten ons ontnomen is voor Rotterdam. Een Hollandsch Schouwburg directeur, de heer W. Van Zuijlen, is er in gelukt haar aan zijn gezelschap te hechten.

Gevoeliger verlies kon ons Antwerpsch Tooneel op dit oogenblik niet treffen. Mevr. Marie Verstraeten, die hier twee achtereen volgende jaren zoo gewetensvol het emplooi-Beersmans vervulde, was stellig een der onmisbaarste elementen van ons tooneel. Hoe *haar* te vervangen? Bedenkelijke vraag!

We denken wel dat onze Bestuurders in geweten alles hebben aangewend, wat mogelijk was, om deze verdienstelijke actrice voor onzen Schouwburg te houden; - ware het anders, dan zouden zij zich een groote verantwoordelijkheid op den hals hebben gehaald.

ZEGHER.

Brieven uit Zuid-Nederland.

Brussel, den 31^{en} Maart 1881.

Twee oorspronkelijke tooneelstukken: '*Stella*' lyrisch drama met muziek van Waelput, en '*Lucia Staps*' drama in vier bedrijven, beide van Teirlinck-Stijns, werden deze maand alhier voor de eerste maal opgevoerd.

Het eerste, '*Stella*', speelt te Brussel ten tijde van Agneessens Ziehier den inhoud:

Op de Groote Markt aldaar zijn eene menigte burgers vergaderd, welke zich driftig uitlaten over de dwingelandij van Prié, die Agneessens en de andere dekens heeft doen gevangen nemen. Op het tooneel verschijnt Stella met hare gewaande moeder, de kaartentrekster Olga. Deze heeft vóór 16 jaar dat meisje van de gravin van Beersel geroofd. Tot maagd opgegroeid, tracht Stella als straatzangeres met hare zoogezegde moeder in het levensonderhoud te voorzien. Het volk houdt veel van haar. Om hare schoonheid wordt zij opgemerkt door den jongen graaf van Beersel, neef der gravin. Hij koopt Olga om, Stella in zijne macht te leveren. Dat gebeurt; maar op de kreten van het meisje wordt zij door haren beminde, Otfried, en dezes vrienden verlost uit de handen van den lagen edelman, die er in gelukt te ontsnappen.

Toen de tweejarige Stella gestolen werd, droeg zij een paarlensnoer, dat de dievegge Olga aan den jood Nathaniël verkocht had, en deze had het voortverkocht aan den heer Van Beersel. Zoo komt dit snoer toevallig in handen der gravin, die het herkent en bij onderzoek verneemt dat de kaartentrekster het geroofd heeft. Deze bekent Stella uit wraak gestolen te hebben, omdat haar eigen kind op zekeren zomerdag, toen het op de straat in het zand lag te spelen, door het rijtuig der gravin werd gedood. Evenwel voelt zij thans berouw over die genomen wraak en op haar smeeken bekomt zij vergiffenis.

Nu beklaagt zij zich aan hare moeder over de laagheid van haren neef, die haar eens poogde te verkrachten. De diep vernederde graaf bezweert Stella zich op haar om die vernedering te zullen wreken. En werkelijk, van de eene geweldenarij valt hij in de andere.

Ofschoon rijk geworden, kan Stella toch haren armen Otfried niet vergeten en te sterker wordt hare liefde voor hem, nu hij door toedoen van den jaloerschen graaf werd gevangen genomen. Zij wendt zich tot de poorters, en in manmoedige taal verwijt zij hun hoe laf zij handelen met zwijgend en koelbloedig hunne dekens, en vooral den vroolijken zanger Otfried in handen te laten hunner vijanden, die hen zullen

vermoorden. De Brusselaars, in drift ontstoken, gelukken er in Otfried te verlossen. Dan, na vurig smeeken, verkrijgt zij van hare moeder, de gravin, de toestemming tot haar huwelijk met haren beminde.

Zooals men ziet is dit werk redelijk wèl gebouwd, maar niet zeer nieuw van stof; daarbij niet vrij te pleiten van tooneelen, die den aanschouwer pijnigen in stede van hem te ontroeren en dus liever niet gezien werden. Zôó heeft men b.v. op het einde van het 2de bedrijf den lafhartigen aanleg van den graaf Van Beersel op de uit haren slaap opgeschrikte Stella. Dit tooneel is in strijd met al wat kiesch en zedelijk is. Tot zoo ver mag men de driften in een drama niet oprakelen, want als men in dergelijken toestand de oogen moet afwenden, mag men het verbeelde walgelijk heeten.

Dan verder, slot van het vierde bedrijf, nieuwe overweldiging: door vier kloekgespierde kerels, onder geleide van Van Beersel, wordt het weerlooze meisje andermaal overvallen! Dààr is de lafheid in haren hoogsten graad. Huilend noodgeschrei redt het kind nogmaals uit de handen van dien hatelijken geilaard.

De twee speudo-verkrachtingen behooren o.i. tot de grootste gebreken van het drama. Op het einde van het laatste bedrijf is het ook overbodig dat Olga nog vergiffenis komt vragen, terwijl zij in den loop van het stuk reeds tweemaal kwittancie van hare rekening heeft ontvangen.

Beschouwen wij het stuk ook even langs andere zijden: Het gansche 1ste bedrijf is zeer belangrijk, ja, te belangrijk om te kunnen zeggen dat het geheele immer in belangrijkheid toeneemt. Kernachtige taal, uitboezemingen van vaderlandsliefde, keurige gezangen, prachtige muziek en wat weet ik al, zijn er kenmerken van.

Het grootste deel van het 2de bedrijf, vooral wanneer de kaartentrekster in haar toover-laboratorium werkzaam is, mag zeer schoon genoemd worden en boeit de aandacht der aanschouwers. Dan later, wanneer de gravin haar kind terugvindt en Stella den verleider van Beersel zijne laaghartigheid verwijt; verder, waar zij den burgers moed inspreekt en tot opstand tegen de dwingelanden aanzet; haar klaaglied in het laatste bedrijf en haar onderhoud met hare moeder over Otfried, zijn allen indrukwekkende en roerende tafereelen, die dit lyrisch drama waarde geven.

Over de opvoering hebben wij enkel te zeggen dat de heer Hendricx 15 jaar te oud is om den verliefde te spelen en dat zijne stem zoo goed paste voor die rol als de opschik, dien hij aan het lijf had: eene boheemsche kleederdracht, die prachtiger uitblonk, dan die van den Graaf zelven, en dat voor eenen brusselschen straatzanger! Het spel van Mev. Poolman deed ons denken dat zij niet bevroedde wat in het hart omgaat van eene moeder, wier kind geroofd wordt. De overige spelers en speelsters, waaronder Mr en Mev. Rans de voornaamste

zijn, deden hun best, doch de uitspraak laat over 't algemeen veel te wenschen.

Nu, wat dit tooneelgewrocht wel het meest luister heeft bijgezet is de heerlijke muziek des heeren H. Waelput. Het openingsstuk is een meesterwerk, zegt men. Bewegingen, uitdrukkingen, roerende, hevige en netelige toestanden, al wat in het drama merkwaardig is, wordt op meesterlijke wijze weergegeven door de muziek, die het begeleidt.

Vooral de gezangen van Stella in het eerste en laatste bedrijf zijn pareltjes. Prachtig is ook de muziek der koren.

Het orkest betuigde den meester eene welverdiende eer, met hem, bij de eerste opvoering, eene kostbare eikenkroon, als hulde aan zijn talent, te schenken.

***

Lucia Staps is de dochter van eenen dronkaard, Beer staps genaamd, die door zijn ongeregeld leven de oorzaak werd van den vroegen dood zijner vrouw, en thans zijne eigene armoede en die zijner dochter bewerkt. Lucia wordt bemind door Klaas, eenen welhebbenden, maar hoogmoedigen landbouwer, doch zij beantwoordt zijne liefde niet.

Zij bemint van ganscher harte Frans Dorpel, eenen vondeling, die op de hoeve van Klaas werkt en waar hij vaak de grofste beleedigingen, de vernederendste en smadelijkste bespotting te verduren heeft. Wanneer hij van weemoed en ontmoediging overstelpt is, vindt hij troost bij zijne veronderstelde moeder en in de standvastige liefde van Lucia, die hem bemoedigend de zoete woorden ‘Hoop en Moed’ toespreekt. Boer Staps is gebeten op Jan Klaas, die hem in zijne plannen, ter bereiking van zijn doel: het huwelijk zijner dochter met Klaas, dwarsboomt, en treft hem doodelijk met eenen kogel in volle borst. Jan sterft in de armen van Lucia en des vondelings aangenomen moeder. Gedurende dit tooneel wordt de brand in Staps' hoeve, ‘Het Schaliënhof’ gestoken. Alhoewel Lucia daardoor tot armoede vervalt en in haar vader, die moordenaar werd, geschandvlekt is, verzwakt toch de liefde niet, die Frans haar toedraagt. Boer Staps heeft zich gezelfmoord.

Frans wordt door het volk beschuldigd het vuur in het pachthof te hebben gestoken en de gendarmen leiden hem weg. De kreupelonnoozele koejongen van het Schaliënhof, die Frans eene onbepaalde genegenheid toedraagt, ziende dat zijn onplichtige vriend in de handen der wapenlieden werd overgeleverd, schreeuwt in hevige wanhoop, dat niet Frans, maar *hij zelf* de brandstichter van Staps' hoeve is. En in dien storm van uitzinnige vertwijfeling ploft hij neer en sterft. - Weldra blijkt des vondelings onschuld en mag hij vrij terug naar huis keeren.

Door zijne zoogezegde moeder wordt hem dan heel voorzichtig kenbaar gemaakt, dat hij niet hààr kind, maar de zoon is van hare verleide dochter; dat hij Lucia niet langer mag beminnen dewijl hij boer Staps voor natuurlijken vader heeft en dat zijne moeder thans een ontuchtig leven leidt. Overstelpt van schaamte en wanhoop wil hij èn Lucia èn grootmoeder verlaten om naar Amerika te vertrekken. Op dit oogenblik komt Franses echte moeder binnen. Zij zegt op rouwvollen toon dat alle liefdegevoel in haar gedood is en dat zij sterven wil, vermits zij toch nergens troost meer kan vinden. Hare moeder ontvangt haar met open armen en schenkt haar vergiffenis... Verzoening!...

Daarna verklaart zij dat Boer Staps de vader van Frans *niet* is. Bij die verklaring is deze als van den dood verrezen: hij drukt Lucia in de armen en zij worden als verloofden gezegend.

Blijkbaar is dit stuk uit twee romantische werken (*Frans Steen* en *Baas Colder*) van dezelfde schrijvers getrokken. Algemeen beschouwd is het, ons dunkens, beter dan *Stella.* Sommigen zijn van tegenovergesteld gevoelen, wellicht omdat zij vervoerd werden door de overheerlijke muziek, die *Stella* opluistert; maar wij beschouwen hier enkel het tooneelwerk. Het zou ook met veel meer zorg kunnen opgevoerd worden: de spelers konden beter rolvast zijn en M. Rans was niet op zijne plaats in de rol van den gebrekkelijken Cluddy; daarvoor is hij te groot en te zwaar en zijne stem te mannelijk. Wel is waar zijn aan dit stuk ook verbeteringen toe te brengen, doch de zwakheden zijn niet zoo groot als in het eerst gesprokene. Hier en daar wat inkrimpen, vooral waar die kreupele het woord voert, zou ongetwijfeld er veel goed aan doen. Het bevat menig roerend, landelijk tafereel, dat ons ten zeerste voldeed.

Somma sommarum: de heeren Teirlinck-Stijns maken o.i. goeden voortgang, zoowel op tooneelkundig als op romantiek gebied, en worden door al wie zich de letteren aantrekt, met belangstelling gadeslagen.

Maar waarom komt men eerst met gewrochten van *onze* schrijvers voor den dag, wanneer het tooneeljaar ten einde is? Dan, wanneer het theater-weêr is, in den winter, als iedereen met lust de vertooning bijwoont, dient men ons eene reeks boulevard-stukken voor, die van vòór jaren in andere schouwburgen afgezaagd zijn. Is het nog niet dikwijls genoeg gezegd dat we daar tot proppens toe onze goesting van hebben?...

***

Maken wij ook nog melding van het allerliefst, vertaald blijspel: *Holleblokken*, door Nestor De Tière naar het fransch van Dousberg. Een natuurlijk geschetst tafereeltje in een schrijnwerkerij. Het is waarlijk treffend van geestigheid. Wij hopen het toekomende jaar nog terug te zien, - indien de Vlamingen te Brussel dàn nog wel eenen

schouwburg hebben, - maar dàt is eene kwestie, die tot hiertoe nog duister en onoplosbaar is.

Hopen wij in de toekomst!

J.T.S.

Roeselare, 22 Maart 1881.

Waarde Heer,

In het gevoelen van den heer Gustaaf Segers, dat: *de Vlamingen De Keyser's werk* '*Neerland's Letterkunde*' *in geenen deele als volledig mogen beschouwen,* kan ik niet *heel* medestemmen. Onvolledig is het voor wat de Vlamingen aangaat; doch voor wat de Noord-Nederlanders betreft, te veel eischen ware 't, meerdere volledigheid te vragen.

De omwerking van *Neerland's Letterkunde* in den zin door den heer Segers aangeduid is voorzeker wenschelijk, en we gelooven dat dit ook *later* zal geschieden.

Voor den oogenblik gelooven we practisch te handelen - want dat *later* kan en zal waarschijnlijk jaren duren - met de bezitters van Neerland's Letterkunde in staat te stellen het werk te volledigen. *Onze Dichters*, door de vrienden Coopman en Dela Montagne, waarvan de 2e uitgave bij mij in Mei verschijnt, aan den prijs van frs. 3.00, zal in 't *zelfde formaat* en op 2 kol. gedrukt worden. Dat deze uitgave wel als *volledigingvan* De Keyser's werk zal kunnen dienen hopen wij: *de biografieën zullen herzien en verbeterd worden; de dichters van minderen rang zullen minder plaats innemen*, *terwijl veel meer ruimte zal toegestaan zijn aan onze dichters van naam.*

Wees zoo goed, waarde heer, een plaatsje in uwen '*Kunstbode*' aan deze regelen te gunnen, en aanveerd de hartelijke groete van

UW

DE SEYN-VERHOUGSTRAETE.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde. - Prijskampen.

- Bij koninklijk besluit van 21 maart is een dubbele prijskamp geopend voor een gedicht in de fransche en een gedicht in de vlaamsche taal, bestemd om op muziek gebracht te worden voor den prijskamp van muzikale compositie van 1881. Een prijs van 300 fr. wordt den overwinnaars toegekend. De gedichten moeten ingezonden worden vóór 1 mei 1881 aan den

heer secretaris der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten. De gedichten mogen de 200 verzen niet te boven gaan.

- Voor het zesde tijdvak (1876-1881) van den wedstrijd voor moreele en staatkundige wetenschappen zijn de volgende heeren tot leden der Jury benoemd: MM. Bormans, Le Roy, Rivier, Tielemans, Troisfontaines, Vanderkinderen en Wagener.

- Ter gelegenheid van het besluit der Antwerpsche regeering om een standbeeld aan Quenten Massys op te richten, heeft de *Rubenskring* eenen wedstrijd uitgeschreven tot het opstellen eener *Levensschets van Quenten Massys voor het volk.* Het werk moet in het Nederlandsch worden opgesteld De prijs zal bestaan in een zilveren verguld eermetaal met diploma. Het bekroondewerk wordt op de kosten des Krings uitgegeven. 25 ex. worden den schrijver gezonden. - De opstellen voor 1 Augusti 1881 te zenden aan den voorzitter des krings, M.K. Heinz, Greinstraat, 34.

- De afdeeling *Davidsfonds* van Gent heeft de volgende prijsvragen uitgeschreven: 1° Een klein drama, uitsluitend samengesteld uit mansrollen; 2^{e} een blij- of kluchtspel, insgelijks zonder vrouwenrollen. Prijzen: voor het drama 200 fr. en eene vergulde medalie; voor het blij- of kluchtspel 125 fr. en eene vergulde medalie. Al de nederlandsche schrijvers worden tot den prijskamp toegelaten.

De mededingende handschriften moeten vóór 1 september 1881 vrachtvrij ingekomen zijn bij den heer A. Siffer, Gent, Hoogpoort, secretaris der Gentsche afdeeling *Davidsfonds.*

- In den Tooneelstrijd te Hoorn werd de eerste prijs toegewezen aan de vereeniging *Jan Van Beers* uit Utrecht; de tweede aan *Genestet* (Utr.); de derde aan *Amicitia* uit Steenwijk. - Eervolle melding aan *Thalia* uit Amsterdam.

- *De Zweep* van Brussel maakt, bij 't sluiten van het tooneeljaar, eene vergelijkende statistiek der oorspronkelijke of vertaalde stukken, die te Brussel, te Gent en te Antwerpen, (de drie bezoldigde nederlandsche schouwburgen in België) werden opgevoerd. Volgens die tabel heeft *Brussel* 301 bedrijven van oorspronkelijke stukken en slechts 225 van vertaalde gespeeld; - *Antwerpen* slechts 176 oorspronkelijke bedr., en 248 vertaalde; - *Gent...* Voor Gent worden de juiste cijfers niet opgegeven; maar wel gezegd dat ook daar, evenals

te Antwerpen, minder nationale dan vreemde stukken werden opgevoerd. - *De Zweep* besluit dat Brussel dus op dit gebied de palm behaalt.

- *De Portefeuille* is van uitgever veranderd. Dit letterkundig weekblad verschijnt thans bij Olivier te Amsterdam.

- De Koning der Nederlanden heeft de toelage aan het *Nederlandsch Tooneel* verhoogd met 10,000 gulden en alzoo gebracht op 25,000 gulden. De toelage aan de *Tooneelschool* is teruggebracht op 5000 gulden. Bovendien heeft Z.M. besloten telken jare eene gouden, twee zilveren en twee bronzen medaliën uit te loven voor leerlingen, die met het beste gevolg hun eindexamen afleggen. 's Konings bijzonder archief betreffende tooneelzaken, is ter beschikking van den raad van beheer gesteld. De Vereeniging is mede uitgenoodigd met haar gezelschap aanstaanden zomer voorstellingen op het Loo te komen geven.

- Het comité van het Mannheimer Hoftheater heeft een prijs van 1000 mark uitgeloofd voor het beste nieuwe treurspel, dat naar den prijs zal dingen. De aanleiding tot deze prijsuitschrijving is het feit, dat ophanden is de dag, waarop vóór 100 jaar *Die Räuber* voor het eerst werd opgevoerd, nl. op 13 Januari 1782.

- In de maand Mei zal een nieuw werk in twee deelen van Victor Hugo het licht zien, getiteld: *les Quatre vents de l'esprit.*

- De Parijsche *Globe* kondigt aan, dat hij een nieuwen roman zal geven van Emile Zola, getiteld: *Stendhal.* Den 31sten Maart zal het eerste feuilleton er van verschijnen. Na *Stendhal* volgt een nieuw werk van Alphonse Daudet: *Histoire de mes Livres.*

- Na haar terugkeer uit America zal Sarah Bernhardt in Amsterdam en den Haag optreden. Een minimum van 4000 fr. per avond is haar verzekerd.

- De dichter Henry W. Longfellow, heeft onder dagteekening van 21 Februari jl. zijn gevoelen doen kennen over de Nederlandsche *Dante*-vertaling van Mr Joan Bohl. Eenige jaren geleden leverde de beroemde Amerikaan zelf van de 'Goddelijke Komedie' eene vertolking, welke alle bestaande in nauwkeurigheid overtreft, doch rijmloos is; bovendien verstaat Longfellow, wegens zijn verblijf in Nederland, onze

taal en is dus een bij uitstek bevoegd beoordeelaar. Long-fellow wenscht Mr Bohl geluk met zijn werk en verzekerd dat hij met groote belangstelling het *derde* deel dezer vertaling te gemoet ziet.

Volkswetenschap.

- Bij den uitgever G.J. Groese te Utrecht is, onder den titel *De Natuur*, een populair-wetenschappelijk maandschrift tot stand gekomen, dat ten zeerste de belangstelling van elken beschaafden lezer verdient. Dit tijdschrift zal in eene onloochenbare leemte voorzien, omdat het in een helder wetenschappelijken, en tevens aangenamen, aantrekkelijken stijl wordt opgesteld, zoo dat het door het volk met smaak kan worden gelezen. Het populariseert de wetenschap in den goeden zin van 't woord, en wat hiertoe natuurlijk veel bij draagt zijn de talrijke afbeeldingen, waardoor de meeste artikelen worden verduidelijkt en het tijdschrift opgeluisterd. - Tot nog toe verschenen drie afleveringen. Later hopen wij op *De Natuur* nader terug te komen; thans zij gezegd dat reeds deze drie nommers van aard zijn, om te doen zien welke leerrijke en aangename lectuur men te verwachten heeft. Behalve verscheidene bijdragen op 't gebied van land- en volkenkunde natuurlijke geschiedenis, enz. heeft men daarin zeer lezenswaardige artikelen over de nieuwste ontdekkingen en uitvindingen op het gebied der wetenschap.

Beeldende kunsten.

- Twee Antwerpsche historieschilders, de heeren Wittkamp en Van der Ouderaa hebben gansch belangloos hunne medewerking verleend aan de restauratiewerken die in het slot te Muiden worden ondernomen. De heer Wittkamp schilderde het portret van Barleus; de heer Van der Ouderaa dat van den Drossaert. Beiden schijnen in die taak op meesterlijke wijze geslaagd te zijn.

- Naar aanleiding eener uitstekend bewerkte vertaling, wordt in de Duitsche pers met uitbundigen lof gesproken over Max Rooses' meesterlijk gewrocht *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool.* Zeker zal de wèl verdiende hulde, door het geleerde Duitschland aan onzen talentvollen taalbroeder gebracht, krachtig tot zijnen kunstroem bijdragen.

Vlaamsche taalbelangen.

- Een vertoogschrift, door niet minder dan **109** leden der Gentsche Balie onderteekend (waaronder de uitstekendste rechters en advokaten) is aan de Kamers gestuurd geworden, om, met het oog op de toepassing der Wet van 1873, van de Wetgevende Macht de volgende wetsbepalingen te verzoeken:

1. 'Wanneer in eene strafzaak, waarin verscheidene personen betrokken zijn, de rechstpleging in het Nederlandsch wordt gevoerd, zal het Openbaar Ministerie zich uitsluitend van die taal moeten bedienen, indien zij door al de betichten verstaan wordt en één hunner er zijne verdediging laat in voordragen.'

2. 'De ambtenaren der gerechtelijke politie in de Vlaamsche gewesten zullen hunne processen-verbaal in het Nederlandsch moeten opstellen. De verklaring van elken getuige of verdachte zal worden opgeteekend in de taal, waarin hij ze heeft afgelegd.'

Door den heer Bockstael werd er in de Kamer verslag over uitgebracht, alsook over een gelijkaardig stuk van den *Snellaertskring.* De heeren De Vigne en De Laet hebben de vraag ondersteund. Er is ten slotte beslist, dat de verslagen zullen worden gedrukt, uitgedeeld, en - later besproken.

- De heer Van der Kinderen heeft in het Parlement, met evenveel talent als overtuiging, de verschillige hervormingen verdedigd door den *Onderrichtsbond* ontworpen, betrekkelijk het gebruik onzer taal in 't Middelbaar Onderwijs. Een nog radicaler voorstel werd in 't midden gebracht door den heer Coremans. Edoch aan geen van beiden werd door 't Ministerie voldoening gegeven. De heer Minister Van Humbeek heeft geantwoord: dat het voor 't oogenblik niet praktisch mogelijk was verder te gaan dan tot hetgeen hij reeds voor 't Vlaamsch in 't Middelbaar Onderwijs had gedaan. Overigens is er eene aanzienlijke verbetering in den toestand gebracht, vermits thans het programma een *gelijk* getal uren aan het Vlaamsch als aan het Fransch toekent. Ook zal, voor de Vlaamsche provinciën, buiten den leergang tot het aanleeren der moedertaal, nog een andere cursis in die taal worden gegeven.

Toonkunde.

- Op het laatste Concert onzer *Société de Musique* (2g Maart jl.) werden o.a. een aantal liederen van Waalsche en Vlaamsche componisten uitgevoerd, nl. Radoux, Mathieu, Hutoy, Michotte, Jouret, Blockx, Blaes, Waelput, Huberti, Meiroos (Noordnederlander) en Peter Benoit. Daarbij ook een drietal koren: *L'Eté* van Soubré, *Op den stroom* van Blockx, en *Het Dietsche Bloed* van Benoit. Dit laatste stuk, een vierstemmig madrigaal (poëzie van Dr C.J. Hansen) werd geschreven voor het laatstgehouden Nederlandsch Congres te Mechelen, doch was door een onvoorzien toeval aldaar niet kunnen uitgevoerd worden.

- Wambach's cantate: *Mozes op den Nijl* (gedicht vae wijlen Edm. Van Herendael) is met veel bijval in den ‘Katholieken Kring’ uitgevoerd geworden. 't Is een nieuwe zegepraal voor de jonge Vlaamsche Muziekbeweging en ook voor de Antwerpsche Muziekschool, waar Wambach studeerde onder leiding van Peter Benoit.

- Ten voordeele der everstroomden in Vlaanderen, heeft de heer Haemers-Van Ackere, liefhebbere-omponist te Dixmude een paar romances uitgegeven, getiteld: *De kantwerkster*, poëzie van Mevr. Van Ackere en *La Branche d'amandier*, poëzie van Lamartine.

- Tot leden der Commissie van den onlangs door 't Staatsbestuur ingestelden *Conseil de perfectionnement* op muziekaal gebied, werden benoemd de heeren F.A. Gevaert, Peter Benoit, Th. Radoux, J. Van den Eeden en Ad. Samuel.

- Op 5 April jl. werd te Rotterdam, onder leiding van den heer L.F. Brandts-Buijs, het *Kinderoratorio* van De Geyter en Benoit uitgevoerd. - Van eenen anderen kant kondigt men de aanstaande uitvoering aan der *Rubenscantate* in Arnhem.

- Men weet dat de wereldberoemde componist Liszt eerlang in Antwerpen komt. Een groot Festival, uitsluitelijk uit werken van Liszt samengesteld, wordt door de *Société de Musique* voorbereid; iets in den aard van het Festival-Gounod. Andermaal is de hooge leiding van dit belangwekkend Kunstfeest aan Peter Benoit opgedragen, en dit wel op verzoek van Liszt zelf - De studiën voor het Festival zijn reeds druk aan den

gang en hier ontbreekt het niet, om deze grootsche onderneming schitterend te doen gelukken.

- Onder leiding van den componist werd te Keulen voor een zeer talrijk publiek, Nicolaï's oratorio *Bonifacius* uitgevoerd. Het werk was door het 'Kirchenverein' met veel zorg ingestudeerd geworden. Zoowel de koren en 't orkest als de solisten, alles droeg tot een schitterenden uitslag bij. De *Kölnische Zeitung*, die het werk van den Nederlandsche toondichter zeer gunstig beoordeelt, zegt dat dit oratorium ongetwijfeld nu in alle groote steden van Duitschland zijnen weg vinden zal.

De solo's waren aan mej. Sofie Bosse, sopraan (onderwijzeres voor den solozang aan het Keulsche Conservatorium) benevens de heeren J. Blumenthal (bariton) en Max Fried länder, bas (uit Londen) toevertrouwd. Laatstgenoemde werd evenwel genoodzaakt eenige dagen vòòr de uitvoering, zich te verontschuldigen wegens zware verkoudheid; gelukkig vond men in den heer Ch. Du M..., een zeer muzikaal dilettant te Keulen, in het bezit van een zeer fraaie basstem, een waardig plaatsvervanger die, ondanks de weinige dagen die hem tot het bestudeeren der hoofd-solo-partij overbleven, ze op zich nam en hoog verdienstlijk voordroeg. De twee reeds genoemde solisten kweten zich op waarlijk uitstekende wijze van hunne taak.

Namens eenige Nederlanders, leerlingen van het Keulsche Conservatorium, werd den componist door den jeudigen heer Zeldenrust (uit Amsterdam) in de pauze een frissche lanwerkrans aangeboden, onder warme toejuichingen van het publiek en fanfaren van het orkest; ze draagt het opschrift: '*Ter herinnering aan de eerste uitvoering van* Bonifacius *te Keulen*, *op* 5 *April* 1881, *heer W.F.N. Nicolaï aangeboden door vele landgenoten.*'

Onze welgemeende gelukwenschen aan Nicolaï.

Dat eischt geen spoed.[1]

Voor 't uur van nood, den tijd des ouderdoms,
Vergaar, zoolang het is in uwe macht:
De morgenzon schijnt niet meer in den nacht...

I.

Ik zal u niet zeggen of het dorp Repton, waar de broeders John en Karel Adams vroeger samen verbleven, dicht of ver van Londen is.

Hetzij u voldoende te weten dat het een schoon dorp is.

Ook, toen John Adams bleef staan, nu zoo wat vijf en dertig jaar geleden, op de kruin van Repton-Hill, en dat hij daar beneden zag, de huizen - de kleine kerk, waarvan het van versiering ontblootte portaal van twee edele ijpen voorzien was, onder welks takken hij zich zoo dikwerf had neergezet, de murmelende rivier, waarin hij zoo dikwerf had gevischt - den bogaard kriekelaars, waaraan rijpe vruchten als koraalbollen hingen; - als hij daar beneden zag, zeg ik, al die duurbare huiselijke gezichten - zóó aanzag ze ieder inboorling van Repton - toen vroeg John Adams zich denkelijk af, of hij wijs had gehandeld met aan zijnen broeder zijn deel der wèl bebouwde hoeve te verkoopen, die bij den dood huns vaders gelijk tusschen hen werd verdeeld.

Die hoeve, bijna geheel gelegen in de omheining der afsluiting, strekte zich uit links van de plaats waar hij zich bevond. Hij beschouwde de weiden versch ontdaan van hun loof en genoot de welriekende geuren verspreid door het versche hooi; hij zag de nog niet binnen gedane oogsten vol rijke beloften; en het vadsige vee zich wentelende in het stille water van het groote voorhof.

In eene afsluiting, daarvoor opzettelijk gemaakt, weidde het oude paard, dat zijn vader gedurende de laatste vijftien jaren zijns levens had bereden.

(1) Vrij naar Mistress S.C. Hal.

Het dier, welks oogen verzwakt waren, leunde den kop op den barreel, hem half omkeerende, zooals hij het zich inbeeldde, naar den heuvel van waar hij het bemerkte.

Het is waarlijk zonderling dat kleine dingen soms het hart der sterkste mannen kunnen bewegen, ja, en wat moeielijker is, dat der hoogmoedigsten!..

John Adams gevoelde nochtans op dit oogenblik geen berouw, zijne schoone akers land aan zijn broeder Karel te hebben verkocht.

Hij was vol van het belang dat het bezit eener aanzienlijke somme gelds aan een jongeling geeft, die zich bijna zonder kans van gelukken, in eene moeilijke loopbaan gewaagd heeft, waar men, om te zegevieren, uiterlijk vertoog maken moet; en John Adams had juist aan zijn eenvoudigen naam de twee hoofdletters gevoegd: M.D.

Nochtans, ofschoon hij niet eene enkele reden van verdriet had, en in spijt van het geweten zijner vergrootte macht, bleef hij naar den kant van de arme oude Ball zien, totdat de tranen hem in de oogen kwamen.

Met de herinnering aan zijnen vader, door het zicht van het in zijnen dienst verouderd dier opgewekt, kwam hem de herinnering aan zijne ongeregeldheden, zijne gewoonten, zijne uitdrukkingen te binnen. Hij verwonderde zich, naarmate ze als voor eene monstering voorbij gingen, de duurbare oude korzelig en vervelend te hebben kunnen vinden.

Veel meer, de talrijke aanhalingen die hij deed uit *Poor Richard*, schenen hem voor de eerste maal het gevolg eener gewone voorzichtigheid toe; en, de ruwe, maar wijze verzen, die hij ten antwoord gaf, als, in de vreugde zijns harten, hij hem zegde dat hij waarlijk van eene oude dame, moeder van drij huwbare dochters, vijf guiniën honorarium had ontvangen (hij zegde bijvoorbeeld niet waarom aan zijnen vader) sloegen sterker zijn geheugen dan ooit zijne ooren:

> Voor 't uur van nood, den tijd des ouderdoms,
> Vergaar, zoolang het is in uwe macht:
> De morgenzon schijnt niet meer in den nacht...

Hij herhaalde dien laatsten regel verscheidene malen, evenals zijn vader; maar daar zijne morgenzon op dit oogenblik schitterde, is het niet te verwonderen dat die herinnering vervloog, den indruk niet makende dien zijn vader, lang te voren, op hem had weten te weeg te brengen

II.

Een jong, ongehuwd en schoon dokter, ongeveer drij duizend pond in den zak en ‘schoone hoop’ hebbende, is goed te verschoonen als hij luchtkasteelen bouwt.

Eene zeer verstandige oude dame zegde mij eens:

- Degenen die er geene op aarde hebben, zijn te verschoonen als ze de hunnen in de lucht bouwen; en degenen die de hunnen op aarde hebben, kunnen zich daarmede bevredigen.

Zoo, nochtans, was John Adams niet.

Hij bouwde en bouwde, trapsgewijs naar de werkelijkheid zijns toestands klimmende.

Welke macht gaven hem drie duizend pond niet?

Hij was benieuwd te vernemen of dokter Lee hem nu den rug zou toekeeren, als zij elkander voor eene raadpleging zouden ontmoeten; en of mister Chubb, de apotheker van het graafschap, hem nòg spottend zou vragen of hij zijne eigene voorschriften lezen kon?

Dan droomde hij opnieuw.

Deze gedachte was op dit tijdstip zoo onbepaald, dat het niet anders dan een droom kon worden genoemd.

Zou het niet verkieslijker, voordeeliger zijn, geheel de uitoefening van zijn ambt op den buiten optegeven, om zich in de hoofdstad, te Londen te vestigen?

Duizend pond, met verstand uitgegeven, met eenige aanbevelingen, zouden te Londen, veel doen - en die som was nog het derde niet van zijn erfdeel!....

Dit grootsch gedacht verdreef alle herinnering aan het verledene, al het gevoel van het tegenwoordige.

De toekomst? Geheim...

III.

Vijf jaren zijn verloopen.

Dokter John Adams bewoont een klein, maar prachtvol huis, in de buurt van Mayfair.

Als men de wereld gelooft, heeft hij een voortreffelijk huwelijk gedaan.

Hij heeft eene zeer schoone, hoog vermaagschapte juffer gehuwd; zij gaat door voor persoonlijk fortuin te bezitten, omdat, ofschoon eerst beginnend jong dokter, dokter Adams een groote trein voert.

Zijn broeder Karel bewoont altijd de oude hoeve, waaraan hij, buiten de noodzakelijke herstellingen, weinig heeft veranderd. Nochtans, heeft ook hij eene vrouw genomen - een welopgevoed, beminnelijk, niet te min werkzaam jong meisje, wier huwelijksgift te klein was, om als bijzonderste verdienste in zijne oogen te hebben gegolden.

Men mag dus zeggen dat de twee broeders langs de goede deur de wereld zijn ingetreden.

IV.

De lezer heeft begrepen dat Karel Adams, die het besluit genomen had in zijn geboortedorp te leven, en te blijven wat zijn vader en grootvader waren, dat is te zeggen een eenvoudig landedelman, en dat wel eerder op een kleinen dan op een grooten voet, dat Karel in zich niet één dezer prikkels van den hoogmoed gevoelde, die de krachten aanzetten en den moed verhoogen.

Karel Adams had juist genoeg van hetgeen men zegt als het vuur te zijn, ‘een goed bediende, maar een slecht meester,’ en dat deed hem gehoorzamen aan de ingevingen der voorzichtigheid - en van de Voorzienigheid had hij de gave, die we misschien boven al het ernstigst moeten wenschen voor degenen wier welzijn we willen verzekeren.

Ten einde te beletten dat het deel der erfenis, dat aan zijnen broeder toekwam, in vreemde handen viel, had hij schulden gemaakt.

Maar terwijl hij aan zijne landen alles besteedde wat noodig was om de opbrengst te vermeerderen, verminderde hij al zijne andere uitgaven, op krachtige wijze daarin bijgestaan door zijne vrouw, die besloten had stil te leven, met de grootste spaarzaamheid, tot dat kapitaal en intresten waren terugbetaald.

Karel beweerde dat, zoo de schijn dien een man zich geeft, niet beantwoordt aan zijne middelen, dit eene schuldige poging is om het publiek te bedriegen; terwijl John het hoofd schudde en antwoordde dat het Karel wel gemakkelijk was dit te zeggen, daar niemand er zich aan verwachtte, dat de zak, waarin hij zijn graan naar de markt droeg, van fijn hollandsch lijnwaad was, maar dat het aan iemand, die een liberaal ambt uitoefent, onmogelijk is zich te Londen staande te houden zonder te 'schijnen.'

Bij die woorden haalde Karel de schouders op, God dankende over de gunst die hij hem gedaan had hem te Repton te laten leven.

V.

In den loop der volgende jaren, ontmoetten de twee broeders zich zelden, daar ze door hunne verschillende positie zich in verschillende werkkringen bewogen.

Het was niet mogelijk te zeggen wie van beiden het welvarendste was.

Dokter Adams deed verscheidene gelukkige genezingen, en door zich op die wijze te doen kennen, had hij weldra talrijke zieken uit den middenstand - dat wil zeggen noch zeer rijk noch zeer arm.

Hij bezat een waarlijk zacht en beleefd karakter en was vriendelijk en oplettend voor allen, en het was een feit dat die zijner zieken met een klein vermogen, langer gezond bleven, dan degenen die groote goederen bezaten.

Zijne vrienden schreven dat zoowel aan zijne menschlievendheid als aan zijne bekwaamheid toe; zijne vijanden beweerden dat hij van de 'arme klanten' niet hield.

Er was misschien eene mengeling van waarheid in die twee verklaringen.

Het geld dat de dokter voor zijn deel land had ontvangen, was verteerd, daar valt niet aan te twijfelen, voordat zijne inkomsten de hoogte zijner uitgaven hadden bereikt.

Vreemd om aan te stippen, op het tijdstip dat zijn broeder, de pachter, al zijne leeningen had terugbetaald, zat John Adams in schuld, niet voor eene groote som, maar genoeg om zijnen ‘schijn’ tot een zeker punt verdacht te maken.

Die geldverlegenheden, wij moeten hem dit recht laten wedervaren, waren niet van langen duur.

Hij werd de verlangde dokter; en vóór dat de welstand hem het hoofd had gedraaid, hij had door den toevloed van rijkdom, al zijne schuldeischers betaald. Dan was zijne vrouw het met hem eens ‘dat ze volgens hun verlangen konden leven.’

VI.

Het gebeurde dat Karel Adams tegenwoordig was, toen die opmerking gemaakt werd.

Die omstandigheid spreekt in het voordeel der twee broeders, daar ondanks hun verschilligen stand in de maatschappij, de genegenheid hunner kindsheid niet het minst was verkoeld.

De geldkwestiën der eerste tijden die, gewoonlijk en al te dikwijls de oorzaak zijn van oneenigheid tusschen de leden eener familie, hadden in niets hunne wederzijdsche gevoelens veranderd.

Zij zagen elkander minder, maar altijd met vreugde, en zij scheidden met leedwezen.

- Waarlijk! riep de dokter zegevierend uit en een blik rond zijn prachtig vertrek werpende, terwijl hij zich op een *lange-stoel* uitstrekte - een toen nieuw prachtmeubel - waarlijk! het is een aangenaam gedacht te weten dat men zonder schulden is.

- ‘En nochtans’ zegde zijne vrouw, zou het niet voorzichtig zijn dat te herhalen in den kring onzer kennissen.

- ‘Waarom niet?’ vroeg Karel.

- ‘Omdat zulks bewijzen zou dat wij er gehad hebben,’ antwoordde de dame.

- ‘In elk geval,’ zei John, zal ik me niet te verwijten hebben nuttelooze uitgaven te hebben gedaan, daar ik eerst gedacht heb om mijne schulden te betalen; nu kan ik geheel volgens mijne fantazie leven.

- ‘Ik geloof het niet,’ sprak Karel.

- ‘Gij gelooft het niet!’ hernam Mistress Adams op verwonderden toon.’

- ‘Ik geloof het niet!’ riep John uit. ‘Ben *ik* het niet die het geld verdien?...’

- ‘Toegestaan, waarde vriend: zeker verdient gij het,’ zegde Karel.

- ‘Waarom zou ik het dan niet kunnen verteeren zooals mij het best bevalt? Bestaat er eene reden die mij beletten zou aldus te handelen?’

Als om een dramatisch effekt te geven aan de meening van Karel, opende de voedster op dit zelfde oogenblik de deur en vier kleine kinderen snelden de kamer binnen.

- ‘Ziedaar vier redenen om uwe inkomsten niet volgens uw eigen fantasie te verteeren; tenzij het niet in uw plan valt *hun* iets achter te laten,’ antwoordde Karel zeer ernstig.

- ‘Het is mijne overtuiging,’ merkte Mistress Adams aan, op den half gekwetsten toon eener zwakke vrouw, als zij de waarheid verneemt, ‘dat John niet noodig heeft er aan te worden herinnerd, welke zijne verplichtingen jegens zijne kinderen zijn. Hij was altijd de liefderijkste der vaders.’

- ‘Een vader kan liefderijk en onzinnig zijn,’ zegde Karel, die bezonder engelschman was in zijne manier van raad geven. ‘Wat mij betreft, ik zou mijne kleine Mary en Anna niet kunnen omhelzen als ik des avonds naar bed ga, indien ik niet gevoelde dat ik reeds iets vergaarde, dat vermeerdert om hun later te laten leven, - een steun dien ze boven alles zullen noodig hebben, als hunne ouders hun zullen ontnomen zijn, zooals dat in den loop der jaren moet geschieden.’

- ‘Zij zullen trouwen,’ zegde Mistress Adams.

- ‘Dat is twijfelachtig,’ antwoordde Karel. De vrouwen

zijn op onze dagen zeer afhankelijk. Wat ervan zij, zoo God me zegent, wil ik dat mijne dochters, als ze schoon zijn, nooit uit armoede gedwongen zijn eene onwaardige verbintenis aan te gaan; en dat, zoo ze leelijk zijn, zij genoeg hebben om te leven zonder echtgenoot.'

- 'Gij kunt dat gemakkelijk doen, Karel,' zei de dokter, 'daar ge groote akers land hebt om u te onderhouden; daar ge tot niet ééne uitgave, tot niet ééne pralerij verplicht zijt. Gij kunt van den maandag morgen tot den zaterdag avond uwe linnen kleederen, die bij u gesponnen werden, aanhouden, gij geeft nooit anders aan uwe bezoekers dan bier, dat bij u gebrouwen werd, aalbezienwijn, of, bij toeval, eene flesch porto; terwijl ik - de hemel helpe me! - verplicht ben ijlings te vertrekken met een prachtrijtuig, genoodigden te ontvangen, en voor mijn ambt den schijn te hebben veel geld te winnen, wanneer meermaals een guinie eene gansche week in mijnen zak alleen blijft.

- 'Ik wil u over het verledene niet spreken, John,' zei Karel, 'onze gedachten stemmen nu beter overeen dan tien of twaalf jaar geleden. Ik wil over het toekomende en tegenwoordige spreken. Nu zijt ge van uwe schulden ontslagen, in de kracht der jaren, en ge trekt een schoon inkomen; maar, wat ik u bidden mag, verteer het niet zooals het komt. Leg wat op zijde voor uwe kinderen, voorzie in hunne toekomstige behoeften door eene verzekering op het leven of door eenig ander der talrijke middelen die tot ons aller beschikking staan. Laat u door de gezondheid niet verraden, of medeslepen door de bekoring uitstalling te maken en eene inkomst geheel te verteren, waarvan het wezen volstrekt van het toeval afhangt.'

- 'In waarheid,' murmelde Mistress Adams, 'ge zijt in staat iemand wel bezorgd te maken!'

Karel bewaarde het stilzwijgen, en wachtte op het antwoord zijns broeders.

- 'Mijn waarde Karel,' zegde deze eindelijk 'er is veel waarheid in wat ge zegt - zeker veel; maar ik kan mijne levenswijze niet veranderen, hoe vreemd u dat ook moge

schijnen. Zoo ik veranderde, zou ik mijne zieken verliezen. En vooreerst, moet ik mijne kinderen opvoeden; dat is een noodzakelijke plicht, niet waar?'

- 'Voorzeker. Dat is een deel van den voorraad waarover ik gesproken heb - maar niet alles, een deel slechts. Zoo gij de middelen hebt beiden te geven, is het uwe plicht het te doen; en die middelen hebt ge. Wat zeg ik?... Waarde zuster,' ging Karel voort, zich naar Mistress Adams keerende, 'wees niet verstoord of lastig op mij. Ik spreek voor het geluk, voor het welzijn uwer kinderen; het is om te voorkomen dat ze door de praktiek kennen wat wij kennen door de leer, - te weten, dat de wereld hard, ruw, ongevoelig is voor degenen die hare hulp behoeven. Het is om te voorkomen dat ze een mogelijk ongeval ondervinden.'

Mistres Adams barst in tranen los en verliet de zaal. Van toen af was Karel overtuigd dat ze de gedachten niet deelde, die hij had uitgedrukt.

- 'Zeker,' zegde John, 'ik wil dat mijne kinderen iets vinden; maar dat eischt geen spoed, en...'

- 'In *dit* geval, mag men niet aarzelen, onderbrak Karel; ieder mensch wil dat zijne kinderen iets vinden. God beware me een mensch te veronderstellen, slecht genoeg om te zeggen: Aan mij zijn die kinderen verschuldigd op de wereld te zijn gekomen. Ik heb ze aan de weelde gewoon gemaakt, die ik zelf genoot, en nu zal ik hun van dit alles beroofd laten en ze zullen hunnen weg zelf in de wereld moeten zoeken. Niet een enkel mensch kan het gelaat dezer onnoozele kinderen aanschouwen, en dàt zeggen. Maar zoo ge niet een deel der middelen, welke gij bezit, besteedt om die kinderen het onverwachte der toekomst te besparen, dan handelt gij alsof ge besloten had hen in de onstuimige waters dezer stormachtige wereld te werpen.'

- 'Maar, Karel, het is mijn inzicht te doen al waar gij over spreekt. Het is niet te verwonderen dat de arme Lucy uwe woorden niet kan aanhooren, wanneer ik zelven, uw eigen en eenige broeder, ze streng en vol verwijten vind. Het is niet te

verwonderen dat dit het geval is; natuurlijk is mijn *inzicht* mijne kinderen iets na te laten.'

- 'Doe het dan,' zegde Karel.

- 'Waarom dadelijk? Ik wil het zóó; maar ik kan het *nu* niet. Ik heb reeds gezegd dat er geen haast bij is. Ge moet me een weinig tijd geven...'

- 'Er zal een dag komen, mijn waarde John, dat, zonder woordspeling, de tijd u den tijd niet geven zal. Ge hebt over en weer uwe schulden verteerd, meer dan de vader van vier kinderen het recht heeft te verteren. De verplichtingen der ouders tegenover hunne kinderen, te dien opzichte, hebben zich met meer kracht dan gewoonlijk aan mijnen geest voorgedaan, want onlangs ben ik getuige der gevolgen geweest. Ik heb de ellende gezien die de nalatigheid veroorzaakt. Eene familie van Repton, is letterlijk zonder iets gelaten, door een man, die een ambt had, dat hem vijf honderd pond, per driemaanden betaald, opbracht.

- 'Die man, om de waarheid te zeggen, schijnt me niet plichtig. Wat kon hij terzijde liggen van vijf honderd pond per jaar? Hoe had hij met minder kunnen leven?' antwoordde de dokter.

- 'Hij moest met vier honderd pond leven en eene verzekering op het leven ten voordeele zijner kinderen nemen. Veel meer, ging Karel voort, met al de deftigheid die zijne gevoelens hem ingaven, de mensch die de voorzorg niet heeft de bestaanmiddelen zijner kinderen zonder steun te verzekeren, tot dat ze zelf in staat zijn in hunne noodwendigheden te voorzien, kan geen redelijk mensch worden genoemd. De wetten moesten een dergelijk mensch verplichten om voor een deel bijtedragen tot het vormen van een kapitaal, bestemd om de uitbreiding van de ergste der armoedes tegen te houden - degene die valt op de kinderen van goede geboorte, ten gevolge der nalatigheid of baatzucht der ouders. God, in zijne wijsheid, en voorzeker in zijne barmhartigheid, heeft de arme weduwe van den man op wien ik zinspeelde, eene maand na zijn dood, tot zich terug geroepen; en het kind, wiens voedsel, sedert zijne geboorte, met bitterheid gemengd was, volgde

haar eenige dagen later. Ik heb met eigene oogen gezien, zeven kinderen die de lijkbaar volgden, welke ze aan de openbare liefdadigheid verschuldigd waren; ik heb er drie gezien die door het armenhuis werden opgenomen en de vier oudsten verspreid in eenige medelijdende werkmansfamiliën, die beproefden hunne jonge zachte handen, gewoon aan de fijnheid der zijde, te gewennen aan de grove te huis vervaardigde stoffen. Ik vraag u, John Adams, hoe zal de man dezer vrouw, de vader dezer kinderen, voor God kunnen verantwoorden, als hem rekenschap zal worden gevraagd over zijn ambt van beheerder?

- 'Ik erken de waarheid van wat ge zegt - en het is waarlijk droevig,' merkte dokter Adams op. Ik wil iets doen om mijne echtgenoote en kinderen te verzekeren tegen de mogelijkheid van een dergelijk ongeluk, ofschoon ik verzekerd ben dat de familie van Lucy, welk ongeluk mij overkwame, zou komen, en...'

Karel onderbrak dezen zin, dien zijn broeder moeilijk kon voleinden.

- 'En moogt ge verhopen dat verwijderde bloedverwanten en zelfs nadere bloedverwanten zullen doen wat gij verwaarloosdet, gij wiens plicht het is? Of wilt ge deze duurbare wezens overlaten aan de vernedering der afhankelijkheid wanneer, door de opoffering of vermindering dezer prachtige kleederen, die, zoo men er niet met zorg op waakt, in getal toenemen en ten laatste noodzakelijk worden, gij hun het noodige en de onafhankelijkheid kunt nalaten? Wij rekenen allen op de bedaardheid van het doodsbed - verschrikkelijk genoeg, zooals het komt - verschrikkelijk zelfs, wanneer we door de duisternis heen de opkomende zon der rechtvaardigheid in vollen glans zien verschijnen: - verschrikkelijk, ofschoon onze hoop groot zij in Hem die onze sterkte is; maar zoo wij ons schuldig gevoelen de plichten te hebben verwaarloosd, die we op aarde moesten vervullen, dan zal de vallei van de schaduw des doods waarlijk somberzijn... Ik zou nochtans den schijn niet willen hebben, waarde broeder, u eene preek te houden, maar wel u eene waarheid te doen begrijpen; en ik heb

de hoop dat gij de mogelijkheid zult weten te vermijden, dat die duurbare kinderen gevoelen wat ze zullen moeten gevoelen, verdragen wat ze zullen moeten verdragen, zoo gij naar de andere wereld vertrekt zonder uwe verplichtingen te hebben gehouden jegens hen, en, door hen, jegens de maatschappij, op dit punt.

VII.

Als Mistress Adams dienzelfden dag haren schoonbroeder aan tafel ontmoette (het was vóór vijf en twintig jaar nog de gewoonte in den dag het middagmaal te gebruiken) scheen zij gekrenkt.

Zij toonde zich natuurlijk welopgevoed en kalm, maar het was stellig dat Karel haar mishaagd had.

Op tafel was alles om ter best, volgens gewoonte.

Onder de gasten was er niet één die den dokter niet overtrof in stand of fortuin en deze bezonderheid was allen bekend.

Lieden die hooger willen springen dan ze kunnen, maken somtijds een valschen stap, maar altijd een gevaarlijken.

Als Karel de blikken wierpop het prachtig zilverwerk en de goed geoefende bedienden; als de kinderen, bij het einde van het maal, werden binnengeleid, en ieder genoodigde hunne schoonheid roemde - drukte eene onvrijwillige huivering zijn hart samen en hij beschuldigde zich bijna van eigenbelang door zich voldaan te gevoelen bij de gedachte aan den vergaarden voorraad voor zijne eigene kleinen, die even schoon, even goed opgebracht en even gelukkig waren in hun duurbaar buitenverblijf.

Den volgenden dag, begaf hij zich terug naar Repton, gerustgesteld door de belofte die zijn broeder hem voor zijn vertrek had gedaan, van waarlijk eene groote som terzijde te leggen om eene regelmatige verzekering op het leven te nemen.

VIII.

- ‘Mijn waarde John,’ sprak de vrouw van den dokter, wanneer brengt men het nieuwe rijtuig? Ik dacht dat het

overeengekomen was dat het deze week moest afgeleverd worden? Het oude scheen vandaag wel oud, als ge zijt uitgegaan voor uwe bezoeken, juist op 't oogenblik dat dokter Fitzlane voorbij reed in zijn nieuwe, chocolaadkleurige halfkoets. Het lijdt geen twijfel of dit chocolaadkleurig rijtuig, met blauw gevoederd en de livreis insgelijks blauw, moet schoon zijn.

- 'Goed, Lucy, ik denk dat dit te licht is, - de livrei, wel te verstaan, - voor een M.D., minder schreeuwende kleuren passen veel beter. Wat een nieuw rijtuig betreft, ik heb het niet vast besteld. Ik zie niet in waarom ik mijne zaken niet zonder dat zou kunnen doen. Ik ben bijna van gedacht er mij van te berooven en voor iets anders het geld te gebruiken bestemd voor mijn eigen rijtuig.'

- 'Voor wat?'

- 'Eene verzekering op het leven te nemen. Er is veel waarheid in wat Karel voor eenige dagen zegde, ofschoon hij een weinig ruw spreekt, wat niet in zijne gewoonten is; maar hij verstond de zaak en ik versta ze ook; het is dus mijn inzicht, zooals ik zeg, in onze uitgaven zachtjes te gaan - ten minste tot het volgend jaar - en het gespaarde geld te gebruiken om eene verzekering te nemen.'

IX.

Het is moeielijk te gelooven dat eene vrouw, in den toestand van Mistress Adams, tegenwerpingen maakte op een plan zoo stellig in haar voordeel en in het voordeel harer familie; maar zij was eene dier personen die eenen tegenslag der fortuin niet gaarne als mogelijk aanzien - die de zorgen zoolang mogelijk verwijderen - en die meer genoegen scheppen in het tegen-tegenwoordige mild zijn, dan in het sparen voor de toekomst.

- 'Ik ben zeker,' zegde zij op dien half gemaakten, half knorrigen toon die een zwakken geest verraadt - ik ben zeker dat, zoo mij eenig ongeluk gebeurde, ik van den slag zou sterven, en mijne familie zou gansch natuurlijk in de noodwendigheden mijner kinderen voorzien. Ik kan de gedachte niet verdragen eenig voordeel uit uwen dood te trek-

ken. En waarlijk, de zaken gingen niet zooals ze gaan, - en dokter Leeswor, twee deuren verder, heeft een zoo schoon rijtuig gekocht - uwe zieken zijn ten minste tweemaal zoo sterk als de zijnen; en dan, waarde John, ge waart nimmer zoo gezond; het is niet noodig die verzekering te nemen, die me zooveel leed doet. Na den aankoop van een nieuw rijtuig, kunt ge beginnen te sparen en in eenige jaren zult ge genoeg voor de kinderen verzameld hebben; en ik zal de doodende gedachte niet hebben dat een levend wezen van uwen dood zal genieten. Lieve John, ik bid u, denk niet aan die verzekering, die me zooveel leed doet; dat is misschien goed voor een man als uw broeder - een man zonder smaak; maar die er juist aan houdt zich de zedelijke kwelling van een dergelijk vooruitzicht te geven.'

Mistress Adams sprak nog lang; en de dokter die de praal beminde en die niet wenschte dokter Leeswor, zijn bijzonderen mededinger, of zelfs dokter Fitzlane, meer geroepen dan hij te zien, voelde zich sterk genegen om een nieuw rijtuig te laten komen. Hij dacht dat het zeker aangenamer zijn zou te sparen dan te verzekeren, hij besloot te beginnen zoodra het nieuwe rijtuig was aangekocht.

Als de lieden in welstand verkeeren, dan doen een tiental of een twintigtal ponden weinig; maar het is wel moeielijk zich van die gewoonten van verkwisting te ontdoen.

Talrijke zaken verzetten zich in het vervolg het plan van den dokter, nl. te sparen, ten uitvoer te brengen.

Mistress Adams werd ziek en een verblijf voor een of twee winters in den vreemde werd noodzakelijk. De oudste der jongens moest naar Eton gaan. Daar hunne moeder niet te huis was, werden de kleine meisjes naar de school gezonden.

Hoe slecht het huisbeheer van Mistress Adams ook was, was het toch altijd beter dan hare afwezigheid.

Hadde de dokter zijne ontvangsten gestaakt, dan hadden 'zijne vrienden' beweerd dat zijne zaken niet goed stonden, en zijne zieken hadden hem minder bekwaam gedacht; daarbij ondanks zijne lasten die verzwaarden, vond hij dat hij mid-

delen genoeg had niet om te sparen, maar om te verteren zonder schulden te maken of zonder gehinderd te zijn.

Dikwerf kwam de belofte, aan zijnen broeder gedaan, hem door den geest, maar hij vergat ze spoedig, daar hij zelfs zoo ver was te gelooven, dat de zaak voor het oogenblik onmogelijk was.

Toen Mistress Adams terugkwam, beklaagde zij zich dat de zorgen die de kinderen vergden hare zenuwen vermoeiden en hare krachten te boven gingen, en de teederheid haars echtgenoots voor haar, deed hem besluiten zijn geliefdkoosd plan te laten varen zijne dochters onder zijn dak terug te roepen.

In den loop der tijden, werden hun nog twee andere kinderen geboren, en hunne middelen volgden nog hunne uitgaven. Kortom, gedurende tien jaren was de dokter de gunsteling van die klas van lieden die voor de fortuin zich buigen.

(*Wordt voortgezet.*)

EDWARD VAN BERGEN.

Bladvulling.

I.
Das en Eekhoorn.

(Fabel).

Een dikgebuikte Das sprak eene Eekhoorn toe:
'Ach, sprong ik toch, als gij, zoo flink en nimmer moê!'
De lustige Eekhoorn riep: Of dat een wonder heet,
Dat *dien* het vet bezwaart, die vreet en slaapt en vreet.'

(*Naar* JULIUS STORM).

II.
Ter Opheldering

't Verwondert u dat X geneesheer blijft
En tegelijk romans toch schrijft.
- Wat is daar vreemds aan, liefje mijn,
Daar dood en slaap toch broeders zijn.

(*Naar* W. NASCHINSKI).

III.
Raad.

Zwijg, en verberg uwe meening
Diep in uw boezem altijd,
Prijst gij, zoo hebt gij geen oordeel,
Gispt gij, ge doet het uit nijd.

(*Naar* EM. PESCHKAU).

Poëzie.

I.
Meidoorn.

Als de winter
Is verdwenen,
En de blijde
Lente lacht,
Is daar ginder
Snel verschenen
In gewijde
Blanke pracht,
Wit van kleuren,
Mild aan geuren
Door de zefiers rondgestrooid,
't Bloempje, dat den meidoorn tooit.

Wat al vreugde,
Wat al zegen,
Wat al luister
Brengt gij mêe!
Gij verheugde,
Gul genegen
't Droevig duister:
's Levens wee.
Weg met smarte!
In ons harte
Is 't alsof de vrede sloop' -
Want gij zijt het beeld der *Hoop.*

Welkom! klinkt het
In de klanken
Van 't gezongen
Boschkoraal;
Prachtig blinkt het
Parelspranken
Door den jongen
Morgenstraal,
Nachtegalen
Blij herhalen:
Welkom! welkom, bloem der Mei,
Met uw schittrend witte sprei!

Maar de weelde
Die gij spreidde'
En uw wadem
Duren kort:
Wat ons streelde,
Wat ons vleide.
In één adem
Is 't verdord.
Toch, in teeken
Blijft gij spreken,
Als, in schittrend rood, uw vrucht
Ons het woord: *vervulling* zucht.

J.C. ALTORFFER.

II.
Janneken in den bornput.

(*Karakterschetsje*).
I.

Vier-vijf jaar kon Jantje tellen.
Vaak bij warmen zomerdag
Vond men hem bij eenen zandhoop,
Waar hij in te spartlen lag.

O, het was een kleine deugniet,
En zoo vrij was hij van aard,
Dat hij in de gansche buurte
Omging als aan moeders haard.

Hield men ergens na het oogsten
Wafelfeest of koekenbak,
Jantje - al was hij niet geroepen -
Smulde er mede op zijn gemak.

Moeilijk was 't hem thuis te houden:
Soms bij 't opgaan van den dag
Ging hij spelen, en kwam weder
Als hij 't avond worden zag.

Trouwens, dat was heel natuurlijk,
Want ik ben heel zeker dat
Hij geen buurmans keuken kende,
Waar hij niet geëten had.

Avontuurtje.
II.

En eens was Jantje, moei van spelemeien,
Naar 't dorpje weêrgekeerd met zijn gezel;
t Was avond, maar nog niet voldaan was beider harte:
Zij hadden thans meer lust tot een kwâjongensparte,
Dan tot een regelmatig kinderspel.

Geheimvol slopen ze in eens buurmans hofje,
Waar, naast een vlierboom, zich de born bevond.
Met onbesuisdheid gaan zij naar den afgrond schouwen,
En 't plonsen van een steen, dien zij den rand af douwen,
Lokt eenen schaterlach uit beider mond.

Nog dikwijls wordt dit vreugdewerk hernomen:
Dit klotsen klinkt hun als muziek in 't oor!
Doch Jantje is, na een poos, onopgemerkt verdwenen,
Zijn jongre maat vergeet thans ook de poets meteenen
En plukt zich bloemen, 't gansche hofperk door.

III.

Maar zie die vrouw zich herwaarts spoeden!...
Haar wezen drukt benauwdheid uit,
En 't is als waar' heur ziel ten buit
Aan drokken angst en bang vermoeden!...
Wat of toch de onrust van die vrouw beduidt?...

Met haaste richt zij hare schreden
Tot bij den smid, met zwart gelaat:
‘Ach, baas, ik zoek van straat tot straat...
Zeg, zaagt gij Jantje hier niet heden?...
Ik vind hem nergens en 't is reeds zoo laat!...’

‘'k Zag na den noen een troep kabautren,
- Ja, ja, daar waren er misschien
Een hoop van zes- of zeventien -
Hier op en af den hoefstal klautren,
Maar, vrouw, uw Jantje heb ik niet gezien.’

En wien zij op haar weg ontmoette
En naar heur zoontje vragen mocht,
Of werwaarts zij ook dwaalde en zocht:
Er was niet één, die haar de zoete
Vertroosting van het wedervinden brocht.

Daar komt des bengels makkertje even
Het vlierloof door, dat als een hut
Den born belommert en beschut...
‘Ach, waar is Jantje toch gebleven?...
Spreek, vriendje, spreek...’ ‘Ha... zoo... in diepen put!...

En bliksemsnel vliegt zij er henen...
Wat ziet ze, o God, het water rilt!...
Uitzinnig roept ze en schreewt en gilt,
Dat heel de buurt is op de beenen,
Eer nog die waterwoeling is gestild.

Een ladder wordt erin gelaten,
Langswaar een man naar onder daalt.
Daar wordt gevischt en opgehaald
En weer gepolst, maar niets kan baten...
Hun angst en moeite blijven onbetaald.

‘Mijn kind, o Heer, mijn kind verloren!..’
Zoo kreet de vrouw en zeeg ten grond
Terwijl het woord stierf op haar mond...
De wanhoop had heur hart doen smoren,
Toen zij vernam dat men haar kind niet vond.

IV.

Daar ginder komt de stalmeid aangetreden
En draagt het volle melkvat aan de hand...
Maar wie's dit knaapje aan haren linker kant?...
Het jokt en lacht en schijnt vol aardigheden!...

‘Voorwaar, 't is hij, 't is Jantje!...’ roept eene stemme
En plotsling gaat alom de kreet op: ‘Waar?...
En ook de moeder hoort de blijde maar:
‘Mijn kind, mijn kind!..’ gilt zij met kracht en klemme.

En eer eenieder haar den blik kon sturen
Hield reeds de vrouw haar zoontje op 't hart gedrukt..
Zij kon niet spreken... ach, zoo zeer verrukt
Was hare ziele, dat de omstaande buren
De zaalge vreugd van 't moederlijk gemoed
Aanschouwen konden in haar tranenvloed!...

J.T. SLACHMUYLDERS.

Brussel, Juni, 1880.

III.
O zoete droom!...
(Op muziek gebracht door Peter Benoit).

Zij dwaalden samen door de velden,
Door bloemengeur en lenteglans.
Wat zij al droomden en vertelden,
Bij 't vlechten van den eersten krans?
Zij droomden: al 't geluk van 't leven,
Zou hun de blijde toekomst geven,
Wat bloemen op hun levensstroom!...
ô Zoete droom!...

't Werd oorlog. Uit die stille streken
Moest *hij* naar 't bloedig slagveld heen.
En *zij*? - schier door de smart bezweken
Vindt troost nog in den droom alleen:
Soms droomt zij dat de krijg voorbij is,
Geen grievende onrust meer, geen schroom...
ô Zoete droom!

Uit zulk een droom ô wreed ontwaken!
Haar minnaar viel in d'eersten slag,
En zij? - met bleek bestorven kaken
En zinneloozen liefdelach,
Knielt op een graf... in 't wolkgewemel
Wenkt haar zijn schim... - ‘Ja naar den hemel...
Ik volg u, vriend... ik koom,.. ik koom!’
ô Zoete droom!

A.J. COSYN.

Antwerpen, 1881.

Onze dichters vertaald.
I.
Le clavecin.

Virtuose! quand j'écoute
Au clavier tes doigts errants
Dans leur tortueuse route
Marier ces mille accents,
Sais-tu que de ton mélange

Comme d'une voix étrange
Sort un langage enchanteur,
Qui nous frappe et nous enflamme,
Aux cieux emporte notre âme,
Mais que seul comprend le coeur?

Au printemps je me promène
Souvent par les champs ouverts,
Lorsque vers la fraîche plaine
Le soleil descend des airs:
Le long des bords de verdure
J'entends l'onde qui murmure
Et s'enfuit en clapotant;
Puis, quand revient la nuit sombre,
Le vent d'ouest bruit dans l'ombre
Comme un soupir, tristement.

La voix du troupeau se mêle
Au tintement du grelot;
Les pleurs de la tourterelle
Font aussi pleurer l'écho.
Ou comme une orgue vivante
Philomèle aux oiseaux chante
D'une infatigable voix
Sa plus douce mélodie,
Et tout ce flot d'harmonie
S'élance à travers les bois!...

Quand ces voix de la nature
Innombrables vont en choeur
Porter de la créature
L'encens vers le Créateur,
J'éprouve un charmant délire
Qu'aucun mot ne peut décrire,
Et ce sentiment divin,
Qui me séduit, qui m'enivre,
Je le sens encor revivre,
Virtuose, sous ta main!

Oui, lorsque ravi j'écoute
Au clavier tes doigts errants
Dans leur tortueuse route
Marier ces mille accents,

Il jaillit de ton mélange
Comme d'une voix étrange
Les plus belles fictions,
Tantôt sombres ou sensibles.
Consolantes ou terribles,
Aux caprices de tes sons!

Parfois c'est la fleur éclose
Sur les pommiers du jardin,
C'est charmant comme la rose
Sur la neige d'un beau sein;
C'est une nuit ténébreuse,
C'est la flamme radieuse
Du soleil à l'orient;
C'est l'été lorsque Zéphire,
Le soir, gémit et soupire,
C'est la voix de l'ouragan!

Tu peins en notes légères
La jeunesse et ses ébats,
Le bruit des marches guerrières,
Du bonheur les gais éclats.
La mesure lourde et lente
Marque un coeur qui se lamente,
Pleurant son affreux destin;
Ou de plus tendres mélanges
Sont le langage des anges,
Un ardent hymne divin!

Alors au chant qui s'élève
Charmant, tendre et sans atours,
Je revois dans un doux rêve
Le cortège de mes jours.
Espoir, crainte d'un autre âge
Planent là comme un nuage,
Et parfois j'ai du plaisir;
Mais souvent à ma paupière
Perle quelque larme amère,
Pour plus d'un noir souvenir!

Pourquoi cette mélodie,
Dis, a-t-elle tant d'attrait;
Ton talent, ton harmonie,
En connais-tu le secret?
Non! - ta muse est naturelle
Comme un chant de Philomèle,
Aux premiers feux du Levant,
Comme le charmant ramage
Du zéphyr dans le feuillage,
Et le ruisseau murmurant!

K.L. Ledeganck (Het Klavier).
trad. de J.L. HEUVELMANS.

II. Aqua - forte.

Was ist radiren? - Leis und flüchtig schweifen
Auf dem Metall; - in Sommerdämmerstünd'
Ein phantasirend in die Saiten Greifen;
Geheimniss ist's des Herzens, das der Mund
Uns der Natur vertraut im Grau der Heiden,
Ein Wogentanz der See, im Aetherraum,
Im Schilf, wo Schwäne spielen unter Weiden.
Des Adlers Kralle ist's der Taube Flaum,
Homer in einer Nuss; die zehn Gebote
Aùf eines Hellers Rund; der Sehnsucht Ruf
In eines zierlich ciselirten Ode;
Ein Bild, das wie im Flug der Dichter schuf
Auf schimmerndem Metalle ist's ein Malen
Mit einer Wespe Stachel und dem Staub
Der Falterschwing', geglüht in Sonnenstrahlen.
Der scharfen Spitze bot als sichrer Raub
Sich dar, was in des Künstlers Seelenwelt
Aus Traum und Leben eng zusammenfällt.

LINA SCHNEIDER.

Naar CäRL VOSMAER.

De doodendansen. *(Vervolg)*.

Ontelbaar zijn de *Doodendansen*, die, hetzij al of niet naar den Bazelschen, geschilderd werden, en waarvan hier en daar nog overblijfselen bestaan, vooral in Duitschland en Zwitserland, en zelfs in Engeland.

Maar de meesten zijn spoorloos verdwenen. Die van de S. Paulskerk, te Londen, zou aan Hans Holbein de meeste motieven geleverd hebben voor zijne wereldberoemde Doodendansen, waarvan meer dan 100 verschillende uitgaven bestaan, en waarvan het orgineel berust in de Keizerlijke Kunstverzameling te S. Petersburg. Vorst Galitzine schonk het aan Keizerin Catharina.

Behalve die van Holbein bestonden er jaren te voren reeds andere Doodendansen. Een der alleroudste bracht, in het jaar 1862, op eene kunstveiling te Parijs de aanzienlijke som op van frs. 1170; en dit bracht een ondernemend uitgever op het denkbeeld om het boeksken te laten herdrukken, geheel in den ouden vorm, en met de oud-Fransche versjes of rijmpjes onder ieder tafereel.

Ook in Nederland heeft de Doodendans aan printers en rijmelaars onderwerp en stof gegeven. Behalve dat in sommige kerkgebouwen overblijfselen van schilderwerk zijn gevonden, hebben ook nog wederom latere dichters en teekenaars het onderwerp behandeld, tot zelfs in de XVII^{de} en XVIII^{de} eeuw.

Een der meest beroemde Nederlandsche Doodendansen is die van Salomo van Rustingh, Med. Doct. te Schermer, in Noord-Holland. Er bestaan van dat werkje verscheidene uitgaven. Het is getiteld: '*Het Schouwtooneel des doods of Doodendans*, *waarop na 't leven vertoont wordt de Doot op den troon des aardbodems*: *heerschende over alle staatten en volkeren. Verciert met* 30 *zinnebeelden.*'

Op de titelplaat ziet men, bovenaan, een geraamte, met eene koningskroon op het hoofd, en geheel in koninklijk

ornaat, op een troon gezeten. Ter weêrzijde van den troon een geraamte, als heraut, op eene bazuin blazende. Daaronder een zevental geraamten, een dans uitvoerende, en de gekste, afschuwelijkste grimassen makende. Geheel onderaan ligt een geraamte, op een bed uitgestrekt, met de lauwerkroon der poëten op het hoofd, en met het onderschrift: 'Ick rust van mijn arbeijdt,' - met toespeling op den naam des auteurs.

De 8 eerste tafereelen zijn ontleend aan de gewijde geschiedenis. In de 6 eersten daarvan speelt de Dood eene triumfeerende rol. In het '*Paradijs*' voltrekt hij het vonnis: 'Gij zult den dood sterven. - bij "*de Zondvloed*" staat hij dansende en eene lange bazuin blazende op een voorgebergte, terwijl' all' sündhaft Vieh únd Menschenkind 'rondom al zwemmende worstelt tegen de rijzende golven; - bij den brand van '*Sodom en Gomorrha*' staan twee geraamten dansende en musiceerende naast Mevrouw Lot. die juist bezig is over te gaan in de gedaante van een zoutpilaar; - bij den overtocht van '*de Roode Zee*' staan twee geraamten aan den Oostelijken en Arabischen wal, en beletten koning Farao om met zijn heir te landen; - in een tafereel uit '*de Kanaänietische oorlogen*' staat de Dood te midden der strijders, gewapend met een schicht; - dat de Dood bij het 6de tafereel, '*de Kindermoord te Bethlehem*,' eene vreeselijke rol speelt, is gemakkelijk te begrijpen: hij danst lustig rond te midden van de handenwringende moeders, de zieltogende kinderen en de woeste beulen. De beide laatste tafereelen, aan de gewijde historiën ontleend, vertoonen den Dood, bij uitzondering, als overwonnen. Het zijn '*de Opstanding*' en '*de Hemelvaart*' van onzen Heer. Op beide plaatjes ziet men hem haastig en gejaagd de vlucht nemen.

Dan volgen de tafereelen, ontleend aan het maatschappelijk en dagelijksch leven. Achter '*den koning op zijn troon*' komt de heer Schenkelmajoor den vorst familiair bij den nek pakken; in '*eene raadsvergadering*' grijpt hij een der getabbaarde heeren uit den rei; - bij '*een feestmaal*' loopt hij springende en op de vedel strijkende tusschen de dansende paren; bij '*een maaltijd ten hove*' komt hij wenken en op

zijn uurglas wijzen; zoodat den gasten van schrik de brokken in de keel blijven steken; - bij '*een ziekbed*' komt hij onverwacht binnensluipen, grijpt eene der treurende vrouwen aan, doch laat, grillig als hij is, den zieltogende liggen; - bij '*een boerendans in de herberg*' huppelt hij dapper mêe en speelt de viool; - bij '*eene rechtszitting*' komt hij den president wenken om mêe te gaan; - in het studeervertrek van '*een weetzuchtig oud geleerde*' komt hij om een hoekje kijken en roepen; - hij vervoegt zich, met zijn zandloopertje, bij '*een Cardinaal*,' die in eene gaanderij van zijn paleis op en neêr wandelt; - op '*een slagveld*' staat hij, gewapend met een doodsbeen, tegenover een krijgsman, die zich dapper en wanhopig, doch te vergeefs tegen den vreeslijken vijand verdedigt; op den achtergrond ziet men een tweede geraamte, als tamboer in den stormpas voor de gelederen uit marcheerende: - '*een vrome monnik*' wordt te midden van zijne meditatiës overvallen en weggesleurd door den knokkelman, die zich voor deze bijzondere gelegenheid getooid heeft met bisschopsmijter en bisschopsstaf, welke beide misschien op datzelfde oogenblik de onderwerpen waren van de meditaties des eerwaarden vaders; - '*een astroloog*,' die bezig is zijn planiglobium te bestudeeren, ontwaart plotseling den Dood, die hem, in plaats van eene globe, een doodshoofd toereikt; - '*een stokoud man*' wordt door den Dood meêwarig bij de hand gevat, en met veel voorzichtigheid naar een open graf geleid. Eene zorgzame kindermeid zou niet met meer oplettendheid de schreden kunnen bewaken van het haar toebetrouwde wicht, dan Vriend Hain hier den ouden heer naar zijne laatste rustplaats geleidt. Terwijl den oude de staf in zijne hand breekt, spreekt de Dood:

> 'Uw uurglas heeft nog pas een zandje
> Twee drie, en gij zijt aan uw graf;
> Uw eene voet staat reeds op 't kantje:
> Gij hebt geen steun meer van uw staf;' -

Bij het tafereel, getiteld: '*een blijvend schip*', ziet men drie geraamten aan het strand huppelen, terwijl een hunner

reeds te water gaat, en de andere wenkt om mêe te gaan, ten einde buit te garen; - twee geraamten overvallen een marskramer op den weg; zij schijnen als struikroovers te hebben op den loer gelegen om op een argeloos voorbijganger te passen; - '*een molenaar*' loopt bij zijne geladene kar en zweept zijn paard voort: de Dood komt, dansend en op een rinkelbom slaande, hem op zij, terwijl verderop een molenaarsknecht, die met een zak op het hoofd de ladder opklimt, een geraamte achter zich heeft, dat het voornemen schijnt te hebben hem omlaag te doen bonzen; - '*een bruidegom en bruid*' gaan naar de kerk; een bruidsjuffertje strooit bloemen op hun pad; de Dood, op de meest groteske wijze getooid met pauwenvêeren, draagt het sleepkleed der bruid, terwijl er boven staat te lezen:

'De dood schijnt hier
Wel kamenier -; -

'*Een kind*' wordt aan de armen van een wanhopig ouderenpaar ontrukt; '*een ploegende boer*' wordt te midden van zijn arbeid door den Dood verrast; - achter '*een koordedanser*', ziet men den Dood, fraai getooid en gecostumeerd, dezelfde passen maken als de kunstemaker; - achter twee '*schaatsenrijders*' ziet men hem, ook met schaatsen aan de voeten, en met zijne beide voorluî prachtig streek houden; - boven het 30ste en laatste tafereel staat dit rijmpje:

De Dood nu prest
D'auteur op 't lest', -

en het tafereel vertoont '*den doctoraten poëet*' in zijn studeervertrek, aan zijne schrijftafel. Apollo zit de lier te tokkelen: Pan blaast op zijne rietschalmei; een paar aapjes zitten op de tafel en spelen met chirurgikale instrumenten; eene uil zit te mijmeren; de Dood komt wenken, en spreekt heel goedig en beleefd:

'Heer doctor! heer poëet! uw zaken
Zijn nu weêr afgedaan; en gij
Moogt u nu ook wel wat vermaken:
Kom, dans den Doodendans met mij!'

***

Ik stond wat lang en wat uitvoerig stil bij dezen *Nederlandschen* Doodendans, die ook nog de verdienste heeft van enkele geheel oorspronkelijke platen te bezitten. De overigen zijn ontleend aan bekende tafereelen, meest naar Holbein; maar de 'koordedanser' en 'de schaatsenrijders' zijn geheel oorspronkelijk. En vooral het laatstgenoemde tafereel is echt eigenaardig Nederlandsch.

Bij elk dier 30 tafereelen leest men eene soort van meditatie in rijm. Sommige zijn allerorigineelst, allergrappigst, allernaïfst. Die, welke bij de Bijbelsche tafereelen gevoegd zijn, kenmerken zich door eene allerwonderlijkste dogmatische schriftbeschouwing, die trouwens in de XVII^{de} en XVIII^{de} eeuwen algemeen koers had - en hier en daar nog heeft.

Niet alles is geschikt voor de ooren van ons XIX^{de} eeuwsch geslacht.... Daar zijn woorden en uitdrukkingen, die - die - die..... ja, die tegenwoordig wat vreemd klinken. Toch wil ik beproeven een enkel staaltje mêe te deelen, dat er trouwens vatbaar voor is.

Het is ontleend aan het tafereel, dat 'den wandelenden Cardinaal' voorstelt, die door den Dood wordt aangesproken en aangegrepen. Het is het eenige onder de 30 opstellen, dat in dialogischen vorm vervat is. Ik deel er u een paar fragmentjes uit mêe:

DE DOOD SPREEKT EERST:
'Hoe nu, Signor! het schijnt gij wilt hier zoo wat wandlen;
En ik zou graag met u van mijn commissie handlen.

CARDINAAL.
Allate in pace! pak u voort; gaat bij die
Uw weêrga zijn! Wat zijt gij voor een matssots? Wie
Raadt u zoo koen, om hier in mijn paleis te komen?

DOOD.
Ik zal 't u zeggen! 'k Heb een boodschap aangenomen.

CARDINAAL.
Inpertinente beest! Vertrek hier straks vandaan!
Ik wil uw praatjes en uw boodschap niet verstaan.

DOOD.
Al zacht, Signore! neem een weinigje patientie!

CARDINAAL.
Canailla! noem mij geen Signore, maar Eminentie,
Noem haak en kruk, en die uw weêrga zijn 'Signoor,'
En klets mij hier met uw commissie niet aan 't oor!
Waar zijn mijn dienaars? Wie heeft u hier ingelaten?
Men moet personen van uitstekend hooge staten,
Als ik, niet spreken, dan met voorverzocht consent,
En dàn nog, met een zeer ootmoedig compliment
Verzoeken, dat m'een oogenblik wil hooren.

DOOD.
Och! excuseer me; 'k ben in t Paradijs geboren.
Ik ben oprecht en slecht. Ik ben wel juist niet rijk,
Maar *mijn geboorte* is met *uw staat* nochtans gelijk.

CARDINAAL.
Hoe! Schurk! met mijn staat, die gelijk is met een koning?
Bewijs dat! want ik geef u daarvan geen verschoning.'

DOOD.
- En laat me hier even opmerkzaam maken op het schoone en treffende, dat de Dood in zijn antwoord zegt:

'Dat zal niet zwaar te doen zijn, Eminente vrind!
Ik ben des hoogmoeds en begeertes echte kind:
En uit diezelfde twee is ook uw staat gesproten.

CARDINAAL.
Mijn staat, o booswicht! is van d'opperste aller grooten,
Zijn heiligheid den Paus, afkomstig; en gij zijt
Een ketter, die verdoemd zijt tot in eeuwigheid.'

- Verbeeldt u, de Dood beschuldigd van ketterij! Dat is voor 't minste nieuw!.,.

En - de Dood neemt die beschuldiging van ketterij nog al leuk en kalm op, en zegt:

Dat 's buiten quaestie, en dat zou wel kunnen wezen;
Maar ik, die onversaagt ben, wil daar niet voor vreezen.
Doch, zoo er menschen in de wijde wereld zijn,
Die nog met duivlen zijn bezeten, heeft het schijn
Dat gij bezeten zijt van die ik heb gesproken; -
Begeerte en hoogmoed, twee hoofdstoffelijke spoken,
Uit welke *uw staat en ik* te zamen zijn geteeld,
Bezitten u!'.....

En dan gaat de Dood aan het demonstreeren, met eene logica, die tegelijk snijdend en grappig is: hoe de hiërarchie een kind is van twee afschuwelijke ouders, Papa Hoogmoed en Mama Begeerlijkheid. Hij loopt vervolgens zoo eens eventjes de kerkgeschiedenis door, en wijst aan dat het nog al gevaarlijk is om te worden, wat de Cardinaal zijn wil, namelijk Paus, vermits zoovéle pausen een gewelddadigen Dood gestorven zijn.

Ik noemde den Dood reeds een en andermaal: 'Vriend Hein.' Het zal de moeite loonen om den oorsprong dier benaming op te sporen, en den zeisenman in die hoedanigheid voor te stellen.

(*Wordt vervolgd*)

De tooneelkwestie te Antwerpen.

In gevolge zekere moeielijkheden, ontstaan tusschen den Tooneelraad en M. Victor Driessens, zag deze zich verleden jaar verplicht zijn ontslag als Bestuurder te nemen. Men kloeg en niet ten onrecht) dat hij de bepalingen van zijn lastcohier niet naleefde voor wat betreft het samenstellen van zijn gezelschap en dat voor de belangen der *kas* hij de belangen der *kunst* al te veel uit het oog verloor, door zijne artisten te verplichten voortdurend te reizen en door bijzonder zijnen keus te vestigen op dat soort van stukken, die men niet onaardig met den naam van 'draken' bestempelt.

Eenige artisten van het gezelschap Driessens, namentlijk MM.J. Dierckx, H. Van Kuyk en W. Lemmens, stemden die klachten ten volle bij en vroegen het bestuur van onzen Nederlandschen Schouwburg aan, met de schoonste beloften voor de toekomst. Doch ons gemeentebestuur, dat eene splitsing, welke stellig eene vermindering van krachten zou geweest zijn, vermijden wilde, zocht eene toenadering tusschen de twee in strijd zijnde partijen te bewerken, waarin het gelukte. Het bestuur werd alzoo toevertrouwd aan de acht verdienstelijkste artisten, die onder de firma 'Driessens, Dierckx en C^{o}' eene vereeniging vormden.

Het eerste proefjaar van de Antwerpsche Schouwburg-vereeniging is thans geeindigd, en wij dienen te onderzoeken of ze al dan niet *meer lof* verdient dan hare voorgangers; of zij wel hare belofte hield, van 'door veelzijdigheid in den keus der stukken en door nauwgezette plichtsbetrachting de nationale tooneel speelkunst te bevorderen en den smaak des volks te ontwikkelen' hopende op die wijze te 'beantwoorden aan de eischen des tijds en eene kroon te meer te zijn aan den kunstroem der Stad Antwerpen.'

Onzes inziens is dat het geval *niet* geweest. En tot bewijs:

Het tooneelgezelschap des heeren Driessens dat het vorige aar onvolledig genoemd werd, werd aanmerkelijk en gevoe-

lig verminderd door het vertrek der heeren E. Hendrickx (gastrol), Morriën, De Somme, Wagemans, Doré en Poolman en der dames De Somme, Kamphuizen en Poolman en het overlijden van Mev. Aleides. Als nieuwe artisten kwamen er enkel bij M. De Smet en de dames Dierckx, Jonckers en Tenvoorden, eene aanwinst die zeker niet tegen het verlies kon opwegen.

De keus der stukken was over het algemeen ver van gelukkig te zijn. Wel werden er veel verschillende stukken opgevoerd, (niet minder dan 60, waarvan 33 vertaalde en 27 oorspronkelijke) maar de kwaliteit moest voor de kwantiteit onderdoen. De drij eerste maanden dachten wij ons in beterschap te mogen verheugen; maar dan kregen wij in eens en achtereenvolgens eene heele reeks monsterdrama's, niet alleen des zondags, - want dan zouden wij er niet over spreken, daar wij erkennen dat er die dagen geld moet worden gemaakt - maar ook des maandags en ten laatste zelfs des woensdags.

Nieuwigheden kregen we bijna niet te zien, omdat zoo het schijnt daarvoor schrijversrechten moesten betaald worden aan de *Société des auteurs dramatiques*, en het bestuur beijverde zich stukken op te graven die 30, 40 of meer jaren geleden, veel ophef hebben kunnen maken, maar voor het tegenwoordig geslacht ongenietbaar zijn geworden.

Ziehier overigens de volledige lijst der opgevoerde stukken met het getal bedrijven en opvoeringen[1].

Geven we, zooals het Bestuur, het voorrecht aan de

Vertaalde stukken:

4 maal	* *De gestoorde bruiloft*, blijspel in 1 bedrijf;
1 maal	*De gedenkschriften van den duivel*, tooneelsp. in 3 b.
3 maal	*Een knecht die zijnen dienst kent*, blijspel in 1 bed.
1 maal	*Marmeren beelden*, drama in 5 bedrijven.
3 maal	* *De twee rozen*, drama in 5 bedrijven.
3 maal	*De twee weezen,* drama in 8 bedrijven.

(1) De stukken met een * geteekend werden bij onze wete nooit te voren op ons Antwerpsch Tooneel opgevoerd.

1 maal *Peperman*,	blijspel in 4 bedrijven,
1 maal *Martin de kruier*,	tooneelsp. in 3 bedrijven,
1 maal *De dienstboden*,	blijspel in 3 bedrijven,
2 maal * *O! die mannen*,	blijspel in 4 bedrijven,
3 maal * *Dokter Klaus*,	blijspel in 5 bedrijven,
2 maal *De schoolmeester*,	blijspel in 1 bedrijf,
1 maal *Het piketspel*,	tooneelspel in 1 bedrijf,
2 maal *De minnedrank*,	blijspel in 1 bedrijf,
2 maal *Vincentius de Paula*,	drama in 8 bedrijven,
2 maal *Een minnaar in levensgevaar*,	blijspel in 1 bedrijf,
1 maal *Pailjas*,	drama in 5 bedrijven,
2 maal *De Voddenraper van Antwerpen*,	drama in 9 bed.
2 maal *De schipbreuk der Medusa*,	drama in 5 bed.
2 maal 1 *frank* 85 *daags*,	blijspel in 1 bedrijf,
3 maal *Latude*,	drama in 6 bedrijven,
2 maal *De advokaten*,	blijspel in 3 bedrijven,
1 maal *De koopman van Antwerpen*,	drama in 6 bedrijven,
3 maal *Kanonnenvleesch*,	tooneelspel in 3 bedrijven,
1 maal *De bultenaar*,	drama in 8 bedrijven,
1 maal *Het gebed der schipbreukelingen*,	drama in 5 bedrijven,
2 maal * *De vreemdelingen*,	tooneelspel in 3 bedrijven,
1 maal *Eene oorveeg*,	tooneelspel in 1 bedrijf,
2 maal *Ben-Leil*,	drama in 8 bedrijven,
2 maal *Robert en Bertrand*,	blijsp. 5 bedrijven,
1 maal *Albert Beaujolais*,	drama 4 bedrijven,
2 maal * *De Orgeldraaier*,	drama 6 bedrijven,
1 maal *De liersche schapenkop*,	blijspel in 1 bedrijf.

Oorspronkelijke stukken.

2 maal * *Emma Berthold*,	tooneelspel in 7 bedrijven.
1 maal *De hand Gods*,	drama in 3 bedrijven.
1 maal *Soort bij soort*,	blijspel in 1 bedrijf
1 maal *De Dronkaard*,	drama in 3 bedrijven.

1 maal *Lena*,	drama in 6 bedrijven.
1 maal *Schijn bedriegt*,	tooneelspel in 1 bedrijf.
2 maal *Twee katten voor eene doode musch*,	blijspel in 1 bedrijf.
3 maal *Jane Shore*,	drama in 5 bedrijven.
1 maal * *Tijd baart rozen*	tooneelspel in 1 bedrijf.
5 maal * *Het geheim vanden blinde*,	drama in 9 bed.[1]

(1) Wij rekenen dit stuk onder de oorspronkelijke, omdat het aldus op het programma stond, maar?.,.

1 maal *Siska van Roosemaal*,	blijspel in 2 bedrijven.
1 maal *De drij hoeden*,	blijspel in 3 bedrijven.
1 maal *De plaag der dorpen*,	tooneelspel in 3 bedrijven.
3 maal *Jan Dwars*,	blijspel in 3 bedrijven.
3 maal * *Op lijfrent*,	tooneelspel in 1 bedrijf
2 maal * *De Alchimist*,	drama in 5 bedrijv.
1 maal *Anne-Mie*,	tooneelspel in 4 bedrijv.
1 maal *De arme edelman*,	tooneelspel in 2 bedrijv.
1 maal *Zie zoo'n klont*,	blijspel in 1 bedrijf.
1 maal *De twee broeders*,	tooneelspel in 1 bedrijf.
1 maal *Een man te trouwen*,	blijspel in 1 bedrijf.
1 maal *Lina Donders*,	drama in 5 bedrijven.
2 maal * *Er overschieten*,	tooneelspel in 2 bedrijven.
1 maal *Uitgaan*,	tooneelspel in 4 bedrijven.
1 maal 97 *beesten en* 1 *boer*,	blijspel in 1 bedrijf.
3 maal * *Arnold en Adolf van Gelderland.*	drama in 7 bedrijv.
1 maal * *De twee oorveegen,*	blijspel in 1 bedrijf.

De tooneelschikking, die in den beginne van ernstige zorgen getuigde, verminderde bijna bij elke vertooning en de rolvastheid, eene eerste vereischte om eene rol te kunnen spelen, was voor het grootste gedeelte der artisten eene zeldzaamheid geworden.

De figuratie heeft als altijd veel te wenschen gelaten; er is nooit *volk* op het tooneel als het noodig is. Men zegge nu echter niet meer dat men geen figuranten vinden kan, want de opvoering van *Asschepoester* heeft nu afdoende het tegenovergestelde bewezen.

Een ander ongelijk is, dat men geen verstandig voordeel heeft weten te trekken uit de elementen die men bezat. Sommige artisten deed men rollen spelen waartoe ze ongeschikt waren en daardoor werd dikwerf der uitvoering schade toegebracht. Zoo deed men b.v. Mev. Marie Verstraeten optreden in de groote rollen van Mej. C. Beersmans, als *Lena,* de Gravin uit *de twee Weezen*, Julia Favelli uit *Ben Leil*, enz. Welnu ondanks al den goeden wil, ondanks het onloochenbaar talent zelfs dat deze actrice aan den dag legde, waren zulke rollen niet in harmonie met haar physiek

en schoten hare krachten te kort. Waarom niet liever, als bestuurders die hunne zaak verstaan, die stukken terzijde gelaten, omdat het noodigste element, de ziel, ontbrak? Waarom niet liever aan Mev. Marie Verstraeten de ‘jonge rollen’ van Mej. C. Beersmans gegeven, zooals Vroni in *De Goudboer*, Valeria, in *Blinde Valeria*, en anderen, ons tevens op eene heropvoering vergastende van *de Krekel*, dat ze zoo puik speelde, *de vriend Fritz* en talrijke anderen, die ons nu niet te binnen komen?

Mej. Marie Tenvoorde, aangenomen als ‘tweede minnaresrol’ heeft nooit eenige rol vervuld en zich altijd moeten bepalen bij 't figureeren; het is niet op die wijze dat men nieuwe elementen voor de toekomst zal aanmoedigen en ontwikkelen. Ook de heeren Dilis en Spoormans kregen het jaar door nooit eenige rol van aanbelang en het bestuur wist nochtans genoeg dat, de eerste vooral, een veelbelovend tooneelist is; of is het misschien juist dààrom dat hij achteruit werd gezet om anderen niet al te spoedig te overvleugelen?

Van een anderen kant werden Mej. Jonckers alle soorten van rollen toegesteken, zoodanig dat zij onmogelijk studeeren kon, zîch vergenoegen moest op goed-valle-'t-uit te spelen, wat haar meer achteruit dan vooruit heeft geholpen en haar zeer dikwerf door de kritiek ongenadig, maar niet onrechtvaardig, heeft doen behandelen.

Veel zouden wij nog kunnen bijvoegen, maar wij achten het voorgaande voldoende tot staving onzer bewering, dat in het afgeloopene jaar het Tooneel geen stap is vooruitgegaan, integendeel.

Alvorens te eindigen moeten wij echter bekennen, dat wij het Bestuur niet *alleen* verantwoordelijk maken voor den slechten, betreurenswaardigen toestand, waarin ons Tooneel verkeert. Van over dertig jaren hebben de verschillende gemeentebesturen, kommissiën en wat meer, veel besproken, onderzocht, besloten en beloofd, maar op slot van rekening niets gedaan.

Wil men thans ons Tooneel nog verheffen, dan zullen er reuzenpogingen moeten worden aangewend. En van al de

machthebbenden is er niet een die zich verroert, allen laten ons Tooneel langzaam kwijnen en wachten gelaten het oogenblik af dat het sterven zal!

***

Buiten Mev. Marie Verstraeten, die, volgens de verklaring van een der Bestuurders, *niet* zal vervangen worden, omdat zulks niet mogelijk is, verlaten ons ook nog Mej. Marie Tenvoorde, MM. Spoormans, Desmet en Schramade.

Van een anderen kant vernamen we, dat M. en Mev. De Somme voor het volgende tooneeljaar weder geëngageerd zijn en dat Mej. C. Beersmans (die tusschen haakjes gezegd, gelukkiglijk nu geheel hersteld is) vijf voorstellingen zal komen geven. Ook is er kwestie dat de oudste dochter dier gevierde kunstenares, Mej. Mina Beersmans, die met het beste gevolg de lessen der tooneelschool van Amsterdam heeft bijgewoond, haar eerste proefjaar te Antwerpen zal komen doen.

Op voorhand verheugen wij ons in de wederoptreding van Mej. C. Beersmans, en hare dochter heeten wij welkom in ons midden, hopende in haar eenmaal de waardige opvolgster harer talentvolle moeder te begroeten.

***

Een paar treurige mededeelingen om te eindigen.

De zoo gunstig gekende tooneelspeler HENRI MORRIEN, die zoo menigmaal de toejuichingen van ons publiek mocht verwerven, is krankzinnig geworden en naar het gesticht *Merenberg*, bij Haarlem, overgebracht.

Het is reeds de tweede maal dat dit ongeluk den talentvollen Morriën overvalt, doch ditmaal schijnt hij niet meer te zullen herstellen.

***

Op 5 dezer overleed in onze stad een man aan wien ons Nederlandsch Tooneel de grootste verplichtingen heeft, namentlijk M. ELOY LEMAIRE. Niet alleen heeft Lemaire kracht-

dadig medegewerkt tot de stichting van ons Antwerpsch Nationaal Tooneel, maar hij heeft oneindig bijgedragen tot de instandhouding van dit tooneel door het vormen van talrijke artisten, waaronder in de eerste plaats moet worden genoemd, de talentvolle mej. C. Beersmans. De heer Eloy Lemaire was een uitstekend regisseur, die, als praktische tooneelkenner, tot nog toe in de Vlaamsche tooneelwereld zijns gelijken niet gevonden heeft. Overigens schiep hij er genoegen in, de beginnelingen met wijzen raad bij te staan, aan te moedigen en vooruit te helpen op de zoo moeilijke baan der dramatische kunst.

ZEGHER.

Brieven uit Zuid-Nederland.

Wij ontvangen van Mr E. Hiel de volgende mededeeling, waaraan wij onpartijdigheidshalve met genoegen plaats verleenen.

Brussel, 9 April 1881.

Mijnheer,

Ik lees in het geacht maandschrift *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle.* Redactie Th. Coopman en V.-A. dela Montagne, het volgende:

Wij lezen in den *Vlaamschen Kunstbode* - Aflevering Maart - in eene briefwisseling uit Gent:

'Die kwestie (volkscantate), heeft in Gent voor eenige weken veel gerucht gemaakt. Zijn wij wel ingelicht, zoo was de poëzie dier cantate eigenlijk aan den dichter Coopman, onzen stadgenoot, gevraagd, en werd zijn poëma eerst door den heer Gevaert zeer geschikt gevonden... "*Het Volk van Gent*," een der beste stukken van Coopman, verscheen in druk en genoot veel bijval; de Vlaamsche dagbladen namen het over, toen op eens de heer Gevaert het werk aan den dichter terug zendt, *pour éviter tout désagrément* (*??!*). Daarbij verspreidt zich het gerucht, dat eene cantate *onder denzelfden titel* van den heer Hiel voor de muziek zal worden gebezigd.

Het is natuurlijk niet zonder belangstelling dat het kunstminnende Gent de cantate van den heer Hiel te gemoet ziet. Men is benieuwd te zien of, en in hoeverre, zij die van Coopman in de schaduw stellen zal.'

De geachte briefwisselaar (Z.V.A.) van den *Bode* veroorlove ons eene kleine aanmerking:

Wij begrijpen niet al te best die nieuwsgierigheid aangaande de waarde van beide stukken: kan het anders of het gedicht van den heer Hiel moet het stuk des ondergeteekenden overtreffen?!. Immers het '*Volk van Gent*' zag het licht vóór maanden, 2n Januari 1881, terwijl het werk van den heer Hiel tot heden nog *niet* werd openbaar gemaakt.

Wij zullen er nu bijvoegen, en bevestigen:

1o Een gedicht werd mij GEVRAAGD. Ik leverde, in *September* 1880, *Het Volk van Gent.*

2o Dit werk werd door den componist *heel schoon* (LETTERLIJK) bevonden en *aangenomen.*

3o De heer Hiel die er in gelukt was als schrijver van den tekst te mogen optreden, vond het niet beneden zijne waardigheid *denzelfden titel* te nemen; titel waarop hij - vooral in dit geval - nooit het minste recht had.

Wij hebben over dit alles eene echt mooie briefwisseling.

22sten Maart 1881.

THEOPH. COOPMAN.

Ziehier mijne antwoord:

Geachte Heeren Opstellers,

Gelieft de volgende regelen in uw geëerd maandschrift te plaatsen:

1o Nooit heeft meester Gevaert aan heer Coopman een gedicht gevraagd; nooit heeft hij iemand gelast voor hem aan dien heer een gedicht te vragen.

Ten bewijze, ziehier een schrijven van den meester.

CONSERVATOIRE ROYAL
DE BRUXELLES.

Cabinet du Directeur.
Bruxelles, 13 *November* 1880.

VRIEND HIEL,

Sedert drie maanden reeds heb ik u gevraagd mij een tekst te vervaardigen, bestemd voor eene cantate, uittevoeren in de toekomende gentsche feesten. Ik heb mij daartoe aan geenen anderen dichter gewend dan aan u. Gij moogt van deze regelen gebruik maken, waar en wanneer het u betamelijk schijnt.

Hartelijk gegroet,
F.-A. GEVAERT.

De meester schreef dien brief, ten gevolge der herhaalde berichten en artikeltjes der fransche en nederlandsche dag- en weekbladen, die bleven rondstrooien, dat meester

Gevaert dichter Coopman gekozen had om de feestcantate van Gent te dichten,
ondanks de terechtstelling,

welke in de Octoberaflevering van den *Halletoren* verschenen was. Zij luidt:

'Gevaert compose en ce moment une nouvelle cantate intituleé: *Het Volk van Gent.*' Des journaux on dit que le poëme est de notre ami Coopman, ils se trompent; Hiel en est l'auteur. Cela promet une oeuvre digne de l'auteur de la cantate de 1856, et les amis de notre langue maternelle s'en réjouissent d'avance.

2° De titel van het gedicht is van meester Gevaert. Toen hij mij in Augusti ten zijnent riep, nam ik, volgens zijne inlichtigen, dien titel aan. Ik zweeg het voornemen des meesters noch den titel aan de vlaamsche vrienden en kennissen niet.

3° Ik liet en laat mij bitter weinig gelegen aan al het geschrijf en aan het petitionnement dat heer Coopman rond zijne cantate verwekte. Het sop was en is mij de kool niet waard. Thans, en alleen om der waarheid wille, verzoek ik heer Coopman zijne echt mooie briefwisseling uit te geven. Verder, daag ik hem uit, om het minste woordje van meester Gevaert te laten zien.

Aanvaardt, geachte heeren opstellers, mijne groetenissen.

EMANUEL HIEL.

De heer Th. Coopman heeft hierop in zijn tijdschrift de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* het volgende geantwoord:

Bovenstaande stuk werd, naar ik verneem door Mr Hiel overal rondgestrooid. Hij had niet noodig daarvoor veel geld uit te geven, aangezien ik met de meeste bereidwilligheid zijne *terechtstelling* (sic) in dit tijdschrift zou opgenomen hebben, zooals ik nu toch doe, ofschoon ik wel twijfel of hij nu nog, op de opneming, zou recht hebben.

Het spijt mij aan het verzoek van brieven uit te geven niet te kunnen beantwoorden. Die brieven zijn door mij niet afgebedeld om in 't licht gestuurd te worden. Zij zijn mij door een persoon, aan wiens nauwe vriendschap met den Gevaert ik geen oogenblik twijfel, geschreven uit eigen beweging. Zij dragen de volgende dagteekeningen: 8 augusti, - 13 september, - 17 september, - 24 october, - 9 november 1880.

Wat de uitdaging betreft om het minste woordje van Mr Gevaert te laten zien, die uitdaging is eenvoudig belachelijk, of is het te veronderstellen dat ik Mr Gevaert zou logenachtig maken, zelfs indien ik een *eigenhandig* schrijven van den meester bezat!...

Ik geloof ook niet op de ongegronde aantijgingen van mijn geschrijf en petitionnement - dit bestaat alléén in de al te vruchtbare verbeelding van den schrijver der 'Werkmansliederen' - te moeten antwoorden. Die quaestie werd in de Gentsche dagbladen klaar gemaakt.

Ten slotte wensch ik aan Mr Hiel met zijne nieuwe cantate, van harte, den meesten bijval.

THEOPHIEL COOPMAN.

Boekbeoordeeling.

Verzamelde Gedichten van Julius Vuylsteke, Gent bij Lod. De Vriese, uitgever, 1881.

Dit boek werd als een welkome gast in onze letterkunde begroet. Niet omdat het ons den dichter van 't studentenleven nader zou doen kennen - de nieuwe uitgave bevat eigentlijk niets nieuws van hem, alleen gedichten, die reeds sedert jaren in bundels of in den Studenten-Almanakzijn verschenen - maar wel vooreerst omdat de oude vrienden en vereerders van Julius' onbetwistbaar talent, daarin nu geheel zijn dichterlijk ‘bagage’ in eén boekdeel bijeen hebben, anderdeels omdat Vuylsteke's vroegere bundels sedert lang niet meer in den handel zijn en dus tot nog toe voor de jongeren onbekend bleven.

Dit verklaart den bijval die aan deze *Verzamelde Gedichten* te beurt valt.

Wij behoeven daarvan thans geene eigentlijke beoordeeling te geven; bij hunne verschijning werden Vuylsteke's verschillige bundels uitvoerig besproken en de verdiensten er van volkomen in het licht gesteld Wij zullen ons dus bepalen bij een vluchtig overzicht van den inhoud van het lijvig en netjes verzorgd voluum, dat daar voor ons ligt.

Het vangt aan met den cyclus *Zwijgende Liefde*, die voor de eerste maal in 1860 werd gedrukt, dus Julius eersteling. Reeds van in de eerste bladzijden kan men bemerken dat hij Heinrich Heine gelezen heeft en zich wel meer of min aan diens richting heeft geinspireerd. Het dient echter gezegd, dat Julius zijn eigene oorspronkelijkheid daarbij overal heeft weten te doen gelden.

Deze ‘Zwijgende Liefde’, die van 't begin tot het einde ‘platonisch’ blijft, vertelt ons de dichter als volgt;

II.

Menig jaar duurt reeds die liefde
die mijn kloppend ingewand
doorbrandt;
'k droom er dagen en nachten van,
vuriger dan ik zeggen kan.

Menigmaal zei 'k tot mij zelven:
‘'t Moet er toch eens eindlijk uit!’
't Besluit
om te spreken nam ik ras;
en 'k nam ook mijn' besten jas.

Maar als 'k weêr mij zag voor de oogen,
die zoo diep zijn en zoo naar;
't zwart haar,
dat zoo gram u tegengrimt;
't mondje, dat zoo vreeslijk glimt:

dan voelde ik mijn' moed verzwinden,
en ik beefde te elken keer
zoo zeer!...
Woorden bleven me in de keel
en 'k zei zachtjes: Bonjour, Mad'moisell'.

En ziehier hoe echt Heiniaansch van opvatting zich die eerste liefde vertolkt, nu eens ernstig weemoedig, dan weer met scherts en luim doormengd.

XXXIII.

Als slechts uw kleed in 't voorbijgaan mij raakt,
dan voel ik mijn lichaam trillen en beven
gelijk de blaadren eens populiers,
waar lichte windjes op dansen en zweven;

en mijne ziel? o, die heb ik niet meer,
die is u dan haastig nagevlogen:
doch *ik* blijf zitten waar ik zit,
zeer diep geroerd, - maar onbewogen.

XL.

Ze is mij alles, maar helaas!
niet alleen voor mij is ze alles.
Hoeveel wespen 't roosje wenschen,
ziet men best als ze op een bal is.

Drie vooral vertoonen zich
duchtig toegerust ten strijde:
als er zulke kampers komen,
schuif in stillekens op zijde.

XLI.

Eenen vrees ik wel te recht:
rijk - en goed en wijs daarbij.
Vader keurt al de andren slecht:
't waar' de uitmuntendste partij.

Nummer twee - van mindere ouders -
heeft geen goud in zijne zakken,
maar hij draagt er op zijn schouders:
golvend-schitterende plakken.

't Is een onderluitenantje,
t manneken is vol ambitie:
en *mama* leent hem een handje
bij 't bestormen der positie.

Nummer drie, een groot flaneur,
elegant, aristokratisch,
die van 's morgens wit-gehandschoend
en den heelen dag op straat is;

verder met verstand en geest
als een steen zoo mild beschonken:
soort van wandlende kassei
waar ons straten mede pronken.

O, die derde medekamper
heeft het reeds zeer ver gedreven,
Juffer vindt hem zóo charmant:
zij zal hem de voorkeur geven.

In het tweede gedeelte dezer compleete uitgave heeft men den gekenden bundel getiteld: *Uit het Studentenleven*, die in 1868 hier in Antwerpen bij Marchand en C^{o} van de pers kwam.

Hier volgt de eerste stroof van een '*Herbergtafereeltje*' naar het leven opgevat en geschetst:

Mietje, breng mij nog een glas! - Nog twee! -
Ook voor mij! - Voor allen glazen, Mietje! -
Mietje, breng een vat! - Een' stroom! - Een zee! -
Gij daar, Jan, zing gij ons nu een liedje! -
Zoo weêrgalmt het te allen kant met kracht,
't schalt en 't dreunt, en 't klingelt, 't klopt en 't klatert.
Mietje brengt gezwind den verschen drank;
Jan heft aan, met heeschen keleklank,
ach! een meer dan liederlijk gezang,

waar de heele zaal verrukt om schatert.
Mietje, die in geen gerucht verschiet,
luistert lachend toe, en als, bij 't ende,
elk, ter eer des zangers van het lied,
zijnen vollen beker binnengiet,
juicht zij blijde meê met heel de bende.

En terstond
loopt zij weder
op en neder
in het rond.

De daaropvolgende rubriek heet *Mijmeringen* en bevat een drietal bijdragen van Julius tot den *almanak* van het Studentengenootschap. ‘*'t Zal wel gaan!*’

In kloekgebouwde jambische verzen, doch in den los sen ongedwongen trant eener *Causerie* aan den lezer, geeft de schrijver daarin lucht aan zijne vlaamschgezind liberale gevoelens. Op meer dan eene dezer krachtige dichterlijke bladzijden, houdt de schrijver eraan te doen blijken, dat ‘Geus en Clauwaart’ de leus van Julius is en blijft.

Dit zal ongetwijfeld bij zijne politieke tegenstrevers de geestdrift voor zijn talent wel wat verkoelen; - zelfs onder deze telt bij vele lezers - doch alwie onpartijdig eenen dichter als dichter beoordeelt zal desniet te min het onbetwistbaar poëtisch talent erkennen van onzen Vlaamschen Studentendichter bij uitnemendheid.

C.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde. - Prijskampen.

- De Redactie van het Tijdschrift: *Nederlandsch Museum* te Gent, schrijft eenen prijskamp uit voor eene *Novelle.* De stukken, onuitgegeven en maar een zestigtal blz. groot, moeten voor 1^{en} Augusti 1881, vrachtvrij gezonden worden aan *M. Ad. Hoste*, *uitgever van het Tijdschrift*, *Veldstraat*,

Gent. Een prijs van 150 fr., boven het honorarium berekend tegen 1 fr. per bladz. en 25 afdruksels, wordt den schrijver van de beste novelle toegekend. De Redactie behoudt zich het recht voor de niet bekroonde novellen in haar tijdschrift op te nemen, mits 1 fr. per bladz., honorarium en 25 afdrukken. De schrijvers behouden den eigendom van hun werk, doch slechts na de verschijning hunner novelle in het *Museum.* De jury zal bestaan uit de leden der Redactie van het Tijdschrift.

- De heeren L. de Burbure, Conscience, Heremans, Samuël, Wagener, allen leden der Koninklijke Akademie, benevens Potvin, briefwisselend lid, maken de jury uit van den tweejaarlijkschen wedstrijd voor het dichten van eene Nederlandsche of Fransche kantate, bestemd om getoonzet te worden in den prijskamp van muzikale kompositie van 1881.

- De twee stukken, welke in den wedstrijd van tooneel letterkunde, door de Vereeniging *Thalia* van Amsterdam uitgeschreven, eene loffelijke melding hebben gekregen, zijn: *Hoogmoed*, tooneelspel door Louise Stratenus, en *De Van Dalens van Poelwyck*, blijspel door M. Van Sorgen, advokaat te Utrecht.

- Voor den prijskamp, door de koninklijke Spaansche akademie ter eere van Calderon uitgeschreven, zijn niet minder dan 13 gedichten ingezonden. Met eenparigheid van stemmen heeft de kommissie van beoordeeling den prijs toegewezen aan het gedicht met het motto: *Genieèn zijn onsterfelijk*, waarvan de schrijver is A.F.J. Reiger, te Leenteren in Gelderland.

- CONSCIENCEFEEST. Ruim 300 afgevaardigden van Vlaamsche maatschappijen des lands hadden Zondag, 1 Mei, den oproep beantwoord, door de Brusselsche voorloopige kommissie gedaan, om een feest ter eere van Conscience in te richten. De zitting werd geleid door Eugeen Stroobant, notaris en letterkundige. Het voorloopig komiteit had een uitgebreid programma van feestelijkheden opgemaakt, waaronder de uitvoering van koren van Gevaert en Miry, een groot Hymnus van Benoit,

overhandiging van een geschilderd portret door Jan Verhas en van een borstbeeld, door Paul Devigne, oprichting van praalbogen en transparanten met de voornaamste tafereelen uit Conscience's werken, enz., enz. Met algemeene stemmen werd het volgende besloten: 1° Het feest buiten alle politiek te vieren; 2° Geene toelage van Stads- of Staatsbesuur aan te nemen, en van het feest een echt Vlaamsch volksfeest te maken; 3° Eene kommissie te benoemen uit 32 leden bestaande, voor de eene helft katholieken en voor de andere helft liberalen, en die gelast zal zijn met de inrichting van het feest; 4° Bij de kommissie eene andere kommissie te voegen, samengesteld uit 2 afgevaardigden voor elk arrondissement van het Vlaamsche land en door hunne lastgevenden te huis te benoemen; die 2 afgevaardigden moeten insgelijks de eene katholiek en de andere liberaal zijn; 5° Alle Belgen, Vlamingen en Walen, alsook de Noord-Nederlanders tot het feest toe te laten en uit te noodigen.

De Brusselsche kommissie werd volgenderwijze samengesteld: Stroobant, Hoste, De Winde, Rooryck, Des. Delcroix, Paul Devigne, F. Gassée, X. Havermans, Em. Hiel, D. Korps, Laude, Nieter, Lynen-Hoogaerds, Ongena, Schaeken, Tinel, Van Driessche, Van den Dungen, Dr Vande Ven, Jan Verhas, D. Vygen, Waelput, Warnots, Wouters, Dr A. Willems, 4 afgevaardigden - als secretaris - van het *Willemsfonds*; 4 id. van het *Davidsfonds* en 2 id. van de *Veldbloem*.

- Dichter Emanuel Hiel heeft voor het Consciencefeest eenen *Hymnus* vervaardigd, welken door Peter Benoit op muziek zal worden gesteld, en door duizende stemmen zal gezongen worden. Ook worden door denzelfden dichter twee kinderkoren gemaakt, waarvoor Karel Miry de muziek zal leveren.

- In de laatste zitting van de Klas der Letteren van de Koninklijke Akademie heeft onze gevierde Conscience eene prachtige redevoering uitgesproken over de Vlaamsche Letterkunde in België sedert 1830. Op het einde der zitting heeft de Minister van Binnenlandsche zaken aangekondigd,

dat de beroemde romanschrijver tot groot-officier der Leopoldsorde was bevorderd. Onze hartelijkste gelukwenschen aan den ouden, kloeken strijder.

- Voor een vijftal maanden is er te Antwerpen een nieuwe maatschappij tot stand gekomen, onder den naam van *Kunst- en Letterkring.* Behalve de lezing van oorspronkelijke stukken, door de leden vervaardigd, en het geven van voordrachten in de wekelijksche vergaderingen, richt deze kring ook letterkundige feesten in, welke publiek zijn. Het eerste dezer feesten, den 22 Februari ll., gegeven, bestond uit eene voordracht over *Vondel* door den voorzitter M.A. Nuyens, benevens het déclamatorisch voordragen der schoonste brokken uit den *Lucifer* door M.M. Suetens, Vander Voort en Winkler

Op het tweede feest, den 7 Maart gehouden, werd het woord gevoerd over *Shakespeare* door M. Julius Vander Voort en *Romeo en Julia* broksgewijze gedeclameerd; terwijl op het derde feest, den 5 April, gehandeld werd over de *Oostersche Poêzie* en het gedicht *Rama*, door M. Frans Willems. Toekomenden winter zullen deze hoogst belangrijke feesten worden voortgezet en de hoofdfiguren der verschillige litteraturen in behandeling komen.

Beeldende kunsten.

- De gemeenteraad van Brussel heeft besloten de huwelijkszaal te doen schilderen en versieren. Het is de kunstschilder Cardon, dezelfde die in de nijverheidstentoonstelling het prachtig Vlaamsch binnenhuis voor de drukpers maakte, welke met het kunstwerk aan het Brusselsch stadhuis gelast is. De zaal zal in Vlaamsch Gothiek van het einde der 15^{e} eeuw geschilderd en versierd worden met de blazoenen der Ambachten en Gilden, de wapens van Brabant en van Brussel, alsook de schilden der patriciërs der stad. Zinnebeeldige figuren, loovers en ranken zullen langsheen de wanden, tusschen de balken en over de korbeelen zwieren. Op deze laatste, 36 in getal, zullen zedespreuken in het Vlaamsch geschilderd worden.
- Wij juichen het besluit van den Brusselschen gemeenteraad van harte toe. Het diene tot voorbeeld aan andere steden!

- De Kommissie die zich gelast had met het inzamelen van giften om aan Breydel en de Coninck te Brugge een standbeeld op te richten, heeft hare inschrijving gesloten. Zij heeft 33,077 fr. 53 c. ontvangen en nu den Minister van Binnenlandsche Zaken verzocht aan de Kamer een Krediet te vragen, om de som te volledigen die noodig zal zijn tot oprichting van het standbeeld.

- Op Zondag 1 Mei had te Gent, op het Gemeente-kerkhof, de onthulling plaats van het gedenkteeken, door menigvuldige kunstvrienden en kunstenaars opgericht ter eere van Julius Dekeghel, den verdienstelijken schilder, die vóór een paar jaren overleed. Dit monument is het werk van den jeugdigen beeldhouwer D. Vanden Bossche. Het bestaat uit eenen opgaanden steen in Griekschen vorm, met een bronzen medaljon in het bovendeel, de beeltenis van den overledene voorstellende, ongeven van eenen in steen gehouwen lauwerkrans, en in het voetstuk met de kenteekens des schilderkunst versierd. - Twee redevoeringen werden bij deze plechtigheid, waarbij eene menigte hooggeplaatste personen tegenwoordig waren, uitgesproken: de eene door M. Goossens in naam der uitvoerende kommissie; de andere door M. Lod. Van Biesbroeck, beeldhouwer, namens den *Kunst- en Letterkring.*

- De reisbeschrijving, welke Max Rooses onder den titel *Over de Alpen* heeft uitgegeven, wordt met den meesten lof in den *Nederlandschen Spectator* besproken.

Toonkunde.

- Op het *Festival-Liszt*, dat alhier den 26 Mei zal plaats hebben, zullen de volgende stukken worden uitgevoerd: 1° *Plechtige Mis*, voor orkest en koren; 2° Concerto in *la* bémol, voor klavier en orkest, door Mme Anna Mehlig: 3° *Mîgnon*, melodie met orkest, door Mej. Ant. Kufferath; 4° *Fest-Klänge*, symfonisch poëma; 5° De *Preludes*, symfonisch poëma.

Den Zondag daaropvolgende, 29 Mei, zal de wereldberoemde komponist te Brussel eenen muzikalen morgenstond bijwonen, welke ter zijner eere wordt ingericht door zijne leerlingen Franz Servais en M. en Mme de Zarembski. De schoonste wer-

ken des meesters zullen er op worden uitgevoerd, namelijk de *Faust-Symfonie*, voor koren en orkest; het *Concert-pathétique* voor 2 klavieren; *Jammerklacht en Triomf van Tasso*, symfonisch poëma voor orkest, benevens een *lîed* (waarschijnlijk *Loreley*). Geen enkel dezer werken werd nog te Brussel ten gehoord gebracht. De koornmaatschappij *l'Orphéon*, onder het bestuur van Edw. Bauwens, heeft zich welwillend ten dienste gesteld voor de uitvoering van het eerste stuk.

- De Bestuurder der Antwerpsche Muziekschool heeft te Brussel eenen nieuwen zegepraal behaald. Op het laatste feest der *Concerts populaires* aldaar werden van Peter Benoit ten gehoore gebracht verschillende brokstukken uit *Charlotte Corday.* De meester dirigeerde het orkest. Al de Fransche bladen de hoofdstad, en inzonderheid degenen, die vroeger Benoit het meest hebben afgebroken, spreken met den grootsten lof over zijne gewrochten en roemen hem hoog als orkestmeester. De franschgezinde *Gazette* zegt onder andere: *Ses idées sont à lui*, *son orchestration est à lui, et l'ensemble s'impose, bon gré mal gré*, *à l'admiration. C'est grand*, *c'est beau*; *il n'y a pas à dire*, *celui qui a fait cela est* '*quelqu'un*' Als orkestmeester wordt van hem getuigd, dat zijne tegenwoordigheid voldoende geweest is om bij de spelers een vuur op te wekken, dat wonderen verrichtte; sedert langen tijd hebben wij de symfonie in *ut mineur* van Beethoven zoo voortreffelijk niet hooren uitvoeren - zegt de *Chronique.* Ook de *revue*: *L'art moderne* getuigt van den overgrooten bijval, dien Benoit heeft ingeoogst en bespreekt met den meesten lof zijne *Charlotte Corday*, terwijl de Brusselsche briefwisselaar van de *Flandre Libérale*, een Waal, zegt, dat het orkest, onder zijne gewetensvolle leiding, geheel en gansch van gedaante veranderd was. Zulke getuigenissen wreken den Vlaamschen meester over de kwaadwillige aanrandingen, waaraan hij vroeger blootgesteld is geweest.

Dat eischt geen spoed.[1]
(*Vervolg. Zie de vorige aflevering*).

X.

Het is niet mogelijk in het enge bestek eener novelle de geschiedenis der twee broeders tot in de kleinste bijzonderheden aan te teekenen.

Hunne kinderen waren even schoon, even verstandig, en, volgens de meening der wereld, even goed opgebracht.

De oudste dochter van John onderscheidde zich, onder duizend andere, door schoonheid en door geestesgaven, zonder nochtans met haar gelaat en hare kennissen te pronken. Zij was bevallig, fijngevoelig en liefelijk; zij bezat al de zeldzame deugden, die in haren staat vóór alles den schat van het huwelijksleven en de versieringen der maatschappij vormen.

Zij was het die de zenuwachtige prikkelbaarheid harer moeder bedaarde, altijd van slechte luim in hare ziekenkamer; zij was het die door hare tegenwoordigheid het salon haars vaders aangenaam maakte, en op ouden evenals op jongen eene zekere aantrekkingskracht uitoefende.

Hare twee jongere zusters wekten al hare teederheid op, uithoofde van den uiterst zwakken toestand hunner gezondheid; maar hare broeders - beiden schoon en verstandig - waren ook het grootste voorwerp harer bezorgdheid. De oudste verwachtte eene beloofde, maar niet gegeven betrekking; ook de tweede had een brevet van adelborst in 't oog; de jongste was nog altijd te Eton.

Die drij jongelieden schenen te gelooven, dat het hun plicht was bewijzen te geven van hun betrouwen in den welstand huns vaders, door 't geld het venster uitte werpen. In gevolge verteerden zij meer dan de zonen van een man, die een liberaal ambt uitoefent, in elke omstandigheid moeten verteren.

(1) Vrij naar Mistress S.C. Hall.

Van al de verwachtingen, is de verwachting onder eene bescherming de vervelendste en de ontzenuwendste voor hem die wacht.

Dokter Adams begreep al het bittere van een dusdanigen toestand, als men hem de rekeningen zijner zonen aanbood; maar hij troostte zich ook, door de zorg van voor zijne dochters iets te vergaren tot later te verschuiven.

Het was onmogelijk iets ter zijde te leggen, terwijl zijne zonen hunne opvoeding volmaakten; maar zoodra zijne oudsten de ambten zouden verkregen hebben, die hun beloofd waren, dan zeker zou hij sparen, of hij zou eene verzekering nemen, of hij zou toch iets doen. Personen die immer spreken van iets te doen, eindigen in het algemeen, met in het geheel niets te doen.

XI.

Een ander jaar verliep.

Mistress Adams was nog altijd ziek; de jongste kleine meisjes waren zwakker dan ooit; de jongens wachtten net gelijk te voren op hunne beloofde betrekkingen, en toonden zich buitensporiger dan ooit; eindelijk, miss Adams had eene verovering gemaakt, die haar vader zelf harer waardig vond.

De jongeling, die door de bevalligheid van het schoone meisje bekoord was, behoorde tot eene aanzienlijke familie, welke nogal geneigd scheen deze liefde aan te moedigen.

De vader van den vermeenden verloofde achtte het geraadzaam niet langer te wachten den dokter te gaan vinden. Hij maakte hem de inzichten van zijnen zoon bekend en vroeg hem openhartig, welke huwelijksgift dokter Adams zich voorstelde aan zijne dochter te geven.

Groot, inderdaad, was zijne verwondering bij dit antwoord:

‘Bij mijne dood zal ik aan mijne dochter iets geven, maar niet oogenblikkelijk.’

Voor de eerste maal sedert verscheidene jaren voelde de dokter al de bitterheid van zijnen valschen toestand. Hij aarzelde, vernederd als hij was, in de meening van den man

der wereld, die zich tot hem richtte; hij was lastig omdat zijn gebrek aan beschikbaar geld gekend was; en ofschoon hij goed wist dat de genegenheid van zijn duurbaar kind zich gevestigd had op den zoon van zijnen bezoeker, dat deze verbintenis hare wenschen zou vervullen, was hij zoo trotsch en scheen zoo prikkelbaar door zijn antwoord, dat de edelman zich verwijderde, juist wel niet kwaad, maar in eene geheel andere stemming dan deze, die goede gevoelens inboezemt.

XII.

Sir Augustus Barry wachtte niet lang aan zijnen zoon al het nadeelige eener dergelijke verbintenis te toonen, daar de gewoonten van uitgaven van miss Adams geen vasteren steun hadden dan het leven van haren vader.

Hij besloot dat de mangel aan vooruitzicht bij de ouders, volgens alle waarschijnlijkheid, de mangel aan voorzichtigheid bij de kinderen zou voortbrengen; en zeer goed wetende wat men doen kon met het inkomen, dat dokter Adams sedert jaren te zijner beschikking had, was hij niet genegen een huwelijksontwerp te bouwen op een dergelijken mangel, juist om die hoedanigheid, welke hij als de beste aanzag, die een man bezitten kon. Trouwens na eenigen uitstel, en een langer onderzoek der kwestie, zegde hij aan zijnen zoon, dat hij in geweten niet kon toestemmen in zijn huwelijk met eene bruid, die geen penny bezat.

Dokter Adams, van zijnen kant, die vond dat de oude edelman, met een volslagen mangel aan teergevoeligheid, gesproken had van wat hij te recht zijn mangel aan vooruitzicht heette, en zijne neiging tot ijdelheid en verteer ‘eigenbaat’ had genoemd, wanneer hij zijne kinderen in de wereld had moeten vestigen en eene huwelijksgift mêegeven, beleedigde den zoon voor wat hij beweerde de schuld des vaders te zijn, en verbood zijne dochter hem nog ooit weer te zien.

Wat Mary betreft, de zekerheid, dat de familie van den beminde haar aanzag als een meisje die, met het vooruitzicht van niet één penny te bezitten, als eene prinses leefde, was

haar boven alle uitdrukking grievend. Ofschoon zij haren beminde had weggestuurd, ofschoon zij wist dat haar vader hem beleedigd had, verwonderde het haar toch dat hij haar zoo ras vergeten kon en haar zelfs niet een enkel woord tot afscheid schreef.

Van hare moeder wachtte zij geene vertroosting; zij was te teergevoelig en te fier om het haar te vragen; en haar vader, meer geroepen dan ooit, was zelden te huis.

XIII.

De oom, die sedert jaren niet naar de stad was gekomen, ondernam eindelijk de reis en was niet minder getroffen over de uiterste bevalligheid en schoonheid zijner nicht dan over de diepe weemoedigheid, die aan hare stem iets treurigs gaf.

Hij verlangde blijkbaar iets te zeggen, dat haar vroolijk en gelukkig zou maken; en, als de dokter met hem de boekerij binnentrad, vroeg hij hem:

- Mag Mary ook niet komen?...

Mary kwam, en hare aangename verschijning overmeesterde de ziel van haren oom.

- Ik wilde aan u alleen zeggen, broeder John, voegde hij er bij, de verandering die in mijn gezin moet plaats hebben; maar het kwam mij voor dat wij ons allen ten opzichte mijner nicht bedrogen. Tehuis zeggen zij: ‘Noodig nicht niet uit; zij is te opgetooid, te vroolijk, om naar eene boerenbruiloft te komen, zij zou er zich niet vermaken.’ Maar ik geloof dat, omringd van weelde zooals zij is, de frissche lucht van Repton, de geurige bloemen, de groene velden, de lieve lach harer nichten, aan mijne nicht goed, veel goed zullen doen. Om ter zake te komen, mijne lieve Marij huwt, binnen drij weken ongeveer, den oudsten zoon van onzen predikant. Daar die jongeling slechts de vicaris zijns vaders is, hadden wij hen niet vóor vijf of zes jaar kunnen vereenigen, indien ik niet in staat was geweest Mary eene behoorlijke som als huwelijksgift te geven. Het is een goed iets, een braaf kind gelukkig te kunnen maken, door bij tijds gespaard te hebben. - Bij tijds weten te sparen -

ziedaar mijne kenspreuk! Welke voldoening, als men terugblikt, te denken dat, terwijl men hun eene goede opvoeding geeft, wij voortgaan al onze plichten te vervullen jegens de kinderen aan onze zorgen toevertrouwd! - Wij zijn niet verkwistend geweest, zooals onze buren, wiens middelen minder waren dan de onze. Mochten wij het zijn, als we vijf kinderen te voorzien hadden? Onze vreugde is geweest die kinderen op te brengen en ze gelukkig en welvarend te maken. Mary zal zoo gelukkig zijn, het duurbaar kind, zoo gelukkig! Bedenk eens, John, of ze gelukkig zijn zal, zes jaren vroeger, dank aan ons vooruitzicht!

De nicht kon die woorden niet verdragen.

De goede vader was zoo vol van het geluk zijner dochter en de dokter zoo verpletterd onder zijne eigen verwijtingen - die hij nimmer zoo drukkend gevoeld had als op dit oogenblik - dat noch de eene noch de andere de doodsbleekheid bemerkte, die plotseling het gelaat der ongelukkige Mary bedekte.

Zij stond op om de kamer te verlaten, wankelde, en viel aan de voeten haars vaders.

- 'Wij hebben haar gedood, fluisterde dokter Adams, terwijl hij haar oprichtte; ja, gedood... en ik heb den eersten slag gebracht! Dat God me vergeve!... Dat God me vergeve!'

De twee broeders brachten den volgenden nacht in een lang en ernstig gesprek door.

XIV.

De zekerheid van zijn eigen welstand, de voldoening over zorgvol vervulde plichten, hadden in zijne eigene achting Karel niet boven zijnen broeder geplaatst.

Bedroefd, boven alle uitdrukking, over de smart die hij aan zijne nicht veroorzaakt had, verschrikt bij het nieuws dat duizenden en duizenden ponden verkwist waren geweest, toonde hij aan John het gevaar der schijnweelde, de broosheid des levens.

De omstandigheden gaven nog meer gewicht aan zijne woorden.

Dokter Adams had de treurige ondervinding opgedaan dat al wat blinkt geen goud is. De schoonheid, de stand, de bekwaamheden zijner beminde dochter, ofschoon ten volle erkend, waren niet voldoende geweest om hare toekomst te verzekeren.

- Zie toch, Karel, zegde hij, - na alles aan zijnen broeder te hebben toegestaan, en bedrukt door den staat van diepe droefheid waarin zijn kindzich bevond - indien ik te mijner beschikking de noodige sommen had, zou ik morgen mijn leven willen verzekeren voor een bedrag, dat mijne familie boven alle mogelijkheid zou plaatsen eens in nood te verkeeren.

- Wacht daar niet voor, was het edelmoedige antwoord, van Karel Adams. Ik heb voor het oogenblik eenige honderde ponden zonder beschikking; kom morgen met mij; stel geen dag uit; neen, zelfs geen uur, en volg mijnen raad. Gij zult reden hebben u over dit besluit te verheugen. Overdenk slechts den toestand, zoo God u riep om u rekenschap over uw bestuur te vragen!

Bij deze laatste woorden zweeg hij; hij zag dat het onnoodig was nog iets bij te voegen.

De twee broeders namen voor eenige uren van elkander afscheid, en beiden wenschten den morgen te zien aanbreken.

Het is onmogelijk te zeggen wie van beiden het eerste beneden was om te ontbijten.

Het rijtuig wachtte voor de deur.

XV.

Na het ontbijt zegde dokter Adams aan zijnen spijsmeester, dat hij naar de stad ging voor eene dringende zaak en dat hij om twee ure zou terug zijn.

- Ik geloof niet, riep Karel uit, zich de handen wrijvend van voldoening, ik geloof niet dat, zoo mijne duurbare nicht gelukkig was, ik van gansch mijn leven meer voldaan kan zijn dan ik het nu ben.

- Het komt mij reeds voor, antwoordde John, dat een groot gewicht van mijn hart af is; en, ware het niet de schuld die ik jegens u aanging!... Ha! Karel ik dacht niet, toen ik van den heuveltop van Repton naar omlaag zag, mijn schat onuitputbaar geloovend, dat ik, zoo laat in mijn leven, tot uwe goede diensten mijnen toevlucht zou moeten nemen. En nochtans, ik weet nauwelijks hoe ik medegesleurd werd. Eene uitgave vergt eene andere. De kinderen zijn zoo buitensporig geweest, maar de twee oudste zullen weldra buiten kwestie zijn; zij kunnen nu niet lang meer wachten.

- Werken is beter dan wachten; maar laat de jongens hunnen weg maken. Zij hebben, veronderstel ik, eene goede opvoeding ontvangen. Zij zijn bekwaam eene loopbaan intetreden. Er is iets verschrikkelijks traag in ‘die benoemingen.’ Een moedig jongeling moet zijne benoeming zelf maken, maar het zijn de meisjes, opgebracht zooals de uwe het zijn, die men eerst en vooral in eene familie moet in acht nemen. De maatschappelijke toestand der vrouwen is niet meer zooals over eenige jaren. Men mag hopen dat zij een partij vinden, maar zij blijven ook voor hun huwelijk onder de afhankelijkheid hunner vaders of broeders, als wezens tot iets onbekwaam door zich zelven. Nu, ik weet niet waarom, maar de meisjes, arme schepsels, trouwen niet meer zooals voorheen. Zij worden spoedig oud en in afwachting van hunne vestiging vormen zij den noodigen voorraad niet voor den ouderdom. Van daar komen al die bewegingen, die schuldige listen die de vrouwen gebruiken om eenen echtgenoot te krijgen, daar zij geen ander vooruitzicht hebben dan het huwelijk. Men moet iets doen om dat te voorkomen. En als het land zich eindelijk onderwerpt aan de groote omwenteling der laatste jaren, denk ik dat men eenigen vooruitgang mag verwachten van het verbeterd onderwijs - en van de stelsels die van aard zijn de vrouwen bekwaam te maken in hun onderhoud te voorzien en eenige vergoeding te trekken uit den bijstand, dien zijn aan andere verleenen. Veronderstel nu dat uwe geliefde dochters, voornamelijk de jongste, van u beroofd zijn.....

- ‘Hier woont de zieke, dien ik in het voorbijgaan moet bezoeken,’ onderbreekt de dokter.

Het rijtuig houdt stil.

- ‘Bezoek hem bij uwe terugkomst, zegt Karel.’ Ik had gewild dat de verzekering de éérste zaak ware geweest voor vandaag.’

- ‘Ik zal niet langer dan vijf minuten blijven,’ klinkt het antwoord.

De koetsier komt van zijne zitplaats en de dokter snelt naar de opene deur.

In zijne haast, trapt hij op een stuk appelcienschil.

Dit was de zaak van een oogenblik.

Hij schuift uit en zijne slaap komt juist tegen den scherpen hoek van eenen ijzeren krabber te recht.

In minder dan één uur, had dokter Adams opgehouden te leven.

Welke doodstrijd, zoowel inwendig als uitwendig! Dit uur, gij kunt het beter begrijpen dan ik het zou kunnen zeggen...

De dokter wist zeer goed dat hij sterven ging; hij kende al de ellende die hij achter zich liet.

XVI.

- ‘Mary, mijne lieve nicht,’ zegde Karel Adams, zich naast het jonge meisje zettend, ‘mijne duurbare, zeer duurbare nicht, kunt gij uwe gedachten vestigen, en mij gedurende een half uur uwe aandacht leenen, nu alles verloren is, en de eischen der wereld dringend zijn? Ik wil u over de toekomst spreken. Uwe moeder is zoodanig door wanhoop overstelpt dat ik haar niets kan zeggen; er is geen middel uwen broeder te leiden - hij spreekt alsof hij de bank van Engeland bestuurde; hij is zoo hooveerdig over de verwantschap zijner moeder en over zijnen invloed, dat ik hem aan zich zelven heb overgelaten. Kunt gij, mijne lieve Mary, uwe droefheid overmeesteren en mij uwe aandacht schenken?

Mary Adams aanzag haren oom met beradenheid:

- Ik wil het beproeven, oom. Ik heb den ganschen morgen

nagedacht en plannen gevormd, maar ik weet niet wat doen om mij nuttig te maken. Begin ik nu, dan zal ik tot het uiterste gaan. Hoe spoediger wij uit dat kostelijk huis zijn, hoe beter. Indien ik er in kon gelukken mijne moeder te bewegen met de kleinen naar het zeestrand te gaan! - Breng haar geheel uit dit huis... breng haar weg.

- Waarheen? vroeg mister Adams. Zij zal bij mij geene schuilplaats willen aanvaarden.

- Ik weet het niet, antwoordde de nicht, in de zwakheid harer eerste droefheid terugvallende, waarlijk, ik weet het niet. Haar schoonbroeder, sir James Ashlroolne heeft haar uitgegenoodigd naar Pleosance te gaan; maar mijn broeder brengt als tegenwerping tot de reis in, dat onze oom zich zeer nalatig getoond heeft in het bekomen 'van zijne betrekking.'

- 'Welke jonge gek! mompelde Karel. Het is het oogenblik niet om niets te twisten. De zaak is, inderdaad Mary, hoe spoediger gij uit dit huis zijt, hoe beter. Er zijn nog een of twee schuldeischers aan wie men geene groote som verschuldigd is, maar die hun geld willen hebben, en zoo wij niet spoedig verkoopen, zullen zij er ons toe dwingen. Het huis kon de volgende week per contrakt voordeelig overgelaten worden; maar uwe moeder heeft daarover niet willen hooren spreken, omdat de persoon die zich aanbood als kooper, een mededingend dokter was van mijn armen broeder.

Mary kon die laatste aanmerking niet hooren. Hare blikken gingen van het eene voorwerp naar het andere in de kamer. Zij dacht nooit er van te zullen kunnen scheiden.

- 'Al wat uwe moeder en gij wenscht te bekomen, lieve nicht, zegt de goedhartige oom,' zal terzijde worden gezet. De familieschilderijen, uwe harp, uwe piano; al die zaken zijn heilige herinneringen die men zorgvuldig bewaart.

Mary barst in tranen los.

- 'Ik aarzel niet,' zegde zij ten laatste, die speeltuigen te aanzien als de middelen om mijn bestaan te verdienen; maar ofschoon ik de noodzakelijkheid ken hen aldus te aanschou-

wen, voel ik dat ik niet zeggen kan aan wie ik den voorkeur geef bij het verlaten van dit huis mijner kindsheid. Iedereen is welwillend; gij, waarde Oom, van wie wij zoo weinig verwachtten, gij zijt de welwillendste van allen. Maar ik voorzie dat velen ons zullen verlaten, zelfs in de eerste dagen onzer zoo levendige smart. De oom mijner tante heeft waarlijk weinig gedaan voor de benoeming van mijnen oudsten broeder. Wat het brevet van adelborst van den tweeden betreft, - de brief onzer betrekkingen in Indië is kort en koel - er zijn er zoovelen vóor hem op de lijst, en het is zoo noodig te wachten, dat ik niet weet hoe dat eindigen zal...

- Ik verlang, lief kind, dat gij uwe moeder, uwe zuster en iedereen kunt bewegen naar Repton te komen, zegde mister Adams. Zoo het mijne schoonzuster tegenstond in mijn huis te wonen, zal ik haar in onze nabijheid een landhuisje vinden. Ik zal al doen wat ik kan. Mijne vrouw is het met mij eens en is besloten te denken dat wij voor zes kinderen meer moeten zorgen. Wij verschillen van u door onze gewoonten; maar onze harten en genegenheid zijn daarom voor u allen niet minder oprecht. Gij en mijne duurbare Mary zult als twee zusters leven.

XVII.

De nicht mocht van haren oom niet meer vriendschap en toegenegenheid verwachten.

Hare teleurstelling was grooter dan zij het hem bekend had: nochtans de bittere smart van deze teleurstelling was het eerste in staat geweest haar het gekerm te doen vergeten, dat haar stervende vader zoo dikwerf en op zoo droevige wijze had doen hooren, in de korte oogenblikken, die hem na het noodlottig ongeval gelaten waren:

- Mijne kinderen! mijne kinderen!

De ongelukkige had geen vertrouwen genoeg in de rede zijner kinderen.

Hij wist hoe schuldig hij was geweest met hen niet anders

op te brengen, met geene voorbeelden van orde en spaarzaamheid in zijnen huiselijken kring, aan zijne duurbare kinderen, te geven.

Het was een tooneel eener geheel andere wereld voor het jonge, schoone, geliefkoosde en gevierde meisje. Zij had, ten minste voor een tijd, de ontgoocheling harer liefde vergeten.

Terwijl hare broeders het onweder uitdaagden dat boven hunne hoofden rolde, kermden hare moeder en zusters van den schrik dat het haar veroorzaakte. Mary alleen zag het in het gelaat, en, al koesterde zij niet de geringste hoop, zij ten minste dacht na en beproefde te bidden. Zij leunde, terwijl zij bittere tranen weende, op den schouder van haren oom, en toen hare stem zich kon laten hooren, zegde zij al snikkende:

- Vergeef me, weldra zal ik in staat zijn mijn ongeluk met kalm oog te aanschouwen; v*o*or het oogenblik, ben ik bedrukt. Ik voel dat de smart en de ondervinding te gelijkertijd kwamen. Gedurende deze drij laatste dagen heb ik meer gelezen in het boek der menschelijke natuur dan gedurende mijn gansch vroeger leven.

- Alles hangt af, Mary, van de personen met wie men omgaat en van het boek, dat men leest; zegde mister Adams. Zoo men een zedeloos en slecht boek kiest, mag men er enkel dwaasheid en ondeugd van verwachten; neemt men een gek tot gezel, dan mag men voorzeker noch lieftalligheid noch kracht van hem vergen.

Die man, met zijn uitmuntend hart, herhaalde wat hij reeds gezegd had.

- Ik mag, voegde hij er bij, mij niet aan onrechtveerdigheid jegens mijne kinderen schuldig maken, maar ik mag het geld in overdaad verteerd, gebruiken om de vader der weezen te zijn.

Aan al de plannen, die Karel Adams voorstelde, werden door den oudsten zijner neven en door zijne schoonzuster tegenwerpingen gemaakt.

De jongeling beweerde het toezicht niet te kunnen verdragen

van eenen buitenmensch met engen geest, wiens aanmatigingen om als *gentleman* aanzien te worden, geene andere reden van bestaan hadden, dan zijne verwantschap ‘met zijne familie.’

Hij maakte zich insgelijk boos tegen zijnen oom langs moederzijde, die zijne beloften niet gehouden had; en die gevoelens werden onderhouden en versterkt door de dwaasheid zijner moeder.

Twee schoone gelegenheden om het huis en de rijke meubelen te verkoopen gingen verloren; en toen mistress Adams, in de hoop dat zij hare verontwaardiging zouden deelen, zich bij hare naaste en invloedrijkste bloedverwanten bekloeg, dat haar schoonbroeder weigerde haar eenige bezetting te doen, en er alleen in toestemde haar te Repton te laten leven, dan raadden zij haar door alle middelen aan te doen, wat hem mocht behagen, aangezien hij de eenige persoon was van wien zij waarlijk afhing.

Eenigen waren mild met hunne genegenheid; maar de genegenheid gaat ras voorbij; anderen spoorden haar aan eene maand met hen op hun buitengoed te komen wonen om van lucht te veranderen; een ander zinspeelde erop, dat de goddelijke muzikale begaafdheid van miss Adams nuttig zou kunnen gebruikt worden.

Mary bloosde en zegde ‘ja’ met de waardigheid harer eigene gevoelens.

Maar hare moeder vroeg aan de dame, die aldus sprak, wat ze toch wel wilde zeggen; en een klein tooneeltje volgde, waarna de dame in kwestie al de familiën harer kennis in de stad ging bezoeken, om hen met hare genegenheid bekend te maken voor die arme, waarde Adams, die zoo trotsch waren en - zoo arm, dat ze waarlijk niets vóòr hen hadden dan den hoogerdood of het armenhuis.

XVIII.

Verscheidene dezer weldenkende menschen - met harden geest en warm hart - maar zonder het minste greintje fijngevoeligheid, beklaagden de arme Mary, doch zij deden haar tevens gevoelen, dat zij haar eene gunst verleenden.

- Mijne waarde juffer, herhaalden zij allen om strijd, het is de gemeenste zaak der wereld, waarlijk droevig, maar zeer gemeen: de familiën van de mannen, die een liberaal ambt uitoefenen, worden dikwerf zonder vooruitzichten gelaten. Zoo ze niet kunnen sparen, kunnen zij eene verzekering op het leven nemen. Dat kunnen we allen doen; maar *zij* doen het niet, en bijgevolg worden de familiën dier mannen overal in nood gevonden. Ook, zooals ik zegde, het is eene gemeene zaak. Daarom wilde ik wel, dat gij aan uwe moeder zoudt voorstellen, eene openbare inschrijving te openen; die kan niet nalaten te gelukken. De dokter, uw vader, was zoo wel gezien bij het volk, men spreekt zooveel over hem en men beklaagt zoo levendig zijne familie! Ik zal die inschrijving openen met eene som, die aanzienlijk genoeg is om de anderen uit te noodigen meer te geven. Ik had veel achting voor uwen vader, ja, veel achting.-

Mary voelde haar hart eerst stil blijven en dan slaan; hare borst werd toegenepen, zoodanig dat ze niet spreken kon. Zij had besloten tot hare bekwaamheid haren toevlucht te nemen, als tot een middel van bestaan; maar zich met hare familie voor het publiek vertoonen, als bedelaars, dat wilde ze, dat kon ze niet.

- Wij hebben geen enkel recht om eenen oproep tot het publiek te richten, zegde zij ten laatste. Zeker zijn uwe inzichten liefelijk voor ons, maar wij hebben geen enkel recht... Mijn waarde vader heeft zich met geene enkele openbare zaak, met geenenkel werk van openbaar nut bezig gehouden... Hij gaf zijne raadgevingen, hij ontving zijn honorarium. Zoo hij ons zonder fortuin laat, dan is zulks de schuld van het publiek niet. Daarbij, mijne broeders zijn instaat hun bestaan te vinden en willen het. Ik ben overtuigd dat uwe inzichten liefelijk zijn, maar wij hebben geen enkel recht op de genegenheid van het publiek, en een oproep van dien aard zou ons diep vernederen. Het verheugt me dat ge daarover niet eerst aan mijne moeder heb gesproken. Mijn oom Karel zou dat niet dulden, zelfs in de veronderstelling, dat hij het wenschte.-

Ook deze vriendin vertrok, gewapend met nieuwe bedenkin-

gen over de ellende en den hoogmoed der arme dierbare familie van dokter Adams.

XIX.

In de wereld nochtans, en vooral in de handeldrijvende wereld van Londen, zou het nutteloos zijn te verwachten, dat eene gebeurtenis meer dan eene week opschudding maakt.

Toen eindelijk huis en meubelen te koop werden gesteld, zag men de gevoelens, opgewekt door den toestand der ongelukkige familie, iet of wat verlevendigen; het was zelfs met tranen in de oogen dat velen zich Mary herinnerden, wier schoonheid, hoe uitgelezen ook, een te zedig karakter had om haar eenen vijand te berokkenen. Zelfs de vader van haren gewezen verloofde rekende het zich op zekeren dag ten plicht aan een weinig gevoeligen babbelaar der groote wereld te antwoorden, dat hij wenschte dat zijn zoon eene echtgenoote mocht ontmoeten, zoo goed als Mary Adams het zou geweest zijn.

De rekeningen werden betaald, het huis werd verlost van de samenscholingen, die de openbare verkooping veroorzaakte - alles veranderde; in den *Gids van het Hof* nam een andere naam de plaats in van dien van den dokter, en in minder dan drij maanden scheen zijne familie bij al hare vroegere bekenden zoo zeer vergeten, alsof zij nooit bestaan had.

Als een midden zich sluit voor lieden, vinden zij plaats in een ander.

In den eersten kring van mistress Adams zouden verscheidene personen, die een goed hart bezaten, zich verheugd hebben haar en de haren van dienst te zijn; maar het waren juist die personen, op wie zij niet het minste recht bezat.

Zij was van eene aanzienlijke, maar arme familie, zoodat hare bloedverwanten maar weinig invloed hadden, en nauwelijks macht genoeg bezaten om voor zich zelven te zorgen.

XX.

De weduwe aanvaardde eindelijk met tegenzin het vriendelijk aanbod van mister Karel Adams, en nam bezit van het land-

huisje, dat hij haar had aangeduid, in afwachting dat hij iets voor de kinderen van zijnen broeder doen kon.

In eene vlaag van wanhopige trotschheid nam de oudste dienst in een regiment der dragonders; de tweede was gelukkig genoeg, door tusschenkomst van eenen vreemdeling, een brevet van adelborst te verkrijgen; en de oom dacht dat de jongste de loopbaan zijns vaders wel kon volgen.

De uitgaven, door al deze schikkingen veroorzaakt, werden door den voorzichtigen en zorgvuldigen landedelman zeer gevoeld.

De jongste meisjes waren te zwak om deel te nemen aan de gewone bezigheden van het dagelijksche leven; en Mary, die verwacht had welkom te zijn bij hare tante en hare nichten, ondervond op elk oogenblik, te La Grange doorgebracht, dat men haar voor eene indringster hield.

De bijna oogenblikkelijke dood van dokter Adams had het ontworpen huwelijk der oudste dochter zijns broeders doen verschuiven. De moeder erkende dat het hunne plicht was de weezen te beschermen, maar zij voorzag tevens, wat de meest toegenegene moeders zouden hebben voorzien, namelijk dat hunne eigene spaarpenningen, een groot deel van den opbrengst van den harden arbeid haars echtgenoots, nu zouden worden verteerd voor hen, die allen mogelijken luister hadden genoten gedurende een reeks jaren, dat haar man gewerkt en gespaard had.

Dit, in spijt van het gevoel haars vriendenplichts, was zwaar om te dragen voor eene moeder die zich opoffert.

Zoolang hare bloedverwanten niet ter plaats waren, maakte zij beschouwingen tot in het oneindige; zij smaakte eene groote voldoening, omdat de aanmerkingen harer geburen met de hare instemden; zij was fier, zeer fier over de loftuitingen, die deze aan de welwillendheid van haren echtgenoot toekenden. Doordien het landhuisje dicht bij La Grange stond, vernam zij gemakkelijk dat hare schoonzuster nog immer hare oude gewoonten van uitgaven bezat, en zij wist, (om hare eigene uitdrukking te gebruiken) dat ze nooit iets met hare tien vingeren deed: dat ze niet leven kon zonder

portowijn, - wanneer zij zelve niet veel beziënsiroop dronk, uitgenomen des zondags; - dat ze nooit een bandje streek of een schouwmantel afstoof; dat ze geen kouden hamelen-schouder kon eten, die den vorigen dag gebraden, den volgenden gekapt werd.

En zoo, terwijl elke dag een nieuw voorbeeld van hare onverschilligheid onder de oogen der echtgenoote van den rijken landbouwer bracht, dacht de weduwe van den dokter de strengste ontbering te oefenen.

- Ik had nooit gedacht - was hare bestendige aanmerking aan hare dochter, die alles verdroeg - ik had nooit gedacht dat de zaken zoover zouden komen. Ik ben niet van zin ze langer te verdragen. Ik ben verwonderd dat uw oom en zijne vrouw toelaten datik leve zooals ik het doe. Zij zouden moeten in aanmerkingnemen hoe ik vroeger leefde.

Te vergeefs deed Mary haar verstaan dat ze het brood der liefdadigheid aten; dat ze de verplichting hadden erkentelijk te zijn voor hetgene zij ontvingen, vooral wanneer dat kwam van degenen die, ten tijde van hunnen welstand, hun geene beloften hadden gedaan, terwijl zij, die vroeger zich zoo zeer hunne vrienden noemden, hun thans niets aanboden.

Mary sprak aldus, begaf zich vervolgens in hare kamer, gansch bezwijkend onder anders moeielijk door te komen beproevingen.

(*Slot volgt*).

EDWARD VAN BERGEN.

Bladvulling.

Vorstelijke Taalleer.

De dochter van der Vlamen Koning.
Zoo pas in Oostenrijk getrouwd,
Vroeg in het Magyaars verschooning,
Dat zij nog stott'rend daarin kout.
Maar vleiend sprak de Keizer toen:
Zij kan 't in 't Vlaamsch niet beter doen!

Poëzie.

I.
Heimwee.[1]

1.

O plekje hertlijk zoete,
waar mijne wiege zwonk!
Geen boomken ik er groette,
dat niet vol droomen hong...

Waar maar een bloemken bloeide,
daar bloeiden ze allen meê -
en alles zong en gloeide
mij toe bij elke schreê!

'k En wou geen vreemde gangen,
niet voor der wereld goud;
mijn liefde en mijn verlangen
rust hier in weide en woud!

2.

Ach, ware een weg die weer mij brocht
naar 't lang verloren kinderland!
Waarom heb ik 't geluk gezocht
zoover van moeders hand?

Mijn ziel is mat en zoekensmoê...
Ach, zong een droom ter zoete rust
mijn moêgekeken oogen toe,
des levens onbewust!

O ruste, kom! Mijn ziele zucht
om u, zoo droevig droomgezind!
Vergate ik al het aardsch gerucht,
ten tweeden male een kind!

(1) Gecomponeerd voor stem en klavier door Joh. Brahms.

Wist gij den weg die weer mij brocht
naar 't hertgeliefde kinderland!
Vergeefs heb ik gezucht, gezocht; -
'k zie niets dan barre strand...

3.

Ik zag, als knaap, gebloemte in bloei -
'k en weet nie' meer - wat was het toch?...
Daarboven stond de zon in gloei, -
mij dunkt, ik zie het nog.

Dat was een balsem! was een glans!
Ik dronk vol drift dien ambrozijn
en reeg de bloemen tot een krans...
Waar mag die krans wel zijn?

Ik vraag 't aan al de struiken, ach!
aan elken straal die nederschiet;
ik zoeke heel den zomerdag, -
maar zulk een vind ik niet!

Ik geef het op, 'k en zoek nie' meer...
Eilaas, mijn oude bloemenkrans,
weleer zoo lief, zoo frisch, zoo teer,
gij waart - der jonkheid glans!

D[r] EUGEEN VAN OIJE.

Naar Klaus Groth.

II.
Het liedje van mijn tuin.[(1)]

Zeg mij, Priester, hoe 't mag komen,
Dat ik jubel in mijn tuin,
Als op nieuw mijn kale boomen
Wieglen met een groene kruin?
Dat mijn gades oogen glansen,
Als het eerste bloempje bloeit?
Dat mijn kind mij toe komt dansen:
‘Weeral een fezant die broeit!’

(1) Zie verder: *Brieven uit Zuid-Nederland.*

Waarom gloeit door gansch de wereld,
Priester, 't zalig liefdevuur?
Waarom trilt en kiemt en perelt
Al wat kàn in de natuur?
En waarom in sombre cellen
Sluit gij, doodt gij 't maagdelijn?
Laat den maagdenboezem zwellen;
Laat elk meisje moeder zijn!

JULIUS DE GEYTER.

7 Juni 1881.

III.
Lente.

'k Zie, Lente, u eindlijk weder
Met leven, lied en lach!
Hoe vroolijk klinkt uw stemme
Den ganschen, blijden dag!

De leeuwerik stijgt juichend
Verrukt ter hemelzaal;
En 's avonds in de mane
Slaat blij de nachtegaal.

De kruiden geuren, wiegen,
Gevleid door frisschen wind!
De vliet, de zon, de sterre,
't Roept al dooreen: bemint!

En zou ik ook niet zingen
Mijn liefste en reinste lied?
Zou 'k ook niet lachen, juichen,
Verbannen 't bang verdriet?

Mijn hart is jong en lustig!
En - waarom 't niet gezeid? -
De Lente bracht me een liefste,
Een flinke, schalksche meid!

JAN BOUCHERIJ.

1874

IV.
Een avondluchtje.

(*Aan mijne teergeliefde Moeder.*)

Het was bij zonnenondergang;
De vogelkens staakten hun gezang;
De bloemekens loken 't kelkje toe;
Ons jeugdig viertal speelde blij te moe
In 't geurig hoveken langs de straat.
Zij staken al in 't blanke slaapgewaad
En hadden hunne slofjes aan,
Maar moesten, eer naar bed te gaan,
Zich toch nog eens naar buiten spoên.
Die gasten hebben altijd iets te doen:
Het oudste danste met de koord,
En immer klonk haar vriendlijk woord.
Het tweede suste 't popje in slaap
En zong: ‘dodo, mijn liefste schaap’;
Het derde rolde in 't gras, gelijk een bol;
Het jongsten als een paardjen op den hol,
Liep rond totdat het niet meer kon,
En Pietje Vaak hem overwon.
Toen sprak de moeder tot de drij:
‘Genoeg gespeeld, nu komt bij mij;
Het starreken pinkt, het maantje lacht,
Toe wenscht hun goeden nacht!’
En binnen trok de kleine stoet,
Gelijk de kip met haar gebroed.

JACOB STINISSEN.

Kortrijk.

V.
Albrecht Rodenbach herdacht.

(Bij de opdracht van mijn verhaal: *Het Misdrijf uit het Slot van Komen*')

> En hier staan wij, 't hoofd omhooge,
> Vuisten siddrend, kokend bloed,
> Vlamme in 't herte, vlamme in d'ooge.
>
> ALB. RODENBACH.

O! eedle Zoon van 't Vlaamsch geslacht,
Die al de zuchten van uw leven
Op Vlaandrens outer hebt gebracht,
En 't voorbeeld in den strijd gegeven,
Wees in mijn needrig boek herdacht.

Uw naam - zoo hoog verheven - staat
Op 't gouden glorieboek geschreven!...
Elk hart, dat vrij voor Vlaandren slaat,
Vereert u om uw edel streven,
Bewaart uw naam die nooit vergaat.

Gij zijt gesneuveld in den strijd,
Het hart vol vlam, de ziel vol leven,
Maar in uw korten levenstijd
Hebt gij de harten hoog geheven,
Ons edel kunstgenot bereid!

Gij hebt het woord gezegd! - het woord,
Dat in den kamp voor 't Vlaamsche leven
Met hartetrillen werd aanhoord,
Ons allen moed en kracht komt geven
En kampers wekt in Zuid en Noord

O Dichter! fiere Vlaamsche zoon,
Wiens schim mij voor den geest blijft zweven,
'k Leg op uw graf deez' kleine kroon
Waar ik uw naam heb opgeschreven -
Ze is u in diepen dank geboôn!

P.P. DENYS.

Komen, April 1881.

De doodendansen. (*Slot.*)

Er bestaan allerlei soort van mythen. Zoo ook letterkundige mythen. En zoo leeft nog bij zeer velen de mythe: dat de benaming ‘Vriend Hein,’ ongeveer eene eeuw geleden zou zijn uitgevonden door den bekenden Matthias Claudius. De ‘verheerlijkende sage’ vertelt: Dat Claudius tot vriend en huisarts zou gehad hebben zekeren doctor Hain, en dat hij, om dien vriendschappelijk te plagen, den Dood naar diens naam zou hebben genoemd.

Dit verhaal klinkt evenwel reeds op zichzelf gezocht en verdacht. Immers zelfs de meest toegeeflijke doctor zou het zeer zeker euvel opnemen, als men hem, wiens beroep het juist is den Dood te bestrijden. met den Dood ging vereenzelvigen. En de bij uitstek zachtmoedige Claudius zou zeker wel de laatste geweest zijn om op die manier een vriend te plagen en - misschien - te krenken.

Claudius heeft in de jaren 1770-75 een Tijdschrift uitgegeven, getiteld: ‘De Wandsbecker Bode,’ en die titel is zoo van lieverlede overgegaan op zijne compleete werken, die hij tusschen 1774-1812, in 8 deelen achtereenvolgens heeft uitgegeven. Nu is de auteur wel is waar wat heel kwistig met het gebruik van den naam: ‘Freund Hain,’ maar er is niet de minste schijn van bewijs dat de goede Asmus zelf dien zou hebben uitgevonden. Hij heeft de 3 eerste deelen opgedragen aan ‘Freund Hain,’ en zegt daarover in het begin van het IIIe Deel:

‘De opdracht, die voor de beide eerste deelen te lezen staat, moet ook hier gedacht worden. Ik heb in het leven dezes tijds toch ook nog geen beteren vriend leeren kennen dan vriend Hein. En dus houd' ik mij bij 't oude. Hij is op de voorzijde van dit blad afgebeeld in zijn ambt en qualiteit; en ik wil daarbij alleen nog maar dit zeggen: dat hij, wanneer hij zich daar zoo over een sterfbed heenbuigt,

hij voor dengene, die daarin ligt, eene ernstige verschijning is.'

En de afbeelding op de voorzijde van deze opdracht vertoont eene allerkeurigste kopergravure van den beroemden Chodowiecki, een der beste teekenaars ook van Doodendansen. In een ziekbed zit angstig en koortsig een man van middelbare jaren. Van achter de gordijnen komt 'vriend Hein' zich tot hem voorover buigen, alsof hij met de linkerhand hem het hoofdkussen wil terecht schudden; maar - in de rechterhand houdt hij het zeisen. Aan den muur hangen de ransel en de staf van den 'Wandsbecker Bode.' De vrouw des kranken loopt handenwringend in het vertrek rond. De grootvader is wanhopend in zijn leuningstoel neêrgevallen. Twee kinderen schijnen ook niet te weten, wat zij moeten beginnen. De doctor gaat groetend en hoofdschuddend heen, met zijn stok in de hand, en gevolgd door zijn trouwen hond.

In dien tijd practiseerden de doctors met een poedel - thans met een of twee flinke paarden....

Maar wat, in ieder geval, uit dit gravuretje blijkt, is: dat 'vriend Hein,' die den patient komt halen, een ander is dan de doctor, die gepoogd heeft hem te behouden, en, daar dit niet heeft mogen gelukken, nu tegen zijn zin, het veld ruimt voor zijn tegenstander. Het is dus duidelijk genoeg dat Claudius die beiden niet vereenzelvigt.

Bovendien komt 'Vriend Hein' reeds voor in de 'Volksmaerchen' van den Weimarschen professor Músaeús, een tijdgenoot van Asmus, en die deze benaming voor den Dood dus onmogelijk aan den Wandsbecker Bode kan hebben ontleend. Ook bestaan er letterkundige gedenkstukken uit de 2de helft der XVII^{de} eeuw, waarin 'Freund Hain' optreedt als de personificatie van den Dood.

Ik geloof dat wij den oorsprong van den naam 'Freund Hain,' hebben te zoeken in de gewoonte, bij de Duitschers van den Frankenlandschen stam algemeen, om den naam 'Heinrich' te verkorten in 'Heine' of 'Hein,' zooals wij doen met 'Hendrik,' Nu is de naam 'Heinrich' bij de Duitschers, evenals 'Hendrik' bij ons, soms min of meer

een schimpnaam, of komt althans voor in eenigszins ironischen zin, adres aan het bekende: ‘brave Hendrik.’ In vroege eeuwen was de naam van een hofnar in den regel ‘Heinz’ verkorting van ‘Heinrich.’

Van de gewoonte om ‘Hein’ in min of meer ironischen zin te bezigen, is ongetwijfeld de oorsprong van den naam ‘Freund Hain,’ toegepast op den Dood. De volkshumor pleegt familiaar en soms oneerbiedig om te gaan met datgene of diegenen, waarvoor men vrees koestert. Bijv. de Duivel; die wordt, onder het volk, algemeen gevreesd. En toch is er niemand of niets, waarover en waarmêe men zoo veel en zoo vaak den spot drijft. Ontelbaar zijn de volksverhalen en legenden, waar de Duivel wordt beet genomen, beschaamd gemaakt, bedrogen, en dikwijls zonder dat hij er eigenlijk boos om wordt. De Middeleeuwsche Duivel vooral is iemand, die weet te leven. Zoo ook de Dood. De volkshumor laat hem, voor wien eigenlijk alles siddert en beeft. nu en dan eens eene vroolijke en gekke, ja soms wel eens eene bedrogene rol vervullen. Inzonderheid is het eene eigenaardigheid bij de volken van den Germaanschen stam, dat daar de Dood niet voorkomt onder het beeld van den schoonen jongeling met de uitgebluschte fakkel, zooals de klassieke oudheid hem voorstelde, ook eigenlijk niet als een hoogst tragischen woestaard, maar eerder als een halfondeugenden, half humoristischen schalk, die gewoonlijk de menschen voor den gek houdt, en - tot afwisseling - ook wel eens door hen gefopt wordt. En wanneer dat het geval is houdt hij ook wel van een grapje, weet hij te geven en te nemen, en knijpt de oogen maar eens voor eene enkele maal dicht.

En bij zulk eene voorstelling van den dood is het licht te begrijpen hoe hij aan den naam ‘Hein’ is gekomen, in de beteekenis van half en half een gemoedelijk en in het geheel niet boos gemeend spotnaampje. Dat wordt dan ook juist in de Doodendansen uitgedrukt, waar hij bijna altoos de komieke rol vervult. Vooral bij zijne ontmoetingen met grooten der aarde, met geestelijke en wereldlijke overheden, pleegt hij als grappenmaker op te treden. Zooals wij gezien hebben bij

zijne ontmoeting met den Cardinaal, zet hij zijn humor tegenover den trots van den prelaat; den rechter, die zich liet omkoopen, ontfutselt hij met een allereerbiedigst gebaar, den richterstaf; den bedelmonnik snijdt hij den wèl gevulden knapzak los; bij het vrome kloosterzusje zit hij galant op de mandoline te spelen, of terwijl zij, bij zijn binnentreden, naar het altaar vlucht, blaast hij de kaarsen uit; - den rijken vrek ontsteelt hij den geldbuidel - want hij weet heel goed dat hij dien vanzelf wel zal naloopen; - den voerman gooit hij den wagen om en drinkt een der vaten uit, die er waren afgevallen, alsof hij zien wil: of de deugniet er nog wat heeft ingelaten.

Bij die schalksche ondeugendheid is hij soms goedaardig en gemoedelijk. Bekend is de anecdote van den smid te Jüterbogk Die bezat een leuningstoel, welke, door geheime veeren, de eigenschap bezat om dengeen, die er in plaats nam, niet weêr los te laten, dan op het bevel van den smid. Daar komt, onverwacht, ‘Vriend Hein’ met zijne welbekende laatste boodschap. De smid, die nog zoo weinig lust heeft om meê te gaan, ontvangt den scharminkel allervriendelijkst, en noodigt hem uit om plaats te nemen. Deze, niets args vermoedend, zet zich in den tooverstoel, en - is gevangen. De smid eischt 50 jaar uitstel; en eerst als de Dood dat heeft toegestaan, wordt het loslatingswoord door den smid gesproken, en kan magere Hein zich voortreppen.

Men weet hoe die legende is uitgebreid en opgesierd in het bekende gedicht: ‘Filemon of de drie wenschen,’ door Tollens meesterlijk bewerkt, en door Suringar zelfs in eene geïllustreerde editie uitgegeven.

Nog eene andere anecdote mag hier worden herinnerd, waar ‘Vr. H.’ de gefopte is. Volgens het volksgeloof staat de Dood bij een ziekbed - óf aan het voeteneinde, - en dan is het maar om eens een kijkje te nemen, - want de zieke zal er dan van opkomen; - òf hij staat aan het hoofdeneinde, en dan is 't met den lijder onherroepelijk gedaan. Eens nu kreeg een zeker doctor bij zoo eene gelegenheid ‘Vr. H.’ in het oog; en wèl staande aan het hoofdeneinde. Met een

handig rukje draait de doctor het ledikant om, - en ‘Vr. H.’ staat aan het voeteneinde, zoodat hij onverrichterzake kan aftrekken. Maar wat doet hij? Hij gaat den doctor zelven onverwacht halen.

‘Excellent, dat je komt, Vr. H.!’ zegt de doctor. ‘Eventjes den tijd om een’ Onze vader te bidden, en ik ben je man!’

‘Met genoegen, waarde doctor,’ antwoordt de niets kwaads vermoedende Dood.

En de doctor begint: ‘Onze Vader, die in de hemelen zijt,’..... maar daar breekt hij plotseling af, en zegt; ‘Je neemt niet kwalijk, Hein; maar ik ben in 't geheel niet gepresseerd, en de rest zal ik over 50 jaar wel afbidden!’....

De dood, als een echt ‘gentleman,’ stelt zich daarmeê te vreê. Als hij ééns zijn woord heeft gegeven, dan doet hij niet zooals de kinderen der menschen om de eene of andere chicane te vinden of exceptie te bepleiten.

Bekend is het dat Lessing het zoo even verhaald accoordje tusschen den geneesheer en den dood heeft bezongen in zijn keurig gedicht:

> ‘Gestern, Brüder könnt ihr's glauben?
> Gestern, bei den Saft der Traùben,’ enz.

‘De Dood schrik en vijand’ - inderdaad, dat is nog bij zoo menigeen een dwaas begrip, een kinderachtig vooroordeel, Dat gaat immers zoover zelfs, dat men in de taal en het spraakgebruik liefst van het sterven of het doodgaan niet letterlijk spreekt, maar door allerlei uitgezochte euphemistische termen en uitdrukkingen de zaak tracht te noemen en aan te duiden. Het schijnt zoo wat als of men den Dood wil te vriend houden. Een geestig schrijver zegt daaromtrent dit:

‘De bewoners van het hooge Noorden vereeren hunnen lastigen nabuur, den beer, met allerlei vleiende naampjes, om hem den eetlust te bederven, en hem ook buitendien in een goed humeur te houden. Het helpt hun evenwel niets; want de brommige vorst der wildernissen eet daarom toch de vleiers met vee en huisgezin op, al naar de gelegenheid zich opdoet, uit pure liefhebberij. Wij, die minder van beren te lijden

hebben, maken, op onze wijze, aan een veel barscher tiran het hof, hoezeer met nog veel minder gunstig gevolg. Wij bedoelen: den dood. Niemand noemt hem graag bij zijn waren naam. Gewoonlijk heet het heel beschroomd en zoetelijk: ‘de stille vriend,’ ‘vriend Hein,’ ‘de Genius’ of ‘de Engel des doods,’ en allerlei meer, waardoor men zooal poogt den angst voor den ietwat indringlijken ouden heer door euphemismen te maskeeren. De Dood heeft dan ook wel zoo wat eene berennatuur; hij blijft, in weêrwil van alle mooie praatjes, de ongemanierde, punctuëele, onomkoopbare portier bij uitnemendheid, - alleen maar een weinigje eenvoudiger gecostumeerd en wat - slanker dan zijne prachtig uitgestoffeerde en wèldoorvoede collegas. ‘Heden mijn - morgen dijn’ - is een wèlbekend en nog al gewoon opschrift boven de poort van een kerkhof. Het is daar dan ook een heel gemêleerd gezelschap, in die algemeene ‘wachtkamer voor alle klassen.’

Het schijnt overigens dat ieder lid van het groote reisgezelschap zoowat op zijne eigene manier de reis aanneemt.

Zoo, bijv., zult gij hooren: dat de verver verbleekt is; - dat de slotenmaker zijne oogen heeft gesloten; - dat aan den gendarm de ziel is ontvloden; - dat de levenstijd van den horlogiemaker is afgeloopen; - dat de nachtwaker is afgelost - of wel ingesluimerd; - dat voor den torenwachter het laatste uur heeft geslagen; - dat de geestelijke het tijdelijke heeft gezegend; - dat voor den bakker het laatste brood was gebakken en den kleêrmaker het laatste kleed was aangetrokken; - dat de muzikant de laatste noot heeft geblazen; - dat de mijnwerker is afgedaald in de groeve der vertering; dat de barbier is om zeep gegaan; - dat de schipper is aangeland in de veiligste haven; - dat de doodgraver is ten grave gedaald; - dat de bedroefde den laatsten snik heeft gegeven; - dat voor den apteker geen kruid meer was gewassen; - dat de geleerde den geest heeft gegeven; - dat de godloochenaar er aan heeft moeten gelooven; - dat de brievenbesteller het hoekje is omgegaan; - dat de krijgsman den laatsten strijd heeft volstreden; - dat de zeeman voor

de haaien is; - dat de slachter den weg is gegaan van alle vleesch; - dat de boekhouder de laatste rekening heeft afgesloten; - dat de bankier het tijdelijke met het eeuwige heeft verwisseld; dat de scheikundige verscheiden is; - dat des glazenmakers oogen gebroken zijn; - dat de postbode zijne loopbaan volbracht heeft; - dat den trompetter de levensadem is uitgegaan; - dat de vagebond is gegaan naar zijn eeuwig huis; - dat de rinkelrooier is huiswaarts gekeerd; - dat de sterrekundige naar den hemel is gegaan; - dat de leidekker is ten grave gedaald; - dat de vondeling tot zijne vaderen is verzameld; - dat de deserteur tot betere gewesten is overgegaan; - dat de koopman in steenkolen tot asch is geworden; - dat de jager heeft afgevuurd; - dat de drinkebroêr het gelag heeft betaald; - dat de schoonmaakster tot stof is weêrgekeerd; - dat der naaister de levensdraad is afgesneden; - dat de pottebakker de leemen hut heeft verlaten; - dat de bergbewoner het jammerdal heeft vaarwel gezegd; - dat de vilder zijn uitwendigen mensch heeft afgelegd - dat de wandelaar den tocht naar het onbekende land heeft ondernomen; - dat de schilder tot het dal der schaduwen is gegaan; - dat de likeurstoker den geest heeft gegeven; - dat de kerfstok van den herbergier vol was; - dat de marqueur verloopen is; - dat de lombaardhouder 't geleende leven heeft teruggegeven; - dat de botanicus in het gras heeft gebeten; - dat de tandmeester geen kiespijn ooit meer hebben zal; - dat de redenaar voor goed heeft uitgepraat, en de prediker het laatste ‘Amen!’ heeft gesproken; - dat den loterijcollecteur het stervenslot heeft getroffen; - dat den lantaarnopsteker het levenslicht is uitgegaan; - dat de ambtenaar is afgetreden; - dat de geweermaker den loop heeft voleindigd; - enz., enz., enz. Men zou het tot in het oneindige kunnen voortzetten. Daar is keus in overvloed. En onze Nederlandsche taal is zoo ontzaglijk rijk en smeedbaar.

Nu wil ik intusschen volstrekt niet beweren, dat al die uitdrukkingen en euphemismen even geestig en even wèl gekozen zijn. Maar ik meende ze te mogen aanhalen als proeven van

zulke euphemismen, van beeldrijke en zoetelijke termen om eenvoudig het sterven of doodgaan aan te duiden. En - ik ontmoette eens een taaloefenaar en taalliefhebber, die nog al houdt van zulksoortige pluizerijtjes en knutselarijtjes, en die mij meêdeelde: dat hij 170 beeldsprakige, euphemistische, synonieme, allegorische of zoo-als-gij-wilt uitdrukkingen had gevonden om ‘het doodgaan’ te beteekenen, - maar dat een vriend en mede taalsnuffelaar, aan wien hij zijne collectie voorlas, hem er nog een 20 tal had weten bij op te geven.

De Middeleeuwsche Doodendansen hebben toch ook nog groote kunstenaars van den nieuweren tijd geïnspireerd. Wij herinneren in de eerste plaats aan Wilh. v. Kaulbach, wiens meesterwerken algemeen bekend zijn door reproducties in geïllustreerde Tijdschriften. O.a. gaf de ‘Gartenlaùbe’ (1867, n° 26) eene houtsneêprent naar eene van Kaúlbachs Doodendansen, voorstellende: de Dood, in de uniform van een adjudant, bezig met een grijnzenden doodskop voor Napoleon I neêr te leggen in plaats van de wereldglobe. En, zijn de Doodendansen van ‘Meister’ Kaúlbach gewoonlijk gekenmerkt door ijselijke ironie en vreeselijken spot met de geweldigen der aarde, - hij weet ook zijn teekenstift dienstbaar te maken aan de uitdrukking van het lieflijk roerende en aandoenlijk vertroostende. Ik herinner maar aan de hulde door hem gebracht aan den grooten genius Alex. v. Humboldt, bij diens dood na een zóo wèlbesteed leven. Dáar heeft Kaúlbachs Doodendans iets aanminnigs en verheffends, als hij den beroemden grijsaard voorstelt: staande naast een geopend graf; terwijl de Dood, met een uitdrukking, zoo vriendelijk als 't een schedelaangezicht mogelijk is, hem met de rechterhand wijst op de geopend groeve, hem tot rust uitnoodigende, en met de linkerhand hem den last der wereld (‘Kosmos’), in de gedaante van een aardbol, van de schouders tilt en dien last als van hem overneemt (Gartenlaúbe, 1869, n° 41).

Een ander priester der kunst, de ongelukkige Alfred Rethel, die in zijne jonge jaren schier geen woorden wist te vinden om zijne bewondering uit te drukken voor de beide meesterstukken: ‘het laatste oordeel,’ van Peter v. Cornelius, en ‘het krankzinnigengesticht,’ van Kaulbach, en toen niet

droomde dat eenmaal over hemzelven zoo schrikkelijk een oordeel gaan zou, zoodat hij in een krankzinnigenhuis zijn leven zou eindigen, - diezelfde kunstenaar schiep, in de dagen, toen reeds eene geweldig overspannen fantasie zijn ongelukkig lot deed vermoeden, en vreezen, - eene verzameling van teekeningen, geïmmiteerd naar - en geïnspireerd door de Doodendansen van den ouden tijd. De eerste reeks bevatte 6 tafereelen, ontleend aan de gebeurtenissen der Fransche Revolutie van '48. Zij zijn ook bekend door houtgravures, in geïllustreerde Tijdschriften opgenomen, o.a. in het ‘Magasin pittoresque.’ Meer algemeen, ja wereldbekend zijn evenwel zijne beide composities: ‘De Dood als worgengel’ en ‘de Dood als vriend.’

Eerstgenoemde verplaatst ons in de dagen, toen de eerste maal de cholera te Parijs uitbrak, in 't jaar 1832, en wel op een gemaskerd bal. Daar ziet men den Dood in zijne allervreeselijkste gedaante, met een afschuwelijk gegrijns, springende en dansende tusschen de balgasten, terwijl hij op twee doodsbeenderen het vioolspel parodiëert. Rondom liggen de lijken der midden in hunne vreugde neêrgevallen balgasten, getooid met hunne groteske carnavalscostumen; - op den achtergrond ziet men de muzikanten in 't orkest verschrikt uiteenstuiven en de vlucht nemen; - ter zijde ziet men de akelige persoonsverbeelding van de Cholera, met een geesel in de hand, en met een ijskouden blik op dat jammertooneel neêrziende. Ieder, die dat kunstgewrocht heeft aanschouwd, weet van wat ontzettend effect het is.

Het andere tafereel van Rethel is van een geheel tegenovergestelde uitwerking. Het heet zooals ik zei, ‘de Dood als Vriend.’ Het stelt voor: een oud manneken, in een grooten, antieken lederen zorgstoel gezeten, en juist ingeslapen in dien sluimer, waaruit men hier op aarde niet wêer ontwaakt. Eene uitdrukking van kalmen, stillen vrede is over zijn gelaat verspreid. Het is de oude klokluider, boven het kamertje van den toren der oude Cathedrale. En midden in het vertrekje staat de Dood, en trekt aan het klokketouw. Maar de afzichtelijke grijns van het doodenmasker heeft

ditmaal plaats gemaakt voor eene vriendelijke uitdrukking van zachtheid en welwillendheid.

In ons Nederlandsche volksleven is nog tot op den huidigen dag een spoor achtergebleven van de Middeleeuwsche Doodendansen. De heer J.C. Schultz Jacobi heeft daarop de aandacht gevestigd in zijn uitnemend en zaakrijk geschriftje, getiteld: ‘de Nederlandsche Doodendans.’ Hij citeert de sporen in kerken, kunstverzamelingen, letterkundige voortbrengselen, enz., meestal uitvoerig vermeld en besproken door Prof. Kist, in zijne meergenoemde verhandeling. Maar bovendien wijst hij dan op ‘een breeder spoor door de Doodendans’ bij ons achtergelaten, en wel in de dusgenoemde ‘Flikjes’, ‘Flosjes’ of ‘Floskaartjes’, - zooals ze in de Provinciën Holland heetten. In Friesland noemt men ze ‘Pentertjes’ in Groningen ‘Koopmanskaartjes.’ ‘Het gebruik daarvan - zegt Jacobi - ‘is wel niet overal meer bekend, maar toch aan den anderen kant nog zóó veelvuldig in gebruik, dat twee dagen genoeg waren om mij *acht* verschillende uitgaven te bezorgen, en verdere rondvraag dat getal met nog *zes*, of zoo gij wilt met nog *elf* vermeerd heeft.’

Jacobi schreef dit in 1849. En sedert is er alweer haast een 30 tal jaren verloopen. De ‘floskaartjes’ komen al zeldzamer voor als kinderspel. Buitendien - er zijn geen kinderen meer...

De ‘floskaartjes’ zullen dus, wel denkelijk, aan velen uwer onbekend zijn. Het zijn 36 kaartjes. N° 36 is 't hoogst; n° 1 't laagst. N° 36 is ‘de keizer,’ n° 35 ‘de keizerin’; dan volgen: ‘koning’ en ‘koningin’; dan: bisschop ‘en - ‘bisschopsvrouw’; deze laatste komt er nu wel ietwat vreemd tusschen, omdat de bisschoppen niet mogen trouwen, en dus - geene vrouwen hebben; maar - het is interessant hierop Schulz Jacobi na te lezen. N° 30 en 29 zijn dan ‘Prins’ en ‘Prinses’; dan volgen: ‘Vorst’ en ‘Vorstin’; ‘Graaf’ en ‘Gravin’; jonker’ en ‘jonkersvrouw’; ‘jager’ en ‘jagersvrouw’; ‘kapitein’ en ‘kapiteinsvrouw’; ‘vaandrig en ‘vaandrigsvrouw’; ‘soldaat’ en ‘soldaatsvrouw’; ‘bode’ en ‘bodin’; ‘schipper’ en ‘schippersvrouw’; ‘ambachtsman en ‘ambachtsmansvrouw’; ‘boer’ en ‘boerin’; ‘dienstknecht’ en ‘dienstmeid’; - dat zijn n° 4 en 3; en dan ten

laatste: n° 2 en 1 - ‘het Leven’ en ‘de Dood’; ‘het Leven afgebeeld als een dikke, vette, mollige jongen, die zeepbellen zit te blazen; en de Dood als 't bekende scharminkel, gewapend, hetzij met zeis of schicht, hetzij met pijl en boog.

Het spel met de Floskaartjes werd op verschillende wijzen gespeeld. Meestal intusschen zijn de laagste n^{os} de eerste, en van n° 1-12 zijn het troefkaarten. Hieruit volgt: dat de ‘bode’ boven den ‘keizer’ gaat; dat ‘de vrouw’ - voor den ‘man’ gaat, - en eindelijk: dat de dood heerscht over ‘alles en allen.’

Maar dat het floskaartjesspel is een overblijfsel van de Middeleeuwsche Doodendansen - acht ik, met Schultz Jacobi, als ontwijfelbaar vaststaande, en ook door dien geleerde helder aangetoond en bewezen..

De floskaartjes dagteekenen stellig uit de XV^{de} eeuw, toen het leenstelsel nog in vollen bloei was; toen de lijfeigene jager hooger in rang was dan de nijvere burger; toen de boer nog op de allerlaagste sport van de ladder des maatschappelijken levens stond; toen hier in 't Noorden de Kerk, in zoovele opzichten, nog vrij en onafhankelijk was....

Dit prediken ons de eenvoudige floskaartjes ‘de Dood heerscht over alles. Of - zooals het spel ook wel gespeeld werd, met de waarde der N^{os} anders om, en dan wordt ‘de Dood’ door ‘het Leven’ over- of afgetroefd: ‘de Dood verslonden tot overwinning.

En - hebben de Doodendansen de oorspronkelijke beteekenis: voor den Dood zijn allen gelijk; naar ‘zijne pijpen moet ieder dansen’ en ‘niemand kan of zal dien dans, dien allerlaatsten dans ontspringen’, dan is het eene verblijdende, vertroostende, zielverheffende gedachte: hij komt; hij komt gewis; - maar als een, die een last heeft te volbrengen, die eene zending komt vervullen, die zijn tijd kent, en niet vòòr - maar juist op zijn tijd komt, gezonden door eene Eeuwige Wijsheid, eene Vaderlijke Liefde, immers door den God des Levens zelven!...

Die overtuiging is zekerlijk die van ons allen!...

Zoo zij het!.....

DS. J. VAN WANING BOLT.

Liszt-festival.

Op Donderdag, 26 Mei laatstleden heeft in de Koninklijke Harmonie alhier eene muzikale plechtigheid plaats gehad, waarop uitsluitelijk werken van F. Liszt - en in zijne tegenwoordigheid - werden ten gehoore gebracht, en die wij in dit tijdschrift niet onbesproken mogen laten voorbijgaan.

Een uitgelezen en talrijk publiek was opgekomen om den vroeger zoo zeer gevierden pianist, den nog heden beroemden toonkunstenaar te zien en toe te juichen. Dat Peter Benoit de uitvoeringen bestuurde zegt reeds genoeg, dat de verschillende stukken voor orkest en koor voortreffelijk werden vertolkt.

Onnoodig te vermelden dat de intrede van den 70 jarigen kunstenaar, met zijn lang wit haar en zijne krachtig geteekende wezenstrekken, met uitbundig handgeklap begroet werd.

Maar daar geeft Benoit het teeken; het gewawel houdt op; eene heilige stilte heerscht. Wat schoonen aanblik levert de groote *estrade* op, waar de uitvoerders gezeten zijn. In het midden bevindt zich het orkest - zoo iets van 75 man sterk - en rechts en links voorop een uitgelezen dameskoor, in frissche *toiletten* uitgedoscht, achteraan de heeren in 't zwart; - totaal uitvoerders; 350.

Het eerste deel van het Festival bestaat uit de *Missa Solemnis* (Granermis) over 25 jaar vervaardigd voor de inhuldiging der baziliek van Gran. 't Is geen gemakkelijk werk voor de zangers en zangeressen, maar onder de bezielende leiding van eenen meester als Benoit verdwijnen de moeilijkheden, en ondanks zich zelven wordt men medegesleept om met kracht, juistheid en gevoel de moeilijke, ingewikkelde muziek van Liszt te vertolken.

Het oordeel der kunstkenners over deze ‘plechtige mis’ is verschillend; wat de eenen er in bewonderen wordt door de anderen als strijdig met de kunst beschouwd. *Kerkmuziek* zouden wij het echter niet durven heeten, althans niet in die beteekenis, welke men tot hiertoe aan dit woord hechtte. Toch wordt men medegesleept door de kleurenpracht en den klankrijkdom, welke op verschillende plaatsen ten toon worden gespreid; maar het echt godsdienstig gevoel wordt hier om

zoo te zeggen begraven onder eene alles overweldigende orchestratie en eene dooreenmengeling van effekten, welke beide meer aardsch dan hemelsch zijn, doch daarom niet te min aangrijpen en vervoeren.

De uitvoering der *Mis* is voortreffelijk geweest. Aan de damen komt alle eer toe; zij hebben de bewondering van allen, en niet het minst die der vreemdelingen opgewekt door hunne waarlijk meesterlijke vertolking. Ook de heeren, en vooral het orkest, dat eene lastige taak te vervullen had, verdienen den meesten lof. De uitbundige toejuichingen, waarmede de toehoorders elk deel van dit reuzenwerk hebben begroet, hebben klaar bewezen, dat elkeen ten hoogste voldaan was. De solisten, Mej. Kufferath (soprano), Mej. Anna Schauenburg (alto), M. Em. Blauwaert (bas), M.M. Von zur Muhlen (tenor) hebben welverdiende toejuichingen ingeoogst; alleen de laatste was op sommige plaatsen wat zwak.

Vóór den aanvang van het tweede deel van het muziekfeest richtte de heer Burgemeester van Antwerpen F. Liszt eene kleine lofspraak toe, hem tevens verzoekende zijnen naam te plaatsen in het guldenboek der stad. Nieuwe toejuichingen braken los, vergezeld dezen keer van eenen regen van kleine bloemtuilen, den held van het feest door de damen zangeressen toegeworpen als blijk van verheerlijking.

Nu volgden elkander in het tweede deel op: 1° een concerto voor piano, met begeleiding van orkest, gespeeld door Mme Anna Mehlig; 2° *Mignon*, woorden van Goethe, een prachtig lied, door Mej. Kufferath vol gevoel en met lieve stem voorgedragen; 3° *Doodendans* op het Gregoriaansch thema van den *Dies irae*, (piano en orkest) op meesterlijke wijze vertolkt door M. de Zarembski; 4° *Twee liedjes*, met kloeke stem door Mej. Schauenburg gezongen en ten slotte de *Préludes*, symfonisch poëma, fijn, levendig en opwekkend, waarvan het orkest de tinten in al hunne verscheidenheid heeft weergegeven.

Het zou onrechtveerdig zijn geene bijzondere melding te maken van het orkest van het Antwerpsch festival, dat met minder artisten van eersten rang dan de *Association des artistes musiciens* van Brussel, eenen prachtigen uitslag heeft

bekomen en te zamen met de zangers bewezen heeft, dat Antwerpen de stad der muzikale beweging is.

Vatten wij nu alles bijeen, dan meenen wij - en elkeen zal ons gevoelen deelen - dat de *Société de Musique* en haar bestuurder Peter Benoit den meesten lof verdienen voor het inrichten van dit festival. Deze muzikale plechtigheid is op eene schitterende wijze gelukt en laat ons de beste hoop koesteren voor het welslagen van het *Wagner festival*, dat zeer waarschijnlijk het aanstaande jaar zal plaats hebben.

Ook Brussel heeft Franz Liszt geestdriftig ontvangen, wel is waar op kleinere schaal, maar niettemin prachtig. In de zaal van het paleis der akademiën heeft de muzikale morgenstond plaats gehad, uitsluitelijk uit werken van den grooten meester samengesteld. Vooreerst *Tasso* (*Jammerklacht en Triomf*) symfonisch poëma voor groot orkest, destijds vervaardigd ter gelegenheid van den 100^{en} verjaardag van Goethe's geboorte. In het eerste deel wordt het lijden van den dichter klagend maar aangrijpend, in het tweede deel zijn triomf na zijnen dood schitterend en kleurvol voorgesteld. Niet slechts de toondichter om zijne grootsche schepping, maar ook de bestuurder Franz Servais om de uitvoering werden dapper toegejuicht. - Daarna volgde het *groot pathetisch concerto* voor twee pianos door M^{r} en Mevr. de Zarembski onder de geestdriftigste blijken van bewondering vertolkt. - Mej. Kufferath heeft verder de lieve ballade *Loreley* met al den gloed, welken het stuk vereischt, voorgedragen.

Het tweede deel van het feest bestond uit de *Faust-symfonie*, waarin de drij hoofdpersonages van Goethe's Faust behandeld worden, namelijk *Faust* in het allegro, *Margaretha* in het andante en *Mephistopheles* in het scherzo met koor. De oorspronkelijke, kunstige en medesleepende muziek van dit stuk heeft, ook om de vertolking, den schitterendsten bijval ingeoogst

Tusschen de twee deelen van het feest werd door den heer Gevaert, in naam van de Brusselsche muziekkunstenaars, aan Liszt eene herinneringsmedalie ter hand gesteld, versierd met zijne beeltenis.

FRANS DE GHENT.

Boekbeoordeeling:

I.
Bij onze zuidbrabantsche boeren (naar Cam. Lemonnier) door W. Leen. Brussel, bij X. Havermans.

Sedert lang is Camille Lemonnier in onze Fransch-Belgische letterkundige wereld gekend als een der talentvolste en oorspronkelijkste schrijvers. Deze oorspronkelijkbeid ligt vooral in de treffende natuurwaarheid, waarmede hij, als gewetensvol realist, onze plattelandsbewoners weet af te schilderen.

Als romantische inhoud hebben zijne verhalen uit het dorpsleven gewoonlijk niet zeer veel om het lijf. Zijn bijval ligt in den vorm, in de juiste schildering van zeden en gewoonten en in de typeering zijner karakters. De Brabantsche boeren, zooals hij ze ons voorstelt, hebben niets conventionneels; wij vinden ze in zijn boek terug zooals wij ze dagelijks onder onze oogen kunnen nagaan, met hunne deugden en gebreken, hunne hartstochten, kortom alles wat hen wezentlijk als ‘Brabantsche boeren’ kenmerkt.

Leveren dus, als eigentlijke ‘novellen’ beschouwd, de dorpsverhalen van Lemonnier niet altoos het belang op, dat men ervan verwachten zou, de lezer wordt ruimschoots vergoed door menig flink geschetst tafereeltje of echt humoristischen toestand en door de gezonde levensfrischheid, die over zijne verhalen ligt verspreid.

Het Vlaamschlezend publiek is dan ook den heer W. Leen, die een van Lemonnier's laatste werken in onze taal overbracht, oprechten dank verschuldigd: vooreerst wegens zijn voortreffelijke keuze en evenzeer wegens de uitstekende wijze, waarop hij zich van zijne niet altoos gemakkelijke taak heeft weten te kwijten.

De heer W. Leen, - die vroeger reeds een door hem vertaald stukje van Lemonnier uitgaf, en wel in onzen Kunstbode - heeft andermaal geene slaafsche vertaling willen geven; hij heeft den Franschen tekst van Lemonnier volgens den geest van het werk en de vereischten onzer taal vrij omgewerkt. Deze

omwerking is over 't algemeen op zoo gelukkige wijze geschied, dat de realistische kleur van Lemonnier daarin volkomen tot haar recht komt. Wij wagen zelfs de bewering dat voor een Vlaming die met Zuidbrabant en zijne boeren bekend is, de Vlaamsche tekst nog meer genietbaar dan de Fransche zijn zal.

Dat is zeker wel de beste lof, dien men aan M. Leen's gewetensvollen arbeid toezwaaien kan, en deze lof is niet onverdiend. - Nu hopen wij dat hij het daarbij niet laten zal; maar zijne krachten nu eens op het gebied van eigen schepping zal beproeven. Taal en stijl staan hem goed ten dienste. Hij kieze een onderwerp b.v. in datzelfde buitenleven, welk hij blijkbaar zoo goed kent, - en het publiek zal met genoegen in hem een nieuwen novellist der Vlaamsch-Realistische richting begroeten.

C.

II.
Aldenardiana, Novellen uit het Zuiden van Oost-Vlaanderen, door Teirlinck-Stijns. Brussel, Xav. Havermans, 1880.

Aldenardiana - wat ouderwetsche titel voor een nieuwerwetsch boek - heet het jongste werk van de zoo vruchtbare schrijvers Teirlinck-Stijns. Het bevat 5 novellen, te weten: *Pintje-dek, De Bloem van Eyckhem, Fieskadee*, *twee Kermisdagen* en *Moederken.* Onzes inziens is de bijtitel van *novellen* slecht gekozen, behalve misschien voor het laatste stuk; voor ons zijn het enkel *schetsen* van het dorpsleven, portretten van Oost-Vlaamsche boeren, tafereeltjes, door de schrijvers voortreffelijk afgeschilderd. Jammer, dat wij op twee uitzonderingen na, geen enkel behaaglijk wezen in het boek te zien krijgen.

Teirlinck-Stijns zijn van gevoelen, dat men de menschen het best kan leeren kennen als het kermis of feest is; althans in hunne 5 *novellen* leiden zij den lezer telkens naar de dorpskermis of naar eene plechtigheid, waar gedronken en gedanst wordt. Die herhaling van dezelfde tafereelen heeft reeds iets onaangenaams in zich. Te vergeefs zoeken wij naar een ge-

moedelijk tooneel, naar iets dat aangrijpt of tot de ziel spreekt. Alleen in *Moederken* - het langste en ook het beste stuk uit den bundel - wordt ons ‘een goede jongen van 40 jaar’ voorgesteld, die een schoon figuur maakt.

Tot staving van hetgeen wij hooger zegden zouden wij gaarne de ontleding maken van elke *novelle*, doch, in ieder stuk worden zooveel personen, zaken en toestanden beschreven, dat het ons letterlijk onmogelijk is. De schrijvers spreken over alles, wat zich maar aan hunne oogen aanbiedt, en daardoor wordt het hun moeielijk van elke novelle een samenhangend geheel te maken.

Ons dunkens is 't het streven naar *humor* welk de heeren Teirlinck-Stijns verleid heeft de eenheid aan de *détails* op te offeren. Zij hebben willen schertsen, en zijn er op meer dan eene plaats goed in geslaagd: men moet wel eens hartelijk lachen om zekere toestanden en personages - doch zeer dikwijls zijn de aardigheden te verre gezocht en dus onnatuurlijk; de fijnheid, welke eene hoofdvereischte der scherts is, wordt meer dan eens aan overdrijving opgeofferd.

Betreuren wij het eenerzijds, dat de schrijvers geen andere onderwerpen voor hunne *schetsen* hebben gekozen en er dezelfde *typen* te dikwerf hebben in laten optreden, anderzijds moeten wij hun om de waarheid, de getrouwheid der schildering, de natuurlijkheid van zekere toestanden hulde brengen. Zij hebben willen afbreken met het versleten *conventionalism*, dat zij in hunne vroegere werken huldigden, en zij hebben daaraan wel gedaan. Dat zij deze eerste proeven van realismus door andere van beter allooi laten opvolgen, en wij zijn overtuigd dat zij in dit moeilijk vak gelukken zullen. Zij zijn goede opmerkers; het leven van ‘sommige’ boeren hebben zij nauwkeurig gadegeslagen en op het papier in levendige kleuren teruggegeven. De ‘vlasslijting’ op de hoeve van boer Claes - in de *Bloem van Eyckhem* - ofschoon niet van langdradigheid vrij te pleiten, is naar de natuur geschetst; de wederwaardigheden van den goeden, halfonnoozelen Pieter - uit *Moederken* - op de kermis te Eyckhem - zijn op meer dan eene bladzijde aangrijpend van voorstelling.

De stijl is vloeiend; de taal over het algemeen zuiver. Dat de schrijvers zich echter hoeden voor het herhaald gebruik vandezelfde zinswendingen en van oneigene uitdrukkingen, en dat zij woorden als ‘zomerzondagnamiddag’, ‘blauwselbolkleurig’, enz. gerust door andere vervangen, de zoetvloeiendheid zal er bij winnen. Ook enkele dialektwoorden, in Antwerpen, Brabant en Limburg onbekend, dienden ver klaard te worden.

Wij mogen niet vergeten den drukker Xav. Havermans met de stoffelijke verzorging van het boek geluk te wenschen: 't is met eene klare letter op goed papier gedrukt.

FRANS DE GHENT.

Brieven uit zuid-nederland.[1]

7 Juni.

Goede Vriend,

Ik heb verzen liggen voor drie boeken, maar ben niet bezig ‘eenen bundel voor de pers gereed te maken.’ Wat *Het Volksbelang* schreef, was zeer braaf, doch mis. Ik legde en leg alles weg, om het vergeten; zoo is 't mij alle zes maanden nieuw, ja vreemd, en zie ik wat ik bij 't maken niet zag, - de gebreken: wat Molière leerde van zijne dienstmeid, leert ook de tijd. Wees echter gerust, het goede wordt niet herwerkt, het frissche niet verouderd.

Mag, moet een kunstenaar zoo niet handelen? Worden ons niet genoeg onrijpe vruchten opgediend? Verwonderen mag het, dat het publiek zoolang lust heeft naar al dat groene. Ledegancks *Zustersteden*, Consciences *Loteling,* eenige tafereeltjes uit Van Beers, Tony en gezusters Loveling, eenige liedjes van de Cort, zou dat niet omtrent al de *kunst* zijn, door onze letteren in de XIXe eeuw voortgebracht?

Het kan nog al eenigen tijd aanloopen, Vriend, eer ik aan 't uitgeven ga. Middelerwijl werk ik alle dagen. Dezen morgen, vóór de aankomst uwer briefkaart, was reeds *Het Liedje van mijn Tuin...* gezongen.

Ontvang het met mijn warmsten handdruk.

Houd moed, brave vriend! De lente verricht wonderen; zij zal ook U genezen; en als gij weer flink te been zult zijn, moogt Ge in mijne *Levenswarande* zooveel bloemen komen plukken als 't U lusten zal.

Uw hartelijk toegenegen

JULIUS DE GEYTER.

(1) Volgens een bericht uit het Gentsche *Volksbelang* zou dichter Julius de Geyter zich onledig houden met eenen bundel poëzie voor de pers gereed te maken. Wij zijn op inlichtingen uitgegaan en hebben het bovenstaande schrijven ontvangen.

Mev. Marie Verstraeten. *Haar afscheid van het Antwerpsch Tooneel.*

Alvorens Antwerpen te verlaten heeft Mevrouw Marie Verstraeten afscheid willen nemen van het publiek, dat getuige was geweest van haar eerste optreden, dat met toegevendheid hare eerste stappen in de tooneelwereld ondersteunde, met de meeste belangstelling hare rassche vorderingen volgde en haar ten laatste zoo menigvuldige bewijzen van genegenheid, bewondering en hoogschatting schonk.

Met dit inzicht had zij eene bijzondere vertooning ingericht, welke op 25 Mei ll. in den Nederlandschen Schouwburg gegeven werd, en die, ondanks de algemeene repetitie van het festival Liszt, welke dien zelfden avond plaats had, eene nog al wel bezette zaal had bijeengebracht. Wij betreuren alleenlijk dat, buiten een drietal Flaminganten, de anderen schitterden door hunne afwezigheid en deze gelegenheid hebben laten ontsnappen, om aan eene vrouw van wezenlijke verdiensten en een krachtigen medesteun aan ons Nederlandsch tooneel, eene laatste hulde te bewijzen.

De vertooning was samengesteld uit de *Liersche Schapenkop,* tooneelspel in 1 bedrijf, *Blinde Valeria*, tooneelspel in 3 bedrijven en *De Parijsche Griset*, blijspel in 1 bedrijf, drij stukken, best geschikt om de verschillende gaven als tooneelkunstenares van Mev. Marie Verstraeten te doen uitschijnen.

Inderdaad! In de *Liersche Schapenkop* vervulde zij eene rol van *ingénue.* Het ware moeielijk met meer bevalligheid, kinderlijke eenvoudigheid en schalksche naïveteit te spelen dan zij het deed; men moet waarlijk een verstokte booswicht zijn als Frederik Terbeke, om zich niet dadelijk door de lieftalligheid en bekoorlijkheid van Helena te laten innemen, en hare belangstelling in zijnen persoon met de vurigste liefde te vergelden.

In *Blinde Valeria* trad Mev. Marie Verstraeten op als eerste jonge rol en waarlijk met evenveel talent. Hoe goed had zij het karakter van dit ongelukkige meisje bestudeerd tot in zijne kleinste bijzonderheden; hoe wist zij door haar meesterlijk spel, de verschillende en ras op elkander volgende gedaanten met kleur en waarheid weer te geven; nu zacht, lief en beminnend, dan vol twijfel, geprikkeld door de jaloezij en woedend als eene leeuwin, die enkel op wraak is bedacht.

Haar bijval in deze rol was zeer groot en meer dan één toeschouwer betreurde, dat men in den loop van den winter niet meer voordeel had weten te trekken uit de krachten, waarover Mev. Marie Verstraeten beschikt en haar niet in *die* rollen heeft doen optreden (eerste jonge rollen) waaraan het Fransch repertorium, dat men dan toch bij voorkeur kiest, zoo rijk is.

Groot was de tegenstelling der rol van Augustine in de *Parijsche Griset*; thans was zij, als eene goede *soubrette* past, vroolijk, opge-

ruimd, licht, schertsend, spottend en dat wel zoodanig, dat men zich afvroeg of zij, die er thans op gemunt scheen een steenen beeld tot lachen te bewegen, dezelfde was die eenige oogenblikken te voren zoo overvloedige tranen had doen storten. Waarlijk, we kenden deze zijde van het talent van Mev. Marie Verstraeten niet, en al hopen wij in het belang der kunst, dat ze zich uitsluitend in het ernstige vak zal blijven oefenen, moeten wij haar niet te min welgemeend gelukwenschen.

Onnoodig zal het zijn te zeggen, dat ze telkens bij haar optreden dapper toegejuicht en menigmaal teruggeroepen werd. Na afloop van *Blinde Valeria* had eene kleine betooging plaats, die getuigde, hoe hoog Mev. Marie Verstraeten door ons publiek geschat wordt.

In naam van een drietal der vele bewonderaars van haar talent overhandigde haar M Edw. Van Bergen een puiken bloemenkorf, en drukte zijn spijt uit dat haar verblijf in ons midden van zoo korten duur is geweest. Hij herinnerde het genot dat zij ons schonk, wenschte haar in naam van het publiek den meesten bijval bij onze Noorderbroeders, en riep haar ten slotte een hartelijk vaarwel toe en een spoedig weerzien.

Vervolgens werden haar talrijke bloemtuilen, kronen en geschenken overhandigd.

M. Frans Gittens, met het aanbieden van een overheerlijken bloemtuil, laakte in krachtige woorden de bestuurders, die ons één voor één onze beste elementen door Noord-Nederland laten ontnemen en niet alles aanwenden om ons tooneel op te beuren en het een krachtig leven te schenken.

Diep aangedaan door zoovele blijken van genegenheid, dankte Mev. Marie Verstraeten het publiek, dat haar onder daverende toejuichingen terugriep. Al de artisten, die in deze vertooning optraden, stonden Mev. Marie Verstraeten goed ter zijde. M. Edm. Hendrickx is nog steeds de gewetensvolle artist van vroeger, die altijd met genoegen wordt weergezien. M. Spoormans en Mej. Marie Tenvoorde hebben beiden bewijs van verdiensten gegeven en het ontbreekt hun alleenlijk nog wat aan opleiding, aan ondervinding. We hadden het dus vroeger goed voor toen we de bestuurders laakten, om dat ze niets deden ter ontwikkeling van deze twee en van andere goede artisten.

En om te eindigen roepen wij op onze beurt Mev. Marie Verstraeten eene goede reis toe. Wij hopen dat zij in Noord-Nederland denzelfden bijval moge genieten, die ze hier voortdurend genoot, dat haar talent zich meer en meer ontwikkele, opdat haar naam eenmaal door alle Nederlanders in eenen adem worde uitgesproken met dien van onze eerste tooneelkunstenares, Mej. Cath. Beersmans, wier plaats zij geroepen is in de toekomst in te nemen. Maar vooral drukken wij de hoop uit spoedig het genoegen te hebben, haar opnieuw aan ons Antwerpsch tooneel verbonden te zien.

ZEGHER.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde. - Prijskampen.

- *De Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* schrijft eenen wedstrijd uit voor het verzamelen van oude Vlaamsche liederen. Alle bijdragen, zij mogen tot het wereldsche of tot het geestelijk terrein behooren, zullen welkom zijn: Kinderliedjes, Nieuwjaar-, Kerstmis-, Drijkoningen-, St Martens-, St Cecilialiedjes, Gildeliedjes, zangen uit den patriottentijd, sagen, legenden, balladen, drink-, klucht-, hekel-, minneliedekens. Ééne stroof, één vers van een lied, waar men niets anders van kent, geve men op. Zelfs de liederen, die reeds in druk zijn verschenen, kunnen in aanmerking komen, *als ze nog in den mond des volks voortleven*, *en eenigszins verschillen* van die, welke door J.F. Willems, Snellaert, de Cousemaecker, Lootens en Feys, uitgegeven werden. - De teksten - slecht of goed - en zooveel mogelijk de muziek, moeten met de grootste nauwkeurigheid worden opgeschreven en de plaats aangeduid, waar het lied gezongen wordt. - Drie prijzen, een van 300 fr. een van 200 fr. en een van 100 fr. worden uitgeloofd; kleinere geldsommen en eeremeldingen kunnen worden toegekend. - De liederen moeten vóór 1 Januari 1881 gezonden worden aan Mr P. Willems, hoogleeraar te Leuven, ondervoorzitter der Maatschappij.

- 19 Vlaamsche en 35 Fransche dichtstukken zijn voor den Kantatenprijskamp van 1881 ingezonden. - Ziehier de titels der Vlaamsche: 1. De Koning, de grooten, het volk, het vaderland. - 2. Mazeppa. - 3. De Beiaard. - 4. Het Visschersmeisje. - 5. De Dichtkunst en de Muziek. - 6. De Hoop. - 7. De Overstrooming. - 8. Gent. - 9. De Veldslag van Rozebeke. - 10. Oranje. - 11. 1880, of het gulden jubel van Belgenland. - 12. Bloemeken op het graf der Bruinswijkers te Waterloo. - 13. De Koolmijners. - 14. De Geest der Poëzie. - 15. Scheppingslied. - 16. De Koolmijnramp. - 17. Zulpich. - 18. Bosschaert van Avesnes. - 19. Filips van Artevelde.

- Wij vernemen met genoegen dat, op voorstel van den verbeteringsraad van het lager onderwijs, het werkje: *Fabelen*

van Jac. Stinissen, onzen medewerker, op de lijst der boeken is gebracht, bestemd voor schoolbibliotheken en prijsuitdeelingen.

- De Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde heeft in eene harer laatste zittingen besloten een begin te maken met de uitgave harer handelingen. Deze beslissing zal voorzeker met genoegen vernomen worden, niet alleen door de leden der Maatschappij, maar tevens door elkeen, die zijne taal liefheeft. Het eerste werk, dat zal uitgegeven worden, is de *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*, door J.F. Tuerlinckx. Dit belangrijk werk, dat met den eersten prijs werd bekroond in den wedstrijd, door de Maatschappij in 1874 uitgeschreven, zal in 3 afleveringen het licht zien, waarvan de 1e, bevattende 280 blz. in 8o op kloek papier met fraaie letter gedrukt, eerstdaags verschijnt aan den prijs van 5 frs. Het volledige werk zal 14 frs kosten.

- De heer Frans de Potter, de onvermoeibare beschrijver der gemeenten van Oost- en West-Vlaanderen, is andermaal - wij meenen voor den derden keer in drie jaren tijds - door de Koninklijke Akademie bekroond geworden. Met zijne *Geschiedenis van het Schependom* heeft hij den prijs van 1000 frs gewonnen.

Eene verhandeling over de *Partij der Malcontenten* in de 16e eeuw, door Alfons de Decker, sekretaris der *Antwerpsche Bibliophilen*, behaalde eenen prijs van dezelfde waarde.

- De Akademie van België had, met den intrest der som van 100,000 frs, haar door den heer Jozef De Keijn ter hand gesteld, eenen prijskamp geopend voor klas- of leerboeken voor het lager onderwijs. Een veertigtal werken van 33 verschillende schrijvers werden ingezonden. De jury heeft eenen prijs van 2000 frs toegewezen aan den bundel verhalen: *Histoire de quelques bêtes* door Cam. Lemonnier, eenen van 1000 frs aan Mr Schoonjans, voor zijne *Handleiding der Rekenkunde* en eenen van dezelfde waarde aan Em. Leclercq voor zijne schetsen: *Nos amis les animaux.*

- De *Tooneelbond* en de *Zetternamskring* van Gent richten een petitionnement in aan het gemeentebestuur, opdat het een

gebouw stichte, dat terzelfdertijd tot Nederlandschen schouwburg en tot zaal voor prijsdeelingen en muziekuitvoeringen zou kunnen dienstig zijn. Op Zondag 29 Mei ll. werd met dit doel eene vergadering gehouden, waarop verscheidene maatschappijen vertegenwoordigd waren. M.B. Block opende de zitting en legde het doel der vergadering bloot; M.V. Van Wilder sprak over het nut van het tooneel en de behoefte aan eenen schouwburg; M.I. van Doosselaere bracht hulde aan Minard, den stichter van de tooneelzaal van dien naam; M. Joz. Van Hoorde voegde nieuwe ophelderingen bij de reeds gegevene en las het ontwerp van verzoekschrift aan den Gemeenteraad; M.W. Rogghé, lid van dien raad, beloofde zijne ondersteuning. Op voorstel van Mr Goossens besloot men het ontwerp van petitie aan al de maatschappijen der stad te zenden, en het opnieuw te bespreken in eene vergadering van 19 Juni. - Wij hopen dat die loffelijke pogingen met goeden uitslag zullen worden bekroond.

- De volgende tooneelwerken werden geprimeerd: 1° *De Geldwolven* (5 bedrijven) door Fel. Vande Sande; 2° *Mie-Bel* (3 bedr.) id.; 3° *Cupido op krukken* (1 bedr.) door A. Hendrickx; 4° *De Tehuiskomst* (1 bedr.) door Joz. Van Hoorde; 5° *Het Zoontje* (1 bedr.) door A. Ghineau.

- De *Portefeuille* verneemt, dat eene kommissie, bestaande uit de heeren prof. Brill te Utrecht, dr. Doorenbos te Amsterdam en A. Kruseman te Haarlem, zich bezig houdt met het onderzoek naar het beste werk van kunst en literatuur, in de laatste drie jaren in Nederland verschenen. Dit dient om uitvoering te geven aan eene bepaling van het Thieme-fonds.

Beeldende kunsten. - Prijskampen.

- De middenmaatschappij van bouwkunde van België schrijft eenen prijskamp uit tusschen de Belgische bouwkundigen, voor het plan eener burgerwoning op den buiten. Ontwerpen te zenden aan den Voorzitter der Maatschappij, Kernstraat, 1, te Brussel, vóór 5 September aanstaande. Prijzen: 1° 200 fr^{s} en een diploom; 2° 100 fr^{s} en een diploom; 3° een diploom.

- Met weemoed zal ieder, die onze monumenten van geschiedenis en kunst waardeert, vernomen hebben, dat de

eigenaar van het bekende huis van Maarten van Rossum, te Zalt-Bommel, besloten heeft dit gebouw, dat een waar monument is, te sloopen!

Dit huis, dat door zijn architectuur en zijn beeldhouwwerk uitmunt, is een der meest karakteristieke monumenten van den eersten tijd der Nederlandsche Renaissance.

- M. Jul. Dillens, laureaat in den prijskamp van beeldhouwkunde (1877) heeft in eene der zalen van de Antwerpsche akademie een plaasteren beeldje, *Zenon*, tentoongesteld, kopij op halve groote van een marmeren beeld uit het kapitool te Rome. De keuze komt ons weinig gelukkig voor en wat de uitvoering betreft, Dillens heeft ons aan betere dingen gewoon gemaakt.

- Verscheidene kunstenaars werden in de Leopoldsorde bevorderd of benoemd. Voor Antwerpen waren het: tot groot-officier: N. De Keyzer; tot kommandeur: F. Pauwels en C. Verlat; tot officier: H. Bource en V. Lagye; tot ridders: P. Beaufaix, C. Cap, Jan Van Beers, (zoon) en P. Vander Ouderaa. - Te Gent werd M. Canneel, bestuurder der Akademie, tot officier bevorderd, terwijl Lod. Tijdgadt en L. Van Biesbroeck tot ridders werden benoemd.

- Ter gelegenheid dezer uitdeeling van ridderkruisen zegt terecht *De Toekomst* van Sleeckx, dat *de literatuur hier te lande onder dit opzicht stiefmoederlijk behandeld wordt*, *vooral wanneer men in aanmerking neemt*, *hoe vrijgevig ons Staatsbestuur zich voor onze schilders*, *beeldhouwers en toonkundigen toont.* Verscheidene Vlaamsche letterkundigen hebben reeds lang eene dergelijke onderscheiding verdiend. Om er maar eene enkele te noemen, zou onze gevierde dichteres Mev. Van Ackere, geb. Maria Doolaeghe, zooveel recht niet hebben op een ridderkruis als de schilderes mej. E. Beernaert? Waarbij komt het, dat men tot hiertoe die begaafde vrouw vergeten heeft?

- Op Zondag, 15^{en} Mei, werd door den Kunst- en Letterkring van Gent een banket aangeboden aan de heeren G. Den Duyts, L. Van Biesbroeck en J. Delvin, den eersten, omdat hij ridder der Leopoldsorde was benoemd, den twee anderen,

omdat zij in de laatste drijjaarlijksche tentoonstelling gemedaljeerd werden. Des morgens vernam men, dat ook de heeren Canneel en Tijdgadt onderscheidingen bekomen hadden, en zij deelden dan ook in de eer.

Prof. Heremans, die de plechtigheid voorzat, stelde den heildronk in aan de gedekoreerden en de gemedaljeerden, en prees hen hoog als kunstenaars, en als menschen en goede kameraden. Daarna bracht hij eenen bijzonderen heildronk aan den heer Canneel, den Vlaamschen kunstenaar, die de Gentsche akademie tot eene modelschool heeft gemaakt en reeds zooveel verdienstelijke leerlingen heeft gevormd. Dat de toejuichingen niet ontbraken en het feest een gezellig en geestdriftig karakter had, behoeft wel niet gezegd.

Toonkunde.

- Aan verscheidene toonkundigen werden bevorderingen of benoemingen in de Leopoldsorde toegekend. Gevaert werd tot groot officier en Benoit tot kommandeur bevorderd; Aug. Dupont, ridder L. de Burbure en E. Lassen tot officiers; terwijl de Vlaamsche zanger Blauwaert, G. De Deken, secretaris der *Sociètè de Musique* en M. Leenders, bestuurder der muziekschool van Doornik, tot ridders werden benoemd.

- Ter gelegenheid van de Zesde jaarlijksche Vergadering der Nederlandsche Toonkunstvereeniging, te Arnhem gehouden, werd op Zaterdag 11 Juni l.l. aldaar de *Rubens-Cantate* van Benoit ten gehoore gebracht, onder leiding van den Vlaamschen meester.

Vlaamsche belangen.

- Het algemeen Bestuur van het Willemsfonds heeft aan den Minister van Openbaar Onderwijs een verzoekschrift gezonden, waarbij het, met het oog op de herziening der wet van 1850 op het Middelbaar onderwijs, dien hoogen ambtenaar verzoekt onmiddellijk maatregelen te nemen, om het getal Vlaamsch sprekende en Vlaamsch kennende professors, dat nu reeds zoo gering is, te vermeerderen. Met dit doel stelt het Algemeen Bestuur voor eene Normaalschool voor de humaniora bij de Hoogeschool van Gent te voegen, alwaar tot hiertoe slechts eene normaalschool voor

wetenschappen bestaat, en aan die twee scholen eene zoodanige inrichting te geven, dat de aldaar gevormde leeraars de Nederlandsche taal grondig kennen en op hunne beurt in staat zijn om in die taal de verschillende vakken aan de leerlingen der Vlaamsche Athenea te onderwijzen. Door de noodzakelijkheid om zonder het minste tijdverlies Nederlandsch sprekende professors te vormen, is de inrichting dezer normaalschool een hoogst dringende maatregel, waardoor alleen aan de bestaande behoeften kan worden te gemoet komen. Alsdan alleen zal de proefneming, waartoe de Minister zich reeds meermalen bereid heeft verklaard, den besten uitslag hebben en iedereen overtuigen, dat een volk bij middel van zijne taal niet alleen bestuurd, maar ook onderwezen moet worden.

Necrologie.

- Dinsdag 24 Mei laatst is te Gent overleden de Heer Eduard Degerickx, in den ouderdom van 75 jaar. Hij was een overtuigde en verkleefde Vlaming, en een der stichters van de maatschappijen: *De Taal is gansch het Volk* en van het *Willemsfonds*. Gedurende een zeker getal jaren nam hij het ambt van secretaris van gemelde kringen waar. Hij was Vlaamsch schrijver, en in het *Belgisch Museum*, de *Jaarboekjes* van vader Rens, *de Eendracht* en de *Bijdragen der Gazette van Gent*, vindt men van hem goed bewerkte historische schetsen en andere artikelen. Hij vertaalde ook verscheidene werken uit vreemde talen in het Vlaamsch. De heer J.F.J. Heremans heeft op het graf eene redevoering uitgesproken, waarin hij hulde bracht aan de uitstekende hoedanigheden van geest en hart, welke den afgestorvene de algemeene achting hadden verworven.

- De beroemde vioolspeler Henri Vieuxtemps, geboortig van Verviers, is in den ouderdom van 61 jaren te Algiers overleden. Hij is professor aan de muziekschool van Brussel geweest en was officier der Leopoldsorde en lid der koninklijke Akademie sedert 1846.

- Een veelbelovend Antwerpsch landschapschilder, Hein Verdonck, is in den jeugdigen ouderdom van 25 jaar den 4 Juni l.l. te Antwerpen gestorven.

Nieuwe uitgaven.

VERZAMELDE GEDICHTEN, van Julius Vuylsteke. Uitgever Lod. De Vriese te Gent. - Prijs fr. 4.50.

- ONDER VRIENDEN. Verhalen en Novellen door J.F. Van Cuyck. Antwerpen, Dela L. Montagne. - Prijs 2 fr.
- JAARBOEKJE DER MERTENSVEREENIGING voor 1881. 1e jaargang. Antwerpen, Mees & Cie. - Prijs 1 fr.
- ALDENARDIANA, Novellen uit het Zuiden van Oost-Vlaanderen, door Teirlinck-Stijns. Brussel, Xavier Havermans. Prijs 2 fr.
- MARNIX EN ZIJNE NEDERLANDSCHE GESCHRIFTEN, door Dr Paul Fredericq. Gent, J. Vuylsteke. (Uitgave van het Willemsfonds nr 95).
- HET MISDRIJF UIT HET SLOT VAN KOMEN, verhaal uit de middeleeuwen, met 2 plaatjes, door P.P. De Nijs. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete - Prijs fr. 1,50.
- MIJMERINGEN, gedichten door Gustaaf Rens. Den dermonde, Aug. De Schepper-Philips, 128 bladz. - Prijs 1 fr.
- DE SCHEERSLIJPER, door Dr J.R. Snieders; 1e deel (Schriften door het Davidsfonds uitgegeven, nr 29.) Turnhout, Splichal-Roosen, 1881.
- SCHERMERS-BESSEMS EN Cie, blijspel met zang in een bedrijf, door Th. Van Haesendonck en Jac. Grein. Antwerpen, Mees & Cie, 1881.
- LOQUELA (!) *blad voor eigenvlaamsche* (West-Vlaamsche) *taalliefhebberije en taalgeleerdheid.* - Prijs fr. 2.50 *voor elk vervolg van twaalf nummers*, *die*, *daar of daar*, *maandelijks zullen kunnen gereed zijn.* - Roeselare, Julius De Meester.

Aangekondigd:

VOLLEDIGE WERKEN van Dr Renier Snieders (Turnhout). Volksuitgave tegen fr. 1.50 per deel van 140 tot 200 blz. Kompleet in 25 tot 30 deelen. Uitgever Splichal-Roosen te Turnhout.

- BIJDRAGE TOT EEN HAGELANDSCH IDIOTICON door J.F. Tuerlinckx. 1e Afl. van 280 blz. in-8o. - Prijs 5.00 fr. Gent, Annoot-Braeckman.
- STIJL EN LETTERKUNDE, practisch handboek ter beoefenig der Nederlandsche letteren door Frans Willems. 1e deel, 450 blz. 2.50 fr. Antwerpen, Van Os-De Wolf.
- ONZE DICHTERS (1830-1880). Eene halve eeuw Vlaamsche Poëzie, naar tijdsorde gerangschikt met biographische en bibliographische aanteekeningen, eene bloemlezing en eene inleiding door Th. Coopman en V.A. dela Montagne. Tweede uitgave. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, 256 groote blz. op 2 kol. 3.00 fr.
- IN DEN SCHUTPENNINCK, eene heidegeschiedenis uit Limburg, door Lodewijk Janssens. - Prijs 1.00 fr. Antwerpen, Boekhandel Janssens, Kerkstraat, 38.

Ter nagedachtenis van A.J. Cosyn.

Uit rouw.

Meer dan eens voorzei de maar:
‘Neen, er is geen beetren aan!’
Och, die maar klonk droef en naar,
Maakte ons met zijn lot begaan!...

't Winterde en de sneeuwe viel;
Winterkou en sneeuw verdween:
Hoop vervulde hem de ziel,
Doch hij hoopte gansch alleen.

Nu heeft hem de dood gekust,
Ligt hij op het doodenveld;
En de vreê, waarin hij rust,
Wordt alleen ten troost gemeld.

NESTOR DE TIÈRE.

St Gillis-Brussel.

A.J. Cosyn. Zijn leven en zijne werken, zijne dood en zijne begrafenis.

Een overgroot verlies heeft *De Vlaamsche Kunstbode* getroffen! Hij, die dit tijdschrift gesticht en gedurende 10 jaren bestuurd heeft, is op Woensdag 6 Juli te Antwerpen overleden, na eene langdurige en smartelijke ziekte.

AUGUST JOZEF COSYN werd te Zomergem, den 11^{n} November 1844, geboren en had dus slechts den ouderdom van 36 jaren bereikt. Reeds van zijnen kinderlijken leeftijd af onderscheidde bij zich door vlugheid van opvatting; van hem mogen wij zeggen, dat hij zijn eigen leermeester is geweest. Wat hij op de gemeenteschool van zijn geboortedorp geleerd heeft, was hem voldoende om zijnen geest te openen en in hem die zucht naar kennis te doen ontstaan, welke hem tot zijnen laatsten stond is bijgebleven.

Taai geduld en onwrikbare moed waren de hoofdtrekken van zijn karakter; lezen en leeren waren de bezigheden zijner jeugd.

Toen hij nog geen 16 jaar oud was, maakte hij reeds gelegenheidsverzen, die zich door zoetvloeiendheid onderscheidden; en hadden de beslommeringen des levens en zijne zelfontwikkeling al zijnen tijd niet gevergd, stellig zou hij een onzer beste dichters geworden zijn.

Het was in de Normaalschool van Gent dat hij zijne studiën voortzette met het doel onderwijzer te worden. Daar reeds deed hij zich als Vlaamsch schrijver door zijne medeleerlingen eeren en hoogschatten: het waren altijd zijne opstellen, welke als de beste gekeurd en voorgelezen werden.

Hij verliet echter dit gesticht en werd privaat onderwijzer te Gent in de school van Mr Quannone.

Het volgende jaar vinden wij hem in het Instituut Rachez te Brussel, waarna hij professor werd aan het St-Ignatiusgesticht te Antwerpen, om eindelijk in October 1870 benoemd te worden tot toezichter repetitor in het Hooger Handelsinstituut alhier.

Dat dit veelbewogen leven in rusteloozen arbeid is doorgebracht geworden, kunnen allen getuigen, die COSYN hebben gekend. Ondanks de veelvuldige bezigheden, welke zijn onderwijzersambt hem oplegde, vond hij den tijd om zich met de studie der nieuwe talen onledig te houden, terwijl hij in tijdschriften en jaarboekjes gedichten liet verschijnen. Alzoo bevatten de *Jaarboekjes van Frans Rens*, het *Meiloover* van Lod. Fr. De Vriese, de *Jaarboekjes van het Kerssouwken*, de *Jaarboeken* en de *Volksalmanakken* van het Willemsfonds, het tijdschrift de *Vlaamsche School* en

andere een of meer gedichten, welke te zamen gebracht eenen niet onaardigen bundel zouden uitmaken.

Maar het werk, dat hem onder alle opzichten tot een verdienstelijk man heeft gemaakt, is zonder tegenspraak zijn '*Vlaamsche Kunstbode*'.

Met geringe middelen en ondersteuning alhier in 1870 begonnen, kampende tegen allerlei moeilijkheden, welke den moedigste zouden hebben doen terugdeinzen, heeft COSYN dit tijdschrift op een hoogte weten te brengen, welke onze bewondering verdient. '*De Vlaamsche Kunstbode*' is *zijn* werk! Daarin vinden wij zijn goed hart, zijn edel karakter, zijnen doordringenden geest, zijne vurige liefde voor Nederland's taal en kunst. Maar daarin treffen wij vooral aan den zedigen werker, die stil en verborgen zijnen gang gaat en het goede doet, zonder zich om den lof der wereld te bekommeren; - daarin bewonderen wij den edelmoedigen strijder, die de opkomende kampers voor Taal en Volk met raad en daad ondersteunt en vooruitzet, en zich zelf in de schaduw houdt als een nederig soldaat in het groote leger, waarvan hij een der hoofdmannen was. Zóó hebben wij hem altijd gekend, vriend van iedereen, dienstwillig ten allen stonde! Hoeveel medewerkers aan dit tijdschrift zouden deze woorden niet kunnen bevestigen.

Daarom ook zal *De Vlaamsche Kunstbode* altijd eene zuil blijven, te zijner eere opgericht, een gedenkteeken boven zijn te vroeg geopend graf, een praalsteen, waarop zijn naam in gouden letters zal blijven gebeeldhouwd.

De letterkundige arbeid van A.J. Cosyn is in tijdschriften en jaarboeken verspreid. Moeilijk is het derhalve, in den korten tijd die ons beschikbaar blijft vòòr het

verschijnen dezer aflevering, al de prozastukken en gedichten van zijne hand op te geven.

In 1870 liet hij eene uitgebreide novelle: *Drie Vriendinnen* het licht zien, te zamen in éénen bundel met het gedicht *De Nieuwjaarsbrief* van V. Van de Weghe, onder den titel *Twee Novellen.* In het tijdschrift de *Vlaamsche School* van 1871 leverde hij eene herinnering zijner jeugd, getiteld: *De eerste Broek*, terwijl hij in den *Kunstbode* in 1873 een novelletje: *Liefde vermag alles* en nog dit jaar een schetsje met de pen, *Zonder Moeder,* liet verschijnen.

Ook eenige studiën en critische beschouwingen heeft hij in zijn tijdschrift geplaatst. Daaronder treffen wij aan: *De Roman en zijn invloed op het Volk (*1871), *Heinrich Heine en zijne dichtwerken* (1871), *Het Fransch als Wereldtaal* (1871); verder *Overzichten* van de driejaarlijksche tentoonstellingen te Gent in 1871, 1874 en 1877, en *Verslagen* over de Taal- en Letterkundige kongressen van 1872, 1873, 1874 en 1878. Vervolgens eene studie over *P.P. Rubens*, eene over de *Hedendaagsche Duitsche Dichters in Zwitserland*, eene over *Albrecht Rodenbach*, enz.

Cosyn schreef eene zuivere taal. Al wat uit zijne pen vloeide droeg het kenmerk van zorgvuldige studiën.

Ook heeft zijne vertrouwdheid met de eischen der taal hem meer dan eens de niet behaaglijke taak van verbeteraar op den hals getrokken, en menig gedicht en prozastuk, onder den eenen of anderen naam verschenen, draagt de sporen van zijne bedrevene hand.

Was COSYN als schrijver een verdienstelijk mensch, ook als spreker had hij zijne waarde: zijn woord klonk helder en gemakkelijk, en zijne voordrachten, in Brussel, Antwerpen, Gent, Diksmuide en andere plaatsen gehouden, lokten telkenmale een aanzienlijk getal toehoorders uit.

Enkele dezer voordrachten werden in de Jaarboeken van het Willemsfonds gedrukt en daarna in afzonderlijke brochuren uitgegeven. Alzoo verscheen van hem in het Jaarboek van 1870 eene voordracht over *Zetternam als volksschrijver*, in dat van 1872 eene andere over *Volksrecht en Volksplicht,* in dat van 1878 eene over het *Familieleven.* Eene voordracht over *den Maatschappelijken toestand van Tooneel- en Letterkunde* zag, bij onzen wete, nooit het licht.

Alvorens deze korte levensschets te eindigen, mogen wij niet vergeten in herinnering te brengen, hoeveel hij gedaan heeft voor de Nationale muziekbeweging, waarvan Peter Benoit de leider is. Grootendeels, zoo niet uitsluitelijk is het Cosyn's toedoen te danken, dat die beweging eene uitbreiding heeft genomen, welke aan het wonderbare grenst. Hij was het, die Benoit aanzette zijne gedachten over nationalism in de muziek op de Nederlandsche kongressen te bespreken, om alzoo den kring zijner medewerkers uit te breiden; door zijn aandringen werd te Maastricht over de *nationale Toonkunst* en te Mechelen over de *muzikale opvoeding* het woord gevoerd, terwijl te Antwerpen, op het tooneelcongres, de muzikale beweging op dramatisch gebied in behandeling werd gebracht

Overal, waar het pas gaf, verdedigde Cosyn de denkbeelden, door zijnen boezemvriend Benoit vooruitgezet. Tot zelfs bij onze noorderbroeders wist hij toegang te vinden, om den leider der nationale toonkunstbeweging te doen kennen en aanklevers voor zijne grondbeginselen te vinden. Zoo schreef hij in Hollandsche dagbladen artikels, welke door andere organen der pers werden overgedrukt, terwijl hij in het algemeen muzikaal tijdschrift *Caecilia* eene uitgebreide studie schreef over *Peter Benoit en de Vlaamsche muziek.*

In Juni 1879, werd Cosyn tot buitenlandsch lid der Nederlandsche maatschappij van Letterkunde te Leiden benoemd, eene onderscheiding, welke tot hiertoe aan wei nigen in België is ten deele gevallen.

Groot is derhalve het verlies, dat de Nederlandsche letterkunde, de Kunst, en de Vlaamsche Beweging in hem ondergaan, en geen wonder is het voorzeker dat bij zijne teraardestelling eene menigte schrijvers, kunstenaars en flaminganten tegenwoordig waren.

Op Zaterdag, 9 Juli, had de plechtige begraving plaats. Van het sterfhuis tot aan de kerk werden de hoeken van het baarkleed gehouden door de heeren Grandgaignage, Sano, Berré, Van Peborg, Benoit en Hansen; de studenten van het Handelsinstituut vergezelden met hun in rouw gehuld vaandel den treurigen optocht. Twee prachtige kronen, de eene door de oud-studenten, de andere door de tegenwoordige studenten geschonken, prijkten op de kist. Tusschen de aanwezigen bemerkten wij schepenen en raadsleden van Antwerpen, geheel het professorskorps van het Handelsgesticht, afgevaardigden van de *Bibliophilen*, den *Kunst- en Letterkring*, het *Kunstverbond*, (Cercle Artistique), de *Mertensvereeniging*, de *Muziekschool*, de vereeniging *Jan Frans Willems* en andere genootschappen; dichters, proza- en tooneelschrijvers, schilders, beeldhouwers, enz., enz.

Eene kroon van zwarte perels werd door M.E. Van Goethem afgezonden; zij draagt voor opschrift*: Aan mijnen vriend A.C.*

Bij het graf werd zeven lijkreden uitgesproken.

Vooreerst nam de heer Grangaignage, Bestuurder van het Handelsinstituut, het woord, en drukte zich volgenderwijze uit:

Messieurs,

Dans l'espace de trois semaines, la triste mission m'échoit pour la seconde fois de dire, au nom du corps professoral de l'Institut supérieur de commerce, un dernier adieu à l'un de ses membres.

Aug. Cosyn, à qui nous rendons aujourd'hui ce pieux devoir, n'était âgé que de 36 ans. Né à Zomergem, dans la Flandre Orientale, il se distingua dans ses études et les acheva avec succès à l'Ecole Normale de Gand. Il entra immédiatement dans l'enseignement et débuta dans un établissement privé à Gand, mais les fatigues inhérentes à l'exercice de la parole ne convenaient pas à sa constitution; sa volonté le fit triompher pendant les premières années dans cette lutte. Il y eut même pour lui l'occasion favorable d'un repos réparateur par sa nomination à l'Institut supérieur de commerce, le 17 Octobre 1870; les occupations de surveillant répétiteur, principalement chargé de la bibliothèque, étaient en effet mieux en rapport avec l'état de sa santé. Depuis trois ans cependant, le mal qui l'a emporté se déclara plus menaçant, et pendant longtemps nous avons été témoins de ce que peut sur un corps affaibli par les souffrances l'action d'une volonté énergique. Il dominait le mal et ne comprenait pas nos instances à lui imposer, surtout pendant le cours de cette dernière année, un repos qu'il ne se croyait pas nécessaire. Heureusement pour ce travailleur de la pensée, il avait si peu la conscience de sa situation!

Et pourtant, en considérant son travail fébrile, il semblait pressentir qu'un temps trop court allait lui tomber en partage; il savait que l'existence nous a été départie pour laisser une trace utile de notre passage ici-bas; que dès l'âge où l'homme comprend la mission qu'il a à remplir, il doit pratiquer le culte du vrai, le respect de lui-même et l'amour des autres, se montrer digne de son origine et élever son âme, par le culte du beau et du bien, aux aspirations les plus hautes. Ces sentiments, Cosyn les nourrissait; ses écrits en témoignent. Son '*Vlaamsche Kunstbode*' est une oeuvre qui sous sa direction ne pouvait manquer de travailler au perfectionnement moral de ses semblables.

Dans les fonctions de surveillant à l'Institut supérieur de commerce, il a su mériter l'estime de ses supérieurs et de ses collègues, l'affection et le respect des élèves. C'est vous dire qu'il a rempli son devoir. Aussi est-ce en leur nom qu'avec un serrement de coeur j'apporte aux bords de cette tombe, en témoignage d'amitié et d'estime, ces paroles d'adieu;

Repose en paix, Cosyn, ta vie a été courte, mais tu nous laisses à tous l'exemple d'une force de volonté peu commune, tu laisses à ta famille, dans les lettres néerlandaises, un nom estimé, auquel des voix plus autorisées sauront rendre l'hommage qui te revient.

Au nom de l'Institut supérieur de commerce, adieu Cosyn, adieu!

Wij geven hier de vertaling dezer rede:

Mijne Heeren,

Voor de tweede maal binnen een tijdverloop van drie weken valt mij de droevige last te beurt, in naam van het professoraal korps van het Hooger Handelsinstituut een laatste vaarwel te zeggen aan een zijner leden.

August Cosyn, tegenover wien wij heden dezen vromen plicht vervullen, was maar 36 jaar oud. Te Zomergem, in Oost-Vlaanderen geboren, onderscheidde hij zich in zijne studiën, welke hij met bijval voleindde in de Normaalschool van Gent.

Hij trad onmiddellijk in het onderwijs en wel voor het eerst in een privaat gesticht te Gent; maar de vermoeienissen, welke het spreken eigen zijn, pasten niet voor zijne lichaamsgesteldheid; zijn wil deed hem echter gedurende de eerste jaren in dezen strijd zegepralen; de voordeelige gelegenheid eener herstellende rust bood zich zelfs voor hem aan, door zijne benoeming aan het Hooger Handelsinstituut, den 17 October 1870.

De bezigheden van toezichter repetitor, bijzonderlijk met den dienst der bibliotheek gelast, waren beter met den staat zijner gezondheid in overeenkomst.

Sedert drie jaren echter verklaarde zich de kwaal, die hem ten grave heeft gesleept, dreigender dan ooit, en gedurende langen tijd zijn wij getuigen geweest van wat een krachtdadige wil vermag op een door het lijden verzwakt lichaam. Hij beheerschte de kwaal, en hij begreep ons aanhoudend verzoek niet om zich, vooral gedurende den loop van dit laatste jaar, eene rust op te leggen, die hij dacht hem niet noodig te zijn. Gelukkig voor dien werker der gedachte, dat hij zoo weinig het bewustzijn van zijnen toestand had! En nochtans, bij het beschouwen van zijn koortsachtig werk, was het hem alsof hij het voorgevoelen had, dat een te korte tijd zijn aandeel zou zijn; hij wist dat het bestaan ons gegeven is om een nuttig spoor van onzen doortocht hier beneden te laten; dat de mensch, van zoodra hij de zending begrijpt die hij te vervullen heeft, het ware moet betrachten, alsmede den eerbied voor zich zelven en de liefde voor anderen; dat hij zich waardig moet toonen van zijnen oorsprong, en zijne ziel, door de beoefening van het schoone en het goede, tot de hoogste verzuchtingen moet verheffen. Die gevoelens werden door Cosyn gekoesterd; daarvan getuigen zijne schriften. Zijn *Vlaamsche Kunstbode* is een werk, dat onder zijn bestuur niet nalaten kon aan de zedelijke verbetering zijner gelijken te arbeiden.

In de bediening van toezichter aan het Hooger Handelsinstituut heeft hij de achting van zijne oversten en van zijne ambtgenooten, de genegenheid en den eerbied der leerlingen weten te verdienen. Het is u zeggen, dat hij zijnen plicht heeft vervuld. Ook is het in hunnen naam dat ik met toegenepen hart, als bewijs van vriendschap en achting, op den boord van dit graf deze afscheidswoorden uitspreek:

Rust in vrede, Cosyn; uw leven is kort geweest, maar gij laat aan ons allen het voorbeeld na van eene buitengewone wilskracht; gij laat aan uwe familie, in de Nederlandsche letteren, eenen gewaardeerden naam achter, waaraan meer gezaghebbende stemmen dan de mijne de hulde zullen weten te bewijzen, die u toekomt.

In naam van het Hooger Handelsinstituut, vaarwel Cosyn, vaarwel!

Vervolgens sprak Mijnheer SANO, in naam der oud-studenten van het gesticht, en zegde:

Messieurs,

Comme vient de le rappeler notre honorable Directeur, il y a à peine quelques jours que nous nous réunissions dans ce lieu de repos, pour dire un dernier adieu à notre ancien professeur et ami, M. Georges Solari. Aujourd'hui la mort vient encore de frapper un homme de bien en la personne de M. Auguste Cosyn. Les anciens élèves de l'Institut Supérieur de Commerce se joignent à vous, Messieurs, pour témoigner au bord de cette tombe qu'ils sont sensibles à tout ce qui touche l'Institut. La solidarité qui existe entre eux, les professeurs et les élèves, doit et ne peut manquer de se manifester dans des circonstances aussi tristes. Monsieur Cosyn était pour tous ceux qui l'entouraient, d'une bienveillance à toute épreuve. D'un caractère affable et doux, il savait se prodiguer dans toutes les circonstances et suppléait bien souvent aux professeurs, quand l'élève avait mal saisi ou insuffisamment compris les explications données dans le cours.

La mort de cet homme de bien est donc une nouvelle perte pour l'Institut Supérieur de Commerce et au bord de cette tombe, représentant des anciens élèves, je viens exprimer les regrets que nous avons éprouvés en apprenant la fin de cette existence si utile à tous. A celui qu'une mort précoce enlève trop tôt à notre amitié et à notre reconnaissance, je viens dire un dernier adieu!

Adieu Cosyn, adieu!

Hieronder volgt de vertaling van deze redevoering:

Mijne Heeren,

Zooals het onze achtbare Bestuurder daar zooeven herinnerd heeft, is het nauwelijks eenige dagen geleden, dat wij in deze plaats der rust vergaderden, om een laatste vaarwel te zeggen aan onzen gewezen leeraar en vriend, Mr Georges Solari. Heden komt de dood nogmaals eenen braven mensch treffen in den persoon van Mr AUGUST COSYN. De oud leerlingen van het

Hooger Handelsinstituut sluiten zich bij u aan, Mijne Heeren, om op den boord van dit graf te betuigen, dat zij gevoelig zijn aan alles wat het Instituut aangaat. De wederzijdsche verplichting, die tusschen de professors en de leerlingen bestaat, moet en kan niet nalaten zich in zulke droevige omstandigheden te openbaren.

Mijnheer Cosyn was voor allen, die hem omringden, van eene nooit te vergeefs gevraagde dientswilligheid. Van een beminnelijk en zacht karakter, wist hij zich in alle omstandigheden ten dienste te stellen, en zeer dikwijls nam hij de plaats der professors in, wanneer de leerling slecht gevat of de gegevene uitleggingen onvoldoende begrepen had.

De dood van dezen goeden mensch is derhalve een verlies voor het Hooger Handelsinstituut; en als vertegenwoordiger der gewezen leerlingen kom ik op den boord van dit graf de spijt uitdrukken, die wij gevoeld hebben, wanneer wij het einde hebben vernomen van dit aan allen zoo nuttige leven.

Aan hem, dien eene vroegtijdige dood aan onze vriendschap en dankbaarheid ontrukt, kom il een laatste vaarwel zeggen!

Vaarwel, Cosyn, Vaarwel!

Daarna kwam PETER BENOIT, als bijzondere vriend van den afgestorvene en in naam van de Muzikale Beweging, een laatste vaarwel uitspreken.

Hij herinnerde de oude vriendschap, welke hem aan den dierbaren doode verbond, en sprak van de menigvuldige diensten, door hem aan de Vlaamsche Beweging en inzonderheid aan de toonkunstbeweging hier te lande bewezen. Het groote verlies, dat Benoit in Cosyn ondergaat, werd door hem in hartroerende woorden uitgedrukt. Als medestrijder voor eene zelfde heilige zaak bracht hij den afgestorvene eene warme hulde. Hij beval de nagedachtenis van Cosyn in ieders aandenken als die van eenen trouwen vriend, eenen kloeken medestrijder en eenen onvergetelijken braven man.

D[r] A.C. HANSEN, Bibliothecaris der stad Antwerpen, las daarop de volgende rede in naam van het *Kunstverbond:*

Mijne Heeren,

Ik wensch op mijne beurt eenige woorden van rouw en erkentenis op dit graf uit te spreken.

Andere vrienden des overledenen mogen zijne verdiensten als mensch, als letterkundige, als leeraar, als Vlaamsche strijder voor kunst en taal, meer bepaald doen uitschijnen.

Aan mij, als voorzitter der afdeeling van Nederlandsche letterkunde in het Kunstverbond, komt de plicht toe, hier naar waarheid te bevestigen, dat COSYN altijd een der ijverigste en bekwaamste leden van dezen kring geweest is, en dat hij als secretaris gedurende verscheidene jaren tot aan den inval zijner laatste ziekte, ernstige diensten bewezen heeft.

Ditzelfde mag ik in zekeren zin getuigen als de eerstgewezene voorzitter van het Antwerpsch Willemsfonds, waarvan hij over een tiental jaren de eerste stichter geweest is.

COSYN was vlijtig en werkzaam, bekwaam en zedig, deftig en gedienstig; hij was vooral een warme flamingant, dat is een onverbasterde spruit van den ouden Vlaamsch-Nederlandschen stam waarop wij gegroeid zijn, - een volksjongen, die begreep dat de beschaving en de verlichting, het welzijn in het heden, en het bestaan in de toekomst voor de grootere helft van België, alleen gelegen zijn in het behoud, in den groei en den bloei onzer heerlijke Dietsche moedertaal. Ook heeft hij zich geene moeite noch opoffering getroost om met de pen en het woord hare rechten te verdedigen, haar te verheffen in de letterkunde en in de kunst.

Dit erken ik gaarne bij zijne opene groeve, en gaarne stel ik hem, met deze zijne groote hoedanigheden, allen tot voorbeeld, die de eer genieten, te behooren tot den Vlaamsch-Nederlandschen stam.

Vaarwel COSYN, en zoo het raadsel dat zich achter het leven verbergt, inderdaad mag opgelost worden zooals wij dit hopen en gelooven, dan bidden wij uwen geest, hier den tol te aanvaarden van onzen rouw over uw vroegtijdig afsterven en hetgene gij nog als Vlaming, als letterkundige hadt kunnen verwachten, - en den tol onzer erkentelijkheid voor hetgene gij in uw kortstondig leven, ondanks vele hinderpalen, zoo treffelijk hebt tot stand gebracht. Cosyn, vaarwel!

Dan sprak M. DES. VAN SPILBEECK, in eigen naam, de hieronderstaande lijkrede uit:

Mijne Heeren,

Als bestuurder van het tijdschrift *De Vlaamsche School* zouden wij denken aan onzen plicht te kort te blijven, indien ook wij hier bij dit graf geen laatste woord van hulde kwamen brengen aan eenen onzer oude medewerkers.

Reeds in 1863 zond de heer A.J. Cosyn ons uit Zomergem, zijne geboorteplaats, gedichten voor ons tijdschrift; hij had toen nog geene 19 jaren bereikt en sinds dien zijn meerdere stukken van zijne hand in de opvolgende jaargangen verschenen(1).

Het was dus als 't ware in *de Vlaamsche School*, dat hij, evenals zoovele anderen, zijne letterkundige loopbaan begon.

In 1871 liet hij ook een prozastuk: eene herinnering zijner jeugd, verschijnen(2).

Onze goede Cosyn was zoodanig doordrongen van de heilzaamheid van een tijdschrift ter ontwikkeling der letterkunde, dat hij op zijne beurt een tijdschrift stichtte, om wederom anderen en jongeren dan hij de gelegenheid te verschaffen hunne eerste proeven te laten drukken.

Voor alwie weet wat moeilijkheden aan de uitgave van een tijdschrift verbonden zijn, zal het onnoodig zijn hier aan te halen, welke werkzame geest onze jonge lettervriend bezielde; de meesten uwer zijn als 't ware daarvan getuigen geweest, en niet minder van Cosyns bereidwilligheid, waar hij nuttig kon wezen ter bevordering voor het aanleeren onze schoone moedertaal.

Vele jongeren danken hem eene goede leiding en wij, zijne

(1) *Aan mijnen neef en kunstvriend,* den heere L. Cosyn de Buck, letterkundige te Mariakerke; *Aan mijne zuster Parmile, ten tijde van haar verblijf te Gent*; *Aan een franschgezinden vriend*; *Een slecht beloonde kus*; *Avondwandeling,* (Gedachten van een kind); *De dood eens dichters; Aan eene verleide schoone*; *Aan de rijken*; *Stancen*; *Aan eene troostelooze moeder,* enz.

(2) *De eerste broek.*

oudere vrienden in de Vlaamsche Beweging, komen hier getuigen van zijne oprechte en ongeveinsde vaderlandsliefde; wat hij voor en in het onderwijs deed, zal nog lang na zijn verdwijnen van deze aarde goede vruchten dragen, en het tijdschrift, waaraan hij zijne laatste krachten besteedde, zal zijn naam benevens zijne letterkundige werken doen voortleven. De *Kunstbode* zal, evenals andere tijdschriften, eene rijke bron zijn, waaruit het nageslacht voor de geschiedenis der taal en letterkunde zal putten, vooral op het gebied der toonkunst.

Het is hier de plaats niet om de werken te ontleden, die van Cosyn in de *Vlaamsche School* verschenen; ge noeg zij het gezegd: dat allen getuigen van dankbare liefde voor de taal onzer vaderen, gehechtheid aan de voorvaderlijke zeden, iefde voor den evenmensch, medelijden met de bedrukten. Als geheiligd beschouwde hij de zending van den dichter hier op aarde. Roerend is de door hem zelven uitgesprokene bede in zijne gedicht: *De dood eens dichters:* .....

Wanneer, in 's aardrijks schoot, eens rust mijn kil gebeente,
Stel op mijn somber graf geen marmren praalgesteente;
Laat slechts een plekje dan,
Waarop, met tranend oog soms een der trouwe vrinden,
Die op des levens baan den armen zanger minden,
De knieën plaatsen kan....

Die bede hoop ik, Mijne Heeren, zal gehoor vinden, die eenvoudige steen zal den dichter niet geweigerd worden, niet alleen om den man te herinneren, die in onze harten eene plaats heeft ingenomen, maar ook om anderen en vooral jongere strijders te overtuigen, dat het Vlaamsch volk en vooral de Vlaamsche vrienden niet tot de ondankbaren behooren.

Vaarwel! Cosyn, tot wederziens! Wij hopen dat daarboven uwe harp reeds tokkelen mag en dat daar uw snarenspel met vernieuwde kracht bij 't zielbetooverend lied der Seraphijnenkoren zich in harmonie doet hooren, om den Hemelvorst te loven, dien gij reeds in uw leven bezongen hadt. Vaarwel!

Verder heeft M. Jan Boucherij, als oude vriend van den overledene, de volgende redevoering uitgesproken:

> Zoo heeft dan weer de Dood, de onverbiddelijke, den draad van een menschenleven afgesneden, dat ons allen dierbaar was: August Cosyn is niet meer!
> Na maanden en maanden bitter lijden, na eene onafgebrokene worsteling tegen ziekte en uitputting, is ook die brave bezweken, in den jeugdigen ouderdom van 36 jaar.

36 jaren! en sterven, na van het leven om zoo te zeggen niets dan de bitterheden te hebben gesmaakt! Want wie weet het niet? Het leven van onzen vriend is een onophoudelijke strijd geweest! En toch heeft de buitenwereld die worsteling tegen onzekerheid en teleurstelling, tegen ramp en kommer niet gekend, omdat zedigheid en gelatenheid de kenmerkende hoedanigheden van den gevallen strijder waren! En thans dat de toekomst hem toelachte, thans dat geluk en welvaart zijn deel waren, thans dat hij zich in de onuitputtelijke liefde eener teedere echtgenoote verheugen mocht, daar wordt hij weggemaaid in de volle kracht des levens, hij, die het leven zoo liefhad!

Wij, die in de laatste maanden den gang zijner ziekte stap voor stap hebben gevolgd, wij weten hoe dierbaar hem het leven was; want ondanks de vreeselijke kwaal, die de krachten zijns lichaams van stond tot stond afnemen deed, bleef het vertrouwen in eene, helaas onmogelijke genezing, hem steeds bij. En voorzeker is het aan zijnen moed, aan zijne wilskracht, aan zijne nooit verflauwende hoop, maar vooral aan de onophoudelijke en liefdevolle zorgen zijner gade te wijten, dat het akelig uur van zijn verscheiden niet eerder geslagen heeft.

36 jaar! en snakken naar het leven, en sterven als men eerst het leven is ingegaan: het is verschrikkelijk! Dit was het lot van hem, wiens overschot wij heden der aarde toee vertrouwen.

O, nog zien wij hem in zijnen leuningstoel gezeten, hijgend

naar lucht en toch droomende van genezing, van nieuw leven! Nog hooren wij hem, op zijn smartbed uitgestrekt, als in een visioen de namen zijner zoo vroeg gestorven kinderen fluisteren en dan met de uiterste krachtinspanning en met de handen opwaarts smeekend roepen: 'Leven! lang nog leven! Het is zoo zoet te leven!'

En nu ligt hij daar koud en levenloos aan onze voeten, de goede, brave man, de edele inborst, de kloeke strijder, de onvermoeibare werker! Was zijn leven op aarde een strijd, hij heeft dien tot den laatsten ademtocht gestreden met onverflauwden moed, met nooit verdroten standvastigheid! Werken was het eenige doel zijns levens! Arbeiden voor het goede, voor de kunst, voor de taal, voor Vlaanderen, zijnen geboortegrond. Is het niet te danken aan zijn werken alleen, dat hij het in de letterkunde en in de kennis der nieuwere talen op eene hoogte heeft gebracht, welke anders slechts door hoogere studiën en onder leiding van geleerde mannen kan bereikt worden? Moeten wij de opofferingen van allen aard herinneren, welke het oprichten en het voortzetten van een tijdschrift als de *Kunstbode* onvermijdelijk van hem vergden?

Neen, gij allen die hem gekend hebt, weet, dat het door standvastig werken is dat hij het standpunt heeft bereikt, waarop hij thans gezeten was! Het zal niet noodig zijn zijne verdiensten als letterkundige te bespreken, de 10 jaargangen van zijnen *Kunstbode* zijn daar om te getuigen, wat hij als dusdanig is geweest, en hoeveel wij nog van hem verhopen mochten!

En al die opoffering, al dat werken, dat onverpoosd en rusteloos strijden voor Taal en Volk, heeft de onverbiddelijke hand van den Dood niet kunnen weerhouden! De eeuwige Beschikker van het leven der menschen heeft Cosyn tot zich geroepen in de volle kracht van den mannelijken leeftijd! Daar ligt hij in de killige groeve, de goede, getrouwe vriend, de zedige maar verdienstvolle Vlaming! Maar zal zijn stoffelijk omhulsel in dit leven niet meer bij ons vertoeven, zijn geest zal in ons midden blijven zweven, zijne gedachtenis zullen wij in heilig aandenken bewaren, zijn werk zal blijven voortbestaan

als eene eeuwige hulde aan zijn talent, aan zijne rechtschapenheid, aan zijne zelfsopoffering!

Vaarwel, onvergetelijke vriend! Was het leven voor u een strijd, dat de eeuwigheid u eene zalige genieting schenke! God, de eenige rechtvaardige God, geve u het loon, dat Hij beloofd heeft aan hen, die hier beneden aan het welzijn van het menschdom hebben gearbeid!

Vaarwel, August, tot wederziens in betere gewesten!

Ten slotte voerde nog M. Francq, student, in naam der leerlingen van het Instituut, het woord; hij zegde:

Messieurs,

Après une longue et pénible maladie, la mort vient d'enlever à la fleur de l'âge, un homme doué de brillantes qualités, Monsieur Cosyn. Si la littérature flamande perd en lui un de ses principaux hommes de lettres, l'Institut Supérieur de Commerce perd un homme entièrement dévoué au travail, et nous autres élèves, au nom desquels j'ai l'honneur d'exprimer ici les vifs regrets, garderons de lui bien des souvenirs précieux.

A peine âgé de 36 ans, M. Cosyn, malgré la maladie qui le minait, avait déjà rempli une vie bien laborieuse, et s'il s'est adonné surtout aux lettres flamandes, il n'a jamais négligé pour cela la tâche qu'il s'était imposée en entrant dans le corps professoral de l'Institut Supérieur de Commerce car toujours, lorsque sa santé l'a permis, il en a profité pour se rendre parmi nous. Toujours il a eu le même goût pour le travail et la même bonté pour ses élèves, qui n'avaient pour lui qu'amitié et respect.

Monsieur Cosyn, s'il ne nous est plus permis de continuer à vous témoigner notre estime, emportez du moins avec vous l'assurance de nos plus vifs regrets et soyez certain que le souvenir que vous laissez en nous ne s'effacera jamais.

A dieu, Monsieur Cosyn, adieu!

Wij laten hier de vertaling van deze laatste rede volgen:

Mijne Heeren,

Na eene lange en smartelijke ziekte heeft de dood ons eenen man ontrukt in de kracht des levens, begaafd met schitterende hoedanigheden: Mijnheer COSYN. Indien de Vlaamsche letterkunde in hem eenen harer bijzonderste schrijvers verliest, het Hooger Handelsinstituut verliest eenen aan het werk geheel verkleefden man, en wij, leerlingen, in wier naam ik de eer heb hier de levendige spijt uit te drukken, zullen van hem eene kostbare gedachtenis bewaren.

Hoewel nauwelijks 36 jaren oud, had Mijnheer COSYN, niettegenstaande de ziekte die hem deed verkwijnen, reeds een zeer werkzaam leven vervuld; en heeft hij zich voornamelijk met de Vlaamsche letteren bezig gehouden, daarom heeft hij nooit de taak vergeten, die hij zich had opgelegd, wanneer hij in het professorskorps van het Hooger Handelsinstituut gekomen is; want altijd, wanneer zijne gezondheid het hem heeft toegelaten, is hij in ons midden geweest. Ten allen tijde heeft hij denzelfden lust voor het werk en dezelfde goedheid gehad voor zijne leerlingen, die allen hem vriendschap en eerbied toedroegen.

Mijnheer COSYN, indien het ons niet meer toegelaten is u onze achting te bewijzen, draag dan ten minste met u de verzekering mede van onze innige droefheid en wees overtuigd, dat uwe gedachtenis nooit in ons zal uitgewischt worden.

Vaarwel, Mijnheer COSYN, vaarwel.

Zooals uit het bovenstaande blijkt is de hulde, aan den te vroeg gestorven Stichter van den *Kunstbode* bewezen, waardig en indrukwekkend geweest; zij heeft getuigenis afgelegd van de genegenheid, de vriendschap, de sympathie, welke binnen Antwerpen den ontslapene werd toegedragen. Maar de wonde, door die vroegtijdige dood te weeg gebracht, blijft ongeneesbaar voor haar, die hem als gade heeft ter zijde gestaan, voor hen, wier brave zoon,

wier toegenegen broeder hij was. En toch, zoo de troost eene leniging is voor het gefolterd hart, dan zal deze hulde aan Cosyn's nagedachtenis een heilzame balsem zijn voor de nog bloedende wonde, in den boezem van nabestaanden en vrienden geslagen.

Maar ook buiten Antwerpen heeft het droevig nieuws van Cosyn's afsterven eenen pijnlijken indruk gemaakt. Uit alle streken van het Vlaamsche land zijn der diepbeproefde weduwe de ondubbelzinnigste blijken van droefheid en hartelijke deelneming toegezonden. Ook de vrienden uit Noord-Nederland hebben hunnen Vlaamschen broeder niet vergeten.

Een laatste plicht blijft ons te vervullen. Aan allen, die aan de verheerlijking van den dierbaren ontslapene hebben medegewerkt, onze innige dankbetuiging! Dank in naam der ontroostbare weduwe, dank in naam der diep bedroefde familieleden, dank in naam der Redactie van den *Kunstbode*!

Bij het overlijden van mijnen lettervriend August-Jozef Cosyn.

Helaas! alweêr een kamper sneuvelt!...
Een kamper uit den Vlaamschen strijd,
Die al zijn kracht uit hart en ziele
Aan 't duurbaar Vlaanderen heeft gewijd!

Na Blieck en Rodenbach valt heden,
Met 't trillend wapen nog in hand,
Cosyn!... de reinste kunstvereerder
Van 't kunstenbarend Scheldestrand,

Wie kan den smartkreet onderdrukken,
Die 't diep geschokt gemoed ontgaat:
‘Hebt Gij dan, God! ons volk verlaten!
Dat Ge al ons mannen nederslaat!..’

Zoo zeldaam zijn de grootsche zielen,
Die hart en arm aan Vlaandren biên,
En welke, in 't heiligst van hun streven,
Slechts 't heil van hunnen volksstam zien!

Doch zòò was Hij, die nu ten grave
Gedragen wordt bij naar geween;
Ja zòò was Hij, de koene strijder,
Te recht betreurd door groot en kleen.

Het kunstvuur deed zijn ziele blaken
Voor al wat *waar* is, *goed* en *schoon*;
Zijn hart, zooals zijn lied, was edel,
Zijn mond de waarheid steeds gewoon

Hij was uit 't hart geliefd door allen,
Die hij in vriendschap had aanvaard;
Ook zij voortaan in eer en zegen
Zijn naam door 't Vlaamsch geslacht bewaard!

***

O Vriend Cosyn! mijn tranen vloeien
Op Vlaandrens verste Leiestrand,
Bij 't denken dat uw vroeg verscheiden
Uw steun onttrekt aan Vlaandrenland.

Rust nu, Cosyn, ter zij der Braven!...
Uw taak op aarde is thans volbracht;
Geniet het heil in hooger sfeeren
Welk iedren reinen kunstnaar wacht!

Uw naam, op 't glorieboek geschreven,
Zij steeds met kunstroem rijk omstraald;
En wordt bij Vlaandrens zegepralen,
In latere eeuwen nog herhaald!

P.P. DENYS.

Komen, 8 Juli, 1881.

De redactie van ‘De Vlaamsche Kunstbode’ aan de medewerkers en de inschrijvers.

Doordien het noodlottig afsterven van onzen hoofdredacteur sedert maanden te voorzien was, hebben wij sinds lang maatregelen genomen, om het bestaan en de regelmatige uitgave van dit tijdschrift te verzekeren. Wij zijn van gevoelen, dat wij daardoor den heere A.J. COSYN eene hulde bewijzen, welke zijn onophoudelijke arbeid en zijne zelfopoffering ten volle verdienen. Ook koesteren wij de hoop, dat medewerkers en inschrijvers deze zienswijze zullen deelen en ons hunnen wederzijdschen steun niet onttrekken zullen.

Op het uitdrukkelijk verlangen van den Stichter van dit tijdschrift zal de *Vlaamsche Kunstbode* blijven wat hij steeds is geweest, namelijk, ‘een maandschrift, dat zich uitsluitelijk op litterarisch gebied beweegt, en alleen de beoefening der Nederlandsche letteren, de vrije ontwikkeling van den nationalen Kunstzin en de belangen van eigen Taal en Kunst beoogt.’(1)

(1) Zie *Voorwoord* van den 6^{n} Jaargang, Januari 1876.

De *Kunstbode* zal het spoor blijven betreden, dat hij tot hiertoe gevolgd heeft. ‘Steeds naar volmaking strevende, zal naast degelijkheid zooveel mogelijk verscheidenheid worden betracht, en elke leemte aangevuld, die zich in deze uitgave mocht voordoen.’

De redactie zal zich bevlijtigen om in den geest van den Stichter dezes tijdschrifts werkzaam te blijven. Al hare pogingen zullen strekken om eene even onderhoudende als degelijke lectuur te leveren.

Met dit doel heeft zij zich reeds tot verscheidene letterkundigen van naam gewend en deze hebben bereidwillig haren oproep beantwoord.

Zal dus eenerzijds voor afwisseling en degelijkheid in de bijdragen worden gezorgd, anderzijds zal het kunstnieuws, in de *Kroniek* vervat, met alle nauwgezetheid en allen spoed worden bijeengebracht. Eene grootere uitbreiding zal voortaan gegeven worden aan de *bibliographie.* De beoordeelingen en besprekingen van nieuwe werken zullen, in het voordeel van uitgevers en schrijvers, met den grootsten spoed in dit tijdschrift verschijnen.

‘Op die wijze hoopt de *Vlaamsche Kunstbode* zich steeds der toenemende waardeering van het lezend publiek, en der bereidwillige medewerking van Noord- en Zuidnederlandsche lettervrienden waardig te maken.’

Men wordt vriendelijk verzocht alle letterkundige bijdragen, uiterlijk den 1^{en} der maand, te zenden aan het bureel: Van Leriusstraat, 22, te Antwerpen.

DE REDACTIE.

Bericht.

In de 8e aflevering (15 Aug. 1881), welke een vel en half druks meer, dus 4 1/2 vellen zal bevatten, verschijnen de volgende stukken: 1. Slot der novelle: *Dat eischt geen spoed*, door Edw. Van Bergen; 2. *De Slag van Zulpich*, cantate van J.A. van Droogenbroek; 3. Gedichten van Edm. van Herendael en A. Beernaert; 4. Boekbeoordeelingen over *Jaarboek J.F. Willems*, 1881 (Frans de Ghent) en Schermers-Bessems en Cie, blijspel (J.W.); 5. *Muziekfeest* (verslag) door Edw. Keurvels; 6. Brieven uit Zuidnederland: I. Antwerpen, door Gittens; II. Brugge, door De Flou; 7. Kroniek.

t.o. 313

Gedenksteen voor August Jozef Cosyn.

Eenige vrienden van den overleden stichter en bestuurder van den **Kunstbode** *hebben besloten eenen gedenksteen te plaatsen op zijn graf. Om aan dit verlangen te voldoen, opent de Redactie eene inschrijving. In de volgende aflevering zullen wij eene eerste lijst van inteekenaars afkondigen. De personen, welke hunnen penning willen storten tot dit doel, worden verzocht hunne inschrijving te zenden aan M. Peter Benoit, Oude Koornmarkt,* 30, *Antwerpen.*

Dat eischt geen spoed.[1]
(*Slot).*

XXI.

Het is treurig om op te merken, hoeveel bitterheid zich verzamelt in het hart van waarlijk beminnelijke meisjes, en hoe deze in hunne gewoonten doorstraalt, wanneer een toekomende in het spel is, zelfs dan als de keus van dezen laatsten gevestigd is.

Jonge lieden vatten vuur met meer hevigheid, maar met minder vrijmoedigheid. Zij bezigen den spot en aarzelen niet de ergste uitdrukkingen en zinspelingen te gebruiken, als er kwestie is van eene betwiste vrouw.

Mary (om haar te onderscheiden van hare adellijke nicht, noemde men haar algemeen Mary-Karel) gevoelde, stellig, eene levendige teleurstelling, als haar huwelijk uitgesteld werd ten gevolge van het overlijden van haren oom; maar een smartelijker gevoel maakte zich van haar meester, toen zij de bewondering bemerkte, welke haar toekomende, Edwin Lechmere, hare schoone nicht schonk.

Mary-Karel was zelve eene schoonheid - blond, met groote oogen, vurig hart - de schoonheid van Repton, in een woord; maar alhoewel ze trek voor trek, duim voor duim, zoo schoon was als Mary, had ze nochtans de bevalligheid en den geest niet, die men enkel verkrijgt door het omgaan in goed gezelschap: de manieren onderscheiden gemaakt door een verheven geest en verzacht door het verdriet; die bevallige zachtheid die eene vrouw slechts bezit, (zegde mij eens een diepdoordringende opmerker der menschelijke natuur) als ze innig heeft bemind, als ze de smarten heeft gekend van een teleurgesteld hart.

Kortom, de laatste was veel welsprekender, veel betooverender dan hare nicht van buiten.

Daarenboven was zij ongelukkig en dat verwierf haar da-

(1) Vrij naar Mistress S.C. Hall.

delijk de genegenheid van den jongen predikant. Meer gaf hij niet, maar Mary-Karel vatte die fijne schakeeringen niet, en niets kon haar weerhouden eene verandering in hare houding te toonen, als hare nicht en haar verloofde te zamen waren.

Mary vond Mary-Karel knorrig en levendig, zonder dat de ware oorzaak der verandering in haren geest opkwam.

- Zoo had ik met haar niet gehandeld, dacht Mary, indien zij in droefheid gelaten ware; maar weldra, als mijne moeder meer tevreden zal zijn, zal ik Repton verlaten en door mijne bekwaamheid onafhankelijk worden.

Nooit had ze geweten wat het is zijne bekwaamheid met voeten getreden of veracht te zien; zij had nooit verondersteld dat bekenden, die in de dagen van haren welstand stilte en bewondering bevolen, haar zouden bespot en uitgelachen hebben.

Zij moest nog leeren dat de Solons, de wetgevers der engelsche maatschappij, hunne aandacht en hunnen lof verleenen aan degenen die leeren, niet aan hen, die onderwijzen.

XXII.

Er waren nog geene zes maanden verloopen sedert Mary haren vader had verloren, toen ze eerst een brief, vervolgens een bezoek van haren gewezen verloofde ontving.

Hij kwam zijne verbintenis opnieuw aanknoopen en haar toch trouwen, zoo zij hem aanvaardde.

- Neen, zegde zij, gij zijt afhankelijk van uwen vader, en hoe levendig het gevoel ook zij, dat gij in mij opwekt, heb ik het recht niet u in de ellende te dompelen. Gij gelooft thans ze te kunnen verdragen. Er zal een dag komen - zoo niet voor u, ten minste voor mij - dat de diepe eigenbaat van een dergelijk gedrag mij ter dood zou leiden.

De jongeling beriep zich op den oom, die de gevoelens zijner nicht streng vond, maar ze niettemin eerbiedigde; en in het vuur zijner bewondering, vertelde hij het feit aan zijne echtgenoote en dochter.

- In de tegenwoordige omstandigheden haren oud verloofde weigeren, herhaalde de nicht tot zich zelve, terwijl zij de zaal verliet. Daar moet ze eene andere reden voor hebben. Zij zou

zoo dwaas niet zijn een dergelijk voorstel op dit oogenblik van de hand te wijzen.

Tot overmaat van ongeluk zag zij Edwin Lechmere in de schaduw der boomen wandelen naast Mary. Zij bespiedde hen tot dat het gebladerte hen aan haar oog verborg; vervolgens sloot zij zich in hare kamer op en weende langen tijd.

- Het is niet genoeg, zegde zij tot zich zelve in de hevigheid harer gevoelens, dat de welstand van de laatste jaren mijner ouders verminderd worde door verpletterende lasten: - dat eene andere familie bij de hunne gevoegd zij; het is niet genoeg dat eene betreurenswaardige oneenigheid over dit punt tusschen mijnen vader en mijne moeder opgerezen zij, dat koele blikken gewisseld en hevige woorden uitgesproken worden daar, waar men er vroeger nooit gehoord heeft. De rust mijner ziel moet ook nog verwoest worden. Uit goeder hart had ik het kleinste deel genomen, had ik de genegenheid kunnen bezitten die, ik zie het klaar, mijne nicht mij ontnomen heeft. En mijne zorgelooze tante die beweerde, niet langer dan gisteren, dat mijn oom geen anderen vijand had dan zich zelven. Was zijn mangel aan verstandig vooruitzicht de ondergang zijner familie niet? En zullen mijne ouders ooit schadeloos worden gesteld voor den angst dien zij gevoeld, de zorg die zij gehad hebben, en voor de opofferingen die zij verplicht zijn geweest te doen ten gevolge der schuldige nalatigheid van eenen man? O! oom, kondet gij uit het diepste van uw graf de rampen zien, waarvan gij de stichter zijt....

Gebroken door de ontroering begon het beminnend, maar jaloersch meisje, zich vervolgens aftevragen, wat zij te doen had.

Het was stellig niet gemakkelijk hare nicht te verplichten te begrijpen wat zij zeggen wilde; de verklaring echter, die zij haar deed, dat zij enkel haren oud verloofde geweigerd had omdat zij hare genegenheid op Edwin Lechmere had geplaatst, die zij zocht te bemeesteren, liet geenen twijfel; maar het jonge buitenmeisje was in het geheel niet voorbereid op den stroom van verontwaardigde gevoelens, gemengd

met veel bitterheid, die hare valsche beschuldiging terug stiet.

Mary-Karel werd erg getroffen door een hevigen zenuwaanval, en terwijl Mary dit tooneel bijwoonde, had zij het verdriet eene wreedheid den mond harer tante te hooren ontvallen.

- Gij kunt enkel de kinderen der anderen beminnen, zegde de moeder van Mary-Karel tot haren echtgenoot.

Meer kost Mary niet verdragen.

Miss Adams ging heen. Hare slapen sloegen; haar hart was op het punt te barsten.

Zij had niemand om haar te troosten of te helpen; niemand aan wien zij hare gedachten kon mededeelen.

Voor de eerste maal, sedert zij de teederheid van haren oom gevoeld had, begreep zij dat zij oorzaak was der verstoring van den huiselijken vrede. De zekerheid dat zij een last was en als dusdanig door de haren werd gerekend, boog haar tot de aarde. In een koortsaanval van angst, viel zij op de knieën, uitroepende:

- O! wij zijn afhankelijk op deze wereld geboren. Vader, vader, gij die ons zoo lief hadt, waarom hebt gij ons aan een dusdanig lot overgelaten?

Dan berouwde zij zich die woorden tegen zijne nagedachtenis te hebben uitgesproken.

XXIII.

Een der dingen die men het meest in het leven ziet - zoo gemeen dat het nauwelijks wordt opgemerkt - is lieden te vinden waarlijk goed, waarlijk wel begaafd, vermoeid van goed te doen.

- O! waarachtig, ik was die of die moede, Hij is zoodanig ongelukkig dat het onmogelijk is hem te helpen.

Ziedaar de uitvluchten, waarvan men zich bedient als men diegenen verlaat, die aanhoudende ongelukken het voorwerp moesten maken der grootste genegenheid.

Mister Karel Adams was wel zooals hij in dit kort verhaal werd voorgesteld, een man met een edelmoedig hart begaafd.

Ofschoon zijn broeder en hij een groot getal jaren vreemd voor elkander geleefd hadden, had hij veel gedaan om diens weezen vooruit te helpen, en nog meer om hen te beschermen.

In het begin was het eene vreugde; maar op de eene of andere wijze, had men zooveel gesproken over ‘zijne welwillendheid,’ over ‘zijne vriendelijkheid’ over ‘zijne edelmoedigheid.’ Hij was zoo overlast geweest door de onbuigzaamheid zijner neven, den onverschilligen hoogmoed zijner schoonzuster, de onmacht zijner jongste nichten, dat hij zich waarlijk over zijne verantwoordelijkheid gekneld gevoelde. En nu scheen zij, die hem enkel vreugde had geschonken, volgens het zeggen zijner eenige dochter, de oorzaak van een nieuw ongeluk te zijn: de verwoesting van het geluk van zijn bemind kind.

Wat te doen? - Hij wist het niet.

Zijne dochter, opgehitst door de jaloezij, had onder dien boozen invloed, een karakter getoond dat men haar nooit te voren veronderstelde, zoodanig dat het te vreezen was dat de zoo gewenschte vereeniging zou verbroken worden.

Hare nicht, wier geest zoo verheven was, brak kort af, met wat haar betrof, aan haren reeds langdurenden angst.

Zij verzocht hem te komen en overtuigde hem ten volle en geheel van hare onschuld aan het gemeene ontwerp, dat men haar toeschreef.

- Is het waarschijnlijk, zegde zij, dat ik den man weiger dien ik bemin, veeleer dan hem in de ellende te storten, om dadelijk den man, die mij onverschillig is, in den afgrond, die mij afschrikt, te werpen? Ziedaar het gemeen uitzicht van het geval; maar er is er nochtans een ander. Is het veronderstelbaar dat ik aan uw kind haar geluk zoek te ontrooven? Dergelijke veronderstelling is eene te grove beleediging om verdragen te worden. Morgen zal ik mijne moeder verlaten. Eene mijner oude gezellinnen uit de kostschool, ouder en rijker dan ik, wenscht dat ik mij met de opvoeding van haar klein dochtertje gelast. Ik heb twee of drij sterke tegenwerpingen om in dit huis te leven, maar het verlangen onafhankelijk te zijn en te vertrekken zegeviert er over.

Na dit gezegd te hebben, niet zonder overvloedige tranen te hebben gestort, zette zij haren oom opnieuw aan hare moeder te beschermen; toonde hoe smartelijk de beschuldiging haar geweest was; en deelde hem hare vrees mede, die zij reden had al te gegrond te gelooven, dat haar oudste broeder, de ramp zijner familie te groot vindende om gedragen te worden, zijn regiment zou zijn ontvlucht.

Karel Adams was diep getroffen over de edelheid van het karakter zijner nicht en laakte zijne dochter harder dan hij ooit gedaan had.

Dit verkreeg het tegenovergesteld uitwerksel van hetgene hij wenschte. Zij aarzelde niet te zeggen, dat hare nicht getracht had haar te gelijkertijd de genegenheid haars vaders en haars verloofden te ontstelen.

De beleedigde bloedverwante verliet Repton, gebukt onder de opeenhooping van oneenigheden, waaraan zij niet de minste schuld had; maar allen hadden voor oorzaak de onbedachtzaamheid van hem, die, zoo men hem de vraag had gesteld, zich bereid zou verklaard hebben zijn eigen leven op te offeren voor het welzijn van dit kind, thans verplicht te werken om haar brood te verdienen.

XXIV.

De handelingen van Mary in hare nieuwe betrekking beschrijven zou herhalen zijn wat wij reeds zegden.

Zeer bevallige, zeer geleerde opvoedster, leed zij des te meer, zich met een persoon te bevinden, die zij in betere dagen gekend had, maakte haar toestand zwaarder om dragen. Zij kweet zich nochtans van hare plichten, en dat is een der grootste voorrechten welke eene vrouw genieten kan.

Verlaten wij Mary voor een oogenblik, om te Repton weder te keeren.

XXV.

De oneenigheid, eenmaal te Lagrange binnengeslopen, richtte groote verwoesting aan en allen leden er door. Het was ongelukkiglijk maar al te waar, dat de oudste der Adams

zijn vaandel ontvlucht was. Zijne moeder, de zwakheid eener moeder voor haren zoon overdrijvende, verborg hem en beleedigde Karel Adams daardoor boven alle mogelijke verzoening. De derde jongen, die de gasthuizen van Londen afliep en middelen boven zijne krachten beproefde, was al wat een jongeling zijn kan; maar de verzwakking zijner gezondheid werd als een voorwendsel tot luiheid aan zijnen oom afgeschilderd door een der personen, welke eenmaal door den hoogmoed zijner moeder gekwetst was geweest.

Kortom, een ander jaar was niet verloopen, of de voorheen zoo rijke en zoo gezochte familie van dokter Adams, had het lot ondergaan van al de lieden die, afhankelijk levende, den goeden wil, het geduld, in een woord alles hunner beste vrienden tot het uiterste hebben gedreven. En het was het eenige gevolg niet van de nalatigheid des dokters in het vervullen van eenen plicht jegens de maatschappij. Haar vader had in der waarheid alles gedaan voor de van middelen ontbloote familie, om aan Mistress Karel Adams te geven wat de wereld noemt gegronde redenen van herhaalde klachten, daar haar echtgenoot thans zijne ieverige familie te kort deed, om de vadsige weduwe van zijnen verkwistenden broeder met hare geliefkoosde kinderen in luiheid te onderhouden.

Waarom leefden zij niet ten koste der ‘groote wereld’ die zij hun altijd in het aangezicht had geworpen?

Hunne oudste dochter, over wier aanstaande huwelijk de teedere vader zoo fier was, bleef thans verlaten, evenals de nicht die ze valschelijk had verdacht; het huwelijk werd, na vele kwellingen, waarbij de eene twist den andere had uitgelokt, verbroken, in zooverre dat de twee verloofden zich met wederzijdsche toestemming van elkander hadden gescheiden. Het karakter en de stemming der verloofde waren beiden stoffelijk ongelijk en hare bekoorlijkheden waren veranderd in hardheid en bitterheid.

O! hoe diep lichtzinnig is dit gedacht, dat in onzen maatschappelijken staat, waar de eene zooveel van den anderen moet afhangen, ieder mensch, die zijne bepaalde plichten verzuimt, enkel zijn ‘eigen vijand’ kan genoemd worden!

Hoevele rampen moest de nalatigheid van dokter Adams veroorzaken, niet alleen aan zijne eigene familie, maar ook aan die zijns broeders!

Meer nog, er bestond eene reeks van noodlottige dingen:

Hij was gestorven, meer schulden nalatende dan zijn broeder eerst dacht; en eenige handelaars voelden zich daardoor gestremd in hunne zaken; maar de diepste ellende viel op zijne kinderen.

XXVI.

Middelerwijl had de weduwe Repton verlaten om te Londen met hare jongste kinderen te leven ten laste van Mary.

Slechts toen eene noodlottige ziekte hare moeder had aangetast, waagde het deze nogmaals een beroep te doen op de edelmoedigheid van haren oom.

‘Mijn tweede broeder, schreef zij, heeft ons vijf pond gezonden, op zijne kleine soldij gelicht. Mijn oudste broeder schijnt geheel uit ons midden verdwenen te zijn. Vindende dat zijne zoo ongepaste tegenwoordigheid de oorzaak eener zoo ongelukkige scheiding geweest was, tusschen mijne moeder en u - oneenigheid die het gevolg was van vele kleine oorzaken veeleer dan van eene groote - heeft hij ons verlaten, en wij kunnen zijn spoor niet ontdekken. Deze omstandigheid heeft het hart mijner arme moeder gebroken: het was de uitverkorenste van al hare kinderen. Mijn jongste broeder heeft de laatste maand in een gasthuis doorgebracht, waar mijn vader, gedurende vele jaren, zijne zorgen gaf en waar zijn raad kracht van wet had. Mijne zuster Rosa, op wie moeder meer hare teederheid gesteld had dan op mij, zoo het mogelijk is, - mijne beminnelijke zuster, op wie ik, zelfs in onze armoede, zoo fier was - zoo jong, nauwelijks op de grens van den ouderdom der vrouw, heeft ons verlaten, zooals gij reeds weet. Geve God dat het zij om naar het graf te treden veeleer dan om haar ontvoerder te volgen! een student die, zoo hij gedroomd heeft haar te onteeren, het arme kind, als een spook uit het bed zal opstaan, dat om haar te wreken een doodsbed zijn zal. De armoede is

een der zekerste gidsen tot de schande. Degenen die niet beproefd zijn geweest, weten er niets van. Het is iets anders het te zien, dan het te gevoelen. Aanziet haar niet als gansch bedorven, omdat zij de kracht eener heldin niet had. Ik heb mijne betrekking moeten opzeggen om mijne moeder te verzorgen, en het eenige inkomen, dat wij hebben, is hetgene ik verdien met lessen te geven in de harp en de piano. Ik geef voor twee schellingen hetzelfde onderwijs dat mijn vader een halve guinie de les betaalde. Deed ik zoo niet, ik zou geene leerlingen hebben. Meer dan eene maand is mijne moeder bedlegerig en mijne jongste zuster, gebogen onder de zwakheid harer gezondheid, is hare eenige bewaakster. Ik weet dat hare ziel gepijnigd en haar lichaam zoo gekweld is door de smart, dat ik God bid haar vaardig voor den hemel te maken en haar aan haar lijden te ontrukken. Verbeeld u de kracht van het verdriet, die mij op de knieën doet vallen met eene bede gelijk aan de mijne! Ik weet al wat gij gedaan hebt, en nochtans vraag ik u thans, in naam der vriendschap uwer kindsheid die u aan mijnen vader hechtte, hare lichaamlijke angsten door eene opoffering te meer te verzachten, zoodanig dat, in den schoot der weelde groot gebracht, zij het leven niet verlate met den honger tot gezel. Herinner u, voor een oogenblik, wat ik geweest ben, en denk hoe vernederd ik moet zijn om u dit smeekschrift te zenden. Maar het is een kind dat zich tot zijnen vader richt en ik weet dat ik nooit uwe achting onwaardig werd. Binnen eenige weken, misschien binnen eenige dagen, zullen mijn broeder en mijne moeder mijn arme vader vervoegd hebben. O! waarom kan ik de verzekering niet hebben, dat de bitterheid en de verwijtingen voor het verledene aan den anderen kant van het graf niet bestaan! Vergeef mij dit, zooals ge mij reeds veel meer vergeven hebt. Helaas! ik weet het goed dat onze ongelukken aan anderen onheilen hebben veroorzaakt. Ik ben de betreurenswaardige, maar onnoozele oorzaak geweest van vele oneenigheden te La Grange; maar, o! weiger de laatste bede niet die ik tot u richt.’

Die brief was met tranen bevlekt.

XXVII.

Karel Adams was afwezig toen den brief kwam, en zijne vrouw, het geschrift op den omslag herkend en het besluit genomen hebbende nooit eenen brief te openen van dien ‘tak der familie’ komende, zond hem niet naar haren echtgenoot, uit vrees dat het hem vervelen mocht.

Op die wijze verliepen er tien dagen, alvorens hij tot zijne bestemming kwam.

Karel stelde zich niet tevreden met te schrijven; maar, zonder een oogenblik te verliezen, haastte hij zich te vertrekken.

Verbitterd en te leur gesteld, omdat hetgeen hij gedaan had zoo weinig geschat werd, terwijl hij zich ieder oogenblik van zijn leven, om de eene of andere reden, over zijne moeite te berouwen had; - het hart gebroken bij het zicht der verloren gezondheid zijner dochter en van haar verwoest geluk; - kwaad over de vermetele woestheid van een zijner neven en wat hij dacht de luiheid van den anderen te zijn; - overtuigd dat de verschrikkelijke stap van Rosa aan den hoogmoed en de slechte leiding harer dwaze moeder toe te schrijven was - had Karel Adams zich getroost dat, daar hij van Mary het tegenovergestelde niet vernam, alles om ter beste was, of ten minste niet slecht ging. Hij had aan hen zoo weinig gedacht als hij had gekunnen, want er zijn geene lieden in de wereld spoediger vergeten (als ze niet lastig zijn) dan de arme bloedverwanten.

Nochtans trof de brief van zijne welbeminde nicht hem zeer het hart en, twee uren na zijne tehuiskomst, vertrok hij, zooals wij reeds zegden, naar de buitenstad van waar de brief gekomen was.

XXVIII.

Het toeval wilde dat, om in dit zonderlinge gedeelte der stad te komen, hij verplicht was voorbij het huis te gaan, dat zijn broeder gedurende een zeker getal jaren op zoo heerlijke wijze had bewoond.

De dienstboden hadden de lampen ontstoken; zij lieten de gordijnen der kostelijke eetzaal omlaag en verscheidene dames, in prachtvolle toiletten, traden uit een rijtuig dat gevolgd was van twee andere.

Dat alles was gelijk aan het verledene.

- Nog een, dacht Karel Adams, die hetzelfde spoor van rijkdom en buitensporigheid volgt. Mocht God hem niet tot denzelfden uitslag geleiden!

Hij bleef staan en zag naar den gevel van het schoone huis

De twee vensters der zaal waren geopend. Twee schoone kinderen zaten op een lage sofa, geplaatst tusschen deze vensters, waarschijnlijk omdat ze alleen zouden zijn.

De oom dacht aan de jeugd van Mary, aan hare tegenwoordige bezigheden en vervorderde zijnen weg.

Er zijn uren dat het leven een droom schijnt te zijn, en het is niet gemakkelijk dit gedacht te verdrijven, wanneer eenigen dezer verschrikkelijke veranderingen zich bijna te gelijker tijd aan ons oog opdoen.

- Is Miss Adams te huis? vroeg de oom aan eene vrouw, geleund tegen de deur van een huis, dat een zeer ellendig uitzicht had.

- Ik weet niet; zij is heden morgen naar het gasthuis gegaan; maar ik ben niet zeker dat zij teruggekomen is. Op het tweede verdiep, langs achter. Het is niet gemakkelijk zich te bedriegen, want de snikken hebben gedurende de twee laatste nachten in die kamer niet opgehouden.. iemand moet...

Karel Adams wachtte het einde van den zin niet af; maar ging den trap op.

De deur der aangewezene kamer was niet gesloten en hij hoorde versmachte snikken.

Hij bleef staan, maar zijn stap was gehoord geweest.

- Kom toch, Mary - kom toch... ik weet wat het is, zegde eene jonge stem, hij is dood. Een graf voor de moeder en den zoon... Een graf voor de moeder en den zoon. Ik zie uwe schim, ofschoon het donker is. Hebt gij eene kaars medegebracht? Het is waarlijk schrikverwekkend met eene doode in het donker te zijn, zelfs wanneer het uwe moeder is.

XXIX.

Karel trad de kamer binnen. Zijne plotselinge verschijning in het halve licht, ontroerde het meisje, zijne jongste nicht, die hem natuurlijk niet herkende, zoodanig dat zij een angstkreet slaakte en op de knieën viel naast het lijk harer moeder.

Hij vroeg licht en werd aanstonds bediend, want hij stak een goudstuk in de hand der vrouw.

Deze verliet haastig de kamer en mompelde:

- Ware hij vroeger gekomen, zij zou niet van honger gestorven zijn, en aan de parochie geen lijklaken gekost hebben. Het is sterk dat de rijken geene zorg dragen voor hunne bloedverwanten.

Bij hare terugkomst, was Mary verschrikkelijk kalm.

- Neen, mijn broeder is niet dood, zegde zij - de jonge lieden sterven langzamer dan degenen, die door de wereld verpletterd zijn. De jongen kennen de wereld zóó weinig, dat zij het hard vinden ze te verlaten.

Zij deed hare muts af en ging zitten.

Dan, terwijl haar oom vertelde waarom hij niet geschreven had, staarde zij hem met zulke koude oogen aan, dat hij ophield, denkende dat zij spreken wilde.

Maar zij liet hem voortgaan, zonder een woord van verzekering, erkentenis of ander gevoel uit te brengen, en, toen zij opstond om het ruwe weefsel van het lijklaken te schikken - die tegenstelling van de pracht en van het schoone linnen der dagen des levens, - zag haar oom dat haar hair, dit weelderige hair, gansch wit was geworden.

- Woorden zijn thans niet noodig, zegde zij eindelijk - in het geheel niet noodig. Ik dacht dat gij zoudt gezonden hebben. Zij vroeg weinig, zeer weinig. Het stof gevallen van het goud dat zij vroeger bezat had ons rijk gemaakt. Maar het weinige dat zij noodig had, heeft ze niet gehad: ook is zij gestorven, maar welk zwaarder gewicht voor mijne ziel, dan dit aanhoudend geroep op mijn vader om hem te vragen, waarom hij haar verlaten had. Op het laatste, stuurde zij niemand eenig verwijt toe, alleenlijk riep zij op hem dag en

nacht. O! het was droevig om te doorstaan, wel droevig om te doorstaan.

- Ik zal morgen vroeg iemand zenden, die de noodige maatregelen nemen zal, opdat zij naast mijnen broeder begraven worde, zegde Karel.

Bijna met de wildheid eener waanzinnige slaakte Mary een scherpen kreet.

- Neen, neen; zoo ver van hem als mogelijk! O! niet bij hem. Zij was zoo laakbaar in hare dagen van weelde als hij zelven; maar zij kon dat niet begrijpen. Ik durf zeggen dat zij geene reden verstond. Niet bij hem. Zij zou hem in zijn graf storen.

De oom huiverde, terwijl de kleinste zuster snikte op dien smeektoon, waarover de eigenares zich beklaagd had.

- Neen, besloot Mary, laat de parochie haar begraven. De dienaars ook zijn zeer beminnelijk. Dat gij haar begraaft of zij, het zal toch altijd eene begrafenis eener arme zijn. Ik zie thans al die zaken klaar in. De dood, de oogen der eenen sluitend, opent die der anderen. Zij heeft de mijnen geopend.

XXX.

Maar waarom dit droevig verhaal verlengen?

Het is de geschiedenis niet van eene familie, maar van velen.

Er zijn tien, twintig, honderd voorbeelden van denzelfden aard, die allen dezelfde oorzaak hebben, in onze groote eilanden.

In het zinneloozenhuis, waar dit arme meisje, Mary Adams, eene schuilplaats heeft gevonden, gedurende de twee laatste jaren, ontmoet men een groot getal gevallen van gekheid, waarvan de oorsprong is een ommekeer der fortuin, wanneer eene verzekering van vijftig pond een dergelijk noodlot zou hebben uitgedaagd.

Ik heb vernomen dat haar broeder weinige dagen naar hare moeder in het gasthuis overleed. En het bleeke jonge meisje met de uitgedoofde oogen, en wier blonde haarlokken en fijne witte hand met zooveel drift door de schoone krank-

zinnige gekust worden, gedurende de bezoeken, die zij haar alle maanden brengt, is de jongste en, ik geloof, de laatste der familie - ten minste in Engeland.

O! dat zij, die er onbedachtelijk op roemen, dat hunne daden alleen hen zelven aangaan, met oplettendheid rond zich heen zien; en, zoo ze twijfelden aan hetgene ik trouw verhaalde, dat zij de oorzaken onderzoeken der gevallen, erger dan degenen, welke ik mededeelde en waarvan de wereld vervuld is.

EDWARD VAN BERGEN.

Bladvulling.

Anekdoten.

I.

TEGENWOORDIGHEID VAN GEEST. - Een jong mensch, die exaam voor de marine zou afleggen, werd volgenderwijze ondervraagd:

'Wat zoudt gij doen, als gij een machien hadt, door u zelve gesteld en goed in orde, maar waarvan de pomp, als zij aan boord van een schip gebracht was, in het geheel geen water gaf?' - De kandidaat antwoordde, zonder zich van zijn stuk te laten brengen: 'Ik zou even over boord gekeken hebben, of er nog water in de zee was.'

II.

NIET DOM. - *Predikant,* tegen eenen jongen, dien hij in zijnen tuin op het stelen van appelen betrapt: 'Fritsje, kom eens hier, ik heb u iets te zeggen.'

Fritsje: 'Neen, neen, dominée, zeg dat maar aan een ander; zulk een kleine jongen als ik behoeft nog niet alles te weten.'

III.

'Als ik ontdekt word, dan ben ik verloren!' riep een komediant uit, terwijl hij achter een scherm op het tooneel trad. 'Als gij ontdekt wordt, dan zijt gij gevonden,' zeide een grappenmaker.

Poëzie.

I.
De slag van Zulpich.[1]

Cantate.

Priesters, priesterinnen en bloedmannen.
(bij het paardenoffer).

(*Mannen*).
Afgrijslijke Nornen, Alven, gij zwarte, verwijdert u snel!
We bezweren u, Loki, Loki gij booze, gij laffe: verplettre de rots u!

(*Vrouwen*).
Wij aanroepen u Azen, sterke, goede, verhoort onze bede!

(*Mannen*).
Woden, Alvader, bronne van kracht, steun onze helden!

(*Vrouwen*).
Schimmen der vaderen, slaat onzen vijand met schrik!

(*Mannen*).
Thor, met den hamer, vreeslijke Dijs, breekt hun de ruggegraat!

(*Vrouwen*).
Aan u dien schedel bloed, van edele rossen!
Aan u die bloemen, dit bier, dit heilig vuur,
Dat opgaat als een bode ten hemel!

(*Mannen*).
- Terwijl de lillende ingewanden ons vertrouwen
Wat gij besloten hebt, onzichtbaren, alomgeduchten!

(*Vrouwen*).
Wij aanroepen u Azen, sterke, goede, verhoort onze bede!

Opperpriester.
Den koning heil! de Goden zijn met hem!
Hij, tegen ons ten kamp gerezen,
Moet vreezen:
Hij is ter nederlaag verwezen!
Den koning heil! de Goden zijn met hem!
Grijpt aan! gehoorzaamt hunner stem!

Priesters.
Wij hebben het besluit gelezen:
Den koning heil! de Goden zijn met hem!

(1) Zie Consciences, *Hlodwig en Clothildis.*

Hlodwig.

Ik zie den vijand naderen
Vol overmoed;
O Goden onzer vaderen
Aan u mijn groet!
Mijn leger staat bereid ten grooten wapendans!
Wilt uit Walhalla de Walkuren
Tot bruiden mijner helden sturen,
Die sneven voor den roem des lands!
Ik zie een reuzenleger naderen
Als eene wolk van schrik en rouw;
Bescherm ons, Goden onzer vaderen:
Ik zweer u eeuwig trouw!

Priesters.

Eeuwig trouw!
Heil den koning! Woden is met hem!

Hlodhilde.

Zweer niet! Mijn gade!
Genade!
De ware God
De Christus weet ons lot!
Geloof in Hem alleen!
Verhoor mijn kermen, mijn geween:
Ik heb nog heden
Voor u zoo vuriglijk gebeden!
O ga niet heen:
Geloof, geloof in hem alleen!

Hlodwig.

Welk vrije man verduurt er hoon en spot?

Opperpriester.

Uw Christus is een laffe God!
Hij, die zich wreekt, is groot!

Hlodwig.

Ter zegepraal of wel: ter dood!

Hlodhilde.
Ach!

(Zij bezwijmt)

.

Opperpriester.
Heil! Wie kan den Goden wederstaan?
Zangers heft het strijdlied aan!

Zangers.
Vrije Franken vreezen;
Belgen beven en bidden;
Weermans weenen, als wijven;
Schuilen schuw in hun schilden:
Schande der schanden!

Krijgers.
Schande? - Wee u!

Zangers.
Helden hooren den hoon, ha!
Helden heffen het hoofd op!
Rijzen reuzig als rotsen:
Bijlen blinken als bliksems
Bloed zal ze blusschen!

Krijgers.
Bloed!

Zangers
Drieste drommen dreigen;
Strijders stormen als stieren,
Kampen, kappen en kerven!

Strijders.
Vooruit!

Hlodwig.
Valt aan! vooruit!

Hlodhilde.
Waar ben ik? Hoort, wat helsch gehuil doorsnijdt de lucht!
Twee zeeën menschen storten op elkander in
En de aarde davert onder zulk geweld!

Priesters.
Thor met den hamer!
Sla onzen vijand!
Vreeslijke Dijs
Sla hem met schrik!

Zangers.
Zwaarden zwaaien en zwieren;
Lansen lachen en lonken;
Moedig maaien de mannen
Honderd helden tot halmen!

Hlodhilde.
Ik beef, ik bid.. Ik kan niet bidden! Ginder vaart
Mijn held vooruit door 's vijands rangen... God!..

Zie duizend priemen zijn op hem gericht,
De vijand zwicht!
Heb dank! - Ach, hij moet wijken!
Ik voel mijn hart bezwijken;
De ruiters vallen neer;
Geen hope meer,
Ik zie mijn' koning nimmer weer!

(Eenige vrouwen uit het gevolg van Hlodhilde.)

Erbarming Heer! Steun ons, krachtige!
Ontferming Heer! Help ons, machtige!
Kyrie eleison!

Hlodwig.
Hlodhilde vlucht! verslagen.. Schande en rouw!

Opperpriester.
De Goden zijn verbitterd om die vrouw!

Priesters

(halfluid).

Rave, gij zwarte,
Alruine, hekse
Verwijder u snel!

Hlodwig.
Nog liever sterven!
Uw goden brachten mij verderven:
Ik loochen uwe goden! O de God
Der christenen is groot! Kon ik zijn gunst verwerven:

- Ik roep hem aan, en doe naar mijn gebod!

Zangers

(in de verte).

Weermans weenen als wijven:
Belgen beven en bidden...

Hlodhilde

(met hare vrouwen).

Erbarming Heer!
Ontferming Heer!
Verlaatons niet in dezen nood!

Hlodwig.
Help mij, machtige,
Steun mij krachtige,

Hlodhilde
Help ons machtige,
Steun ons krachtige,
O Christus gij alleen zijt groot!

De vrouwen

en Hlodhilde.

Kyrie eleison!

Hlodwig.
Wat zie ik? Dichte scharen
Ripuaren
Dringen door het bosch?
Stormen op den vijand los?
Alles buigt nu!
Alles breekt nu!
Franken juicht nu
Franken wreekt u!
Vooruit!

Slot.
DRIEDUBBEL KOOR.

Hlodhilde

en de Vrouwen.

Mijn ziel verheft zich tot den Heer,
Die groot is in zijn werken!
Hij zag op zijne dienstmaagd neer,
Verbrak de macht der sterken
Hij sprak: zij zijn niet meer!

Zangers.
Dichte drommen dreigden;
Strijders stormden als stieren;
Kampten, kapten en kerfden:
- Ze zingen den zegezang!

Wolven woelen en woeden,
Raven rooven zich rijk thans!

Krijgers.

Heil! den koning, heil!
Als het vurige ros
Voer hij los,
Als de grimmige beer
Viel hij neer
In die golven
Van wolven!

Hlodhilde en Hlodwig.
De Heer is groot in zijne werken,
Hij brak de macht der sterken.

Vrouwen.
Hij zag op onze bede neer
Hij sprak: zij zijn niet meer!

Hlodwig.
De God der christenen is groot!

Allen.
Ja, groot is God!

J.A. VAN DROOGENBROECK.

Brussel, 1881.

II.
De grijsaard en het kind.

Liefste kind, gij weet nog niet,
Wat al vreugde gij geniet
In de lente van uw dagen;
Vrij van kommer en verdriet
Is 't al zonschijn wat ge ziet,
Lente zonder onweêrsvlagen.

Al wat echter ons bekoort
Wordt hier eenmaal wreed gestoord.
Door den kreet van leed en pijnen;
Ook de zon die om u gloort
Duurt voor U niet eeuwig voort:
Wolken doen haar glans verdwijnen.

Velen dreven om dit hoofd,
Grijs van lokken, afgesloofd,
Reeds ten grave neêrgebogen.
Heil en liefde, mij beloofd,
Zijn mij door den tijd ontroofd,
Met den tijd ook heêngetogen.

'k Had een vrouw, uw moeder, kind,
'k Werd door haar oprecht bemind.
Zij was 't leven van mijn leven;
Doch 'k moest haar als in verbind
Met mijn eerst geboren kind
Aan den schoot der aarde geven.

Ga, en laat mij thans alleen
Met mijn droefheid en geween,
Want u lacht de vreugde tegen;
Vlecht de bloemen ondereen,
Eeuwig bloeiend zijn er geen:
Zij vergaan door zon en regen.

Speel, mijn kind, gij voelt nog niet,
Wat geluk U reeds ontvliedt
In de lente van Uw dagen;
Vrij van kommer en verdriet
Blijv' 't al zonschijn wat ge ziet.
Lente zonder onweêrsvlagen.

(Uit de Nalatenschap van EDMOND VAN HERENDAEL.)

III.
Het onvindbaar lied.

Er woelt mij in 't hoofd een verwonderlijk lied,
Waarvoor ik geen naam vind of woorden,
Welks wijze onverwachts soms te binnen mij schiet
In vreemde en betoovrende akkoorden.

Dan mompel ik zacht, met onhoorbare stem,
Dat liedje, half treurig, half teeder;
Doch, zoo ik mijn tonen wil geven wat klem,
Ontgaat mij de wijs telkens weder.

Maar zing ik het stille, dan schijnt het mij vaak
Als had ik het deuntje gevonden,
Als orgelde een zoete geheimvolle spraak
Uit 's harten verholenste gronden.

Soms klinkt het eentonig, verdrietig en hol,
Als wou 't diepe droefheid beduiden;
Als ware de mate van treurigheid vol,
Als hoorde ik de doodsklokke luiden.

Hoe diep ik ook denk en 't verleden doorzoek,
Van waar toch dat liedje mag komen,
Lang voort is elk beeld, als het nevelendoek
Verzwindend ginds achter de boomen.

Wis hoorde ik dat lied in het vroegste der jeugd,
Misschien heeft mijn moeder 't gezongen!
Ik heb om dat lied soms getreurd, mij verheugd,
'k Voel nog er de ziel van doordrongen.

A. BEERNAERT.

Alveringhem.

IV.
Bij mijnen penning voor den Gedenksteen van A.J. Cosyn.

Den last van zware dagen
Heeft zijne jeugd gedragen
Op schoudren ongewrikt;
En onder 't moedig voorwaartsstreven
Vroeg hij, zoo hoopvol, aan het leven:
‘Wat houdt gij in uw hand, ten lot mij voorbeschikt?’

En zijner oudren liefdezegen
Ging mede langs de wegen
Waar hem zijn hart op dreef;
Zij volgden met aandachtige oogen
Hem in zijn zwoegend, manlijk pogen,
En juichten, dat hij hen zoo teêr beminnen bleef.

Welhaast nu droeg hij 't hoofd omlooverd
Van lauweren, veroverd
Op geest- en kunstgebied;
Hij toog voor 't Vlaamsche land ten strijde
Met wakkre vrienden aan de zijde,
Op wie de zon der kunst hare eêlste stralen schiet.

En, of de harde strijd soms griefde,
Hem wachtte een heilge liefde
Met balsem in haar hand...
Nu dankte hij het milde leven...
Heeft het zijn' wensch hem niet gegeven -
Niet heil en roem, in dienst van huis en kunst en land?

En nauwelijks aan die zoete gaven
Mocht hij zijne harte laven,
Of ijzend zag hij om...
Een siddring kil doorliep zijne aderen,
Hij had een aaklig beeld zien naderen,
En grijpen naar zijn hand en wenkend fluistren: ‘kom!’

O! Die zoo trouw en teêr beminnen,
Zij blijven hoop verzinnen
Tot in den kus der dood...
Zijn liefde kon die hoop niet derven:
De duurbre had geloofd in sterven,
Waart gij daar niet geweest, zijn minnende Echtgenoot!

Wanneer bij 't graf de stemmen zwijgen,
Die nog in 't rouwkoor stijgen
En 't laatste huldelied,
Dan blijft met ongenezen harte
Nog iemand immer daar, die, in een heldre verte,
Aan d'overkant van 't graf, zijn beeld herzoekt en ziet,
En in haar stille liefdebeden
Zijn geest beveelt aan Gods barmhartigheden.

H. CLAEYS, PR.

Hendrik Conscience.[1]

Nu dat België en Nederland, Duitschland en Fransch Vlaanderen, ja het Vlaamschsprekende gedeelte van Amerika zich onledig houden eene feestbetooging in te richten ter eere van onzen wereldberoemden romanschrijver, zal het voorzeker niet ongepast zijn eenige levensbijzonderheden aangaande Hendrik Conscience in dit tijdschrift mede te deelen.

Zooals men weet is Conscience Antwerpenaar van geboorte. Hij zag het levenslicht den 3^{en} December 1821, in de Pompstraat in het St. Andrieskwartier, en zal dus welhaast zijn 69^{e} jaar bereiken. Zijn vader was een Franschman, geboren te Besançon, die, na langen tijd in het keizerlijk zeewezen gediend te hebben, en driemaal krijgsgevangen geweest te zijn, eindelijk door uitwisseling vrij kwam en te Antwerpen tot onderhavenmeester benoemd werd. Het was uit het huwelijk van dien Franschman met een Vlaamsch meisje dat Hendrik geboren werd.

Conscience was in het begin zijns levens krank en zelfs ellendig. Een Fransch geneesheer, Mr Tartare, voorzegde dat hij tot zijn zevende jaar ziekelijk zou zijn, en, overleefde hij dit tijdstip, dan weer herstellen zou en sterk worden. Het eerste deel der voorzegging viel zoo volmaakt uit, dat de knaap weldra slechts nog op krukken, eindelijk zelf niet meer gaan kon. In eenen hoogen stoel door kussens recht gehouden zat hij, dag aan dag, aan het venster en staarde de stroeiende knapen van zijnen ouderdom achterna, of wel hij las uit de boeken, waarin de vader eenen prondel-handel dreef, nadat hij, door Napoleons val, zijne plaats verloren had. In de avondstonden had de vader aan het kranke kind het A B C geleerd en Hendrik had dan ook leeren lezen. De moeder, eene godvruchtige en naïeve vrouw, zocht hem zijne krankheid op eene andere wijze te verlichten: zij vertelde hem van den hemel waarin hij komen zou.

Hij zou nochtans op aarde blijven. Zeven jaren oud zijnde, genas hij en werd nu eerst een knaap. Geen sterke of moedige

(1) Bewerkt naar de *Revue contemporaine*, Januari 1858, *Das geistige Leben der Vlamingen* van Mev. Ida von Duringsfeldt en *Henri Conscience* van George Eekhoud in de *Etoile Belge*.

knaap echter, daartoe was zijn lichaam te zwak geworden. Hij vreesde, niet de natuur, niet het water of den hoogen boom, maar wel de menschen. Van deze menschenvrees is hij nooit gansch vrij geworden. In zijne nog onuitgegevene gedenkschriften zegt hij daarvan: ‘Alhoewel ik mij later gedeeltelijk van die menschenvrees heb ontmaakt, toch voel ik haar nog dikwijls onwillekeurig op mij werken, en heb ik eene zekere krachtinspanning noodig om ze te beheerschen.’ Des te meer is de energie des karakters te bewonderen, die hem later eenen zoo machtigen invloed op andere personen verkrijgen deed, zoodat men wel zeggen kan, dat hij gedurende vele jaren de koning was van het intellectueele Antwerpen.

In den tijd echter, van welken wij hier spreken, was hij nog een arme ziekelijke jongen, die met zijnen broeder op eene lagere school ging, en de vrije stonden, die door den dood der moeder zonder liefderijk toezicht bleven, met de straatjongens zijner vaderstad op de openbare plaatsen overbracht. 's Avonds verzamelde hij zijne speelkameraden op den keldertrap zijner vaderlijke woning, en daar werden sprookjes verteld. Natuurlijk geene natuurlijke: maar wel van nekkers, kaboutermannetjes, heksen en spoken, waarvan men op zijn Vlaamsch weet te vertellen - en er zijn veel zulke vertellingjes. Die allen kwamen te berde. Daarmede nog niet tevreden, kocht Hendrik zich met zijn zakgeld de compleete ‘blauwe boeken’ *Fortunatus*, *Reinaert*, de *Heemskinderen*, enz. Hij kon niet genoeg wonderbaars vinden.

Hij was dan ook een getrouwe bezoeker der zoogenoemde *Poesjenellenkelders*, waar men bij middel van houten gekleede mannekens, door draadjes in beweging gebracht, allerhande drama's en blijspelen vertoonde. Deze onderaardsche tooneelen behooren tot de oudste instellingen van Antwerpen. Verbeeld u eene vuile, vochtige kamer onder den grond. Smalle opgaande banken dienen tot zitplaatsen. Eenige lampen, aan de zoldering opgehangen, verspreiden eene vale klaarte en tevens eenen geur, die de ademhaling van den ongewonen bezoeker moeilijk maakt. Voorop vertoont zich het tooneel, door enkele roetkaarsen verlicht en waarop de geschilderde en in allerlei kleedsels gewikkelde houten speelpoppen zich over en weer bewegen, elkander toespreken, vechten, vallen en opstaan, nu eens keizers, bisschoppen of edellieden, dan

eens burgers, gevangenen of verraders verbeeldende. Zoek echter geen verschil van taal of gebaren bij den trotschen keizer of den gemeenen bandiet: alles is hier grof, plat en gemeen, want de woordvoerders, die de draden der poppen in beweging brengen, behooren zelven tot de laagste klasse des volks en bezitten slechts de gave der verbeelding, welke hun het moest ten dienst staat om de stukken te verlengen, naar gelang de goede ontvangst en de toejuichingen der toeschouwers. Zij deinzen zelfs niet terug om terzelfdertijd de rol van een kind en die van eenen keizer, de jammerklachten van Genoveva en de woeste taal van eenen bandiet, de scherts van eenen hofnar en de verzuchtingen van een spook te vertolken.

En nochtans, welke ingetogene aandacht, welke heilige stilte bij het publiek. Beschouw, door de spookachtige klaarte heen, die gelaatstrekken van kinderen, wijven en mannen, en de opengesparde oogen, de gapende mond, het geheele aangezicht zal u duidelijk verklaren, hoe hevig de gemoedsbeweging is der toeschouwers bij het zien van wat op het tooneel wordt verbeeld.

Het repertorium van dit zonderling tooneelgezelschap bestaat uit oude melodrama's, door de overlevering van mond tot mond overgebracht, en waarbij het scheppend vermogen van elken speler soms de koddigste en vreemdsoortigste aanhangels voegt. Zoo zal een Keizer Karel in zijne alleenspraak de daden van het stadsbestuur of de politiek van den dag beoordeelen, of een ridder zal zijne serenade zingen op de wijze van het een of ander straatlied en duizenden ongerijmdheden meer. Het publiek is daarmede tevreden, juicht toe en zingt in koor het gekende lied mede.

Het was in dergelijke tooneelkrochten dat de toekomstige schrijver van den *Leeuw van Vlaanderen* gedurende twee jaren de voorstellingen geregeld volgde, ten einde zijnen dorst naar wonderlijke dingen te lesschen.

Toen Conscience 10 jaren oud was, werd hij plotseling uit die tooverwereld weggerukt. Zijn vader namelijk besloot de stad te verlaten en zich, op eene plaats, die ‘de groene hoek’ genaamd werd, en een kwart uurs buiten de Borgerhoutsche poort gelegen en derhalve gansch eenzaam was, eene kluis te bouwen. Daar bezorgden nu de beide knapen huis en hof, terwijl de vader, door de bezigheden zijns handels, bijna

altijd afwezig was. 's Zaterdags slechts kwam eene oude vrouw, om de jongens bij het zwaarste des huishoudens een weinig te helpen. Van schoolgaan was natuurlijk geene spraak meer.

Het was daar dat in Conscience die vurige en kinderlijke liefde voor de natuur ontwaakte, waarvan al zijne werken zoo levendig doordrongen zijn; daar deed hij die onvergetelijke indrukken op, welke hem tot den gevoelvollen en aantrekkelijken dichter van zoo menig landelijk tafereel hebben gemaakt.

Dit gelukkige leven duurde echter niet lang. Na drie vier jaren kwam er nieuwe verandering. De vader huwde ten tweeden male, verkocht zijne kluis aan ‘den groenen hoek’ en trok naar Borgerhout. De jonge stiefmoeder troetelde bij voorkeur hare eigene kinderen, wier getal jaarlijks aangroeide en den last te zwaarder deed wegen. Zij meende dan ook, dat de beiden stiefzonen reeds groot genoeg waren om zelf hun brood te verdienen. De oudste ‘die goed geleerd was’, zou onderwijzer worden; de jongste, ‘die kloek was’, schrijnwerker.

Hendrik werd diensvolgens in eene school geplaatst, gehouden door eenen niet onverdienstelijken pedagoog, met name Verkammen, te Borgerhout. Al spoedig werd hij van leerling, hulponderwijzer in de lagere klassen. Terzelfdertijd leerde de heer Verkammen hem Engelsch. Later mocht hij zich in het gesticht des heeren Shaw, in de stad, gaan volmaken in de kennis van het Fransch, en toen hij zestien jaar oud was kwam hij als ondermeester bij den heer Delin, wiens kollege destijds door de kinderen der begoede klasse bezocht werd. Hij moest nu zelf zijn brood verdienen.

Het was rond dit tijdstip dat de oneenigheden tusschen het Noorden en het Zuiden van Nederland hun hoogste punt gingen bereiken.

De omwenteling van 1830 brak uit. Gelijk honderd anderen ging Hendrik mede, zonder te weten waarom of waarheen. Het tijdperk der omwenteling in het wordende België is in zijn boek voortreffelijk geschilderd. Men denkt de verwarring te hooren en te zien. Hij zelf verschijnt als een vreedzaam kind, dat in den grond niet weet, hoe het zich zoo midden in het oorlogsgewoel bevindt. Den 30^{en} November 1830 werd

hij te Turnhout tot fourier benoemd in de 3e kompanie van het 3e bataljon der jagers Niellon. Doch eene ziekte overviel hem, en. terwijl zijne makkers gingen en keerden, sleepte hij zich voort tot aan het naburige dorpje Balen, alwaar hij, niet zonder moeite, eindelijk oppas en genezing vond bij eenen armen boer, zijne vrouw en zijne dochter Betheken. Verscheidene dagen verbleef '*onze Belg*', zooals men destijds in de Kempen de soldaten heette, in het huis van zijne weldoeners, die hij des avonds door allerlei vertellingen wist bezig te houden. Eindelijk, tot ieders ongenoegen en niet het minst van het lieve Betheken, kwam een korporaal den *kleinen fourier* verwittigen, dat hij zich bij zijne kompanie moest voegen te Geel of te Mol.

Tot in Juli 1831 duurde de krijgsbewegingen in de Kempen voort. Zijn verblijf aldaar oefende eenen beslissenden invloed uit op den geest en het talent van den romanschrijver, en wekten in hem, meer dan zijne latere uitstapjes in de heide, het gevoel op voor de schoonheden dier uitzonderlijke natuur.

Te Dendermonde eindigde het krijgshaftige gedeelte zijns soldatenlevens. In 1833 werd hij serjant-majoor. In deze nieuwe waardigheid kwam hij, op het einde van 1834, in verlof naar huis en in nieuwe betrekkingen met den vriend zijner kindsheid, Johan Alfried de Laet, die dan reeds met zekeren bijval in 't Fransch schreef. Hij prikkelde Conscience aan tot dergelijken letterarbeid. Sindsdien werd Conscience de 'Chansonnier' zijns regiments. 'Ik heb, zegt Mev. Ida von Duringsfeldt, van officieren drollige geschiedenissen uit dezen tijd gehoord. Conscience moet eene onuitputtelijke satyrieke ader bezeten hebben en bijna evengoed hebben kunnen koken als dichten. Daar ik zelf eene door hem bereide koude saus voortreffelijk gevonden heb, wil ik zijn talent in het vak der keukenkunst geenszins betwisten.'

Van Vlaamsch was er derhalve geene spraak.

Destijds verscheen te Antwerpen *l'Artiste.* Een nummer van dit blad viel den in verlof zijnden fourier in handen, en het lezen van een sonnet wekte hem op ook Fransche verzen te maken. Te Dendermonde wedergekeerd, vervaardigde hij een klein opera, dat voor het soldatenpubliek veel bijval inoogste.

Eindelijk brak de dag aan (21 Mei 1836) dat zijn diensttijd

uit was en hij naar het ouderlijke huis mocht terugkeeren. In zijne geboortestad komt hij in kennis met Theodoor van Ryswyck, den Antwerpschen volksdichter, die hem voorstelt lid te worden van de onlangs gestichte Maatschappij van jeugdige kunstenaars: *de Olijftak.* Maar er moest een proefstuk geleverd worden. Hoe dat gedaan?

Wij willen hier de woorden van Conscience zelf aanhalen, zooals die door George Eekhoud worden medegedeeld.

'Zekeren dag bevond ik mij alleen in den tuin mijns vaders; ik las het werk van Guichardini: *Beschrijving der Nederlanden*, hopende daarin een onderwerp te vinden. Ik kom aan het verhaal der beeldstormerij in de hoofdkerk van Antwerpen. Verleid door deze beschrijving, sluit ik het boek en begin in het Fransch een tafereel van die eigenaardige episode te maken, dat ik nadien volzin na volzin vertaal. Maar de uitslag van dit ondankbaar werk is geenszins bevredigend; gedacht en vorm komen niet overeen; de volzinnen zijn stroef en gewrongen; mijne vertaling is erbarmlijk.'

'Weldra vergeet ik dit mislukt proefstuk. Werktuiglijk vat ik weer de pen op; het is alsof mijne hand gedreven wordt door den ouden Vlaamschen Genius, en ik schrijf: *Het was in den jare...* Mijne pen vervolgt haren loop, mijne volzinnen volgen elkander op, totdat ik vijftien tot zestien bladzijden vol heb geschreven.'

'De welluidendheid, het karakter, die ik tot dan toe te vergeefs aan mijne proeven van Fransche letterkunde had willen geven, en die volslagen afwezig waren in mijne letterlijke vertaling, bevonden zich, wonderlijk genoeg, in deze nieuwe proef. Ik herlas het geschrevene, en mijn eerste gevoelen bevestigde zich. Vol geestdrift loop ik bij mijnen vriend De Laet, om dadelijk zijn oordeel in te winnen. Hij ook is getroffen door de eigenaardigheid, het bijzonder kenmerk en den buitengewonen vorm van die eerste proeve.'

Denzelfden avond werd dit eerste hoofdstuk door den jeugdigen nieuweling voorgelezen in de herberg: *Het Zwart Paard*, op de Paddegracht, alwaar de jonge kunstenaars Leys, Wappers, Venneman, de Blok, de Braekeleer en anderen tegenwoordig waren. Een onbeschrijfelijke geestdrift werd door de lezing opgewekt. Eenige dagen later las Conscience eene nieuwe brok, waardoor de bijval zijner poging bekrach-

tigd werd. Zoo voortgaande van hoofdstuk tot hoofdstuk, in koortsige gejaagdheid geschreven, groeide het kleine opstel aan tot eenen geschiedkundigen roman, vol beweging en kleur, die daarna onder den naam van het *Wonderjaar* het licht zag.

Later werd het ook voorgelezen in de salons van Mr Suremondt, alwaar het denzelfden bijval inoogstte. Het werk werd in 1837 gedrukt. Bij de heruitgave heeft Concience dit boek eenige veranderingen en weglatingen doen ondergaan. Desaangaande schreef Mev. von Duringsfeldt het volgende:

'Conscience zegt van dit werk kortweg: "het genoot veel bijval." Hij had moeten zeggen: "het baarde het grootste opzien" en zeker niet alleen slechts, zooals men wel denken zou, in Antwerpen. Nu is aan deze eerste uitgave van het *Wonderjaar* eene soort van geheime geschiedenis verbonden, die men elkander al lispelend vertelt. Men zoekt elk exemplaar dezer uitgave als eene zeldzaamheid na. Ik heb de beide uitgaven des werks niet met elkander vergeleken, en kan dus niet oordeelen in hoeverre de tweede van de eerste verschilt. Over de verandering zijner richting in het algemeen, verandering die hem door zijne vroegere partij nog heden ten dage gedurig verweten wordt, onderhield mij Conscience energisch en onbewimpeld, als ik hem in 1858 te Kortrijk bezocht.'

'Conscience was eigentlijk niet gemaakt om een miskende dichter te worden. Hij ondervond de instinktmatige behoefte van ieder waarachtig werkelijk talent, om door populariteit op de massa te werken. Maar de populariteit - waar bleef zij? Als Conscience een boek uitgaf, vond hij op de inschrijvingslijsten altijd dezelfde namen. Zulk eene lijst was eene belasting, die hij op zijne vrieden hief, een dwang, dien hij hun deed ondergaan. Juist dan vroeg men hem vanwege de andere partij: 'Waarom tegen ons zijn? Wij zijn de geestelijke voogden des volks. Het leest niet wat wij verbieden, omdat het hem schaden zou. Waarom niet schrijven om aan uw volk nuttig te zijn? '- Conscience luisterde, overwoog, begreep en gaf toe. In dit beredeneerde voordeel-trekken uit den voorhanden zijnden toestand, in die manier van zich in het noodige te schikken, herken ik bijzonderlijk het Fransche element in de dubbelzijdige natuur van Conscience, terwijl

het Germaansche zich in de ernstigheid veropenbaarde, waarmede hij te werk ging tegenover zijn talent, dat hij te Antwerpen tegen mij *son artiste* noemde. Deze verlegenheid met zijne eigene scheppingskracht heeft hij, niet uit princiep, maar instinktmatig met Goethe gemeen. Zijn voorzichtig toegeven droeg vruchten. Conscience is nu niet enkel beroemd in het buitenland, maar ook ten zijnent populair.'

Conscience heeft de zaak der wijzigingen, aan het *Wonderjaar* toegebracht, aan M. George Eekhoud medegedeeld. Wij vatten het verhaal samen:

Op zekeren dag werd hij bij zijnen vriend Wappers geroepen en in tegenwoordigheid gesteld van Mr de Sorlus, Bestuurder bij het Ministerie van Finantie. Deze zegde, dat het Staatsbestuur geene boeken vinden kon, geschikt om in de bibliotheken der gevangenissen en godshuizen geplaatst te worden. Wappers beval de werken van Conscience aan. Na een onderhoud met M. de Sorlus werd besloten, dat de schrijver aan de Kommissie der Bibliotheken een exemplaar van ieder zijner werken zou zenden. De drukker bestelde papier, kocht nieuwe letters, enz.; men wachtte, en men wachtte lang, doch geen antwoord of bestelling kwam, toen eindelijk M. Martens, onderwijzer aan het gevangenhuis van Vilvoorden, aan Conscience schreef, dat het lezen van het *Wondérjaar* geheel de zaak bedorven had.

Terneergeslagen door dezen nieuwen tegenslag, begaf Conscience zich bij den pastoor van St Jakobsparochie te Antwerpen, die hem aanraadde eenige wijzigingen te brengen aan het *Wonderjaar* en den *Leeuw van Vlaanderen.* De woorden *bij God*, die herhaaldelijk in den mond van Breydel gelegd worden, zouden worden weggelaten in het laatste werk. Ten slotte zond de pastoor onzen schrijver naar eenen zijner rechters, W. van Hemel, eenen geestelijke, die te Mechelen woonde. Deze hekelde nog meer den stijl dan de *intrigue* in het *Wonderjaar.*

'De veranderingen, die M. van Hemel mij vroeg, zegt Conscience,' schenen mij niet belangrijk toe; zij wijzigden het wezenlijk karakter van het werk niet. De helden van den roman waren Geuzen; de verraders en de beulen waren Spanjaards, katholieken. Het zou dus noodzakelijk zijn dat de edele gevoelens, de wijze gedachten ook werden uitgedrukt

door eenen rechtgeloovigen persoon, eenen priester, opdat het boek den schijn niet zou hebben tegen den godsdienst gericht te zijn. In het *Wonderjaar* werden al de heldendaden, al de deugden uitsluitelijk aan de geuzen-samenzweerders toegekend. Ik stemde toe eene nieuwe personnage bij het werk te voegen: het was Pater Franciscus van de nieuwe uitgave; vervolgens verving ik aan het einde van het boek, in de verzen:

> Gij moet mij driemaal *kussen*
> Eer gij van hier moogt gaan,

het woord *kussen* door groeten.'

'Dat zijn de eenige veranderingen, welke men mij vroeg en waarin ik toestemde, aangezien het mij toescheen dat zij het gedacht van het werk niet wijzigden. Dank aan deze schikking, aan die toegeving voor den vorm meer dan voor het grondgedacht, konden mijn *Wonderjaar* en mijn *Leeuw van Vlaanderen* het onderzoek van de strengste lezers uitdagen en zonder gevaar in handen der jeugd gegeven worden. Daarenboven, ik wilde dat mijne boeken populair wierden..... Overigens gij zult bemerkt hebben dat het godsdienstig gevoel, hetwelk mijne romans bezielt, geenszins de overtuiging is van eenen sectaris, maar het geloof in zijne breedste beteekenis. In Holland zijn mijne boeken door de Roomsch Katholieken zoo goed ontvangen als door de Protestant-Lutheranen.'

De bijval, welken het *Wonderjaar* behaalde, moedigde Conscience aan de hand teleggen aan eenen nieuwen geschiedkundigen roman. Zijn vader, die een Fransch man was, had met leede oogen gezien, dat de zoon in eene andere taal dan de Fransche schreef; schier dagelijks werd die zaak te berde gebracht en de jonge Vlaming had deswegens bittere verwijten te verduren, in zooverre dat hij eindelijk besloot het vaderlijke huis te verlaten; den 10^{e} Februari 1837 betrok hij eene kamer in de afspanning *de Koning van Spanje*, in het kwartier van St Willebrord.

Maar wat beginnen zonder middelen van bestaan? Gelukkiglijk bekwam hij door bemiddeling van zijnen vriend, den schilder Wappers, eene kleine plaats in het provinciaal bestuur. Des nachts, dikwijls tot vier uren 's morgens, hield hij zich onledig met nieuwe werken te schrijven. Nog hetzelfde

jaar liet hij eenen bundel verhalen en gedichten verschijnen onder den titel van *Phantazy*, bevattende, met de aanteekeningen. 12 stukken. In 1838 voltooide hij zijnen *Leeuw van Vlaanderen*, waaraan hij een jaar gewerkt had. Doch ondanks de loftuitingen en de gelukwenschen, welke dit nieuw gewrocht hem bezorgden, bracht zijn letterkundige arbeid hem niets op om van te leven; na de uitgave van dit prachtig werk was hij zelfs zijnen drukker nog 19 frs schuldig.

Middelerwijl duurde de politieke koorts in het land voort.

In Antwerpen telde de orangistische partij nog veel aanhangers. Maar de groep kunstenaars en schrijvers, tot welken Conscience behoorde, bestond uit vurige vaderlanders.

Het versrag der 24 artikelen. waarbij een deel van Limburg en Luxemburg aan Holland werden afgestaan, was stellig niet van aard om de vaderlanders gerust te stellen. Eene meeting werd in den *Schouwburg van Verscheidenheden* gehouden, en Conscience sprak aldaar eene hevige redevoering tegen dien afstand uit, zoodanig dat eene menigte jongelingen, bij het verlaten der meeting, de ruiten van den Burgemeester Legrelle gingen verbrijzelen en onder het zingen der *Brabançonne* rond den boom van vrijheid dansen.

Conscience haalde zich door zijn gedrag en zijne vaderlandsche gevoelens eene menigte vijanden binnen Antwerpen op den hals, alle middelen werden aangewend aan hem te ontmoedigen; blootgesteld aan geheime vervolgingen, aan bedekte kuiperijen, werd hem de plaats in het provinciaal bestuur ondragelijk, zoodanig dat hij zijn ontslag nam en de eenige middelen van bestaan, 500 frs die hem overbleven, verloor. En zooverre gingen de vervolgingen dat op zekeren dag een politieagent Conscience in het geheim den raad kwam geven, dat hij vooral des avonds op zijne hoede zou zijn, daar vele lieden hem zochten kwaad te doen.

Van dit oogenblik besloot hij allen letterkundigen arbeid, die hem roem of populariteit kan geven, vaarwel te zeggen en met zijne tien vingeren zijn brood te verdienen. Met dit doel begaf hij zich bij eenen zijner vrienden, den hofbouwkundige Van Geert, en vroeg hem eene betrekking in zijn gesticht. Van Geert meende niet beter, of de schrijver van den *Leeuw van Vlaanderen* was zot geworden. Maar op dezes aandringen nam hij hem eindelijk als hovenier aan. Met blauwen kiel en

op holleblokken stond Conscience van 's morgens vroeg aan het werk, te spitten, te planten, te begieten; maar wat hij ook deed, de muze der letterkunde verliet hem niet, en meer dan eens betrapte hij zich zelven op eene of andere improvisatie of alleenspraak, terwijl hij in de serren van zijnen patroon werkzaam was.

Een enkele vonk was dan ook voldoende om het smookende vuur weder te doen opflikkeren.

In den winter van 1839 stierf Van Bree, de bestuurder der Antwerpsche Academie. Eenige jonge schilders, vernomen hebbende dat de Burgemeester Legrelle elke betooging vanwege de leerlingen op het graf wilde beletten, kwamen bij Conscience met het verzoek, in hunnen naam eene Vlaamsche lijkrede te willen uitspreken. Na eerst geweigerd te hebben, nam de hovenier aan. Op den dag der begraving, wanneer al de plechtigheden gedaan waren, en de officieele personen zich wilden verwijderen, kwam eensklaps een hoop jonge lieden vooruit en plaatste zich rond het open graf. Conscience nam hetwoord, en zijne stem, die van aandoening trilde, klonk in het oor van hen, die zich verwijderden. Allen keerden terug en naarmate hij sprak, deelde de aandoening, welke zich door eene doodsbleeke gelaatskleur en door zenuwachtig handenbeven openbaarde, zich aan de toehoorders mede: allen weenden, allen hingen aan de lippen van den Vlaamschen redenaar. Het uitwerksel was zoo groot, dat de Burgemeester en raadsleden hunne vooringenomenheid tegen den vurigen spreker der meeting vergaten, en dat het dagblad *le Précurseur*, hetwelk Conscience tot dan toe zeer ongenegen was geweest, denzelfden dag en *in het Vlaamsch* de lijkrede meedeelde. 's Avonds boden zijne vrienden hem een prachtig banket aan.

Van dan af keerde de kaart. Zij, die tegen hem gewerkt hadden, spraken nu in zijn voordeel en het Staatsbestuur gelastte den hovenier van M. Van Geert in het Vlaamsch eene *Geschiedenis van België* te schrijven, waarvoor het hem, gedurende 10 jaar, eene jaarlijksche toelage van 2000 frs toestond.[1]

Door tusschenkomst van zijnen beschermer Wappers, die in

(1) Dit laatste zegt M. George Eekhoud. Mev. von Duringsfeldt daarentegen gewaagt van 1000 fr. gedurende 2 jaren.

1840 bestuurder der Academie geworden was, werd Conscience den 3 November 1841, met eene jaarwedde van 2500 frs, tot sekretaris der Academie benoemd. In Augustus 1842 huwde hij Maria Peinen van Antwerpen. In deze keuze toonde hij zich uitsluitelijk als Vlaming, want zijne vrouw verstond geen woord Fransch. Als ik, zegt de Duitsche schrijfster, in de lente van 1856, hem te Borgerhout bezocht, zag ik ze zelfs niet, want Conscience vroeg mij wat ik, - daar ik nog geen Vlaamsch verstond, - met haar aanvangen zou. Eerst in Kortrijk in 1858, als ik eindelijk het Vlaamsch machtig was, maakte ik met haar kennis. - Als een man, die zich zijne vrouw zelf schept, zoo kan Conscience zich over zijne vrouw als over een zijner liefelijkste werken beroemen. Zij is vrij van alle overmoedigheid en vol natuurlijkheid en eenvoudigheid. Aan den schrijver Conscience geeft zij niet veel van hare aandacht, de mensch is haar alles. - 'Ik ben het zoo gewoon;' antwoordde zij mij, als ik haar vroeg of zij niet trotsch was over al de eerbewijzen, die hem ten deele vielen. Dan voegde zij erbij: 'Hij heeft een zoo goed karakter; ik heb hem nog nooit boos op mij gezien.' - Gewis de beste lofrede, die over eenen man kan uitgesproken worden.

Dat Conscience de kinders liefheeft, kon men alreeds uit zijn allerliefst Fransken in *Hoe men schilder wordt* opmaken. Met dit klein boek begon in 1843 de reeks van die schilderijtjes, die Conscience en terzelfdertijd het Vlaamsch in gansch Europa bekend maakten, nadat Melchior von Diepenbrock, prins-bisschop van Breslau, zoowel dit boek als de beide die erop gevolgd zijn: *Wat eene moeder lijden kan* en *Siska van Roosemael,* in 1845 in het Duitsch vertaald had. Welken indruk *Hoe men Schilder wordt* maakte, dat bewijst een bezoek, dat den 15 September van hetzelfde jaar aan Conscience gebracht werd door drie prinsen van Turn en Taxis. Hij moest hun vrouw en kind voorstellen, hun op de Academie al de plaatsen toonen, die in den Roman voorkomen, ze eindelijk met Wappers, die ook daarin voorkomt, en met Edw. Dujardin, den held, bekend maken. Ook werd Conscience tot ridder der Leopoldsorde en tegelijk met Ledeganck en De Laet *professeur agrégé* aan de Hoogeschool te Gent benoemd.

Zoolang baron Wappers aan het hoofd stond der Academie, bleef Conscience zijn griffier. Het was eerst in 1854, na het

ontslag van zijnen vriend en beschermer, dat hij van zijne bediening afzag. In 1857 benoemde de toenmalige Minister van Binnenlandsche Zaken, Pieter De Decker, den gevierden schrijver tot Arrondissementskommissaris van Kortrijk. Die benoeming had ook een politiek doel. Te dien tijde werden door Napoleon III Fransche zendelingen naar de West-Vlaamsche grens gezonden om de bevolking rijp te maken voor eene aanhechting met Frankrijk. Er moest dus gezorgd worden dat de geest van nationaliteit te Kortrijk en omstreken bewaard bleef. En welke betere beschutting voor de Belgische vaderlandsliefde kon men vinden dan de tegenwoordigheid van dien overtuigden Vlaming, den schrijver van den *Leeuw van Vlaanderen*, den verheerlijker van het bij Kortrijk gelegen Groeningerveld, den man eindelijk, wiens volksverhalen meer dan alle andere middelen de bewoners aan den geboortegrond konden vasthechten. Ook was het banket, dat bij zijne komst in Kortrijk werd gegeven, niet aan den Arrondissementskommissaris, maar wel aan den alom gekenden romanschrijver aangeboden.

Conscience is ook kantonale schoolopziener geweest tijdens zijn verblijf te Kortrijk.

In Januari 1868 werd hij tot Bewaarder der Koninklijke Muzeums van schilderijen en beeldhouwwerken van het land benoemd. Het is dit eervol ambt dat hij thans nog te Brussel bekleed. Men had hem eerst de plaats van professor [...] Hoogeschool van Gent aangeboden, doch hij heeft die geweigerd.

Conscience werd ridder der Leopoldsorde benoemd den 1 Juni 1845; officier den 19 Juli 1856; eindelijk groot-kruis den 9e Mei 1881, ter gelegenheid der verschijning van zijn 100e boekdeel: *Geld en Adel.* Hij is insgelijks gedekoreerd van verschillende buitenlandsche mogendheden; onder andere is hij ridder van den Nederlandschen Leeuw en van den Rooden Arend van Pruisen. Hij is leeraar van Vlaamsch geweest van Z.M. Leopold II, en van den Graaf van Vlaanderen. Sedert 1869 is hij lid van de Koninklijke Academie van België.

Ten slotte deelen wij hier de volledige lijst zijner werken mede, zooals Conscience die zelf heeft opgesteld voor M. George Eekhoud.

Het Wonderjaar, 1837; Phantazij, 1837; De Leeuw van

Vlaanderen, 1838; Hoe men Schilder wordt, 1843; Wat eene moeder lijden kan, 1843; Siska van Roosemael, 1844; Geschiedenis van België, 1845; Geschiedenis van Graaf Hugo, 1845; Avondstonden, 1846; Bladzijden uit het boek der Natuur, 1846; Lambrecht Hensmans, 1847; Jacob van Artevelde, 1849; de Loteling, 1850, Baas Gansendonck, 1850; Houten Clara, 1850, Blinde Rosa, 1850, Rikketikketak, 1851; de Arme Edelman, 1851; de Gierigaard, 1852; de Grootmoeder, 1853; de Boerenkrijg, 1853; Hlodwig en Clothildis, 1854; de Plaag der dorpen, 1855; het Geluk van rijk te zijn, 1855; Moeder Job, 1856; Jubelfeesten, 1856; de Geldduivel, 1856; Batavia, 1858; Redevoeringen, 1858; Mengelingen, 1858; de Omwenteling van 1830, 1858; Simon Turchi, 1859; de Kwaal des tijds, 1859; de Jonge Docter, 1860; het IJzeren graf, 1860; Bella Stok, 1861; de Burgers van Darlingen, 1861, het Goudland, 1862; Moederliefde, 1862; de Koopman van Antwerpen, 1863; Eene Uitvinding des duivels, 1864; Menschenbloed, 1864; de Ziekte der verbeelding, 1865; Bavo en Lieveken, 1865; Valentijn, 1865; de Burgemeester van Luik, 1866; Levenslust, 1868; de Kerels van Vlaanderen, 1870; eene O te veel, 1872; Koning Oriand, 1872; een Goed Hart, 1872; eene Stem uit het graf, 1872; een Zeemanshuisgezin, 1872, een Slachtoffer der moederliefde, 1872; de Twee Vrienden, 1872; de Baanwachter, 1872; Korte Levensbeschrijving van F.-A. Snellaert, 1873: de Minnezanger, 1873; de Dichter en zijn Droombeeld, 1873; de Keus des Harten, 1873; Everard 't Serclaes, 1874; eene Verwarde Zaak, 1874; Levensbeschrijving van Willem Demol, 1874; Schandevrees, 1875; Gerechtigheid van Hertog Karel, 1876; de Oom van Felix Roobeek, 1877; de Schat van Felix Roobeek, 1878; het Wassen Beeld, 1879; de Gekkenwereld, 1879; de Welopgevoede Dochter, 1880; Geld en Adel, 1881.

August Jozef Cosyn.[1]

Niet als geleerde en niet als machthebber heeft Cosyn, wiens heengaan we betreuren, in den wijden kring van vrienden, den goeden naam verworven, die den treurenden nablijvenden een troost moet zijn.

Den 11 Nov. 1844 te Zomergem bij Gent geboren, arbeidde hij een groot deel van zijn leven in een bescheiden werkkring aan de Hoogere Handelsschool te Antwerpen.

Met liefde wijdde hij zich aan de letteren en schreef *Drie Vriendinnen*, met een verhaal van zijn vriend, luitenant V. Van de Weghe, onder den titel *Twee Novellen* (Gent 1870) verschenen; verder zag van hem het licht *Over Zetternam als volksschrijver* in het jaarboek van het Willemsfonds 1870; *Over volksrecht en Volksplicht* in gemeld jaarboek 1871; *De slag der Gulden sporen*, historisch gedicht, bekroond door de Leuvensche Rederijkerskamer 'Het Kersouwken,' 1871; *Frans Ackerman*, lierzang bekroond te Roeselare, in het Nederduitsch Letterkundig jaarboekje te Gent 1871. Veel grooter verdienste dan als schrijver dezer stukken, had hij als oprichter en redacteur van *De Vlaamsche Kunstbode*, een tijdschrift, dat met eere eene plaats onder de Zuidnederlandsche maandschriften inneemt en waarvan elk nummer het bewijs leverde, dat Cosyn een open oog had voor alles, wat Vlaamsche kunst en letteren betrof of van gewicht kon zijn voor hen, die ze beoefenden.

De geheele *jongere school*, ik noem Antheunis, Buyst, Coopman, de la Montagne, de Vos (Wazenaar), Hamers, Rodenbach, van Oye, Segers, Teirlinck-Styns, van Bergen, enz. plaatsten in *de Kunstbode* hunne eerste stukken. - Ook is het geen overdrijving, wanneer ik zeg, dat de 11 jaargangen van Cosyn's tijdschrift, voor de nadere kennis van de ontwikkeling der Zuidnederlandsche letteren, een uitmuntend rijke

(1) Overgedrukt uit *De Portefeuille*, wekelijksche Kunst- en Letterbode, verschijnende te Amsterdam bij M.M. Olivier.

bron zullen worden, ook voor de kennis der nationaal-Vlaamsche muziekbeweging: immers B e n o i t was een der ijverigste medewerkers van het tijdschrift van zijn trouwen vriend. In *de Kunstbode* plaatste Benoit o.a. eene reeks studiën, *De muzikale opleiding in België*, en van al de groote slagen, op muzikaal gebied, door de jongere school, Benoit, Waelput, Blaes, Blockx, enz. te Gent, Brussel, Brugge, Antwerpen en elders geleverd tegen het eclectisme van het officieele conservatorium, gaf *de Kunstbode* overzichten.

In Mei Il. drukte *de Kunstbode* nog een gedicht van Cosyn, op muziek gebracht door Benoit, misschien het beste, dat hij ooit geschreven heeft.

Niet onder de hoofdlieden, maar wel in de eerste gelederen streed hij mede voor de heilige Vlaamsche zaak, en niemand weet hoeveel goed hij voor haar deed, zonder dat het ooit wereldkundig werd. Hoeveel tijdroovende en vaak onaangename correspondentiën getroostte hij zich geheel belangeloos, terwille van de hem dierbare zaak. Hoe menige brief aan ons en aan tal van anderen zou daarvan kunnen getuigen.

Zooveel als de beste zijner taal- en gewestgenooten zorgde hij, de banden aantehalen, die Noord en Zuid *moeten* verbinden. Daartoe zijne talrijke vrienden en correspondenten aan deze zijde van den Moerdijk, daartoe zijne veelal belangrijke, en altijd volkomen betrouwbare mededeelingen aan enkele Noordnederlandsche bladen.

Plotseling is hij niet bezweken, reeds voor eenigen tijd beklaagde hij zich, dat zijn brieven uitbleven, de wijl lichaamslijden hem belette te werken; een slepende ziekte maakte een einde aan zijn jeugdig leven: zijne vrienden zullen hem niet vergeten.

Moge het nooit aan werkzame, belanglooze en eerlijke mannen ontbreken, die zijne voetstappen drukken.

T.H. De Beer.

Het 1ste Abonnement-Concert onzer Muziekschool.

Wederom heeft onze Muziekschool eenen belangrijken stap vooruit gedaan naar het door haar beoogd doel. Men is er eindelijk toegekomen de openbare uitvoeringen der School tot eene definitieve stedelijke inrichting te vormen, door de schepping eener jaarlijksche reeks van *Abonnement-Concerten.* Hetgeen Brussel, Gent en Luik te danken hebben aan milden onderstand door de penningen van den Staat, Antwerpen bewerkt het bijna alleen door eigen krachten. Eere aan haar!

Het *Self-Help* is voor onze Muziekschool steeds eene strenge noodwendigheid geweest; of wij ons daarover te beklagen hebben, zal de toekomst leeren. Zeker is het doelmatig dat een grondbegin, evenals het zaad eener plant, zijn eigen weg zoeke naar boven; het zal er slechts te vaster wortelen om vatten in den grond waar het zijne eerste levenssappen vond, en te kloeker om opschieten waar het door eigen krachtsinspanning zich eene baan brak onder de zon. Maar eens dit zaad ontkiemd en tot eene schoone plant opgewassen, en eens dat grondbegin verlichaamd in eene nuttige instelling, wat kan, ja wat dient er al niet aangewend om haren groei en bloei te bevoordeeligen? De schoonheid der roeping en het nut onzer Muziekschool staan sinds lang klaar voor ieders oogen, en bewezene diensten zijn voorwaarden *sine quâ non* ter aanmoediging.

Hij mag aanspraak maken op een zelfstandigeren vorm van belangstelling, de man wiens stout vernuft reeds zoo menigvuldige en onwaardeerbare levensbronnen opende voor ons nationaal kunstlichaam, en die eene eerste plaats bekleed in de rei onzer hedendaagsche toondichters. Diende hij niet wat krachtdadiger ondersteund, de gewetensvolle en onbaatzuchtige voorlichter, die, zooals het de *Fédération artistique* nog onlangs ophaalde, ‘dollars op kronen zou kunnen stapelen, wilde hij zich tot den vreemde wenden,

en alzoo de glansrijkste loopbaan opofferen aan het beramen en uitwerken zijner grootsche maar evenzoo ondankbare plannen voor de muzikale verheffing van ons dierbaar Vlaanderen?' Zijn nederingen en druk bezochten leerstoel in de Muziekschool verlaat hij slechts om het land te begiftigen met reuzengewrochten, die eens den roem der Vlaamsche Toonkunst zullen verspreiden.

De uitslagen opgeleverd door onze Muziekschool zijn dubbel verheugend om te bestatigen; iedere stap dien zij doet, heeft het gewicht eener overwinning, en zet eenen nieuwen straal bij aan haar eigenaardig *prestige.* De nieuwe inrichting waarover wij heden handelen, is van het grootste belang - en voor de uitvoerende elementen, die thans tot een wezenlijk korps vereenigd, om zoo te zeggen het officieel stadsorkest uitmaken - en voor Beter Benoit, die daarin eindelijk een deel van zijn droom ziet verwezentlijkt: een eigen speeltuig te bezitten, dat zich weet te schikken naar zijne inspiratie, - en voor de Muziekschool, die thans hare concerten zal kunnen geven op een breederen voet, - en, ten laatste, ook voor het Antwerpsch publiek, dat nu jaarlijksch op een bepaald getal concerten rekenen mag.

Om te beginnen geeft de Muziekschool dit jaar eene reeks van drij concerten. Het eerste had plaats op 18 Juni l.l. in de tooneelzaal van den Nederlandschen Schouwburg. Een nieuw décor, eene soort van *luidkamer* welke een groot deel der scène inneemt en den galm belet zich te verliezen buiten de zaal, maakt van dit theater thans de bestgeschikte van de concertzalen onzer stad; het is uitsluitelijk vervaardigd voor de Concerten der School, en, mits eenige lichte wijzigingen die de overschatering der koperen speeltuigen en de matte droogte van het roffelwerk zullen wegnemen, ten volle beantwoordend aan zijn doel.

Het programma van dit feest bedroeg voor eenig nummer van het eerste deel, de *IIe Symphonie* (*in la*) *voor orkest* van Karel Lodewijk Hanssens.

Opmerkenswaardig is, bij iedere uitvoering van een werk dezes Meesters, de algemeene verbazing over de betrekkelijke

onbekendheid van een talent als Hanssens. Die onbekendheid zou nochtans niet half zoo verbazend voorkomen aan velen, indien men slechts wilde inzien, dat het nogmaals Peter Benoit is, die de eerste te velde trok tegen het verraderlijke *doodzwijgen* onzer nationale componisten, hetwelk tot aan de opkomst der Vlaamsche Muziekschool, dat is gedurende meer dan dertig jaren, de eenige muzikale strekking was in België. Hanssens was een onzer vruchtbaarste toondichters, zijne werken zijn groot in getal, en enkelen daarvan stralen uit door eene kunde en eene verhevenheid, welke met hetgeen ons de andere landen in het vak leverden, kan evenaren.

De IIe Symphonie is een der dichterlijkste gewrochten van Hanssens; zij heeft eenen diepen indruk gemaakt bij hare uitvoering. Ook met wat eene voorliefde was dit werk ingestudeerd; met welke gespannen aandacht werden al de détails, klemmen en schakeeringen erin verzorgd, al de esthetieke meeningen blootgelegd en vatbaar gemaakt voor den aanhoorder! Het orkest deed wonderen onder den begeesterden maatslag van zijnen ongeëvenaarden Leider.

Zelden woonden wij eene muzikale vertolking bij, zoo gelukkig en zoo volmaakt als deze. Uit éénen mond schenen zij te spreken, die vijftig trillende stemmen, en ééne ziel, de schoone ziel van Hanssens, vervulde dit reuzenachtig lichaam met al hare aandoeningen. De ontroering was algemeen en innig; met godsdienstige ingetogenheid volgde het publiek, vertegenwoordigd door de bloem van Antwerpen's burgerij, de verschillige tafereelen, en bewees daardoor dat het ook zijne rol naar behooren weet te vervullen, waar dit der moeite waard is.

De *Inleiding* van de Symphonie *in la* is een stuk dat bijzonder uitsteekt door eigenaardigheid van opvatting. Zij vangt aan met een kort *Adagio* in beschouwenden stijl. Als vroege hij der Schoonheid naar het geheim van haren oorsprong, zoo vertoont zich de toondichter daar, verslonden in weemoedige gedachten. Gansch die eerste zet is overtogen van een teedere melancholie, die stillerhand dreigt over te

gaan tot twijfelmoedigheid. Met eene onvoorziene wending werpt zich de toondichter eensklaps in een *Allegro agitato*, als wilde hij zijn grondgedacht met geweld in eene andere richting drijven. Een tijdlang dwaalt de vorm nog in het onbestemde, tot hij eindelijk, met krachtig bevestigenden klem, zich vasthecht aan het eerste groot motief. Flink gerythmeerd en prachtig van toon is gansch het volgende gedeelte, waaraan de diepzinnige mineur-toonaard tot grondslag ligt. Eene lieve melodie in majeur, op Duitsche manier gevormd, verheft zich, helder als een straal der hoop, uit dien donkeren grond, en overschemert de transitie naar de thematieke uiteenzetting, welke straks volgt. Heel den cyclus van modulatiën doorloopend, worstelt zich daar het thema in brokken los uit eene wonderbaar geestige kepering van rythmusfragmenten, hetgeen leidt tot de hervatting van al het voorgaande in eene schoone ontwikkeling van kracht, vorm en kleur. Op het einde van dit stuk verschijnt nogmaals het eerste sujekt van het inleidend *Adagio*, ditmaal niet meer twijfelmoedig ondervragend, maar met lijdzame gelatenheid besluitend.

Het tweede gedeelte, het *Adagio*, is het minst karakteristieke van het werk; eene niet zeer diepgaande bespiegeling, oogenschijnlijk in een gansch anderen geest opgevat dan het voorgaande, en die veeleer de eigenschap heeft van een gemoedelijk bezingend *Andante*, dan van een ingetogen beschouwend *Adagio*.

De *Scherzo* daarentegen is eene der voortreffelijkste proeven van dit genre, schitterend van karakter en geest. Het zwierige en uiterst onderscheiden sujekt der eerste reprise, behoudt, ondanks den mineur-toonaard waarin het zich beweegt. door gansch den loop zijner vernuftige ontwikkeling, een zeker blijstemmend en luchtig voorkomen. Dit is een der gelukkigste zetten van Hanssens, evenals van de oorspronkelijkste vinding zijn de twee maten algemeen tercet, waarop de ijlende slotperiode plotselings stuit, en welke de slotcadens in majeur, die er schielijk op volgt, zoo onverhoopt nieuw doen uitkomen. Spijtig is het, dat dit eigenaardig slot,

bij het wegnemen der trivialiteit welke doorgaans zoo moeilijk te vermijden is in elken plotselijken overgang van mineur tot majeur, ook den inzet van het *Trio* (eveneens in la-majeur) zoowat een weepsch effekt geeft.

Onzes inziens is deze *Scherzo* bijna de helft te lang, en zou oneindig winnen door het weglaten der twee laatste eenvoudige herhalingen van hetgeen voorafgaat.

Het *Allegro non troppo* dat het werk besluit, bevat schoonheden van eersten rang, en menige bladzijde van dit laatste nummer zou Beethoven met beide handen hebben onderteekend. Benevens het fantastieke van den algemeenen inhoud, ligt er in dit *Finaal* iets zoo wild uitgelaten en tevens zoo hopeloos beklemd, dat men bijwijlen zich afvraagt of dit nu schaterend lachen of huilend weenen moet beduiden. Een zonderling maar diep dichterlijk gevoel, uitgedrukt met eene kracht die zeer zelden overtroffen is geworden. Voornamelijk in dit finaal blijkt Hanssens een orkestreerder van buitengemeene vaardigheid, en een schepper van goed gehalte, die slechts eene meerdere en betere bekendheid behoeft, om terstond eene roemrijke plaats in te nemen tusschen de symphonisten van het voorlaatste tijdvak.

Wij weten dat wij langzamerhand ingewijd zullen worden in gansch het werk van den Gentschen meester; het Antwerpsch publiek en de kunst in 't algemeen zal er erkentelijk voor zijn.

Het tweede deel van het programma ving aan met een *Concerto voor piano en orkest* van Charles de Beriot, uitgevoerd door den componist. Reeds in een vorig nummer van dit tijdschrift, ter gelegenheid zijner uitvoering op het *Concert-National* te Brussel in 1880, hebben wij ons oordeel gegeven over dit werk; het zou bijgevolg overbodig zijn er thans nogmaals op terug te komen. Bestatigen wij alleen den zeer vleienden en welverdienden bijval, die den virtuoos ook ten onzent is te beurt gevallen. De bevreemding, die de Beriot deed blijken over de zonderlinge geleidelijkheid van het Antwerpsch orkest in de meest verrassende toepassingen van het *rubato*, is opmerkelijk, en strekt tot eere van Peter

Benoit, die zijn uitvoerend korps zoo volkomen heeft weten te temmen.

Na eene herhaalde terugroeping en op algemeen verzoek, heeft de virtuoos ons nog onthaald op een paar kleinere compositiën, eene *Ballade* en eene *Concert-studie* (*allegro vivace*).

Het *Aria* van Lysiart uit het 2e bedrijf van het zangspel *Euryanthe*, op zeer voldoende wijze voorgedragen door een leerling der klas van lyrische declamatie onzer Muziekschool, den heer Leopold Claeys, volgde op het Concerto van den heer de Beriot. Wat gloed, wat dramatische diepte, wat overstelpeld gevoel liggen er verscholen in al de gewrochten van dien grooten Carl Maria von Weber! Wat edele, rijkbegaafde geest straalt er u tegen van uit de minste zijner vormen! Welk eene bezieling in de uitdrukking en welk eene waarheid in ieder accent! Welk eene soberheid in de orkestratie en welk een effekt!

Met de *Preluden* van Franz Liszt, den schepper der *symphonische gedichten*, eindigde dit hoogst merkwaardig feest. Eene zelfs beknopte ontleding van dit prachtig werk zou ons thans te ver leiden. Zeggen wij alleenlijk, dat weinige muziekale tafereelen aan dit derde symphonisch gedicht van den Hongaarschen Nationalist kunnen worden vergeleken, zoo voor den rijkdom van zijn vet aangelegd koloriet, als voor de grootschheid van zijnen vorm. Voegen wij erbij, dat, zoo het orkest bij de eerste uitvoering van dit werk tijdens het Liszt-Festival te Antwerpen de algemeene bewondering heeft verwekt om zijne bezielde vertolking, het thans met nog meer dichterlijke fijnheid en onstuimiger vuur dit reusachtig tafereel heeft wedergegeven, en wij zullen gezegd hebben waarom de *Preluden* het groote succes van het Concert zijn geweest, en waarom het publiek, in vervoering recht gekomen, onzen wakkeren Leider heeft geacclameerd bij het einde.

EDWARD KEURVELS.

N.-B. - Wij zullen in een volgend nummer spreken over de muzikale werkzaamheden van Peter Benoit in de Kempen, (Muziekfeest te Loenhout den 10n Juli ll.), alsook over het prachtig feest, den meester in zijne geboortestad Harelbeke aangeboden op 17 Juli laatst.

Boekbeoordeeling.

I.
Jaarboek der letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems* te Antwerpen. 5e Jaargang. Antwerpen, Druk. van Jos. Dirix, 1881. Prijs 2.00 fr

Dit boekwerk van 180 groote bladz. strekt den kring J. Frs. Willems waarlijk tot eere, zoowel voor wat de degelijkheid en de afwisseling van den inhoud betreft, als voor de stoffelijke verzorging. Waar jonge Vlaamsche mannen, die zóó iets kunnen bijeenbrengen, te zamen werken, daar kan liefde voor de taal en voor het volk geen ijdele klank zijn.

Wie verscheidenheid als hoofdvereischte van een jaarboek aanziet, zal stellig dit lijvig boekdeel met genoegen doorbladeren. Benevens novellen, schetsen en gedichten, treffen wij hier bijdragen aan over geschiedenis, wetenschap en kunst. Eene nadere bespreking van den inhoud zal zulks het best bewijzen.

Vangen wij aan met de proza.

Het boek wordt geopend met eene korte levensschets (4 bladz.) van Edmond van Herendael, stichtend lid der Vereeniging, door Jan Boucherij. Daarin worden de verdiensten van den afgestorvene als dichter en prozaschrijver en als Vlaamsch strijder warm gehuldigd. Daarna komt: *Willem De Mol en eenige bladzijden uit de geschiedenis der Vlaamsche Toonkunstbeweging*, (20 blz), denkelijk het laatste schrift van den te vroeg ontslapen Van Herendael. Het leven en streven van eenen anderen ons te vroeg ontvallen medestrijder wordt hier met gloed en begeestering geschetst, en de Vlaamsche Toonkunstbeweging in hare opkomst en haren bloei besproken.

Een nieuweling in het schrijversgilde, Leo Van Aken, deelt

ons de: *Eenvoudige vertelling* mede *van eene oude droge geraniumbloem*, (6 bladz.) Het is een lief schetsje, goed opgevat, eenvoudig verteld en met een opwekkend doel geschreven. Het doet ons naar meer verlangen in dien aard.

Jan Boucherij, een oude kennis, levert eene novelle: *De Naamlooze Brief*, (44 blz.) Daar de hoofdredacteur dit werk reeds in den *Kunstbode* heeft besproken, en het zijnen lof niet heeft gespaard, zullen wij den lezer naar de aflevering van Februari verzenden.

De studie over den *Dierenriem* (9 bladz.) van J.B. Van Camp, getuigt van gewetensvolle opzoekingen en is duidelijk voorgesteld; 12 houtsneden luisteren dit stuk op.

Sander en Mieken (32 bladz.) is de titel eener novelle van A. de Sadeleer, waarin de humoristische toestanden, als schrijf- en verhaaltrant, verre boven de pathetische te verkiezen zijn. De figuren van Sander en van Geert zijn goed getypeerd. De samenspraken zijn levendig, en ofschoon de samenhang hier en daar aan de *détails* opgeofferd wordt, vormt het een schoon geheel, dat bevalt en zich gaarne laat lezen.

Een historische verhandeling van Julius van Herendael over *de Westfaalsche Vrede in betrekking tot de Nederlanden (*29 bladz.) getuigt van diepe geschiedkundige kennis, van gewetensvolle opzoeking en van gezond oordeel. Voeg daarbij eene gespierde taal en gij zult gereedelijk bekennen, dat het stuk alleszins verdient gelezen te worden.

Het jaarboek wordt gesloten door eene vertelling van J.J. Hellemans, eenen nieuweling, meenen wij. *Wat mij eene spin vertelde* is, als onderwerp, verre van nieuw te zijn. De bewerking mag nog al goed genoemd worden; echter komt ons de vertelling vrij onwaarschijnlijk voor. De taal is tamelijk zuiver. Dat de schrijver betere onderwerpen kieze en hij zal gelukken.

En nu de poëzie:

Van Edmond van Herendael geeft het boek 3 stukjes: *Tot aandenken en vereering van Willem De Mol*, eene gevoelvolle maar opgeblazene herinnering aan den Vlaamschen toondichter; *Late Zomer*, een humoristisch stukje en *Neder-*

lands Lied, goed geschikt om op muziek gebracht te worden. - Jan Boucherij levert een huiselijk tafereeltje: *Levenswinter*, benevens een humoristisch gedicht: *Onze Soldaten.* - *Avondschemerîng* van A. De Saedeleer is eene vloeiende berijming van een afgezaagd onderwerp. - Van A.V. Bultynck bevat het jaarboek een *Lied van den Vlaamschen Broederbond*, krachtig gespierd, maar niet vlekkeloos van feilen tegen de versificatie. Julius Van Herendael levert twee gedichten: *Twee...*, en *Broederlijkheid*, beiden als gedacht schoon, maar duister op vele plaatsen; terwijl J.J. Hellemans een gelegenheidsdicht geeft, dat als zoodanig zeer goed is.

Zooals de lezer zien kan is de algemeene indruk, door het jaarboek teweeggebracht, goed. Het is gezonde kost, welke daarin wordt aangeboden. Wij bevelen het dan ook ten sterkste aan. Geen beminnaar van degelijke letterkunde mag dit werk in zijne biblioteek missen. Voegen wij er ten slotte bij, dat het jaarboek op kloek papier gedrukt en opgeluisterd is met het lieve portret van Edm. Van Herendael.

Juni 1881.

FRANS DE GHENT.

II.

*Schermers-Bessems en C*ie**, Blijspel in een bedrijf door Th. Van Haesendonck en J. Grein, Antwerpen, Mees en C**ie**.**

Zoo wij ons niet bedriegen is dit blijspel het eerste werk door de twee schrijvers in het licht gezonden. Als onderwerp heeft dit stukje niet veel om het lijf.

Schermers, schouwburg-bestuurder, heeft eene dochter, Mina; zijn klerk, Bessems, heeft een zoon: Hendrik. De jonge lieden beminnen elkander en wenschen te trouwen. Bessems vraagt de hand van Mina voor zijnen zoon, doch Schermers wil zijne dochter alleen geven aan eenen *acteur.* Hendrik heeft met bijval als liefhebber meermaals rollen vervuld, maar Schermers weigert aan zijne kunde geloof te hechten, en noemt alle tooneelliefhebbers; *krabbers*, enz..... Hendrik zal hem

het tegendeel bewijzen en komt met dit doel drij verschillige rollen spelen,

1. Een officier der burgerwacht: getypeerde rol.
2. Een verliefde vioolspeler: jonge rol.
3. De vader van den vioolspeler: oude rol.

Wij hebben reeds verschillige stukken van dien aard gezien, maar vinden *Schermers-Bessems en C*[ie] het minst gelukkige. De rollen die Hendrik, als bewijs zijner kunde, komt vervullen, zijn, volgens ons, niet al te best gekozen.

Schermers, tooneeldirecteur, geeft er zelf deze beoordeeling van: ‘drij goede typen, maar alles behalve vermakelijk.’ Dat is ook zoo, want waarom het stukje blijspel heet, in ons niet gebleken. Weinig, zeer weinig hebben wij er in gevonden, dat bij de toeschouwers de lachlust kan opwekken.

Hoe is het mogelijk dat Schermers, die als directeur een man van kennis en ondervinding moet zijn, in die drij verschillige rollen Hendrik niet erkennen zou, daar hij met hem dagelijks in betrekking is, dus hem heel goed kent? Daarenboven is het bepaald onmogelijk dat Hendrik, in den korten tijd die hem door eene alleenspraak van hoogstens 20 zinnen gegund wordt, zich uitkleede, op nieuw aankleede, gegrimeerd worde, enz.

Hier is blijkbaar gebrek aan tooneelkennis. Men zal ons misschien van al te groote strengheid beschuldigen; maar wij hebben gemeend ons oordeel vrij en vrank te moeten uitdrukken, om alzoo den schrijvers eenen dienst te bewijzen.

De heer Van Haesendonck, die als letterkundige geen onbekende is, heeft zich dezen keer stellig misgrepen. Wij hebben beter van hem te zien gekregen.

Dat deze opmerkingen de schrijvers echter niet ontmoedigen: voor het tooneel werken is geene gemakkelijke zaak; veel studie word daartoe vereischt.

Wij hopen dan ook dat de schrijvers onze critiek niet als vitterij zullen beschouwen, en dat zij ons weldra eene nieuwe en betere proef zullen leveren.

Wij wenschen niets beter dan hun verdienden lof te mogen toezwaaien.

J.W.

Noordnederlandsche Leestafel.

Antwerpen, 10 Augusti 1880.

Indien het verstandelijke gehalte van een volk in onmiddellijke verhouding stond tot het getal boekwerken, dat in een land gedrukt en verspreid wordt, dan zou het Nederlandsche volk zeker als het meest ontwikkelde en het meest verstandige van ons werelddeel mogen uitgeroepen worden. Dagelijks wordt de boekenlijst met eenige nieuwe werken vermeerderd; zonder ophouden volgen de pennevruchten elkander op en het eene tijdschrift verdringt als 't ware het andere. Maar 't is niet al goud dat er blinkt, en veel wat het volk zou moeten beschaven en veredelen, strekt slechts door vorm en inhoud om den goeden smaak te bederven en den geest te overladen, in plaats van te oefenen en te scherpen. Men is daar gekomen tot hetgeen wij het stadium van *overproductie* zouden kunnen noemen.

Wat hier gezegd wordt, moet evenwel tot geene verkeerde gevolgtrekking leiden. Ik heb gezegd dat er onder het edel metaal veel klatergoud is, maar het ware, het echte goud schittert boven het valsche uit, en de goede uitgaven overtreffen verre de middelmatige of onbeduidende.

Wij hebben op onze leestafel een drietal periodieke uitgaven, die eene kleine bespreking verdienen. Beginnen wij met de nieuwste onder de drie.

Melati van Java is geene onbekende bij de Nederlandsche lezers. De dame die zich achter dezen pseudonyme verschuilt, heeft zich door de *Jonkvrouwe van Groenenrode*, en tal van andere romans een welverdienden naam in het rijk der schoone letteren verworven.

De *Familiebode*[1], die onder hare Redactie wekelijks wordt uitgegeven en waarvan de eerste nommers voor ons liggen, verdient derhalve alle opmerkzaamheid en vertrouwen.

Melati van Java is het aan haren naam verschuldigd, dat zij in het door haar verzorgde tijdschrift niets laat verschijnen, wat niet den toets kan doorstaan. Zij moet hare medewerkers

(1) Schiedam, J.J.F. Van Zeyl, gl. 2,50 per jaargang.

of -werksters met zorg uitkiezen en eene gewetensvolle schifting houden onder de haar toegezonden bijdragen. Wij geven toe dat het geen lichte taak is zoo te schrijven, dat men door het geheele volk zal begrepen worden, maar is de taak moeilijk, zij is ook eervol; de schrijver heeft het in zijne macht het volk te beschaven en te veredelen, het zijn taal te doen liefhebben en kennen, het te doen hechten aan vaderlandsche zeden en gewoonten, waar deze zich kunnen vereenigen met de billijke eischen van den tijd, waarin wij leven.

Zoo zouden wij de begaafde schrijfster, indien wij haar een raad mogen geven, verzoeken om zoo min mogelijk vreemde woorden te gebruiken, waar onze rijke moedertaal ons zulk eene ruime keuze geeft. In de eerste novelle 'Oude schuld' vinden wij b.v.b. op blz. 2, 'gearrangeerd' iets verder 'appetijt,' 'diner,' 'excuses' en tal van Fransche woorden meer.

Is 'eetlust' niet even welluidend als of welluidender dan *appetijt*, en is het woord 'middagmaal' niet veel beter op zijn plaats in dit verhaal dan '*diner*' of zegt het woord *excuses* soms meer dan 'verontschuldiging?'

Ik weet wel dat er lieden zijn, die dit 'gedistingueerd' noemen en het aanzien als een blijk van een 'gesoigneerde educatie'. Wij echter geven de voorkeur aan ons zuiver Nederlandsch.

Deze opmerkingen daargelaten heeft de *Familiebode* ons zeer wel voldaan, en wij wenschen deze uitgave den besten uitslag toe. Wij hopen later gelegenheid te hebben er nader op terug te komen.

Van een geheel ander gehalte, maar in zijn soort even belangrijk en bovendien door een bestaan van drie jaren reeds ingeburgerd is 'DE PORTEFEUILLE' *Nieuwe Kunst- en Letterbode*,(1). De titel zegt ons genoeg dat wij hier een letterkundig tijdschrift vóór ons hebben, en wanneer het een vereischte is, dat de titel den beknopten inhoud van het werk moet weergeven, dan hebben én titel én tijdschrift ten volle aan dezen eisch voldaan. DE PORTEFEUILLE verdient in alle opzichten den

(1) Amsterdam, M.M. Olivier, gl. 4. - voor Buitenland, gl. 5.-

naam van ‘Nieuwe Kunst- en Letterbode,’ want zij geeft ons niet alleen zeer wetenswaardige levensbeschrijvingen en beschouwingen over de letterkundigen van naam, of dezulke die veel van zich hebben doen spreken, maar zij geeft ook vrij volledige lijsten van de voornaamste nieuwe uitgaven, niet alleen in Nederland, maar ook in België, Frankrijk, Duitschland, Engeland, Italië, enz., benevens al het nieuws op letterkundig gebied, wat genoemde landen opleveren. Voeg hierbij besprekingen van allerlei aard, op de schoone letteren betrekking hebbende, een korten inhoud van de voornaamste Nederlandsche tijdschriften en men kan zich een klein denkbeeld maken van de verscheidenheid en den rijkdom der behandelde onderwerpen.

Wij meenen dus niet te ver te gaan wanneer wij zeggen, dat de ‘Portefeuille’ tot het beste behoort, wat op dit gebied wordt gegeven.

CAECILIA[1] *Algemeen muzikaal tijdschrift van Nederland*, is het derde onder de ons ter beoordeeling toegezonden uitgaven. Hier wordt onze taak eenigszins moeielijker. Wij bekennen in alle oprechtheid des harten, dat wij geen bevoegde beoordeelaren zijn op het gebied der muziek. Wij zouden derhalve verlegen zijn met onze bespreking van deze uitgave, indien wij in het langdurig bestaan van dit tijdschrift niet reeds het meest afdoende bewijs vonden voor zijne degelijkheid. Een bestaan van 38 jaren is een levensduur, welke weinige uitgaven in onze naar afwisseling hakende eeuw bereiken. Pleit dit lange bestaan niet reeds genoeg voor zijne voortreffelijkheid, dan zullen wij er bijvoegen, dat de *Caecilia* tot hoofdopsteller heeft den wakkeren Nicolaï, Bestuurder der muziekschool van 's Gravenhage, en dat men er zich derhalve veilig op verlaten mag dat men iets goeds krijgt.[2]

(1) 's Gravenhage, Martinus Nyhoff. gl. 1.65 per kwartaal. - Verschijnt den 1^{n} en 15^{n} der maand.

(2) Het tijdschrift *Caecilia* wordt onder de merkwaardigste muzikale bladen van Europa gerekend. Wij wenschen het ook in België veel verspreid te zien, en kunnen de lezers van den Bode niet genoeg aanmanen erop in te schrijven. Het zal een blijk van waardeering zijn van het muzikaal talent onzer Noorderbroeders en inzonderheid een blijk van erkentenis aan Nicolaï, den man die de werken onzer Vlaamsche komponisten met zijn machtig talent gedurig in Noord-Nederland bekend maakt.
N. d. Red.

In *Caecilia* vinden wij, evenals bij de *Portefeuille*, rijkdom en afwisseling van inhoud, en op muzikaal gebied dezelfde uitgebreidheid van mededeelingen, die wij in de eerste op letterkundig gebied zoo zeer prezen.

De drie werken, die wij hier slechts oppervlakkig hebben kunnen behandelen, staven derhalve wat wij bij den aanvang van dit opstel zegden, dat het goede en zuivere goud nog in ruime hoeveelheid boven het klatergoud uitblinkt.

A.N. BATAVUS, WZ.

Brieven uit zuid-nederland.

I.
Brugge, den 3 Juli 1881.

Waarde Vriend Cosyn,

In mijnen brief van Maart doelde ik in 't voorbijgaan op de meer dan schadelijke loomheid, die zich van de Brugsche bevolking heeft meester gemaakt. En ik zou daar wel nimmer op teruggekeerd zijn, om mijn gedacht voluit te zeggen, ware 't niet geweest, dat een ander om zoo te spreken den weg is komen banen.

Het veelgelezen *Burgerwelzijn* heeft, in zijn N^{r} van 8sten Juni laatst, eenen brief opgenomen, waarin ten deele wordt aangewezen, hoe in Brugge onderscheidene Vlaamsche ondernemingen in gang gestoken of in stand gehouden worden door bekwame personen, welke niet in Brugge of van Brugsche ouders, maar in andere steden en gemeenten des lands zijn geboren. Deze brief was hoofdzakelijk gericht tegen degenen, die beweren dat het gedenkteeken van Breidel en de Coninc door niemand anders dan eenen Brugschen beeldhouwer mag gemaakt worden, en hunne stadgenooten, welke daartoe eenen algemeenen prijskamp wenschen te zien uitschrijven, voor eene *partij van den vreemdeling* pogen uit te geven.

Geen mensch is nochtans tegen de bewijsvoeringen van den ongenoemden briefschrijver opgekomen, daar de aangehaalde feiten te klaar en door iedereen gekend zijn.

Het staat ons gevolgentlijk vrijer dan ooit sommige Brugsche toestanden van naderbij in oogenschouw te nemen. Tot waarschuwing van wie het aangaat, willen wij dus, zooveel mogelijk met namen en datums,

die inwerking van vreemde elementen op het Brugsche geestesleven aanstippen - met voorbehouding van later diezelfde invloeden na te gaan, voor wat onze voornaamste handels- en nijverheidsondernemingen betreft.

Men weet hoe in of rond 1862 de Vlaamsche Beweging in de hoofdstad van West-Vlaanderen metterdaad volksgemeen werd en zelf eene democratische richting nam. Aan de maatschappij *De Vlaamsche Broederbond*, alwaar EMIEL MOYSON en KAREL VERSNAEYEN, beiden korts te voren van Gent afgekomen, de voornaamste inrichters en woordvoerders waren, komt onwedersprekelijk de eer toe, van het eerst de Vlaamsche banier in ons onverschillig midden ontrold te hebben.

Toen de Vlaamsche zaak, meer en meer van hare krachten bewust, het ruime gebied der staatkunde betrad, zoowel als het meer kalme der schoone kunsten, en den voornaamsten spoorslag daartoe van het *Willemsfonds* ontving, werd er, in 1871, te Brugge, door de bemoeiingen van VERSNAEYEN, BOUTENS, SABBE, SCHOOFS, en VAN DEN BUSSCHE, die zich op zeven Brugsche flaminganten beriepen, eene afdeeling van het zoo machtige verbond tot stand gebracht. Het voorloopig bestuur kenmerkte den toestand opperbest: het werd samengesteld uit de H. H: SCHOOFS, CANNEEL, VERSNAEYEN, VAN GHELUWE en SABBE. Naderhand werden er twee Bruggelingen aan toegevoegd, hoewel voorzitter en geheimschrijver alweêr onder Gentenaars moesten gekozen worden. - De geringe ledensterkte was oorzaak, dat de nieuwe afdeeling maar weinig krachten bezat en gevolgentlijk weinig belangstelling opwekte. De onbetwiste eere van leven en bezieling in die kleine groep strijders over te storten en hun al het gewicht hunner taak te doen inzien, was alweder opbewaard voor een ander dan een Bruggeling: wie zich daarmeê gelastte, is alspoedig de erkende hoofdleider onzer liberale flaminganten geworden.

Maar, terwijl het *Willemsfonds* al de andere Vlaamsche maatschappijen der stad in de schaduw stelde, kwam de vroeger zoo invloedrijke *Broederbond*, door innerlijke verdeeldheden, den ondergang nabij. Eene hervorming geschiedde. En de mannen die, benevens den Eere-Voorzitter Van Caloen, de zaak op de rechte baan hielpen brengen, en ook dààr het heilig vuur weêr aanbliezen, waren de HH. NELIS, een geleerd Antwerpenaar, thans professor bij ons kon. Atheneum, en TH. VERHOEF, een ander leeraar, die eveneens uit Antwerpen afkomstig is.

De *Breidel-Commissie* zelve onstond door de zorgen van CONSCIENCE, VERSNAEYEN, BOUTENS, en nog andere heeren van hier en daar. Hare werkingen hebben veel tegenslag en belemmering onderstaan, en niet het minst door kortzichtige tegenkanting van enkele Bruggelingen, die het echter in den grond wel meenden. Tot hare Secretarissen werden en Oostendenaar en een inboorling van Gent benoemd.

De ledenlijst der *Gilde van Ste. Luitgaarde* is onder hetzelfde opzicht niet minder welsprekend. Zij leert ons hoe men in 1877 onder hare 117 leden slechts 27 inwoners van Brugge kon aantreffen.

Met de zaken van het *Davidsfonds* is het publiek minder bekend; zijne Jaarboeken vermelden te weinig zijne werkingen. Toch is het geweten, dat de maatschappij in onze stad gedurende ruim twee jaren enkel op het papier bestond en geene andere teekens van leven gaf, dan het uitdeelen van boekwerken, door het hoofdbestuur afgezonden. Haar secretaris is thans de H. JULIEN MANCEAU, van Oostende. Niettemin moet hier aangemerkt worden, dat de H. ADOLF DUCLOS, ditmaal een *werkzame* Bruggeling, de ziel van het genootschap is en zich aan het hoofd der katholieke Vlamingen heeft weten te plaatsen, evenals SABBE bij de andersdenkenden.

Moet ik gewag maken van den *Vlaamschen liberalen Bond*, van het *Van Gheluwe's* genootschap, beide eveneens door vreemd initiatief gesticht en door de hier heerschende volkskwaal verlamd of tegen gestreefd? Zal ik herdenken hoe de *St-Augustinusgilde* door eenen Oostendenaar in 't leven geroepen werd, om al spoedig door oneenige Bruggelingen in twee onderscheidene maatschappijen geplitst te worden? En zou het na die voorbeelden nog noodig zijn van het grootsche Vlaamsche Festival van 1878 te spreken, om het overwichtig aandeel zijner niet-Brugsche elementen op te geven?....

Wanneer men van het overzicht der genootschappen tot de statistiek der Brugsche dagbladpers overstapt, dan wordt men terstond overtuigd, dat de zelfde minderheid zich eveneens in dit vak openbaart.

Alzoo worden het *Journal de Bruges* en *De Stembus* uitgegeven door de familie Popp, die, naar ik hoor, van Hollandsche afkomst is.

De Stad Brugge, '*t Jaar* 70[1] en *de ware Volksstem* worden uitgegeven en verzorgd door de HH. Delplace, van Thourout.

De Gazette van Brugge heeft achtereenvolgens twee vreemde hoofdredacteurs moeten opzoeken: de HH. JULIUS DE VOS en AUG. MACHIELS.

La Patrie en *de Standaard van Vlaanderen* worden gedrukt en uitgegeven bij den H. EDW. NEUT, van Gent, en ontvangen hunne ingevingen voornamelijk uit diezelfde stad.

De Verdediging is een blad, dat nu onderhalf jaar bestaans telt, en toch reeds voor de derde maal van drukker veranderd is. Een ieverig Noord-Brabander is zijn hoofdopsteller. En onder het schrijven dezer regelen verneem ik, dat dit orgaan der vlaamschgezinde liberalen op het punt is om in Gentsche handen over te gaan, ten einde beter te kunnen gedijen!....

(1) Vroeger getiteld '*t Jaar* 30 en gesticht door eenen Poperingenaar.

Burgerwelzijn, het grootste en meestgelezene onzer Vlaamsche nieuwsbladen, staat onder hoofdopzicht van eenen ievervollen letterkundige, die ons onlangs uit Oostende is toegekomen, namelijk den H. GERARD VLIETINCK.

Alléén onder de politieke volksbladen staan *de Westvlaming* en *l'Avenir des Flandres* nog recht als het werk van eenen stadgenoot, die genoeg op eigen doorzicht en krachten wist te steunen om zijne dubbele onderneming te doen gedijen, waar andere te niet gingen.

In andere steden ziet men eveneens vreemden aan het hoofd der zaken; maar dan ontmoeten zij ten minste steun en goedwillige medehulp vanwege hunne nieuwere medeburgers. In Brugge is het er meestal anders mede gelegen. Alwie van stad niet is en er zijne begaafdheden toont, mag er een geestdriftig onthaal verwachten; maar welhaast zullen honderden speldeprikken hem doen gevoelen, dat hij als vreemdeling mistrouwd wordt. Ja, soms gaat die dwaze tegenkanting - voor 't overige eene kwade zedetrek van over eeuwen - zoo verre, dat er laster en personaliteiten bij gepleegd worden. En als men den vreemden helper het goeddoen heeft moêgemaakt, dan keeren zijne belagers zich tegen malkanderen, alsof zij wilden wedieveren om he samen gestichte werk te beletten voort te leven en vruchten te dragen.

Wie den aangeboren kunstzin der Bruggelingen niet kent, zou meenen dat hier enkel de nijd der onmacht in 't spel is, en dat mijne stadgenooten slechts alzoo handelen, uit spijt omdat zij het terrein aan meer begaafden moeten afstaan.

En alles wel ingezien, is de geest van onderneming ten onzent metterdaad grootendeels verdwenen en tevens alle grootsche gedachten en opvattingen. De meeste vraagpunten worden er slechts nog gewaardeerd naarmate van den stand der personen, die ze opwerpen of er een eigen belang in vinden. Zoo is het ook met den politieken strijd, die van overlang verloopen is in eene kleingeestige, ja haatvolle twistpartij over winkels en personen, - in plaats van over gedachten en strekkingen.

Moet het dan nog iemand verwonderen, dat in zulke omstandigheden eene groote stad zoo snel beneden het peil van andere en geringere steden daalt, en dat hare ingezeten welhaast allen met onverschilligheid hunne eigene zaken den kreeftengang zullen zien gaan?

Is het te wonderen dat, terwijl de Bruggelingen om nietigheden twisten en zich om het overige niet verder bekreunen, de meer ondernemende vreemdeling hunne plaats inneemt en tot welstand komt, dààr waar mijne stadgenooten met den dag armer en moedeloozer worden?

Is het een ongewoon verschijnsel, dat zulk een gemoedstoestand den slechtsten indruk op het hoogere landsbestuur maakt, en dat men reeds in bestuurlijke kringen heeft laten hooren dat, ‘als de Brugge-

lingen zelven in alles gerust blijven, de Regeering het ook te hunnen opzichte wezen moet?'

En nochtans, hoeveel goeds bevat onze oude Vlaamsche hoofdstad niet! Wat intellectueele beweging in zoo klein eene ruimte! Hoevele geleerden, kunstenaren en verstandige werklieden levert diezelfde stad niet op! En wat schatten van kunsten oudheden liggen er niet opeengestapeld als eene nooit onderbrokene vermaning tot het voortzetten van den arbeid, die Brugge weleer aan het hoofd der kunst en handelswereld plaatste!

Ja, de Bruggeling zou meer les uit het verledene moeten putten. Er is eene wekstem van noode, die hem onafgebroken herhaalt: Zie rondom U! Verzorg die menige zaden van kunst en grootsche ondernemingen, die rondom u willen kiemen en slechts *uwe* hulp behoeven, om te gedijen tot *uw* stoffelijk voordeel en tot eere van den lande!

En inderdaad, heerschte ten onzent de ziekte der onverschilligheid niet, wat al krachten zouden er voortspruiten uit het nu met reden miskende Brugge! De kunstzin is er onder het volk nog zoo levendig als voorheen en openbaart er zich tot in het alledaagsche handwerk; en er is nooit veel moeite van noode geweest om vereenigingen te stichten, welker hoofddoel de Vlaamsche kunst is.

De bewijzen daarvan liggen voor de hand:

Eene afdeeling van het *Willemsfonds*, met 340 leden, de meest invloedhebbende en in verhouding de talrijkste van ons land; - eene afdeeling van het *Davidsfonds*, met rond de 230 leden, die, naar hetgeen ik er over gehoord heb, tusschen hier en een paar jaar, het Willemsfonds in werkzaamheid en ledensterkte zal overtreffen; - *de Vlaamsche Broederbond*, met over de 150 leden, die thans den eenen letterkundigen prijskamp na den anderen uitschrijft en reeds jonge schrijvers van talent uit zijn midden heeft zien optreden; - de *St. Donaasgilde*, samengesteld uit een 100 tal jongelieden, die zich in tooneel en letterkunde oefenen; - het *Van Gheluwe's Genootschap*, met 250 leden, ingericht naar het voorbeeld van het Gentsche 'Van Crombrugge's Genootschap'; - de *Gilde van Ste. Luitgaarde*, voor West-Vlaamsch dialect en oudheden; - een invloedhebbende *Brugsche Kunstkring*; - onderscheidene muziekgenootschappen van belang; - drie geschied- en oudheidskundige kringen; - twee regelmatig werkende tooneelmaatschappijen, enz.

Wijders, drie tijdschriften voor oudheden en geschiedenis; evenveel Vlaamsche kunst- en strijdbladen, waaronder een dat driemaal te week op groot formaat verschijnt en over de 10,000 lezers telt.

Een ander teeken van leefkracht vind ik nog in het verschijnen, zonder geldelijken steun van hoogerhand en op zes jaar tijdsruimte, van schriften zooals de *chants populaires* van LOOTENS en FEYS, het *Idioticon* van DE BO, en GILLIODTS' reuzenarbeid over onze archieven,

- boeken die genoeg aantoonen wat er in Brugge mogelijk is, indien er maar gewild wordt!

En ten slotte wijs ik op het ontstaan en uitbreiden der West-Vlaamsche taal- en kunstschool, waarover reeds zooveel voor en tegen is geschreven, en op de bouwkundige herleving als op doorslaande bewijzen, dat er meer dan voldoende leefkracht en schoonheidszin onder die algemeene werkeloosheid verscholen zit, om van Brugge opnieuw de hoofdstad der Vlaamsche kunst te maken.

Is er dan geen geneesmiddel tegen die kankerende kwaal? En moet alles wegsterven door eigen, schuldigen onwil?

In *willen* ligt *kunnen.* In de eendracht en samenwerking *aller* Bruggelingen; in het terzijdestellen van alle persoonlijke veeten en kortzichtige beschouwingen, om enkel en alleen den roem en de welvaart van Brugge, en niet van enkele lieden, te bewerken; het beter waardeeren en steunen der pogingen van welmeenende vreemden, zonder wier medehulp en aanwakkering er thans van Brugge's kunstleven misschien geen sprake meer zou zijn, - ziedaar het drijledige middel om onze volkskwaal te doen verdwijnen.

Dáardoor alleen kan Brugge weêr vlot geraken en op eigen krachten bogen.

En wanneer men elders zal merken hoe ‘de doodsche stad’ uit hare ellende en vernedering *wil* en *kan* verrijzen, - dan zal de belangstelling in ons pogen genoeg aangroeien, om welhaast in ieder landgenoot een medewerker en hooggeschatte bondgenoot te kunnen aantreffen.

KAREL DEFLOU.

II.

Antwerpen, den 5^{n} Juli 1881.

Mijnheer de Hoofdopsteller van ‘*De Vlaamsche Kunstbode.*’

In uw nummer van den 15^{n} Juni lees ik, niet zonder verwondering, dat ik ter gelegenheid der afscheidsvertooning van Mev. Marie Verstraete het woord zoude genomen hebben, om het gedrag der bestuurders ten haren opzichte te laken. - Spijtig is het, dat Mev. Marie Verstraete met hare andere deelgenooten geene verstandhouding kon houden, *maar* geenszins heb ik de gedachte gehad deze personen te laken.

Ik heb gezegd dat het eene schande was voor ons Vlamingen, dat onze artisten gedwongen waren hun brood in den vreemde te gaan winnen, bedoelende dat die schande, voor alle diegenen was, welke plichten tegenover onzen Nederlandschen Schouwburg te vervullen hebben. Ik weet door ondervinding, dat de toestand onzer tooneelisten, zelfs bestuurders, (of deelgenooten zooals het hier het geval is) niet zoo schitterend is, en

dat is wel de hoofdreden waarom begaafde vrouwen ons verlaten, door de Noordnederlandsche concurrentie aangelokt. - De vooruitgang van het Nederlandsche tooneel in Holland, is voor ons tooneel een gevaarlijk iets. Staat en stad zouden het ter harte moeten hebben, om, zelfs met groote opofferingen, het Nationaal Tooneel in stand te houden en om te beletten, dat onze beste artisten ons verlaten.

Nu vraagt men eene verhooging van subsidie aan ons Stadsbestuur, en die verhooging zal misschien mits voorwaarden toegestaan worden.

Hier mag men nogmaals het spreekwoord herinneren: *Als het kalf verdronken is vult men den put.* Hadden onze tooneelisten op vijf of tien duizend francs verhooging van subsidie voor het aanstaande jaar durven rekenen, dan hadden wij hier Marie Verstraeten niet verloren - Nu, volgens mij, is zelfs die verhooging onvoldoende om ons tooneel terug op de hoogte te brengen, waarop het zich eenige jaren geleden bevond.

Misschien zal de *groote* commissie, die sinds een jaar te Brussel zetelt, maar tot heden *niet* veel schijnt te verrichten, eindelijk toch met een praktisch ontwerp komen, waarmede al de belanghebbenden zullen mogen te vreden zijn. Hopen wij dan ook dat het ellendig premiestelsel, voor wat de *regelmatige tooneelen* betreft, zal afgeschaft worden, en door andere middelen vervangen, tevens voldoening gevende aan de tooneelschrijvers, die het met het tooneel wel meenen, maar toch ook maar als *liefhebbers* zich zullen kunnen voordoen, zoolang zij in wat voor hen ook *kunst* zoude moeten zijn, geen bestaan zullen vinden.

De *prijzen* zouden ook volgens mij moeten afgeschaft worden. Datzijn gebrekkige aanmoedigingen. Tooneelisten, tooneelschrijvers en al wie, voor, door, of met het tooneel tot iets wil komen, moeten daar, evenals in andere kunstvakken of nijverheden, ten minste het uitzicht hebben, dat hun streven zal beloond worden en dat zij de kans niet hebben elders dan in het gasthuis hunnen laatsten snik te geven. - Hoe? Dat zal de vlijtige *grrrroote commissie* van Brussel ons zeker wel zeggen, 't is te hopen binnen kort.

Aanvaard, Mijnheer de Hoofdopsteller, de verzekering mijner hoogachting.

FRANS GITTENS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- *De koninklijke Maatschappij voor de bescherming der dieren*, willende onder de jonkheid van de steden en het platte land gevoelens van zachtheid en goede behandeling jegens de dieren verspreiden, heeft eenen wedstrijd uitgeschreven voor een boek, ten gebruike der jeugd, waarin de grondbeginselen van zachtheid en menschlievendheid tegenover de dieren zullen worden ontwikkeld. Volgens het programma des wedstrijds MOET *het boek in het Fransch geschreven worden.*

Zoo iets hadden wij van die Maatschappij niet verwacht! Het is dus vastgesteld: de Nederlandsch schrijvende letterkundigen worden door haar uitgesloten, en een brevet van onbekwaamheid wordt hun uitgereikt. Vroeger ging zij met meer rechtvaardigheid te werk. Wij herinneren ons, dat in 1869 het *Willemsfonds* een werkje heeft uitgegeven: *De menschen en de dieren*, door Mevr. Sophia M., een voortreffelijk boekje van den aard van het nu gevraagde, in het Nederlandsch opgesteld en met den eersten prijs door de Maatschappij bekroond. Wij hopen dan ook dat die dwaze en onvaderlandsche maatregel zal veranderd worden. - Sedert heeft M. Geelhand, voorzitter, aan de *Zweep* geschreven, dat het de uitgever is van de *Bibliothèque Gilon*, die den prijs gegeven en een *fransch* boek gevraagd heeft. Onzes dunkens had de Maatschappij dergelijk voorstel van de hand moeten wijzen.

- De klas der letteren van de Koninklijke Akademie van België heeft voor 1881-82 de volgende prijsvragen uitgeschreven: 1° Eene studie over de inrichting der weldadige instellingen hier te lande, in de middeleeuwen tot aan het begin der 16e eeuw. - 2° De regels der dichtkunst en de versificatie doen kennen, door de Rederijkers der 15e en 16e eeuw gevolgd. - 3° Het ontstaan en de ontwikkeling verklaren van het rijk der Mediërs. - 4° De geschiedenis schrijven van het wijsgeerig stelsel van Descartes (cartesianism) in België. - 5° Het karakter en de strekkingen bestudeeren van den hedendaagschen roman sedert Walter Scott. - 6° De beschrijving maken der openbare finantiën in België sedert 1830. - Voor elke der 5 eerste vragen wordt een gouden eere-

penning van 800 fr. en voor de zesde een van 1200 fr. uitgeloofd. De mededingende werken, in het Nederlandsch, Fransch of Latijn geschreven, moeten vóór den 1e Februari 1882 aan den bestendigen Sekretaris gezonden worden.

Dezelfde klas der Akademie vraagt: A. *Voor den Prijs Stassart*: 1e Eene notice over Simon Stevin (prijs 600 fr.) 2e Den invloed waardeeren, door de Belgische aardrijkskundigen in de 16e eeuw, bijzonderlijk door Mercator en Ortelius, uitgeoefend. (Prijs: 3000 fr.) - B. *Voor den Prijs Teirlinck.* De geschiedenis schrijven der Nederlandsche proza vóór Marnix van St. Aldegonde (Prijs 1000 fr.) Deze drij prijsvragen moeten vóór 1 Februari 1882 beantwoord worden. - C. *Voor den Prijs Jos. De Keyn*: Prijskamp tusschen de schoolboeken van Belgische schrijvers, bestemd voor het middelbaar onderwijs, in handschrift of verschenen van 1e Januari 1880 tot 31 December 1881. Een prijs van 2000 fr. en twee van 1000 fr. kunnen toegekend worden.

- Ziehier den uitslag van den tooneelkundigen prijskamp, die plaats gehad heeft te St. Nikolaas den 3, 10 en 17 Juli.

Tweespraken. - 1e prijs, MM. Gustaaf en Jozef Van Gyseghem, van Lokeren, met *Alva en Egmont*; 2e, MM. Karel Jacobs en Frans Ditten van Antwerpen, met *Ouderplicht en Kinderliefde*; 3e, MM. P. Pasmans en A. Van Cauteren, van Antwerpen, met *de Twee Broeders*; Eervolle meldingen, medalie, M.P. Leclair en zijn dochtertje. Van Meerbeke, met *De Jager en het Herderinnetje*; MM. Buysen en De la Haye van Antwerpen, met *Vader en Zoon*; MM. Michiel en Jozef Savoir van Antwerpen, met *de twee Broeders.*

Deftige Alleenspraken. - 1e prijs; M.N. Roosen van Gent, met *De Zoon van den metserdiender*; 2e, M. Jozef Van Gyseghem van Lokeren, voornoemd, met *De Echtscheiding*; 3e, M. Maurice Stevens van St. Joost-ten-Noode, met *De IJlhoofdigheid van eenen Hongerlijdende*; 4e M.K. Buysen van Antwerpen, voornoemd, met *Bij de wieg van een kind des armen.*

Eervolle meldingen. - M. Lafayette De Neef van Gent, met *De dood van Claassens;* M. Vispoel van Lokeren, met *De zieke Jongeling*; M. Karel Bertels van Antwerpen, met *De Zoon van den Metserdiender*; M. De Vuyst van Wetteren, met *Lierzang aan Brugge*; M. Schuermans van Antwerpen, met *de Brand.*

Boertige alleenspraken. - 1e prijs, M.W. Leenaerts van Mechelen, met *Een duivenmelkershuishouden*; 2e M. Désiré Van Weymeersch van Sinaai, met *Quinten Matsys*, 3e M.H. Van Poucke van Gent, met *Sebastopel*; 4e, M. Firmin Le Clair van Ninove, met *Lammeken Smeerbuik.*

Eervolle meldingen. - M. Albert Morel van Gent, met *De soldaat van het Belgisch leger*; M. Frans Ditten, voornoemd, met *Quinten Matsys*; M.J.B. De Witte van Hamme-St. Anna, met *De mislukte Bruidegom*; M.A. Van den Haute van Ninove, met *Jan De koeier.*

- Ondersteund door Z.M. den Koning, door den Staat, het provinciaal Bestuur van Brabant en het stedelijk Bestuur van Brussel, zal de koninklijke maatschappij *De Wijngaard*, van Brussel, in Augusti 1882 haar 225jarig bestaan op eene luisterlijke wijze vieren.

Op voorstel der commissie met de inrichting der feesten gelast, werd er besloten dat er een prijskamp van tooneel-letterkunde zou uitgeschreven worden.

De prijskamp heeft plaats tusschen de Belgische schrijvers, voor het opstellen van een oorspronkelijk Nederlandsch tooneelspel (*comedie*) in één of twee bedrijven en met ééne of twee vrouwenrollen, geschikt om door onze tooneelgezelschappen te kunnen opgevoerd worden en nationaal van zeden en karakter. Wat het onderwerp betreft zijn de schrijvers in hunne keus volkomen vrij.

De prijs zal bestaan in eene som van 250 frank en een zilveren-verguld eermetaal, ter gelegenheid van het jubelfeest opzettelijk geslagen.

De mededingende stukken moeten vóór 1 Januari 1882 vrachtvrij besteld worden aan den heer Stroobant, Voorzitter des *Wijngaards*, Zuidstraat, 130, te Brussel.

De prijsuitreiking zal geschieden in eene plechtige zitting, te houden in Augusti 1882, tijdens de jubelfeesten.

Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde. - Zitting van 17 juli 1881, gehouden te Mechelen. Zijn tegenwoordig de heeren P. Alberding Thym, G. Bols, J. Bols, Boucherij, Claes, Delgeur, de Mont, Dodd, Heremans, Muyldermans, Tuerlinckx, Frs. Willems en P. Willems. De vergadering wordt voorgezeten door M.P. Willems, Ondervoorzitter. M. Jan Bols, geeft lezing van het verslag der voorgaande

zitting, hetwelk wordt goedgekeurd. - Een onbekende zendt aan de Maatschappij een boekje: 24 *zedelijke gezangen*, in 1826 te Eekloo uitgegeven. - M. Heremans gelast zich te onderhandelen met den uitgever Hoste van Gent, voor het uitgeven der Handelingen van de Maatschappij. - Op voorstel van M.P. Willems wordt er voor 100 fr. ingeschreven voor het feest van Conscience, Eerevoorzitter der Maatschappij.

Dagorde: 1. Benoeming van eenen Voorzitter. - M. Heremans, door overlast van werk verhinderd langer het ambt van Voorzitter waar te nemen, geeft zijn ontslag. Alle pogingen, aangewend om hem van zijn besluit te doen afzien, zijn vruchteloos gebleven. M.P. Willems wordt Voorzitter gekozen. - Op voorstel van den sekretaris-schatmeester Jan Bols wordt besloten dit ambt is twee te splitsen. J. Bols blijft schatbewaarder. Eene nieuwe sekretaris moet benoemd worden. Pol de Mont krijgt 8 stemmen, D. Claes, 4, en Boucherij, 1. De eerstgenoemde is derhalve de sekretaris van de Maatschappij.

M.P. Willems aanvaardt alleenlijk het voorzitterschap, omdat M. Heremans volhardt in zijn genomen besluit; hij hoopt dat zijn voorganger aan de Maatschappij zijnen krachtigen steun zal blijven verleenen.

2. Spreekbeurt van den Heer Dés. Claes. Onder den titel van *taalkundige Aanmerkingen* leest M. Claes een opstel, vol fijne scherts, en behandelt daarin het slecht gebruik van enkele woorden, uitdrukkingen en zinwendingen. Zoo gewaagt hij van het nog ten huidigen dage veelvuldig gebruikte: *zilveren vergulden eeremetaal*, waarbij hij vooreerst de plaats der twee bijvoeglijke woorden afkeurt: het ware immers dwaas een gouden of vergulden *metaal* (wat pleonasme?) te verzilveren. Voor eeremetaal zou eerepenning, gedenkpenning verkieslijker zijn, terwijl voor het Fransche *vermeil* het woord *zilvergoud*, *zilvergouden* zou kunnen gebruikt worden. - Daarna worden enkele volzinnen uit de *Vaderlandsche Historie van David*, onverschoonbaar en nog minder onverklaarbaar bij eenen criticus als de Leuvensche hoogleeraar, door den spreker terecht gewezen als zijnde of verkeerde samentrekkingen, of slecht gebruikte nevengeschikte zinnen. Ook van Lennep komt aan de beurt om de verkeerde woordvoegingen, welke in zijne werken voorkomen

Deze taalkundige wederleggingen van M.D. Claes geven aanleiding tot enkele besprekingen, doch over het algemeen stemmen de leden ermede in. - Op voorstel van den Voorzitter zal het werk van M. Claes in de *Handelingen* opgenomen worden.

3. Lezing van M. Dodd. - *Vlaamsche Schrijvers en Hollandsche Recensenten* is de naam van deze voorlezing, bewerkt naar aanleiding eener recensie van Maurits van Lee in de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* over het laatste werk van Max Rooses: *Over de Alpen.*

Het is de critiek eener critiek, op niet onaardige wijze geschreven, waarbij de bewering van enkele Noordnederlandsche Schrijvers, als zou hunne taal de bij uitstek zuive Nederlandsche zijn, door tal van uittreksels en wederleggingen wordt te recht gewezen.

Ook het overtollig gebruik van bastaardwoorden bij onze Noorderbroeders wordt door spreker gehekeld. - Op voorstel van M. Frans Willems zal dit stuk in de *Handelingen* worden gedrukt.

4. M. Pol de Mont stelt de vraag: *a*/ de *Handelingen* der Maatschappij onmiddellijk uit te geven. Algemeen aangenomen. *b*/ bij de gewone leden ook eereleden aan te nemen voor Noord- zoowel als voor Zuid-Nederland (wijziging aan art. 3. der *Grondslagen.*)

Uit de bespreking van dit voorstel volgt de meening, dat het beter ware de zaken te laten gelijk ze zijn. Derhalve trek M. de Mont zijn voorstel in.

De twee andere punten der dagorde worden verschoven. - De eerstkomende zitting zal te Mechelen gehouden worden rond Allerheiligen van dit jaar.

Om 1 uur en half wordt de vergadering gesloten en men gaat over tot... een vriendenmaal!

- Op 9 Juli laatstleden hield de Gentsche Maatschappij der Vlaamsche Bibliophilen eene vergadering, waarin tot leden werden gekozen de Heeren L. Vander Kindere, rector der vrije Hoogeschool te Brussel, L. de Hondt, raadsheer aan het Hof van Beroep te Gent, en Ad. Hoste, insgelijks te Gent. Eerlang zal die Maatschappij in het licht geven eenen heliotypischen druk van de beroemden spraakleer van den Gentenaar Joos Lambrecht, die het eerst in de Nederlanden

in een gedrukt werk de dubbele *aa* gebruikte. Twee andere zeer merkwaardige werken, waarvan de Heer N. de Pauw de uitgave op zich heeft genomen, liggen mede ter pers, namelijk een rechterlijk enkwest der veertiende eeuw, en *De bouc van den Gentschen Vorboden* van denzelfden tijd.

- Met genoegen vernemen wij dat onze gekende dichter en medewerker Ad. Beernaert, wiens laatste gedichten met zooveel bijval ontvangen werden, eenen nieuwen bundel voor de pers in gereedheid brengt. Het zal wel niet noodig zijn dit nieuwe kunstgewrocht onzen lezers aan te bevelen.

- Ook de heer C.J. Hansen, Bibliothecaris der stad Antwerpen, schrijver van de *Brieven uit Dietschland en Denemarken*, enz., de volieverige werker voor de verspreiding der *Dietsche sprake*, zal eerlang eenen bundel gedichten in het licht geven.

- Een onzer medewerkers, Mr Gustaaf Segers, leeraar aan de Normaalschool te Lier, heeft eenen bundel novellen onder de pers, welke eerlang onder den titel*: In de Kempen* het lichtzal zien. Tusschen de jongere schrijvers bekleedt Seghers voorzeker eene eervolle plaats. Hij heeft zich door zijne *Dorpsgeschiedenissen* (1879) als een goed novellist doen kennen. Wij mogen derhalve zijn nieuw werk volmondig aanbevelen. *In de Kempen* wordt uitgegeven door L. Dela Montagne, Wijngaardstraat, Antwerpen.

- Het XVIIIe Nederlandsche Taal- en Letterkundig Congres zal te Breda gehouden worden op Woensdag 31 Augustus, Donderdag, Vrijdag en Zaterdag 1, 2 en 3 September 1881.

Er valt op te merken, dat onderwerpen van bepaald *godsdienstigen* of *staatkundigen* aard zijn uitgesloten, en dat voor geschreven redevoeringen of voordrachten niet meer dan een kwart uurs wordt toegestaan.

De toetredingen moeten onverwijld ingezonden worden aan den sekretaris M.E. Van der Heide, kapt. te Breda.

De prijs der Congres-Kaarten is gl. 2,50 of 5 franken.

- De Tweede Kamer der Staten-Generaal van Noord-Nederland heeft eene wet aangenomen over den letterkundigen eigendom. De hoofdstrekking dier nieuwe wet is het schrijversrecht van door den druk gemeen gemaakte werken te erkennen ‘50 jaren na de eerste uitgave.’ Door schrijversrecht wordt verstaan het recht om geschriften, plaat-, kaart-, muziek-, tooneelwerken en mondelinge voordracht door den druk gemeen

te maken. alsmede om tooneelwerken en dramatisch-muzikale werken in het openbaar uit- of op te voeren. Voor wat dramatisch-muzikale of tooneelwerken betreft, een uitsluitend recht van uit- of opvoering wordt den schrijver toegekend voor zijn leven en 30 jaar na zijnen dood, indien de werken niet gedrukt zijn; indien zij gedrukt zijn, dan wordt den schrijver slechts eene bevoegdheid van 10 jaar verzekerd. Vervolgingen tegen inbreuken op het schrijversrecht kunnen maar ingespannen worden op verzoek van den benadeelden schrijver. - De wet, welke op 1 Januaai 1882 in werking treedt, werd in de Tweede Kamer met 60 stemmen tegen 1 en in de Eerste Kamer met algemeene stemmen aangenomen.

- Op de 115de algemeene vergadering van de Maatschappij van Letterkunde gehouden te Leiden op Donderdag 16 juni ll. werden vijf buitenlandsche geleerden tot lid gekozen, namelijk de HH. J. Rodenberg te Berlijn, Dr Schröder te Leipzig, Nap. De Pauw te Brugge, Dr A. Reifferscheid te Greifswald en J.A. Fredericia te Kopenhagen.

Consciencefeest.

- Op de eerste vergadering der afgevaardigden van het Vlaamsche land (12^{en} Juni) is het volgende besloten: 1° Er zal den held van het feest een kunststuk aangeboden worden in verguld zilver of zilver, bevattende een medaljon met het afbeeldsel van den gevierde, omringd door eene kroon en door eikenbladeren, waarop de titel der voornaamste werken van Conscience zal gegraveerd zijn; twee figuren zullen naast de beeltenis voorkomen; de *Faam*, Concience's roem uitbazuinende, en de *Maagd van Vlaanderen*, Het kunstwerk zal eene hoogte hebben van 0.85 m. op 0.60 m. en in eene rijk gebeeldhouwde lijst van eikenhout op roodfluweelen grond gevat zijn. De bekende zilverdrijver Lambrecht van Rijswijck van Antwerpen schat het werk op 8000 frs. Het Komiteit is gelast met de uitvoering van dit ontwerp, dat eerst in gips. als model, zal worden vervaardigd. - 2° Als feestredenaar bij de overhandiging van het geschenk wordt door een deel der aanwezigen Jan van Beers voorgesteld; een ander deel echter wil die taak opgedragen zien aan de twee voorzitters van het Komiteit, namelijk de eene aan het huis van Conscience, de andere in de feestzaal. Er wordt besloten dit punt door het middenkomiteit te laten beslissen, met de voorwaarde, dat de feestrede aan de goed-

keuring der Arrondissementsafgevaardigden zal onderworpen worden. - 3° Er zal een gedenkpenning door Leopold Weiner geslagen worden, met de beeltenis van Conscience aan den eenen kant en het opschrift: *Aan Hendrik Conscience*, *zijne taalgenooten*, aan de keerzijde. - 4° Een schoon feestprogramma met portret zal gemaakt worden. - 5° Een feestalbum zal worden uitgegeven, waaraan al de Nederlandsche Letterkundigen zullen medewerken. - 6° Een feestelijke optocht zal den dag der betooging plaats hebben.

Aan de Vlaamsche dag- en weekbladen zijn inschrijvingslijsten gezonden, waarvan de opbrengst zal dienen tot bestrijding der onkosten.

Al wie voor 10 frs inschrijft, zal den bronzen gedenkpenning krijgen en een gesteendrukt portret met fac simile, vervaardigd door Flor. Van Loo. De inteekenaars voor 5 franks ontvangen het portret alleen.

De stoet zal gevormd worden aan de Noorderstatie om van daar recht naar de woning van Conscience te trekken. Daar zouden kinderkoren worden uitgevoerd. De held van het feest zou daarna naar de Beurs worden geleid, waar het eigenlijke feest zal plaats hebben. Bij de aankomst ontvangt Conscience het geschenk.

Op de Beurs zal eene muzikale feestelijkheid plaats hebben: onder de componisten, welke aan die plechtigheid medewerken, duidt men Gevaert, Benoit, Tinel, Waalput, en nog anderen aan.

Een feestnummer of feestprogramma zal op den dag van de betooging uitgegeven worden. Na het afloopen wordt eene uitgave bezorgd, die de werkzaamheden zal mededeelen, alsook de redevoering of redevoeringen, de gedichten, die op muziek werden gebracht, den muzikalen tekst van een of meer liederen, enz., enz.

De dag zou eindigen in het Brusselsch Stadhuis; een concerto op de Groote Markt zou het volksfeest zijn.

***

Te Amsterdam heeft zich een komiteit gevormd, om ook de Noordnederlandsche letterkundigen en kunstenaars op te wekken en voor hen de gelegenheid te openen, tot deelneming aan de hulde, die in den loop der volgende maand

aan Hendrik Conscience, bij de verschijning van zijn 100e boekdeel, zal worden gebracht. De beperkte tijd is oorzaak, dat dit komiteit het gewaagd heeft, in deze zich zelf te vormen, en wel zonder andere vrienden en vereerders van Conscience op te roepen, om zich bij hen aan te sluiten. Ook is het plan reeds in hoofdzaak vastgesteld. Men zal namelijk trachten in een album de handschriften onzer Noordnederlandsche letterkundigen en kunstenaars met toepasselijke bijschriften of teekeningen te verzamelen; terwijl bovendien, voor wie verlangen mochten een of ander werk van hunne hand met opdracht aan Conscience, den feestvierenden stam- en landgenoot, aan te bieden, de tusschenkomst van het komiteit gaarne wordt verleend.

Het komiteit bestaat uit de heeren; prof. J.A. Alberdingk Thijm, H. Binger, Ch. Boissevain, Adriaan Bom, A.J. De Bull, E.C.E. Colinet, W.J. Hofdijk, F. Philippenau, prof. Dr. A. Pierson, H.J. Schimmel, H. de Veer, J.L. Wertheim.

***

Het album, aan Hendrik Conscience bij zijn feestviering namens Noord-Nederland aan te bieden, belooft zeer belangrijk te worden. Reeds zijn bijna 200 albumbladen bij den heer Bom, secretaris van het comité te Amsterdam, ingekomen, waarbij teekeningen van: jhr. Joan F. Berg, J.C. Van Essen, P.J.C. Gabriël, Martin Kalff, dr. C. Leemans, mr. S.F.A. Leesberg, H.W. Mesdag, C. Rochussen, W. Roelofs, Th. Sadée, J.G. Smits, A.A. Vorsterman van Oyen, en der dames B. Hubrecht en Marie Vos; compositiën van: mevr. H.M. Amersfoordt-Dijk, Dan. De Lange, W.F.G. Nicolaï en Joh. J.H. Gerhulst; portretten van J. Bosboom, mevr. A.L.G. Bosboom-Toussaint, W.Th. Van Griethuysen en mr. J. Heemskerk Az.; benevens boekwerken van: C.S. Adema van Scheltema, mevr. H.M. Amersfoordt-Dijk, mr. J.P. Amersfoordt, T.H. De Beer, dr. L.R. Beynen, mevr. A.L.G. Bosboom-Toussaint, P.F. Brunings, A. Werumeus Buning, Corry, gravin Van Limburg Stirum, mej. D.E. Cool, W.Th. Van Griethuysen, Fr. Haversmidt, D.F. Van Heyst, mr. J.T.A. Leesberg. dr. J.C. Matthes, prof. dr. A. Pierson, J.J. Putman, mr. S.E.J. Rau, W.T.N. Van Rootselaar, prof. dr. H. Schlegel, mej. Louise Stratenus, H.W.T. Tydeman en

H. De Veer, door de schrijvers aangeboden en met een opdracht aan Conscience voorzien.

De ‘Noordbrabanter’ meldt: Uit vertrouwbare bron vernemen wij, dat ter gelegenheid van het Consciencefeest de rector der Katholieke hoogeschool van Leuven, op voorstel der faculteit van wijsbegeerte en letteren, den beroemden Vlaamschen schrijver tot doctor in de wijsbegeerte en letteren ‘honoris causa’ benoemd heeft. Het diploma zal aan Conscience tijdens het feest worden overhandigd.

***

M. Josef Lambeau, een onzer beste Vlaamsche beeldhouwers, gaat het borstbeeld maken van onzen beroemden Conscience.

De talentvolle Antwerpsche beeldhouwer. die reeds zoo menig schoon kunstwerk leverde en door alle kunstkenners zoo hoog gewaardeerd wordt, zal ons naar allen schijn nog eens te meer de gelegenheid geven, om zijn buitengewoon talent te waardeeren.

M. Lambeau die thans te Brussel woont, levert zijn kunstwerk kosteloos aan het Conscience-feestkomiteit.

***

Zondag 7 Augustus, ten 11 ure, heeft de algemeene kommissie van het Consciencefeest eene derde vergadering gehouden.

Een enkel punt stond aan de dagorde: *Het vaststellen van het Feestprogramma.*

Het luidt als volgt: Ten 10 1/2 ure, vorming van den stoet; ten 11 ure optocht naar de woning van Conscience. In den hof van het Wiertzmuseum: uitvoering van een koor van Miry, voor mannen en kinderen. Daar zal de heer Stroobant, een der voorzitters van het hoofdkomiteit, het woord voeren. De geschenken van bijzonderen, ruikers, kronen, voor den held van het feest bestemd, zullen hem daar overhandigd worden.

Daarna geschiedt de aftocht, langs de Paleizenplaats, den Berg van 't Hof, Grasmarkt, Anspachlaan. De stoet zal zich met Conscience naar de Beurs begeven, waar eigenlijk het kunstfeest zal plaats grijpen. Daar zal men hebben: Openingsstuk van Waelput; Overhandiging van het kunstgewrocht; Lied, van Demol, te zingen door den heer Blauwaert.

Mannenkoor, van Gevaert; Solo, van Benoit, te zingen door Mevr. Degive. Ten slotte: een koor van Tinel, met begeleiding van orkest.

's Avonds: feest op het Stadhuis en op de Groote Markt.

Beeldende kunsten. - *Prijskampen.*

- Het *Journal des beaux-arts*, bestuurder Ad. Siret, schrijft zijnen 8^{n} wedstrijd voor sterkwatergravuren uit. De volgende prijzen worden uitgeloofd; 1. *Geschiedenis*, 400 frs; 2. *Genre*, 200 frs; 3. *Landschap*, 200 frs; 4. *Stadsgezichten*, 150 frs; 5. *Zeegezichten*, 150 frs; 6. Bloemen, Doode natuur of Ornementen, 100 fr. De mededingende stukken, 260 millimeters hoog op 190 breed, moeten vrachtvrij, vóór 30 September 1881, gezonden worden aan A. Siret, te St-Nikolaas.

- De volgende prijskampen zijn door de koninlijke maatschappij van schoone Kunsten en Letteren te Gent uitgeschreven:

1° Vaststellen welken invloed de kritiek gehad heeft op de Kunsten in België, sedert 1830. Prijs, een gouden eerepenning van driehonderd frank. - 2° Opzoeken en doen kennen de kleurende stoffen, gebezigd door de kunstoefenaars in de verscheidene schilderwijzen gedurende de Middeleeuwen en het tijdperk van de kunstherbloeiing. Verzamelen, als inleiding tot de verhandeling, de inlichtingen voorkomende bij de oude schrijvers over de kleuren, gebruikt door de kunstschilders te Athene en te Rome. Prijs, een gouden eerepenning van vierhonderd frank. - De werken moeten in het Fransch of in het Vlaamsch opgesteld worden. - De bekroonde werken worden de eigendom der maatschappij; indien die in hare *Annales* verschijnen, zullen de schrijvers er van 50 afzonderlijke afdruksels ontvangen. De werken, voor de wedstrijden bestemd, moeten aan den secretaris van de maatschappij, vrachtvrij, voor den 15 Juni 1882 ingezonden worden.

- De koninklijke maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten te Antwerpen schrijft twee prijskampen uit: I. *voor klassieke bouwkunst*; II, *voor spitsbogige bouwkunst.* Het onderwerp van den 1^{e} prijskamp is: *Conservatorium of Muziekschool*, op eenen grond van hoogstens 4000 vierk. met, bevattende 1° 8 klassen, 4 voor elk geslacht; 2° repetitiezaal; 3° Concertzaal voor 1000 uitvoer-

ders; 4° Bibliotheek en Bureel; 5° Woning voor den Bestuurder, 6° id. voor poortier; 7° Vergaderzaal voor de professors, enz. - Voor den 2e prijskamp; Bewaarplaats voor archieven, in onbrandbare materialen, op eenen grond van 2000 vierk. met., bevattende: 1° Bewaarplaats der archieven, oude en nieuwe (voor elke soort zullen de zalen 600 vierk. met. muur of schutting hebben, om schabben tegen te plaats en); 2° Bibliotheek voor 8000 boekdeelen; bewaarplaats voor kaarten, plans, zegels en afdrukken en gedenkpenningkas; 3° Kleine tentoonstellingszaal; 4° Kabinet voor den archivist; 5e Bureel der paleografen; 6° Kleine werkplaats voor den boekbinder; 7° Kabinet voor de boden; 8° Leeszaal; 9° Woning voor den archivist; 10° id. voor poortier.

Voor elken prijskamp moeten ten minste 4 teekeningen geleverd worden: 1° een plan gelijkvloers; 2° een plan van het verdiep; 3° de voorgevel; 4° eene doorsnede in de breedte of de diepte, naar keuze van den medekamper. -

De planteekeningen op eene schaal van 5 millim. per meter; de voorgevel en de doorsnede op eene schaal van 1 centim. per meter. De teekeningen mogen noch gearceerd noch gewasschen zijn; eene legende moet er bijgevoegd worden. - Voor elken prijskamp is de prijs een eermetaal en eene belooning van 800 frs. - Alleen Belgen of in België gehuisveste kunstenaars mogen mededingen. Zij die reeds in het een of ander gedeelte van den prijskamp bekroond zijn geweest worden uitgesloten. - De teekeningen moeten gezonden worden aan den Knaap van de Koninklijke Maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten, in het Museum te Antwerpen, *uiterlijk op* 2en *Juli* 1882. - Programma's zijn te bekomen bij Mr Chs Dumercy, sekretaris der Maatschappij, te Antwerpen.

- De jury van den grooten driejarigen prijskamp van bouwkunde der koninklijke academie van Brussel, heeft den prijs bij eenparigheid toegewezen aan den heer Jules Rare, van Brugge.

Toonkunde.

- De gekende toondichter Hendrik Waelput, professor aan de Antwerpsche Muziekschool, heeft eenen vleienden bijval ingeoogst op het concert van het Waux-Hall te Brussel, Donderdag, 28 Juli laatstleden. Toen hij opge-

komen is om te dirigeeren, heeft een uitgelezen publiek van liefhebbers hem eene ovatie gebracht. Uit zijn Vlaamsch opera *Stella* werden gespeeld: het *voorspel* en de *scène van den droom* (met solo voor viool), verder een *Menuet* en eene *Serenade* (met solo voor fluit). Daarna werden het *openingsstuk* van *Stella* en de *Marsch* uit het opera *Berken de Diamantslijper* ten gehoore gebracht. Het orkest was, als altijd, uitmuntend. Dit concert zal zonder twijfel den goeden naam van Waelput nog meer doen kennen en zijne werken doen waardeeren.

- Door de koninklijke maatschappij de *Melomanen* te Gent wordt een internationale zangwedstrijd ingericht op Zondag 4 September eerstkomende, ter gelegenheid der onafhankelijkheidsfeesten, welke in Vlaanderens hoofdstad dit jaar gevierd worden. Op dien zangprijskamp zullen werken van Waelput, Samuel en Tilman als opgelegde Koren gezongen worden. - Er zijn 5 afdeelingen. Voor de 3e afdeeling zijn 12 maatschappijen, waaronder Nederlandsche, Fransche en Belgische, ingeschreven; - voor de 2e afdeeling: 6, waaronder 2 Nederlandsche; voor de 1e afd. A, 7 Belgische en voor de 1e afd. B. 4 Nederlandsche en 5 Fransche; eindelijk voor de afd. van uitmuntendheid, 4 Belgische maatschappijen.

- Op het groot concert der Koormaatschappij, dat zal plaats grijpen tijdens de Gentsche feesten in September, zullen werken uitgevoerd worden der heeren Tilman, Benoit en Gevaert. Bij de inhuldiging der dokken zal door het *Willems-Genootschap* eene cantate gezongen worden, getiteld *Gents-Ontwaking*, muziek van Florimond Van Duyse, gedicht van Th. Coopman.

- Ter gelegenheid van het laatstgehouden Toonkunstenaarskongres, te Maagdenburg in Duitschland gehouden, werd op het eerste concert aldaar ten gehoore gebracht het oratorium '*Bonifacius*' voor solostemmen, koor en orkest, van W.F.G. Nicolaï, Bestuurder der koninklijke muziekschool te 's Gravenhage. Hoewel slechts brokstukken werden uitgevoerd, heeft de vertolking zulken diepen indruk achtergelaten, dat eene volledige kennismaking met deze compositie hoogst wenschelijk wordt geacht.

Na afloop dezer muzikale plechtigheid werd den Noord-

Nederlandschen toondichter, vanwege de vele aldaar verblijvende Hollanders, eene prachtige betooging gebracht.

Wij vernemen dat er spraak is de algemeene jaarlijksche vergadering van de Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging het volgend jaar te Antwerpen te houden en te dier gelegenheid alhier een muziekfeest te geven, samengesteld uit stukken van Noord- en Zuidnederlandsche komponisten.

Nieuwe uitgaven.

MEMENTO VOOR MIJN KIND, door J. Staes. Antwerpen, drukkerij J. Plasky. 1831 (niet in den handel).

- IN DEN SCHUTPENNINCK, eene heidegeschiedenis, door Lodewijk Janssens, 72 bladz - Prijs 1 fr. Antwerpen, Boekhandel Lod. Janssens. 1881.
- GENTSCHE STUDENTENALMANAK VOOR 1881, met portret van prof. Dumoulin. Gent, Boekhandel J. Vuylsteke. - Prijs 1.50 fr.
- VERGEET-MIJ-NIETJES, vier vertellingen door Pieter Geiregat. - Gent, J. Vuylsteke. - Prijs 0.50 fr.
- 1830-1880. ONZE DICHTERS. Eene halve eeuw Vlaamsche Poëzie. Naar tijdsorde gerangschikt, met biographische en bibliographische aanteekeningen, eene bloemlezing en eene inleiding, door Th. Coopman en V.A. dela Montagne. Tweede vermeerderde uitgave. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, uitgever. 1881. 268 groote blz. op 2 kol. Prijs 3 fr.

Aangekondigd:

- VOLLEDIGE WERKEN van Charles Dickens, nieuwe goedkoope uitgave, aan 10 centiemen per 16 blz. Ieder deel kost slechts 1.50 fr. Maandelijks verschijnt een deel. In den loop van 1881-82 zullen het licht zien: NIKOLAAS NICKLEBY, 3 dln; SAMUEL PICKWICK, 2 dln; NELLY, 2 dln; MAARTEN CHUZZLEWIT, 3 dln; OLIVIER TWIST, 2 dln - Uitgever Ad. Hoste, Gent.
- IN DE KEMPEN. Verhalen door Gustaaf Segers. Schoon boekdeel in-12 van meer dan 200 blz. - Prijs 2 fr. Antwerpen, Uitgever, L. dela Montagne.
- ZINBOUW EN STIJLLEER, oefeningen door Jan Boucherij. 76 blz Mechelen, J. Ryckmans-Van Deuren.

Uit ‘Bloemenleven.’
Door Teirlinck-Stijns.[1]

De Roos.

Ziet ge daar, in het midden van het bloemenperk, dien rechtopgeschoten heester? Prachtig rood, tusschen sombergroene, samengestelde bladeren, pralen dikke bloemen, welke ons vriendelijk tegenblikken en ons door hunnen aangenamen geur nader wenken. In die bloemen - geene meeldraden meer, geene stempels meer! niets dan kroonblaadjes, welke elkaar schijnen te verdringen, zoo talrijk zijn ze. Daarom noemen de hooggeleerde botanisten die dubbele Rozen -monsters! Wij noemen ze eenvoudig weg de *Koningin der bloemen*, en dien edelen naam verdient ze ten volle.

Ook durven wij met Rapinus uitroepen:

‘Welke geuren zweven door de lucht! O ik herken ze. Gezoend door de verliefde zefieren, gaan de Rozelaars bloeien; hunne struiken worden rood en maken zich gereed om de heerlijkste kleuren ten toon te spreiden. Reeds kronen kleine purperverwige botten, die weldra lief riekende Rozen zullen zijn, hun groen loover. Verdwijnt, gemeene bloemen! want de Koningin der tuinen toont zich, door hare pracht omringd!’

Geen wonder mag het dus schijnen, dat honderden dichters haar bezongen hebben. Verscheidene boekdeelen zouden noodig zijn om alles op te geven, wat men over de Roos in rijm geschreven heeft. Onder de bewonderaars dier heerlijke bloem tellen wij: Anakreon, Tzetzes, Camerarius, Ariosto, Tasso, Ausonius, Guarini, Cowley, Merthgghen, Millevoye, enz.

Volgens Anekreon ontstond de Roos, toen Aphrodite uit het schuim der zee en Pallas uit de hersenen van Zeus geboren werden. De Muzelmannen integendeel beweren, dat de Roos van het zweet van Mahomet voortkomt. Zoo schrijft Joost van Ravelinghen (de aanteekenaar van het vermaard *Kruidboeck* van onzen Mechelaar Rembert Dodoens):

‘Den seer Edelen Augerius Busbequius betuight, dat de

(1) Dit nieuwe werk der schrijvers zal eerlang verschijnen.

Turcken de Roose soo veel achten, dat sy nimmermeer toe en laten dat de bladeren daarvan op de aerde blijven ligghen. Want ghelijckerwijs de Poëten versiert hadden, dat de Roosen van het bloedt van Venus ghesproten waeren, soo ghelooven de Turcken, dat de Roosen van het sweet van Mahomet ghekomen zijn.'

En hoe verhaalt Friedrich Rückert den oorsprong der Roos?

'Opdeweide, aan een en Rozentwijg knaagde een lammeken. Het deed het maar uit eigen lust en niet om den twijg smart te doen. De Rozendoorn trok een vlokje wol van des lammekens vlies: het werd daarvan niet naakt! En vast hield de doorn het vlokje tusschen scherpe vingeren. Toen kwam de nachtegaal en wilde zijn nest bouwen; hij sprak: "Open uwe hand en geef mij dat vlokje wol, en, als mijn nest gemaakt is, zing ik klaar en schoon, u ten dank." De doorn gaf, de vogel nam en bouwde, en, als hij nu zijn heerlijk lied gezongen had, toen schoot van vreugde de roode Roos op den doornigen twijg.'

Friedr. Storck echter zingt:

De bloemekens staan zoo stil te bloeien,
Zacht te geuren in 't groene veld.
't Schoone meisje is henengetrippeld,
Door liefde omvangen,
Naar het rijke bloemenplein.
De bloemekens, wit en bont,
Bloeien om prijs in de lente,
Des meisjes wangen bloeien door liefde.

Lentewonne had reeds ontsloten
Hares zegens gulden deur,
Uit den wonderhoorn gegoten
Duizend knoppen,
Duizend bloemen lief van kleur.
Doch des Roosjes pracht,
Ach, in kouden nacht,
Is verwelkt, gestorven!

't Meisje wil de bloemekens wachten,
Bloemekens bont in 't groene mos:
Ze is nochtans, in den reinen gaarde,
De schoonste bloeme

Van alle, ontstaan in der Meien schoot
Zoete kronengeur
Brengt in oog en hart
Zachten slaap voor de lievende.

Als der sterren gulden scharen
Denkend draaien met stillen gloed:
Nog op 't mossige, groene leger
- Sluimerbedde -
Rust de schoone maagd en droomt.
Lentebloemenpracht
Waait door stillen nacht
Zoeten wierook rond de slapende.

En op eenmaal rondom stijgen
Wezens uit elk bloemeken zacht.
Met geheimnisvol zwijgen
Trekken in rijen
Bloemengeesten glansend, licht
Godin Flora wenkt
Den prachtigen geurigen stoet
Van op haar troon van palmentwijgen.

En tot het sluimerend meisje
Leidt zij de geestenschaar;
Uit met goud doorweven schilde
Vlecht de wondermilde
Knoppen om der jonkvrouw haar.
‘Meisje, sluimere goed
Onder bloemenhoed'.’
Suizelend zweeft het over de velden.

En wel duizendmaal hergallemt
Tooverklank door 't stille ruim.
't Meisje springt nu recht en roept het,
Omringd door geuren:
‘O gij, wonderbare droom!’
En zóo, liefderijk,
Is zij vroolijk snel
Tot den liefste henengehuppeld.

Doch toen zij hief - o wonder! -
Den voet van 't groene mos,
Hieven duizend geurige Rozen,
Als gloed zoo vurig,

Naar boven hunne kopjes snel.
Daar, waar gras en mos
Dekten den naakten grond,
Groeien en bloeien nu roode Roosjes.

Vol van 't wonder, dat heur harte
Ondervond, ijlt zij voort
Om hem te openbaren
Wat haar reine
Oogjes zagen aan 't heilig oord. -
Later met schooneren glans
Bloeit der knoppen krans
Aan 't outer tusschen blonde haren.

***

Spelen de Rozen geene groote rol in het leven? De jongeling draagt ze in 't knoopsgat; de maagd op de zwellende borst. Ruikers zonder Rozen bestaan niet, ruiken niet. Zegt men niet, dat de kinderen zoo zacht slapen als Rozen? Zijn de wegen der gelukkigen niet met Rozen bezaaid? Kent men geluk zonder verdriet, Rozen zonder doornen? En de lieve meisjes op den buiten, noemt men ze niet allen Roosjes? Blozen ze niet, bloeien ze niet, geuren ze niet, en helaas! sterven ze niet als Roosjes?

***

Hebben de menschen de Roze lief, dauwdrop en zonnestraal beminnen ze niet minder. Hoffmann von Fallersleben maakt het ons bekend:

Op der Roze harte rust het
Dropken dauw zoo stil en kust het.
Zonnestraal sluipt als een dief:
‘Roze rood, ge zijt mijn lief!’
En terwijl hij kussen werft,
Blikt het dropken treurig en sterft.

* * *

En de wind dan?... Doch deze liefde is voor de bloeme gevaarlijker:

De Purperroze.

Gister nog welk jokken en koozen
Tusschen Avondwind en Purperroze!

Heden is de Morgenwind gekomen,
Heeft ze stormend in de armen genomen.

Bevend van wonne en met gloeiende wangen,
Heeft de Roze kus op kus ontvangen.

En als draaiend hare bladeren vlogen,
Is de Morgenwind snel henengetogen.

Ach! komt de Avondwind nu weder koozen,
Hij vindt ontbladerd zijne Purperroze.

(Naar E. Barthel.)

* * *

Al de rozen zijn geurig en kleurig - en toch is hun lot verschillig! Hoe lief zingt Max. Waldau:

Twee verwelkte Rozen droomen,
In 't zand, voor de laatste maal:
Hij vonkelt op hunne krone,
Der avondzonne straal.

‘Ik heb aan den zwellenden boezem
Der zalige bruid gerust,
Als zong haar vurig harte
Het lied der hoogste lust.’

‘Hij legde bij 't kaarsengeschemer
Mij op haren bleeken mond;
Ze lag in de zwarte kiste,
Daarna in den zwarten grond’

Twee verwelkte Rozen droomen,
In 't zand, voor de laatste maal:
Verzwonden op hare krone
Is zacht de laatste straal.

**

Geene Rozen zonder doornen! 't Is waar: smert komt na lust. En mag men daarom de Rozen niet plukken, den lust niet smaken? Aug. Mahlmann antwoordt;

Vraag en Antwoord.

‘Waar wast de Roze van doornen rein?’ -
Mijn kind, ik weet het niet;
Dat kan geene Roze der aarde zijn,
Die niet verwondt en steekt. -

‘Ik hebbe de Rozen zoo lief, zoo lief,
Doch hoede mij voor de smart;
Ook sta en blijf ik immer ver,
En verlangen foltert mijn hart.’ -

Niet zoo, mijn kind! grijpe moedig toe
In die doornen scherp en ruw!
Verachte de kleine, kleine pijn:
De Roze, de Roze wordt uw!

**

Rozen in den herfst - zeldzaam doch roerend! Liefde in den herfst van het leven - zeldzaam doch roerend! We geven het woord aan Fr. Alfred Muth:

Als laat nog ergens een Roze bloeit,
O laat ze bloeien!
Als laat nog ergens een ziele gloeit,
O laat ze gloeien!

Welk eerlijk wonder, als in nevelgrauw
Nog bloemen staan;
Hoe heerlijk is 't met vlammengloed
Naar 't graf te gaan!

Zoo kaal de wei, zoo ruw der winden schok -
De bloeme bloeit!
Zoo droef het zijn, zoo wrang der menschen hoon -
De ziele gloeit!

Beurt eene late Roze uwen moed.
O denk daarbij:
Hoe heimlijk roerend ook een late gloed
Der ziele zij!

***

In de hagen vindt men dikwijls de Hondsroos of Egelantier. Al heeft ze maar vijf kroonblaadjes, toch is ze lief en heeft ze menigmaal zangen aan de dichterlier ontlokt. Paul Jul. Immergrün (J.H. Meyer) zingt gansch hertlijk:

Gij blikt met den vlammenooge
Uit de doornenhage mij aan,
Langs waar, o gloeiende Roze,
Voert mijne doornige baan.

Uwe zustren in pronkenden gaarde,
Zij geuren voor rijkdom en glans;
Gij zijt geroepen te bloeien
In des armen doornenkrans.

Ik ben een arme verlatene,
Voorwien noch roem noch rijkdom bloeit:
Ook breng ik u mijn harte,
Dat van reine liefde gloeit.

Gezegend zij mij de plaatse,
Waar ik u eenzaam vond!
Ik breek u, wilde Roze,
Al zij het met bloedende hand.

Ge moogt bloeien op mijn harte,
Op mijn harte vergaan!
Wij zullen op doornige wegen
Elkander het best verstaan.

De gebrokene kruik.
- Eene vertelling voor kinderen -

Wel kind toch, wat ziet ge mij met wijd opene oogen aan! Gij zegt voorzeker bij u zelven: wat leelijke, oude pot voor zulken schoonen, jeugdigen rozelaar. En misschien komt wel bij u de vraag op, hoe ik hier op dit venster gekomen ben, en wat ik vroeger was. Ik wil uwe nieuwsgierigheid bevredigen en u de geschiedenis van mijn leven in korte woorden mededeelen.

Eens was ik jong en frisch gelijk gij. Hoevele jaren dit reeds geleden is, weet ik niet juist te zeggen; want de dag mijner geboorte werd niet, zooals de uwe, in een groot register opgeschreven, om voor het nageslacht bewaard te blijven. Wie bekreunt zich immers om eene aarden kruik? Toch herinner ik mij nog, alsof het eerst gisteren gebeurde, hoe ik op zekeren dag uit het werkhuis van den pottenbakker voorzichtig werd weggedragen, en op eene plank voor het winkelraam werd geplaatst. Het was een mooie, heldere dag. Oh, ik vergeet het nimmer, hoe fier ik voor het venster van mijnen meester stond te blinken en te prijken; al de voorbijgangers zagen mij met begeerlijke oogen aan en zelfs de zon kwam zich in mijn glanzend kleed spiegelen.

Die voor mij gelukkige tijd duurde echter niet lang. Al spoedig kwam men mij herinneren, dat ik voor een ander doel dan te pralen op de wereld gekomen was, en dat ik, evenals de kinderen der menschen, eene bestemming te vervullen had, waaraan ik mij niet kon onttrekken.

Op zekeren dag dus, het was een Vrijdag meen ik, kwam een mensch van den buiten den winkel van mijnen baas binnen en vroeg om mij te koopen. Ik merkte wel dat mijn meester niets beters wenschte dan van mij ontslagen te zijn. Het duurde echter vrij lang eer het tot eene overeenkomst kwam; een oogenblik zelfs vleide ik mij met de hoop, dat de onderhandeling mislukken zou; maar eindelijk werd de koop toegeslagen en welhaast voelde ik mijn tenger oor onder de ruige vingeren van den landman bijkans te pletten duwen.

Een lange zucht ontsnapte mij toen ik met mijnen nieuwen meester de deur uit en de straat in trad. Wat zou er van mij geworden? Dadelijk echter schikte ik mij in mijn lot, en zonder morren liet ik mij verder medenemen. Ik begreep dat er toch niets aan te doen was en dat ik mij maar onderwerpen moest.

Een nieuw leven was voor mij begonnen. Straat in straat uit werd ik gedragen, nu eens geslingerd tegen de beenen van eenen voorbijganger, dan weder gestooten tegen den muur van het een of ander huis, dat wij voorbijtrokken. Het was voorzeker geen plezierig tochtje. Eindelijk bleven wij voor eenen grooten winkel stil. Toen mijn meester de deur openduwde, kwamen allerhande onaangename geuren ons tegen; flesschen met allerlei dranken gevuld stonden op de toonbank; glaasjes bevonden zich hier en daar op de tafels, waaraan menschen gezeten waren, die smoorden als Turken. Een verward geraas, dat uit heesche kelen opsteeg, en slechts nu en dan door lachen of spotten werd afgebroken, vervulde de tamelijk groote zaal. Hoe de drinkers het daarbinnen konden uithouden, kon ik maar niet begrijpen: het was er eene lucht om in te verstikken, een gewauwel om duizelig te worden.

Mijn meester, die hier geen onbekende was, naar het mij scheen, werd er als een welkome gast de handen gedrukt. Hij plaatste mij op den toog en beval den baas der herberg mij vol te doen. U vertellen wat ik daarbij gevoelde, dat kan ik niet: het was alsof men mij van binnen in vuur en vlam zette. Ware ik van geen kloek gestel geweest, ik geloof, dat ik er zou onder bezweken zijn. Zoo eenen drank moet stellig door de hel gebrouwen worden, dacht ik bij mij zelven.

Ik had echter niet veel tijd om lange bespiegelingen te maken; opeens werd ik ruw bij het oorgegrepen, en ik verliet deze plaats met mijnen meester, blij genoeg dat ik in de opene lucht eenige verfrissching mocht genieten.

Nu gingen wij lang en verre, de breede straten der stad door. Het scheen mij toe, dat mijn meester niet meer zoo gemakkelijk voortstapte en mij geweldig links en rechts stiet. Eindelijk kwamen wij in het open veld. De zon hing in vollen

luister aan den hemel en hare stralen maakten het nog al warm. Wij volgden eene breede baan, waar geene boomen, geene huizen te bespeuren waren. Herhaaldelijk bleven wij stil, en dan bracht mijn meester mij telkens aan zijnen mond, en deed eenen goeden teug aan het helsche nat, dat ik inhield. Zulks maakte hem echter niet kloeker, want zijn gang werd meer en meer moeilijk en elk oogenblik vreesde ik, dat hij mij op den grond zou laten vallen.

Intusschen zongen de vogelen hunne liefste liederen of stegen opwaarts uit het golvend koren; de koeien en de schapen graasden het malsch gras der weiden; alles was vroolijk en levenslustig, geheel de schepping verheugde zich over het genot van dien schoonen dag. Alleen mijn meester zwijmelde dronken en bij zichzelven mompelend langs de baan en morde tegen de schepping, welke de redelooze dieren door blijde kreten huldigden.

Middelerwijl werd mijn toestand hachelijker. Bij elken stap dreigde mijn meester te struikelen en neder te vallen. Wat zou er van mij geworden? Nog enkele schreden strompelde de dronken man, die mij droeg, vooruit op den weg; dan, zijn voet stiet tegen eenen vooruitstekenden kasseisteen, en daar vloog hij als eene levenlooze massa met zijn gezicht op den harden grond, terwijl ik, gelukkiger dan hij, op de aarde nevens de baan ongedeerd terecht kwam.

Is dat nu wel een mensch, dacht ik bij mij zelven?....

Hoelang wij daar beiden, hulpeloos en verlaten, bleven liggen, was mij steeds een raadsel.

Twee landlieden, die van hunnen veldarbeid terugkeerden, namen mijnen bewusteloozen en bebloeden meester op hunne schouders en droegen hem naar zijne woning. Ook ik werd niet vergeten.

Na weinigen tijd bereikten wij een klein huis; 't zag er zeer vervallen en armoedig uit. Binnen, in de eenige benedenplaats bemerkte ik eene hooge, ouderwetsche kast, eene lange tafel en twee stoelen. Eene oude vrouw kwam toegeloopen, en bij het zien van mijnen meester sloeg zij de handen in elkander en kermde om een steenen hart te breken.

De ongelukkige man werd op de tafel uitgestrekt; de vrouw waschte het bloed van zijn geschonden aangezicht, wreef zijn voorhoofd met azijn en stelde alles in het werk, om hem tot het bewustzijn terug te roepen. Het duurde vrij lang vooraleer er beweging kwam in het schijnbaar doode lichaam. Eindelijk werden de pogingen der vrouw en der beide landlieden met goeden uitslag bekroond, en zachtjes werd de dronkaard naar boven gedragen.

Wat er verder gebeurde, weet ik niet, want men had mij in den hoek der kamer boven op de kast geplaatst, als wilde men mij aan de blikken van mijnen meester onttrekken.

Dagen verliepen, alvorens ik den bewoner van het huis weder de kamer zag binnentreden. Daar stond ik nu gansch alleen, verlaten van al de kruiken der wereld en zuchtende over mijn ongelukkig lot. Maar ik was toch de eenige beklagenswaardige niet: de vrouw des huizes moest een nog rampzaliger leven hebben dan ik, want alle dagen hoorde ik haar nu mijnen meester verwijtingen doen, terwijl zij hem de eenige schuld noemde van hare ellende. Zij herdacht haar vroeger leven en de gelukkige dagen, welke zij eenmaal gesleten had, vóór mijn meester de slaaf van den helschen genever was geworden. Ik hoorde haar hem zeggen, hoe hij zijn werk verwaarloosde en zijn geld verkwistte, zoodanig dat de armoede vóór de deur stond. Hij antwoordde niet; het was alsof zijne geestvermogens verzwakt waren, sedert hij zoo wreed met mij gevallen was.

Langzamerhand kon hij zich weder buiten begeven. In den beginne ging alles wel; maar mettertijd kwam de drift tot den drank weder in hem op, en meer dan eens zag ik hem waggelend de kamer binnentreden, en hoorde ik hem niets dan afgebroken woorden stotteren.

Op zekeren avond kwam hij niet naar huis. Des anderendaags vond men hem met gekloven schedel op de straat liggen.

Een paar weken na dit treurig voorval was de weduwe van den dronkaard verplicht het huisje te verlaten. Als bij toeval werd ik op de kast ontdekt en voor eenige centen ver-

kocht aan eenen kleinen winkelier van het dorp, die mij nog denzelfden dag met olie vulde.

Mijn nieuw verblijf was de winkel, welke door een glazen raam van de keuken afgescheiden was. Ongetwijfeld uit vrees dat de kinderen mij mochten omstooten, had de kruidenier mij op het hoogste schab, juist vóór de glazen afsluiting geplaatst, zoodanig dat ik met alle gemak van de wereld in de tweede plaats kon zien, en alles hooren wat er verteld werd. Dit was nu een aardig huishouden, dat ik daar des avonds bijeen zag! Vader, moeder, vier kinderen en eene oude vrouw. Met deze laatste had ik dikwijls diep medelijden; het was eene arme sukkel, die, het is waar, meer tot last dan tot hulp diende, maar wier gekromde rug genoegzaam bewees, dat zij voorheen veel gewerkt had; hare krachten had zij allengskens door den lastigen arbeid van vroeger dagen verloren. Welnu, die vrouw werd door haren zoon, den winkelier, volstrekt niet goed behandeld: het kwam mij voor dat zij meer dan eens door hem ruw en barsch werd toegesproken, en meermaals bemerkte ik dat zij in stilte de tranen afdroogde, die haar ongelukkig lot haar deed weenen. Ik kon maar niet begrijpen hoe een zoon zich op dergelijke wijze tegenover zijne moeder gedragen durfde, en ik zegde dikwijls bij mij zelven: zulk gedrag kan geen geluk bijbrengen. Dat was dan ook hier het geval. Wel verre dat de kinderen hunne ouders onderdanig waren, schenen zij integendeel het voorbeeld van hunnen vader te willen volgen; kinderlijke liefde was hun volkomen onbekend. Waar ook zouden zij die verkregen hebben?

Dag in dag uit heerschte oneenigheid tusschen de oudere en de jongere leden van dit huisgezin; de welvaart, welke slechts de volgelinge van eendracht en liefde is, trok dan ook deze woning voorbij, om elders binnen te gaan. Kalanten kwamen zelden in den winkel, het werk was schaarsch, en 't was gemakkelijk te zien, dat het geluk weinig of nooit op deze woning nederdaalde.

Zulke levenswijze kon dan ook geene welvaart meebrengen.

Op zekeren avond hoorde ik de winkelier tot zijne vrouw

zeggen, dat hij in de naburige stad een huis gehuurd had. ‘daar is meer rijkdom’ voegde hij erbij, ‘daar zal het ons gemakkelijker vallen het dagelijksch brood te verdienen.’

Een paar dagen later werd ik dan ook met al de andere potten, pannen en doozen uit den winkel op eenen grooten wagen gestapeld, en wij vertrokken naar de stad, naar mijne geboorteplaats.

De oude moeder ging niet mede; die last was voor den zoon te zwaar, zegde hij, en de ongelukkige werd bij liefdadige menschen van het dorp besteed.

Ik was wel eenigszins blijde naar mijne geboortestad te mogen terugkeeren; men ziet immers gaarne het oord weder, waar men zijne jeugd heeft doorgebracht; men bevindt zich gaarne opnieuw bij kennissen en vrienden, die men eens verlaten moest!

Gelukkiger was ik echter niet, integendeel, want nu trof mij het grootste onheil, dat eene kruik overkomen kan; zooals ge straks wel hooren zult.

De nieuwe winkel was grooter en schooner dan de eerste; maar de bewoners bleven dezelfde, en tweedracht en gekijf troffen meer dan ooit mijn oor. Vrede en voorspoed gingen zooals op het dorp de deur voorbij, en herhaaldelijk hoorde ik de vrouw den man het verwijt toerichten, dat hij van alles de schuld was, hij die zijne moeder met zooveel liefdeloosheid en ondankbaarheid bejegend had. Ook waren de kinderen op verre na geene bron van zaligheid voor hunne ouders; zij twistten met elkander, verteerden veel geld, en waren daarenboven lui en ordeloos.

Het duurde dan ook niet lang of de nieuwe winkel was opgevouwen. Op zekeren Dinsdag morgen werd alles openbaar te koop gesteld: de waren, de kisten en kassen, de potten en schabben, alles werd verkocht. Ook ik kreeg mijne beurt; en hoe het kwam, weet ik niet goed, maar de man die mij naar buiten vóór de deur bracht liet mij op de harde steenen vallen. Daar lag ik nu ten halve doorgebroken voor de voeten der koopers, die weinig medelijden schenen te bezitten, want zij lachten met mijn ongeluk dat het schaterde. Daarbij gaf de

eene en de andere mij nog eenen stoot met den voet, totdat ik ten laatste door den bewerker van mijn ongeluk opgeraapt en achter eenen hoek van 't huis geworpen werd.

Daar lag ik nu te zuchten en te treuren, wel wetende, dat ik voortaan tot niets meer dienen kon.

> Maar de kruik wikt
> En de mensch beschikt.

Toen het middag geslagen was op de naburige kerkklok werd ik, zooals ge mij nu ziet, door eenen werkman met blauwen kiel opgenomen, die mij naar zijn huis mededroeg. Ik zeg echter *huis* bij maniere van spreken, want mijn nieuwe eigenaar woonde op de tweede verdieping van eene groote woning, waarin verscheidene huishoudens verblijf hielden.

Wij traden eene groote kamer binnen. Drie kinderen kwamen den werkman tegengeloopen, grepen hem bij de handen en stuurden hem met hunne lieve stemmekens de schoonste namen toe. Ik zag wel dat zij vroolijk waren, omdat hun beminde vader weder te huis kwam. Dadelijk werd ik door de drie kleinen uit vaders handen genomen en triomfantelijk door de kamer gedragen; en ofschoon ik er waarlijk deugd van had met zooveel blijken van vriendschap behandeld te worden, toch bleef ik over die gulle ontvangst gansch verbluft.

‘Zie vrouw’, hoorde ik den man tot zijn vrouwtje zeggen, ‘die gebrokene kruik heb ik op de straat gevonden en opgeraapt; wij zullen er den rozelaar in zetten, waarmede ge mij verleden jaar bestoken hebt: het potje, waarin hij nu staat, wordt te klein; vindt ge dat geen gelukkige vond? 't Is immers nog zooveel gespaard!’

Als nu het mager middagmaal afgeloopen was, werd ik uit den hoek gehaald en in het midden der tafel geplaatst. De rozelaar kwam insgelijks te voorschijn, en onder het blij gejuich der kinderen werd de kleine struik voorzichtig uit den pot gedaan en in mij overgeplant. Daarna werd ik met frisch en helder water besproeid en op eene lage kast geplaatst, juist voor een klein Lieve Vrouwenbeeld, het eenige versiersel der groote kamer

Verscheidene maanden was ik daar de zwijgende getuige van rein geluk en oprechte kinderliefde. Overvloed was er niet, maar het weinige, dat daar binnenkwam, werd door tevredenheid smakelijk gemaakt. Door veel werken en zuinig leven gelukte men erin weldra de hooggelegen kamer te kunnen verlaten, en dit klein en net huisje te komen bewonen.

Hier ben ik zoo gelukkig als 't maar zijn kan, en wanneer ik mij al het voorgaande herinner, dan denk ik bij mij zelven ‘dat men nooit over zijn lot wanhopen moet.’

Nu kent gij, lief kind, de geschiedenis van mijn bestaan: trek uw voordeel uit hetgeen ik u verteld heb, en leer daaruit dat men altijd dienst kan bewijzen, hoe jong of hoe oud, hoe schoon of hoe leelijk men ook zij.

1880.

JAN BOUCHERY.

Bladvulling.

Conducteurs-vervalsching.

Eene aardige anecdote wordt verhaald van eenen Engelschen Lord, die onlangs van de wedrennen terugkwam.

Met denzelfden trein reisden acht ongelukkige wedders, die geen geld genoeg hadden overgehouden voor plaatskaartjes, en door een of ander gelukkig toeval van betaling hoopten vrij te komen.

Eindelijk kwam een hunner aan eene haltplaats op eenen schitterenden inval. Hij trok zijne pet over zijne oogen, knoopte zijne jas tot bovenaan dicht, liep naar het vak van den waggon, waar hij den Lord met zijn gezelschap had zien instappen, en vroeg hun op den gewonen toon van een spoorwegbeambte hunne kaartjes af, die zij hem dan ook zonder erg gaven. Die kaartjes verdeelde hij onder zijne vrienden, en toen de trein te Londen kwam, scheelde het weinig, of de *Lord* met bijhebbend gezelschap zou in hechtenis genomen zijn wegens poging om de spoorwegmaatschappij te bedriegen, want ondanks zijne verzekeringen wilden de spoorwegbeambten niet gelooven, dat iemand vreemds zoo brutaal geweest zou zijn de kaartjes van de reizigers op te halen. Dat was al te ongerijmd. Er zat voor den Lord en zijn gezelschap niets anders op dan nog eens te betalen.

Poëzie.

I.
Philippine van Vlaanderen.

Lyrisch monodrama.

Eene zaal in den Louvre. Einde der XIIIe eeuw. - Aan de eene zijde eene rustbank, waarop Philippine droomend ligt uitgestrekt. Tafel, waarop eene kruik wijn met beker en brood. - Het is morgen. -

Hoe zoet,... hoe lief! - O moeder, laat mijn hoofd voor eeuwig - zòò - op 't hert u rusten, moeder... voor eeuwig - eeuwig.. Is het hier de hemel? - Het is me hier zoo wél,... zoo zalig - zoet.. O zie! Hoe glanst de blauwe lucht... Hoe geurt hij van der bloemen balsem... Hoor! hoe zingt om ons der englen vleugelengeruisch... Zie - de englen brengen vader in onze armen! O vader!... Weg - Johanna van Navarre! Die beker - weg! Neen - neen, ik wil niet drinken! O! 'k smeek u... 'k heb u niets gedaan? Weg! Weg! -

Ontwaakt op eens; ziet verwonderd rond zich, en wrijft langzaam hare hand over het voorhoofd.

Die droom, - alweer die droom... O slapelooze nachten, wat laat ge mij vergeefs naar uwe ruste smachten? O slaap! O rust! een stond, een enklen stond vergeten!... Koortsig woel ik op mijn spond' en smeek naar u - vergeefs... En nauw bij 't morgenbreken valt sluimring op mijne oogen neer, daar stijgt ge weer, meedogenlooze droomenstoet, nu aaklig wreed, dan streelend zoet, Om mij in 't krimpend hart uw giftigen dolk te steken! Mijn hart is afgebeuld... O, had ik mogen sterven daareven, moeder, op uw borst! Zes lange jaren reeds hier liefde, leven derven... En toch -

Opspringend. Met fierheid.

mijn bruigom is een vorst! Mijn Edward! gij zijt man... ge komt uw bruid niet wreken?... Ik heb u toch zoo teer bemind! Was dat mijn misdaad?

Na eene poze, neerslachtig.

Neen! Wie kan mijn boeien breken? Ach! Graaf van Vlaanderen, 'k ben uw kind! O Vlaanderen! duurbaar land! miskend, verguisd, verraden, u moorden zal de bastaardij! De vreemde zoekt zich in uw heldenbloed te baden, en - God! uw blinde beul, hij is - mijn arme vader, hij!

De hand op de borst.

Het brandt me hier... 'k Verstik in deze lucht...

Nadert tot de tafel. Vat aarzelend de wijnkruik.

Mijn droom... Die beker?... Neen, het kan niet wezen! En toch - mij beeft de hand...

Bitter grimlachend.

Waarom ben ik beducht? Wat zou ik voor een ijdel nachtspook vreezen?

Zich inschenkend.

Zij is vorstin en vrouw, die mij die laving biedt: een vrouw kan wreed zijn, ja, - maar laf, dat is zij niet!

Drinkt met lange teugen; zet eindelijk den beker neer en staart mijmerend naar buiten.

Wat is die zonne schoon!... Hoe prachtig! O God, wat is uwe aarde zoet! Hoe zwemt de schepping levenskrachtig, O licht, in uwen liefdevloed! O licht! O liefde! Vrijheid! Leven! hoe voel ik u in 't hert hier beven, Mijn hert dat in zijn kluisters bloedt!

Gaat tot het venster en opent het.

En hoort! Hoe stijgt in bont gewemel - uit woud en veld en stroom en dal -

een jublend levenslied ten hemel, als wierook op van 't blij heelal! Gegroet! gegroet van uit de verte, gij leven, met mijn stervend herte, Dat nooit meer u genieten zal! Daar komen zij mij ook hun groete brengen, mijne arme zwaluwen, mijne eenige vrienden... Wacht, lieven!

Loopt tot de tafel, neemt brood, dat zij verbrokkelt en uit de venster werpt.

Ziet, hier is uw morgenmaal - en zingt me uit dank uw lied van hoop en troost... Gevlerkte liefdeboôn der luchten, waarhenen voert uw dartle vaart? Verstaat gij niet mijn hertezuchten? O, neemt die mede... Vlaandrenwaart!

Schielijke onderbreking.

Het draait en schemelt alles... Koude zweet... Mijn harte stolt - mij krimpt de borst - de keel... Mijn hoofd, o God! Ik stik van dorst... Lucht! Lucht!

IJlt wankelend naar alle deuren en vensters, die zij openrukt.

Een wolke duizelt vóór mijne oogen... Is 't de vale vlerk der Dood?... O God! mijn droom!

Houdt zich vast aan eenen stoel; ziet naar buiten, de oogen half geloken.

Wat is de zonne schoon... Hoe prachtig! O God! wat is het leven zoet! Is 't waarheid dat ik sterven moet?

Valt in bezwijming. Johanna van Navarre verschijnt - ongezien van Philippine - aan de middendeur.

Ha! daar is ze, - daar is ze, de Dood! Vaal als lood, wentelt uit 't zuiden een stormige wolke, zwaar van bloedige bliksems, rollende voort - voort ten huivrenden Noord!...

Springt op. In den toon der hevigste vervoering.

Hoort! Hoe brullen en brieschen de bruischende baren der ziedende zee! Zwoegende zwellen en zwalpen ze, kermend van woede en wee! Steigerend slingren ze omhooge met huilend gezucht ter bloedige, knettrende wolk in de lucht! Warrelend worstelen wolken en water... Vlammende bliksems en lillende schuim wervelen wild, met schreiend geschater krijschend en jankend, in 't sidderend ruim... Hoezee! daar wijkt de weenende wolke! Ze zwijmt, ze vlucht in de blauwende lucht! De zon der zege priemt er door en giet op de juichende waterkolken de stroomen van haar heldengloor! O reuzenzee van Vlaandrens burgerije, gegroet! gegroet! Verdreven hebt gij door uw heldenmoed de snoode dwinglandije van 't Fransch gebroed!

Valt afgemat ten gronde. Na eene poze:

Wie is zij daar, die maged, met dien lach der zege in 't glanzend oog? verheven op een troon van gulden wolken en omstraald door 't rozig licht des dageraads?... O zie! heur hand omvat den nog bebloeden standaard - de zwarte Leeuw op gouden veld... O zie! O hoor! hoe duizende armen, duizend stemmen haar juichend groeten! - Ha! ben *ik* dat, moeder? Ja, ja! O heil! - En *gij* klemt me in uwe armen... Hoe zoet,... hoe lief! - O moeder, laat mijn hoofd voor eeuwig - zóó - op 't hert u rusten, moeder,... voor eeuwig...

Recht zich half op, stuiptrekkend.

Vlaanderen den Leeuw!

JOHANNA VAN NAVARRE Springt op haar toe, knielt nevens haar, betast haar het hert en fluistert met eenen grijnslach:

Ha! dood....
1 Maart 1879.

D[r]. EUGEEN VAN OYE.

II.
Gent's ontwaking.[1]

Volkscantate.

Verhef uw feestgeluid, uw juichende tonen,
Roelant! aloude, trouwe tolk!
Vreugde bezielt het Gentsche volk,
't Geluk bestraalt zijne dochters en zonen
Laat galmen uwe stem
Met voller klem.
Met al den fieren zin
Uit vroeger glorietijden!
't Is heên het lange lijden:
De kluisters vielen neêr,
En 't schoone Gent wordt weêr
De aanbeden koningin
Van Vlaandren!....

O Gent, o dierbaar Gent,
Gij hebt zooveel geleden;
Maar toch hebt gij in 't end,
Uw zegepraal gestreden.

Uw' oude nering lag ten grond,
U dreigden droeve dagen;
Maar 't hoofd bleef kloek, gezond,
Gij zoudt het spook verjagen!
Het Gentsche volk heeft moed,
Dit toonden zijne vadren.
En Artevelde's bloed
Dat vloeit nog in zijne adren.
't Gaf nood!... Het zag naar zee;
Daar lag de reddingshaven,
Daar glom de schoone rêe,
De hoop, de droom dier braven:
Daar zou een mastenbosch
In 't gulden zonlicht blinken,
Daar zouden gul en los
Der bootslui liedren klinken,

(1) Deze cantate werd in muziek gebracht door Florimond van Duyse, en te Gent in tegenwoordigheid des Konings uitgevoerd den 5 September l.l., door het *Willems-genootschap* en verscheidene werkmeisjeskringen, de fanfarenmaatschappij van Binche en het muziek van het 14° linieregiment. Zij werd geschreven en gecomponeerd ter gelegenheid van de inhuldiging van Gent's nieuwe zeevaartinrichtingen.

De schepen komen, gaan
Naar allerlei gewesten,
Met rijke vracht belâan,
En Gent zijn welvaart vesten.
Dan zou de vaderstad,
In luister opgerezen,
Bij bloem- en scholenschat,
Driemaal vorstinne wezen!...
Hoezee!
Het was geen ijdle droom.
Hoezee!
Aan Gent de wijde stroom.
De nering, de handel,
De vrije wandel!
Hoezee!
De toekomst lacht, de zege gloort,
Hoezee!
Nu werken wij vol iever voort
In rust en vrêe!
Ons goede recht werd niet gesmoord,
Hoezee!
Daar kiemt aan Lei- en Schelde boord
De schoone rèe.
In Oost en West, in Zuid en Noord,
Hoezee!
Daar wordt welhaast de naam gehoord
Der Gentsche stêe!
En daarom straalt op elks gezicht
De reine vreugdeglans,
En daarom vliegt in't zonnelicht,
Uit hoogen torentrans,
De dank van Gent, bij 't jubelfeest,
De Toekomst te gemoet,
Terwijl de stem van Vlaanderen's Geest,
Begeesterd roept: Gegroet!
‘Gegroet, mijn Gent, mijn vaderstad!
Gij wordt, als vroeger, weer
Van Vlaanderland de rijke schat,
Zijn luister, roem en eer.
Gij ziet de baan, gij kent uw' plicht,
Volbreng uw' grootsche taak;
Rijs op in nieuwer glorielicht,
Ontwaak, mijn Gent, ontwaak!...’

THEOPHIEL COOPMAN.

Boekbeoordeeling.

I.
Onder Vrienden, verhalen en novellen, door J.F. Van Cuyck. Antwerpen, L. dela Montagne, drukker-uitgever, 1881. Prijs: 2 fr.

Dit net gedrukt boekdeel van 183 blz. vangt aan met: *Eene inleidende Fantazij* (4 blz.) of beter een droom, waarin de Schrijver eerst als dichter, dan als toonzetter, verder als beeldhouwer en ten slotte als schilder door den kunstgod wordt opgevoerd. Deze legt hem echter de voorwaarde op het ontwerp voor een tafereel van hem aan te nemen, wil hij een kunstenaar worden. Schrijver weigert en antwoordt: ‘Ik blijve dan middelmatig, doch ik zelf; zonder oorspronkelijkheid is de kunst nietig; heet zij nabootsing en bedrog!’

Uit deze laatste woorden zou men geneigd zijn te besluiten, dat de vijf novellen, die volgen, oorspronkelijk zijn. Naar onze bescheiden meening is zulks niet altijd 't geval.

Het eerste verhaaltje: *Onverwachte Bruiloft* (16 blz.) berust op eene onwaarschijnlijkheid. Het is niet aannemelijk dat een vader, bij den dood zijner vrouw, zijn eenig kind bij vreemde menschen uitbesteedt en op reis gaat; en even onaannemelijk is het, dat diezelfde man, bij zijnen terugkeer, juist in dezelfde buurt komt wonen, waar zijne dochter als aangenomen kind eener weduwe verblijft.

Over het algemeen speelt het toeval eene te overwegende rol in Van Cuyck's novellen. Wij nemen aan dat een beetje onwaarschijnlijkheid in een verhaal voorkomt; dat schaadt niet aan de waarheid; maar te veel is te veel.

Het meerendeel der personen, welke hier optreden, zijn of overdreven of onmogelijk. De schrijver verliest al te veel de natuur uit het oog; hij laat zich door zijne fantazij mede-

slepen, en stelt ons de wereld voor, zooals zij alleenlijk bij zeer zeldzame uitzonderigen bestaat. Neem b.v. *Gustaaf* uit *Liefde en Roem* (53 blz.) '*Niet tevreden met geniale dichtstukken te vervaardigen, zoekt hij naam als schilder en schrijft hij prachtige muziek.*' Vergeet niet dat die jongeling hoogstens 25 jaar oud is. Volgenderwijze spreekt hij van de vrouw, 'wie hij zijnen roem voor de voeten gaat leggen': 'Zij hoeft bemiddeld, schoon noch geleerd te wezen, doch zij moet een hart hebben, en ontwikkeld zijn. Fijn en geoefend van smaak, zal zij haar genoegen vinden in al wat kunst is, belezen genoeg om met alle boeken haren geest te kunnen voeden, moet zij *de mijne* (?) helpen volmaken; vrouw in den heiligsten zin des woords, moet onze huiskring haar tempel, haar hemel wezen. Eenigszins ingewijd in de moeilijke wetenschap der opvoeding, moet zij onze kinderen tot degelijke menschen opleiden...'

Wij zouden wel willen, dat alle vrouwen zoo waren, maar..., tot hiertoe behooren dergelijke stellig tot de zeldzaamheden.

In *Pleegvader en Pleegzoon* (19 blz.,) een lief geschreven novelletje. daagt een oom uit Amerika op, die juist sterft als de koopman Van Campen op het punt is te niet tegaan. Eindelijk in de laatste novelle *De twee Nichten* is het doosje met dubbelen bodem een reeds tamelijk gekend redmiddel tot ontknooping.

Wil zulks nu zeggen dat de pennevruchten van J.F. Van Cuyck niet aantrekkelijk zijn? Volstrekt niet, maar wij verkiezen personen, die zich meer natuurlijk bewegen, en die zijn, zooals zij in het werkelijk leven gewoonlijk voorkomen. Wij houden minder van de, volgens ons oordeel, wat te overdrevene vrouwentypen, die de schrijver in zijn boek laat optreden. Doch zulks neemt niet weg, dat de personen, zooals Van Cuyck ze heeft opgevat, en de toestanden, welke hij geschetst heeft, onze aandacht kunnen boeien en onze belangstelling gaande maken.

M. Van Cuyck schrijft gemakkelijk; meer dan een tooneeltje is naar de natuur geschetst. Hij hoede zich echter voor lang-

dradigheid, en were zorgvuldig alles, wat niet met zijn verhaal in rechtstreeksch verband staat.

De novellen laten zich geleidelijk lezen; zoetvloeiendheid en zuiverheid kenmerken de taal van den Schrijver. Wij mogen echter niet nalaten enkele aanmerkingen te maken. Zoo vinden wij op blz. 32; 'Zij BLIJFT koel, naar het ons voorkomt, bij al wat de aandacht der overigen *in het geweer* RIEP.' De aandacht in het geweer roepen schijnt ons nog al gewaagd; daarbij het gebruik van 2 verschillende tijden in denzelfden volzin is spraakkundig onjuist, en M. Van Cuyck doet zulks meermaals. In den volzin: 'ge ziet hem daar te paard, *omstuwd* door zijne talrijke vrienden, 'moet *omstuwd* door *omringd* of *omgeven* vervangen worden. 'De *gehuischen* Van Dewel' voor de huisgenooten (familie) en 'de *gezinningen* der bewoners', 'beider *gezinningen* zijn dezelfde' hebben wij nog nergens ontmoet.

Doch genoeg. Uit het feit, dat wij ons vrij lang met *Onder Vrienden* van M. Van Cuyck hebben bezig gehouden, blijkt, dat het werk dezes schrijvers alleszins der aandacht waardig is. De stof voor een goed novellist is hier ruimschoots voor handen. Minder redeneering, maar meer natuur en werkelijkheid, meer gloed en begeestering wenschen wij den schrijver toe bij zijne verdere pennevruchten.

Gent, Augustus 1881.

FRANS DE GHENT.

II.
Mijmeringen. Gedichten door Gustaaf Rens. - Dendermonde. Aug De Schepper-Philips, 1881.

Dit dichtbundeltje is eene eerste proeve, en als dusdanig zeer te prijzen. Het deed ons genoegen met dit boek kennis te maken, omdat, ondanks de gebreken, (die toch eigen zijn aan elke eerste proeve) wij in den schrijver iemand meenen aan te treffen, die dichter *kan* worden; en dit is veel gezegd. Daarom ook moet onze kritiek zooveel te strenger zijn.

De dichter geneze zich, eens voor al, van dat ziekelijk dweepen met treuren en lijden, waaraan de lezer kop noch staart kan krijgen; de gedichten, tot die rubriek behoorende, zijn stellig de zwakste, blijven totaal onbegrijpelijk en worden soms alles behalve ernstig.

Gelukkiger zijn de stukjes zooals: *Deugd*, *Wijsheid*; *Waarheid*, en andere van hoogere strekking, die de dichter stoutweg aangrijpt, maar waarin hij verre te kort schiet aan diepte en verheffing. Menigmaal verliest hij het spoor zijner gedachten en dwaalt maar voort met het eerste het beste, dat hem voor den geest komt. Meer dan een beeld, dat prachtig aangelegd is, blijft alzoo onvoltooid.

In een woord, de *Mijmeringen* van Gustaaf Rens bevatten, nevens vele goede hoedanigheden, gebreken die door tijd en studie overwonnen kunnen worden, en die, wij zijn er zeker van, de schrijver overwinnen zal, als hij maar wil.

A.D.

III
1830-1880. Onze Dichters, eene halve eeuw Vlaamsche Poëzie, door Th. Coopman en V.A. dela Montagne. (2^{e} uitgave) Roeselare, De Seyn-Verhougstrate, 1881.

Toen wij het groot in-8° boek, waarvan de titel hierboven is aangegeven, ontvingen, was ons eerste woord een uitroep van bewondering. Wij doorbladerden, we lazen hier, we keken daar, en de eerste algemeene indruk, welken *Onze Dichters* op ons maakte, deed ons waarlijk goed aan het hart. Sindsdien namen wij het boek herhaaldelijk ter hand, en, wij moeten het rechtuit bekennen, wij werden in ons eerste gevoelen versterkt: het werk van Coopman en dela Montagne is een prachtig boek.

Als typographische uitvoering is *Onze Dichters* stellig een der beste drukwerken, welke in Zuid-Nederland tot hiertoe verschenen zijn. De druk is onberispelijk, de letter fraai en duidelijk: De Zuttere van Brugge haalt waarlijk eere van zijn werk. Ook De Seyn-Verhougstrate van Roeselare (een

onzer wakkerste uitgevers) die het werk in de wereld zond, verdient allen lof.

En de inhoud? - Wij willen trachten dit lijvig boekdeel van 268 blz., op twee kolommen gedrukt, te ontleden, opdat iedereen oordeelen kunne.

Het werk wordt geopend door eene *Inleiding* van een 12tal bladzijden, waarin een beknopt overzicht geleverd wordt van de dichtkunst hier te lande: kortbondig, maar zaakrijk en opwekkend is dit eerste gedeelte.

Vervolgens doen de verzamelaars, naar tijdsorde, voor onze oogen al de dichters gaan, die sedert 1830 voor ons volk hebben geschreven. Van elken schrijver krijgen we de levensschets, kort maar goed, benevens de namen der werken, door hem in het licht gegeven; en dan - het leste is waarlijk het beste - een of meer gedichten van elken dichter, volgens de plaats, welke hij in de letterkundige wereld heeft bekleed. Op die wijze ontvangen wij hier eene bloemlezing onzer hedendaagsche dichters, eene keus van stukken, die over het algemeen elkeen bevredigen moet, en waarvoor de verzamelaars aanspraak mogen maken op den dank aller Vlamingen.

Zoo komen wij in kennis met 117 dichters van Zuid-Nederland, van wie wij ruim 220 kleine en grootere dichtstukken te genieten krijgen. Dit getal maakt reeds duidelijk, hoeveel moeite en tijd aan deze verzameling is te koste gelegd, terwijl de gehalte ons ten bewijze strekt, dat de halve eeuw Vlaamsche poëzie, die wij beleefd hebben, als een der schoonste tijdperken onzer dichters mag beschouwd worden.

De verzamelaars beginnen hunne inleiding met de woorden: ‘Dit boek is eene hulde gebracht aan de Vlaamsche Poëzie’ en dat is wezenlijk zoo. Gewetensvol en met kennis van zaken hebben Coopman en dela Montagne dezen schoonen dichtbundel bijeengebracht en alzoo diegenen verheerlijkt, welke op Vlaamschen grond in Nederlandsche tonen hebben gezongen voor Moedertaal en Volk, voor Recht en Vrijheid, voor Godsdienst en Vaderland.

Wanneer wij in aandacht nemen wat al moeite en opoffering de verzameling dezer verschillende gedichten van honderd

verschillende schrijvers gekost heeft, dan mogen wij het niet al te euvel opnemen, dat enkele dichters vergeten zijn geworden. Alzoo wordt geen gewag gemaakt van *L.F. David*, met zijnen bundel 'Fabelen,' *Delmotte*, met 'Gedichten', *Andreas De Weerdt,* met 10 bundels 'Volksliederen', *den vriend Frans* (Caris) met 'Volksliedjes', pastoor *Lauwers*, met 'de Nieuwe Adam en Eva', *Julius Wytynck,* met 'Liederen en Gedichten', en misschien nog andere.

Een paar aanmerkingen zullen wij ons veroorloven aangaande de keuze der stukken. Waarom van Conscience het weinig beduidende stuk: *Aan Mev. Wappers*, gekozen, in plaats van eene brok uit *De Dichter en zijn Droombeeld*? Waarom van Jos. Staes, die drij bundels gedichten in de wereld zond, slechts één stuk opgenomen, terwijl van anderen, die nog geen enkel of een of twee werken lieten verschijnen, twee, vier, ja tot zeven stukken worden medegedeeld? Uit Napoleon Destanbergs *Volksliedjes* en uit zijne *Fabelen* mocht wel een tweetal gedichtjes opgenomen worden.

Deze aanmerkingen ontnemen ten anderen niets aan de degelijkheid, de groote waarde van *Onze Dichters.* Ook bevelen wij het boek ten sterkste aan. Ieder beminnaar van Vlaamsche poëzie moet zich deze welverzorgde bloemlezing aanschaffen: het zal eene verdiende belooning voor den uitgever, maar vooral eene verdiende dankbetuiging aan Coopman en dela Montagne zijn.

JAN BOUCHERY.

Brieven uit Zuid-Nederland.

I.
Loenhout, den 12 Juli 1881.

Mijnheer de Hoofdopsteller van *De Vlaamsche Kunstbode.*

Dat men met eenen man als Peter Benoit verre kan gaan, dit mag U het nieuwe muzikale leven betuigen, dat men sinds eenigen tijd in onze Kempen kan waarnemen.

Ongetwijfeld, Heer Hoofdopsteller, kent Gij de schoone vooruitzichten van uwen Antwerpschen meester, alsmede zijn plan om eene algemeene aansluiting te bewerken, van al de muziekmaatschappijen der Provincie Antwerpen, met den *Bond ter bevordering der nationale Toonkunst*, welke in uwe stad gevestigd is. Te dien einde werd er reeds op 26 December 1880 te *Brecht* door hem eene eerste groepafdeeling gesticht, van dewelke deelmaken, de maatschappijen van *Brecht*, *Loenhout, Oost-* en *Westmalle, Wuestwezel* en *S*^{t} *Job in 't Goor*; later, den 2 Februari 1881, gebeurde te *Hoogstraten* de inrichting eener tweede soortgelijke groepafdeeling, welke samengesteld is uit de maatschappijen van *Hoogstraten*, *Heerle, Minderhout* en *Meir.* Andere afdeelingen zullen weldra volgen, dit is zeker, want wanneer men in onze Kempen iets ernstigs wil, dan gaat men er niet aan met lamme handen. De kwestie voor ons, is enkel te weten waartoe eene zaak leiden moet; nu, wat de werkzaamheden van Peter Benoit in het Kempenland aangaan, wij kennen zeer goed hun doel, en wij zullen dan ook al doen wat in ons krank vermogen is om hem daarin behulpzaam te zijn. Want niet alleenlijk geldt het hier de takken van gemeenschap tusschen de verschillige dorpen te vermeerderen, het geldt hier bovenal een edel beschavingsmiddel te maken van eene kunst, die ons hiertoe enkel diende tot uitspanning en vermaak.

Het gevoel stillerhand te verfijnen en vatbaar te maken voor hooger gewaarwordingen, den zin voor de ware kunst te vormen of te verlevendigen in de harten en den smaak te zuiveren, ziedaar wel een doel, waardig van een kunstenaar die zijn volk bemint: het is dat van meester Benoit in onze Kempen. En dat hij daarin zal gelukken, dit is zonder twijfel; is het hij niet, die, begaafd met eenen wil die alle hinderpalen langzamerhand neerstrijkt, door zijn volhardend streven de eerste Vlaamsche Muziekschool tot stand bracht en zoo schoon doet opbloeien? Dit is nochtans een ander reuzenwerk, niet waar?

De uitslag in onze gewesten verkregen, is ook reeds zeer aanmoedigend. Eergister 10 Juli, had, ter gelegenheid der Kermis, te Loenhout een groot verbroederingsfeest plaats der beide reeds gestichte groepafdeelingen, wier samenstellende maatschappijen een prachtig Festival zouden geven.

De voornaamste bewerker van dat feest was de achtbare Heer Houtmans van Loenhout, die met andere ieverige vrienden een der voorstanders is van Benoit's muzikale beweging in onze Kempen, en niets achterwege laat, dat tot den vooruitgang dier schoone zaak bijdragen kan.

Het was Mr Houtmans die de deelnemende maatschappijen verwelkomde in eene hartelijke toespraak. De heer Benoit, die ons eveneens vereerde door zijne tegenwoordigheid, zegde hun insgelijks een diepgevoeld woord van aanmoediging, waarna al de maatschappijen beurtelings in stoet voorbijtrokken onder het uitvoeren van een muziekstuk

Na den stoet richtte de Heer Warmoes, de geachte Hoofdonderwijzer van Loenhout, als volgt het woord tot de aanwezigen:

‘Mijne Heeren!

Vertegenwoordigers onzer medefeestende maatschappijen! Namens *De Heidegalm*, inrichtende maatschappij van dit Festival, heb ik de eer U vuriglijk te danken en te verwelkomen.

Ik dank U voor de genegene bereidwilligheid, waarmede Gij onzen oproep beantwoord hebt, ten einde met ons, door een openbaar muziekfeest, den 50e verjaardag van België's Onafhankelijkheid te vieren. - En, dank aan Uwe machtige medewerking, zal dit feest ten volle gelukken, tot innige vreugde van alle burgers die Kunst, Vrijheid, Vorst en Vaderland liefhebben, en tot spijt van onze tegenwerkers, welke niet schijnen te weten dat de heerlijke muziekkunst een der krachtigste middelen is om 't volk op te beuren, te beschaven en te ontslaven.

Een bijzonderen dank moet ik toesturen aan de vrijheids- en volkslievende maatschappij “*De ware Vrienden*”, aan die machtige fanfare, van verre uit de stad Antwerpen tot ons gekomen.

Maar onze diepste erkentelijkheid en eerbiedigste hulde zij hem, die zich gewaardigd heeft ons nederig dorpsfeest onder zijne bescherming en zijne Eere-voorzitterschap te nemen, aan den beroemden schepper der Nationale Vlaamsche Muziek, over wien wij, Belgen, zoo fier zijn, en dien het Kunst-Europa bij name noemt: Peter Benoit!

Mijne Heeren, naar hetgeen ik u zegde, begrijpt en gevoelt gij, dat niet alleen *De Heidegalm*, maar met haar gansch onze weldenkende bevolking U uit het hart toejuicht: Welkom op het feest! Welkom in Loenhout!..... Dat de veredelende muziekkunst zich onder het volk meer en meer ontwikkele! Dat onze Kempische maatschappijen, vereenigd in een broederlijken band groeien en bloeien!

Dit is onze vurige wensch!’

.....Zeker hoef ik U niet te zeggen, dat al de deelnemende maatschappijen hunne Festival-stukken met veel talent uitvoerden; alle wedieverden om 't meest, ten einde de goedkeuring te verdienen van den grooten Kunstenaar, dien wij het geluk hadden in ons midden te bezitten, en die dan ook zeer voldaan scheen. Voor ons was dit Festival een der schoonste welke wij reeds bijwoonden; en dikwijls nog, toen wij in den avond het dorp Loenhout rondwandelden, hoorden wij rond ons de opmerking maken, die ik zelf reeds had gemaakt; welk eene schoone verandering er alreeds in onze maatschappijen is gekomen, sedert zij allen nu samenwerken tot één algemeen doel.

Aanvaard, Mijnheer, enz.

KAREL V.

II.
Hulde aan Peter Benoit in zijne geboortestad Harelbeke.

Verscheidene brieven zijn der redactie van den *Kunstbode* toegekomen, aangaande het feest, dat onzen Vlaamschen meester, Peter Benoit, onlangs aangeboden werd door zijne geboortestad, Harelbeke, ter gelegenheid zijner verheffing tot *Commandeur der Leopoldsorde.* Aan al onze geachte briefwisselaars onzen hartelijken dank; doch zij duiden het ons niet ten kwade, dat wij niet allen eene plaats kunnen geven in ons tijdschrift, en de voorkeur hebben gemeend te moeten laten aan onderstaande brokstukken.

HARELBEKE, 21 Juli 1881.

Heer Hoofdopsteller,

..... Moet ik u nog zeggen, dat de 23jarige jongeling, die wij daar toen, na eene nauwelijks zesjarige afwezigheid, de feestelijk opgepronkte stad invoerden als Primus van Rome, ons aller vriend en gewezen speelgenoot, Peter Benoit, was? En thans, na een nieuw tijdverloop van 24 jaren, zien wij die ster in hare volle heerlijkheid wederom aan onzen hemel schitteren. De jongeling werd er een man, de primus een reus, die den toon geeft aan heel het muzikale België.

Wie zal de geschiedenis schrijven van den weg door Peter afgelegd in dit vierde eener eeuw? Wie somt al zijne zoo buitengewone uitslagen op, verkregen door de hardnekkigste volharding? Geen onzer voorzeker is daartoe in staat, en *hij* alleen wellicht beseft al de grootschheid van de omwenteling, door Hem teweeg gebracht in de vaderlandsche muziekkunst. Maar wat *wij* zien en innig gevoelen, is de schoonheid van zijn doel en de edele mannelijkheid van zijn streven; wat wij kunnen, is Hem toejuichen uit alle de krachten onzer Vlaamsche ziel en uit al de volheid onzer longen. En dat wij dit ook bij iedere gelegenheid *willen* en *zullen*, dit heeft Harelbeke betoond verleden Zondag.

Het nieuws van Peter Benoit's verheffing tot *Commandeur der Leopoldsorde* werd door al onze medeburgers met zooveel geestrift onthaald, dat alras van wege het Gemeentebestuur, aan wiens hoofd

de wakkere heer Henri Descamps staat, werd uitgezien naar het geschiktste oogenblik om aan den algemeenen wensch - den beroemden Meester een prachtig feest aan te bieden in zijne geboorteplaats - gevolg te geven.

Die dag was weldra gevonden, en in onze annalen prijkt hij voortaan in gulden letteren: 17 JULI 1881.

Het schoone weder lokte reeds elkeen ter deure uit van in den vroegen morgen, en tal van nieuwsgierigen uit de omliggende streken vertoonde zich in onze feestelijk bevlagde en met groen versierde straten. Maar wat hoef ik u langdradig bezig te houden met de aangelegenheden eener Vlaandersche kermis? Zoo goed als ik zult gij weten, dat men in onze gewoonlijk stille Vlaandersche gewesten, bij feestgetije ruim zoo levendig als en luidruchtiger is dan bij dergelijke omstandigheden in uwe grootere steden. Van in den voormiddag zijn al de plaatsen van rondsom als ontvolkt, en bij groepen ziet men de vreemdelingen in feestgewaad komen afgestroomd, om deel te nemen in de algemeene *leute.*

Laat ik u alleenlijk zeggen, dat er van 's menschen geheugen nog nooit zulkdanige toeloop van volk en zooveel begeestering in het aloude Harelbeke te zien is geweest, als op den dag der inhuldiging van Peter Benoit. - Lang vóór het uur, bepaald voor de plechtige ontvangst van onzen beroemden Stadgenoot, waren al de omliggende straten letterlijk opgepropt door de menigte van toeschouwers, en toen eindelijk de galmen der *Brabançonne* aankondigden dat onze gevierde Peter zijne intrede deed, schalde er door de lucht een *Hoera*! dat mij nooit uit het het geheugen zal gaan. Ook de Meester was blijkbaar in 't hart getroffen, en menigeen zijner talrijke zegepralen zal hem niet zoo innig hebben aangedaan als dit echt volksch vertoog.

In eenige welgepaste woorden verwelkomde onze achtbare heer Burgemeester den Held van het feest, waarna het sein werd gegeven tot den intocht. Aan het hoofd van den stoet bevond zich de aloude *Harmonie-maatschappij St. Cecilia* van Harelbeke, welke de eer heeft Peter Benoit te tellen onder hare oud-leden. Daarop volgden, voor zooveel ik mij herinner: de *Fanfare*-maatschappijen van Cuerne, Waregem, Moen en Avelgem; de *Fanfare-Mayeur* van Meenen, de Zangmaatschappij de *Melophilen* en de *Philharmonie-St-Joris* van Kortrijk, de *Fanfare* van Swevegem, de *Harmonie* van Wacken, en meer anderen, allen met ontrolde vaandels en prachtig eerbetoog. De stoet werd gesloten door de Heeren Burgemeester, Schepenen en Raadsleden van Harelbeke, Peter Benoit in hun midden voerende. Op heel den tocht door de bijzonderste straten en plaatsen onzer stad was er geen vensterraam of riggel onbezet gebleven: overal wuifde er zakdoeken, hoeden en petten den meester groetend tegen, onder het eindelooze hoerageroep. De uitgelatenheid kende geene palen.....

Gedurende het Festival, gegeven door de deelnemende muziekmaatschappijen, greep ten stadhuize het groot Feestmaal plaats, Peter Benoit aangeboden door onze stedelijke overheid en de bijzonderste ingezetenen van Harelbeke. - ..... Bij het nagerecht werd er door Mr Descamps, burgemeester, een heildronk ingesteld aan den Koning, waarna een oud-schoolmakker van Peter, de heer Victor De Doncker, in dezer voege het woord richtte tot onzen gevierden Stadgenoot:

'Mijnheer Benoit,

Het is voor mij eene eer en eene voldoening, gegrond op eene aloude vriendschap, door het Gemeentebestuur aangewezen te zijn om U de gelukwenschen uwer stadgenooten aan te bieden.

Zijne Majesteit de Koning, door U na zooveel andere onderscheidingen het Kruis van Commandeur toe te wijzen, brengt hulde aan den Schepper der Nationale Toonkunst, aan den redenaar, aan den schrijver en onvermoeiden voortplanter der Vlaamsche Kunst in een woord, aan den Belgischen Wagner.

Met begeestering sluiten wij ons aan bij die welverdiende hulde, de gansche stad voelt zich vereerd door U, zijn doorluchtig kind. Herheugt gij u nog, Mijnheer, de verloopene jaren? Gij waart eens lid onzer maatschappij, uwe naamteekening op dit reglement bestatigt het nog en maakt al de ouderen gelukkig en fier.

Het was in 1848. Gesproten uit een ras van muzikers, deedt Gij uwe eerste studiën onder de leiding van uwen hooggeachten Vader; op dertien jaar waart Gij een onzer beste uitvoerders; toen op zekeren zondag, in de kerk, onze brave bestuurder, Huyzentruyt, mij met een lichten glimlach van ongeloof, kwam zeggen: Peter heeft eene mis gemaakt, en verlangt dat wij die uitvoeren. Ik antwoordde: Laat ons het beproeven, maar ik vrees dat het boven onze macht zij. Ik was profeet. Het is, meen ik, deze mis, die U den steun en de vriendschap heeft verworven van wijlen den beroemden Fetis.'

'Mijn weinige bevoegdheid laat mij niet toe uitspraak te doen over uwe zoo menigvuldige en meesterlijke gewrochten Edoch ik vind er het volkomen karakter in van den nationalen geest: edelheid, mannelijkheid, kracht en zelfs onzen taaien moed. Uwe zangen zijn de ware uitdrukking der gevoelens welke onze Vaderen bezielden op het veld van Groeningen, bij de worstelingen van Breydel en De Coninck. Daarom zijn uwe *Lucifer, Schelde* en *Oorlog vlaamsche* oratoriën. Zij verheerlijken den dichterlijken geest en den roem van Vlaanderen, van een dikwijls onderdrukt maar nooit bedwongen volk en wijden uwen naam der onsterfelijkheid.

Deze vriendschappelijke en populaire betooging kan zeker niet vergeleken worden bij de schitterende ovatiën, die u reeds te beurt

vielen t'allen kante. Zij weze U slechts een bewijs, Waarde Meester, van de toegenegenheid uwer stadgenooten, die U toejuichen in uwe overwinningen en wenschen dat Gij er nog grootere moget behalen. Gelief er het aandenken van te bewaren, want zoo uw Genie het Vaderland toebehoort, uwe geboortestad vordert ervan een ruim deel: de waters der Leie hebben eertijds aan uwe oor gemurmeld: de melodieën, ontloken aan de boorden der Schelde.

De Geschiedenis, die Harelbeke aanwijst als de wieg der eerste Forestiers, zal voortaan een nieuw edelgesteente aan hare Kroon hechten: te Harelbeke is geboren Peter Benoit!'

Een drievoudig *salve* van donderende bravo's begroette die warme toespraak, gevolgd door een hartelijk antwoord van den diep geroerden Meester. De heer Gustaaf De Deken, die rechter arm van Benoit, welke, naar ik hoorde, Peter immer met de onvermoeibaarste vriendschap terzijde stond in de moeielijkste en gewichtigste omstandigheden, en die er heden ook aan had gehouden deelgenoot te zijn van 's Meesters zege, stelde een heildronk voor aan Harelbeke's streven naar vaderlandsche Kunst, en stak door zijn onweerstaanbaar *humor*, voor goed het vuur aan de lont der begeestering.

Zal ik u thans nog verder spreken over al het genoegen dat ons dit recht genotvol feest verschafte en waarin onze Peter zoo ruimschoots, ja met volle ziel scheen te deelen? En zal ik afschetsen den geestdrift waarmede de Meester, na afloop van het banket, door de volksmenigte op de markt ontvangen werd? Onnoodig, niet waar? Genoeg zij het hierbij te voegen, dat reeds laat in den avond nog menig oudje zich vergat in het vertellen van eene of andere grap uit Peter's eerste jonkheid, en dat zich te Harelbeke dien nacht niemand ter ruste begaf vooraleer nog eene gezonde pint te hebben geledigd op het heil van onzen onwaardeerbaren Stadgenoot.

Aanvaard, Heer Hoofdopsteller, de verzekering mijner bijzondere hoogachting.

J. DE BL.

XVIIIe Taal- en Letterkundig Congres te Breda.

't Is in het lieve en stille stadje Breda, dat dit jaar het Taal- en Letterkundig Congres - het 18^{e} in de reeks - gehouden werd. De inwoners hadden hun best gedaan om de letterkundigen van Noord en Zuid feestelijk te ontvangen. Overal

waren driekleurige en oranjevlaggen uitgestoken; zelfs de Belgische vlag wapperde hier en daar tusschen de Nederlandsche in.

Woensdag avond, 31 Augustus, om half zeven, had de plechtige ontvangst der Congresleden aan het statiegebouw plaats. Het was de voorzitter der feestcommissie, de heer A.W. van Boven, die aldaar de vreemdelingen verwelkomde. De inwoners hadden hunne rijtuigen welwillend ten dienste gesteld der Noord- en Zuidnederlanders, die er dan ook gebruik van maakten om naar het raadhuis te rijden.

Hier had de officieele verwelkoming plaats door den burgemeester der stad, M. De Man, omringd van de heele congrescommissie. Het hoofd der stad verzekerde, dat niets zou gespaard worden om het verblijf der Nederlandsche letterkundigen zoo aangenaam mogelijk te maken en drukte de hoop uit, dat de samenkomst rijke vruchten voor de wetenschap zou opleveren. Daarna heette hij hen allen hartelijk welkom.

Het was Nicolaas Beets, de afgevaardigde der Noordnederlandsche Regeering, die den vorigen spreker bedankte. Hij wees op de eervolle plaats, welke Breda ten allen tijde in kunst en wetenschap heeft bekleed en was overtuigd, dat elkeen de bereide ontvangst waardeeren zou.

Nu volgde de afgevaardigde der Belgische Regeering, prof. Heremans, om den welgemeenden dank zijner Vlaamsche landgenooten uit te drukken over het gul onthaal.

Spreker zegde dat de band der taal Noord en Zuid vereenigt. Hij herinnerde het belang dat zijne Regeering stelt in de betrekkingen met Holland, alsook al wat zij doet ten voordeele der Nederlandsche Taal. Hij besloot zijne rede met eenen dronk op Breda's welzijn.

Ten slotte bracht de Burgemeester meer bijzonder hulde aan de Belgische letterkundigen en daarna aan de vrouwelijke Congresleden. De *Brabançonne* word gespeeld. Daarop volgde een muziekfeest door de Brusselsche Gidsen, eenen fakkeltocht en eene muziekuitvoering op de Groote markt door de harmonie *Cecilia.*

Zittingen van het congres.

Donderdag 1 *September.*

Eerste algemeene Vergadering.

- Om 9 ure opent de Voorzitter der Regelingscommissie, M. De Man, de vergadering met eene rede over de bastaardwoorden, waarbij hij de gelegenheid vond hen allen te danken, die hem hadden ter zijde gestaan, en tevens het voorstel deed prof De Vries tot Voorzitter van het Congres te benoemen. Deze nam na eene korte woordenwisseling het ambt aan. Hij betoogde het nut, dat de congressen hadden opgeleverd en zegde, dat hij immer een warm hart voor deze bijeenkomsten had gehad. Men heeft wel eens beweerd, zegde hij, dat die vergaderingen vriendschappelijke samenkomsten zijn. Dat is waar, doch zij hebben ook onbetwistbare diensten bewezen. Tot staving daarvan, beriep de spreker zich op den toestand van het oogenblik, dat tot inrichting van het eerste Congres werd besloten. Men wenschte Zuid-Nederland in staat te stellen den Franschen invloed het hoofd te bieden. En dat doel werd zeker bereikt, zonder de congressen ware het nimmer zoo ver gekomen. De eenheid der taal vormt den onmisbaren grondslag van dien toestand, en eenheid is er, al bestaat er verschil in uitspraak. Wat is geschied is eene versterking van den Nederlandschen stam; van vier millioen zijn we op zeven millioen gekomen, en daarom mogen wij ons verheugen.

Daarom ook aanvaardde prof. De Vries volgaarne de betrekking van algemeenen voorzitter; hij sloot zijne toespraak met eenen wensch voor het welslagen van het Bredasche Congres.

De benoeming der besturen volgde, en wel aldus: Algemeen bestuur: prof. De Vries, Voorzitter; de heeren prof. Alberdingk Thijm en J. De Geyter, Onder-voorzitters; Gram en v.d. Branden, Secretarissen.

1^{e} afdeeling: Dr. Jan Ten Brink, Voorzitter, Jul. Vuylsteke, Ondervoorzitter, Maurits H. Van Lee en Holkema, Secretarissen. - 2de afdeeling: de heeren De Pauw, Voorzitter, d^{r} Beijnen, Onder-voorzitter, kapit. Van Vlijmen en Vorsterman van Oijen, Secretarissen. - 3de afdeeling: de heeren W. Geets, Voorzitter, Huf van Buren, Ondervoorzitter, E. Van

der Ven en Pol de Mont, Secretarissen. Al die benoemingen werden door de vergadering bekrachtigd.

De nieuwbenoemde voorzitter spreekt vervolgens een woord van dank en waardeering tot den afgetreden voorzitter, voor hetgeen er werd verricht om het congres op zoo uitstekende wijze voor te bereiden. De heer De Man antwoordt daarop, dat de eer dier voorbereiding meest toekomt aan de commissie, welke hem heeft bijgestaan, en vooral ook aan de heeren Van Eck en Vorsterman van Oijen. De vergadering wordt vervolgens gesloten.

Vergadering der afdeelingen.

1e Afdeeling.

- *Nederlandsche Taal en Letterkunde en Nederlandsche Boekhandel.* - Eene uiterst belangwekkende beraadslaging ontstond hier ten gevolge van de mededeeling door Prof. N. Beets van eenen brief van den Heer Biegelaar te Rome, die opkomt tegen het misbruik van bastaardwoorden, vooral in de dagbladen.

Prof. De Vries was van oordeel, dat in deze geene wet kan worden vastgesteld, en het gebruik van bastaardwoorden aan den smaak en den tact des schrijvers diende te worden overgelaten. Volgens hem behoorde men te toonen de noodige meesterschap over de moedertaal te bezitten en moest men niet elke vreemde uitdrukking gestreng uitsluiten.

De heer Alberdingk Thijm geloofde dat men in Zuid-Nederland met het verbannen van uitheemsche woorden wat al te ver gaat. Inderdaad, waarom zou men het bezigen van vreemde hulptroepen, wanneer deze noodzakelijk bleken, niet toelaten: Waarvoor men zich echter dient te wachten is, dat men geen vreemde denkvormen overneme. Is de taal waarlijk gansch het volk, dan dient zij ook diens afspiegeling te wezen. Het overnemen van Fransche of Duitsche taalvormen is verraad plegen jegens de natie. Immers de taalvormen zijn geen vruchten van het toeval. Zij zijn het gevolg van zekere wetten. Men diene dus bovenal tegen vreemde volzinvormen te waarschuwen.

De heer De Veer, hoofdopsteller van het *Nieuws van den dag*, nam de verdediging der nieuwsbladen op zich. Naar zijn oordeel zijn deze de schuldigsten niet; een onmiskenbaar

streven naar zuiverheid is sedert jaren in de pers te bespeuren. Men kan toch het onmogelijke niet vergen. Volmaaktheid kan niet worden bereikt: men vergete niet met welken spoed een nieuwsblad moet worden bijeengebracht.

Mr. *Bake* is eveneens van oordeel, dat vreemde zinwendigen oneindig meer gevaar dan bastaardwoorden opleveren, en haalt van de eerste onderscheidene voorbeelden, niet alleen uit tijdschriften, maar ook uit officieele stukken aan. Het oordeel van prof. *De Vries* komt overeen met dat van den heer de Veer. Overigens vindt hij een bewijs voor den smaak der natie in het feit, dat leelijke woorden geen lang leven leiden; na eenigen tijd verdwijnen zij zonder eenig spoor na te laten. Hij was voorts immer van oordeel geweest, dat het groote gevaar in het vertalen der bestanddeelen van een woord bestaat. Woorden die volmaakt, mathematisch hunne beteekenis uitdrukken, zijn de slechtste. Bij het vertolken van uitdrukkingen dient men in de eerste plaats op de plastische zijde te letten.

Nic. Beets liet niet na zijn humoristish woord in deze bespreking te mengen. Hij raadde aan bij het vormen van woorden te putten uit hetgeen wij bezitten, wees er op, hoe de toepassing der trappen van vergelijking in onbruik geraakte, en voegde erbij dat niet alleen de dagbladen, maar ook de beoefenaars der geneeskunde en anderen der tale schade berokkenden.

De heer Pol de Mont toonde aan, welke hulp de taalkundigen kunnen vinden bij het volk, dat doorgaans onbewust de juiste uitdrukking gebruikt. Hij was van gevoelen dat men, naar het voorbeeld van een deel der nieuwere Fransche school, met volle handen uit de volkspraak diende te putten.

Eene zeer gepaste dankzegging van den voorzitter dr. Jan Ten Brink kroonde deze waarlijk merkwaardige gedachtenwisseling.

2e Afdeeling.

- *Nederlandsche geschiedenis*, *oudheidskunde*, *bibliographie*, *archiefwezen en kunstgeschiedenis.* - De Voorzitter Mr *N. De Pauw*, (Brugge) verontschuldigde zich wegens de min juiste wijze, waarop hij zich in het Nederlandsch zou uitdrukken.

Mev. Storm Van der Chijs sprak over de diensten, welke het stelsel Bogaerts tot meer bekendmaken der meester-

stukken onzer schilders kan bewijzen; zij had onlangs in Engeland een schat van kunstwerken gezien, dien zij meer onder 't bereik van het algemeen wenschte te brengen, en dacht de *peinture Bogaerts* daartoe het beste middel.

De Heer Joh. Gram deed opmerken, dat het bedoelde stelsel meer tot de kunstnijverheid behoort; de kunst bootst toch niet na, zij herschept. Men kenne dus niet te veel waarde toe aan zulke reproductie.

Mev. Storm is van gevoelen dat ook bij gravuur en steendruk de photographie wordt toegepast.

Dr Beijnen uitte de vrees. dat eene ruime toepassing der methode schade kon toebrengen aan de kunst, in welker belang het toch niet kan zijn al hare schatten voor iedereen genietbaar te maken. Evenals de lichtteekening op de portretteerkunst eenen nadeeligen invloed heeft uitgeoefend, zoo ook het stelsel Bogaerts op de schilderkunst.

Kapitein Van Vlijmen gaf daarna eene verhandeling over de *verhouding van den Stadhouder Willem II* tot de regeering van Amsterdam in 1650.

Na eene korte gedachtenwisseling over dat onderwerp, tusschen de heeren Van Vlijmen en Beijnen, bepleitte de heer Vorsterman van Oijen de wenschelijkheid der uitgaaf in Zuid-Nederland van een tijdschrift in den trant van *De Navorscher*, waarbij tegelijk zou kunnen worden gewezen op het nut van alphabetische tafelen op de registers van den burgerlijken stand. De Voorzitter ondersteunde die meening en haalde als voorbeeld zijne pogingen aan, om de papieren van zekeren Schellekens, eene Bredasche held, te vinden. Die pogingen bleven vruchteloos, omdat de voorgestelde tafelen ontbraken.

Daarmede waren de werkzaamheden dezer afdeeling uitgeput.

3^{e} Afdeeling.

- *Nederlandsch Tooneel*, *Zang en Toonkunst.* - De Heer Ern. van de Ven (Antwerpen) sprak over het Nederlandsch Tooneel in België, en de Heer Huf van Buren over hetgeen gedaan dient te worden om het Nederlandsch Tooneelverbond in Zuid-Nederland meer ingang te doen vinden.

2e Algemeene vergadering.

Vóór den aanvang der werkzaamheden werd het Congres eene hulde gebracht door een 600 tal schoolkinderen, die met fafaremuziek ontvangen werden. Een hunner, de jonge heer Hendrik Kerremans, een knaapje van zes of zeven jaren, besteeg de spreekplaats en reciteerde heel aardig de eerste stroof van een gelegenheidsgedicht.

Gegroet! Gegroet!
Oeedle stoet,
Gegroet van ieder kind;
Gij die verlicht,
Die 't goede sticht,
En Neêrlands taal bemint.

Eene schetterende fanfare en daverende toejuichingen beloonden het aardig ventje voor zijn optreden, waarna hem door mej. Stratenus een fraaie ruiker werd overhandigd. De voorzitter sprak toen het kind hartelijk en aanmoedigend toe. ‘Goed zoo,’ zegde hij, ‘bemin de Nederlandsche taal; houd ze in eere; ze verdient het’ en na een woord aan de opvoeders der jeugd eindigde hij: Leve de Nederlandsche taal in de harten der Nederlandsche jeugd!’

De behandeling der eigenlijke onderwerpen ving aan met een krachtig verzet van den Heer Dyserinck uit Vlissingen tegen de bewering van den Heer Busken Huet, dat de Fransche taal door de geschiedenis is aangewezen om de fouten onzer taal te verbeteren.

Zou het volk bereid zijn, vroeg de spreker, op aanbeveling van den heer Busken Huet het Fransch als eene tweede moedertaal aan te leeren? Het antwoord op die vraag hangt samen met het prijsgeven van ons volksbestaan. Naarmate het volk zich helderder bewust is van den rijkdom en de kracht zijner taal, zal het zijne kracht en nationaliteit dieper gevoelen. Als Busken Huet zelfs de Nederlandsche taal en letteren waardeert, zooals blijkt, waarom zegt hij dan dat die taal geene toekomst heeft? De spreker zegt verder dat de Fransche

taal eene overgenomene taal is, veel minder rijk dan die van Hooft, Vondel, Bilderdijk en Da Costa.

De voorzitter, na gezegd te hebben dat zulk een protest op deze plaats al het andere diende vooraf te gaan, bracht den heere Dyserinck zijnen dank voor zijne krachtige rede.

Dr Jan Ten Brink verdedigde den afwezigen Busken Huet en noemde diens arbeid eene voorbijgaande zwakheid. In het pleidooi van den vorigen spreker zag hij iets van 't vechten van Don Quichot tegen windmolens. De heer Dyserinck gaf echter ten antwoord: Niemand, zelfs een Busken Huet, mag den spot drijven met de ons zoo dierbare Nederlandsche taal.

De heer Van Eck hernieuwde thans het voorstel, tijdens het congres van Mechelen door hem gedaan, om eene vereeniging op te richten voor de Nederlandsche taal en letterkunde, met behoud van de congressen. Met het stelsel dat dat wij nu volgen, wordt na elk congres twee jaren gerust of blijft het slechts voortleven bij de verschilligen commissiën, die zich dan nog moeten verplaatsen en de onkosten uit eigen zak bestrijden. M. Van Eck wenschte de statuten, die hij heeft ontworpen, aan eene commissie te verzenden. Het voorstel door den Voorzitter ondersteund, werd door M. Beets bestreden, die vreesde voor eene vaste inrichting; hij gaf de voorkeur aan groote en algemeene vergaderingen gelijk het congres, maar verzette zich niet tegen het verzenden der statuten naar eene commissie.

De heer van Eck poogde Beets gerust te stellen nopens de gevaren, welke deze van het voorstel voor andere geleerde inrichtingen ducht.

Daarop werd het ontwerp door prof. De Vries voorgelezen en bij toejuiching tot het benoemen eener commissie besloten, gelast morgen verslag uit te brengen over Van Ecks voorstel. Werden benoemd: de heeren Heremans, De Pauw, Vuylsteke, Alberdingk Thijm, Dyserinck, Huf van Buren en Van Eck.

Vervolgens dankte de voorzitter de damen voor hunne tegenwoordigheid, en de vergadering ging uiteen.

(Wordt vervolgd).

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- De dichter Karel Bogaerd, die in onze letterkundige wereld eene voorname plaats bekleedt, is dit jaar bekroond met zijne kantate: *Het Lied der Scheppimg.* Het is dit zangdicht, met de Fransche vertaling van G. Antheunis, welk door de jury is aangeduid om door de mededingende toonzetters naar den prijs van Rome te worden in muziek gebracht.

- Men kondigt bij De Seyn-Verhougstraete de uitgave aan der *Nagelatene gedichten van Prudens van Duyse.* De *Vlaamsche Wacht* van Gent betreurt deze uitgave, daar het *volledige* dichtwerk van Van Duyse verkieslijker is boven stukken en brokken. Dit zelfde veertiendaagsch blad zegt te weten dat, indien de familie de *volledige* uitgave niet bezorgt, een vriend en leerling (Frans de Potter?) van wijlen den dichter dit zal doen, zoohaast het tijdvak van den letterkundigen eigendom ten voordeele der familie zal verstreken zijn.

- De tooneelwerken door Belgische schrijvers vervaardigd en in den vreemde gedrukt, kunnen mededingen in de prijskampen van tooneelletterkunde in Nederlandsche taal, ingesteld door het Koninklijk besluit van 10 juli 1858.

- De gemeenteraad van Brussel heeft een crediet aangevraagd van 38,000 franks, tot het huren van den Alhambra-schouwburg, ten dienste van het tooneelgezelschap der hoofdstad.

De waarnemende burgemeester, de heer Buls, deelde mede, dat het College van Schepenen met het Rijk in onderhandeling is, voor het bouwen van een bijzonderen Vlaamschen schouwburg, op een stuk grond gedeeltelijk aan den staat en aan de stad toebehoorende.

- De betooging te Brussel, ter eere van onzen beroemden romandichter M. Hendrik Conscience, zal plaats hebben op Zondag 25 September. De maatschappijen en bijzondere personen, die lijsten van inteekening in hun bezit hebben, worden dringend uitgenoodigd het beloop hunner inschrijving per

postmandaat te zenden aan den kashouder, M. Ongenaed, wisselagent, Zilverstraat, 30, Brussel.

- Den 12 Sept. werd ter gelegenheid van den 50jarigen gedenkdag van ‘'t Metalen kruis’, te Amsterdam, in den Schouwburg van den heer Van Lier, een nieuw tooneelstuk opgevoerd, getiteld: *Gewichtige dagen.* Het stuk is geschreven door de heeren Justus Van Maurik Jzn. en F.A. Buis. Het werd door de vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel* gespeeld. De oud-strijders van 1830-31 woonden de eerste voorstellig bij.

- Het *Thiemefonds* heeft dit jaar voor het eerst de premie van gl. 150 uitgekeerd en wel aan den schrijver van ‘een Nederlandsch boek, uitmuntende op het gebied van fraaie letteren, kunst of onderwijs en verschenen binnen de laatste drie jaren’, aan Mr. C. Vosmaer, namelijk voor zijne vertaling van den *Ilias.* Het volgende jaar is aan de beurt het werk, dat uitmunt door uitvoering; het daarna volgende, het nuttigste boek.

- De vrijheid schijnt sterk gewerkt te hebben op den dichterlijken aanleg van de Transvalers, want de ‘Patriot’ deelt niet minder dan 12 nieuwe volksliederen mede. Zoo zingt Maria Roux uit Moddergat, do. 17 Juni:

Op Spitskop zeeg der Britten geest
Als machteloos ter neer;
En Colley met zijn dapp're bend
Viel hier op Afrik's uiterst end,
Om Engelands schaamle eer.

Waai, Vierkleur, waai weer door ons land!
De vrede is hersteld!
Ons dierbaar grond, der vad'ren goed,
Gekocht met edel hartenbloed,
Is vrij weer van geweld!

- Bij Henri J. Stemberg is ter perse een nieuwe roman van dr. Jan Ten Brink, getiteld ‘Ariadne.’

- Bij J.B. Wolters te Groningen is de inteekening opengesteld op een belangrijk prachtwerk, getiteld: ‘Stam- en

Wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche familiën, bewerkt door A.A. Vorsterman van Oijen.'

Naast het 'Wapenboek van den Nederlandschen Adel' mocht zulk een werk niet ontbreken. Het plan is blijkens het prospectus de geslachtregisters te behandelen en de vermaagschapping aan te toonen van meer of minder algemeen bekende aanzienlijke familiën; vele wetenswaardige historische bijzonderheden zullen met vermelding der bronnen in deze uitgaaf opgenomen en daardoor aan de vergetelheid onttrokken en meer algemeen bekend gemaakt worden. Het geheel zal opgeluisterd worden met de geslachtwapens, door een deskundig teekenaar ontworpen en in prachtigen kleurendruk. De meeste verscheidenhied zal worden in acht genomen; geslachten van deze of gene stad of van een of ander gewest zullen niet bij voorkeur worden behandeld; de bewerking zal zich over geheel Nederland uitstrekken.

Consciencfeest.

- Het programma der feesten ter eere van Hendrik Conscience is thans vastgesteld. Zij zullen te Brussel plaats hebben den 25^{n} September. Des ochtends ten 10 ½ ure zal de stoet aan de statie van den Noorder-spoorweg gevormd worden, en zich ten 11 ure langs den Boulevard van den Dierentuin, de Koninklijkestraat en de Wetstraat naar het museum Wiertz begeven, waar Conscience woont. In den tuin van het museum zal een koor van Miry gezongen worden door mannen- en kinderstemmen. De heer Stroobant, een der voorzitters van het middenkomiteit, zal het woord voeren en de kransen en ruikers, voor den held van het feest bestemd, in ontvangst nemen.

De stoet zal daarna, met Conscience in zijn midden, langs de Paleizenplaats, de Berg van 't Hof en den Boulevard Anspach, zich naar de Beurs begeven, waar het eigenlijke kunstfeest zal plaats hebben. Het uit te voeren programma behelst: eene orkestouvertuur van Waelput; een lied van Willem Demol, voorgedragen door den heer Blauwaert; feestrede van prof. van Driessche, een der voorzitters van het Komiteit; aanbieding van het geschenk, vervaardigd door Lambert van Rijswijck, van de herinneringsmedalie, gegra-

veerd door Leopold Wiener, van het lithograpisch portret, geteekend door Florimond van Loo, van het album der Nederlanders en van andere geschenken; een mannenkoor van Gevaert; een solozang van Benoit, voor te dragen door mevrouw De Give, en eindelijk een koor van Tinel met begeleiding van orkest.

's Avonds wordt door den gemeenteraad in het stadhuis aan Conscience en zijne vrienden een feest aangeboden, terwijl op de Groote Markt, die schitterend verlicht zal zijn, muziekstukken worden uitgevoerd, onder welke koren van Benoit, Jan Coppens, Schaeken en van Duyse, alles met begeleiding van harmonie-muziek.

Boekbeoordeelingen.

- *De Gids* geeft in zijn bibliographisch album eene beoordeeling van A.S. Kok, over de dichtbundels *Kunstdroomen* van Ad. Beernaert, en *Leven*, *lieven*, *zingen* van G. Antheunis. Beide werken, vooral het laatste, worden aanbevolen.

In het n^{r} 216 van den *Amsterdammer* komt een bij uitstek lezenswaardig stuk voor van A.S. Kok ons *Tony en de Vlaamsche Beweging*.

Het Haagsche dagblad 'Het Vaderland' deelt in zijn nummer van 31^{n} Augustus l.l. eenen brief van Max Rooses als feuilleton mede, eene vrij gunstige bespreking van *Een Vlaamsche jongen*, door Wazenaar, tweede omgewerkte uitgave.

- De *Vereeniging van den Boekhandel* heeft hare jaarlijksche Commissie benoemd, belast met de taak, de Nederlandsche literatuur in den vreemde bekend te maken. Deze Commissie bestaande uit de heeren J.L. Beyers, H.A. Tjeenk Willink en Tj. van Holkema stelt zich ten doel, in de Hollandsche bladen in Noord- en Zuid-Amerika en in België de Nederlandsche uitgaven bekend te maken en tot nadere kennismaking aan te sporen.

- Wij hebben ter aankondiging ontvangen de volgende muzikale werken van Leon C. Bouman:

1. *Drei Lieder von H. Heine*, für eine Singstimme mit Clavier. Amsterdam, Louis Roothaan. Prijs: gl 0.90.

2. *Romance* voor Violoncel of viool, met begeleiding van klavier, bij denzelfden. Prijs: gl. 1.35.

3. *Alma Redemptoris Mater*, driestemmig mannenkoor. 's Hertogenbosch, Henri Mosmans. Prijs: 0.90.

4. *Twee Nederlandsche Liederen* (1. Kind en Grijsaard; 2. Lentelied), voor Alt of Bariton, met klavierbegeleiding. 's Hertogenbosch, W.C. van Heusden. Prijs: gl. 0.90.

5. *Drie Nederlandsche Liederen* (1. Gekroonde Wiege; 2. Aan zee; 3. Het Bloemenmeisje) voor eene stem met klavierbegeleiding. 's Hertogenbosch, W.C. Van Heusden. Prijs. gl. 125.

6. *Napoleon-ballade* voor eene stem met klavier, 2e uitgave. 's Hertogenbosch, Henri Mosmans. Prijs: 40 cents.

7. *Camera Obscura*, kleine fantasie- en karakterstukken voor klavier, eerste bundel, nr 1 tot 7. Amsterdam, Louis Roothaan. Prijs: gl. 1.80.

Al deze werken zijn verkrijgbaar bij F.L. van Ammers, muziekuitgever te 's Hertogenbosch.

Beeldende kunsten.

- In den grooten prijskamp van Rome voor de graveerkunst heeft zich een uitzonderlijk geval voorgedaan. Een jonge Antwerpenaar van 17 jaar, W. Vander Veken, sedert twee jaren eerst leerling der Akademie, en die nog nooit het teekenen naar de natuur had geleerd, heeft nochtans de voorbereidende proef ondergaan en werd tot den kampstrijd toegelaten, alhoewel er eene teekening naar het oud figuur en eene andere naar de natuur, (naakt figuur) gevraagd werd.

De eerste prijs werd behaald door den reeds voordeelig gekenden leerling van M. Danse, met name Lenain; maar de jury heeft met eenparigheid eenen tweeden prijs - gouden eerepenning - voor den jongen Vander Veken gestemd, wiens werk zooveel verwondering als bewondering bij den Jury had opgewekt. Onze beste gelukwenschen aan den schitterenden leerling van M.J.B. Michiels. Deze eerste uitslag doet ons in W. Vander Veken eenen buitengewonen laureaat voor den prijskamp van Rome verhopen.

- Onze Vlaamsche kunstschilder Willem Geets, bestuurder der Akademie van Mechelen, heeft twee prachtige samen-

stellingen voltooid, die in tapijtwerk moeten uitgevoerd worden voor de zaal van het Senaat. De eene verbeeldt *Een kapittel van het Gulden Vlies*, de andere *Bezoek der aartshertogen Albert en Isabella aan het werkhuis van Rubens.*

- Twee panorama's, die wezentlijke kunstwaarde bezitten, werden in den aanvang van Augustus te Antwerpen voor het publiek geopend. Het eerste gelegen op de Gemeenteplaats, verbeeldt den *Slag van Waterloo*, en werd geschilderd door Karel Verlat; het tweede in den Dierentuin, stelt voor den *Slag bij Wörth in* 1870, en is op het doek gebracht door Cluysenaer.

- Op Zondag, 14 Augusti l.l. werd alhier plechtig onthuld het standbeeld van Quinten Matsys, uit wit marmer gehouwen door De Braekeleer. De schilder is verbeeld in staande houding, met den breeden mantel omgeven en de kapoets op het hoofd. Het gelaat is prachtig van uitdrukking. Het voetstuk, bewerkt in den styl van het tijdstip waarop Matsys leefde, is uit blauwen steen vervaardigd. Het geheel maakt eenen goedenindruk aan den ingang van het Antwerpsche Park.

- Het schilderijen-museum te Antwerpen, is verrijkt met eene *Venus* van Rubens, voor fr. 100,000 gekocht van een Antwerpsche familie.

Toonkunde.

- Er wordt gemeld dat het lyrisch drama *Charlotte Corday*, woorden van E. Vander Ven, muziek van Peter Benoit, eerlang in het Duitsch in den stadsschouwburg te Keulen zal worden opgevoerd.

- Voor den tweejaarlijkschen prijskamp van muziek, gezegd van Rome, hadden zich aangeboden de heeren Dupuis, van Luik, Dubois, van Brussel, Coppens, id., de Vignery, van Charleroi, Aloïs Berghs van Antwerpen en Frans De Coninck, van Brugge. Vier slechts der zes mededingers werden door de jury aangenomen, namelijk: De Coninck (1^{e} met algemeene stemmen) Dubois, Dupuis en Aloïs Berghs. Ziehier den uitslag van dezen prijskamp: 1^{e} prijs, met 4 stemmen tegen 3, toegekend aan den heer Dupuis van Luik. Twee stemmen voor den eersten prijs werden toegekend aan den heer Dubois, van Brussel, en eene aan den heer De Coninck, van Brugge. De

2e prijs is verleend aan den heer Dubois, met 4 stemmen tegen 3.

- De heer Dan. De Lange houdt zich bezig met de verwezenlijking van een plan, dat de aandacht van alle muziekliefhebbers ten volle waard is.

Hij is namelijk voornemens in den loop der volgende maand eene reeks uitvoeringen, onder zijne leiding, te doen plaats hebben, waarop uitsluitend compositiën van oude meesters zullen worden ten gehoore gebracht, en wel voornamelijk van beroemde kunstenaars uit de Nederlandsche school, zooals: Clemens non papa, Orland de Lassus, Christiaan Hollander, Obrecht, Sweelinck en anderen.

Deze uitvoeringen zullen vermoedelijk, behalve te Amsterdam, plaats hebben te Haarlem, Leiden, 's-Hage, Rotterdam, Utrecht, enz. Ten einde ze uit het oogpunt der kunst zoo belangrijk mogelijk te maken, heeft de heer De Lange zich van de medewerking van bekende talenten weten te verzekeren.

- De overbrenging van het lijk van H. Vieuxtemps, overleden te Mustapha (Algerië) bij zijnen schoonzoon Dr Landowsky, heeft te Verviers plaats gehad op Zondag 28 Augustus. De Conservatorium en de muziekscholen des lands, de muziekale beroemdheden, de vele oud leerlingen van den beroemden meester, koor-, harmonie- en fanfarenmaatschappijen uit de bijzonderste deelen des lands waren bij deze plechtigheid tegenwoordig.

De stoet werd om 2 1/2 uur gevormd aan de Weststatie, en begaf zich vandaar naar de Martelaarsplaats, alwaar de lofrede op den afgestorvene werd uitgesproken, waarna een koor: *Hulde aan Vieuxtemps*, woorden van K. Grün, muziek van Kefer, bestuurder der muziekschool, door de Koormaatschappijen der stad met begeleiding van orkest, werd uitgevoerd.

Vervolgens begaf de stoet zich naar het kerkhof, terwijl de harmoniemaatschappij eene *doodmarsch* en een ander stuk van Vieuxtemps uitvoerden. Deze twee compositiën werden in de talrijke handschriften van den meester gevonden en onlangs door zijnen zoon uit Algerië afgezonden.

Nieuwe uitgaven.

REDEVOERING, uitgesproken door H. Conscience in de Koninklijke Akademie van België, den 11^{en} Mei 1881, voorafgegaan door eene inleiding over de Zaak Schoep. Brussel, drukkerij Xav. Havermans. Prijs 1 fr.

- DE FAMILIEBODE, wekelijksch tijdschrift onder Redactie van Melati van Java. N^{rs} 7, 8 en 9 bevattende: Vervolg van *Oude Schuld,* een verhaal; vervolg en slot van *Een Keizerszoon*; *Poolsche Boeren en Poolsche Edelen*; *Nog iets over Kometen.* N^{r} 10 bevat een gedicht: 31 *Augustus* 1881, *Der Moeder met haar kind*, ter gelegenheid der verjaring van 's konings dochtertje; eene Rumeensche legende, *Anna Domina*: het vervolg van *Oude schuld*, benevens *Aër Batoe,* eene Japansche vertelling. - Uitgever J.J.F. van Zeijl te Schiedam. Prijs, 5 fr. voor België.
- NOORD EN ZUID, Taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden, onder redactie van T.H. De Beer. Vierde jaargang, n^{r} 5. Culemborg, bij Blom en Olivierse.
- 1581-1881. KLEIN NEDERLAND, gedicht van C. Eller, muziek van C. Vander Linden. Dordrecht, uitgevers J. Giltay en zoon, 1881.
- STIJL EN LETTERKUNDE, practisch handboek ter beoefening der Nederlandsche letteren, door Frans Willems. 1^{e} Deel, Proza, VIII en 472 blz. Antwerpen, druk. Van Os-De Wolf, 1881. Prijs; gebrocheerd, fr. 2.50, gekart. fr. 2.75.
- NIKOLAAS NICKLEBY, door Charles Dickens; goedkoope uitgave; 1^{e} deel, 208 blz, 2^{e} deel 201 blz., en 3e deel 206 blz., elk deel met gekleurden omslag en eene plaat. Prijs fr. 1.50 per deel. Gent, Ad. Hoste, uitgever, 1881.

Aangekondigd.

WEL EN WEE, gedichten door Hippoliet Ledeganck. Boekdeel van 112 blz. Prijs 1,25 fr.

- FANTASIE EN LEVEN, Gedichten door Ad. Beernaert. Boekdeel van 170 à 175 blz. formaat der *Kunstdroomen.* Prijs 2.75 fr. Verschijnt in December e.k.
- DE UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ: *Elsevier* te Rotterdam kondigt aan:
    1. COMPLEETE DICHTERWERKEN van P.A. de Génestet, verzameld en uitgegeven door C.P. Tiele, in 6 afl. à 32 1/2 cents elk of in 2 deelen aan gl. 1.95.
    2. GEÏLLUSTREERDE UITGAVE van P.A. de Cenestet, met 12 houtgravuren en het portret in staalgravure, aan gl. 3.25.

       MAX HAVELAAR door Multatuli 5e druk, 2e herziene uitgave. Prijs gl. 1.90, gebonden gl. 2.40.
    4. ONZE SCHILDERS IN PULCHRI, studie door Johan Gram, met 35 portretten. Prijs: gl. 3, gebonden gl. 3.75.

Volkshulde aan Hendrik Conscience.

De 25 September van het jaar 1881 zal met gouden letters als de schoonste dag in het geschiedboek van Vlaanderen aangeteekend blijven. Dien dag vierde het Vlaamsche volk het prachtigste feest en richtte het de grootste en schoonste betooging in, welke ooit in België plaats hebben gehad. Vlaanderen verheerlijkte den roemwaardigsten zijner zonen: Hendrik Conscience.

De opgetogenheid beschrijven, waarmede de Hoofdman der Nederlandsche letterkunde in België gefeest is geworden, is onmogelijk. Nooit heeft de verheerlijking van eenen mensch zooveel volk bijeengebracht, zooveel uit het hart opwellende geestdrift opgewekt, als de volkshulde, welke de Vlamingen aan den meest geliefden hunner schrijvers hebben bewezen.

Uit al de gouwen van het Vlaamsche vaderland hadden de vereerders van Conscience zich naar Brussel begeven, om in de hoofdstad zelve van ons land de getuigenis te komen afleggen van het bestaan en de kracht van het volk, hetwelk gedurende 50 jaren tegen onrecht en miskenning heeft te kampen gehad, maar toch nog kloek en gezond is, om den strijd voor Recht en Taal voort te zetten, totdat de overwinning het werk bekrone.

Antwerpen, de Vlaamsche stad bij uitnemendheid, de bakermat van Hem, die reeds honderd boekdeelen in de wereld zond, was door duizenden harer kinderen te Brussel vertegenwoordigd; uit al de steden en dorpen van het Vlaamsche gedeelte onzes lands was eene menigte volks, tot al de klassen der maatschappij behoorende, naar de hoofdstad gestroomd, om hunne blijde stem te mengen in het grootsche koor van hulde en dank, den Dichter van zoovele schoone boekwerken toegezongen.

Reeds van 9 ure 's morgens begon de beweging rond de Noorderstatie. Een helder zonnig weder begunstigde de feest-

vierders; blijdschap en opgetogenheid blonk op ieders aangezicht. Daar stoomt de eerste trein uit Antwerpen de statie binnen; een tweede en een derde volgen weldra, en op een oogenblik is het overgroote plein vóór de statie met menschen overdekt.

Het wordt half elf; de laatste treinen uit Vlaanderen, Brabant en Limburg komen toe; de stoet wordt langs heen de Antwerpsche laan gevormd: drie honderd maatschappijen, waartusschen afgevaardigden van Noord-Nederland, Duitschland en Fransch-Vlaanderen, staan gereed tot den optocht. Overal glinsteren de met goud doorstikte vaandels; overgroote vlaggen, waarop de Vlaamsche leeuw te prijken staat, wapperen boven die zee van menschenhoofden; ruikers van de kleurigste bloemen, kronen van laurier en van klimop worden door elke maatschappij gedragen. Er heerscht een leven, eene beweging, welke geene pen beschrijven kan.

Het is half twaalf. De stoet stelt zich in beweging, zich onafzienbaar uitstrekkende van het einde der Antwerpsche laan tot op het toppunt van de Kruidhoflaan. Nog nooit hebben wij zulken feestelijken optocht gezien, welke zich, tusschen twee dichte hagen van nieuwsgierigen, op de tonen der muziek voortbeweegt, in de richting van het Wiertzmuzeum, alwaar Conscience woont.

Intusschen hebben zich eene menigte schrijvers en kunstenaars van Noord en Zuid naar het huis van den Gevierde begeven, om hem hunne gelukwenschen aan te bieden. In den tuin bevinden zich de leerlingen, meisjes en jongens, van de muziekscholen van St Joost ten Noode en Schaarbeek, welke onder de leiding van Henry Warnots eene kindercantate van Miry zullen uitvoeren.

Doch, daar weerklinken de galmen der muziek in de verte; de stoet nadert de Wiertzstraat. Conscience komt met zijnen kleinzoon Hendrik en zijnen schoonzoon G. Antheunis naar buiten en neemt plaats vóór den muur, langs waar de optocht zal voorbijgaan, om den grijzen romanschrijver, den gemoedelijken Vlaming te begroeten. Wij zullen het niet wagen het gejubel en de geestdrift te beschrijven, waarmede het

Vlaamsche volk den beroemdsten zijner schrijvers heeft gevierd; het is eene menschenzee, uit welker borst de vreugdekreten en het *Leve Conscience!* oorverdoovend opwaarts stijgen; het is een onophoudend gewemel van hoeden, bloemtuilen, zakdoeken en vlaggen, een vroolijk gegalm van blijde liederen en helklinkende muziektonen.

Zal er dan geen einde komen aan dat juichen en jubelen? Daar verdubbelen de kreten, nu het einde van den stoet nadert: het zijn de Antwerpenaars, die opdagen, en wier aantal alleen groot genoeg is om eene afzonderlijke betooging uit te maken. Voorop dragen twee mannen eenen breeden reepel katoen, waarop te lezen staat: *Antwerpen aan haren stadgenoot Hendrik Conscience.* Daarachter komen, zegt de *Flandre Libérale*,' meer dan 4000 Antwerpenaars, waaronder vele damen, die allen bloemen werpen en een krachtig vreugdegeroep doen hooren. Het oogenblik is aangrijpend: Conscience heeft de tranen in de oogen bij het zien van deze kloeke Vlamingen, die voorbijtrekken: dat zijn welde afstammelingen van de gemeentemannen, die hij vereeuwigd heeft.'

De stoet der Antwerpenaren wordt gesloten door een tweede doek zoo breed als de straat, waarop deze woorden van Conscience te lezen staan: *Gij zult uw Vaderland beminnen*, *zijne Taal en zijnen Roem.*

De optocht van die 300 Vlaamsche kringen duurt ruim anderhalf uur. Nu keert de eerbiedwaardige grijsaard zich om en wordt door de feest-commissie naar den tuin geleid, alwaar hij door luidruchtige en langdurige kreten begroet wordt. Dan treedt eon der voorzitters van het hoofdcomiteit, de notaris Eugeen Stroobant, een der oudste vrienden van Conscience, vooruit, en spreekt hem op de volgende wijze toe:

GELIEFDE CONSCIENCE!

Nauwelijks was van eenige personen het denkbeeld uitgegaan U, ter gelegenheid der verschijning van uw honderdste boekdeel, een nationaal huldebewijs aan te bieden, of het vieren van zulk feest was besloten.

Ons volk gevoelde sinds lang, welken dank het U verschuldigd was; het brandde van verlangen, om U zijne onbegrensde bewondering, zijne innige verknochtheid te betuigen.

Met welken geestdrift werd dan ook de aankondiging van uw jubelfeest begroet!

Hoe rees, in het gansche land, ja geheel Europa door, - zelfs in andere wereldstreken - eene algemeene lofspraak op, ter eere van hem, dien wij *onzen* CONSCIENCE mogen noemen!

Dit reeds was een feest voor uwe duizende bewonderaars en vrienden!

En hoe talrijk kwamen de bijdragen toegevloeid! Elkeen wilde medehelpen: klein en groot, jong en oud, rijk en arm...

Ja, daar zijn menige penningen gegeven, dubbel van waarde, omdat zij zuur verdiend en uit zuivere genegenheid gestort zijn!

Doch niet alleen inschrijvingen bewezen hoe groot de verkleelfdheid voor onzen CONSCIENCE was - het kwam er op aan, den grootsten schrijver-kunstenaar te vieren - en weldra bleek het dat, evenals de kunsten *zusters*, de echte kunstenaars *broeders* zijn.

En meesters in alle kunstvakken sloten zich bij de letterkundigen aan, en kwamen de commissie ter hulp tot het inrichten van het feest, dat wij hopen Uwer waardig te zijn.

Eindelijk is de heuglijke dag aangebroken.

Aan mij, uw ouden en trouwen vriend, valt de eer te beurt, U namens de commissie tot het feest uit te noodigen, en U, de eerste, hartelijk geluk te wenschen!

Kom en zie!

Duizenden, uit alle Vlaamsche gouwen, zijn hier bijeengestroomd; - ook afgevaardigden uit den vreemde hebben zich bij ons aangesloten; - het gansche Dietsche volk is rondom U geschaard. om zijnen schrijver toe te juichen en U, uit de volheid van zijn hart, te betoogen hoe zeer het U hoogacht, hoe zeer het U liefheeft:

- Omdat gij steeds de eerste en moedigste strijder geweest zijt voor de rechten onzer moedertaal, en, door uw talent, eerbied voor haar hebt afgedwongen, zelfs hij hare ergste vijanden!

- Omdat gij in treffende tafereelen de heldendaden en vrijheidsliefde onzer voorvaderen hebt opgeluisterd!

- Omdat gij, in uwe talrijke romans, het leven en streven, het lijden en strijden des volks met onvergelijkbare fijnheid en diepte van gevoel hebt afgeschilderd!

- Omdat, door uwen kunstroem onafscheidbaar te maken van den roem uws stams, gij den naam van Vlaming de gansche wereld door vermaard hebt gemaakt!

Het Dietsche volk eert U:

- Omdat gij in uwe kunstwerken geëerbiedigd hebt wat dit volk eerbiedwaardigs in zich draagt:

Reinheid van zeden;

Oprechtheid van gemoed;

Huwelijkstrouw, kinderliefde, heiligheid der familiebanden en liefde tot het vaderland en de moedertaal!

Het Dietsche volk bemint U:

- Omdat gij het, in uwe werken, getroost hebt en goeden raad gegeven, door het geloof aan deugd en recht; door voorbeelden van edele daden, van moed, en van betrouwen op de hemelsche Voorzienigheid!

Voorwaar de grootste belooning eens kunstenaars is wel:

- Te zien hoe het volk, waarvoor hij werkt, zijne gewrochten hoogschat; - te weten, hoe de menigte, door zijne kunst betooverd, zich geheel door hem laat leiden; - dien invloed, die macht te mogen aanwenden ten goede; de schoonste vruchten te zien rijpen van wat hij in het hart zijns volks gezaaid heeft.

Deze belooning wordt U, CONSCIENCE, heden aangeboden; zij komt U in volle recht toe.

Zij is de bekroning eener lange reeks jaren van onophoudend streven, van eenen reusachtigen arbeid.

Gode zij dank!

Die onvermoeibare werkzaamheid is niet verlamd; die rijke bron is niet uitgeput!

Neen! Immer frisch en helder is uw geest, - steeds jong en mild is uw hart gebleven!

En uw honderdste boekdeel, uw *Geld en Adel* schittert naast uwe vorige meesterstukken, als een der schoonste, misschien wel het schoonste van alle!

Moge de Hemel nog lange jaren U de kracht verleenen om uw heerlijk en weldoende werk voort te zetten; - om nog eene nieuwe reeks meesterstukken te scheppen!

Moge God den wensch verhooren, hier uit duizende Vlaamsche zielen opgestegen, - den wensch, die alle jubelzangen van dit feest zal overheerschen, als de zuiverste uitdrukking van geestdrift en vurige genegenheid: - dien wensch zoo eenvoudig, zoo oprecht en, o! zoo diep gevoeld, die mij als een gebed van de lippen vloeit:

LANG LEVE CONSCIENCE!

Deze rede wordt herhaaldelijk door geestdriftige toejuichingen onderbroken. Conscience, diep getroffen, omhelst den spreker, waarna hij, met zijne kloeke en gevoelvolle stem, in korte maar treffende woorden zijnen dank uitdrukt. Hij bedankt vooreerst het feest-comiteit, omdat het zijnen ouden en trouwen vriend Stroobant aangeduid heeft om hem geluk

te wenschen op dezen heuglijken dag, en omdat het die feestelijke betooging te zijner eer heeft ingericht; hij noemt zich gelukkig over al die bewijzen van achting en genegenheid, niet slechts voor zich zelven, maar voornamelijk, omdat hij achter al die wimpels en vlaggen, die tuilen en kransen, dat gejuich en gezang het hart van het Vlaamsche volk hoort kloppen, dat hem zoo onuitsprekelijk dierbaar is.

Nog klinken de uitbundige toejuichingen over den uitgestrekten tuin, toen reeds de eerste tonen der cantate van Emanuel Hiel en Karel Miry: *In Conscience's tuin*, zich doen hooren, welke door jongens met lauwertakjes en meisjes met bloemtuiltjes in de hand wordt aangeheven, begeleid door een mannenkoor en het muziekkorps der Grenadiers, allen onder de leiding van Warnots.

Wij laten hier de woorden van het kinderkoor volgen:

In Conscience's tuin.
Fanfaren. Feestaanhef.

Meisjes.
In onze kleine woning
Vloeit uwe zoete taal,
Een bron van melk en honing.
In menig schoon verhaal.

Knapen.
In onze ruime woning
Klinkt uwe rijke taal
Als 't lied der zangers koning,
Den koning nachtegaal.

Te zamen.
Ge zingt om leed te linderen,
En laaft met reinen lust:
Als moeder die, ons, kinderen,
Vol warme liefde kust.

FANFARENGESCHAL.
Mannen.
Wee! wee!
Welk bang geschreeuw..
Wordt Vlaandren overvallen?
Wee! wee!

Duizend, duizend Gallen
Woeden in ons midden.
Wij siddren, wij knielen,
Wij bidden...

Hee! Hee!
Vlaandren den Leeuw!
't Recht moet ons bezielen;
Vrijheid dwang vernielen;
Vlamings op! kampt allen...
Hee! de vreemden vluchten, vallen!
't Recht moet ons bezielen!
Hee! Hee!
Vlaandren den Leeuw!

Marsch.

Die kreet uit vroegere tijden
Herwekt gij op in ons.
Gij leert ons handlen, strijden,
Met vreudig hertgebons.
En eert gij bij de vrouwen,
Der reinheid liefdekrans;
Door vaderlandsche vertrouwen
Sticht gij den moed des mans.

O, Vlaandrens misprijzen
Door vreemden dwang en hoon,
Dat durft gij stout verwijzen,
Gij, Vlaandrens braafste zoon,
Gij. wekker onzer herten,
Door vaderlandschen roem;
Gij plant voor onze smerten
Der kunsten frissche bloem.

En uit die bloem zal bloeien
Het mildste, kloekste zaad;
En uit dit zaad zal groeien
Een volk dat nooit vergaat.
Welaan, wij zullen geven,
Bezield door uwen geest,
Uit eigen kunst, ons leven
Dat tijd nog laster vreest.

Knapen zwieren met lauwerbranken; Meisjes schenken den dichter kransen en bloemtuilen.

Knapen.
Neem onze lauwers aan,
O Dichter uitgelezen,
Wij volgen de eerebaan
Door u ons aangewezen.
Jochij! Jochij!
Vlaamsch en vrij!

Meisjes.
Neem onze bloemen aan,
O dichter nooit volprezen.
Gij zegent ons bestaan,
Als wij u lievend lezen.
Jochij! Jochij!
Vlaamsch en vrij!

Te zamen.
Door moeders vreugdegetraan,
Wordt hier ons werk geprezen.
Wij volgen uwe baan;
Waar kan men beter wezen?

Knapen.
Neem onze lauwers aan.

Meisjes.
Neem onze bloemen aan.

Te zamen.
O Dichter uitgelezen:
Wij volgen uwe baan.
Jochij! Jochij!
Vlaamsch en vrij!

Optocht. - Allen
Heil en eere!
Heil en eere!
U, die 't vaderland versiert,
Dat uw geest de feest beheere,
Die het volk voor u thans viert.
Geest van liefde! geest van vreê!
Kom, Conscience, kom meê! kom meè!
Snoer thans in vreugdeband,
's Vlamings hart en 's Vlamings hand!
Kom meê! kom meê!
Roem van 't vaderland!

De muziek van Miry is waarlijk lief, eene aaneenschakeling van zoetklinkende melodieën, waarvan de toondichter het geheim bezit, als hij voor kinderen schrijft. De aanhef is schoon, en menig gedeelte, bijvoorbeeld, dat der mannen en de *marsch* zijn medeslepend, terwijl het slot vol uitdrukking en beweging is. Ook wordt den Gentschen komponist, wanneer de laatste tonen verzwonden zijn, door de toehoorders eene warme en welverdiende ovatie gebracht.

Een aandoenlijk tooneel grijpt gedurende de uitvoering der kindercantate plaats; de kleine zangers werpen, onder het zingen, hunne lauriertakjes, de meisjes hare tuiltjes den held van het feest toe, die daardoor zoozeer aangedaan is, dat hij de tranen van vreugde niet bedwingen kan, welke in zijne oogen opwellen. Hij raapt een tuiltje van den grond op, en geeft het aan zijn teergeleefd kleinkind Hendrik Antheunis, dat hem gedurende heel de plechtigheid geen oogenblik verlaten heeft. Meteen blikt hij naar omhoog en zoekt zijne beminde gade, welke, uit een venster hunner woning met tranen in de oogen die kinderlijke betooging aanschouwt.

Het feest in den tuin is geëindigd, echter niet voor de kinderen, die nu door hunnen grijzen vriend vergast worden op taarten met witten wijn.

Men begeeft zich naar de Beurs, alwaar het tweede gedeelte van de plechtigheid zal gevierd worden.

Conscience, vergezeld van zijne vrouw, zijne dochter Maria, zijnen schoonzoon Antheunis en zijn kleinzoontje neemt plaats in een open rijtuig; de feest-kommissie, de afgevaardigden der arrondissementen en anderen volgen. In al de straten waar de rijtuigen doortrekken, wordt gejuicht en gejubeld; uit de vensters wuiven de dames met hunne zakdoeken, langs den weg zwaaien de heeren hunne hoeden in de hoogte en het *Leve Conscience!* weerklinkt andermaal uit duizenden monden.

Intusschen heeft de stoet zijnen weg voortgezet altijd dwars door eene dubbele haag toeschouwers, en onder het spelen van den *Vlaamschen Leeuw* van Miry en het zingen van vaderlandsche liederen. Naarmate men het lokaal der Beurs

nadert, verdubbelt de geestdrift en de toeloop van volk. De maatschappijen stellen zich in slagorde tusschen den Augustijnentempel en de Beurs, ten einde in oogenschouw genomen te worden door hunnen grijzen aanvoerder, wiens rijtuig te midden der daverende jubelkreten stapvoets voorwaarts gaat.

Hier vooral is het tafereel prachtig; aan al de huizen hangen wimpels en vlaggen te zwieren, alle vensters zijn dicht bezet met volk, dat geestdriftig toejuicht; duizenden van menschen bevinden zich op het groote plein, dat zich vóór de Beurs uitstrekt. Voorzeker, nog nooit werd eenen overwinnaar zooveel eer bewezen, nimmer werd iemand eene zoo schoone ovatie gebracht!

Eindelijk kan hij uit het rijtuig stappen; daar beklimt hij met lichten tred de treden van de Beurs; boven den trap wachten hem en zijn gezin zetels; hij zet zich neer, en nu komen de vertegenwoordigers der 300 maatschappijen de ruikers, kronen en eerepalmen vóór zijne voeten neêrleggen. Betooverend is de aanblik, welken de met bloemen overdekte trap aanbiedt; daar vertoont zich in al zijnen glans Vlaanderen's tuin, ter verheerlijking van Vlaanderen's grootsten man. Zoo iets beschrijven wij niet: de getrouwste voorstelling van dit tafereel kan nooit de wezenlijkheid nabij komen: dat moet men zien, wil men het kunnen gelooven. Drie wagens zijn er noodig geweest, om al die bloemen en kransen naar de woning van den Gevierde over te brengen.

Boven den ingang der Beurs staat in kolossale letters te lezen: *Volkshulde aan Hendrik Conscience;* rechts en links prijken op vergulden grond de titels van de honderd werken van den vruchtbaren Schrijver.

Nu wordt Conscience en zijne familie binnen de zaal der Beurs geleid, die weldra gestampt vol is. Langs den rechten kant, op eene estrade, neemt hij plaats, omringd van zijn huisgezin en zijne vrienden, verscheidene damen en hooggeplaatste personen, alsmede de vertegenwoordigers der pers en letterkundigen van beide gezindheden.

Onnoodig te zeggen, dat hier ook gedurende verscheidene

stonden het uitbundigste gejuich zich heeft doen hooren, aangeheven door eene geestdriftige menigte, die vóór de estrade post heeft gevat. Boven de hoofden blinken de met goud doorwerkte fluweelen standaarts en de zijden banieren; het geheel levert een prachtig uitzicht op.

De geschenken, die men Conscience zal aanbieden, staan op de estrade voor ieders oog ontbloot; links het prachtige drijfwerk van Lambert Van Ryswyck, rechts het gesteendrukt portret door Flor. Van Loo; verder het bronzen borstbeeld door Jef Lambeaux, enz.

Eerst toen het muziek der grenadiers het werk van zijnen bestuurder C. Bender, *Hulde aan Conscience* begint uit te voeren, herstelt zich de stilte, en men luistert aandachtig naar de krachtige klanken van dit schoone muziekstuk, welks vertolking niets te wenschen laat.

Vervolgens wordt eene *Feest-ouvertuur* voor orkest, onder de leiding van den komponist Hendrik Waelput, ten gehoore gebracht. De aanhef van dit gewrocht is waarlijk aangrijpend en wordt gevolgd door eene liefelijke melodie, welke zich meer en meer ontwikkelt, om uit te loopen in een krachtig, medeslepend slot. De oorspronkelijkheid dezer symfonie en de orkestratie maken dit stuk tot een der beste van den jeugdigen maëstro.

Thans staat de Heer E. Van Driessche recht, en geeft lezing van de volgende feestrede:

MIJNE HEEREN,

Het is hoogtijd in Vlaanderen.

Het dietsche volk, uit alle gouwen, is tot eene buitengewone, nimmer hier gepleegde feestelijkheid opgeroepen.

Het geldt hier geene bloote hulde door vrienden aan een vriend, door bewonderaars der fraaie letteren aan een uitstekend schrijver gebracht, maar tevens de verheerlijking van een verheven sociaal grondbeginsel door een ganschen volksstam, die, beseffend dat zijn bestaan afhangt van zijne zelfstandige ontwikkeling in eigen taal en zeden, bij deze gelegenheid zich boven allen partijgeest verheft, en over zijne grenzen heenblikt, om, in het aanschijn der beschaafde wereld, zijn wil en levenskracht te bevestigen.

De honderden die, vóór eenige dagen, het ontwerp opvatteden den

beroemdsten onzer schrijvers - in ons midden de trouwe verpersoonlijking van dit verheven grondbeginsel - eene schitterende hulde te brengen, zijn oogslags tot duizenden aangegroeid. Zij woelen en juichen op dit uur in Brussels oude veste.

De tolk aller kloppende, opgetogene, blakende harten te wezen is de zoo vereerende als bezwaarlijke zending, welke ik hier te vervullen heb.

Met schroom komt in mij de vraag op: hoe zal ik waardig tot de hoogte zulker edele taak, tot de vervulling zulker kiesche plicht reiken?

Zou ik eene levensbeschrijving van den grooten Man schetsen? O neen: de bijzonderheden van zijn eenvoudig en werkzaam leven liggen in ieders geheugen!... Zou ik den letterlof van den gevierden schrijver uitbazuinen? Even min: van ieders lippen vloeien woorden van bewondering!.... Zou ik de goedhartigheid, het aanminnig karakter van den gemoedelijken Vlaming afschilderen? Wel, wie kent hem niet! wie, onder ons, die het voorrecht genoot in zijn broederlijken omgang toegelaten te worden, stelt zijne vriendschap niet op duren prijs!

Hooger moeten dus onze blikken zich richten; dieper moet ons hart gevoelen; breeder moet onze geest denken.

Het vraagstuk wat heilzamen invloed, wat uitgestrekte macht een enkel mensch, een genie, gewapend met pen en woord, op zijne stam- en tijdgenooten kan uitoefenen; hoe hij het verleden heropwekt, het tegenwoordige verzekert en de toekomst voorbereidt, is, voorwaar, een onderwerp elken denker, elken navorscher overwaardig.... en dit, M.H., zal de grondslag dezer rede wezen.

Wellicht ware ik voor die bezwaarlijke taak teruggeweken, hadde mij, eenerzijds, mijn hart niet ingesproken: dit huldefeest heeft eene hoogere beteekenis; het geldt hier niet alleen den roem van den voortreffelijksten onzer zonen, maar tevens de verdediging van den immer lijdenden en strijdenden dietschen Volksstam! hadde ik, anderzijds, niet de stelligste overtuiging dat ook gij, tot wien ik het woord richt, met de edelste en verhevenste gevoelens bezield zijt; ja, van geestdrift blaakt voor alles wat tot bevestiging onzer volksdommelijkheid kan medewerken, en gij mij dus, uit hoofde mijner loflijke inzichten, met aandacht en welwillendheid zult aanhooren.....

Hij, die de annalen van den dietschen stam opslaat en de lotgevallen van dit volk inziet en overdenkt, wordt getroffen door een feit dat alle gebeurtenissen beheerscht: iedere maal dat de Vlamingen, in den loop der eeuwen, zelve over hunne lotsbestemming konden beschikken, toonden zij zich groot, machtig en roemrijk!... maar, helaas,! meestal waren zij de speelbal der wisselvalligheden, het slachtoffer der verdrukking!...

Te midden van het wapengeknars der Leenheeren, vochten zij zich vrij en ontwikkelden hunne krachten door kunst en nijverheid, ja,

legden de grondslagen der machtige Gemeente! Dit volk, het eerste der wereld, dat tegen dwingelandij dorst opstaan met het wapen in de vuist, verpletterde zijne verdrukkers, en huldigde, voor de eerste maal in Europa, de Volksheerschappij!.....

Maar de vorsten van het Burgondisch Huis zouden, door eene snood en sluw berekende Fransche staatkunde, dit vermetel ras verlammen, de vrijheidszucht dempen en de volksheerschappij vernielen. Karel de Vijfde zou het oppergezag der vorsten invoeren, en alles onder zijn machtigen schepter doen buigen. Philips de Tweede zou aanleiding geven tot de heugelijke en bloedige feiten der Nederlandsche omwenteling; vervolgens zouden wij, onder Oostenrijksche overheersching, voor het sociaal leven, een tijdperk van onmacht en doodslaap doorleven, tot dat de Fransche Republiek, die den oorlogzuchtigen Buonapart baren moest, hier alles zou verwoesten en verdelgen!

Eindelijk, in 1814, werd door de Mogendheden van Europa het feit bekrachtigd dat zij, die sinds eeuwen te zamen leden en streden, voortaan te zamen zouden leven en genieten!...

Het koninkrijk der Vereenigde Nederlanden werd gesticht, en verbaasde weldra de wereld door zijnen handels- en nijverheidsbloei!....

Maar nog eens - niet om onzer belangen, maar tot voldoening van heersch- en hebzucht onzer machtige naburen - moest het heilwerk van 1814 vernietigd!.... 1830 daagde... het feit der scheuring werd volbracht! En afgezonderd, machteloos, aan ons zelven overgelaten, zegden ons nu die zelfde Europeïsche Mogendheden, welke 16 jaren vroeger te Weenen onze macht en grootheid stichteden: ‘Doet wat ge wilt!....’

En wij deden wat de wijsheid gebood: wij schonken ons zelven de vrijheid!.... Voortaan zou dan ook onze lotsbestemming van ons zelven afhangen.

Doch, welk was onze toestand?

Het tijdperk van 1814 tot 1830 had, wel is waar, kiemen en grondslagen gelegd; maar zulk een tijdsbestek was te kort om zedelijke en stoffelijke zaken tot rijpheid te doen gedijen, en vruchten af te werpen: de beschavende invloed van Noordnederland, onze nijverheid, de handel met de koloniën, immers alle ontwerpen van wordende grootheid lagen op eens verbroken..

Daarentegen bleven nog immer de verderfelijke beginselen van vroegere Spaansche, Oostenrijksche en Fransche overheersching in het volk voortleven; het gevoel van zelfstandigheid, van eigenaardige ontwikkeling was hier te lande uitgedoofd; de sporen dier mannelijke gaven, waarop de grootheid onzer Vaderen steunde, waren uit den geest des Vlamings gewischt; als volk stonden wij kracht- en machteloos!... Terwijl het onvermijdelijk was dat sommige onzer naburen, die hier den geest hadden aangevuurd, en met vreugde de scheuring

van Noord en Zuid hadden gezien, van de gelegenheid gebruik zouden maken om dat pas herborene volk uit te buiten en te beheerschen....

Dit gebeurde, helaas!... Hier werd alles op Franschen leest geschoeid: leger, bestuur, onderwijs, rechtspleging, alles was Fransch!... handel en nijverheid leden onder de concurrencie van Engeland... en, hoe men de taal des volks miskende en verdrong zal immer eene vlek in de staatkundige geschiedenis van België blijven!...

Het psychologisch beginsel, dat ten duidelijkste bepaalt. welken rechtstreekschen invloed de moedertaal op de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling van den mensch uitoefent, schijnt hier destijds voor allen, die aan het hoofd der zaken stonden, eene doode letter te zijn gebleven. Heden nog is het niet helder in den geest van al onze landgenooten, dat elke taalmiskenning eene wezenlijke verdrukking is! Het is eventwel een axioma voor den zielkundige, dat onverstane woorden en klanken de verstandelijke vermogens van den menschelijken geest verstompen, verlammen en verduisteren; even onbetwistbaar bewezen is het, dat woorden en klanken eerst dan heilzame indrukken teweegbrengen, gevoelens opwekken, tot denken aansporen, licht in den geest storten, wanneer ze in hunnen grondzin, met hunne gebruikelijke beteekenis, met hunne eigenaardige kleur begrepen worden. - Zag men ooit zoo een onzin! zij, die hoogst op vrijheid en verlichting bralden, wilden een ganschen volksstam tot eene zedelijke dood doemen met de geestheldere taal des volks te verdrukken en er eene vreemde, onbegrepene, op te dringen!...

De geschiedenis getuigt nochtans dat alle dwingelanden in de verste oudheid, evenals in de moderne tijden, dit zelfde middel gebruikt hebben om de volkeren te onderdrukken en te verslagen!... En, evenzoo, bevestigt zij dat alle wijze volkeren hunne taal op hoogen prijs stellen, ja, dezelve doen dienen tot bekrachtiging hunner zelfstandigheid en zedelijke verheffing!....

Ziedaar, M.H., de omstandigheden in welke de man opstond, dien wij heden vieren, als een genius, als een opbeurder van het nationaal gevoel, als een heldhaftige verdediger van den dietschen Volksstam.

Hij had in zijn helder en veelomvattend brein berekend wat van het Vlaamsche volk geworden zou, indien men er, uit moedwil of onwetenheid, in gelukte hetzelve van zijne taal en zeden te berooven. zijn Germaanschen aard te verbasteren om dezen door wuften zuiderblaai te vervangen!... O ja, het was hem duidelijk dat zulk een volk verdorven, verloren was, ja, in schande en ellende moest vergaan!....

Tegen zoo vreeslijk een onheil, moest dan ook dringend een wijs, een nationaal plan van werking worden opgevat:

De moedertaal diende in eer genomen te worden; zij alleen kon het eenige, het natuurlijke voertuig van volksbeschaving en verzedelijking wezen.

De Vlaming zou, door de herinnering aan vroegere, roemrijke dagen, uit zijne onverschilligheid wakker geschud, vertrouwen in zich zelve krijgen, en weer tot zelfstandigheid herleven.

De oude, zuivere Vlaamsche zeden moesten opnieuw de grondslag van huislijk geluk en maatschappelijken voorspoed worden.

Tegen de onvaderlandsche strekking van het openbaar bestuur, tegen de valsche meening van een groot deel der bevolking moest krachtdadig worden ingegaan: men zou niet ongestoord de rechten der Vlamingen krenken!....

De vrijheid van een volk wordt bepaald door het feit 'dat de wet met het recht overeenstemt.' Het vrij gebruik der moedertaal is een natuurlijk recht, en de wet miskende dit recht. Zoo lang dit het geval zou wezen voor de Vlamingen in België, zouden dezen rechtmatig hunne grieven doen gelden.

Eenige jonge, wakkere mannen, met Conscience aan het hoofd, stonden op....

Men schreef!.... men sprak!...

De vaderlandsche letterkunde was herboren, en de Vlaamsche beweging in werking gebracht.

Doch, de strijd zou lang en hardnekkig wezen.

Want de vraag deed zich voor: zou het volk, dat onder opvolgende overheerschingen zijne taal verleerd had, het geschrevene lezen? Zou het volk, dat, voor alle staatslevens in slaap gewiegd, onverschillig geworden was, naar het gesprokene luisteren?

Hier, M.H., treedt onze feestheld zijne glorierijke loopbaan in: of het volk zou lezen en luisteren, kon bloot afhangen van hetgeen men schrijven en spreken zou. En, het hoeft heden voor niemand betoog, CONSCIENCE, de gemoedelijke, de gevoelvolle, de treffende, de zoo hartlijk medeslepende romanschrijver, heeft eerst het volk tot lezen verleid; CONSCIENCE, de volkslievende, de bezielde, de beheerschende redenaar, heeft eerst het volk tot luisteren gedwongen!

De *Leeuw van Vlaanderen* verscheen. Dit meesterstuk, van zoo grootsche en vaderlandsche opvatting, bracht als een elektrieke schok in Vlaamsch-België te weeg; verbazing bij de eenen, opgetogenheid bij de anderen. De Vlaming die, sinds lang zijner vroegere grootheid onbewust, ook zijne eigene kracht betwijfelde, leerde er de heldendaden zijner Vaderen kennen en bewonderen!... Met rechtmatige fierheid zag hij op zijn verleden terug.... en begreep dat ook hij, afstammeling van die helden, welke de dwingelanden voor hunne burgermacht deden buigen, ja, hunne rechten ten koste van hun bloed verwonnen, dat ook hij nog eenmaal groot en machtig kon worden!... dat hij niet langer schimp en vernedering zou verduren!... dat hij zich waardig zijner Vaderen zou toonen, en zijn recht tot beschaving en maatschappelijken invloed zou eischen! Nimmer heeft een boek dieperen indruk op ons volk gemaakt, heilzameren invloed uitgeoefend.

Zij, die de reddende Vlaamsche Beweging nog met spot en minachting bejegenden, moesten het ook weten op wat al kunst- en vrijheidsroem de Vlaming aanspraak maakte, en CONSCIENCE beklom het spreekgestoelte te midden zijner tegenstrevers, om den luister onzer oude *Gilden* te ontvouwen, en daarbij het bewijs te leveren, dat hij even talentvol op het gebied der welsprekendheid was als op dit der romanlitteratuur.

Ons volk aldus tot een nieuw, tot een zelfstandig leven opgewekt, moest ook tot zijne eigenaardige, zijne eenvoudige, zuiverste zeden terug worden gebracht.

Dit zou geschieden met eene aanzienlijke reeks huislijke tafereelen, trouwe weerspiegelingen van den Vlaamschen volksaard, waarbij immer in geleidelijken, naar de natuur afgezienen trant, het ons eigene verheerlijkt en het wufte vreemde gegispt wordt, waar de deugd zich met verlokkende kleuren, en de ondeugd onder terugstootende vormen vertoont. Van welken schrijver kan zoo te recht, als van CONCIENCE, getuigd worden: ‘hij heeft niemand verdorven, maar allen verbeterd.’

Inderdaad, na lezing zijner werken, voelt men zich gelukkiger, sterker om den tegenspoed te bevechten, bedaarder om den voorspoed te genieten; bemoedigd om der wisselvalligheden het hoofd te bieden; gestemd om het goede te doen en het kwade te schuwen; immers, zoo natuurlijk, zoo treffend is bij hem de voorstelling der feiten, dat de deugd des schrijvers onweerstaanbaar in het hart des lezers sluipt, en er onuitwischbare sporen laat.

Aan zulken voortreffelijken, heilzamen arbeid wijdt nu onze groote Man bijna eene halve eeuw; zijne onvermoeibare werkzaamheid, zijn immer scheppend vernuft leverden, ten nutte zijner taalgenooten en ter bewondering der letterwereld *honderd boekdeelen,* allen van degelijken en deugdelijken inhoud, allen uit dezelfde edele ziel gevloeid, allen met het zelfde volks- en vaderlandslievend hart opgevat, allen met den zelfden helderen geest bewerkt; 't zij ze uit de geschiedenis of uít de verbeelding geput zijn, of tot de welsprekendheid behooren.

Die onwaardeerbare schat, o, mijne Taalgenooten! is de onze!.... CONSCIENCE heeft hem den dietschen volke uit edelmoedigheid en liefde geschonken, tot pand onzer zelfstandige volkswaarde, voor heden en voor de toekomst!....

Immers, wie zal de uitgestrektheid van den invloed berekenen, die CONSCIENCES werken op den volksgeest hier te lande hebben uitgeoefend, nog dagelijks uitoefenen en in de toekomst uitoefenen zullen!.... In welk huisgezin worden ze niet gelezen, verteld en besproken! in welke school voor de jeugd niet ter studie en ten voorbeelde gesteld!... In onze reeds zoo talrijke volksboekerijen, getuigen de bibliothecarissen eenstemmig dat CONSCIENCES werken alleen meer lezers vinden dan die van al onze overige schrijvers te zamen.

Voorzeker hebben, in deze laatste tijden, in België tal van verdienstelijke mannen geijverd, en, op het gebied der kunst, der wetenschap en stoffelijke welvaart tot roem en voorspoed des Lands veel bijgebracht; op geen tijdstip hunner geschiedenis kunnen de Vlamingen er op roemen een zoo groot getal verdienstelijke, ja, uitstekende prozaschrijvers en dichters, schilders en toonzetters te hebben voortgebracht; maar van wien kan men getuigen dat hij, in zoo ruime mate als CONSCIENCE, het Vlaamsche volk tot zijn zelfstandig leven opgewekt, de harten verzedelijkt, de geesten opgehelderd... en tot denken gedwongen heeft?...

Gewis hebben onze algemeene en krachtdadige protesten tegen de miskenning onzer taalrechten krachtdadig meêgeholpen om den wetgever, één voor één, de herstelling onzer grieven af te persen; maar mocht de staatsman vooreerst die protesten als bloote opborrelingen van ongegronde misnoegdheid, of persoonlijke propaganda, beschouwen, tegen den plechtig uitgedrukten wil van het door CONSCIENCE verdietschte volk kon hij niet langer verzet inbrengen, zonder zich tot een verblinden partijganger te verlagen!...

Aan geen ernstig mensch ontsnapt het heden, dat het de stellig en plechtig uitgedrukte wil van het Vlaamsche volk is, in en door zijne eigene taal ontwikkeld te worden; met en door zijne eigene zeden zijne grootheid en voorspoed te bewerken; ja, als vroeger, door kunst en nijverheid aan het hoofd der beschaafde volkeren te staan!...

Die rechtmatige, vastberadene openbaring van den wil des volks; die onwrikbare stemming tot behoud van eigen taal en zeden; dit vertrouwen in de toekomst om andermaal macht en grootheid te veroveren... dit alles, o CONSCIENCE, is hoofdzakelijk uw werk!...

Gij immers waart de baanbreker bij den aanvang van den strijd; de wijze leidsman in de latere worsteling, te allen tijde ons opperhoofd, waarin wij een onbegrensd vertrouwen stelden. Uwe schriften, in alle beschaafde talen der wereld overgezet, hebben immers met ‘uwen’ roemrijken naam, ‘onzen’ naam van Vlaming tot de uiteinden der wereld verbreid, en der vreemde natiën eerbied voor onze taal en heilige volkszaak afgedwongen.

Het Vlaamsche volk weet de diensten zijner doorluchte zonen te erkennen, en... zich dankbaar te toonen.

Daarom ziet Gij op dit uur gansch Vlaanderen trotsch, opgetogen, juichend rond U geschaard; daarom zijn ook andere taalgenooten van over de grenzen, onze Noordnederlandsche Broeders, onze voormalige landgenooten uit Fransch-Vlaanderen toegesneld; daarom hebben tal van stamgenooten uit Duitschland, ja zelfs van over den Oceaan, uit het verre Westen, U gelukwenschen toegestuurd; allen, als wij, de onweerstaanbare zielsbehoefte gevoelende U in het aanschijn der

beschaafde wereld eene verdiende hulde te brengen, uw genie te verheerlijken, uwen naam te doen weer galmen als dien des verbreiders van onzen letterroem, als dien des redders van den dietschen stam in België!..

Het nageslacht zal uwe onsterfelijkheid bekrachtigen, niet alleen om het 'schoone' dat gij hebt geschreven, maar ook om het 'goede' dat gij hebt gesticht!.... Want, moesten andermaal tijden van verdrukking ons komen teisteren, de verdrukkers zouden hier een wijs en beraden volk vinden, dat, met uwe grondbeginselen gevoed, met uw Vlaamschen geest bezield, uit eigene kracht de noodige middelen zou putten om zijne zelfstandigheid en vrijheid ongeschonden te bewaren!...

Leve CONSCIENCE!.... Leve Vlaanderens roemrijke Zoon!....

Een donder van toejuichingen breekt los.

De held van het feest staat recht en zegt:

Zulke betooging als diegene, welke in Brussel werd ingericht en waarop al de vrienden van de Moedertaal - van alle gezindheden - zijn toegestroomd, is zoo groot, dat indien een man deze voor zich alleen aanvaardde, die man zinneloos worden zou van geluk. Ik weet goed, welke hoedanigheden de Hemel mij niet gegeven heeft; laat mij toe mijn persoon ter zijde te stellen, opdat ik ook genoegen hebben kan van hetgeen hier geschiedt. Vergeet niet dat ik niet alleen gearbeid heb; vergeet toch niet dat zoovelen in het graf reeds slapen, die zooveel aan de Vlaamsche zaak medegeholpen hebben als ik zou kunnen gedaan hebben. Noemt mij geen vernuft; ik ben geen vernuft, maar gij, Vlaamsche mannen en vrouwen, gij bemint mij... (Geestdriftige toejuichingen.) Zal dat zijn omdat ik een vernuft ben? Neen, maar omdat mijn hart in uw hart eenstemmig heeft geklopt, omdat wij altijd hetzelfde streven hebben gehad. Uwe liefde tot de moedertaal, uwe deugden, uwe echtelijke trouw heb ik geschetst en ik heb u altijd geëerbiedigd tot in de minste mijner geschriften. Daarom hebt gij mij lief, gelijk ik u heb lief gehad. Wat mij bewoog tot schrijven was geen roem te oogsten, maar eens de belooning te smaken, die gij mij heden brengt, en dat is uwe genegenheid en vriendschap. Dus, goede broeders, vrienden, noemt me geen vernuft, geeft mij uwe hand en noemt mij broeder en vriend en ik zal gelukkig zijn.

Ik bedank de leden van de commissie voor al hetgeen deze gedaan heeft; zij heeft eene kroon gezet, niet op mijn hoofd, maar op 't hoofd van Vlaanderen!

Zal het noodig zijn te vermelden, dat dit kort maar treffend antwoord met daverende toejuichingen is begroet geworden?

Thans wordt een mannenkoor, woorden van Emanuël Hiel,

muziek van G. Antheunis en F.A. Gevaert, zonder begeleiding uitgevoerd. Wij laten het hieronder volgen:

Gij zijt ons lief.

Ge zijt ons lief, gelijk niet eenen
Het is in 't Vlaamsche Vaderland;
Ge deedt ons lachen, deedt ons weenen,
Ge gaaft Uw hert en kloek verstand.
Ge mint ons volk en gansch uw leven
Was strijden tegen dwang en grief,
Wat kunnen wij U wedergeven?
Och niets - Wij hebben U zoo lief!

Uw roem verkonden, is het noodig?
De wereld prijst Uw schoonen naam.
De lof wordt hij niet overbodig,
Waar 't werken stichtte de eêlste faam,
Gij leert ons werken, leert ons denken,
Gij leert ons minnen Vlaandrens eer;
Wat kunnen wij U wederschenken?
Och niets! - Wij minnen U zoo zeer!

Laat jaren doodend henenstrijken,
Ze dooven niet Uw heerlijk licht!
Stout moogt gij in de toekomst kijken,
Gij immers deedt altijd uw plicht.
Waar Gij verschijnt daar voegt Ge samen,
Daar jaagt Ge henen twist en nijd!
Uw voorbeeld moeten wij beämen,
En dus! - wij minnen U altijd!

Het is andermaal Warnots, die bestuurt. Bij het einde van de derde stroof grijpt iets recht aandoenlijks plaats. Aan de woorden: *Wij minnen u altijd*, keert Warnots, medegesleept door de geestdrift, zich eenklaps om naar Conscience, en terwijl hij de armen naar hem uitsteekt, zingt hij volop met zijne prachtige tenorstem mede: '*Wij minnen u altijd*!' Die gelukkige inval van Warnots doet ieders hart van zoete aandoening kloppen: in gansch de zaal blijft geen enkel oog droog.

Thans worden de geschenken, bekostigd met de inschrijvingen van het Vlaamsch volk, door M. Van Driessche den Feestvierende overhandigd, namelijk: het portret medaljon in zilveren drijfwerk van Van Rijswijck, de gouden gedenkpenning met de beeltenis van Conscience, geslagen door Leopold Wiener; het gesteendrukt portret van Flor. Van Loo en het bronzen borstbeeld van Jef Lambeaux.

Bij de aanbieding van het kostbaar album, door de Noordnederlandsche broeders den Vlaamschen schrijver als blijk van vereering gegeven, voert de Heer H. De Veer, hoofdopsteller van het dagblad: *Het Nieuws van den Dag* te Amsterdam, op diep treffende wijze het woord.

'Daar, zegt hij, waar de Zuid-Nederlanders Conscience vieren, mogen de Noord-Nederlanders niet ontbreken. Ik weet dat wij welkome gasten zijn, daar wij verwacht werden. Gij weet toch dat Conscience ten onzent ook bemind wordt. Wij ook kunnen Conscience lezen en verstaan; bij ons wordt hij insgelijks gehuldigd en gewaardeerd.' En dan meer bepaaldelijk tot onzen Schrijver: 'Wanneer ik van den invloed spreek, dien gij ten goede uitoefent, spreek ik uit eigene ervaring. Ik was nog een opgeschoten jongen toen ik u eerst las en leerde liefhebben; gij leerdet mij de stroefheid, aan de Noordnederlandsche letteren al te eigen, afleggen. Later las ik u voor in mijnen huiselijken kring aan vrouw en kinderen, die u leerden beminnen. zooals ik het lang reeds deed. Wie zoo oud en jong weet te boeien, zal niet oud worden, en mag de vriend, de vader van zijn volk genoemd worden. Daarvoor verdient gij hulde en dank! En nu, als gij ons zoudt willen bedanken voor het geschenk, dat wij u aanbieden, oh, doe het dan niet.... het heeft ons niet de minste moeite gekost om het te doen: van zoodra eene commissie in Noord-Nederland is tot stand gekomen, om u een album aan te bieden, zijn de bijdragen van zelf gekomen; iedereen heeft zich verhaast den oproep te beantwoorden. Wij staan hier met enkelen om Noord-Nederland te vertegenwoordigen, maar duizenden ginds als hier achten in u den grooten schrijver, den braven man.'

Conscience antwoordt op deze gevoelvolle toespraak, dat wellicht Noord- en Zuid-Nederland niet altijd zullen gescheiden blijven, en dat, hoewel er verschil van stoffelijke belangen en van godsdienst bestaat, God zelf tusschen de twee deelen van Nederland eenen band van broederliefde heeft gelegd, die nooit zal verbroken worden, en die band is de Taal. Ten slotte zegt Conscience: Roept allen met mij: Leve Noord-Nederland!

Dat die kreet door alle monden wordt aangeheven, hoeft wel niet gezegd.

Het *Conscience-Album* is als geschenk waarlijk eenig en kostbaar in zijne soort. Het is geborgen in een groote doos in albumformaat, gebonden in een rooden band met zilveren knip, en bevat meer dan drie honderd albumblaadjes, met dicht of ondicht beschreven, geteekend met pen of krijt, of met olieverf beschilderd. Geestig biedt D. van der Kellen den dichter eenen krans. Joh. van den Berg geeft een bibliotheek met eene Vlaamsche, die zegt: '*nog lang niet sol*, *zulle*'. J.D.G. Grootveld: een engeltje in de wolken met het wapen van Borgerhout (Conscience's verblijfplaats) en van Antwerpen. Hubrecht teekende: *hoe men schilder wordt*, Cuijpers zond zijn eigen portret, geestig om den hoek ziende, en tevens eene potographie van 't in aanbouw zijnde museum; Springer gaf een stad-, Smitz een zeegezicht, M. Roozenboom bloemen, Joh. Hilverdink bergen en Therèse Schwartze een studiekop; J v. Essen eene penteekening, Hollandsch landschap; Ch. v. Kesteren een strandgezicht; Dav. Bles een lezend vrouwtje; Wierincke twee vogeltjes; Elch. Verveer, een ouden Scheveninger; Maria Vos, een blaadje uit haar album; V. De Stuers drie vischvrouwtjes is gesprek; Rochussen een valkenjacht en Grieve een dorpsgezicht; J.G. Smits droeg eenige boomen bij; Westerwoudt een strandgezicht, en voorts W. De Tamers, Testas, W. Roelofs, Sadée en anderen, als Ant. Grevenstuk, die in beeld- of kunstschrift hunne hulde bewezen, verrijkten dit album met hartelijke bijdragen.

Ook de komponisten zijn niet achterwege gebleven. Nicolaï, Verhulst, Heinze, Hol, D. Koning, de beide Coenens, mevr.

Amersfoort -v. Dijk, prof. Land, D. De Lange enz. drukten hun gedachten in noten uit.

Colinet zorgde voor een titelblad. Uit de ‘Wonderboom’ komen de takken te voorschijn, waarin op een lint de titels van Conscience's voornaamste werken prijken, versierd met de wapens der provinciën. Anton Grevenstuk maakte een dekblad, waarop de namen van het comiteit staan. Naast het album ligt een portefeuille, waarin de grootere stukken, als de studiekop van Therèse Schwartze, de potographie van 't museumgebouw enz. zijn geborgen. Onder de boekwerken trekken twee in 't bijzonder de aandacht. Het eerste is dat van prof. Pierson, om zijn welsprekenden titel: *Intimis*, en het tweede Vosmaers overzetting van de *Ilias,* door Sijthoff aangeboden, terwijl mr. Vosmaer zelf afwezig is gebleven.

De dichters en dichteressen schreven hunne ontboezemingen, de heeren op blaadjes met gewoon gekleurden, de dames en de Prins van Oranje op blaadjes met gouden rand.

Men zal ongetwijfeld nieuwsgierig wezen, wat zij in dit album schreven. Helaas! wij kunnen het alles niet melden. Ter kenschetsing nemen wij dus slechts enkele bijdragen over.

Eerstens die van Nicolaas Beets:

> Conscience, hondermaal de Vriend zijns Volks geheeten,
> Der Fraaie Lett'ren en der Deugd,
> Leze in zijn kunstbroers naam diens Vriendschap en een Teeken,
> Dat hij zich in zijne Eer, als in zijn Werk verheugt.’

Ook mogen wij niet overslaan wat onze romanschrijfster mevr. Bosboom-Toussaint, schreef:

> ‘De 100ste uitgave! een geestig man heeft gezegd:’ men reist niet met zooveel bagage, als men de onsterfelijkheid wil bereiken. ‘Er ligt waarheid in die uitspraak; maar toch, als de qualiteit met de quantiteit gelijk maat houdt, schaadt de hoeveelheid niet en dan is de onsterfelijkheid verzekerd aan Hendrik Conscience, als letterkundige en romanschrijver,’

Prof. Alberdingk Thijm schonk 't volgende vers;

> ‘Als 'k voor Uw kunstaltaar een waskaars dorst ontsteken,
> Dan is 't geen min bekenden Sant

Wien 'k dit mijn zedig offer brand...
Men weet, figot, door 't heele land,
Bij oud en jong.... wat of “Conscience's werk” beteeken’!
Conscience - dat's natuurgenie!
Conscience - dat's gevoel, in kieschen vorm optredend;
Dat's lijden en geneugt, dat's beeld en melodie,
Dat's echte kunst, den smaak voor kuische schoonheid streelend!
Al zou Conscience alléén met Vlaand'rens Liebaart staan,
De heil'ge Vlaamsche zaak zal nimmer ondergaan.’

Natuurlijk mogen wij niet voorbijzien de bijdrage van prof. dr. A. Pierson. Zij luidt:

‘Is de stad van honderd poorten eens Aegyptens roem geweest,
't Land der Schelde doet niet onder;
't Heeft zijn evenaardig wonder,
Honderd boeken geven toegang tot uw onvermoeiden geest.’

Voor 't slot bewaarden wij het uit 't hart geweld woord van Cath. Beersmans:

‘Mijn kinderjaren van Turnhout, met al hun lief en leed, niemand kan ze mij beter herinneren, dan mijn moeder en gij, vader Conscience. - Het verheugt mij zóo dat eenieder u vereert; maar het kind uit de Kempen doet toch nog meer; het heeft u hartelijk lief en het gevoelt zich gelukkig u dat te zeggen.’

De Heer Waling Dijkstra schreef zijn bijdrage in 't Friesch; dr. J. Te Winkel in 't oud-Hollandsch, de Heer J. Heemskerk Az. en - o wonder! - Jan Holland in 't Latijn!

De Heer De Veer wordt opgevolgd door den Heer P. Hubrecht, secretaris-generaal bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken van Noord-Nederland, die de hulde van koning Willem III aan Conscience komt overbrengen. In eene gespierde, treffende taal gewaagde hij van de eer, die hem te beurt viel de vertegenwoordiger van Z.M. te zijn op dezen gedenkwaardigen dag, en het geluk te hebben den ook in Nederland hooggeschatten schrijver, te zamen met 's Konings hartelijke gelukwenschen, de gouden medalie van verdienste voor Kunst en Wetenschappen, met het koninklijk borstbeeld versierd, te mogen overhandigen. Hij herinnerde bij deze gelegenheid de woorden door den Koning van België te Gent uitgesproken, namelijk dat hij meer en meer zijn land

wenschte gezond, kloek en schoon te zien, en voegde erbij, dat Conscience sedert tal van jaren arbeidt aan de verwezenlijking van dien koninklijken wensch.

Toen trad de hr. Jan Van Beers, vergezeld door de hhn. Max Suremont, Cuperus en Gittens, afgevaardigd door het Gemeentebestuur van Antwerpen, vooruit. en richtte Conscience de volgende redevoering toe:

Hooggeachte Stadgenoot,
Waarde kunstbroeder en vriend Conscience,

Nu weldra het vierde eener eeuw geleden, waren wij te Antwerpen, bij eene grootsche, maar treurige plechtigheid vergaderd.

De stad, in wier schoot gij waart geboren en opgegroeid; in wier kunstkweekende dampkring uwe heerlijke gaven zich tot volle rijpheid hadden ontwikkeld, en uit wier leven gij zoo menig meesterwerk hadt geput; waar uw schitterende voorgang en uwe ijzervaste overtuiging heel een leger van kunstmakkers en medekampers aan uwe zijde hadden geschaard, om er het brand- en glanspunt van onzen taalstrijd en van onze letterkundige herleving voor goed te vestigen; Antwerpen ging U verliezen; het lot riep u verre van zijne muren weg.

Wij zaten eenige honderden kunstmakkers en vrienden ten afscheidsdisch vergaârd; en bij het heildrinken en vaarwelzeggen, viel ook mij de eer te beurt een woord te mogen spreken.

Ik legde, onder andere, der stedemaagd van Antwerpen het volgende in den mond:

‘Mijn stedekroon (zoo sprak zij) had de glansen
Van elken roem; geen naam, hoe hoog hij klonk
In 't rijk der kunst, of 'k toonde, aan mijn transen,
Er een, die nog met heller luister blonk.
Alleen, waar andren van hun letterhelden,
Van dichterzang en dichterroem vermeldden,
Daar stond ik, als een kinderlooze vrouw,
Droef, en in mijn beschaamdheid weggedoken;
Maar 'k zwoer eens, dat ik haast zou zijn gewroken,
Dat ik mijn dichter ook bezitten zou!

Ik koos mijn leerling uit: - ik kweekte en voedde
Hem, als een moeder, aan mijn eigen hart;
Zijn wieg stond dag en nacht in mijne hoede,
Opdat mijn hoop door niets verijdeld werd.

Ik vulde zijnen slaap met bloemgewemel,
Met englenzang, en straal- en kleurgeschemel,
Met heel een waereld louter poëzie.
Ik liet als tooverwolken rond hem waren,
Waarin 't akkoord weerklonk van wondersnaren,
Vol van der oude liedren melodie.

Ik leerde hem het murmelen beluisteren
Der wiegelende golfjes in den vloed,
't Geheim verstaan der zefirs, die er fluisteren,
Den jammertoon van 't onweer, dat er woedt;
Ofwel, ik bracht hem midden in de bloemen,
En leerde hem ze bij hun namen noemen,
En liet hem wonen in hun bonten kring,
Als aller minnaar, aller zielsvertrouwde,
Wien elk 't geheim van heur bestaan ontvouwde,
Hoe zij ontlook, beminde en weer verging.

Ik sloeg hem 't boek van 't grootsch verleden open,
En deed hem leven in der vaadren tijd,
En deelen in hun wenschen en hun hopen,
En medekampen elken vrijheidsstrijd;
Opdat hem, met het bloed dier trotsche vaderen,
Hun kracht en moed ook bruisen zou door de aderen;
Opdat hij, als een reus van vroeger eeuw
Oprijzend, 't Vlaamsche volk zou doen ontwaken
Uit zijn verbastringsslaap, bij 't dondrend slaken
Van 't oude en vrije: Vlaanderen den Leeuw!

Ik liet hem d'Oceaan van 't menschlijk harte
Doorschouwen; en, van wat daar hoopt, of treurt,
Of mint, of haat, of krijt van vreugd en smarte,
Heb ik voor hem den sluier weggescheurd.
'k Heb hem gevoed van 't innigst zieleleven
Mijns volks; - 'k heb hem een kleurenkrans gegeven,
Zooals er nooit een dichterharpe blonk:
Een krans, ontleend aan mijn twee grootste zonen,
Waarvoor mijn Rubens zijne schittertonen,
En mijn Van Dijck zijn teedre tinten schonk.

O, niets van wat hem boven elk verheven,
En mijnes roems en mijner liefde waard
Kon maken, of ik heb het hem gegeven,
Of 'k heb het kwistig om zijn hoofd vergaard!

Zelfs heb ik hem het lijden niet onthouden,
Waarin als goud in 't vuur, zijn krachten zouden
Hard en gelouterd worden voor altijd;
Zelfs niet den laatsten stempel aller grootheid,
Het adderspog der lasterende snoodheid,
Het knagen van den machteloozen nijd!

Ook, als hij in de vaderlandsche koren
Voor de eerste maal zijn stem weergalmen liet.
Toen leenden allen, diep getroffen, de ooren,
Verstommend voor dat wonderkrachtig lied,
En land bij land kwam luistren naar zijn tonen;
En vorst bij vorst wou hem zijn dank betoonen;
En altijd hooger, verder rees zijn faam;
En nu hoort gansch Europa opgetogen,
Naar hem, en noemt niet dan in 't hart bewogen,
Vol liefde en eerbied mijn Consciences naam!'

Aldus poogde ik, - nu strak vijf en twintig jaar geleden, - in een dichterlijk beeld uit te drukken, wat het harte van elken echten Antwerpenaar aan hoogachting, aan dankbaarheid, aan toegenegenheid, Conscience! voor u gevoelt.

En, al is 't dat gij sedert zoo lang van ons verwijderd zijt; al is 't dat uw medeslepend en geestdriftwekkend woord niet meer telkens bij strijd en zege aan onze ooren weerklinkt; toch is dat gevoel in de harten der Antwerpenaars niet gedoofd of verzwakt. Uwe werken, die van jaar tot jaar elkander opvolgden, en nu reeds tot het honderdtal geklommen zijn, hebben het levendig gehouden. De ouderen hebben het heilig in zich bewaard en den jongeren overgeleverd en ingeprent, en zoo verspreidt het zich en zal leven, zoo lang Antwerpen zich zelve, dit is, het Vlaamsche Antwerpen zal zijn.

Honderden namen deel aan uw afscheidsmaal: duizenden en tienduizenden verheugen zich en juichen mee in hun harte, bij de hulde, die thans het vaderland u brengt.

Ja! op de eigen stonde dat ik hier, afgevaardigde van Antwerpen tot u spreek, waait ook de feestvlag op Onze Lieve Vrouwentoren; en het klokkenspel zingt er van: 'Nu mag de beiaard spelen!' en de groote Carolusklok luidt; en met al zijne stemmen roept de oude reus over stad en veld: Op! Antwerpen, op! en gedenkt en viert uwen Conscience!

Op! gij, mannen, die zijn voorbeeld en zijn woord tot Vlaamsche strijders heeft gevormd! - Op! gij rijken en gegoede burgers, die bij 't lezen zijner werken misschien op den weg der verbastering weerhouden werdt, en uwe schoone moedertaal lief kreegt en ze uwe

kinderen leerdet beminnen! - Op! gij, werk- en ambachtsliên, die dag voor dag, bij gansche scharen onze openbare volksboekerijen bestormt, en niet vraagt, niet reikhalst dan naar Conscience! - Op! tot in de verste achterbuurten en donkerste gangen, waar gij niet zelden centje bij centje spaart en bijeenbrengt, om, al was 't onder u gevijftigen, toch ook een eigen exemplaar van uwen lievelingsschrijver meester te worden! Op! volk van Antwerpen, en gedenkt, en viert uwen Conscience!

Zoo klinkt het op dezen oogenblik van Onze-lieve-Vrouwentoren over uwe moederstad heen.

Ook Antwerpens Gemeenteraad heeft de stemme des algemeenen geestdrifts, bij de mare van dit heugelijk feest in ons midden opgerezen, gehoord; en, als wettelijke en natuurlijke vertegenwoordiger van Antwerpens bevolking, het zich ten plicht gerekend, U, Conscience, zoon van Antwerpen en Antwerpenaar bovenal, mede zijne hulde te komen bewijzen. In zijne laatstgehoudene zitting stemde hij eenparig een BESLUIT, dat, zoo wij hopen, voor tijdgenoot en nageslacht van zijne oprechte gevoelens te uwaart zal getuigen. Mij, uwen ouden en trouwen vriend en kunstbroeder, werd de vereerende taak opgedragen het hier openbaar mede te deelen, en er u een exemplaar, in onze Plantijnsche drukkerij op perkament getrokken, als een vriendelijk aandenken aan uwe geboortestad, van te overhandigen.

Het luidt als volgt:

‘**De Gemeenteraad van Antwerpen**:

Gezien de verschijning van het honderdste boekdeel der werken van Hendrik Conscience;

Gezien de feestelijke hulde, Hem te dier gelegenheid, door het Belgisch volk en door zijne vrienden en bewonderaars uit den vreemde gebracht;

Dankbaar voor al den arbeid, door Hem ter opbeuring van den nationalen geest en ter veredeling zijner medeburgers gewrocht;

Trotsch op den roem, door dezen zoon van Antwerpen over zijne moederstad verspreid;

BESLUIT:

1° *Vóór den Oostenlijken gevel der nieuwe stadsbibliotheek, tegen den puitrap*, *op de Jesuietenplein in aanbouw*, *zal*, *in name van Antwerpens bevolking*, **op Stadskosten**, *Hendrik Consciences standbeeld worden opgericht.*

2° *De plaats*, *waar dit beeld moet verrijzen*, *wordt*, *van heden af*, **Conscienceplein**’ *genaamd.*

3° *De straat, loopende aan de Westzijde, langsheen de Volksbibliotheek, zal* '**Leeuw-van-Vlaanderenstraat**' *heeten.*

4° *Op het huis, waar Hendrik Conscience geboren werd, zal een marmeren gedenksteen worden aangebracht, den Volke deze heuglijke gebeurtenis herinnerende.*

5° *Het raadslid Jan van Beers, vergezeld van de leden: Max Suremont, J. Markelbach, N. Cuperus, A. Michiels en F. Gittens, wordt gelast op de feestelijkheden, den 25° September te Brussel ter eere van Hendrik Conscience ingericht, mededeeling te geven van dit ons huidig besluit.*

En nu, - dat ik mijnen officieelen last volbracht heb, zal het mij, hoop ik, wel vergund zijn te besluiten in eigen naam, met eenen wensch van Vlaming tot Vlaming, van vriend tot vriend.

Ik wensch u dan op dezen dag, vriend Hendrik, nog schooner lauweren? nog hooger, uitgebreider roem?....

Waarachtig niet!

Wel blijft ge er niet ongevoelig aan, dat Zuid- en Noord-Nederland U tot zijnen lievelingsschrijver uitroept, dat gansch Europa u vertaalt, en bewondert, en bemint. Doch nooit was de glans der befaamdheid het doel van uw streven, de heimelijke wensch van uw gemoed.

En zelfs in dezen oogenblik - waarop het Vlaamsch volk, uit alle gouwen des lands te zaam gestroomd, U, in eerbied en liefde, de koningskroon van het genie op het hoofd komt zetten, - zelfs in dezen oogenblik - o! het is niet om uwen eigen schedel dat gij dien stralenkrans blinken ziet; maar om eene, die ginds in de verte, voor uw zielenoog komt verrijzen; - om haar, die, heel uw leven lang, bij al uw werken en zwoegen, u als eenig ideaal voor oogen stond: de dierbare, de heilige Vlaamsche Zaak!

O! ik lees het vriend! ik lees het in uwe schoone ziel; gij zegt in u zelven: 'Al de eere, mij bewezen, zal Goddank! gedijen ten voordeele van haar!'

En dus is mijn wensch:

Conscience! Zij het u gegeven, voor gij dit scheppend hoofd voor goed ter ruste legt, den eindelijken onbetwisten, vollen triomf te mogen aanschouwen der Vlaamsche Zaak!

Dit zij uw loon!

Leve het Vlaamsch in Vlaanderen!

Leve Hendrik Conscience!

Met tranen van aandoening in de oogen, wierp Conscience zich in de armen van Van Beers, die eveneens weende, en hunne tranen mengden zich in eene warme omhelzing, te midden van eene algemeene geestdrift, die wij niet in woorden

kunnen neerschrijven, maar die getuigde, dat al de aanwezigen diep ontroerd waren. Mev. Conscience stortte overvloedige tranen.

Na eenige oogenblikken staat de held van het feest recht en drukt in diepgevoelde woorden innigen dank uit voor het besluit, door het Bestuur zijner vaderstad genomen. Hij verzoekt verder de afgevaardigden der stad Antwerpen de genomene beslissing niet tot wezenlijkheid te maken, er bijvoegende dat dit alles te veel is. Maar de aanwezigen denken er anders over.

'Neen, niet te veel!' roepen zij als uit eenen mond.

'Mij een standbeeld oprichten, terwijl ik nog leef!' voegt Conscience erbij, 'o, doe dat niet. Die eer heb ik niet verdiend! (*Ja*, *ja*, roept het publiek).' Welnu, als gij mij die hulde wilt brengen, wacht dan ten minste tot na mijnen dood, indien men dan nog denkt dat mijne schriften waarde hebben.... en plaats dan mijn standbeeld in de nabijheid van dat mijns vriends Door Van Rijswijck.

Opnieuw dreunen de kreten van: *Leve Conscience*! door de zaal. Overmeesterd door de ontroering, zet de grijze schrijver zich neder, en zijn kleinzoon overlaadt hem met kussen.

Het besluit van den gemeenteraad, dat Conscience overhandigd wordt, is op een groot blad perkament met gekleurde hoofdletters in de Plantijnsche drukkerij gedrukt. Men weet dat deze letters nooit anders hebben gediend dan om Latijn te drukken. Men is verplicht geweest voor dit stuk de letters *k* en *w* opzettelijk te doen gieten. Wat het standbeeld betreft, het schijnt dat de stadsbouwmeester P. Dens de plans reeds vervaardigd heeft, en dat het in brons gegoten zal worden en waarschijnlijk den Schrijver in zittende houding zal voorstellen.

Na al die toespraken komt er eindelijk wat muziek. Het *Dichterslied* van Em. Hiel, muziek van Peter Benoit, wordt door Mev. de Give-Ledelier, de talentvolle zangeres, met heldere en gevoelvolle stem voorgedragen. Wij deelen hier de woorden van dit lied mede:

Een lied der kuischheid zingt u 't frissche maagdenhert;
Gij lacht het tegen als een vader, die de smert
Des levens stil verbergt, met droomen wonderzoet
Het hoofd der maagd bezielt, en door den lentegloed
De reinheid looft, schoon als de zon, als 't hoogste goed,
Dat straalt en streelt en geurt uit haar verliefd gemoed.
Goedheil, Conscience!
Gij, die de jeugd met deugd en liefdeglans verguldt.
Goedheil! Gij hebt des dichters zending rijk vervuld.

***

Een lied van trouwheid zingt u 't kloeke vrouwenhert;
Dat, schoon het vaak door ieverzucht gefolterd werd,
In uw beschavend werk vond kalmte, moed en kracht.
Ja dat den eisch der liefde de edelste offers bracht!
Getrouwheid. grondloos diep als 's levensoceaan,
Door u schenkt blind de vrouw haar hert, haar gansch bestaan.
Goedheil, Conscience!
Gij, die door trouw de vrouw leert liefde en taai geduld.
Goedheil! Gij hebt des dichters zending rijk vervuld.

***

Een lied van liefde zingt u 't zorgend moederhert;
Dat altijd mint en trilt in vreugd of wrange smert.
De moeder, o, wanneer ze weeldedronken ziet
Naar 't kind, wanneer haar kind de volle borst geniet,
Is groot als God!... Maar wen haar levensengel sterft...
O wee!... Gij brengt haar troost voor 't heil dat zij hier derft.
Goedheil, Conscience!
Gij, die zoo zoet 't gemoed der arme moeder sust...
Goedheil! Gij waart uw schoone zending steeds bewust.

De muziek van dezen schoonen zang is hetgeen men van den Vlaamschen meester verwachten mocht, oorspronkelijk en puik. Vooral het refrein heeft door zijne zangerigheid en zijn diep gevoel eenen indruk gemaakt, welke den toehoorders lang zal bijblijven. Ook zijn de geestdriftige toejuichingen der vertolkster niet gespaard gebleven.

‘De poëzie van Em. Hiel’ zegt de *Fédération Artistique* prekende van het *Dichterlied* ‘is om zoo te zeggen eene mengeling van het beste uit de werken, die de held van het

feest geschreven heeft; wie beter dan Benoit zou in muziek hebben kunnen brengen al deze innerlijke, ongeveinsde en ware gevoelens, zoo kwistig in de romans van Conscience gezaaid? Ook heeft de komponist, door het scheppen van dit gelegenheidsstuk, een klein meesterstuk geschapen. De stem duidt de melodie aan, en het orkest, met eene oneindige kunst bewerkt, drukt door zijne verschillende tonen het gevoel der woorden uit. Overgroote bijval voor den kunstenaar en voor de vertolkster.'

Conscience heeft mede den Vlaamschen meester niet vergeten: hij schreef hem onder anderen: 'mijnen innigsten dank aan den stichter der Vlaamsche Toonkunst, den vriend Peter!'

Nieuwe eerbewijzingen volgen alweer. De Heer P. Willems, hoogleeraar te Leuven, overhandigt Conscience het diploma van doctor *honoris causâ* der universiteit van Leuven; de redevoering, welke hij voornemens was uit te spreken, reikt hij den nieuwen doctor over, ten einde dezen niet al te veel te vermoeien. De Heer Alberdingk Thijm doet hetzelfde bij de toereiking van het diploma van eerelid der Maatschappij van Letterkunde te Leiden, alsook de Heer Fonteyne met het adres van den Gemeenteraad van Brugge. De Amsterdamsche maatschappij: *Hooger zij ons Doel* maakt Conscience eerelid. Ook de Heer Julius Vuylsteke, die door het congres van Breda gelast was een adres van gelukwensching voor te lezen, zal het bewuste stuk den feesteling toesturen.

Het wordt laat; het is half zes, meer dan tijd dus om het feest op de Beurs te eindigen. Een laatste muziekstuk wordt uitgevoerd, namelijk *Huldezang*, muziek van Edgard Tinel.

Ziehier de woorden; zij zijn van dichter H. Claeys.

Wij naadren duizendtallen,
Die roemen op uw naam, -
Uw Klauwaarts, allen, allen,
En hand in hand te zaâm.
Zie welk een stoet zijn rangen
Onmeetlijk openspreidt -
Een volk - met huldezangen
Aan uwe onsterflijkheid....

Meer dan zijn roem verkonden
Hoort Vlaandrens hartetolk...
Hem spreekt uit al de monden
De liefde van dat volk,
Hem, schilder onzer zeden,
Vertrouwling van ons haard,
Die 't erfdeel van 't verleden
- Ons taal - ons heeft bewaard.

Uw volksverhalen streelden
'Aandachtig avonduur;
De Vlaming kent uw beelden
In leven en figuur.
Ons Breidel, de Artevelden
Herrijzen voor onze eeuw...
Hoe galmt door Kortrijks velden
Het ‘Vlaanderen den Leeuw!’

Herdenk nog eens die dagen...
Ons Vlaandren zweeg en sliep,
Toen uw verhaal zijn sagen
En heldentijd herschiep.
Herdenk hoe 't volk ontwaakte,
En, 't oog naar u gekeerd,
In 't Vlaamsch gevoel weêr blaakte...
Het had zijn roem herleerd.

Toen kwam van alle zijden
Een mannenschare fier,
Omgord tot kloeke strijden.
Ontvlamd in dichtervier....
Geniet dit groot herdenken,
En hoor hun aller zang:
‘Hij gaf de levenswenken!
‘Den Hoofdman lof en dank!

Van op ons Noorderduinen
En Schelde- en Rijnland door,
't Klinkt al van lofbazuinen
In 't Dietsche volkenkoor.
Ons roem en ons historie,
Ons taal en volksbestaan
Zijn met uw naam en glorie
De wereld rondgegaan.

Het prachtig werk van dezen nog jeugdigen Vlaamschen toondichter doet de geestdrift der menigte weer ontbranden en uitbundige toejuichingen weerklinken door de zaal bij het einde van den *Huldezang*.

Wederom dreunt het *Leve Conscience*! als afscheid uit den mond der talrijke aanwezigen, en iedereen verlaat de Beurs. Nog altijd is het groote plein met duizende menschen bezet, die nog eens den geliefden Schrijver willen zien, en hem dan ook bij zijn vertrek met blij gejuich begroeten.

Het derde en laatste gedeelte van de *Volkshulde* moest op de Groote Markt en in het stadhuis plaats hebben. Ongelukkiglijk kwam de regen de uitvoering van het volks-concert verhinderen en de verlichting, althans gedeeltelijk, tegenwerken.

Op het stadhuis daarentegen, waar de Brusselsche gemeenteraad zijnen roemrijken medeburger feestelijk ontvangen zou, heerschte levendigheid en opgeruimdheid. Vele letterkundigen van Noord en Zuid, kunstenaars, dagbladschrijvers en vrienden van Conscience verdrongen zich in de heerlijke zalen van het oude gebouw. De dienstdoende Burgemeester van Brussel, Mr Karel Buls, met twee schepenen en verscheidene raadsleden vertegenwoordigden daar het Bestuur der aloude stad. Rond 9 uur deed Hendrik Conscience zijne intrede, onder het luide bravogeroep der aanwezigen. Mr Karel Buls verwelkomde hem met de volgende, in het Vlaamsch uitgesprokene redevoering:

Mijnheer,

De huldebetooging, waarvan gij heden het voorwerp geweest zijt, en waaraan de vertegenwoordigers der oude Brabantsche stad met het gansche land hebben willen deelnemen, bekroont eene levensbaan die geheel aan het welzijn des vaderlands gewijd was.

Uwe loopbaan heeft ons, inderdaad, bewezen wat men verwachten mag van het geloof in eene rechtvaardige zaak en van het volherden in het vervullen eener verhevene zending.

Op een tijdstip waarop het Vlaamsche vaderland zeer diepgezonken en bijna door allen verlaten scheen, hebt gij moedig deszelfs verdediging

in handen genomen; en gij hebt treffende klanken weten te vinden om het uit zijnen slaap op te wekken.

Dat schoone werk, dat zoozeer verdiende dat een moedig man als gij er zijne krachten aan toewijdde, hebt gij op u genomen met den geest bezield van dien Vlaamschen volksstam, die zijn vaderland en de huiselijke deugden, welke het gezin opbeuren, zoo innig liefheeft.

In uwe zoo talrijke gewrochten is niet een enkele regel te vinden, welken de huisvader zijnen kinderen niet moge voorlezen, want zij zijn allen uit een eerlijk, rechtschapen hart gevloeid.

Ook hebt gij bij ons Vlaamsche volk den leedlust verwekt door die boeken, waarin voor zijne oogen slechts tafereelen opgehangen werden die hem de liefde tot het goede inboezemde; het heeft daarin verzuchtingen ontdekt welke met zijne verlangens overeenstemden, omdat gij getracht hebt en er in gelukt zijt een nationale schrijver te blijven.

Heden moogt gij u in de zegepraal der Vlaamsche zaak verheugen en met volle recht er u fier over gevoelen; te midden eener moedige schaar naar uw voorbeeld opgeleid, moogt gij u verzekerd houden, dat die zegepraal niet slechts tijdelijk maar beslissend is.

De Wetgevende Kamers hebben reeds uwe rechten erkend; de gemeente-overheden pogen ze te eerbiedigen en, indien men u op alle punten nog niet heeft laten recht wedervaren, zoo zijt gij machtig genoeg om weldra de laatste hinderpalen uit te roeien.

Indien aan het Vlaamsche volk, dat in vroegere eeuwen zoo talrijke bewijzen van levenskracht geleverd heeft, nog eene grootsche zending beschoren is, dan zal het zulks vooral aan U te danken hebben, Mijnheer, die als een verlosser te midden van dat volk verschenen zijt om aan hetzelve, in zijne eigene taal, hartelijke woorden toe te sturen, het aan te wakkeren en op te beuren en, bovenal, het met vertrouwen op zijne grootheid en zijne macht te bezielen.

Deze rede werd meer dan eens door de toejuichingen der toehoorders onderbroken.

Conscience moest alweder antwoorden. Met zijne nog altijd kloeke en heldere stem sprak hij:

Mijne Heeren, voor ons allen is het eene allerbelangrijkste en stellig eene troostende verschijning, uit den mond van den eersten vertegenwoordiger van Brussel, zulke aanmoedigende woorden voor onze taal en letterkunde te vernemen. Tot nu toe waren wij daar niet aan gewoon (Neen, neen!)

Vroeger werd hier de Vlaamsche Beweging geloochend.

In België en ook in Brussel wonen twee geslachten, twee rassen: Walen en Vlamingen. Walen en Vlamingen behooren tot hetzelfde land, en dezelfde instellingen beheeren hen. Wat kan nu het middel-

punt zijn, waar Vlamingen en Walen kunnen zeggen, te huis te zijn? Is het niet te Brussel? Tot nu toe waren de Walen hier alleen te huis; voortaan zullen de Vlamingen er zich ook te huis bevinden. (Bravo.)

Wij wenschen wel uit het diepste van ons hart - want wij beminnen onze Waalsche broeders - dat de stad Brussel zich van haar doel, van hare zending niet meer verwijdere, en blijve trachten dat hier Walen en Vlamingen hand aan hand kunnen gaan, zonder dat iemands rechten gekrenkt worden. Gelukkig moeten wij niet vreezen, dat Brussel zich van die zending zal verwijderen. De vertegenwoordigers van Brussel hebben die groote zending begrepen en in een ruim deel voltrokken. Door de verspreiding van het onderwijs hebben zij zeer veel gedaan voor onze zaak. (*Leve de heer Buls*!)

Gij noemt den nieuwen dienstdoenden burgemeester en hij verdient ten volle uwe toejuichingen. Ook de andere vertegenwoordigers hebben recht op onze erkentelijkheid. Mijne Heeren, ik stel u voor, aan u Vlamingen, die voor de eerste maal misschien op het stadhuis der hoofdstad uit den mond van eenen magistraat het Vlaamsche woord hoort klinken, eenen dronk in te stellen, ter eere van den heer Buls, dienstdoenden burgemeester en schepen, voor de hulde die hij u, Vlaamsche broeders, brengt, in mijnen persoon.

Een donder van toejuichingen dreunde door de groote zaal. De aanwezigen splitsten zich in twee gelederen en de grijze, goede man, ons aller vriend, wandelde aan den arm van den d.d. Burgemeester, voorbij ons heen, niet als een veldheer, die zijne mannen in oogenschouw neemt, maar als een vader, die zijne kinderen rond hem geschaard ziet, en voor dezen eenen handdruk, voor genen eenen blik, voor allen eenen vriendelijken lach over heeft.

Van dan af werd de bijeenkomst meer gezellig. Iedereen begaf zich naar de aanpalende plaatsen, alwaar de wijnen en spijzen stonden te wachten. Men at lustig, men klonk met de glazen, naar oude Vlaamsche gewoonte; broederlijke woorden werden gewisseld, kortom, de vreugde was algemeen. Rond 11 uur nam het feest een einde, en de genoodigden verlieten het stadhuis, onder het aanheffen van den *Vlaamschen Leeuw* van Karel Miry, en het gekende volksliedje: *Waar kan men beter zijn dan bij zijn goede vrienden.*

Sluiten wij deze beschrijving van het *Consciencefeest* met een uittreksel uit een drijtal dagbladen:

De *Gazette van Gent* zegt:

‘Het huldefeest aan onzen beroemden romanschrijver is vol geweest van aandoenlijke oogenblikken. Mochten wij bij onze lezers, door deze beschrijving, slechts een honderdste deel der goede ontroeringen verwekken, die wij gedurende den dag van gisteren ondervonden hebben! Waarlijk, zulke feesten doen deugd aan een Vlaamsch hart.’

De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* noemt het feest, ‘het heugelijkste dat de Vlaamsche Beweging ooit vierde.’

‘Het heeft eens te meer bewezen welken ontzaglijken invloed Conscience op zijn volk heeft uitgeoefend, hoe innig hij er door bemind wordt, en alles wat wij gisteren van hem hoorden toont eens te meer, hoe hij dien invloed ten goede gebruikt, hoe hij al die liefde, al die eer, de grootste die een sterveling kon toegebracht worden, verdient.’

De briefwisselaar G.R. (de Fransche dichter George Rodenbach?) van de *Flandre Libérale* eindigt zijn artikel met de woorden:

‘Vandaag hebben wij in het hart een weinig hoogmoed gevoeld, bij het zien verheerlijken van den besten onder ons, eenen letterkundige, buiten en boven de politiek werkzaam, - onzen meester, onzen vader, den grooten en onsterfelijken

HENDRIK CONSCIENCE.

Boekbeoordeeling.

Het misdrijf uit het slot van Komen, verhaal uit de middeneeuwen, met platen, door P.P. Denys. Rousselare, de Brouwer Stock en Zoon, 1880. 156 blz. engl. 8°.

Verleden jaar hadden wij de gelegenheid om *Marieken van het Kruishof*, door P.P. Denys, te bespreken en een paar gedachten over vorm en richting in 't midden te brengen. Nu onthaalt dezelfde Schrijver ons op een verhaal uit de

middeleeuwen, welks stoffe ontleend is aan eene plaatselijke legende van Comen en volgenderwijze mag opgegeven worden:

Gozewijn, een burchtheer van lagere afkomst, die door Graaf Baldwijn ‘in het slot van Comen als zoon des huizes bemind en opgebracht werd’, laat zich door heerschzucht zooverre verleiden, dat hij den eenigen zoon zijns afgestorven weldoeners voor altijd in eenen verholen torenkerker opsluit en het openbaar gevoelen laat aannemen dat de jonge ridder in Palestina gestorven is, na hem, Gozewijn, tot eenig erfgenaam van titels en goederen te hebben aangesteld. Een steekspel wordt gehouden, gedurende hetwelk de gevangene, door toedoen van den hem trouwgeworden bewaker, gelukt te ontsnappen en tot schrik en vernedering van den zielloozen Gozewijn vóór de vergaderde ridderschap optreedt. De booswicht wordt door de ridderlijke vierschaar als moorder en meineedig bedrieger gevonnist en voor immer uit den lande verbannen. De geliefde des jongen ridders, ‘Freule Valentina’, die, uit wanhoop over zijn onverklaarbaar afzijn, zichzelven tot het klooster had bestemd, komt op haar droevig besluit terug en - het overige is voor iedereen gemakkelijk om raden.

Op zichzelven beschouwd heeft dergelijk verhaal maar weinig om het lijf; maar ook was de Schrijver verplicht zich zoo nabij mogelijk de overlevering te houden.

Of hij er in gelukt is om het oorspronkelijke gemis aan eene ingewikkelde handeling door vorm en kleur en al die bijzonderheden te vergoeden, welke den lezer in het midden der XIIIe eeuw moeten verplaatsen, - ziedaar wat, spijtig genoeg, een ontkennend antwoord zal uitlokken. Geheel het verhaal toch is op een misbegrip der vroegere zeden en toestanden gesteund en lijdt door een verregaand gebrek aan natuurlijkheid. Reeds in *Marieken van het Kruishof* kwamen die fleeuwsche, overnevelde boekenmenschen voor, die nergens in het dagelijksche leven te vinden zijn; nu zijn ze vervangen door eenen razenden ridder, die declameert, en door zijn edel slachtoffer, schier zoo weemoedig en teeder

als wijlen Piet Paaltjens. De burchtheeren van 1250 waren ook metterdaad heel ander menschen dan die welke Schr. ons afschildert; de taal die zij voerden heeft in Denys'verhaal haren weêrgalm niet: een afstand van erf en heerlijkheid gebeurde niet bij middel van kleine akten, zooals er op blz. 41 een medegedeeld wordt, dat aan het komieke grenst.

Het is duidelijk, dat de Schrijver van *het Misdrijf* in een ander vak tehuis is dan in de kennis van het leven, denken en werken onzer voorouders. Vandaar die aaneenschakeling van dwaalbegrippen omtrent personen en zaken; vandaar het liedje met zijne aartskwade spelling, dat wij op blz. 33 te betreuren vinden; vandaar die felle uitval tegen ingebeelde bloeddorstige ridders, die alle onedelen, zoo maar louter voor de grap, verdrukten, vertrapten en uitmoordden, alsof er nergens were noch recht ware te duchten geweest.

En toch is de talentvolle Schrijver van *Hendrik Groenlandt* niet erger mislukt dan veel beroemdere schrijvers, die in hetzelfde vak evenzeer mislukkende pogingen aanwendden. De gebreken van *zijn* verhaal worden, meer of min, in al de werken van denzelfden aard aangetroffen; de goede historische roman immers zal, ten onzent zooals elders, een onbereikbaar doel blijven, zoolang de studie van het middeleeuwsche leven zich tot eenige schoolboeken of beknopte officiëele verhandelingen beperken zal, in plaats van het archievenwezen en de rijke schat van stads- en kerkrekeningen - die éénige bronnen voor de waarheid - tot grondslag te hebben, met enkele daarop steunende vakwerken tot nadere toelichting. Om eene zedenschets uit onze dagen te leveren, moet men de werkelijkheid met eigene oogen afgezien hebben; men hoeft tot eene menigte bijzonderheden af te dalen, wil men er in gelukken een blijvend werk te leveren. Zoo ook moet het leven der vorige geslachten doorgrond en tot in zijne geringste uitingen gadegeslagen worden, indien men zich niet aan de grofste dwalingen wil blootstellen. Deze beschouwingen wenschten wij bij den H. Denys te zien ingang vinden; want uit zijne vroegere pennevruchten blijkt ontegenzeggelijk, dat hij een man van talent is en volstrekt

niet onbedeeld met de gewichtige gave van opmerking, terwijl zijn schrijftrant klaar en voor eenieder bevattelijk is: eene eerste vereischte voor novellisten, die bijval beoogen.

K.D.F.

Noord-Nederlandsche Leestafel.

Behalve de vier regelmatige jaargetijden, die door de zon geregeld worden, maar waarbij Phebus-Apollo zeer dikwijls afwezig blijft, hebben wij nog een jaargetijde, dat niet in de Almanakken vermeld wordt en met den stand der hemellichamen niets te maken heeft. De door Vrouw Fortuna goed bedeelde stervelingen noemen dit, het ‘bladsaizoen’; maar de gewone menschen, die te Baden-Baden, te Ems, Ostende of Scheveningen het *saizoen* niet kunnen maken, bestempelen het in Nederland heel prozaïsch met den naam van komkommertijd. Hoe het ook zij, dit is zeker, dat de komkommerof pruimentijd een tijdstip van algemeene werkeloosheid kenmerkt. Ofschoon tot de tweede soort van stervelingen behoorende, namelijk tot die, welke Ostende of Scheveningen maar voor één of twee dagen kunnen bezoeken, en van Baden-Baden evenveel kennis bezitten als van Biaritz of het eiland Wight, hebben wij, door de algemeene luiaardskoorts aangetast, in het vorige nummer van *De Vlaamsche Kunstbode* het overzicht der in Noord-Nederland verschenen werken geheel achterwege gelaten.

Het onvermijdelijke gevolg daarvan is, dat onze tafel nu overladen is met boekwerken van allen aard en alle gehalte. Daar behoort een zekere mate moeds toe, om zooveel penneen geestesvruchten aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen; edoch wij hebben verplichtingen aangegaan tegenover onze lezers en belofte maakt schuld.

Er heeft zich in de laatste jaren in Holland eene algemeene neiging geopenbaard tot het heruitgeven van de werken onzer oude meesters op het gebied der taal. Niets verdient inderdaad meer lof. Het wereldverkeer slijpt de eigenaardig-

heden der talen af; de *barbarismen* worden zoo veelvuldig en dreigen zoo het burgerrecht te verkrijgen, dat men ze ternauwernood nog opmerkt, en de ongelukkige en dwaze gewoonte om zoowel in het geschreven a*l*s in het gesproken woord de taal met vreemde woorden te doorspekken, ontneemt haar allengs haar eigenaardig karakter.

Beoefening onzer oude schrijvers kan alleen aan taal en stijl haar kracht, haar oorspronkelijkheid terug geven.

Wij begroeten dan ook met blijdschap het verschijnen van de *Volledige Dichtwerken* van Constantyn Huygens(1), 'dat pittig Haagsch vernuft,' zooals Van Vloten hem noemt. Wij kunnen van deze uitgave niets dan goeds zeggen. De 'pittige' en geheel eigenaardige spelling van Huygens is getrouw behouden, en waar de tekst ophelderingen behoefde, heeft wijlen de heer P. Leenderts Wz., dezelve door aanteekeningen toegelicht.

Dat het werk uitgaat van de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen en onder toezicht staat van d^{r} N. Beets, zijn als waarborgen voor de zorg, die aan deze uitgave zal besteed worden. Dat ook de technische uitvoering aan alle eischen zal voldoen, hiervoor staan de namen der uitgevers ons borg.

Wij twijfelen niet of de volledige werken van Huygens zullen een goede ontvangst genieten bij allen, die in onze schoone en krachtige taal waarachtig belangstellen.

Wij ontvingen ter bespreking de 3 deelen van *Nikolaas Nicklebij*, behoorende tot eene nieuwe, goedkoope uitgave van de werken van Charles Dickens, welke bij H. Roelants te Schiedam en bij Ad. Hoste te Gent verschijnt.

Dit pleit wel voor de groote populariteit, die de beroemde Engelsche schrijver in Nederland geniet, want de hoeveelste uitgave deze van Dickens werken is, kunnen wij niet juist zeggen; zeker is het dat, naast de groote geïllustreerde, er nog kleinere uitgaven bestaan. Dit bewijst voor hetgeen Busken Huet zoo waar over den Engelschen romanschrijver zegt: 'Dickens gaat voort te leven in de herinnering van hen die hem kennen,

(1) Amsterdam, P.N. Van Kampen & Zoon; Rotterdam H.A. Kramers & Zoon, 16 afleveringen à 90 cents elk; op Hollandsch papier fr. 1.50 per afl.

gelijk hij dit dertig jaren lang heeft gedaan. Eerst naderhand, als geene nieuwe verhalen van hem het licht meer zien, zijn zwijgen een poos heeft aangehouden om nimmermeer te worden afgebroken, eerst dan zullen zij met smart gewaar worden, dat een vriend hunner jeugd hun ontvallen is.' Moge dan de herinnering aan Dickens nog lang levendig blijven, mogen zijne vertellingen zonder wedergade, tevens aandoenlijk en satiriek, vroolijk en weemoedig, mogen zijne teekeningen van idealen en van karikaturen, nog lang gelezen en gesmaakt worden, want Dickens leert altijd, hoe vaak wij ook zijne werken lezen. Het was dus eene goede gedachte van de Heeren Roelants en Hoste om door eene goedkoope en tevens sierlijke uitgave, de nooit gegoeg te waardeeren werken van Dickens, onder het bereik van het volk te brengen, en wij wenschen ze dan ook in veler handen. De vertaling is eene der beste, die wij te zien kregen, daar zij den schrijftrant van Dickens getrouw weergeeft en door geene bastaardwoorden ontsierd wordt.

De Heer W. Versluys, te Groningen, zond ons een boek van 80 blz: '*Handleiding bij het eerste teekenonderwijs*, en vijf bundeltjes '*Teekenvoorbeelden*' allen door J. Versluys bewerkt. Het teekenonderwijs staat tegenwoordig bijna overal op het onderwijsprogramma der volksscholen, waar het, zooals schrijver zegt, ten doel heeft oog en hand te oefenen, den smaak en het voorstellingsvermogen te vormen, de slapende verbeelding te wekken. Ofschoon deze bepaling van het voordeel der teekenlessen wel wat onbepaald is, en even goed op tal van andere oefeningen kan toegepast worden, hebben wij er vrede mede, en, zoo de schrijver, door zijn werkje, nauwkeurige en duidelijke regelen voor het onderricht weet te geven, en door zijne teekenvoorbeelden zijne theorie practisch weet toe te lichten, dan heeft hij het onderwijs in de volksscholen een grooten dienst bewezen. Wij gelooven dat schrijver goed geslaagd is in zijn werk, en het doel dat hij beoogde, heeft bereikt; en ofschoon wij hier en daar wat minder langdradigheid zouden wenschen, kunnen wij én *Handleiding* én *Voorbeelden* in vertrouwen aanbevelen.

Dr T.C. Winkler, die de zoo nuttige *Losse Blaadjes* voor de bezoekers van den Amsterdamschen dierentuin bewerkt, heeft bij de Erven Loosjes te Haarlem een paar kleine

werkjes uitgegeven, ten titel voerende *Het Paard (*82 blz.) en *De Ezel*, *het Muildier en de Muilezel.* (26 blz.) Deze werkjes schijnen voorafgegaan te zijn of gevolgd te zullen worden door andere van dezelfde strekking, en ten doel te hebben, eene meer nauwkeurige kennis over onze huisdieren te verspreiden. Zoo dit het doel is, heeft de schrijver het, dunkt ons, volkomen bereikt. Dr Winkler beschrijft niet alleen de vormen, de lichamelijke gesteldheid, de geaardheid, enz., van de dieren, die hij tot onderwerp heeft gekozen, maar hij geeft tevens een nauwkeurig overzicht van de verschillende rassen, soorten en verscheidenheden, die in de verschillende werelddeelen worden aangetroffen.

Zoo worden niet allen in algemeene trekken het Hongaarsche, het Turksche, het Spaansche, Italiaansche en ander Europeesche rassen behandeld, maar ook het Arabische, het wilde paard, enz., beknopt, maar zakelijk en duidelijk beschreven. De werkjes bevelen zich bovendien door een zeer sierlijk uiterlijk aan.

Met een bijzonder genoegen maken wij gewag van een bundel ‘Verspreide en nieuwe Gedichten’ die de Heer G. Jonck bloet onder den titel ‘*Vlindertjes*[(1)] (92 blz.) in de wereld heeft gezonden. Wat nu te zeggen van deze *Vlinderties*? Prof. J.A. Alberdingk Thym, die dit bundeltje met eenige woorden bij het publiek heeft ingeleid, zegt!’ Zij spreken voor zich zelven. Die hun hartetaal niet verstaat, kan een kommentator ze niet bedieden. De bizonder tedere of luimige trekjens, die er hier en daar in voorkomen, zouden verdienen der aandacht van Lezer of Lezeresse bevolen te worden; maar ik wil hun liever het genoegen laten, zelve die geurige sukaden in 's Heeren Jonckbloets edelen Hollandschen koek te ontdekken.’

En met deze regelen stemmen wij van harte in. Prof. A.T. zegt ons, dat dichter meer snaren op zijne lier heeft en dat de menestreel ook stoute lierzangen op zijn speeltuig kan aanstemmen. Wij zien die met verlangen te gemoet en hopen dat het goede onthaal, dat dezen eersten bundel ongetwijfeld zal te beurt vallen, den Schrijver zal aansporen ons spoedig iets meer te geven.

(1) Utrecht, Wed^{e} J.R. Van Rossum.

Wij kunnen allen vogelliefhebbers eene goede tijding brengen. Bij den heer Allert de Lange te Amsterdam verschijnt sedert den 1e October een wekelijksch tijdschrift voor Vogelliefhebbers, - kweekers en handelaars, onder den titel: '*Onze gevederde Vrienden.*' De inhoud is zeer veelzijdig en handelt over alles wat den Vogelliefhebber belang kan inboezemen: voeding, ziekten, broeden, voortkweeken, enz. enz. Vele beschrijvingen der meest voorkomende vogels, bijzondere raadgevingen om deze te doen voortkweeken, en een rubriek 'antwoorden' op de door de lezers gestelde vragen, hunne vogels betreffende, maken dit tijdschrift tot een vraagbaak van allen, die de gevederde wereld rondom ons liefhebben. De prijs van fr. 12 voor België is zeker niet te veel voor 52 nummers, die van 8-12 bladz in 4o beslaan, vooral niet, wanneer men, door de raadgevingen van de redactie op te volgen, van zijne vogels voordeel kan behalen.

Onder de werken, die op een bestaan van vele jaren kunnen bogen, tellen wij de *Katholieke Illustratie*, de *katholieke Missiën*, de *Bibliotheek voor Christelyke huisgezinnen* en het *Dompertje van den Ouden Valentyn*..[1] Dit laatste werkje is misschien minder in België bekend. Uit een katholiek oogpunt beschouwd, hekelt het op satirieke en luimige wijze de toestanden van onze hedendaagsche Maatschappij.

Nieuw is het werk door gemelde maatschappij uitgegeven onder den titel *Maria's Heiligdommen in Nederland en België.* Dit werk is echter uitsluitend verkrijgbaar voor de inteekenaren op de *katholieke illustratie*, voor den zeer geringen prijs van 10 cents per aflevering. Zoo verre wij een oordeel kunnen vellen (wij ontvingen nog slechts ééne aflevering) is het werk zeer belangrijk. De uitvoering is goed en een zeer sierlijk titelblad in kleurendruk en een schoone plaat op gouden grond getuigen, dat aan de uitgave alle zorg zal besteed worden.

A.N. BATAVUS WZ.

(1) s'Bosch, Maatschappij der Katholieke Illustratie.
Over het Ie deel, jaargang 1881, der *Leesbibliotheek voor Christ: huisgezinnen*, bevattende *Agnes*, oorspronkelijke novelle door Ornithos en *de Dochter van den Beeldhouwer,* naar R de Navery, spreken wij in de volg. Leestafel.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- De *Vlaamsche Broederbond* van Brugge schrijft de volgende prijsvraag uit: *A.* De geschiedenis schrijven van de opkomst, den bloei en het verval van den Brugschen handel in de middeleeuwen; *B.* De middelen aanduiden om, zoo het ontwerp van den Heer De Maere, *Brugge-Zeehaven*, uitgevoerd wordt, den handel weer te doen herleven. - Prijs: 500 frs. en een gouden eerepenning. - Het werk moet in het Nederlandsch geschreven zijn en ten minste 150 blz. druks bevatten. Handschriften, onder de gewone voorwaarden, te zenden vóór 1e Juni 1882, aan den Voorzitter van den *Broederbond* te Brugge.

- De letterkundige afdeeling der Kon. Academie van België heeft de volgende prijsvraag voor 1883 uitgeschreven: Verhandeling over den invloed der Nederlandsche (Vlaamsche en Hollandsche) letterkunde op de Duitsche dichtkunde, en wederkeerig over den invloed van de Duitsche dichtkunde op de Nederlandsche dichtkunde in de middeleeuwen. De prijs is eene gouden medalie ter waarde van 600 fr. De antwoorden moeten vóór 1 Febr. 1883 worden ingezonden aan den heer J. Liagre, algemeen secretaris der Academie.

Dezelfde aldeeling looft uit een prijs van 450 fr., zijnde de tienjarige prijs, ingesteld door de Saint-Genois, aan het beste antwoord op de volgende vraag: In de Vlaamsche gedichten der 13e en 14e eeuwen opzoeken wat de zeden en gebruiken des volks herinnert, en bepalen wat er het nationaal gevoel in kenmerkt. Dit antwoord wordt ingewacht vóór 1 Febr. 1882.

- De dichter Leonard Buyst, die voor de lezers van den *Kunstbode* geen vreedeling is, kondigt eenen dichtbundel aan onder den titel: *Willem Sanger*, tafereelen uit het leven eens dichters. De Heer Hendrik Conscience heeft de opdracht van dit dichtwerk welwillend aanvaard. Wij wenschen den sshrijver zooveel bijval toe met *Willem Sanger*, als hij met zijnen eersteling: *Lijdensbeelden* heeft gehad. Het werk zal 136 blz. beslaan en in den loop van December het licht zien.

- Eerlang zal bij Blom en Olivierse te Kuilenberg, onder den titel *Onze Volkstaal*, een tijdschrift uitgegeven worden,

gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen. De redactie heeft de heer T.H. De Beer op zich genomen, die, als Redacteur van *Noord en Zuid*, *taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden*, met dergelijken arbeid vertrouwd is. Het doel van dit tijdschrift is, de studie der dialekten in ons land aan te moedigen en de uitgave voor te bereiden van een *algemeen Nederlandsch dialektikon*, waaraan ijverig wordt voortgewerkt. De heeren Prof. Dr. P.J. Cosyn, Dr. J.H. Gallée, Prof. Dr. J.F.J. Heremans, Prof. Dr. H. Kern, Prof. Dr. B. Symons en Dr. J. Beckering Vinckers hebben zich bereid verklaard deze groote zaak met raad en daad te dienen. Het prospectus is verkrijgbaar bij Julius Vuylsteke, boekhandelaar te Gent.

Beeldende kunsten.

- De klas van Schoone Kunsten der academie had eenen prijs van 600 fr. uitgeloofd voor de beste sterkwatergravuur, in België sedert 1881 uitgevoerd. De klas had drie gravuren ten prijskamp ontvangen. De prijs is toegewezen aan den heer Danse, professor bij de academie van Bergen, voor zijne gravuur naar eene schilderij van Jordaens, uit het museum te Brussel, de Sater en de Boer verbeeldende.

- Sedert eenige dagen bevindt zich het Kon. Museum te Berlijn in het bezit van archaeologische schatten, die tot dusver zonder wedergade zijn, daar ze niet alleen de eerste van hunne soort, maar ook de eenige die tot nu toe bekend geworden zijn. Wij bedoelen de lang verwachte beeldhouwwerken uit Santa Lucia de Cosumalgapan, in Guatemala, die naar Berlijn zijn overgebracht. Men is 5 jaar lang bezig geweest, om die uitkomst te verkrijgen, wat door tallooze hindernissen hoogst moeilijk werd gemaakt. Prof. Bastian had in 1876 op zijne Amerikaansche reize de ruinenstad bezocht en gaf den stoot aan de zaak, die echter zonder de krachtige hulp van den Duitschen gezant in Guatemala wel nooit tot een goed einde ware gebracht. De verkregen schatten moeten van het grootste wetenschappelijk gewicht zijn.

Toonkunde.

- *Vlaamsch Operagezelschap te Antwerpen.* De heer Ernest Vander Ven heeft te Antwerpen eene Vlaamsche Opera gesticht, met het doel de vaderlandsche kunst te verheffen bij middel van de kunst. Hij acht het be

staan eener Vlaamsche Opera in Antwerpen mogelijk, als uitvloeisel van den reuzenarbeid van den Vlaamschen maëstro Benoit, die Vlaamsch België op nationaal kunstgebied deed herboren worden. De Vlaamsche Opera moet tevens eene schrede nader leiden tot de bekroning van diens arbeid, het Vlaamsch Conservatorium te Antwerpen.

Op Zaterdag, 8 October heeft de eerste vertooning plaats gehad, bestaande uit: 1° *De Vergissing*, zangspel in 1 bedr., woorden van Paul Billiet, muziek van Joz. Mertens; 2° *De Wonderdokter*, id. van Ern. Vander Ven en Joz. Bosiers, en 3° *De Engel op Wacht*, id. van P. Geiregat en Karel Miry.

Wij kunnen ons oordeel over deze eerste opvoering niet beter uitdrukken, dan door den volgenden brief, welken Peter Benoit den Bestuurder van het Opera-gezelschap, Ern. Vander Ven, heeft toegestuurd.

WAARDE HEER,

Toen ik Uw omzendbrief ontving, waarbij gij melding deedt van de vorming van een Vlaamsch Opera-gezelschap, met welke stichting gij het begin der volledigingvan mijn streven, - waarom niet ons aller streven? - op dramatisch gebied bedoelt, was dit mij, en wellicht ook allen wie den vooruitgang onzer Vlaamsche muziekkunst aan 't harte ligt, eene blijde mare.

Met nieuwsgierigheid en niet minder belangstelling zag ik den dag tegemoet, waarop voor de eerste maal uw gezelschap op zou treden. Dit toch zou mij doen blijken in hoeverre uwe bedoelingen welgemeend waren en welke opvatting gij U van de zaak steldet.

Ik wil U thans zonder omwegen volgens den uitslag mijne indrukken meedeelen. Met genoegen bestatigde ik in de allereerste plaats, dat uw oproep gericht aan het Antwerpsch publiek zoo warm is beantwoord geworden, en dat zoowel de leden van ons Stadsbestuur nevens zoovelen, wier namen op het gebied van kunst en letteren een wijdsche klank hebben, waren opgekomen om uwe poging door hunne tegenwoordigheid te ondersteunen. Dit heeft mij reeds doen begrijpen, dat het bestaan van een Vlaamsch muzikaal dramatisch gebied noodzakelijk is en dan ook wenschelijk wordt geacht.

Uw gezelschap bevat talentvolle leden, dit is door de eerste opvoering der verschillende stukken stellig gebleken Het bevat echter ook zwakke elementen, onberekend voor de taak, die gij U met uwe stichting voor oogen hebt gesteld.

Immers gij bedoelt toch kunstveredeling door middel van de kunst. Ik begrijp zeer wel en in uw omzendbrief zegdet gij het reeds: ‘dat niet aanstonds een gunstige uitslag verwacht zou kunnen worden’

omdat er op ons dramatisch muziekaal gebied nog te veel te doen en te veel te vormen valt'

De bemerking kwam bij mij op en werd ook door vele anderen gedeeld, waarom uw gezelschap niet meer leden bevatte, die in onze Muziekschool hunne kunstopleiding hadden genoten. Hadt ge daarin kunnen slagen, het kunstdoel van uwe stichting zou zeer zeker er meer mede zijn gebaat geweest - maar wellicht zijt gij niet gelukt om juist al die elementen, noodig tot het welslagen uwer kunstzaak, te vinden en dat laat zich begrijpen. Vooreerst begeeren alle leerlingen der zangklassen onzer Muziekschool niet voor het tooneel opgeleid te worden en daar er (iets waarop ik reeds dikwijls gewezen heb) nog geen eigenlijk dramatisch Vlaamsch muzikaal gebied in 't Vlaamsche land bestaat, gingen de meeste leerlingen, welke hunne dramatische opleiding in de school genoten, op vreemd gebied over.

Gij hebt u de stichting van *een* der echt nationaal muzikale gebieden voor oogen gesteld en het is dus verklaarbaar dat ge slechts met bescheiden krachten kunt beginnen, om later, wanneer eenmaal uw Vlaamsch Opera-gezelschap een feitelijk bestaan zal hebben, ook de van ons verwijderde elementen tot U te trekken, en zoo doende, met de ontwikkeling welke latertijds in 't gansche land zal en moet ontstaan, een volledig geheel te vormen. Daarom verdient dus uwe onderneming aller ondersteuning en bijtreding. Gij hebt onze dramatische muziek, hier in Antwerpen ronddwalende, een gastvrij oord aangeboden, en daarvoor alleen reeds verdient gij onzen dank.

Liever toch eene zwakke poging om tot een vast gebied te komen dan onmannelijke werkeloosheid. Nochtans, om uw welgelukken te verzekeren geloof ik, en ik sta met deze zienswijze niet alleen, dat het noodig is u van invloedrijke personen te omringen, die op kunst- en stoffelijk gebied U in uwe taak zouden kunnen verlichten.

Die medewerking zal zeker niet uitblijven, wanneer gij een oproep doet aan al de Vlamingen en aan hen, die op kunstgebied hun invloed gelden laten om de thans gestichte zaak, zijnde de hunne, tot verderen groei en boei te leiden.

Intusschen geloof ik het hoogst gewenscht dat gij U de tijdelijke ondersteuning zoudt verzekeren van Staat-, Stad- en Provincie; want het is van het hoogste belang dat de vertooningen, waarvoor gij uw gezelschap hebt gevormd en voor een zekeren tijd verbonden, niet onderbroken worden.

Ik wensch U volharding en met inachtneming van de bemerkingen en leemten die U over het gezelschap gedaan zijn en aangewezen werden, het beste welslagen, een wensch die zeker door allen zal worden gedeeld.

Uw toegenegen
PETER BENOIT.

Nieuwe uitgaven.

- *Het Paard,* door Dr T.C. Winkler. Haarlem, de erven Loosjes, 1881. - 81 blz. in 8° Prijs: 75 cents.
- *De Ezel, het Muildier en de Muilezel*, door Dr T.C. Winkler. Haarlem, de erven Loosjes, 1881. - 26 blz. in 8°. Prijs 30 cents.
- *Lentesotternijen*, Poëzie van Pol de Mont, met een gedicht van Klaus Groth, een portret en het facsimile van den Schrijver. Gent Ad. Hoste, uitgever. Prijs: 2.00 fr.
- *Zalige Nieuwjaarsdag*, dramatisch tooneelspel in een bedrijf, door Willem Suetens, Antwerpen, L. Dela Montagne.
- *Volledige Dichtwerken* van Constantijn Huyghens, met aanteekeningen van (wijlen) P. Leendertz, Wz. 1^{e} aflevering, 96 blz. Prijs: 90 cents. Amsterdam, P.N. Van Kampen en Zoon.
- *Agnes,* oorspronkelijke novelle door Ornithos. N^{r} 1 der Leesbibliotheek voor Christelijke huisgezinnen. 103 blz. in 8°. Gevolgd door *De Dochter van den Beeldhouwer*, naar het Fransch van Raoul de Navery. 78 blz. in 8°. Jaarlijks verschijnen 8 deelen voor 3 gulden. 's Hertogenbosch 1881.
- *Handleiding bij het eerste Teekenonderwijs*, door J. Versluys. Groningen, W. Versluys. 1881. Prijs: 1.60 guld.
- *Teekenvoorbeelden*, door J. Versluys, Groningen, W. Versluys, 1881. Vijf stukjes, elk van 16 platen, ten prijze van 20 cents ieder.
- *Over het misbruiken van het bovennatuurlijke* door Dr Joz. Theyskens. Uitgave van het 'Willemsfonds,' n^{r} 96. Gent, J. Vuylsteke, 1881.

Aangekondigd.

- *Algemeen Nederlandsch Rijmwoordenboek* door J.A. Van Droogenbroeck (Jan Ferguut). Mechelen, Van Velsen, uitgever.
- *Geschiedenis van het Schependom in de Belgische gewesten*, door Frans De Potter (bekroond door de Academie), 300 tot 350 blz. Prijs: 5 fr. Antwerpen, P. Kockx, uitgever.
- *Tot Aandenken,* door J.F. Van Cuyck, 300 blz. in- 12. Prijs: fr. 2.50. Antwerpen, L. Dela Montagne, uitgever.
- *Geschiedenis der Malkontenten,* door Alfons De Decker, (bekroond door de Belgische Academie) 300 blz. in 8°. Prijs: 5 fr. Antwerpen, P. Kockx, uitgever.

Te oud!

I.

Langs den westeroever der kleine Belt, die Fünen van Jutland afscheidt, tusschen Snoghöi en de stad Fredericia, ligt eene streep zandgrond, die men Lyngspoint heet. In de verte strekt zich de kust uit, eentonig en effen, zonder verweer tegen de woede der zee. Maar langs de beide kanten der kaap zijn er kleine inhammen, die schuil verleenen aan de visschersloepen en ze 's winters tegen het ijs van het Kattegat en op alle andere tijden tegen de stormen beschutten.

Op eenigen afstand van het dorre, verlatene strand ontwaart men struiken en heestergewas, overschaduwd door eenige schaarsche eiken en esschen, die daar staan als de laatste overblijfselen van een woud, dat zich eertijds rondom een aanzienlijk dorp verhief.

Dorp en woud zijn echter van over lang verdwenen; en het kreupelhout zal ook haast verdwijnen. En de meerl en de lijster, welke bij zomeravond op die groene twijgen nog zingen, zullen een ander verblijf moeten opzoeken.

Niet verre van de kust, op den grond van Lyngspoint, staan een twaalftal hutten, die, evenals de hutten van eertijds, samengesteld zijn uit harde kleem en eenige stukken hout en overdekt met glei. Elke dier landelijke woningen heeft een lochting, met eene haag van vlienderhout of zwarten doorn er rond. Hier en daar ziet men oude sloepen op het zand omverre liggen, met de kiel in de lucht en eene opening op een harer uiteinden. De eenden en de schapen nestelen in die vaartuigen, welke men op zee niet meer bezigen kan.

Dit gehucht van Lyngspoint wordt bewoond door visschers van stillen, teruggehouden aard, wier inborst al zoo ruw en gestreng is als het element dat zij hunne levensdagen lang te bekampen hebben. Gevaarvol en moeielijk is hun arbeid en onzeker en karig hun loon. Hun moedig werken wordt alleen

onderbroken in dagen van onweêrstaanbaar tempeest, of als de ijsschollen over zee glijden; en dan zien die menschen veel armoede af. De vrouwen, die voor het huishouden zorgen, werken ook met de mans mede, deelen in hunne ontbering en beven voor het gevaar waarin zij verkeeren, telkens zij den hoogen wind en het zeerot hooren.

Op zekeren avond bevonden zich in eene dier visschershutten twee innemende lieden te zamen: een ouderling, wiens hoofd door de jaren vergrijsd en onthaard was, ofschoon hij er nog kloek en struisch, stoutmoedig en vastberaden uit zag; en eene jonge vrouw, die, hoewel bleek en treurig, van eene zeldzame schoonheid was.

De ouderling zat vóór eene tafel, boven welke eene lampe aan de zolderbalken hing, en hield zich bezig met twee ruiterijpistolen te laden.

De jonge vrouw stond in het uiteinde der kamer recht, met den blik naar het venster gericht.

Het was een sombere Novemberavond; de zee was aan 't bruischen; de regen zijpelde over de ruiten; de vlam der oude lampe weifelde onder de windslagen, die langs de schouwpijp naar binnen drongen.

Altijd maar voortdoende, sloeg de grijsaard in 't verholen de jonge vrouw gade. En eindelijk, na een langdurig stilzwijgen, vroeg hij haar:

‘Naar wat ziet gij toch zoo strak door het venster?’

‘Naar het weêr. Wat schrikkelijk weêr om van nacht in zee te gaan!’

‘Wij hebben dat noodig,’ wedersprak de oude man op knorrigen toon. ‘Wij hebben de duisternis vandoen.’

Onder het uiten dier woorden stond hij op, stak zijne pistolen en zijnen sabel in zijnen gordel vast en zeide kortweg:

‘Schaf mij eten.’

Op eenen oogwenk was zijne tafel gedekt en zijn avondmaal opgediend.

Hij zette zich neder en at zonder spreken.

De jonge vrouw stond achter hem recht en blikte droefgeestig op hem neder.

‘Komaan!’ riep hij, welhaast plotselings opstaande, ‘Vaarwel!’

‘Gaat gij reeds weg?’ vroeg zijne bleeke gezellin.

‘Jawel. 't Is tijd om naar strand te gaan.’

Hij wierp zijne matrozenvest over zijne schouders en trad naar de deur.

‘Vaarwel, Christine!’ zeide hij nog zonder om te zien naar haar, wien hij dit vaarwel toestuurde.

Zij stak hare twee handen naar hem uit en wilde gaan spreken; maar hare lippen sidderden en lieten slechts eenen zucht door.

De ouderling stapte eenige schreden voorwaarts en kwam daarna tot bij haar terug om te vragen:

‘Waarom weent gij nu?’

‘Oh! Jan Steffens’, verzuchtte zij, ‘ik vrees toch zoo, dat er u een ongeluk zal overkomen.’

‘Wat zijt gij kinderachtig!’ wedervoer hij, zonder de hand aan te raken die zij hem toestak. ‘Waarom gevreesd? Ik ga om mijnen plicht te kwijten; dat is klaar en eenvoudig. Zorg maar om het vuur uit te dooven, en vergeet niet morgen uchtend den bandhond eten te geven. Ik heb hem in het waschhuis opgesloten, opdat hij van nacht niet blaffen zou.’

Met die woorden naderde hij opnieuw tot bij de deur; maar op eens kwam hij alweder op zijne voetstappen terug en, onder het drukken van Christine's tenger handjen in zijne eeltige vuisten, zeide hij haar op eenen toon die plechtig klonk:

‘God zegene-je en God beware-je!’

En in eene minuut was hij heengegaan.

De jonge vrouw zakte op eenen stoel neder en weende bitterlijk.

Zij kon aldus eenige oogenblikken daar gezeten hebben, zoo gansch in hare droefenis verslonden, toen een plotseling gerucht hare aandacht opwekte. Zij ging door het venster kijken. Een jonge man, in matrozenkleederen en gewapend zooals Jan, kwam snel naar het eenzame huis toe. Hij hief welhaast de deurklink op en trad binnen.

‘Goên avond, beste Christine,’ sprak hij, ‘Is Jan al voort?’

‘Ja,’ zeide zij, ‘gij zult hem langs de kust bij de schippers vinden.’

De jonge zeeman zag haar nauwlettend aan; en, vervolgens hare hand vattend, zeide hij met zachte en vriendelijke stemme:

‘Gij hebt geweend. Is er twist tusschen u en uwen man gerezen?’

‘Neen,’ antwoordde zij, ‘dat is er nooit geweest.’

En zij poogde hare hand terug te trekken; maar de zeeman wilde ze niet loslaten.

‘Ach,’ zeide hij klagend, ‘wat genade des Hemels ware 't niet geweest, en wat geluk voor mij en voor u, indien gij Jan Steffens niet ontmoet hadt....!’

‘Kield,’ antwoordde zij, ‘hadde ik door Gods genade u niet gekend, ik zou heel wel met Jan te zamen geleefd hebben.’

Kield aanhoorde die eenvoudige bekentenis met eene ontroering vol vreugde, en sprak dan met zachtheid:

‘Wat kwaad heb ik gedaan? Wij zagen malkander van kindsgebeente geerne: van toen wij samen naar school gingen; wij moesten te gader leven, te gader arbeiden en te gader gelukkig zijn; maar Jan Steffens is er tusschen gekomen, en nu....’

‘En nu,’ besloot Christine, ‘ben ik Jan Steffens' vrouw. Spreek mij nooit meer van het verledene, Kield; dat is voorbij....’

En weemoedig voegde hij erbij:

‘Dat is vergeten.’

Op dat oogenblik vertoonde zich een wezen buitenshuis en speurden twee oogen door het venster af wat daarbinnen geschiedde.

Noch Christine, noch de jonge zeeman werden dit gewaar.

‘Waarom toch,’ hernam Kield, ‘zouden wij van 't verledene niet spreken? Zijn wij niet altijd voor malkander als zuster en broeder geweest?’

‘Als zuster en broeder; ja,’ wedervoer Christine, die poogde te glimlachen; ‘maar nu ben ik getrouwd, en gij zijt voor mij al zoo vreemd als een ander. Gij moet bijgevolg hier

zoo dikwijls niet meer komen, Kield; de menschen hebben daar reeds op gelet en daar is over gekout geweest.'

'Welhoe! En Jan Steffens zelf laat toe dat ik u bezoeke. Gister nog kwam ik hem tegen, bij 't uitgaan van de kerk; hij vroeg mij wat ik geheel de week gedaan had en waarom ik in zijn huis niet meer te zien was geweest. Hij zeî dat gij hem van mij gesproken hadt en verlangdet om mij te zien.'

''t Is toch wonderlijk!' mompelde Christine, 'ik begrijp niets van zijne handelwijze.'

'Dat is het,' hernam Kield, 'wat uw man mij gezeid heeft. Wilt gij mij beletten hier te komen, zooals voordezen?'

'o, Kield!' wedervoer de jonge vrouw, met eene ontroering welke zij poogde te overmeesteren, 'uw aandringen is eene misdaad. Ga weg, bid ik u, ga weg; want Jan en de scheepsliên wachten naar u.'

Kield was zeer aangejaagd; hij blikte Christine in de oogen en wou gaan spreken; maar de taal verstierf hem op de lippen. Op eens naderde hij tot bij haar, leide haar de hand op het hoofd, zooals een vader zou doen met zijn kind, en snelde dan haastig de hut uit.

Op het eigen oogenblik verdween de onbescheidene getuige van dit tooneel.

Christine ging tegen de deur leunen, als om den weêrgalm van des jongen visschers voetstappen na te hooren. Doch zij vernam enkel het klagend geluid van den rukwind en het getik van den regen, die aanstoof tegen de vensterruiten.

Het was in 1808, toen het ongelukkig Denemark, zonder vloot noch leger, en bijna zonder geld, in oorlog gewikkeld was met Zweden en Engeland.

In het diepe eener kleine baai, maakte een troepje mannen zich in stilte veerdig om twee kanonneerbooten naar de volle zee te geleiden. Die mannen waren gewapend als Jan, onder wiens bevel zij stonden.

Jan Steffens, de voornaamste stuurman van het omliggende, werd heinde en verre vernoemd als een uitmuntend zeeman. De twee kanonneerbooten, die te Fredericia getimmerd en

uitgereed waren, had men onder zijn bevel geplaatst. Met die lichte maar stevige vaartuigen beheerschte hij de Belt. In den loop van den zomer had hij verschillige aanzienlijke veroveringen op de Engelschen behaald, en gedurende dien omstuimigen avond hoopte hij eene Engelsche korvet te overrassen die, bij gemis aan stuurman, verplicht was geworden het anker uit te werpen in eene baai omtrent Fünen.

Op het oogenblik dat de twee booten naar het uiteinde der kaap werden gestuurd, ging Jan tot bij eenen jonggezel, die naar hem zocht.

‘Was hij waarlijk ginder?’ vroeg hij hem.

‘Jawel.’

‘Hebt gij hem gezien?’

‘Zoo goed als ik u zie.’

‘'t Is wel; keer maar terug.’

‘En zich tot de matrozen wendende riep hij:

Niet mogelijk een schoot te vieren; de storm rijst en wij hebben vlak tegenwind; er moet geroeid worden.... Hoe laat is 't nu?’

‘Nog geen middernacht,’ antwoordde Kield, die op het strand kwam aangestapt. ‘Ik heb het daar juist hooren elf slaan op de kerke van Eritsö.’

‘Te middernacht,’ zeide eene der bootslieden, ‘moet Dale een licht vóór zijn venster ontsteken. Hij woont tegenaan de baai waar de korvet binnengevlucht is; wij moeten dat teeken maar afwachten.’

‘Zeer wel,’ wedervoer Jan kortaf, ‘peinst op uwen dienst, Wextel, en laat mij sturen. Komaan, vooruit!’ riep hij een oogenblik later.

‘Elk op zijne plaats! Lebben, neem het roer van den anderen boot vast en volg mij. Wij zijn, geloof ik, met volk genoeg.’

‘Ja,’ antwoordde zijn eerste stuurman.

‘Is Kield aan boord?’

‘Jawel.’

‘Kield, een woordje, als 't u belieft; kom eens hier.’

De jonge zeeman stapte den boot uit.

‘Ah!’ sprak een zijner maats, ‘ik vrees dat Kield er leelijk gaat tegen waaien. De stuurman ziet er mij razende kwaad uit. Hij heeft zeker de samenkomsten ontdekt....?’

‘Arme man!’ hernam een ander. ‘Hij is oud. Waarom moest hij ook zulk eene jonge vrouw trouwen?’

Nadat hij met Kield tot een eind verre van de schepen af op het strand was gegaan, zeide Jan Steffens opeens tot hem;

‘Gij zijt zoo laat bij ons gekomen; waar waart gij dezen avond?’

Kield mompelde eenige onduidelijke woorden.

‘Gij weet niet hoe mij te antwoorden; gij durft de waarheid niet bekennen. Gij waart bij Christine; gij moet het niet trachten te loochenen. En gij waart gisteren en Zondag bij haar, en vrijdag laatst ook; ja, telkenmale ik afwezig ben, vindt gij een voorwendsel om haar te gaan spreken.’

‘'t Is waar,’ murmelde Kield, door Jans koelbloedige strengheid vermand.

‘Is bij u dan nooit het gedacht opgekomen, dat gij kwalijk deedt met alzoo te handelen, en dat die herhaalde bezoeken Christine's faam moesten krenken?’

‘Ik ben een man van eere,’ wedervoer de jonge verliefde, ‘en nooit heb ik in uw huis iets gedaan, wat gijzelf niet hadt mogen zien.’

‘Dit is misschien een ongeluk.’

‘Hoe dat.... een ongeluk?....’

‘Ware't anders geweest, ik zou u voor den kop geschoten hebben, en dat ware misschien nog best geweest voor Christine en voor u.’

‘Maar gijzelf zijt het, die mij tot deze bezoeken hebt aangespoord; gij zeidet dat uwe vrouw ze verlangde.’

‘'t Is waar; doch gij hebt dit wat te veel ter herte genomen.... Laat ons nu eens ernstig kouten. Ik erken dat gij een eerlijke jongen zijt; ik heb u van in 't eerste van mijn huwelijk nagespeurd; ik weet welke uwe betrekkingen met Christine geweest zijn; ik weet alles!’

‘Gij?’

‘Ja. Ik weet hoe zij u bemint en hoe zij nooit een ander heeft kunnen beminnen.’

‘Dan verstaat gij ook dat ik de ongelukkigste der menschen ben?....’

‘Waarlijk! het komt mij voor, dat er iemand nog meer te beklagen is.’

‘Wie dan?’

‘Ik! Als ik gedacht kreeg om Christine te huwen, moest gij bij mij zijn gekomen om uwe wederzijdsche verkleefdheid kenbaar te maken.’

‘Wij hebben daar wel op gedacht, maar het niet gedurfd.’

‘Gij hebt ongelijk gehad; men mag niet aarzelen om zijnen plicht te volbrengen. Ik ben in de onwetendheid daarvan gebleven en 't huwelijk is voltrokken geworden.’

‘Och, Jan Steffens!’ riep nu Kield met bevende stemme, ‘Hoe moest ik, arme jongen, die met moeite zijn bestaan wint, mij daartegen gaan verzetten? Gij, integendeel, bezit iets; gij hadt aan Christine's ouders diensten bewezen en zij waren blijde van u te kunnen schoonzoon heeten.’

‘Wat arme redens!... Welhoe? omdat ik eenen vader en eene moeder aan mij verplicht heb, zou ik hunne dochter moeten ongelukkig maken?.. Neen, neen, ik herhaal het u: gij hebt ongelijk en zijt verantwoordelijk voor het kwaad dat gij bedreven hebt. En van heden avond af, moeten wij malkander verstaan; hoor toe, Kield. Van zoohaast ik Christine kende, heb ik haar bemind. Als ik haar zoo handig aan 't dagelijksch werk zag, zoo zachtzinnig en zoo vol oplettendheid voor hare bejaarde ouders, dan zeî ik bij mijzelven dat zulk eene uitmuntende dochter wel eene uitmuntende vrouw zou wezen. Ik overwoog met genoegen hoe zij ten mijnent meer welstand kon genieten dan bij hare ouders; maar ik verloor mijne jaren uit het oog. Zij heeft niets gezeid; zij heeft geweend en is mijne echtgenoote geworden. Voor haar, Kield, heb ik alles gedaan wat eene hertelijke genegenheid vermag. Ik ben zacht en toegevend geweest, altijd gehoorig aan hetgeen zij verlangde en bijderhand om haar al de dingen te verschaffen, die haar aangenaam konden zijn. 't Was alles te vergeefs: ik was

te oud! - Ik heb haren vader een schip gekocht. Naderhand is hare moeder ten onzent komen inwonen; later heb ik hare zusters gekleed en gereed en haar schoolgeld betaald. Ik heb den Heere gesmeekt, opdat hij haar een gevoel van genegenheid voor mij zou ingeven; doch het was alles verloren gevraagd, verloren gehoopt! Zij was zeer nauwlettend, zeer beleefd en telken dage aan hare plichten getrouw; maar zij kon mij niet beminnen. Op uwen ouderdom, Kield, dierf ik mij aan geene vrouw hechten, omdat ik arm was; en nu kan de vrouw aan mij niet gehecht zijn, omdat ik te oud geworden ben. Alzoo gaat het in de wereld. Het is nog niet lang geleden, dat ik, helaas! uwe liefde voor Christine heb ontdekt, en algauw heb ik hare genegenheid voor u bespeurd. Dan voelde ik mij door razenden nijd vervoerd en wilde ik u 't leven benemen. Alle oogenblikken spiedde ik u af, en zonder ophouden waren mijne gedachten met u bezig!'

Dus sprekende sidderde Jan als een koortsige. Een oogenblik zweeg hij stil en sprak dan voort:

''t Is waar, Kield, hetgeen gij zegt: gij zijt een eerlijke jongen; maar het is eene omstandigheid, die mijn ongeluk verzwaart in plaats van het te verzachten. Ik weet u niets te verwijten; 't is mijzelven alleen dat ik moet beschuldigen van den noodlottigen uitslag mijns huwelijks; en als men de kwaal kent, dan behoort men een middel ertegen te zoeken.'

'Gij hebt gelijk,' zeide Kield ernstig, 'ik ook heb daareven op dit middel gedacht, toen Christine zeî dat zij wenschte mij nooit gekend te hebben.'

'Heeft zij waarlijk u zulk eene bekentenis gedaan?' riep Steffens met innige zelfvoldoening. ''t Was van harentwege nochtans wreed u van avond alzoo te spreken, op een oogenblik dat gij meêgaat op eenen tocht, van waar meer dan een onder ons misschien nooit meer weêr zal komen.'

'Ah, Christine is beter dan gij wel meent! Zij verstoot elke gedachte, die niet met hare plichten strookt. Ik ook heb mijnen plicht te volbrengen, en ik ben bereid om dienst te nemen op een schip, dat naar verre landen zeilt. Dat zal ik

doen, indien ik van nacht bij onze onderneming het leven niet inschiet.'

'Neen zeker, gij zult er niet bij omkomen, om de goede reden dat gij er geen deel in nemen zult.'

'Hoe zegt gij?'

'Luister naar mij,' vervolgde Jan, op kouden, vasten toon.' Ik heb niet veel tijd over en mijn besluit is genomen. Omdat gij u eerlijk gedragen hebt, omdat gij en Christine een goed gevoel hebt over gehad voor eenen ouderling, die uwe hope verijdelde, verdient gij beloond te worden. Keer weêr naar Christine en zeg haar dat zij van heden af vrij is. Zij zal niet meer weenen gelijk zij zoo dikwijls deed, als zij meende niet gezien te zijn. Vermits het mij onmogelijk geweest is hare genegenheid te winnen en gelukkig te zijn, zoo wil ik toch niet dat ook zij geen geluk hebbe. Gij zijt het niet, Kield, die haar zult verlaten; ik ben het, die er van door trek naar een verre gewest, om nooit meer weêr te keeren.'

'Ik begrijp u niet!' riep Kield, die bij deze woorden verslagen bleef staan. 'Wat is uw plan? Waar denkt gij aan?'

'Hoor, het scheepsvolk roept mij; ik moet naar hen toe. Waar ik aan denk is klaar genoeg om te verstaan! Als ik heden nacht sterf, dan ben ik morgen voor u geen hinderpaal meer....'

'Ach, God! als gij sterft! Gij zijt toch niet van zin u van 't leven te berooven?'

'Neen; maar ik voorzie wel dat de Engelschen mij niet sparen zullen.'

'Welnu, laat mij u volgen en deelen in uwe gevaren. Gij kunt mij dit niet beletten, ik behoor tot hen die door 't lot aangewezen zijn om deel te nemen aan den tocht, en ik moet u zeggen dat uw droom zich voor mij niet verwezentlijken kan. Christine zou mij verstooten; Christine zou van geen geluk willen weten, dat met uwe dood gekocht is.'

'Gij zult er wel anders over oordeelen, als het oogenblik gekomen is. Vaarwel!'

'Neen!' riep Kield, vóór Steffens springende om hem den weg te versperren, en hem met de armen omgrijpende.

‘Neen, neen, ik verlaat u niet, en gij moet Christine niet verlaten! Ik zou voor haar geen zoo goed echtgenoot wezen als gij.’

‘Geen woord meer,’ wedersprak Jan, plotselings den jongen zeeman achteruitdrijvende, ‘Mijn besluit is onwrikbaar. Maar wacht tot morgen vooraleer bij Christine te gaan. Gij moet peinzen dat het noodig is dat ik dood zij, om te eindigen haar te beminnen. Vaarwel, Kield, wees goed voor haar en tracht haar gelukkig te maken. Zij is zacht van gemoed en schuchter van aard. En als gij zult getrouwd zijn en het u gebeuren mocht van mij te spreken, herinner u dan hoe ik zelf mijne dwaling erkend en hersteld heb.’

Onder die woorden drukte de oude stuurman de hand van Kield om zich weldra met spoed te verwijderen.

Kield liep hem achterna, al roepende:

‘Laat mij mede met u; ik bezweer er u om, aanhoor mij! Ik zal onteerd zijn als ik met u ten strijde niet trek.’

‘In zee!’ riep Steffens, rechtovereind op zijne kanonneerboot.

En krachtige riemslagen joegen de beide schepen de volle zee in.

Te vergeefs sprong Kield in het water om ze te achterhalen, en hij hoorde de stemme des grijsaards hem toeroepen:

‘'t Is beslist. Maar wacht tot morgen, en dat God u genadig zij!’

Verwonderd over dit tooneel, ondervroegen de schippers met den blik het gebruinde gelaat des bevelhebbers; maar het bleef ongevoelig en scheen enkel wat strenger dan naar gewoonte.

Verloren was het, dat Kield zijne gezellen achternariep en weeklaagde. Zijne kreten en smeekingen versmolten met het bruisen der golven. De regen viel bij stroomen neder; de lucht was overladen met wolken en welhaast waren beide vaartuigen uit het zicht.

De windvlaag had de zee tot op den bodem omroerd; doch geen der varensgezellen bekommerde er zich over; allen hadden volle vertrouwen in de ervarenheid en vastberadenheid huns bevelhebbers. En in dien somberen nacht was

de strooming hun, bij toeval, gunstig. Snel naderden zij de Fünensche kust en ontwaarden welhaast het beloofde signaal.

‘Gutter’, sprak de oude stuurman, ‘tracht onder het roeien zoo weinig gerucht te maken als mogelijk is. Wees zeker dat de vijand lijzig hoort en wakker van oog is. Nikolai, houd gij de batterij veerdig en toon ons van nacht uwe kunst als oud schutter. Als ik mij niet vergis, dan ligt de korvet daar onder den wind.’

Aller oogen wendden zich naar het aangeduide punt, en eerst zagen zij in den donkere slechts eene onduidelijke massa, vervolgens eenen min onzekeren vorm en onderscheidden ten laatste klaarlijk de masten en wanden van een oorlogschip.

II.

Eenige riemslagen nog, en de Denen waren tot dicht bij de korvet genaderd. Zij hoorden hoe de wind door het touwwerk gierde en zagen de officieren van de wacht over dek wandelen; en al met eens ontstond er op dat rustig verdek eene groote beweging. Een der wakers had de schepen bemerkt en teeken gedaan.

‘Vuur!’ gebood terzelfdertijd Jan Steffens met galmende stem.

De twee kanonneerbooten braakten te gelijk hun schroot uit en brachten een schrikkelijk uitwerksel te weeg.

Die plotselinge, onstuimige aanval werd door storm en duisternis in de hand gewerkt. Het schip, dat ankervast lag, kon niet snel genoeg wenden en zijne schutters konden hunne kanons niet laag genoeg richten om de duivelsche booten onder bereik te krijgen; want ofschoon zij eenen oogwenk tijds bij de vlam van 't geschut zichtbaar waren, schenen zij echter op eens in de golven verzonken.

Die schepen wendden gemakkelijk om, namen de gunstigste liggingen in en vuurden met ongemeene vlugheid.

Op de korvet weêrgalmden de trom, de stem der officieren, het fluitje der bootslieden. De Engelschen, die een oogenblik ontsteld waren geweest door de schielijke verschijning hunner vijanden, maakten zich gereed om ze hardnekkig te bekampen.

Eventwel, op een teeken van Steffens, naderden de Denen tot bij het vaartuig, dat door hunne kogels doorscheurd was, en zeilden er schielijk tegen aan om het aan boord te klampen.

Nu werd het een strijd van man tegen man, een vreeselijke warboel, met ponjaardsteken en pistoolschoten, doodende omarmingen, wilde juichkreten en schreeuwen der wanhoop, te midden de gudsende bloedstralen...

Te Lyngspoint sliep er niemand. Daar was het, dat Steffens zijnen zeetocht beraamd had; van daar was het, dat meest al zijne maats gekomen waren. Ieder kanonschot weêrbonsde in het gehucht en baarde in iedere hut een vreezegevoel om vaders- of om broederswille, of om echtgenoot of verloofde, die in 't vreeselijke gevecht waren gewikkeld.

En de nacht die zoo donker is, en 't gieren der rukwinden zoo benauwend! In dien nacht huilen de honden in de verte, alsof zij weeklaagden over het verlies hunner meesters....

Tegen den morgen klaart de lucht op. Onderscheidene vrouwen komen buiten haar huis en troppelen te gader om angstig malkander hare gewaarwordingen mede te deelen.

Drie ervan staan te zamen onder het portaal van een huis, niet verre van het strand.

‘Ach,’ zegt de eene, met hare stem vol droefheid, ‘wat een gevecht, ginder verre!’

‘En ieder schot,’ bemerkt eene andere, ‘kan ons diegenen ontrooven, welke ons het dierbaarste zijn.’

‘Waartoe al die bedenkingen?’ roept de derde op eenen toon van manhaftigheid. ‘Gelijk aan wat gevaar het moge blootstaan, ons volk is in Gods handen. Ik heb voor mijnen zoon gebeden, en toen hij heentoog, zeî ik hem. Kwijt uwen plicht, en dat de wil van onzen hemelschen Vader geschiede!’

Zij was leelijk en had ruwe gelaatstrekken, de vrouw die

alzoo sprak; maar welk een goed hert! welk een moed!

Haar man was in eene schipbreuk vergaan, haar achterlatende met een minderjarig zoontje, zonder hulp noch middelen van bestaan. Om dat knaapje op te voeden, verving de dappere Helena den vader in zijnen visschersstiel. Zij leerde eene sloep bestieren, netten uitwerpen en ophalen. Krachtdadig en onverschrokken ging zij in zee bij het slechtste weder en klaagde nooit van vermoeidheid. Gekleed als de mannen, wier arbeid zij zoo wel volbracht, met hare wollen jak, hare groote leerzen en haren zuidwester, ging zij van hofsteê tot hofsteê langs de kust om visch te venten. Zij zette reizigers over van den eenen oever eener fjord naar den anderen; zij ging met haar schip tot op kust van Seeland en als het vaartuig beschadigd was, vermaakte zij zelf het. Met eén woord, zij arbeidde vlijtig en zonder verpoozen; en van haar zoontje had zij, volgens haar verlangen, een dapper zeeman gemaakt, die thans op Steffens kanonneerboot medestreed.

'Ellen.' sprak eene harer buurvrouwen, 'al hebben wij ook geheel den nacht gewaakt, er is toch niemand onder ons die nu aan slapen denkt. Indien wij eens bij Christine Steffens binnengingen; wat dunkt er u van? Zij heeft eene goede warme kamer en zal ons met liefde eene kom koffie schenken.'

Dit voorstel hoorende, namen verscheidene vrouwen het zonder dralen aan en begaven zich naar des stuurmans huis. Ellen, die een klein, zwart pijpje rookte, bleef alleen op het strand.

Christine zat in hare kamer, geheel aangekleed, daar zij niet te bed was gegaan, noch geslapen had. Aan de bleekheid haars wezens kon men zien, welk een droeven nacht zij doorleden had. Echter onthaalde zij hare bezoeksters met eenen stillen glimlach en diende haar spoedig koffie op.

'Welke schrikkelijke gebeurtenis!' sprak eene der vrouwen. 'Zonder twijfel zal zij in ons dorp meer dan eenen rouw bijbrengen. En toch moet men bedenken, dat dezelfde hand, die de stormen rondjaagt, ook zonnestralen verleent.

Als de eenen weldra tranen storten, zullen er anderen vreugde genieten; want er staat eene groote belooning op het veroveren van dat schip. Gij Christine, kunt daar zoo veel niet in weten als vele van ons. Verliest gij uwen bejaarden man, gij krijgt er wel spoedig eenen jongeren; en gij moet ook inzien dat Steffens in de premie der Regeering en in den buit van het Engelsch schip een dubbel aandeel zal bekomen, al stellen zijne maats hun leven zoowel te pande als hij.'

'Neen,' wedervoer eene andere vrouw, 'ons braaf Christientje moet thans meer onrust hebben dan wij allen te zamen; immers, wij hebben elk maar op éénen man te peinzen, en zij op twee....'

'Twee!' riep Christine, 'wien wilt gij daarmeê bedoelen?'

'Uwen ouden man en den jongen minnaar, Kield Olzen.'

Eer nog Christine op die hoontale kon antwoorden, zeide er eene andere vrouw:

'Van nacht is er voor Kield niet te vreezen; zijne maats zijn weg zonder hem; hij heeft in hunne gevaren niet willen mededeelen. Hij heeft gelijk, dat hij weiger is over zijn leven; dat Steffens sterve....'

Op die woorden sprong Christine verontweerdigd op en riep:

'Gij liegt! Kield is dezen nacht waar hij zijn wilde, te midden 't gevaar, de dapperste onder al de dapperen!'

'Kield,' onderbrak Ellen, die juist binnentrad, 'is op het strand, bezig met Pauwel Mikkelsen te overhalen om hem, kost wat kost, naar de plaatse des gevechts te voeren.'

'Zoodus, dat hij niet weg is?' bemerkte eene der kwade wijven. 'Christine wilde ons niet gelooven.'

''t Houdt op van regenen,' hernam Ellen, 'laat ons naar het strand gaan.'

'Ja, laat ons gaan,' morde Christine droefgeestig.

Het kwade schepsel, die haar beleedigd had, zeide nog onder het gaan:

'Zekerlijk hield er Jan Steffens niet veel aan om Kield mede te nemen. Hij kent des jongens neiging te wel...!

'Zwijg,' wedervoer Ellen, eenen oogslag vol misprijzen

op haar slaande, ‘'t ware een geluk voor u, geleek uw zoon aan Kield.’

Dan, Christine bij de hand nemende, richtte zij zich naar de plaats waar zij den jongen zeeman had achtergelaten.

De maan boorde door de wolken en de woede des winds scheen gestild; maar de zee, die alreeds van daags te voren beroerd was, had een vreeselijk aanzien, en men hoorde nog immer de kanons donderen.

‘Welnu, Kield,’ vroeg Ellen, wat is er gebeurd? Waarom zijt gij met uwe maats niet mede?’

‘De stuurman,’ antwoordde Kield, die de waarheid niet dierf bekennen, ‘de stuurman zeî dat er op de booten geene plaats over was.

‘Hij zou er nu achter willen,’ zeide Pauwel, de oude visscher, ‘en hij biedt al wat hij bezit opdat ik zou helpen om tot hij de kanonneerbooten te komen; maar zeg, is dat wel mogelijk door zulk eene zee?’

‘Hoe, Pauwel!’ riep Ellen, ‘zijt gij verveerd?’

‘Voor mij zelven niet, neen ik; maar wat zou er van mijne kinders geworden, moest ik mijne boot verliezen?’

‘'t Is eene reden. Maar de brave jongen zal gaan naar waar het hem behaagt, en *ik* zal hem vergezellen. Niet waar, Kield, dat wij met onze krachten te gader in te spannen wel veel hinder zullen te boven komen?’

‘God zegene u, lieve, goede Ellen,’ riep Kield door vreugde vervoerd, ‘nooit zal ik uw edelmoedig besluit vergeten.’

‘Laat ons uwen boot nemen,’ zeide de wakkere vrouw, zich tot den visscher wendende; ‘en als wij bij ongelukke vergaan, ik schenk u mijnen boot en mijn huizeken op den koop toe.’

‘Ga niet weg, Ellen!’ riep eene harer vriendinnen, ‘'t is veel te gevaarlijk.’

‘Met Gods hulpe,’ wedervoer zij, ‘ben ik voor niets bevreesd. De eerlijke borst zal gaan waar hij zijn moet, al moest ik het armste schuitje gebruiken om er hem naartoe te brengen.’

Onder het uitspreken dier woorden sprong zij in den boot,

waar Kield alreeds in rechtstond, ongeduldig om te vertrekken; en alle twee vaarden zij, met kracht door de woedende baren heenroeiende, regelrecht op het punt af dat zij bereiken wilden.

‘Hoor, Kield,’ zeide Ellen, toen zij op zekeren afstand van de kust verwijderd waren, ‘ik verlang eene uitlegging van u te hebben, en 't is nu eene schoone gelegenheid om ze u te vragen. Wat scheelt u toch sedert eenigen tijd? Waarom zijt gij zoo treurig geworden? Waarom werkt gij zoo geerne niet meer als voordezen?’

‘Ik?’ was de wedervraag des jongen zeemans, die er verwonderd uit zag. ‘Ik heb niets, inderdaad; ik weet niet waaraan gij denkt....’

‘'t Is wel. Ik ben te oud om naar praatjes te luisteren Wees eens zoo oprecht als ik tegenover u ben. Antwoord mij zonder vrees. Niemand kan u hier hooren: niemand dan ik, en Hij, die de zee bestiert. Gij wilt niet spreken, welaan! ik zal spreken voor u. Kield, gij verzucht en gij zijt bedroefd, omdat gij Christine bemint en zeker meent te zijn, dat zij u bemint. Dàt is het. Maar Christine is gehuwd, en uw gedrag is haar zeer te schade. Geheel het dorp door loopen er kwade klaps over u beiden. Tot in haar eigen huis wordt zij gehoond; ikzelf ben er dezen nacht getuige van geweest.’

‘Wat zeî men van haar, Ellen?’ vroeg hij met verslagenheid. ‘Wie zou er een beleedigend woord tot Christine durven sturen?’

‘Wie zou die beleediging kunnen beletten, wanneer gijzelf tot slechte bedenkingen aanleiding geeft?’

‘Ach, Ellen, indien gij wist hoezeer ik haar liefheb! Zij speelde in mijne gedachten telken dage en zij was mijn droombeeld van iederen nacht. Als ik verre weg op reize was, ontzeî ik alles aan mijzelven, om haar alles te brengen wat ik won. Ik hoopte haar te huwen en, bij mijnen wederkeer hier, in het najaar, verneem ik dat zij getrouwd is.’

‘Arme jongen! Ik beklaag u; maar thans moet gij haar vergeten.’

‘Haar vergeten? Nooit!’

‘Die taal heb ik voordezen nog gehoord; de jonkheid teert op hare driftigheid. Doch geloof mij, de ware man van herte mag enkel de vrouw beminnen, welke hij trouwt of hoopt te trouwen.’

‘En als hij haar niet trouwen kan?’

‘Dan gaat hij van haar weg en blijft gelaten.’

‘Eerder gezeid dan gedaan!’

‘Omdat ik thans oud en gerimpeld ben, meent gij dat ik niets begrijp van de zaken waarover ik spreek. Maar alwie oud is, was eenmaal jong, en 't ongeluk dat *gij* meent niet te kunnen doorstaan, heb *ik* wel doorworsteld, die maar eene vrouw ben. 't Is lang geleden, dat ik een aanvallig wezen had, zooals de menschen zeiden, en uit den grond des herten eenen jongen beminde, zoo vurig als gij nu Christine bemint. Hij zeî mij dat ik alles voor hem was; dat geene andere vrouw hem van mij afwenden kon, en hij wilde mij huwen....’

‘En dan?....’

‘Ik antwoordde hem, dat wij niet konden trouwen, omdat hij niets bezat en ik ook niet; dat ik moest trouwen met den eigenaar onzer woning, om zoodoende mijne oude moeder eene schuilplaats te verzekeren. En dat heb ik gedaan; en hij dien ik afwees heeft nooit geweten hoeveel droefheid ik leed toen ik mij van hem verwijderde, noch in welk een teeder aandenken ik hem gehouden heb, noch hoe dikwijls ik overnacht niet kon slapen, als ik wist dat hij op zee was in onstuimig weêr.’

‘Ken ik den man, dien gij zoo bemind hebt?’

‘'t Was uw vader!’

‘Oh... mijn vader!...’

‘Verstaat gij nu waarom ik altijd belang in u stelde? 't Is dààrom dat ik u aanspoor om van Christine weg te blijven; en langzamerhand zult gij haar vergeten. Maar eerst moet gij ons dorp verlaten. Luister: morgen moet ik naar Aerö. Als gij meê wilt, geleid ik u naar Kopenhagen Daar zult gij lichtelijk in dienst geraken op een schip dat naar de zuiderlanden vaart. Gij zult alzoo eenige jaren reizen, en als gij wederkeert en ik nog in 't leven ben, zult gij mij

danken voor den raad dien ik u gegeven heb. - Kijk, wij zijn dicht bij *o*ns volk; wij gaan naar eenen onzer kanonneerbooten varen en ik ben wel zeker dat gij uwen plicht zult volbrengen.'

Christine had met levendige ontroering het vertrek van Kield en de manhaftige Ellen bijgewoond. Zij was op het strand gebleven om den ranken boot met hare oogen op te volgen. De andere vrouwen, van welke zij zich verwijderd had, kwamen weêr bijeen om haar kwaadwillig gesprek te hernemen.

'Gij hebt niets te vreezen,' zeide haar deze, wier venijnige taal zij reeds aanhoord had, 'Kield zal in 't gevecht maar aankomen als alles gedaan is en toch zal hij kunnen zeggen, dat hij onder de strijders was en zijn deel in den buit eischen. Als Jan Steffens het slachtoffer van 't een of 't ander ongeluk wordt, zult gij niet lang alleen blijven.'

'Wat bedieden al die veronderstellingen?' vroeg Christine.

'Ja, waarlijk, "praatte de helleveeg, zich tot hare gezellinnen wendende," kijk me dat onnoozel schaapken eens aan, dat van niets afweet.'

'Ik versta niets van alwat gij sedert twee uren zegt.'

'Het is nochtans eenvoudig. Ik denk dat, als Steffens zijne oogen zal geloken hebben, gij niet lang wachten zult van met Kield te trouwen, en dat het u niet te wijten is, als gij niet eerder met hem getrouwd zijt.'

'Is dàt uwe liefderijke meening?' wedervoer Christine met klem en nadruk op ieder harer woorden, 'Welnu, luister naar mijn antwoord: Als Steffens mij bij ongelukke ontnomen wordt, zal ik noch met Kield, noch met iemand anders trouwen.'

''t Is al wel! 't Is al wel!' bejegende haar het wreede schepsel al spotlachend, 'Gij zult algauw tot andere gedachten komen.'

'Neen, nooit; ik zweer het; en laat mij nu gerust!'

Het kanongeschut was gestaakt.

‘'t Is gedaan.’ zeide er eene plechtige stem. ‘Zij zullen haast weêrkeeren. God zij ons genadig! Menigeen komt hier wellicht niet meer terug.’

Er heerschte eene groote stilte. Aller oogen poogden de schepen te zien en aller herten waren met denzelfden angst beklemd. De oude Pauwel, die op eenen rotsetop geklommen was, hief met ontroerde stem eenen psalm aan. Op eens zag men langs den kant der baai, waar men de korvet had aangetast, eene vlam snel aanwassen en zulk eene klaarte verspreiden, dat men de lieden kon onderscheiden, die op de Fünensche kust waren samengeschoold.

‘Zege!’ riep Pauwel. ‘Het Engelsch schip staat in brand!’

Het was waar; en het vuur, dat een oogenblik samengedrukt was gebleven, borst met onweêrstaanbaar geweld langs alle kanten uit. De kanons vuurden te midden de vlammen van zelven af; eene bom viel niet verre van de plaats waar de vrouwen en kinderen van Lyngspoint vergaderd stonden. Maar niemand gaf er acht op: men dacht slechts aan de booten.

‘Ze zijn daar!’ riep de oude Pauwel, met zijnen stok naar twee zwarte vlekjes op het vlakke der golven wijzende.

Welhaast verscheen een derde vaartuig in 't zicht, door eenen der kanonneerbooten op sleeptouw genomen

Christine, die eerst het schip bemerkte, vouwde hare handen te zamen en dankte den Hemel.

Eenige oogenblikken daarna klonken in het dorp de kreten van vreugd en de jammerklachten door elkander. Men wist wie er ongedeerd uit den kamp terugkeerde en wie er in vergaan was.

Langs alle zijden zocht Christine op het strand naar Jan, en toen zij hem niet ontwaardde begon zij te weenen.

Eene hand raakte zachtjes haren arm; het was de hand van Kied.

‘Waar is mijn man?’ kreet zij.

‘Helaas, hij is dood.’

‘Dood....’ morde zij met eene krampachtige siddering.

‘Ja, op het oogenblik zelf, dat hij ons bevool naar onze

booten weêr te keeren, toen de Engelschen het vuur in hunne korvet gestoken hadden. Ik heb alles gedaan, liefste Christine, wat ik gekunnen heb om hem te redden; ik ben nevens hem gaan zitten en ik heb mij tot de laatste minuut voor hem geweerd. Vergeefsche zorgen! Ik heb hem niet kunnen redden.'

'Waarom zijt gij gisterenavond niet met hem aan boord gegaan?'

'Hij liet het mij niet toe. Hij kende onze wederzijdsche gevoelens; hij wilde dat ik hier bleef, en hij heeft mij een gedacht toevertrouwd dat ik u vandaag moest overbrengen.'

''t Is onnoodig. Ik keer terug naar mijne moei, die te Kiaerup woont. Vaarwel, mijn lieve... mijn eenige vriend; God vordere u!'

'Ach, Christine.....!'

'Ja, ik volbreng eene gelofte, die ik deed, toen ik den Heere bad u te beschermen in 't oorlogsgevaar.'

'Maar zeg, waarom heengaan?'

'Omdat gij en ik onze hoop en onze droomen moeten vergeten: omdat wij moeten gescheiden leven en malkander nooit meer wederzien....'

Naar het Deensch van CARIT ETLUR.

October 1881
KAREL DEFLOU.

Bladvulling.

Dona Sol[1] en Maria Stuart.[1]

Parijs had Sarahs roem de wereld rondgedonderd.....
'Zoo speelde eene andre nooit!'
Zij kwam, en werd ook hier met bloemen overstrooid.....
Doch hadde men voor haar de tuinen leeggeplonderd,
'k Heb onze Beersmans meer bewonderd:
En 'k heb haar in den geest geen bloemen, neen, maar honderd
Laurierenkransen toegegooid!

J.D.G.

Antwerpen, 22 Oct. 1881.

(1) *Dona Sol*, uit het tooneelstuk *Hernani*, rol vervuld door Sarah Bernhardt. *Marie Stuart*, rol van Cath. Beersmans in het stuk van dien naam.

(1) *Dona Sol*, uit het tooneelstuk *Hernani*, rol vervuld door Sarah Bernhardt. *Marie Stuart*, rol van Cath. Beersmans in het stuk van dien naam.

Poëzie.

I.
Er zijn op aarde..... Getoonzet door Peter Benoit.[1]

Er zijn op aarde menschen
Die zaaien langs hun baan;
Die wenschen, immer wenschen:
‘'t Moge allen beter gaan!’
Wier ziel is als de degen,
Wier lichaam als de schee;
Die zelven neergezegen
Nog anderen verplegen,
Als telden eigen wee
En eigen ramp niet mee.....

Dat is edel!
En ten loon
Vlecht het volk hun om den schedel
Eenmaal toch een lauwerkroon!

Op aarde gloeien menschen
Voor vrijheid, trots en recht,
Die zeggen, ook op grenzen:
‘Geen enkel volk zij knecht!’
Wat nacht was in 't verleden,
Het heldert op en zwicht:
Zij gaan vooruit, zij treden,
Met nooit vermoeide schreden,
Zoover de hand der Plicht
Hen voortleidt naar het licht.....

Dat is edel!
En ten loon
Vlecht het volk hun om den schedel
Eenmaal toch een lauwerkroon!

(1) Zie verder: *Kroniek.*

Ook menschen zijn op aarde,
Die juichen: ‘o mijn Land!
Onschatbaar is de waarde
Der kunstkroon die gij spant.
De volken die u naderen,
Ontblooten zich het hoofd.....
Uw zonen waken, Vaderen!
Nooit worde door verraderen
Uw diadeem geroofd,
Ons kunstvuur uitgedoofd!’

Dat is edel!
En ten loon
Vlecht het volk hun om den schedel
Eenmaal toch een lauwerkroon!

JULIUS DE GEYTER.

Antwerpen, October 1881.

II.
De wind is scherp![1]

‘De wind is scherp! Uw halsje is bloot;
gij hebt uw *écharpe* vergeten.’
(Zij blikte ten gronde, van schaamte rood....)
‘Zoet hexken, ik laat het u weten....’

Nu keek zij me aan. - Een ruk van den wind
scheidde eene pooze de blaren.
Rillend zat daar het rozig kind;
- Wie zal heur van koude bewaren?

Juist hupte een botvink over mij....
Kwieterend wipte ze in 't ronde,
en hop en hip! zoo schertste zij,
de botvink: ‘Kussen heelt wonden!’

(1) Uit eenen dichtbundel, *Loreley*, welke eerlang bij J.L. Beyers te Utrecht zal verschijnen.

En, husch! het spottend gedoen was nauw
uit ons oog, in de wiegende loveren,
- och! - 't halsje wierd zoo paersch, zoo blauw,
daar begon ik met kussen te tooveren!

En ik kuste ze alhier, en ik kuste ze aldaar,
de koude was flus vergeten -
'*Indead,* de raad van de vink was waar!
God! Had ik dat eerder geweten'!

Eens ben ik naar het veld gegaan.

Eens ben ik naar het veld gegaan
om een muggenliedje te dichten. -
Wie, drommel, kan me dat zingen verstaan?
Wat zal ik nu verrichten?

Ze zijn er met honderden, vast nog meer,
en fladdren, in floddrende bende,
nu links, dan rechts; nu op, dan neêr,
een gegons - zonder slot, zonder ende!

En - gonzend - in den avondschijn,
husch! zweven zij om mij henen....
Wou nu maar vogel of bloemelijn
mij zinnen en ooren leenen!

Toch *die* verstaan.... - en, op mijnen hoed,
flus, heb ik een bloeme gestoken,
een gloeiende kolle rood gelijk bloed....
en, schertsend, heeft die gesproken:

'Wel heere-Je! Wat gij niet verstaat!
Wat zou wel een mugge vertellen? -
Zij zien, dat mijnheer naar zijn lief ken gaat,
en willen, tot dáár, je verzellen....'

POL DE MONT.

III
Opdracht. Aan August Michiels.

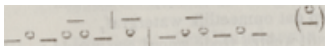

*

Aangebroken is eindlik Vlaanderens jubeldag,
Uitverbeid ach zoo lang, door wie er het leven zag!

Geesten aller die gingt, vóór 't onweêr was geweken,
U verbergen in 't graf, waarin 's lands hope lag,
Staart met wellust neêr op elk die het tooverteeken,
Thans van redding en heil, op 't voorhoofd dragen mag.

Moedertaal en Verlichting schenen eilaas bezweken,
Ingehuldigd wordt weêr hun rijk in verjongde streken.

Citert blijde mijn vers den lof nu der Volksbeweging,
Hulde dan ook aan hem, die wakker en vrij van geest,
Immers 't beendrige Recht, met Liefde heeft aangevleeschd.

Eer den Volksman die, ten koste van zelfverpleging,
Liefst verpleegde de Zaak: de inneming des Vlaamschen Briels!
Sterk van lijf als van ziel, hoezee, hoû zee, Michiels!

Dr C.J. HANSEN.

IV.
Scheppingslied.[1]

Cantate.

Recitatief.
't Is nacht, een levenlooze nacht:
De Chaos heerscht in volle macht.
Een grijze en doodsche nevellucht
Omvangt 't heelal.
Geen windje zucht,

(1) Dit dichtstuk werd in den cantatenprijskamp van 1881 bekroond. G. Antheunis maakte er de Fransche vertaling van.

Geen beekje ruischt met blij geschal;
Geen brongesuis, geen waterval,
Alleen de wilde golvenvlucht
Der waatren die nog alles dekken.
De Dood zwaait onbeperkt den staf
Op dat onmeetlijk watergraf,
Waaruit weldra Gods woord een wereld op zal wekken.

De Geest der Duisternis.

SOLO.

Grensloos is mijn rijksgebied:
Wiegende en vliegende op donkere baren,
Mag ik op wolken de ruimte doorvaren,
Waar nooit een lichtstraal het duister doorschiet.
Niets in mijn rijk draagt het merk der bezieling;
Waar ik gebied heerschen angst en vernieling,
Nacht om mij heen en de dood in 't verschiet.

TRIO.

Eerste Stem.
Zal er nimmer licht en leven
Door die donkre ruimte zweven?
Zal nooit schooner schepping bloeien
Waar die zwarte waatren vloeien
Zonder doel of spoor?

Tweede Stem.
Een siddring trilt den bajert door,
De golven bruischen woest omhoog,
Als of reeds 't leven hen bewoog....
Wat wondre galmen ik hoor!

Derde Stem.
Eenmaal zal er licht en leven
Door de donkre ruimte zweven;
Waar de zwarte waatren vloeien
Zal een schooner schepping bloeien.
Breekt het licht eens door.

Geestenkoor.
Hosanah!

De Schepper van leven en licht
Doet de nevelen vluchten.
De duisternis zwicht;
Een schemer van licht
Gaat op in de donkere luchten.

Recitatief.
De waatren dalen dieper af:
De bergen beuren uit het sop
De donkergrauwe kruinen op,
Als reuzen klimmende uit het graf.

De Geest der Duisternis.
Schuimende golven, schiet wilder omhoog,
Donkere wolken, daalt nêer.
Dekt met uw duister den glans van Gods oog!....
Ben ik uw vorst dan niet meer?

Geesten.
Luister, als wij, naar de stem van den Heer!

De Godsstem.
Daar zij licht!

Nevelgeesten.
Stralende glans, gij verblindt ons 't gezicht!
Het duister zwicht:
Het licht verschijnt:
Ons macht verdwijnt...
Wij zinken... Wee! Het licht!

Geestenkoor.
Gegroet, het licht!

De Geest der Duisternis.
Angst en beven,
Helleduister,
Nacht, vernieling
Zullen zweven
Op de vlerk der dood!

Nevelgeesten.
Wee! Het licht!

De Geest der Duisternis.
Roofzucht, haat,
Hartverdrogende eigenbaat,
Wraakzucht, logen, al de driften
Die, als brandende vergiften,
Moorden waar hun' adem gaat,
Roep ik op om 't licht te dooven. -
Wie zal mij den schepter rooven,
Mij, de geest van 't kwaad?

De Geest des Lichts.
Licht en leven,
Hemelluister,
Kracht, bezieling
Zult gij geven,
Rijzend morgenrood!

Lichtgeesten.
Heil! Het licht!

De Geest des Lichts.
Eerzucht, moed,
Hartverheffend liefdezoet,
Goedheid, waarheid, al de gaven
Die de harten zullen laven,
Leven wekken door hun' gloed,
Dalen met mij meê van boven. -
Wie zal mij den schepter rooven,
Mij, de geest van 't goed?

Nevelgeesten.
Wee! Het licht!

Lichtgeesten.
Heil! Het licht!

Recitatief.
En nauwlijks heeft de doode stof
Het scheppend woord
Gehoord,
Of duizenden stemmen breken los
En zingen der jonge schepping lof
Gehuld in lentedos.
Aarde, lucht en zee
Zingen dien lofzang meê,
Eeuwig bezield akkoord;
Bergen, dalen,
Wouden, velden,
Alle talen
Juichen, melden
En herhalen:
'Daar zij licht!'

Eene Stem.
Warme dampen, stijgend'
Uit de jonge moederaarde.
Voeren kracht en leven aan;
En de dauwdrop, nederzijgend'
Van de hooge wolkenbaan,
Laaft de planten en de bloemen,
In getallen niet te noemen
Onder 't scheppend licht ontstaan.

Tweede Stem.
De bloemen ontluiken;
De boomen en struiken,
Met jeugdige blaren
Gekroond en omhangen,
Weergalmen van zangen

Op duizende wijzen,
Ten danklied ontvaren
Aan 't schommelend woud.
Ziet boven de bergen de zonne verrijzen
Gehuld in een straalkrans van purper en goud.

Derde Stem.
En midden in die prachtvertooning
Verschijnt de man, als heer en koning
Begroet door elk geslacht;
En naast hem, als koninginne,
Met een blik vol liefde en trouw,
Waarin gansch een hemel lacht,
Praalt zijn levensgezellinne,
Godes meesterwerk:
De vrouw.

Algemeen Slotkoor.
Het werk der schepping is volbracht.
Gegroet het licht!
Halleluia!

KAREL BOGAERD.

Brussel.

V.
Twee rooskens.

In 't lommer van mijn hofken,
Daar bloeiden twee rooskens schoon.
Zij stonden zoo lief bij elkander:
Één takje was beider woon.

Maar ach! het stoute windeken
Brak 't stengeltje fijn en teer
Van een der lieve bloemekens;
En 't boog fluks het hoofdje neer.

En 's morgens al vroeg bij het dauwen
Stond 't zusje van 't roosken alleen,
Met pareltjes op de wangen,
Als traantjes van 't bitter geween.

A.M. OOMEN.

Boekbeoordeeling.

I.

Histoire de Menin, d'après les documents authentiques, par le Dr Rembry-Barth, archiviste de la ville. 4 vol, in-8°, avec huit plans et vues gravés. Bruges. Edw. Gailliard, 1881.

Nu en dan, - hoewel met al te groote tusschenpoozen naar den zin van allen die zich tot de studie der geschiedenis aangespoord voelen, - verschijnt er een werk, zoo geheel op het onverwacht, met eenen nederigen titel en waarvan men de innerlijke weerde maar leert hoogschatten, nadat men gansch het gewrocht doorbladerd en herlezen, ja, als een puik gerecht heeft kunnen genieten.

Tot die klasse behoort de *Histoire de Menin* van REMBRY-BARTH, in vier lijvige boekdeelen, die ware schatkamers van geschiedkundige wetenschap zijn, en waarin alles derwijze gerangschikt staat, dat elke navorscher in die menigte belangrijke mededeelingen onmiddellijk aantreft hetgene hij noodig heeft te raadplegen.

Een kort overzicht van den inhoud des werks zal dit genoegzaam doen uitschijnen:

Het eerste deel geeft de topografische beschrijving der stad, eene verhandeling over den naamoorsprong van Meenen; de opgave der aldaar bewaarde en elders berustende archieven, die in verband staan met het godsdienstig en wereldlijk beheer der stad. Wijders. de uitvoerige geschiedenis der Meenensche regeeringen en het rechtswezen. namelijk der ‘roede van Meenen.’ De tweede helft van het eerste boekdeel is ingenomen door de beknopte, maar met oorspronkkelijke teksten gestaafde historie van al de gemeentelijke gilden. neringen en corporatiën, broederschappen en kamers van rhetorika. Een belangrijk hoofdstuk wordt er ook toegewijd aan de historische beschrijving der Meenensche kermissen en processiën, en een ander aan de volkslegende en oude gebruiken, 't is te zeggen aan den meer en meer beoefenden tak der wetenschap, die

sedert Grimm, Simrock en Dr Liebrecht, bij de Duitschen zoozeer in aanzien staat onder den naam van 'Volkskunde.'

Het tweede deel behelst de chronologische geschiedenis der stad. die, bij gemis aan genoegzaam oude stuks, slechts in den loop der 14de eeuw voor ons eene voldoende duidelijkheid bekomt. Het somt al de gebeurtenissen op, die maar eenigszins wetensweerdig zijn of tot nadere kennis van andere bijzonderheden dienen aangehaald te worden.

Deze algemeene geschiedenis wordt voortgezet in het 3^e^ deel en loopt tot aan de gebeurtenissen van rond 1880. - Breedvoerig, en met al de zorg welke het onderwerp vereischte, wordt de geschiedenis van het schoolwezen medegedeeld, en vervolgens die der voormalige hospitalen en conventen der stad.

Het 4^e^ en laatste deel is gewijd aan de historische beschrijving van kerken, kapellen en andere bidplaatsen. Eene reeks levensbeschrijvingen van Meenenaars, die zich in de onderscheidene vakken van kunst en wetenschap of anderszins hebben beroemd gemaakt, komt mede in het werk voor. - Tot het vergemakkelijken der opzoekingen, is er achteraan het boek eene algemeene ontledende tafel van al het verhandelde gevoegd, terwijl in een kortbondig glossarium de oudvlaamsche woorden en dialectvormen, met de teksten waarin zij voorkomen, opgehelderd worden: alzoo eene niet te misachten bijdrage tot de kennis onzer voorouderlijke taal.

Ziedaar in het kort wat de geschiedvorscher in Dr REMBRY'S uitgebreid werk zal aantreffen. Deze dorre opgave ware voldoende om te laten uitschijnen, hoe rijk aan stoffe en verscheidenheid de uitgebreide monografie van Meenen wel is; maar het zou zeker de ongemeene verdienste van het werk onvoldoende waardeeren zijn, bijaldien wij niet eenige regelen wijdden aan de werkwijze en den schrijftrant van een gewrocht dat, als vrucht van nagenoeg 30 jaar zoekens en vergelijkens, tot een der schoonste titels geworden is voor den man, wiens naam het draagt.

Wij zijn in de gelegenheid geweest om vele werken van denzelfden aard te lezen of te raadplegen, en toch hebben wij er, behalve de *Ypriana* van VAN DEN PEEREBOOM en GILLIODTS' *Inventaire des Chartes de la ville de Bruges*, nog geen enkel angetroffen dat, door degelijkheid van inhoud en bevattelijk-

heid van werkwijze, op de *Histoire de Menin* vooruit was.

‘Neemt’, zegt G. GEZELLE, in eene recensie over hetzelfde boek, ‘neemt dat Meenen in de plaats van eene groeiende en bloeiende stad te zijn, maar één enkel huis en ware, dan zou ik u kunnen wijsmaken hoe Dr REMBRY zijne *Histoire de Menin* in 't werk geleid en eindelijk voltooid heeft.’

‘Zulk een boek,’ vervolgt dezelfde beoordeelaar, ‘is genoeg om eenen aandachtigen lezer ervan zijn leven lang te stempelen en te zegelen als liefhebber en schatter van de geschiedenisse, van de tale, van de zeden, van de gebruiken, enz., van ons volk.’

Die uitspraak zal beaamd worden door alwie Dr REMBRY'S werk aandachtig doorleest. Niettemin zal bij plaatsen een gevoel van spijt opkomen, dat om zoo te zeggen ook een hulde aan het werk zal bedieden; - waarom, zal men bij zichzelven vragen, nadat men de beschrijving van den Meenenschen ommegang of de geschiedenis van de St-Vedastus-kerk tot het einde toe gelezen heeft, waarom niet nog wat meer van die kenmerkende posten uit de oude rekeningen medegedeeld? Waarom ons niet wat langer en breedvoeriger de bijzonderheden laten genieten van hetgeen daarover nu meestal te kortbondig opgegeven staat? Waarom ons niet eenige zede trekken meer uit het leven onzer voorouders te overdenken gegeven?.... 't Is waar dat de historie van Meenen op die manier tot wel tien lijvige deelen in plaats van vier zou zijn uitgedegen, maar de kennis der volkszeden uit vroegere eeuwen is dat wel weerd.

Schrijver behoort tot de goede school van geschiedkunde, - tot die school waar enkel oorspronkelijke teksten, uittrekselen van rekeningen en de natuurlijke beredeneerde afleiding van daadzaken tot gevolgen en invloeden, als grondslagen voor de kennis der waarheid, aanveerd worden. Zijne wijze van de geschiedenis aan de echte bronnen te putten verdient aanmerking en navolging. In Brugge, denken wij, door GILLIODTS in zijnen *Inventaire* voor het eerst aangewend, werd bedoelde methode door Dr REMBRY voor een werk van eenigszins anderen aard met eenen niet minder schitterenden uitslag bekroond. Geene bewering, geene veronderstelling of zij wordt evendra gevolgd door den tekst op welken zij steunt.

Aldus werkende, komt men er lichtelijk toe om zekere tijdvakken der geschiedenis als het ware te doen herleven; en zoo is 't bijv. in REMBRY's werk met den tijd der Fransche overheersching het geval. Met dag en datum, en de oorspronkelijke getuigschriften daarnevens, zien wij het magistraat, gedurende vele jaren achtereen, schipperen en zwoegen voor het behoud van al wat den Meenenaars lief was gebleven; het is eene historie op haar eigen, die van den onverdroten, altijd schijnbaar toegevelijken kamp tegen den invloed der vreemde verdrukkers, welke men toch immer în de oogen moest zien om geenen argwaan op te wekken, die het bedekte vaderlandsch werk van Vlaamsch behoud met éénen slag hadde kunnen in gevaar brengen of verijdelen.

De processiën en ommegangen, de evengemelde periode der Fransche omwenteling en de monografie der kerk van St-Vaast zijn in dien trant het beste behandeld geworden.

De weg zal, hopen wij, voor goed gebaand zijn en de bake geheschen voor andere schrijvers, die de geschiedenis van steden, gemeenten en bijzondere gestichten of instellingen in 't vervolg wenschen te ondernemen. De tijd van loutere declamatie en ongesteunde vermelding is nu wellicht bepaaldelijk gesloten en het pas afgesneden voor de toekomstige ‘histoires’ en ‘chroniques’ in welke men nalaten zou èn oorspronkelijke teksten èn welbedachte kritiek tot grondslagen aan te nemen.

Een woord lof zij ten slotte gericht tot den uitgever Gailliard, aan wiens zorgen wij een puikstuk van typografie te meer verschuldigd zijn.

K.D.F.

18e Taal- en Letterkundig Congres te Breda.

(*Zie de Aflevering van September.)*

Zittingen van vrijdag, 2 september.

1e AFDEELING. - Eene verblijdende mededeeling strekte heden de samenkomst der eerste - de nog eenig overgeblevene - afdeeling tot inleiding. Prof. De Vries verkondigde

namelijk de aangename mare, dat hij heden ochtend een afdruk der nieuwe aflevering van het Ned. Woordenboek had ontvangen. Spr. achtte het billijk die den hoogleelaar Beets aan te bieden. Dat die oplettendheid door de vergadering werd gewaardeerd, bewezen de toejuichingen.

Eene zeer belangwekkende gedachtenwisseling wachtte ons thans en wel naar aanleiding van eenige beschouwingen van den heer Pol de Mont, van Doornik, over den roman in Zuid-Nederland. Hij beweert dat de geschiedkundige en de genreroman in dat land denzelfden weg als de schilderkunst hebben gevolgd. In 1830 ontstond het romantisme, d.i. het streven der vervorming van het werkelijk leven; dat was echter de werkelijkheid niet. Thans daarentegen wenscht de kunstenaar eene handeling, een tooneel, dat hij ziet, zoo getrouw mogelijk weder te geven. Ook voor wat betreft den roman is dat het geval. Men vergelijke eens Consciences scheppingen met den tegenwoordigen roman. Deze is eene critische beschrijving van onzen tijd geworden, althans onder de handen van Daudet en Zola. Voldoet nu de Vlaamsche roman aan deze eischen? Is die roman realistisch genoeg? Spr. verklaart niet aan realisme of idealisme te gelooven. Hij gelooft alleen aan zekere uitingen naar deze of naar gene zijde. Munt nu de Zuid-Nederlandsche roman door karakterstudie, d.i. door de teekening van typen uit? De redenaar beantwoordt die vraag ontkennend. En toch vormt, naar zijn gevoelen, de karakterteekening de grootste zijde van den roman. De heer Pol de Mont eindigde met te verklaren, dat hij alleen ten doel had eene gedachtenwisseling over het onderwerp uit te lokken.

Prof. Alb. Thym was het met den vorigen spr. geheel eens, maar hij kon niet toegeven, dat de heer Pol de Mont een scepticus was, zooals hij zich had genoemd. Hij zou hem willen noemen een positief aestheticus. Scepticisme sluit bewonderen en beminnen uit. Ook spr. hoopt, dat in Nederland het realisme ernstig ter harte worde genomen.

Prof. Beets verklaart geen aestheticus te zijn en dat hij zonder theorie heeft geschreven. Hij heeft ook verzen gemaakt

zonder iets te weten van Nederl. poëzie. Later is hij er wel eens wat over gaan lezen. Hij is 't ook wel met den heer Pol de Mont eens; maar hij komt tegen den heer Pol de Mont op voor zijne eersten vriend, Walter Scott. Zijne romans zijn zede- en karakterromans. Daarin vindt men het leven van het Schotsche volk, de Schotsche natuur, het karakter der Schotten. De werken van Scott maken den indruk van een portret van iemand, die men niet kent, maar waarvan men terstond zegt: dat moet gelijken. Ik ben viermaal in Schotland geweest en heb ondervonden, dat geene populariteit gelijk is aan die van Scott. Hij heeft overal zijne standbeelden en monumenten: te Edinburg, Glasgow, Perth. In Glasgow is eene verzameling van monumenten van groote personages, natuurlijk ook van de Koningin en den Prins-consort, maar boven allen steekt het beeld van Scott uit. Hij is de grootste. Wanneer in Schotland vaste goederen worden verkocht en er komt een naam in uit een van W. Scott's romans, dan wordt dit uitdrukkelijk in de bladen vermeld als een reclame. - Niet door zijn historischen roman, maar door zijne karakterteekening hebben zij die populariteit gekregen.

Dr. J. Ten Brink is 't over 't geheel met den heer Pol de Mont eens, doch hij spreekt tegen, dat de Grieken alleen gevoel voor uiterlijk schoon hadden. Dan miskent men hen. Lees hun heldendicht. Hij vindt daarin zooveel verheven aandoenlijks; spr. staaft dit door voorbeelden, en zegt dat de heer Pol de Mont alleen over België heeft gesproken; maar 't zelfde geldt ook voor ons. Hoe is 't in Nederland? - Ik ben voor de school van Zola, maar niet geheel. In Nederland echter mag men niet alles zeggen wat men in Frankrijk zegt. Onze jonge school wil te veel weten. Als men iets noodig heeft uit de botanie, gaat men soms eerst alles lezen wat er over de botanie is geschreven.

De heer Pol de Mont stemt den heer Ten Brink toe, dat er gevoel is in de Grieksche letterkunde. Bij de Grieken echter speelt de vrouw de voorname rol; maar hunne liefde is de aanbidding van lijnenschoon. Een leelijk mensch kan zich bij de Grieken niet laten beminnen. In Sparta verdronk men de

leelijke kinderen. Indien nu de moeder haar kind niet bemint omdat het niet schoon is, dan zeg ik, dat de liefde bij de Grieken niets anders was dan bewondering van het uiterlijk lijnenspel. Spr. zegt, dat hij het schoone in elken vorm vereert, zoowel in de Venus van Medici als in de Madonna van Murillo en het huwelijk van Maria de Medecis; zoowel in Rembrandt met zijn licht en bruin, als in Ostade en V. Mieris, die niet een dronken man schilderden, maar den dronken man, de type van de dronkaards in 't algemeen. Zoo ook het schoone in den leelijken Quasimodo, die Esmeralda uit den toren van de Notre Dame bespiedt. (Langdurige toejuichingen)

De heer Van der Ven sprak over het lyrisch drama en in t bijzonder over het zijne: Charlotte Corday.

De heer J. Philipsen, van Breda, leverde een aantal belangwekkende bijzonderheden over het Bredasch taaleigen, vooral met betrekking tot uitspraak. Moet men dien spr. gelooven dan diende de geheele bevolking van Nederland naar Breda te verhuizen.

De heeren Henny, van Den Haag, en J. Beijens, van Breda, werden achtervolgens tot het voordragen hunner dichtstukken: *Een doode pier* en *Golgotha*, toegelaten.

Prof. De Vries maakte zich tot den tolk der vergadering, door dr. Ten Brink hulde te brengen voor de uitstekende wijze, waarop hij het debat geleid en daaraan deelgenomen had - eene alleszins verdiende belooning.

3e Algemeene vergadering.

De laatste algemeene vergadering was in de allereerste plaats gewijd aan de bespreking door dr. Jan ten Brink van de stichting eener Nederlandsche *Société des gens de lettres* - van een Letterbond - een plan reeds te Mechelen en in het *Zondagsblad van het Nieuws van den dag* ter sprake gebracht. Spr. wenscht herhaalder, aanhoudender gemeenschap tusschen de letterkundigen van Noord- en Zuid-Nederland, die elkander thans, om zoo te zeggen slechts bij toeval op de congressen leeren kennen. Ook zou dr. Ten Brink eene kas tot ondersteuning van hulpbehoevende schrijvers en dichters

aan dien Letterbond wenschen toe te voegen. De Voorzitter wenschte, dat de zaak naar de bestendige commissie zou worden verzonden, opdat deze daaraan een bepaalden vorm geve, om later, zoo noodig, aan het congres te worden onderworpen.

Thans was de keus der plaats aan de beurt, waar het aanstaande congres zal worden gehouden. De Voorzitter verlangde dat deze samenkomst alleen zou uitmaken, dat die nieuwe vergadering in Zuid-Nederland zal worden gehouden en de bestendige commissie de gemeente aanwijze. Daarentegen wilde de heer Vuylsteke, dat dit congres althans 2 of 3 plaatsen zou aanduiden. Het denkbeeld vond echter bestrijding bij den voorzitter, en de heer Vuylsteke schaarde zich ten slotte aan zijne zijde. Intusschen deelde de heer Vorsterman van Oyen een telegram van Hasselt mede, waarbij het aanstaande congres wordt uitgenoodigd daarheen te komen.

De keus van het tijdstip zal eveneens aan de bestendige commissie worden overgelaten.

De heer Alberdingk Thym wenscht in de notulen te zien opgeteekend, dat hier door bevoegde personen de wensch is uitgedrukt geworden, dat het congres niet meer in afdeelingen zij gesplitst. Prof. de Vries wijst er op, hoe gedurende den loop van dit congres twee der drie afdeelingen allengs naar betere gewesten, of liever in de algemeene vergadering zijn opgegaan.

De secretarissen der afdeelingen worden uitgenoodigd de wenschen te doen kennen, die wellicht in de sectiën werden uitgedrukt. Als schrijver der 1e, deelt de heer Van Lee het daar uitgesproken verlangen, dat de Handelingen van het Brusselsch congres, van 1876, eindelijk het licht zouden zien. De heer Van Eck verklaart, dat er ook naar zijn gevoelen een eind aan die zaak moet worden gemaakt. De bijzondere commissie diende daartoe haren invloed te doen gelden.

In overeenstemming met het vootstel van prof. De Vries, spreekt de vergadering haren wensch, hare hoop, hare verwachting uit, dat de Brusselsche commissie de bedoelde Handelingen eindelijk doe verschijnen. De bestendige commissie

zal dat besluit, ter plaatse waar dat behoort, kenbaar maken.

De heer De Marez Oyens zegt, dat, toen te Kampen het besluit werd genomen om het slot te Muiden te herstellen en op te sieren, men aan 't werk is gegaan. Men was den 17n Maart 1881 naar het slot gegaan, had den Nederlandschen kunstenaars de kale wanden vertoond en een beroep op hun kunstenaarsgevoel gedaan. Er was nu f 6000 bijeen; dat was veel, maar niet genoeg. Er was toen slechts één Belg tegenwoordig, en die niet recht wist wie Hooft was.

De heer Pol de Mont zegt, dat het niet aan onverschilligheid voor het Muiderplan te wijten is, dat er geen Zuid-Nederlanders van hunne belangstelling hadden laten blijken, maar aan onbekendheid met dat plan.

Prof. Alb. Thijm zegt, dat de heer Oyens zich vergist. Voordat de Nederl. kunstenaars nog iets hadden gedaan, was er van een Belgisch artist reeds een portret van Hoofts vader ingezonden. Een ander had het portret van Tesselschade beloofd, en nog andere toezeggingen waren gedaan.

De heer De Koo stelt voor den heer Conscience een telegram te zenden, waarin het leedwezen der vergadering wordt uitgedrukt over zijne afwezigheid op het congres, en hem tevens hulde te brengen.

De Voorzitter kan zich met dit voorstel niet geheel vereenigen. Herhaaldelijk toch blijven er mannen weg, die niet minder dan Conscience zulk eene betuiging van leedwezen zouden verdienen. Beter zou hij 't achten, indien aan den gevierden schrijver namens de geheele vergadering hulde werd gebracht op den dag van zijn feest. Dit denkbeeld vindt warmen bijval.

De heer M. Oijens. Maar dan bestaat het congres niet meer.

Voorzitter. Sedert gisteren is het onsterfelijk geworden. Prof. Heremans werd tot voorzitter en de heer Vuylsteke tot secretaris der bestendige commissie benoemd.

De heer Vuylsteke, de secretaris der bedoelde commissie, verklaarde in krachtige taal, die luiden weerklank bij de vergadering vond, dat hij zich gelukkig achtte, als zoodanig met de taak te zijn belast, Conscience, die de Nederlandsche taal

in België van ontaarding en volksbrabbeltaal heeft gered, de hulde van het congres aan te bieden.

De dank van prof. Beets aan prof. De Vries voor zijne uitmuntende leiding van het congres, en de wederdank van den laatsten zouden de vergadering hebben besloten, had mevr. Storm er niets anders over beschikt. Onder den titel van een 'Enkel woordje' leverde zij nog eene bijdrage over de vrouwen in het algemeen en die der Vereenigde Staten in het bijzonder.

Gelukkig dankte de voorzitter nog de secretarissen, de leden der commissiën, de snelschrijvers, en zoo had prof. De Vries, - mevr. Storm ten trots - het laatste woord.

Zooals alle congressen, werd ook dit besloten met een 'gemeenschappelijken maaltijd.' Niet geheel gemeenschappelijk, want reeds waren er verscheidene leden vertrokken; een zestigtal had zich ingeschreven, doch daaronder waren ook niet-congresleden. In de lange achterzaal van het 'Hof van Holland' was de tafel in hoefijzervorm aangericht. De zaal prijkte in vlaggentooi en was verder met bordpapieren wapenschilden en groen opgesierd. In het midden van een der lange zijden stonden de borstbeelden van den Koning en wijlen Koningin Sophie, aan weerszijden van een grooten spiegel.

De leiding van het banket was aan den heer De Man, den burgemeester der stad, opgedragen. Den voorzitter kwam het even zoo natuurlijk toe, de beide eerste dronken in te stellen, als het de koningen van Nederland en België toekwam, in de eerste plaats te worden gehuldigd. De volgende toost van den voorzitter was het congres gewijd.

Prof. De Vries vatte nu het woord. Hij huldigde de stad Breda, wier geschiedenis aan die van het Huis van Oranje zoo nauw is verbonden. Wanneer wij dankbaar de weldaad onzer onafhankelijkheid erkennen, zeide de voorzitter van wijlen het XVIIIe congres, dan dienen wij ook dankbaar te erkennen, dat hier te Breda de krijgslieden worden gekweekt, die onze onafhankelijkheid moeten verdedigen. Wanneer wij ook dankbaar aan de afgeloopen werkzaamheden behooren terug te denken, dan behooren wij in de eerste plaats te den-

ken aan de leden, die bijgedragen hebben, om deze vergaderingen belangrijk en leerrijk te maken. Doch wij dienen ook de stad Breda dankbaar te zijn. Die veste en haar burgemeester vormde den eindpaal van den dronk van prof. De Vries.

Prof. Alberdingk Thym huldigde den burgervader. Hij geloofde, zeide hij, in aller harten te lezen, door hem en Breda's burgerij hulde te brengen. Zij hadden toch bewezen tot de kern der dingen te zijn doorgedrongen. Spr. drukte den le vendigen wensch uit, dat de burgemeester der stad Breda een ruime erkenning mocht vinden voor hetgeen de burgerij hem schuldig is.

De burgemeester kaatste den bal van prof. Alberdingk Thym op de dames terug.

Dat lokte mevr. Storm van der Chijs in het strijdperk. De man, zeide zij, staat wel aan het hoofd, doch men vergete niet, dat het hoofd op den hals - de vrouw - is geplaatst; waarop de voorzitter hernam, door aan het versje te herinneren, dat op eene van Bredra's stadspompen staat gegrift:

> ‘Wie in Breda in vreugde wil leven,
> Moet de vrouw de bovenhand geven.’

En nu volgden de toosten slag op slag. De heer De Veer dronk op ‘onze vriend De Vries’, de kapitein Chappuis nogmaals op prof. De Vries.

De heer Vander Ven dronk op den 1^{en} luitenant Chappuis, de heer Hameling op de Nederlandsche officieren; de heer Duparc op de afwezigen, Beets en Heremans; de heer De Beer op de Nederlandsche pers.

De overste Taets van Amerongen plengde een dronk ter eere van het Belgische leger en de heer Vuysteke een tot dank aan Noord-Nederland.

Een bal in de zaal *Concordia*, waar zich de keur van Breda's schoonen had verzameld - en dat wil wat zeggen - besloot het XVIII^{de} Congres, dat alweder tot het verledene behoort.

Tooneelletterkunde.

Antwerpen, den 10 November 1881.

MIJN WAARDE VRIEND COLLINET,

Ik heb het handschrift van *Jane Shore* terug gekregen en ik dank u nogmaals hartelijk voor de bemoeiingen die gij u ten mijnen opzichte getroost hebt. In het boek lag er een bijna onleesbaar briefje waarop de Geyter, van Ryswyck en ik, onze diepzinnigheid dol beproefd hebben, om er eindelijk het volgende uit te maken:

'Een stuk geschikt voor een Schouwburg van den 2^{n} of 3^{n} rang De schrijver geeft blijk van kennis der techniek, maar ook van niets meer. Lokale kleur ontbreekt..... (? onleesbaar).... even zeer; talent van charakterschildering ten eene male.-'

Goed zoo! ik onderwerp mij aan alle kritiek, en ben overheerlijk gevleid te zien dat de strenge censor, die deze regels schreef, mij ten minste eenige kennis van techniek wil toekennen. Dat is dan toch al iets! - 't Ware niet zeer bescheiden mijn gewrocht hier te verdedigen. - Eenige bedenkingen van meer algemeen belang werden nochtans bij mij, door het lezen van dit briefje, verwekt, en ik deel ze hier mede, omdat zij min of meer de toekomst van het tooneel, zoowel in Noord- als in Zuid-Nederland, beoogen.-

Een stuk als *Jane Shore* zoude dus niet voor eenen Schouwburg van eersten rang geschikt zijn. - Maar wat is wel een Schouwburg van eersten rang? Ik ken den Amsterdamschen Schouwburg te weinig om hem te durven rangschikken. Maar oprecht gezegd ken ik in gansch Europa maar één dramatischen Schouwburg van eersten rang, en dat is de 'Comédie Française.' - Niet alleenlijk onder oogpunt der tooneelspelers, of zelfs der gewrochten die er gewoonlijk opgevoerd worden; zelfs niet omdat het over zulke middelen beschikt, dat het moeilijk tot eenen lageren rang zal kunnen dalen, maar wel en bovenal nog omdat het over zulke schatten van oorspronkelijke tooneelwerken beschikt, dat het geene behoefte heeft aan vreemde litteratuur te ontleenen. - Ha! indien men het ten uwent reeds zoo verre gebracht had, dan zou ik mij wel gewacht hebben bij u te komen aankloppen; integendeel, ik hadde het mij ten plichte gerekend te wachten, tot dat mijne tooneelgewrochten met die van Alexander Damas, Augier of Pailleron zouden kunnen wedijveren. Van Sardou spreek ik niet, want volgens de rangschikking der 'Comédie Française' behoort zijn tooneel toch ook maar tot de tweede orde, hoewel ik dezen schrijver nog oneindig boven de mij bekende Noord- of Zuid-Nederlandsche tooneeldichters plaats - Welnu, ik geef toe dat ik aan den toestand van uw tooneel niet veel versta

en ik veronderstel dat ten uwent de algemeene smaak veel beschaafder is dan ten onzent. Hier toch bekennen wij volgaarne, dat geen onzer Vlaamsche Schouwburgen als Schouwburgen van eersten rang mogen beschouwd worden, hoewel ik het genoegen had mijne stukken hier te zien vertolken door artisten, die nu ook in Holland spelen en zelfs aan het Amsterdamsch Tooneel verbonden zijn. - Dat is voor een jongen schrijver reeds zeer voldoende. - Nu, ons publiek verheugt zich in stukken als 'Jane Shore' en hoewel de smaak door het opvoeren van veel minder fijne gewrochten, aan Fransche Schouwburgen van ondergeschikte orde ontleend, eenen bedervenden invloed ondergaan heeft, heb ik de gelegenheid gehad, ten koste van mijne persoonlijke eigenliefde,(1) met genoegen te mogen bestatigen, dat de smaak van ons publiek zich ook verfijnt. De toestand *ten onzent* kennende zal ik mij daar naar weten te voegen en volgens de omstandigheden werkzaam zijn.

Ons tooneel is, wat over een zeker tal jaren de 'Porte St-Martin' voor het Fransch publiek was, toen men er 'Lucrecia Borgia' en 'la Tour de Nesle' nog speelde: een tijdvak van oorspronkelijkheid, van schepping en herleving. - Maar waarheen men ten uwent ook moge trachten te komen, twijfel ik er stellig aan, of men het ooit tot op *dit* punt zal brengen, (ge ziet ik laat de 'Comédie Française' nog verre weg) want door uwe groote strengheid zal men ten uwent de jonge nationale Schrijvers ontmoedigen en het tooneel door hen doen schuwen. Wat uwen schouwburg betreft, gij hebt nu de beste Nederlandsche Tooneelisten om u geschaard en gij zegt fier: wij bezitten een tooneel van eersten rang. - Doch, waarop leeft dan dit tooneel? - Meestal op vreemde gewrochten. - Maar weten uwe Heeren wel dat de dag misschien zeer nabij is, waarop die bron ook wel zoude kunnen uitgeput zijn? Want helaas! *de Comédie Française*, (die het *recht* heeft gestreng te mogen zijn) handelt juist zooals men het ten uwent, met een *minder* gegrond recht, schijnt te willen doen. En die handelwijze, die reeds lang klachten verwekt heeft, leidt tot het ongelukkig gevolg, dat de jonge schrijvers, die hunnen aanleg en hunne krachten voor het Tooneel zouden willen inspannen, ook te Parijs ontmoedigd zijn, en liever hunne talenten in eene andere richting beoefenen - Velen dezer hebben zich dan ook in andere loopbanen roem en zelf rijkdommen verschaft. Maar of het Fransch tooneel er niet door verloren heeft, daar waag ik hard aan te twijfelen. - Veroorloof mij tot staving van hetgene ik hier zeg, een kort uittreksel van een door dichter Richepin onlangs in den *Gil Blas* flink geschreven artikel aan te halen:

***

Dans tout métier, il faut un apprentissage. Quelques dons qu'on ait reçus de la nature, on ne s'improvise artiste en aucun art. A côté des instincts qu'on possède, il est nécessaire d'acquérir une science, de se faire une méthode, de se gymnastiquer la main et l'esprit.

(1) Bij het opvoeren van mijnen 'Arnold.'

Cette éducation, nous l'avons eue pour la poésie, le roman, la presse. Avant d'arriver à la publication chez un éditeur ou à la tribune d'un grand journal, nous avons fait nos premières armes dans l'ombre des petits journaux, des revues obscures, des gazettes de province. Un volume de poésies qui parait et qui est goûté, cela suppose quelques bons milliers de vers semés d'abord à droite et à gauche, abolis, brûlés, anéantis, Un roman á succès n'est jamals le premier de son auteur. Une brillante campagne de chroniques a été précédée par d'innombrables essais où l'on a plastronné et longtemps *tiré les contres*. C'est dans des feuilles de chou que grandit la chenille qui va devenir papillon.

Or. cet apprentissage indispensable à tout métier, il nous manque absolument pour le métier dramatique. Nous ne pouvons apprendre le théâtre que dans les livres ou par la critique, ce qui ne nous apprend rien. Il nous faudrait la mise en scène, le travail en pleine pâte, et voir nos bonshommes debout, grouillant à la lumière de la rampe, pour savoir s'ils sont en carton ou en chair. Il nous faudrait commettre des erreurs, des fautes, nous corriger, prendre peu à peu l'expérience des planches, risquer des fours, faires des bêtises, nous instruire à nos dépens. Il nous faudrait enfin devenir forgeróns en forgeant, jusqu'au jour où à force de travail, de tâtonnements, de fonte, de refonte et de trempe, nous serions sûrs de brandir victorieusement un glaive d'acier sans paille, au tranchant affilé et aux lueurs flamboyantes.

Ce glaive magique, on veut que nous le tirions tout de suite du fourreau, comme ça, du premier coup,

Zut, alors! ce n'est pas possible.

***

Car voilà bien notre situation. il n'y a pas à dire. Nous sommes dans une impasse, acculés au silence ou au chef-d'oeuvre...

D'autre part, les Jeunes, si confiants qu'ils soient en eux-mêmes, si présomptueux qu'on les suppose, ne poussent pas encore l'outrecuidance jusqu'à se croire sûrs de mettre dans le mille au premier coup. Ah! s'ils avaient une cible pour s'exercer, faire des cartons! Mais non! voici le pistolet, tirez; et, si vous ratez. c'est fini, vous ne recommencerez plus; vous êtes jugé. Bonsoir le théâtre!

***

Je n'accuse personne, qu'on le remarque bien!....

Tout ce que j'ai voulu dire, c'est qu'il ne faut pas nous accuser d'impuissance, c'est que notre silence et notre inaction au théâtre viennent de notre modestie tout bonnement.

Les plus forts d'entre nous, ayant déjà leur citadelle conquise dans la poésie, le roman ou le journalisme, hésitent à se lancer dans un métier nouveau où il leur faut tout deviner, tout inventer, sans avoir jamais pu rien apprendre, et sans espoir de revanche s'ils sont vaincus à la première passe.

Ils aiment mieux attendre, et se taire. Attendre quoi? Ils ne savent pas. *Mais en attendant*, *ils se taisent.*

Ce que je vais dire pour terminer est peut-être bien orgueilleux; je le dis quand même. Si Shakespeare était parmi nous, forcé de débuter par *Hamlet* ou *Othello*, certainement il n'oserait pas, il ne se croirait pas mûr pour le chef-d'oeuvre du premier coup, il jetterait sa gourme ailleurs qu'au théâtre; et, grand á coup sûr comme poète,

il resterait inconnu comme auteur dramatique, inconnu non seulement du public, mais de lui- même, hélas!

Il mourrait, á cet égard, ainsi que nous mourrons tous (à moins d'un miracle), comme les melons, - a graine dans le ventre.

Gij zult toch wel met mij moeten bekennen, dat Richepin de waarheid zegt. - Te Parijs, zooals te Amsterdam, wil men dat men zoo maar dadelijk met een meesterstuk afkome, of men wijst u af. - Het gevolg, - Richepin zegt het heel wel, - het gevolg is, dat men met zulk stelsel tot niets zal komen. - Nu ten slotte: niet wetende dat het Amsterdamsch Tooneel zoo hoog in den blauwen Kunsthemel zweeft, dacht ik: Mijne 'Jane Shore' die in Vlaamsch België zooveel bijval geniet, zal misschien ook wel te Amsterdam bevallen. - Aanmoedigend ware het geweest mijn gewrocht ook door de eersten van Noord-Nederland's Tooneelisten te zien vertoonen, mijn werk aan het groot en verfijnd publiek van Amsterdam te onderwerpen. - De kommissie van uwen Schouwburg wil het niet en vind het stuk voor uw repertorium minder geschikt. Men gaat zelfs zoo verre dat indien de kritiek, die ik hier aanhaal, de waarheid bevat, er niets meer van het stuk zoude overblijven. Indien men *hier* ten mijnen opzichte ook zoo gehandeld had, dan bleef er mij niets over dan ontmoedigd de pen neer te leggen.

Maar, hier ten minste geldt het voor princiep op onze stedelijke Schouwburgen, den toegang tot het tooneel te vergemakkelijken. Dat princiep is het goede! Want blijven wij ook nog lang beneden de volmaakte uitdrukking der kunst, toch zullen wij volharden en *niet zwijgen.* En daar het publiek onzer vier Vlaamsche hoofdsteden, dat mijne 'Jane Shore' geestdriftig toejuichte, zich toch niet zoo zeer heeft kunnen vergissen, durf ik, mij op het oordeel van dat even groot publiek steunende, U ronduit zeggen: 'Noord-Nederlandsche vrienden, strenge rechters, ik geloof dat gij mis zijt, en dat gij eene verkeerde en zelfs voor de toekomst en het bestaan van uw tooneel gevaarlijke baan inslaat, met van uwe nog onervarene schrijvers dàt te eischen, waarvoor de meest begaafde Fransche schrijvers zelven - zij die te midden het brandpunt van het hedendaagsch tooneel leven en werkzaam zouden kunnen zijn - terug deinzen. Met zoo te handelen zult gij misschien voor eenen zekeren tijd een gezelschap van begaafde Tooneelisten bijeen houden, maar gij zult nooit een echt Nederlandsch Tooneel tot stand brengen.' - Welnu, dan moeten *wij* het maar trachten te doen. En niettegenstaande de overgroote moeilijkheden waartegen wij, in ons midden te kampen hebben, niettegenstaande alle onze zwakheden of gebreken, zullen wij het toch nog verder brengen dan gij. Wat mij betreft, herhaal ik met den Noord-Nederlandschen Tooneelbeoefenaar van Halmaele:

> 'Men kleed' zijn kinderen niet in Fransch of Duitsch gewaad!
> .....,,.....
> Men worde oorspronklijk, snelle omhoog op eigen vleugelen.
> En viel men honderdmaal, beproeve een nieuwe vlucht!'

En nu mijn beste vriend, druk ik U hartelijk de hand.

FRANS GITTENS.

Den Heere Collinet, Bestuurder der Kunstschool, te Amsterdam.

Kroniek.

Tooneel en letterkunde. - Consciencefeest.

- Op Zondag, 16 October, hadden in de 4e wijk van Antwerpen prachtige feesten plaats, ter gelegenheid van het plaatsen, door het gemeentebestuur, van eenen gedenksteen in het geboortehuis van Conscience, Pompstraat, 40. Al de huizen hadden een feestelijk uitzicht. Te dezer gelegenheid sprak de Heer L. Dewael eene korte en krachtige rede uit, hulde brengende aan eenen Antwerpenaar, aan een kind uit de volksklas, hetwelk door zijne talent heden schittert tusschen de beroemdheden van ons land. Vervolgens voerde nog het woord M. Max Rooses, de geleerde bewaarder van het Plantijnsmuzeum.

De gedenksteen, in zwart marmer, draagt in vergulden letters het volgende opschrift:

Den 3e *December* 1812 *werd Hendrik Consience in dit huis geboren. Door den Gemeenteraad geplaatst op* 16 *October* 1881.

Leerlingen van de jongens-en meisjesscholen der wijk voerden eene gelegenheidscantate, daarna een koor, en ten slotte het *Beiaardlied* van Benoit uit. Het muziekkorps der weesjongens van Antwerpen gaf een concert op het St-Andriesplein en oogstte den grootsten bijval in. Des avonds was de geheele wijk prachtig verlicht.

Des anderendaags had eene groote optocht met fakkellicht plaats, waaraan niet minder dan 52 maatschappijen deel namen. Het geheel leverde een tooverachtig uitzicht op. Een praalwagen, geschilderd door M. Verlat, en verbeeldende de Maagd van Antwerpen die het borstbeeld van Conscience kroont, besloot den stoet. De maatschappij *De Verbroedering* was voorzien van transparanten, waarop de titels van al de werken van den schrijver te lezen stonden.

- Huldebetooging aan August Michiels.

- Een man, wiens vlaamschgezinde overtuiging, ook door zijne politieke tegenstrevers, wordt erkend en op prijs gesteld, werd op Zondag 16 October plechtig gevierd. In eene der zalen van het Antwerpsch stadhuis hadden de leden van het *Willemsfonds* zich vergaderd, om den Heer Aug. Michiels zijn marmeren borstbeeld aam te bieden, als dank en huldebewijs voor de diensten, welke hij gedurende 10 jaren als voorzitter bewezen heeft.

Aan den arm van den Heer Burgemeester kwam Michiels binnen, vergezeld van schepenen en raadsleden der stad; donderende toejuichingen begroetten hem. De plechtige zitting werd geopend door de lezing van een overzicht der werkzaamheden, van 1871-1881, door den secretaris, H. Vander Ven. Daarna hield de Heer Max Rooses, 2e Voorzitter, de feestrede. In sierlijke taal wees hij erop, hoe de Vlaamsche beweging eerst letterkundig is geweest, maar sedert de stichting van het *Willemsfonds* zich ook op wetenschappelijk en later op staatkundig gebied heeft uitgebreid. Dan sprak hij van Michiels zelven, den niet-letterkundigen leider der Vlaamsche Beweging, den onvermoeiden werker met open karakter, helder hoofd en gulden hart, die algemeen gewaardeerd en bemind wordet.

Bij de de laatste zinsneden van Max Rooses' rede werd het borstbeeld ontbloot. Nieuwe toejuichingen barstten los. De Heer Fabri, die het kunststuk vervaardigde, haalt eene van zijn werk.

Intusschen waren de afgevaardigden van Brussel en Schaarbeek, met den dienstdoenden Burgemeerster der hoofdstad Karel Buls binnengetreden. Deze laatste overhandigde den held der betooging eene prachtige kroon, terwijl hij hem onder het geestdriftig handgeklap der aanwezigen, in vloeiend Nederlandsch zijne hulde toebracht.

Verder spraken nog Emanuël Hiel, in naam der Vlamingen van Schaarbeek, Julius Hoste, als voorzitter der Brusselsche afdeeling van het *Willemsfonds* en Julius Vuylsteke de gewezen algemeene secretaris, die met zijn krachtig woord de hooge verdiensten van den gevierde als Vlaming en verdediger onzer belangen, als braaf en rechtschapen man, in het licht stelde. De Heer Florus, voorziter van den *Liberalen Vlaamschen Bond* en Jan van Rijswijck, namens de *Vlaamsche Vrijzinnige Vereeniging*, richtte eenige woorden van dank aan Aug. Michiels toe en overhandigden hem een aandenken.

Diep getroffen door die vele bewijzen van hulde en genegenheid, stond nu de voorzitter de Antwerpsche afdeeling recht, en met eene van ontroering bevende stem zegde hij hartelijk dank aan allen, die deze betooging hadden ingericht; hij wilde meer spreken, maar de aandoening overmeesterde hem en de tranen in zijne oogen kwamen de woordelijke uitdrukking zijner gevoelens vervangen.

Vervolgens bracht de Burgemeester hem de hulde zijner ambtgenooten van den Raad, voor al het goede, dat hij aan zijne geboortestad heeft bewezen.

Nu was het de beurt der muziek. Peter Benoit en Julius de Geyter hadden hunnen trouwen vriend niet vergeten: de laatste maakte de schoone verzen: *Er zijn op aarde..*, en de eerste stortte daarin geheel zijne gevoelvolle ziel in goddelijke klanken uit. Dat mev. Degive-Ledelier als vertolkster van dit aangrijpend lied optrad, zegt genoeg voor het kunstgenot, dat zij den aanwezigen s maken liet.

De Heer Max Rooses bedankte nu in hartelijke woorden den beeldhouwer Fabri voor het door hem geleverde kunstwerk, alsmede de heeren, die met hun talent de voordrachten en feesten van het *Willemsfonds* opluisteren, waarna D^{r}. C.J. Hansen lezing gaf van een gedicht: *Vlaanderen gered*, heldenvers, bevattende een zestal gedichtjes, voorafgegaan door eene opdracht in naamklinkdicht. Dit dichtstuk, waarin de *Vlaamsche Beweging* op allegorische, zeer eigenaardige wijze wordt voorgesteld, beviel algemeen. Dr Hansen heeft het sinds dien in een keurig boekje van 12 blz. laten verschijnen.

Dat deze hulde betooging bij al de deelnemers eenen aangenamen indruk zal nalaten, hoeft geen betoog.

- Leopoldsorde.

In onze aflevering van Juni l.l. hebben wij de aandacht getrokken van wie het behoort op het feit, dat de Nederlandsche letterkunde in België van hooger hand zoo weinig erkend wordt, terwijl aan schilder- en beeldhouwkunst allerhande officieele gunsten worden toegekend. Wij haalden alsdan het voorbeeld aan van onze oudste en eene onzer beste dichteressen, Mev. Van Ackere-Doolaeghe, aan wie voorzeker eene onderscheiding mocht worden toegekend, vooral daar andere kunstenaressen die reeds gekregen hadden. Wij zijn thans gelukkig vast te stellen, dat wij niet in de woestijn hebben gepreekt. Bij koninklijk besluit van 2^{n} November is de verdienstelijke, hoogst gewaardeerde Mev. Van Ackere tot ridder der Leopodsorde benoemd geworden. Wij juichen die onderscheiding met geestdrift toe, en bieden onze hartelijke gelukwenschen aan de brave en sympathieke vrouw, die meer dan 50 jaren reeds aan Kunst, Moedertaal en Volk hare edelste krachten gewijd heeft. Wij zijn overtuigd

dat die benoeming door alle Vlamingen, en niet minder door onze Noordnederlandsche broeders, met genoegen zal vernomen worden.

Toonkunde.

- Onze jonge toondichters, de kloeke volgelingen van meester Peter Benoit, oogstten niet alleen hier te lande, maar ook in den vreemde lauweren in met hunne muzikale gewrochten. Zoo mogen wij thans weer gewagen van de hulde, welke eenen oud leerling van den leider der Vlaamsche toonkunst, M. Jan Blockx, in Noordnederland bewezen werd.

Op het eerste muziekfeest, dat de Nederlandsch Toonkunstenaarsvereeeniging te Dordrecht gegeven heeft, werd zijn *Kermisdag* ten gehoore gebracht. Doch laten wij de *Dordrechtsche Courant* spreken.

'Na zooveel belangrijks, dat reeds veel inspanning aan de toehoorders had gekost, dan nog datzelfde publiek te kunnen boeien met een groot werk in drie deelen, daarvoor was noodig het werk van een buitengewoon kustenaar. Niemand zal ons beweren tegenspreken, als wij op dien grond reeds den heer J. Blockx uit Antwerpen als zoodanig bestempelen.

Wat ons in het werk van dezen jongen toondichter zoo bijzonder treft, is de geheel eigenaardig wijze waarop hij ons zijne tafereelen voortoovert. Hoort dat onbestemde suizen in *Den vroegen morgen*; is het niet alsof ge onder den blauwen hemel bij het opgaan der zon tegenwoordig waart? Hoort die orgeltonen in het tweede deel, *Ter kerke*; is het niet alsof ge de eeredienst bij woondet? Het derde deel voert ons *Ter kermis*. Hoort dat joelen, dansen en springen, geschilderdin al zijne eigenaardigheden, en zegt mij of ge in gedachte het niet hebt gezien. Een componist die zulk een werk met zulke schoone gedachten, zoo'n edele bewerking en volkomen kennis der moderne instrumentatieleer kan scheppen, is of wordt binnenkort een groot man. waarop zijn land trotsch zal zijn. De heer Blockx. die zelf zijn werk dirigeerde, en zich daarbij ook als dirigent gunstig deed kennen, werd zoowel door het publiek als door het orchest luide toegejuicht en teruggeroepen, eene onderscheiding zulk een kunstenaar waardig. Zeer zeker koesteren velen met ons den wensch, dat het werk hier spoedig moge herhaald worden.'

D.B.

Rubens' geboortehuis.
Eenige bladen uit mijn onuitgegeven reisboek.

In de maand Juni laatstleden, bij mijne afreize uit Italië en na een gedeelte van Zwitserland en Duitschland te hebben bezocht, vertoefden wij nog eenige dagen te Keulen, om ook de merkwaardigheden van die oude Germaansche stad te bezichtigen. Eene reusachtige, dubbele ijzeren brug, voor de spoorbaan, voor rijtuigen en voetgangers, en versierd met de ruiterbeelden van Frederik-Willem IV en Willem I, ligt over den Rijn en stelt Keulen in gemeenschap met het stadje Deutz; in de nabijheid leidt eene schuitbrug ook naar dezelfde plaats op den rechten oever, van waar men op hare schilderachtige ligging, in gansch hare uitgestrektheid langsheen den linker-oever der rivier, een heerlijk uitzicht geniet. Alwie van de eene plaats naar de andere, over eene dier bruggen gaan wil, moet eerst een tolgeld van twee pfenningen betalen, ‘ten voordeele van het gouvernement,’ luidt het bericht, dat verder de prijzen opgeeft voor een paard, voor een rijtuig, voor eenen ezel, enz. Dit tolgeld moet per jaar nog al veel opbrengen, want vooral des middags en des avonds is er geen gebrek aan volk.

Onze eerste wandeling te Keulen was natuurlijk naar de zoo zeer, maar nog niet genoeg geprezen Domkerk, een wezenlijk pronkstuk van ojivale bouwkunst. Ofschoon men sinds lang gemeld had dat de beroemde tempel eindelijk gansch voltooid was, bevonden wij integendeel dat er nog volop aan gewerkt werd. Ook gaat men, zoohaast er een troepje bezoekers aanwezig is, met de offerschaal rond, om giften voor den bouw in te zamelen; niemand weigert daartoe zijnen penning bij te dragen. In alle geval verzekerde men ons, dat al het werk nog voor het einde van dit jaar zou afgeloopen

zijn. Aldus heeft de gansche bouw niet minder dan zes eeuwen geduurd: in 1248 werd er de eerste hand aan gelegd; doch het werk werd herhaalde maal onderbroken en jaren lang gestaakt.

De Dom is nog grooter dan de O.-L.-Vrouwekerk van Antwerpen en de beuken zijn veel hooger, iets wat de indruk, als men er binnentreedt, merkelijk versterkt. Evenals de Domkerken van Milanen en Straatsburg is de tempel buitenwaarts met honderde beelden en beeldjes versierd; daarentegen is de versiering binnen in, nog zeer sober, en zelfs overal niet gelukkig aangebracht. Wij zagen er zeer kunstig geschilderde glasramen, welke van de xv^{e} eeuw dagteekenen; ook vindt men er eene waarlijk uitmuntende schildering van denzelfden tijd, een vleugelstuk, *de Aanbidding der drie Koningen* voorstellende, dat door uitvoering en kleurenpracht aan Rafaël doet denken.

Onbetwistbaar is de Dom van Keulen eene van de schoonste kerken der wereld; wij zijn er herhaalde malen in geweest en hebben den sierlijken tempel telkens met een nieuw genoegen teruggezien.

Lange voetwandelingen zijn, volgens ons, het beste middel om eene stad degelijk te leeren kennen; wij hebben dit stelsel op onze gansche reis overal gevolgd en er ons zeer goed bij bevonden; op die wijze ontmoet men omtrent al het zienswaardige. Het gebeurt wel eens dat men verdoold raakt, vooral in eene groote, volkrijkestad; doch met behulp van het plan komt men spoedig waar men wezen wil.

Bij het doorkruisen van Keulen in alle richtingen, is het ons gebleken, dat die stad haren ouden stempel nog heeft behouden; straten en huizen hebben nog hetzelfde uitzicht van voor eeuwen her, toen ze werden aangelegd en gebouwd; het houweel der afbrekers heeft hier nog geene gansche wijken neergehaald; 't is nog wel degelijk het oude Keulen van vroeger. De Hochstrasse is eene van de voornaamste straten der stad; het is ook daar dat men de meeste winkels aantreft. Vlak in de nabijheid, op de Casinoplatz, staat von Bismarcks bronzen standbeeld. Met zijn grimmig gelaat ziet de ijzeren

kanselier er waarlijk niet gemakkelijk uit: men zou schier denken dat zijn hart van hetzelfde metaal kan wezen als het beeld, dat hier ter zijner eere is opgericht. Het moge zeer gelijkend zijn, schoon is 't zeker niet!

Daarentegen is liet ruiterbeeld van Frederik-Willem III, met het kolossale voetstuk, op de Heumarkt, zeer keurig en sierlijk. Het oude stadhuis, met zijne Latijnsche opschriften en schilderachtige portiek, is een zeer eigenaardig gebouw. Toen wij er waren, was men het juist aan 't herstellen, zoodat schier de gansche voorgevel voor ons onzichtbaar was.

Het nieuw museum van schoone kunsten dagteekent slechts van voor een twintigtal jaren. Professor F. Wallraf, die in 1824 overleed, had zijne alleszins rijke verzameling schilderijen en oudheden aan zijne geboortestad geschonken; doch het duurde nog al verscheidene jaren eer men in bezit kwam van een geschikt lokaal om ze te kunnen plaatsen. Eindelijk toch kon in die behoefte worden voorzien, door de vrijgevigheid van een anderen Keulschen burger. In 1855 begonnen, werd het nieuwe museum in 1861 ingehuldigd; de handelsraadsheer Richartz betaalde al de kosten, welke, naar men zegt, ongeveer 750,000 fr. beliepen. Wij zagen er verscheidene Romeinsche beelden en borstbeelden, oude altaren, graven, enz., alsmede eenige plaasteren afgietsels van antieken, onder andere van de beroemde beeldengroep de *Laocoon*, een der schoonste meesterwerken van de beeldhouwkunst der oudheid, dat wij te Rome in het Vaticaansch museum hadden bewonderd en waarvan wij ook in het museum van Florence eene zeer schoone kopie in marmer hebben aangetroffen.

Schilderijen ontbreken er zeker niet: maar dat het allen van eerste qualiteit zijn, zouden wij niet durven beweren; evenwel is de Vlaamsche school er goed vertegenwoordigd, benevens de Italiaansche en vooral de oude Duitsche school. Wij vonden er een schoonen Rubens: *de Ontgeesting van St-Fransiscus*, de *Prometheus* van Jordaens, *Drinkebroeders* van D. Teniers, een Memlinck, een viertal stukken van A. Van Dyck, twee van A. Brouwer, een van Cuyp, vijf van A. Durer, waaronder zijne *Reizende muzikanten*, een

twaaftal portretten van Hans Holbein, eene *Heilige familie* door Corregio, een landschap van Salvator Rosa. Verder nog schilderstukken van Tintoretti, Guido Reni, Paul Veronese, Cranach, Van Ostade, Camphausen en anderen. Meerdere stukken der oudere Keulsche school zijn op gouden grond. In eene groote zaal was eene bestendige tentoonstelling van moderne schilderijen geopend, waarbij wij een paar stukken onzer landgenooten hebben opgemerkt, namelijk van de heeren Boks en Geets.

Op 15 Juni, den laatsten dag van ons verblijf te Keulen, kort na den noen, gingen wij naar de Sternen Gasse, om het zoogezegde Rubenshuis te zien. Het is een der grootste gebouwen van die niet breede straat, aan de rechterzijde, als men ze van de Hochstrasse inkomt, en draagt het nummer 10. De woning waar P.P. Rubens althans een deel zijner kinderjaren doorbracht, heeft twee verdiepen, elk van zes ramen straatwaarts; beneden zijn van weerszijden twee ramen en tusschen in eene koetspoort, in welker kroonlijst het jaartal 1729 staat. Vlak daarboven prijkt Rubens' borstbeeld in medaillon; op den muur, tusschen de vensters beneden, zijn twee marmeren platen gehecht met Duitsche opschriften. Op datgene welk ons het eerst in 't oog viel, lazen wij dat Maria de Medicis, koningin van Frankrijk, weduwe van Hendrik IV, moeder van Lodewijk XIII en van drie koninginnen, bij hare vlucht uit Frankrijk en door rampspoed vervolgd, in dit huis eene wijkplaats is komen zoeken en er den 3^{n} Juli 1642, in 68 jarigen ouderdom overleed, in dezelfde kamer waar Rubens geboren was. Alvorens te sterven dankte zij het stadsbestuur van Keulen, voor de gastvrijheid, welke zij in die stad genoten had.

Het andere opschrift, dat wij eigenlijk eerst hadden moeten lezen, meldt dat P.P. Rubens, op den dag van St-Pieter en Pauwel, in dit huis geboren is, waar zijne ouders twintig jaren hebben gewoond; dat zijn vader er in 1587 overleed en in de St.-Pieterskerk begraven werd; dat de Germaansche Apelles, voor zijnen dood nog gewenscht had, zijne geboortestad eenmaal weer te zien, om zelve aan het kerkje, waarin hij gedoopt

was, zijne voortreffelijke schilderij op te dragen, verbeeldende *de Kruisiging van Petrus*, die hem door den senator Eberhard Iabach was besteld geworden.

Dit is de hoofdzakelijke inhoud van die twee in marmer gebeitelde opschriften, welke ten jare 1822 werden geplaatst. Onder aan staat de naam Wallraf; is het wellicht dezelfde professor, die zijne kunstverzameling aan Keulen vermaakte, welke op het einde van zijn leven, ook die twee steenen heeft doen plaatsen?

Iedereen kan het huis op zijn gemak bezichtigen, want het dient thans tot herberg en restauratie, gehouden door de weduwe Arenz. Wij stapten er binnen: in den gang, onder de poort, bestaat links een portiek; langs beide zijden van de poort vonden wij eene groote gelagkamer, doch er was geen mensch te zien. Na lang toeven kwam eindelijk de dikke waardin voor den dag, aan welke wij een paar kopjes koffie bestelden. Terwijl zij die ging bereiden, namen wij een kijkje op den grooten koer, waar ook eenige herbergtafels stonden: er waren een duiven- en een kiekenhok, en bezijden, langsheen den koer. was een bolbaanspel. Het achtergebouw, dat in een zeer eng straatje uitgang heeft, werd gebezigd tot het vervaardigen van gebakken schouwbuizen: de daartoe benoodigde steenkolen lagen bij hoopen op den grond.

De bovengedeelten van het Rubenshuis zijn aan verschillende personen verhuurd. Op zijne zoogezegde geboortekamer, daar waar ook Maria de Medicis is gestorven, is hoegenaamd niets meer te zien dat aan hem of haar herinnert; al de sporen van hun verblijf in die woning zijn teenemaal verdwenen.

Intusschen was onze koffie opgediend. Wel had ik mij ook elders, onder ander te Venetië, over de buitengewone kleinheid der kopjes en potjes verwonderd; maar hier werd dit nog overtroffen: vooral het melkpotje trok mijne aandacht, want dit behoorde blijkbaar tot een serviesje van kinderspeelgoed. Ook stelde ik der dikke waardin voor, het mij te verkoopen, om het als eene gedenkenis van het Rubenshuis mee te dragen; doch zij weigerde, jammer genoeg! het mij af te staan.

Wel was de koffie zoo slap als men het maar zou hebben kunnen droomen; doch wat gaf dit? Ik zat wellicht in dezelfde kamer waar de kleine Pieter Pauwel, aan de zijde zijner brave moeder, als kind had gespeeld; waar zijn vader wel eens zal hebben gezucht en naberouw gevoeld over zijne uitspattingen met Anna van Saksen, de overspelige vrouw van Willem den Zwijger; waar de hooghartige, verstootene koningin van Frankrijk aan de onbestendigheid van het ondermaansche, aan hare vervlogene grootheid en macht wel eens zal hebben zitten te mijmeren....

Ook ik zat voor mijn kopje koffie in nadenken verslonden, en mijne vrouw, de trouwe gezellin op mijne reizen, eerbiedigde mijn stilzwijgen. Onwillens rees bij mij de vraag op: 'Waar is Rubens geboren?' Dit veel besproken vraagpunt is, ondanks al wat men heeft gezegd en beweerd, nog verre van opgelost te zijn. Wel weten wij, dat het opschrift op het huis te Keulen, wat zijne geboorte betreft, bezijden de waarheid is; ook hebben zijne ouders er geen twintig jaren gewoond, vooral zijn vader niet, die van 1571 tot 1573, in de citadel van Dillenburg is opgesloten geweest, en wanneer hij eindelijk, op het herhaalde aandringen van Maria Pypelinckx en nadat deze eenen borgtocht van 6000 thalers had gestort, daaruit ontslagen was geworden, werd hem het kleine Siegen als gedwongen verblijf aangewezen. Eerst in de maand Mei van 1578, nadat aan den graaf Jan van Nassau volle kwijtschelding van den borgtocht met al de vervallen interesten was geteekend en op uitdrukkelijke voorwaarde dat Jan Rubens zich nooit in de landen van Willem den Zwijger zou vertoonen, konden zij zich te Keulen gaan vestigen, waar hij in den loop der maand Maart 1587 overleed.

Overigens, Maria Pypelinckx zegt zelve in een eigenhandig schrijven van 13 Maart 1573, gericht aan den graaf van Nassau: 'want ick myn huys te Ceulen oock opgebroken hebbe om te beter by mynen armen siecken man te moghen wesen,' en eene maand nadien, in eenen brief aan denzelfden graaf gericht, zegt zij: 'ick hebbe te Ceulen myn huys opgebroken ende hebbe mijnen huysraet te Ziegen laten

brenghen, alwaar hy overhoop leedt.' Het kan dus niet waar zijn dat Rubens' ouders te Keulen gedurende twintig jaren zouden hebben gewoond; ook is hun zoon Pieter-Pauwel er niet geboren. De heer L. Ennen, archivaris van die stad, houdt dit evenwel staande in zijne verhandeling: *Uber den Geburtsort des Peter-Paul Rubens*; maar ter staving van zijn gevoelen, kan hij geen enkel dokument aanhalen: al zijne beweringen berusten blootweg op gissingen.

Van zijnen kant is de Nederduitsche schrijver R.C. Backhuizen van den Brink, met twee brochuren: *Les Rubens à Siegen*, en *het Huwelijk van Willem van Oranje met Anna van Saksen*, *historisch-kritisch onderzocht*, voor Siegen als Rubens' geboorteplaats, in de bres gesprongen. Deze geleerde deelt verscheidene echte brieven en oorkonden mede; doch een afdoende bewijsstuk wordt er niet in gevonden. Hij grondt zich uitsluitend hierop, dat in het geboortejaar van P.P. Rubens, zijne ouders daar nog woonachtig waren.

Anderen beweren dat hij te Curingen of te Stevoort, twee dorpen omtrent Hasselt, het eerste levenslicht zou hebben gezien, en het bewijs dat zij daarvan leveren, is dat er eenige zijner bloedverwanten woonden!.....

Wijlen B.C. Du Mortier trad als kampioen voor Antwerpen in het strijdperk met twee brochuren: *Recherches* en *Noulvelles recherches sur le lieu de naissance de Pierre-Paul-Rubens*, waarin hij zeer behendig al het ongerijmde der beweringen van de heeren Ennen, Backhuizen, enz., omverre blaast. Wat hem betreft, hij is overtuigd, en tracht ook de andersdenkenden door eene macht van beweegredenen te overtuigen, dat P.P. Rubens te Antwerpen is ter wereld gekomen. Jammer dat de bewijzen, die hij tot staving van zijne zienswijze aanvoert, niet op vasten grond staan, maar slechts op veronderstellingen berusten, en wat hij en zijne volgelingen en naschrijvers later ook al in het licht gegeven hebben, wat tallooze oorkonden er openbaar zijn gemaakt, het afdoende bewijsstuk is tot hier toe nog niet geleverd.

Wel heeft men in den laatsten tijd veel gerucht verwekt over het ontdekken eener notarieele akte van 28 Augustus 1618, waarin P.P. Rubens, alsdan 41 jaren oud, als poorter van Antwerpen staat vermeld, en men leidde daaruit af dat hij dit recht als inboorling genoot, vermits zijn naam niet op de poortersboeken voorkomt tusschen de personen, welke den vereischten tol hadden betaald om het burgerschap te verkrijgen.

Hoofdstuk XXXVII van onze oude *Rechten ende Costumen van Antwerpen* zegt inderdaad, dat aan de van Antwerpsche ouders in den vreemde geboren kinderen, van natuurwege het inboorlingschap was ontzegd. Maar P.P. Rubens was een buitengewoon man, de geniaalste schilder van zijnen tijd; toen hij in 1618 als poorter optrad, had zijn kunsttalent het toppunt van den roem bereikt en de gansche wereld overschitterd; hij stond overal, bij koningen en grooten, in blakende gunst en zijn naam, over geheel den aardbodem met eere bekend, was met eenen stralenkrans omringd. Waarom dan zou Antwerpen, waar zijn vader schepene was geweest, waar hij zelve, door zijn langdurig verblijf had burgerrecht verkregen, niet fier geweest zijn op hem en het poorterschap niet stilzwijgend hebben toegekend aan den man, op wien alle landen, alle steden met trotschheid zouden hebben gewezen, en die in elke gemeente waar hij zich hadde willen neerzetten, als een welkome gast met opene armen zou zijn ontvangen geweest?

Wij zegden, dat de heer Du Mortier, in zijne overigens zeer geleerde verhandelingen, zijne redeneering al te veel op veronderstellingen staaft. Inderdaad, van gissing tot gissing afdalend, komt hij eindelijk tot het besluit, dat P.P. Rubens te Keulen heeft gewoond tot hij den ouderdom van ten volle tien jaren had bereikt, en daaruit leidt hij dan af, dat hij dus niet op het einde der maand Juni 1577, zooals tot dan toe algemeen was aangenomen, maar in den loop der maand Mei van gemeld jaar zou geboren zijn. De heer Du Mortier heeft hier Rubens' eigenhandigen brief slecht begrepen, ofwel den tekst een weinig geweld aangedaan. Ziehier wat P.P. Rubens,

op 25 Juli 1637, aan Geldorp schrijft: ‘Ick ben gheaffectionneert tot de stadt van Ceulen om dat ick aldaer ben opghevoet tot het *thienste* jaer myns levens.’ Welnu, dit wil in goed Vlaamsch zeggen: tot *in* zijn tiende jaar, dat is negen jaar en maanden; in alle geval geene volle tien jaren.

De goederen van Jan Rubens, die van ketterij verdacht, den lande was ontvloden, waren verbeurd verklaard; na de Gentsche Bevrediging en het edict van Marche-en-Famenne, verkreeg hij die terug; doch vermits hij Siegen niet mocht verlaten, gaf hij den 23^{n} April 1577 - het geboortejaar van P.P. Rubens - aan zijne vrouw volmacht om de interesten en huurgelden te gaan ontvangen van renten, huizen en landgoederen, die zij in en buiten Antwerpen bezaten, en hij gelastte haar tevens het aandeel in ontvangst te nemen dat hem, bij het overlijden van zijnen stiefvader, Jan de Landmeter, in de erfenis toekwam. Maria Pypelinckx, welke te midden van al hare wederwaardigheden, de belangen van haar huisgezin als eene zorgzame huismoeder, niet over het hoofd zag, begaf zich in de laatste maanden harer zwangerschap op weg, om hier en in de omstreken de haar verschuldigde gelden te innen. Het is op eene van die zwerftochten dat zij aan P.P. Rubens het leven schonk. ‘Waar?’ blijft nog altoos het groote vraagstuk. Alles in aanmerking genomen, is het zeer wel mogelijk dat zij zich, in de laatste dagen voor hare bevalling, naar Lier hebbe begeven, waar hare ouders, Hendrik Pypelinckx en Clara du Touion, woonden, en dat ze daar haar kind ter wereld bracht. Waarheen toch kon zij zich beter wenden dan tot hare moeder, die zij zoo lief had? Men stelle zich haren toestand voor, de omstandigheden waarin zij zich bevond, en na rijpe overweging zal men, tusschen al de vooruitgestelde gissingen, de onze het waarschijnlijkste vinden.

Nadat wij het Rubenshuis hadden vaarwel gezegd, begaven wij ons naar het nabij gelegen St.-Pieterskerkje, dat eene schilderij van P.P. Rubens bezit, *de Kruisiging van Petrus* verbeeldende, en waar zijn vader begraven werd. Op den zerk staat een breedvoerig Latijnsch opschrift, niet minder dan vier en dertig regels lang. Wanneer men alles moest

gelooven wat daarin vermeld wordt, zou men den ketterschen, overspeligen Jan Rubens schier voor een halven heilige gaan houden; maar grafschriften zijn veeltijds logenachtig, en dit is ook hier het geval. Er wordt daarin onder andere beweerd, dat hij negentien jaren te Keulen heeft gewoond; dat hij vrijwillig zijn vaderland had verlaten, omdat hij, verre van de woelingen, rustig verkoos te leven; dat hij zes en twintig jaar met zijne vrouw is getrouwd geweest en altoos in de beste verstandhouding met haar heeft geleefd, zonder haar ooit eenige stof tot klagen te geven. - Het moet gezegd worden: Maria Pypelinckx, welke dit grafschrift heeft doen vervaardigen, was waarlijk een toonbeeld van eene vrouw!

Bij het inkomen van het kerkje kregen wij spoedig *de Kruisiging van Petrus* in 't zicht; doch de hand des meesters was daarin hoegenaamd niet te ontdekken en er was niet veel kunstkennis noodig, om te ontwaren dat men hier slechts met eene kopie te doen had. Dit ons vermoeden werd weldra bevestigd, want toen wij naar het echte schilderstuk van Rubens vroegen, gaf men ons ten antwoord, dat men het dien dag niet meer liet zien, omdat het te laat was en wij den volgenden dag moesten terugkomen. Dewijl wij echter besloten hadden des anderdaags, over Aken, waar wij nog eenige uren wilden vertoeven, huiswaarts te keeren, hebben wij ons dit genot moeten ontzeggen.

Antwerpen.

J. STAES.

Poëzie.

Hymne aan den dood.

Mocht ik het hopen! Hoorden mij gewillig
de wijzen en de zuiveren van hert,
waar'niet mijn stem voor zulk een zang te zwak,
ik zonge een loflied aan den Dood en zei
dier sombre macht: U lasterde en beschimpte
de wereld. Ja, een ijzren krone zetten
ze u op de vaalbewolkte kruin en noemen
u vorst der vreeze, plunderaar der wereld,
sluipmoordenaar, die neervelt al wat schoon,
bemind en goed is; ijskoud, zegt men, vliegt
uw adem op de bakens die het licht
der deugd verspreiden - en het licht gaat uit.
'k Ben hier gekomen, ik, met geen verwijtsels,
geen klachten, zooals die waarmede men
van overouds uw stug gehoor bestormde;
hier ben ik om uw lof te spreken. - Waar is 't,
'k beweende uw zegepralen en zal licht
die nog beweenen. Levens die me dierder
dan 't mijne zijn, zult gij me ontrooven. Echter,
wijl 'k nog den invloed voel van hooger, oog
in oog u spreek in 't zicht van uw tropeeën,
't is recht dat ik uwe edeler triomfen
verkondig'. 'k Wil der wereld leeren u
te danken. Wie zijn uw beschuldigers?
De levenden, die nooit uw macht gevoelden,
en u niet kennen. Toen uw handen vallen
op hem, wiens misdaân 't uur hem deden vreezen
op 't welk ge dààr zijt, luiden u ten love
zijn angstkreet en zijn vloek. Maar hij, de goede,
hij wien uw milde hand den vrede schenkt,
verwijt hij u het zacht geweld, dat hem
zijn ketens losmaakt, zijn gevang ontsluit?

Hij rijze dan, mijn lofzang aan den Dood!

God wijdde u om verdrukten te bevrijden,
verdrukkers neer te slaan, Verlosser! Wen,
gewapend, de veroveraar der volken
de kermende aarde, zwemmend in heur bloed,
in 't knellend juk vóór zijne voeten zweept,
dan komt gij, wijl zijn hoofd van trots omhoogrijst
en hij, zijn wil almachtig wanend, God
in 't herte lastert, - en uw looden handgreep
valt op hem neer: gebrijzeld ligt de kluister
dien hij der menschheid aanklonk, en uw voet
verschopt in 't stof zijn troon en kroon en schepter.
Dan jubelt de aard van vreugd, en in de zon
der vrijheid droogt ze heur bebloede leden!
Waart gij niet daar geweest, Sesostris, Nimrod
en Alexander - elke dwingeland -
sloeg heden nog den volken in het aanzicht
zijne ijzren roede en dreef op hunnen nek
zijn pletterende zegekar. Gij rijst
als vriend, o Dood! om 't leed te wreken dezer
die vriendloos zijn. Niet enkel wiegt ge in slaap
den afgetobden lijder, waar zijn rust
door geen vervolger meer gestoord wordt, - neen,
ook hem, den dwingland, slaat gij neer in 't stof.
O vreugd! de hand gerezen met de roede
valt dood, verlamd, - en koud is 't steenen herte!
Gij zuivert d'aardbol van zijn schriklijke oude
afgoderijen; uit heur trotsche tempels
treedt elkeen harer priesters naar zijn graf.
tot niet een enkle meer heur dienst verkondigt.
Dan dooft der offeranden vuur, het gras
bekruipt 't altaar, het tempelvoorhof ligt
vol stukgevallen beelden, en waar galmden
door 't knielend volk gezongen hymnen, huilt nu
de windklacht in verlaten beuken. Hij
die wijdt zijn leven aan de misdaad, met
de wetten spot door God en mensch gemaakt, -
terwijl hij zich met macht en weelde omschanst,
't godloochnend hoofd in schimp ten hemel beurt
en zijne schand bij volle daglicht viert, -
daar drijft uw blaas op zijner zonden trots
en - weg is hij. Door uwe hand geraakt,
ontglipt des woekraars hertelooze vingers
het goud aan de uitgeperste ellende ontwrongen.
De vuige tong des meineeds en des lasters,

die straks nog spuwde op d'evennaaste en laf
heur loosheid smaakte omdat ze een vlekloos leven
vergiften kon met heur verpestend kwijlsel,
ligt door u lam geveld. Die zijn geweten
verkocht om schaamteloos 't nietsweerde leven
te sparen, siddert plots, terwijl hij zich
in zijnen koop verblijdt: daar klampt uw vuist
- niet òm te koopen en niet los te maken -
zich aan zijn leven vast. Ook brengt gij vaak
uw offer, lang vòòr zijne laatste stonde,
tot betere gevoelens: wen de slemper,
op zingenot verhit, met zenuwspanning
dol razend als de wind door 't leven holt,
toont plots uw vinger hem de schrikbre paal;
gij schudt uw zandglas vóór zijn zwijmend oog
en houdt hem siddrend staan. Uw knooklig hand
wijst zijn verbluften geest het rechte pad: -
hij slaat het in, verschrikt voor uw bedreiging.
Uw nare spookgestalte stijget tusschen
den moordnaar en zijn schelmstuk: 't machtloos mes
ontvalt der lamme hand. Maar, ach! het schriklijkst
bewijst gij de eeuwige rechtveerdigheid,
wanneer uw schicht den geest treft die verwasemt:
dan geeft de ruwe, hertelooze hand
den schat terug dien zij den arme ontstal;
dan rukt gij uit het brekend hert het zondig
geheim; de lippen, jaren toegezegeld,
't afschuwelijk bewaken eindlijk wars,
verraden 't nu; de laatste snik des booswichts
wascht de onschuld rein, bevlekt met zijne misdaad;
en de eeredief, wegkrimpend onder d'angst,
herdenkt den laster dien hij brouwde, om laf
zijn broeder dood te slaan. Gij dwingt uw offer,
vóór 't ijzingwekkend uur tot menschenmoord
of wetverkrachting is geslagen, siddrend
vóór uwen rechtersblik, in 't aangezicht
der aard, zijn duistren aanslag te openbaren

Dus, van der tijden aanvang, stondt gij steeds
de deugd ter zijde; 't kwade, zonder u,
waar' 't goed te sterk geweest; de machtigen
verpletterden de zwakheid voor alle eeuwen.
Sinds eeuwen onderwezen in het misdrijf,
de wereld hadden ze in den vloed gesmoord

van hunne rampenvolle afschuwlijkheden.
Maar gij, der wereld groot hervormer, komt -
en op den drempel hunner gruweldaden
houdt gij hen weiflend, onberaden stil -
en slaat hen neer.
.....,.....,.
Eilaas! ik dacht het niet,
O strenge Macht, wier schrikkelijken lof
ik sidderend bezong, dat al met eens
een treurgeschrei mijn loflied zou verdooven!
Mijn lied is uit. En - rusten niet in 't graf
zoovele braven, aan mijn herte lief,
ontijdig - in der jonkheid bloesem - van
den levensboom gesneên?... Ze zijn niet meer...
En zij toch leven, zij - o God! wier schanddaân
uw' hemel hebben moêgeschreeuwd om wrake!
Toch leeft hij nog die meineed zweert, - en hij
die schaamtloos in een spotgebed naar U,
O reine God, de onreine handen heft!

Nog leven die - en maken de aarde vuil.....

'k Beschouw al siddrend wat ik schreef. En toch -
neen, 'k vaag ze toch niet uit die regels, hier
tezaamgevloeid door 't vluchtige des invals.
Gij die ze leest, O laat ze staan! De dood
is Gods omsluierde gezant, en God
omhult zich in zijn Hem bekend geheim.

Dr EUGEEN VAN OYE.

(*Naar het Engelsch van William C. Bryant.*)

II.
In droomen heb ik een hutje gebouwd.

In droomen heb ik een hutje gebouwd,
een voorschoot groot voor ons beide.
Daar werdt gij nog enkel door bloemen beschouwd,
en door mij, in eene eindlooze heide.

Van leem was het hutje, van stroo was het dak;
maar groenende ranken omhulden 't
met menigen frisch omlooverden tak;
dan - zonnige stralen verguldden 't.

Naar d'Oostkant, ter rozig stralende lucht,
stond immer het raamken open:
vogels en pepels met vlucht op vlucht
kwamen daar binnen geslopen!

En 't scheen mij, dit waren, uit vroeger tijd,
die pepels, mijn minnend verlangen,
die vogels, de liedjes zoo mild u gewijd,
vol kleur van uw lipkens en wangen'!

Ik zag ze u omzweven in blinkenden zwerm,
u streelen langs wang en lippen,
neerstrijken op voorhoofd, boezems, arm
en mond, als om zoentjes te nippen.

Doch ik diep zwijgend staar u aan,
en lustigjes lacht gij en bloost - want
steeds lachelt de zon door de wingerdblaan,
door het vensterken, kind! langs den Oostkant!

POL DE MONT.

III.
Jeugd.

NEIGES D'ANTAN.

O jeugd! Paradijs van het leven!
- Verdwenen, voor mij gansch verdwenen! -
Verdwenen, gelijk in den Oceaan
Een onbekend eiland!
Bekorelijk oord voor mijn harte!
De zeebaren klotsen ter plaats thans
Waar eens zich dit lustoord
Bevond! Neen, geen mensch kan 't nog vinden,
Neen, niemand bevroeden hoe duurbaar
't Mij was! Ik alleen kan gevoelen
Wat heimwee herinn'ring mij aanbrengt.

O jeugd! Paradijs van het leven!
Hoe prijkten uw bloemen,
Als waren 't rubijnen, smaragden!
Hoe murmelden vroolijk uw bronnen,

Hoe spiegelden hel zij 't azuur weêr
Des blauwenden hemels!
Hoe liefelijk zweefden de feeën en elfen
Ginds over fluweelgroene beemden
En zongen en dongen, - in boschjes van reukhout, -
Om prijs met den koning der bosschen,
- Den nachtegaal, - liedren zoo smachtend en streelend,
Dat 't hart van den mensch ervan wegsmolt! -

Maar hoe toch daar nu van verhalen!
Geen mensch zal 't gelooven,
Men zal voor een droomer,
Verbijsterden droomer mij schelden!

En echter het was toch zoo zonnig dat leven,
Zoo zalig dat oord vol genuchten!
Gij weet het alleen, gij,
Die 't leven meeleefdet, waarvan ik gewage;
O! hoort ge 't begeesterde lied nog,
Dat 'k vaak heb gezongen, toen de elfen
Bij 't manelicht zweefden langs over
De geurige vlakten,
Als geesten der Goôn van Homerus!

Zeg, weet gij 't nog hoe wij des zomers
Genoten in lauwe en in heldere nachten?
Hoe u in uw lokken de dauwpeerlen glansten?
Zeg, weet gij 't nog, Lieve?
Wat zalige dagen,
Wat vloeden vol liefde,
Wat heilige vlammen!
Hoe zweefden we in luchtige sferen,
Als zwanen naar 't land van de blijvende lente!
Wat hoorden wij daar melodien
En hemelsche liedren weêrgalmen
Uit heesters en boomen!
Hoe negen de bloemen voor ons zich
Waar ook we ons vertoonden!
Hoe sponnen de beekjes toch lieflijk
Haar zilveren draadjes!

Hoe zond ons de weêrgalm der bosschen
't Gezang der koralen,
Ter plaats waar op 't mos wij ons vlijdden!
Wat hemelsche geesten verschenen
Om vlug ons te dienen!
De feeën en elfen, in reien,
Getooid met gebloemte en festoenen,
Rondzwierend, blij-zingend en lachend,
Bij ons kwamen dansen.
Zij allen, zij kenden en noemden
Ons beide met teedere namen,
En jubelden luid: ‘Weest gelukkig!
Lang leve de liefde!’
O! Weet ge 't nog wat wij gevoelden
En hoe ons de zinnen bedwelmden
Bij 't zalig genot op die stonden?
O! Schemert u dat niet voor 't oog nog,
Gelijk eenen luchtspiegel ginds in de Sahara?
Gij loegt toen zooals er geen engel kan lachen.....

Hoe wil ik daar nog van verhalen,
Geen mensch zal 't gelooven;
Men zal voor een droomer,
Verbijsterden droomer mij schelden.

Verdwenen nu zijt gij, o zonnige dagen!
De herfst, dan de winter verschenen,
Verslensten de bloemen, ontblaârden de boomen,
Vergeelden het mos en verjoegen
De feeën en vogels.
De rozen ook welkten.

Van verre slechts ruischen de tonen
Der Eolsharp soms nog, gedragen
Op 's windekens adem, door de avondlucht,
Wen 't onweêr voor goed is geweken
En, hoog aan den hemel,
De regenboog vrede komt melden.

Hoe wil ik daar toch van verhalen,
Geen mensch zou dit anders toch nemen
Dan voor een vertelling, een spookje.

AD. BEERNAERT

(*Uit zijn onder de pers liggende ‘Fantasie en Leven’*).

IV.
Aan u. aan mij.

Te midden van den stillen nacht,
Als 't maanlicht aan den hemel
De droeve harten tegenlacht
Van tusschen 't stargewemel;
Dan dwaal ik vrij en ongestoord
Langs bosch en velden voort.

Terwijl het klaat'rend beekje bruischt,
Waarin zich 't maantje spiegelt;
Het dartel windje lisp'lend suist
En 't geurend bloempje wiegelt,
Dan droom ik van het Eng'lenbeeld
Dat steeds mijn zinnen streelt.

Wat zijt ge lief, o meisje schoon,
Op uwe wangen blozen
Twee rozen uit een' bloemenkroon,
Door Flora zelf gekozen,
Van uwe lipjes als koraal
Vloeit honigzoete taal.

Het lachje, dat rond uwen mond
Soms lieflijk speelt en dartelt,
Is balsem voor de liefdewond,
Die mijnen boezem martelt;
O zeg mij door een enkel woord,
Wien toch uw hart behoort.

Aan u, suist dan het windje zacht,
Terwijl het aan de bloemen,
Die geuren in den stillen nacht,
Haar schoonheid hoog gaat roemen;
Aan mij herhaal ik vroom en blij,
Aan niemand dan aan mij.

CONT. WOLFS.

Nederlandsche schouwburg.[1]

Optreden van Mej. Catherina Beersmans.
Een blik in haar leven.

Maandag 7 November was het leest in onzen Nederlandschen schouwburg, om, na eene afwezigheid uit ons midden van vier jaren, de wederoptreding van Mej. Catherina Beersmans plechtig te vieren. Hoe lang reeds werd er reikhalzend uitgezien naar de gelegenheid aan Neerslands uitstekende tooneelkunstenares te bewijzen, dat de talrijke vereerders van haar talent haar nog niet vergeten hebben, en, dat zij steeds de lievelinge van het publiek gebleven is. De zaal was dan ook met een goed en uitgelezen publiek dicht bezet, dat ongeduldig wachtte om in luide en hartelijke toejuichingen los te barsten, wanneer de gevierde kunstenares verschijnen zou.

Doch alvorens verder over de vertooning te spreken, zij het ons vergund eene korte levensschets op te hangen van haar, die ons Vlaamsch tooneel den meesten luister bijzet; wij twijfelen niet of ons publiek zal daar met genoegen kennis mede maken, daar wij bij ondervinding weten, dat het kleinste nieuwsje betreffende onze lievelingen altijd welkom is.

***

Catherina Beersmans werd geboren te Turnhout. in de Kempen. Haar ouderdom?... Dames hebben gewoonlijk den ouderdom, dien men haar geven wil en om de nieuwsgierigheid onzer lezers te voldoen, zullen wij zeggen dat Beersmans haar dertigste jaar bereikt heeft....

De eerste jaren van Beersmans waren niet gelukkig, ten gevolge van huiselijke rampen en zij was nog zeer jong toen zij haren vader verloor. Hare moeder bleef met een zeer talrijk kroost zitten en om in het onderhoud van hare kinderen te voorzien, moest zij allen de school doen verlaten en een ambacht doen leeren: Catherina werd op het borduren gedaan.

(1) Door plaatsgebrek kon dit artikel in ons vorig nummer geene plaats vinden.

Turnhout echter leverde geen genoegzaam bestaan op en moeder Beersmans ging zich in 1857 metterwoon te Brussel vestigen.

Reeds verscheidene jaren verbleef Catherina in de hoofdstad, toen zij op zekeren avond voor het eerst naar den schouwburg ging, waar het drama: *De armen van Parijs* en het blijspel *'s Avonds in de Mane* werden opgevoerd. Met oplettendheid volgde zij al de bewegingen, al de gezegden. Zij gaf hare verwondering, hare aandoening, hare vreugde te kennen noch door tranen, noch door gelach, noch door van die kinderlijke, onweerhoudbare uitroepen: zij bleef onbeweegbaar, nadenkend.

Den ganschen dag speelde het in haar hoofd wat zij gehoord, wat zij gezien had, en terwijl zij het huiswerk verrichtte, zong zij gedurig de koepletten, zoo goed mogelijk weder samengebracht, welke in *'s Avonds in de Mane* voorkomen.

Op zekeren dag kwam bij haar te huis een harer ooms, die te dien tijde voorzitter der maatschappij *De Veldbloem* was. Hij hoorde hoe zijne nicht, al werkende, vroolijk de koepletten uit van Peene's stuk door het huis deed weergalmen Toen hare moeder hem zei, dat Netje nog enkel dacht en droomde aan komedie, raadde hij haar sterk aan, ‘Netje *actrice* te laten worden, want daar verdiende men veel geld mede.’

De goede man spotte misschien toen hij dat zegde, en had stellig nooit kunnen voorzien, noch durven voorspellen, dat zijne nicht eens de talentvolle Beersmans worden zou, die thans door Noord- en Zuid-Nederland bewonderd wordt. Van ‘actrice worden’ wilde hare moeder eerst niet weten.

De oom nam Netje nog menigmaal mede naar den Schouwburg, waarheen zij zich hoe langer hoe meer getrokken gevoelde, en door zijn zeggen overgehaald, nam zij aan op een liefdadig concert der maatschappij *De Veldbloem,* de romance te zingen: *Raad eener moeder.* Groot was haar bijval.

Felix Vandesande, toen bestuurder van den Vlaamschen Schouwburg te Brussel, merkte haar op door het juiste gevoel, waarmede zij deze romance had voorgedragen, en verzocht haren oom, haar eens bij hem te laten komen.

Fier over den bijval harer dochter, overgehaald door de

schitterendste beloften voor de toekomst, liet de moeder haar gaan.

‘Nog zie ik mij zelve, als was het gisteren, - zegde mij Beersmans - heel eenvoudig gekleed, gansch bestaan en verlegen, bij Vandesande binnentreden. Eerst deed hij mij eenige malen de zaal op en neder wandelen en toen een stuk lezen uit *de Gierigaard* van Conscience. Beiden moest ik naar zijnen zin gedaan hebben, want ik werd dadelijk geëngageerd tegen 5 frank per cachet.’

Voor de eerste maal trad zij op in het blijspel: *De vrouw die haren man doet herbakken.*

Hare debuts waren niet zeer gelukkig, want, ofschoon zij slechts enkele woorden te zeggen had, viel zij tweemaal op het tooneel. Later nog trad zij op als Jaquinet, in *Paljas*; dat was alles voor het eerste jaar.

Het volgende jaar kreeg zij belangrijker rollen, waarvan zij zich altijd tot ieders voldoening wist te kwijten en waardoor zij de gunst won van het publiek.

Beersmans kwam in 1863 naar Antwerpen, waar zij voor de eerste maal optrap op 20 September, in de onbeduidende rol van Pepita, goedgelukzegster, in het drama *de Bultenaar.*

Enkel kleine rollen werden haar het eerste jaar toevertrouwd. Ontbrak haar nog de bekwaamheid, om dîe rollen met talent te vervullen, zoo zorgde zij er altijd voor, hare rollen goed van buiten te kennen, sloeg bijzonder aandacht op hare kleeding en trachtte vooral aan de verschillende *meiden*, *kameniers*, *dochters* en *boerinnen*, waaruit haar repertoire toen was samengesteld, een verschillend karakter te geven. Zij nam hare rollen, hoe onbeduidend ook, immer ernstig op, iets wat het publiek ten beste voor haar stemde.

Beersmans' opvoeding was niet volmaakt. Zij begreep dat het onmogelijk was eene goede tooneeliste te worden, zonder een ruimen schat van kennissen te bezitten. Zich de spreuk herinnerende: het is nooit te laat om te leeren, zette zij zich moedig aan het werk, bracht hare ledige oogenblikken door met het lezen van boeken, welke zij niet verslond om er den inhoud, de ontknooping van te kennen, maar welke zij met de meeste oplettendheid las, al de karakters nagaande en welke zij enkel dan toewierp, wanneer zij op elk ‘waarom’ een gegrond ‘daarom’ antwoorden kon. Ook in de geschiedenis,

die zoo onmisbare bron voor haar vak, oefende zij zich ernstig. Hare veelzijdige begaafdheid, haar juist oordeel, hare uitgebreide kennissen over de voortbrengselen onzer letterkunde, zelfs over de vreemde, waarvan zij de vertalingen gelezen heeft, verschaffen thans het meeste genoegen, de aangenaamste en gezelligste gesprekken aan hen, die het geluk hebben met haar in betrekking te zijn.

Geen wonder ook dat zij al spoedig de toevlucht werd van menigen jongen schrijver, die alvorens het voetlicht en het soms moeilijke publiek te durven trotseeren, hare wijze en verstandige raadgevingen inriep.

Niet een enkel zal het zich ooit hebben kunnen beklagen, Beersmans' oordeel over zijn werk te hebben willen kennen; en de schrijver dezer regelen, die voor de üitstekende kunstenares eene onbeperkte bewondering koestert, zal haar eeuwig dankbaar blijven voor de bezorgheid, welke zij voor zijne eerste tooneelwerken gehad heeft en de moeite welke zij zich heeft gegeven, om ze bij het publiek ingang te doen vinden.

Ondanks al haren iever en bekaamheid, ware zij wellicht nooit de Beersmans van heden geworden, zonder de goede lessen en verstandige raadgevingen, welke zij ontving van den toenmaligen bestuurder Eloy Lemaire, een man van veel tooneelkundige kennis. Hij ontwaarde alras de natuurlijke gaven, waarover Beersmans beschikte: eene rijzige gestalte, een beweegbaar gelaat, waarop zij zoo gemakkelijk kon uitdrukken, wat in haar binnenste omging, eene welluidende stem, die tot het hart der toeschouwers weet door te dringen, eene gemakkelijkheid tot het opvatten van karakters, eene natuurlijke houding, losse bewegingen en bij dit alles eene buitengewone neiging tot het tooneel. Aan Lemaire komt de eer toe in Beersmans het eerst meer dan eene gewone tooneelspeelster te hebben voorzien; hij trok zich harer dan ook bijzonder aan, en het is dank aan zijne kundige leiding, dat zij zulke rassche vorderingen maakte.

Het volgende tooneeljaar kreeg zij, naast de mindere rollen in tooneel- en blijspelen. ook hoofd- en titelrollen in drama's te vervullen. Zoo zagen wij haar reeds optreden als Mistress Scheppard, in *de Londensche bandieten,* als Theresa de Catalaansche, in *de Dochter der Vodderapers*, als *Marie*

Anna, *de vrouw uit de volksklas*, als Margot en Leonora de Concini, in *Margot de bloemenverkoopster*.

Het was stout, op haren leeftijd, na zoo korten tijd in de tooneelwereld te hebben verkeerd, in dergelijke rollen reeds voor het voetlicht te durven komen; het was *s*tout vooral, die rollen zoo spoedig te durven aannemen na Mej. Eugenie de Terre, die toen zoo hoog in de gunst van ons publiek stond en van wie men altijd zegde: 'zóo komt er nooit eene meer!'.. Het valt niet in ons plan, hier eene vergelijking te maken tusschen het talent van Mej. Eug de Terre en dat van Mej. C. Beersmans, maar wij wilen toch met een enkel woordje aanmerken, dat het gezegde van ons volk geen evangelie is gebleken te zijn.

Waren de rollen, welke Beersmans thans te vervullen kreeg, wel eens boven hare krachten, toch werkte zij onverpoosd en altijd maar ieverig voort; te dien koste immers alleen bestond er mogelijkheid eenen naam in de tooneelwereld te verwerven?

Heden, dat haar talent onbetwistbaar is, heden, dat zij stellig aan het hoofd onzer Nederlandsche tooneelbeoefenaars staat, heden toont zij nog denzelfden iever in het aanleeren harer rollen. Nimmer betreedt ze in eene nieuwe rol voor de eerste maal de planken, dan met een zekeren angst. Verlangend is zij steeds te vernemen, of zij hare rol goed vervulde, en bereid de opmerkingen, welke men maken zou, aan te nemen, althans indien zij gegrond zijn.

Vroeger werkte Beersmans om iets te worden; thans om ten minste te blijven, wat zij door werken geworden is.

Welke les voor onze jonge tooneelspelers, die - het zij in het voorbijgaan gezegd - zich heel dikwijls de moeite niet geven hunne rollen van buiten te leeren; zoo maar voor het publiek verschijnen, zonder te weten wat zij zeggen moeten, dus ook niet welke karakters zij weer te geven hebben; die het woord *studeeren* niet eens begrijpen; het te klein achten na te zien, hoe meer gevorderde tooneelisten hunne rollen vertolken, en heel dikwerf zelven de schuld zijn, dat zij nooit iets worden dan gebrekkige tooneelspelers.

Van jaar tot jaar bemerkte het publiek met vreugde de verwonderlijke vorderingen, welke Beersmans maakte; van jaar tot jaar verzwaarde hare taak; maar ook van jaar tot

jaar verdubbelde haar iever, hare werkzaamheid, en geene enkele kon ooit, als zij, zoo zeer op de genegenheid des publieks zich beroemen, waarvan zij de lievelinge, de afgodin werd. In alle vakken heeft Beersmans haar talent laten blijken; in het blijspel was zij levendig, geestig, eigenaardig, in het tooneelspel eenvoudig, onderscheiden, in het drama roerend, aangrijpend; altijd juist, waar, treffend.

Ook als declamatrice heeft Beersmans zich gunstig doen kennen. Het kostte echter veel moeite alvorens zij besluiten kon, ondanks de talrijke vragen, die haar van Noord-Nederlandsche Kunstmaatschappijen voortdurend toekwamen, een dichterlijk gewrocht voor te dragen.

Op het einde van 1874 ontving zij eene nieuwe uitnoodiging van de maatschappij van *Fraaie Kunsten en Wetenschappen* van Rotterdam; zij wist niet wat te antwoorden; lust had zij genoeg om te aanvaarden, maar zij dorst niet, zij was bevreesd.

Op eenen Zondag morgen der maand December van laatst genoemd jaar, bevond ik mij bij haar; het weder was buiten uiterst slecht; wij bemerkten er echter niets van, want in hare keuken was het, zoo niet dichterlijk, dan toch gezellig. Langen tijd hadden wij over allerhande zaken gesproken, toen Beersmans eensklaps in gedachten verviel en nu en dan inwendig lachte. Op mijn herhaald vragen wat haar scheelde, antwoordde zij ten laatste: ‘Ik zal u eens iets voordragen.’ Ik dacht eerst dat zij het zegde om te lachen, daar ik er haar reeds zoo dikwerf had toe aangezet. Maar neen, het was ernstig; zij richtte zich op en alleen voor hare moeder en mij begon zij het schoone gedicht *Bij het Kerkportaal*, van onzen puikdichter Jan van Beers op te zeggen.

In den beginne ging het niet goed; zij kon haren lachlust niet weerhouden en moest telkens opnieuw beginnen. Ziende echter dat haar publiek ernstig bleef, aandachtig luisterde, begon zij nogmaals, ditmaal voor goed.

Zeggen wat wij genoten hebben, toen wij die heerlijke verzen, met zooveel gevoel, zooveel talent hoorden voordragen, dat is onmogelijk; genoeg zij het te weten dat bij het eindigen, hare moeder en ik, de tranen in de oogen hadden; en zóó waren wij getroffen, dat wij nog immer onbeweeglijk zaten te luisteren, toen het stuk reeds geeindigd was; wij dachten er zelfs niet aan toe te juichen.

Dien dag besloot zij de aanvraag der Rotterdamsche maatschappij toestemmend te beantwoorden en op 19 Januari 1875 trad zij voor de eerste maal in het publiek als declamatrice op.

Groot was haar bijval en tot bewijs diene de volgende beoordeeling, uit de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* overgenomen:

'Na de pauze trad Mej. C. Beersmans op en reciteerde Van Beers' *Kerkportaal.* Ondanks het gezochte en ziekelijke, dat dit gedicht eigen is; ondanks de moeilijkheid, welke het, als gedeeltelijk in den dramatischen toon geschreven, den recitator biedt, oogstte Mej. Beersmans er welverdiende toejuichingen mede.

Haar meer dan gewoon talent kwam ook in 't reciet schitterend uit, al was 't de eerste keer, dat zij dergelijke voordracht ondernam. Zij kleurde soms wat sterker dan die gene wenschen zou, voor wien de soberheid van 't klassieke een der kenmerken is van de hoogste kunst; maar toch, welke zeggingskracht, welke mimiek, wat actie!

Hoe diepen indruk maakten, door hare voordracht, deze algemeene bekende verzen.

Dat was te danken aan de kunst, die de eigen tonen wist te vinden voor de teederste en de heftigste, de lichtzinnigste en de erntigste gedachten.

Dat Mej. Beersmans meer dan eene gewone tooneelspeelster is; dat zij eene van de zeer weinigen is, die de gaven, in eene tragedienne vereischt, bezitten,... dat bewees zij gisteren avond opnieuw.

En Nederland heeft haar nog niet weten te winnen voor zijn Tooneel! Men laat toe nog dat ze zich verslijt aan spektakelstukken, in plaats dat ze eene eereplaats inneemt op een onzer eerste Schouwburgen, bij een onzer beste troepen, rollen vervullend, harer waardig!

Eene tragedienne van haar talent zou 't misschien mogelijk maken, dat 't edelste genre der tooneeldichtkunst - het treurspel - in Nederland weder in eere werd hersteld.

Of onze tooneelbestuurders dat begrepen, en niet rustten, voordat ze aan Rotterdam Mej. Beersmans hadden geschonken!

Met dien wensch keerde het talrijke publiek stellig huiswaarts.'

Van dat oogenblik werden dan ook door verscheidene tooneelbestuurders pogingen aangewend om ons Mej. Beersmans te ontnemen, die alle, gedurende eenigen tijd vruchteloos bleven. De heeren Legras, van Zuylen en Haspels, bestuurders van het Rotterdamsch tooneel, ontzagen moeite noch kosten, deden de schitterendste voorstellen, en gelukten er ten laatste in hunne pogingen met goeden uitslag bekroond te zien: Beersmans was voor Antwerpen verloren. Gevoeliger verlies kon ons tooneel niet ondergaan, want Beersmans was er de wezentlijke ziel van; zij wist alles kleur, alles leven bij te zetten, en dank aan haar overwegend talent, gelukte zij er dikwerf in menig slechts half goed gelukt werk, tot een dragelijk iets te maken.

Betere aanwinst daarentegen kon het Rotterdamsch tooneel niet doen en geen wonder dan ook dat de gansche drukpers haar in de vleiendste bewoording welkom heette. Ook toen zij op 7 September 1877 voor de eerstemaal te Rotterdam optrad, in l'*Etrangère* van Alex. Dumas, fils, was de zaal stampend vol, werd zij bij hare verschijning met daverend handgeklap begroet en bracht men haar eene ovatie, zoo hartelijk, zoo welgemeend. als wij ooit hebben bijgewoond.

Sedert dien heeft Beersmans nog merkelijke vorderingen gemaakt, zooals het ons gegeven was meer dan eens te bestatigen.

Onze Noorderbroeders weten haar uitstekend talent naar waarde te schatten en vereeren haar zoo zeer als wij zelven het ooit deden.

Ook in het buitenland heeft zij haren naam weten te vestigen. Zooals men zich waarschijnlijk herinneren zal, heeft het Rotterdamsch gezelschap, waaraan Mej. C. Beersmans verbonden is, in den zomer van verleden jaar eenige voorstellingen gegeven te Londen. Voor ons hebben wij eene geheele reeks Engelsche bladen liggen, als *Daily Telegraph*, *Daily News* en *Standard*, die allen in de vleiendste woorden over onze Beersmans spreken, zooals men kan opmaken uit het volgende artikel, vertaald uit de *Daily Telegraph*:

‘Tot nog toe had het talentvolle spel van den schrijver Rosier Faassen - er is sprake van *Anne Mie* - die de rol van den wraakzuchtigen ouden boer vervult, voornamelijk de aandacht getrokken, maar in dit tooneel werkt het hoogst sympatieke

spel van Miss Beersmans de bewondering van alle toeschouwers op. Eene actrice met zeldzame gaven, een muziekale stem, beweeglijke gelaatstrekken en een volkomen meesterschap over alle dramatische vereischten. Miss Beersmans verwierf luide toejuichingen van hare enthousiastische toeschouwers, door eene ontwikkeling van artistieke kracht, waarop het meerendeel zeker niet voorbereid was, en een spel opmerkelijk door het diepe gevoel; de ongedwongen ernst werd tot het laatste volgehouden met een effect, dat slechts een zwakke uitdrukking vond in de uitbundige toejuiching, die haar wederoptreden na afloop van het spel begroette. Als men denkt aan de moeielijkheden die eene actrice moet gehad hebben om zulk een indruk te maken op een publiek, dat voor het grootste deel onbekend is met de taal die gesproken werd, dan wordt die triomf nog grooter.'

Sluiten wij thans deze schets met den welgemeenden wensch, dat Beersmans nog vele jaren aan het Nederlansch Tooneel, waarvan zij het sieraad is, als de schitterendste star moge blinken!

***

Een woord nu over de vertooning.

Hoe schoon is de natuur, zangspel in één bedrijf, gaan we onbesproken voorbij; kan die klucht er door op gewone avonden, voor een feestdag als het op 7 November was had men wel iets beters, iets fijners kunnen vinden als *lever de rideau.*

Fiammina, tooneelspel in 4 bedrijven van Maria Uchard, ofschoon dagteekenende van over vijf en twintig jaren, wordt nog altijd met genoegen teruggezien en mag zich immer in bijval verheugen. Het is een werk van zeer groote verdiensten, waaraan men graag de kleinere gebreken vergeeft, omdat men medegevoerd wordt door de echt dramatische toestanden en dat over het geheele eene goede zedelijke strekking verspreid ligt. Het laatste bedrijf vooral is zeer aandoenlijk, en heeft de zakdoeken der dames grooten dienst laten verrichten.

De uitvoering in zijn geheel genomen was niet alleen goed, maar wij durven er bijvoegen uitnemend. Zeggen dat Mej. C. Beersmans bij haar optreden gedurende verscheidene minuten

met donderende toejuichingen werd begroet, in den loop van het stuk insgelijks werd toegejuicht, na elk bedrijf teruggeroepen en dat zij bij het vallen van den doek voor de laatste maal verplicht is geweest drijmaal voor het opgewonden publiek te verschijnen, schijnt ons onnoodig.

Hoe zou het anders kunnen, wan neer de rol van *Fiammina* met zooveel talent wordt vervuld, tot in de kleinste bijzonderheden. Wij zullen haar niet stap voor stap volgen in het stuk, wij zouden enkel lof hebben neer te schrijven en dat wordt ten laatste banaal; laat ons liever ineens zeggen dat wij de Beersmans van vroeger geheel hebben teruggevonden met beschaafdere uitspraak, met betere ontwikkeling harer hoogst dramatische krachten. Haar bezield spel heeft hare medespelers aangevuurd, waaronder wij in de eerste plaats moeten noemen M. Dierckx, voor de puike wijze waarop hij de rol van *George Dudley* heeft vervuld; M.V. Driessens, behalve eenig gebrek aan geheugen, was insgelijks uitstekend in de rol van *Daniel Lambert*, vooral in het laatste bedrijf, en M. Lemmens heeft de rol van *Henri Lambert*, met veel gevoel gespeeld. Noemen we nog M. Van Kuyk, de losbollige *Sylvain Duchateau* en we zullen met de mannenrollen hebben afgerekend.

Buiten *Fiammina* hebben de vrouwenrollen weinig te beteekenen en wij zouden er dus goed kunnen over zwijgen, indien we niet te vermelden hadden dat Mej. Mina Beersmans, dochter der gevierde kunstenares, voor de eerste maal in de rol van *Laura Duchateau* de planken betrad.

Mej. Mina Beersmans, die als leerlinge de lessen der Tooneelschool van Amsterdam gevolgd heeft, durven wij van nu af eene schoone toekomst voorspellen, indien zij het voorbeeld harer moeder volgen en evenals zij deed onverpoosd wil werken.

Rekening houdende van de goed te begrijpen ontroering, waaraan zij ten prooi was, heeft zij de rol van *Laura Duchateau* zeer lief gespeeld; zij begrijpt, ze gevoelt wat ze zegt, maar bezit natuurlijk de kracht nog niet het altijd uittedrukken zooals zij het begrijpt, zooals zij het gevoelt; dat vraagt oefening en studie. Hare uitspraak is zeer zuiver, hare stem zeer welklinkend en als figuur is zij al wat

wenschelijk is. Ziedaar natuurlijke gaven genoeg om te gelukken.

Vooruit dus met moed; de naam dien ge draagt legt u zware verplichtingen op, waaraan ge niet zult te kort komen; het Antwerpsch publiek van zijnen kant zal u bereidwillig ondersteunen en op u een gedeelte van de genegenheid overbrengen, die het immer uwe beroemde moeder toedroeg.

En nu om te eindigen een woord van dank aan *de Antwerpsche Schouwburgvereeniging*, die ons het genot verschaft heeft onze Beersmans te bewonderen en toetejuichen. Wij hopen, dat wij nog dikwerf dezen winter van die kunstvolle avonden zullen mogen genieten.

9 November 1881.

EDWARD VAN BERGEN.

Nationale toonkunde.

De Vlaamsche Kunstbode verdedigt sinds ettelijke jaren de Vlaamsche Toonkunstbeweging. Elke strijd, op dit gebied geleverd, elke overwinning, op het kosmopolitismus behaald, heeft ons tijdschrift tot tolk gehad. Wie onze verschillende jaargangen doorloopt zal zien, dat de *Vlaamsche Kunstbode* om zoo te zeggen eene baak is, om het streven en de ontwikkeling onzer Nationale Vlaamsche Toonkunst van punt tot punt te volgen.

Ofschoon het *Woord aan allen*, dat de meester vóòr eenigen tijd heeft rondgestuurd, ook den inschrijvers op den '*Bode*' afzonderlijk is toegezonden geworden. achten wij het echter niet ongepast, volledigheidshalve, dat '*Woord*' nogmaals mede te deelen.

Men weet dat het geschreven werd ter gelegenheid der mededeeling van het programma, dat voor de examens tot het bekomen der diploma's bij de Antwerpsche muziekschool werd afgekondigd.

Hier volgt dus het:

WOORD AAN ALLEN.

Bij het verzenden van het Programma tot het bekomen der Diplomas van verdienste bij onze Muziekschool, acht ik het passend een blik terug te slaan op hare *wording* en ontwikkeling - om aan hen, die ons streven met belangstelling hebben gadegeslagen, in korte trekken te herinneren, wat ons doel was en in hoever wij het mochten bereiken.

Toen in 1867 de Antwerpsche Muziekschool gssticht werd, beloofden en besloten wij dit gesticht op het vaderlandsch grondbeginsel, op het nationalismus in de kunst, als op eenen vasten en vruchtbaren grondslag te bouwen, in andere woorden, eene Vlaamsche Muziekschool tot stand te brengen.

Toen scheen die onderneming eene hersenschim; een schoone, maar onuitvoerbare droom. Heden is die hersenschim een fe*i*t, die droom eene wezentlijkheid geworden.

Krachtdadig gesteund door den toenmaligen Minister van Binnenlandsche zaken, die met de Antwerpsche regeering onze stichting mogelijk maakte; door ons onderwijzend personeel en de leerlingen van ons gesticht, die met warmte de strekkingen aankleefden en de belangen behartigden, waaraan wij ons leven wijdden; door de Antwerpsche burgerij, en niet het minste door de *Vlaamsche Beweging*, hare pers, hare dichters, hare letterkundigen en hare bijzonderste aanhangers; eindelijk door de Commissie der Muziekschool en door de huidige Antwerpsche regeering, die het hierbijgaande programma officieel aannamen en goedkeurden, en aldus ons werk bekroonden, mochten wij er in gelukken *het eerste*, wellicht niet het minst belangrijke gedeelte van de taak, die wij in 1867 op ons namen, te verwezentlijken.

Er bestaat tegenwoordig eene *Vlaamsche Toonkunst.* Tijdens de Jubelfeesten van 1880 werd die waarheid luide erkend door de Europeesche pers en in de eerste plaats door de Noord-Nederlandsche, de Fransche, de Italiaansche, en de Belgische bladen.

Dat er in Antwerpen eene *Vlaamsche Muziekschool* bestaat, volledig ingericht en op streng nationalen grondslag berustende, bewijst het uitgevaardigde officieele Programma.

Alzoo volbrachten wij *persoonlijk* de zending, welke het Vlaamsche land ons opgelegd had.

Wat wilden wij in 1867; wat verwezentlijkten wij in 1881?

Overtuigd, dat de kunst alleen dan gezonde en smakelijke vruchten kan dragen, dat zij alleen beschavend op het gansche volk zal werken wanneer zij wortelt in eigen bodem, zich bedient van de moedertaal, zich spiegelt aan 's lands aard en zeden, zich aansluit bij het streven

van den stam, die haar beoefent, dezes idealen tot de hare maakt en een tolk wordt van wat er in geest en gemoed van dien stam sluimert en naar uiting en verwezentlijking zoekt, wilden wij in alles Nationaal en Vlaamsch zijn, de Vlaamsche Toonkunst de weerspiegeling maken van den Vlaamschen aard, ons bedienen van de taal, die het volk spreekt en verstaat en waarin onze vaderen den zuiversten indruk van hun geestes- en gemoedsleven stempelden, ons wenden tot de groote massas en door dezer samenwerking de muziekale opleiding der groote menigte van het volk bevorderen, *vaderlandsche* werken uitvoeren om de *overlevering*, in den hoogeren zin des woords genomen, voort te zetten, waar die bestond, en zooveel mogelijk te scheppen, waar zij ontbrak.

Zoo verwierf onze Antwerpsche Muziekschool zich eene ware populariteit binnen en buiten onze stad. De opvoering van groote muziekale werken genoot hier in de laatste jaren een bijval en bereikte een punt van volmaaktheid, welke hier vroeger onbekend waren; de kunstsmaak verhief zich klaarblijkelijk en snel; er vormden zich uitstekende elementen, door welke niet alleen de *eigen*, maar ook de grootste der *vreemde* toonkunstenaars, het zich tot eene eer rekenden hunne werken te hooren uitvoeren.

En meer dan dit: de grond werd ontgind en vruchtbaar gemaakt, waarin de Vaderlandsche Toonkunst moet gedijen; eigen kunst toch moet eigen grond hebben; groote kuntenaars bestaan niet *uit* en bestaan niet *op* zich zelven, zij schieten niet op als paddestoelen in de bosschen; zij moeten deelachtig zijn aan het kunstleven van een volk, er geestelijk mede verbonden en versmolten zijn, er weerklank bij vinden wanneer zij zich uiten, er een publiek in aantreffen voor het uitvoeren en genieten hunner werken.

En daarom ook is de kunst *dat niet*, wat er willekeur zou wenschen van te maken; maar wel datgene, wat natuur en volksgeest haar doet worden.

Veel is er dus in Antwerpen reeds tot stand gebracht.

Wij zullen niet beweren, dat alles verwezentlijkt is, en dat wij, na het volbrengen van het bestaande, onze taak voor afgeweven beschouwen.

Onze school is, ja, de kinderschoenen ontwassen, *zij behoeft geen leider meer;* maar medewerking voor haar pogen, uitbreiding van haren werkkring, steun van iederen belangstellende eischt zij *voortdurend*, opdat, zooals de dichter van Beers zich in den Antwerpschen Gemeenterand uitdrukte: ‘op den schoonen dageraad, dien wij zagen aanbreken, er ook een schitterende dag moge volgen.’

Om dien vollen glans te bereiken moet er gewaakt worden, dat NIETS den loop van het begonnen werk kome storen noch stremmen; er dient gehandeld te worden (men vergeve mij den schijn van eene al

te persoonlijke opdringing), zooals ik het in mijn laatste schrift ‘Nieuwjaarswensch op muziekaal gebied (1881)’ volgens mijn bescheiden oordeel aangeduid heb.

Moge ons voortdurend de veelzijdige steun ten deele valle, dien wij tot nu toe ontmoetten; moge de stad en provincie Antwerpen, evenals het geheele Vlaamsche Land, haren plicht blijven doen, dan bekroont eens een *volledige uitslag* het werk, dat wij gezamentlijk aanvingen, dan wordt onzen jongen kunstenaren een gebied voorbereid, waar zij zich in Vaderlandschen zin kunnen oefenen, en waar zij - *utile dulci* - stoffelijke middelen in voldoende mate aantreffen om op Kunstgebied zelfstandig te blijven zonder er op stoffelijk gebied door te lijden-

PETER BENOIT.

Muzikaal praatje uit Noord-Nederland.

De Winter-*Campagne* van Mejufvrouw Euterpe scheen aanvankelijk bij ons in Nederland niet onder gunstige omstandigheden te zullen beginnen. Ik wil niet zeggen, dat men die liefelijke muze de deur wees; maar zoowel te Amsterdam als te 's Gravenhage deed zich dit jaar de vraag voor, wáár men haar zou herbergen.

In Amsterdam wordt de Parkzaal (waar de meeste concerten plaats vinden) afgebroken. Men wil daar een *Eden-théatre* oprichten *à l'instar* van Brussel. Waarschijnlijk heeft de toenemende afkoeling van ons klimaat en de daarmêe in verband staande verkorting van den zomer de aandeelhouders op het denkbeeld gebracht, om hunne leden, door de oprichting van een kunstmatig Eden, schadeloos te stellen voor alle rhumatische en koortsachtige aandoeningen, in het Park opgedaan; maar, dan hadden die heeren toch wel zorg mogen dragen, dat de concerten voor hunne leden, onder leiding van den Heer Stumpff, in een behoorlijk lokaal konden plaats vinden, en niet in een... kermistent. En behalve genoemde concerten zijn er nog zoovele andere vereenigingen in verlegenheid gebracht.

Waar zal de Maatschappij *Caecilia* met hare repetities, *Toonkunst* met hare uitvoeringen heen? Waarheen? Waarheen? vraagt elk muzikaal gezind inwoner van de Amstelstad, in den tusschentijd dat ons een plaatsje in Eden wordt bereid?

In den Haag waren de moeilijkheden van anderen aard. Hier was het God Pluto die gehuldigd moest worden. Het bestuur van het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen stelde zulke hooge eischen

aan het bestuur van het *Concert Diligentia,* voor de huur der groote zaal, dat men meende daaraan geen gehoor te mogen geven.

Verschillende besprekingen over en weer hadden plaats, totdat er op een ledenvergadering besloten werd, toe te geven aan de gestelde voorwaarden. Het bestuur van *Diligentia* nam daarop in corpore zijn ontslag. Nieuwe moeilijkheden! Alle pogingen, die men aanwendde om zoo mogelijk twee of drie commissarissen op hun genomen besluit te doen terugkomen, bleken vruchteloos.

Zag men aan de eene zijde met leedwezen het aristocratisch bestuur van *Diligentia* met den Haagschen Burgervader aan het hoofd zijn taak neerleggen, aan de andere zijde mag het niet worden ontkend, dat de keuze van jeugdige krachten in hunne plaats ons het blijde vooruit zicht opent, dat er een vrijzinniger tijdperk voor *Diligentia* zal aanbreken en de moderne meesters ook in 'diesen heil'gen Hallen' zullen worden toegelaten.

De namen van de heeren Scheurleer (schrijver der twee Titanen: Berlioz en Wiertz), van Meurs, een algemeen bekenden Wagner-vereerder, H. Kool, enz., zijn ons als zoovele waarborgen voor de vervulling van dien wensch.

Het is mij een groot genoegen den welverdienden bijval te kunnen melden, die uwen talentvollen landgenoot Jan Blockx ten deel is gevallen bij de uitvoering zijner symphonie (*een Vlaamsche Kermisdag*) onlangs op een concert van de Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging, onder leiding van het correspondeerend lid den H^{r} C. Van der Linden, te Dordrecht ten gehoore gebracht.

Dit werk getuigt van eene groote muzikale begaafdheid en poëtische opvatting. Het is schoon en zeer fraai geïnstrumenteerd.

Wij wenschen Meester Benoit geluk met dezen leerling uit zijn Vlaamsche school en hopen nog dikwerf in de gelegenheid te zijn de werken van dezen jeugdigen toonkunstenaar te leeren kennen. Bovengemeld concert werd geopend met een ouverture van onzen gezant te Parijs, baron van Zuylen van Nyevelt, *Maria Stuart*, getiteld. Dit werk, reeds verscheidene jaren geleden geschreven, is zeer verdienstelijk, en het ware te wenschen dat de Nederlandsche Schouwburgen, bij eventueele opvoeringen van het treurspel van dien naam, hun aandacht daarop vestigden. Nu het toch bij stemming der abonnés is uitgemaakt dat er bij tooneelstukken muziek *moet* uitgevoerd worden, zou het voor den denkenden toehoorder zeker aangenamer zijn om op die wijze in de vereischte stemming te worden gebracht, dan verplicht te zijn een pot-pourri uit Madame Angot of een of andere Polka-Mazurka aan te hooren.

In den Haag werd ook van wege de Toonkunstenaars-Vereeniging een *soirée* gegeven, evenwel op veel kleiner schaal dan te Dordrecht.

Het ledental te 's Hage is ook lang niet zoo talrijk als in de grijze Merwedestad.

De soirée had plaats onder leiding van het correspondeerend lid den Heer H. Völlmar. De jeugdige talenten die zich lieten hooren, Mejufvrouw Dusault (zang), de Heeren Bouman, (violoncel) en Koert, (viool) verdienen allen de meeste aanmoediging.

Zeer interessant waren de uitvoeringen die de Heer Daniel de Lange in verschillende steden van ons land heeft gegeven. Hij had zich ten doel gesteld de werken van de oude Nederlandsche Meesters, met name Orlandus Lassus, Obrecht, Sweelinck en Clemens (non papa) die slechts zelden op de programma's voorkomen, meer onder de aandacht van het publiek te brengen, en zeker is het van groot belang te weten op welk een hoogen trap van ontwikkeling die kunstenaars toen reeds stonden. Nederland was in de zestiende en zeventiende eeuw de baanbreker op het gebied der toonkunst. De Heer de Lange had zich eene kleine keurbende van zangers weten te verzamelen, waardoor in de uitvoeringen een zekerheid en schoonen klank werd verkregen, die men met minder geoefenden moeilijk kan bereiken. Dat men zich nu niet bepale tot de uitvoering van werken uit vorige eeuwen, maar ook de levende Nederlandsche Meesters gedenke! Een krachtig samenwerken op dit gebied zou wellicht de Nederlandsche Toonkunst weer een eereplaats in de beschaafde wereld doen veroveren.

Hoe hoog worden buitenlandsche werken en kunstenaars bij ons vereerd, en hoe platonisch is men over het algemeen jegens den Nederlandschen kunstenaar en zijne scheppingen gezind. Dit feit valt zoowel op literarisch, als muzikaal gebied op te merken.

Wel heeft het huldebetoon aan uwen Conscience hier en daar een stem doen opgaan, ten behoeve van dezen of genen verdienstelijken kunstenaar in den lande, maar die stem is waarschijnlijk die des roependen in de woestijn. Het noordelijk bloed bruischt niet zoo vurig door de aderen als bij onze Vlaamsche broeders..... een kleine transfusie ware soms niet ongewenscht.

SHAC.

Boekbeoordeeling.

I.
Vergeet-mij-nietjes. Vier vertellingen door Pieter Geiregat. Gent, J. Vuylsteke 1881. Prijs: frs. 0.50

Pieter Geiregat is in de letterkundige wereld stellig geen vreemdeling. Tusschen de Zuidnederlandsche novellisten

bekleedt bij eene der beste plaatsen en als tooneelschrijver heeft hij zich zeer gunstig doen kennen.

Zijn lief boekje van 72 blz., *Vergeet-mij-nietjes*, dat wij ter beoordeeling ontvingen, bevat vier vertellingen, namelijk: *De Zwaluwen* (4 blz.), *De Waterhond* (20 blz.), *Rozemondeken* (19 blz.) en *De Kersboom* (14 blz.).

Ofschoon het slechts vier kinderverhaaltjes zijn, hebben wij ze niet veel genoegen gelezen. Ingewikkeld zijn ze niet; maar dat mag ook niet voor de kleine lezers, voor wie zij bestemd zijn: hunne eenvoudigheid is derhalve eene verdienste.

Deze vier geschiedenissen zijn waarlijk prettig verteld, en in eene bevattelijke taal geschreven. Het jonge volkje zal er deugd van hebben, en al lezende zal het leeren, want Geiregat heeft in elk zijner *Vergeet-mij-nietjes* een zedelesje verborgen gelegd, dat de kleine lezer zonder de minste inspanning ontdekken zal.

Het boekje heeft ons zoo goed bevallen dat wij het paar opmerkingen, welke wij zouden kunnen maken, maar in de pen houden. Veel liever zeggen wij tot allen, die kinderen hebben, welke goed lezen kunnen: ‘Koopt de *Vergeet-mij-nietjes* van Pieter Geiregat! Gij zult u uw geld niet beklagen. Het is een allerliefst en nuttig Kerst- en Nieuwjaargeschenk, waarvoor uwe jongens en meisjes u dankbaar zullen zijn!’

Onnoodig er bij te voegen, dat dit werk van den Gentschen schrijver alleszins geschikt is om als prijsboekje in de scholen van dienst te zijn.

Wij willen de bespreking van dit goede boekje niet eindigen zonder den wensch uit te drukken nog meermalen op dergelijke pennevruchten vergast te worden.

FRANS DE GHENT.

III

Klein-Nederland, gedicht van C. Eller, muziek van C. van der Linden, Dordrecht, J. Giltay en Zoon.

Napoleons-Ballade, muziek van Leon C. Bouman. *Twee Nederlandsche Liederen* (1. Kind en Grijsaard; 2. Lentelied) door denzelfde. 's Hertogenbosch, F.L. Van Ammers.

De hierboven aangekondigde liederen bevatten goede hoedanigheden. *Klein Nederland* is een kloek lied, ongedwongen

en eenvoudig, en waardig der kunstzangers en liefhebbers aanbevolen te worden. Wij zullen ons echter een paar aanmerkingen veroorloven, die, wij hopen het, de schrijver ons niet ten kwade zal duiden.

Klein Nederland is eenvoudig, maar niet oorspronkelijk, bijzonder voor wat de rythmiek aangaat. Verder keuren wij niet goed dat de toondichter zijne muziek niet met de woorden overeenbrengt, dat is te zeggen, dat hij in zijne muziek *rusten* doet, wanneer er in de poëzie geen rustteeken voorkomt. (Zie 1^{e} koeplet, 2^{e} vers.)

En thans eene algemeene aanmerking.

Alle melodie bevat hare eigene grondharmonie; bij middel der akkoorden worden deze twee bestanddeelen aan elkander gehecht; de akkoorden zijn derhalve gansch afhankelijk van de grondharmonie. Diensvolgens staat het den toondichter niet vrij de melodie te doen klinken zooals hij verkiest, door bijvoorbeeld akkoorden te gebruiken vreemd aan de grondharmonie: zulk een stelsel is valsch en de muziek derhalve wordt zulks ook.

Van de 3 liederen van Leon Bouman, hierboven vermeld, zijn er twee vooral goed.

De *Napoleons-Ballade* zullen wij liefst onverlet laten; onzes inziens had de toonzetter wel gedaan *le petit fils* van *Napoléon le petit* maar niet te bezingen.

Het lied: *Kind en Grijsaard* is frisch en eenvoudig: de schoone poëzie van de Génestet is goed begrepen en weer gegeven; het begin der tweede stroof echter kan Bouman beter.

In het *Lentelied* zit leven en beweging; het is zachtvloeiend, frisch en lief, jammer dat er nog al melodieke herhalingen in voorkomen.

Ten slotte nog eene aanmerking: Men vermijde in eenvoudige liederen de te moeilijke klankoverschrijdingen en toonaardovergangen; eenvoud is altijd in het voordeel der uitvoering en der meerdere verspreiding of bekendmaking van een lied.

Gent.

EDWARD BLAES.

Noord-Nederlandsche Leestafel.

Wij verzoeken allen Noordnederlandschen uitgevers hunne voor de *Kunstbode* bestemde werken te willen opzenden aan het bestelhuis *Bremer en C*ie *te Amsterdam,* p.c. van den Boekhandelaar *Lod. Janssens te Antwerpe*n.

De Leesbibliotheek voor Christel, huisgezinnnen, te s'Hertogenbosch uitgegeven, bood haren lezers, als eerste nummer van den nieuwen jaargang, eene oorspronkelijke novelle aan van Ornithos, getiteld *Agnes.* Dit verhaal bevalt ons maar weinig, zoowel wat den vorm, als de strekking aanbetreft. In de eerste plaats mist zij geheel en al het kenmerk der novelle; de karakters zijn slecht weergegeven en zondigen door gebrek aan natuurlijkheid. De auteur zou wel doen de goede novellisten te bestudeeren. Wij hebben tegen dit werkje nog een anderen grief. Volgens ons is het tooneel, waarin Agnes haren man beschuldigt de theorie Van Houten te huldigen en in praktijk te brengen, zeer gevaarlijk van strekking. Men leest daar te veel tusschen de regels en die passage zal menigen jeudigen lezer, dunkt ons, doen nadenken. Voor christelijke huisgezinnen komt dat stellig het allerminste te pas.

Hetzelfde bundeltje bevat als 2e verhaal eene vertaling van Raoul de Navery, '*De Dochter van den Beeldhouwer.* Deze schrijfster is genoegzaam bekend. Hare werken, hoewel hier en daar wat veel aan onwaarschijnlijkheid zondigende, behooren tot die weinige Fransche romans, die men aan eenieder kan te lezen geven.

Oneindig veel beter dan *Agnes,* bevallen ons de *Twee Novellen* van Sally.(1) De schrijver, die zich waarschijnlijk achter een Pseudonym verbergt, heeft goed het genre 'novelle' begrepen. Het onderwerp van het eerste stuk, *Aan eene kleine Badplaats*, is hoewel niet geheel nieuw, toch alleszins belangrijk; de karakters zijn fiks geteekend, consequent doorgevoerd en houden tot het einde toe de belangstelling gaande; zelfs de bijkomende figuren zijn goed. Over het geheel ligt een frischheid en een gloed, die ons aan de lichte zeebries en het zonnige zand der duinen doet denken.

Indien wij eene opmerking moeten maken, dan zouden wij

(1) Haarlem, Erven F. Bohn.

er op wijzen, dat het Fransch van de Zwitsersche gouvernante een weinig te veel Hollandsch-Fransch is; doch zulks neemt niets weg van de treffende schildering en de schoone inkleeding aan deze novelle.

Het tweede verhaal, *In Opstand*, speelt in Indië. Ook hier treft men dezelfde goede eigenschappen aan: fiksche taal, goeden stijl; geene lamheid of weekheid.

Het komt ons echter voor dat deze novelle voor den gewonen lezer moeilijker om bevatten zal zijn, door de vele Indische woorden en zesgwijzen, welke hier en daar gebruikt worden. De schrijver toont zich ook hier een fijn opmerker.

Menig goed geteekend tafereel wordt ons in de *Twee Novellen* aangeboden: ook hopen wij dat Sally ons spoedig meer van zijne pennevruchten zal schenken en dat de uitgever ons dan andermaal een net boek zal aanbieden, voor wat druk en uitvoering betreft.

Op de lijst der in Nederland verschenen werken, hebben wij menig roman en vele werken gezien, die den lezers van *De Vlaamsche Kunstbode* ongetwijfeld belang zouden inboezemen. Met genoegen stellen wij vast, dat enkele Hollandsche uitgevers reeds beginnen te begrijpen, dat zij door het toezenden hunner werken hun eigen belang dienen. Ons zal het altijd aangenaam zijn de werken onzer Noorderbroeders te bespreken en aan het Vlaamsch publiek bekend te maken: dat wij reeds gedeeltelijk daartoe in staat werden gesteld, verheugt ons; dat alle Hollandsche uitgevers weldra het voorbeeld, dat hun gegeven wordt, zullen volgen, dat hopen wij!

Aan onze Belgische lezers kunnen wij met veel aandrang het werkje van den heer C. Van der Zeyde '*De leestoon en het leesonderwijs met het oog op Beschaafde Voordracht*,[(2)] aanbevelen. De vele tooneel- en letterkundige maatschappijen in België zullen er zeker veel bijwinnen, wanneer hunne leden dit boekje met aandacht doorlezen. Zij zullen er menigen nuttigen en praktischen wenk in aantreffen, en er niets dan voordeel uit trekken.

Ook den onderwijzers zal het van grooten dienst zijn bij hun

(2) Amsterdam, H, J. Otto.

onderricht. Wij stemmen volkomen met den lof in, door de geheele Nederl. pers aan dit werkje toegezwaaid: hij is verdiend!

Van het zoo geschatte werk van Dr. C.E. Bock: *Het boek van den gezonden en den zieken mensch*, door Dr. Donkersloot in het Nederlandsch vertaald en bewerkt, is thans bij den uitgever D.B. Centen te Amsterdam, de derde druk verschenen, terwijl van het oorspronkelijke werk de twaalfde druk in Duitschland het licht zag. Het boek wettigt volkomen dien bijval. De kennis van het menschelijke lichaam is voor eenieder noodzakelijk, en de wetenschap, hoe ons leven door voeding en anderszins wordt onderhouden, van het grootste belang. Het werk van Dr. Bock is geschreven met het doel, dat eenieder zich die kennis zou kunnen eigen maken. Op wetenschappelijke grondslagen rustende, is het toch begrijpelijk en bevattelijk voor iedereen. Vooral de hoofdstukken, waarin er over de voedingsmiddelen wordt gehandeld, verdienen alle aandacht. Aan het einde van het werk, dat ongeveer 350 blz. zal bevatten, zullen platen ter opheldering worden bijgevoegd.

Bij de Erven F. Bohn te Haarlem verscheen de vertaling van een werk van Smiles, getiteld '*Plicht*'. De schrijver van 'Help u zelven' en zooveel andere dergelijke werken, is genoegzaam bekend. Voor dit nieuw gewrocht heeft hij in de geschiedenis, in het dagelijksche leven, in alle standen der maatschappij eene bonte mengeling van feiten opgezocht, waarin de nauwe plichtsbetrachting, waarin de plicht daadwerkelijk worden voorgesteld.

Evenals alle werken van Smiles, is ook dit boek niet even geschikt voor alle lieden en dit vindt zijne gereedelijke verklaring in het feit, dat Smiles protestant is, en dit in zijn werk duidelijk laat doorschemeren. Andersdenkenden zullen er dus dikwijls bladzijden of gedeelten van bladzijden aantreffen, die niet hunne gevoelens, denkwijzen, of overtuiging weergeven. Het werk bevat overigens vele, zeer schoone en nuttige wenken en kan vrij aanbevolen worden aan zulke personen, die met kennis van onderscheid weten te lezen. De vertaler, de Heer J. de Vries, heeft gemeend het werk te moeten hollandiseeren, met eenige Engelsche figuren en toestanden door Nederlandsche te vervangen. Het werk draagt hier en daar de lidteekenen van deze vivisectie.

Wij wezen er in onze laatste leestafel op, hoe in Nederland de beoefening der oude schrijvers steeds meer en meer toeneemt en telkenjare een of ander klassiek werk uit den bloeitijd van onze zeventiende-eeuwsche letterkunde herdrukt wordt. Gelijken tred met deze beoefening der oude Nederlandsche auteurs, houdt de beoefening der oude Grieksche en Romeinsche klassieken. Wij kunnen met voldoening op eene nieuwe uitgave op dit gebied wijzen. Dr H. Van Herwerden heeft drie treurspelen van Sophokles in Nederlandsche dichtmaat overgebracht en bij Dannenfelser en C^{o} (G. Metzelaar) te Utrecht uitgegeven. Wie eenigszins bekend is met de moeilijkheden, welke de tragedies van Sophokles voor de vertaling opleveren, kan niet genoeg den arbeid van den Heer V.H. roemen. Voorzeker, 't was geen gering begin, maar, zonder juist competenten Hellenisten te zijn, durven wij zeggen, dat de schrijver zeer goed is geslaagd en allen, die belang stellen in en nader bekend willen worden met meesterstukken der Grieksche tragediedichters, zullen Dr V.H. dankbaar zijn voor zijnen arbeid. Deze bundel bevat *Koning Oedipus*, *Oedipus te Kolonos en Elektra.* Elk stuk is van eene opheldernde inleiding voorafgegaan. De vertaling is in rijmlooze vijfvoetige iamben, uitgezonderd de beurt- en reizangen en koren, welke alle rijmende verzen zijn.

De afstand tusschen de ideale Grieksche poëzie en de bij uitstek practische en droge formulen der scheikundige wetenschap is ongetwijfeld zeer groot; en toch zijn wij verplicht dien afstand in een enkelen sprong te doen en van de treurspelen van Sophokkles op de *Handleiding der Chemische Technologie* van Dr F.W. Krecke,[(1)] over te gaan.

Dit werk, met zijne 92 duidelijke houtsneefiguren en eene uitslaande plaat, verdient alle aandacht, en wij aarzelen niet het aan te bevelen niet alleen voor alle athenea, handelsscholen en inrichtingen van hooger onderwijs; maar ook aan alle industrieelen. Om een werk van dien omvang - het bevat niet min dan 596 compresgedrukte blz. - eenigszins uitvoerig te kunnen bespreken, zouden wij over meer ruimte moeten kunnen beschikken, dan nu het geval is. Onze warme aanbeveling moge dit vergoeden.

Op geen enkel tijdstip van het jaar ontwikkelt de Neder-

(1) Gorinchem, J. Noorduyn en Zoon.

landsche boekhandel zulk eene bedrijvigheid, als tegen het St-Nicolaasfeest, het groote feest bij uitnemendheid, waarop elk kind dan geschenken van ouders, ooms, tantes en grootouders verwacht. Onder deze geschenken spelen de boeken een grooten rol. De lust tot lezen, het Nederlandsche volk zoo eigen, is bij de jeugd nog meer ontwikkeld en elk jaar zorgt de pers, dat wat nieuws en meestal ook wat goeds bevrediging aan dien leeslust brengt.

De Nederlandsche uitgevers hebben zeker vergeten. dat ook in België het St Nicolaasfeest en bovendien Kerstmis en Nieuwjaar door de jeugd met ongeduld worden afgewacht, en dat ook in België fraaie boekwerken welkome geschenken zijn. In België moet men zich hoofdzakelijk met de Fransche kinder- en prachtwerken vergenoegen, hoewel in menig Vlaamsch gezin een Nederlandsch werk met ingenomenheid zou begroet worden.

Kunnen wij niet over *veel* kinderwerken spreken, wat wij ontvingen was werkelijk goed. De heer W. Hulscher te Deventer heeft den dank van ouders en kinderen verdiend, door de uitgave van de '*Sprookjes van Wilhelm Busch*' uit het Duitsch vertaald. Geestiger en beter uitgevoerde plaatjes zagen wij maar zelden, en de aardige werkjes passen volkomen bij de origineele teekeningen. Geen schreeuwende kleuren, die den smaak bederven in plaats van hem te veredelen; geen zoutelooze en niets beduidende rijmpjes; maar kleine kunstjuweeltjes en waarlijk geestige versjes. De tegenwoordige reeks bestaat uit drie deeltjes, 4° formaat, op schoon getint papier gedrukt. Waarlijk eene prachtuitgave voor het kleine volkje. Wij hopen ze door meerdere gevolgd te zien.

Wie meenen mocht, dat bij de buitengewone voortbrengingskracht der Noordnederlandsche pers, de hoedanigheid lijden zou onder de hoeveelheid, behoeft slechts een enkelen blik te slaan op hetgeen Noord-Nederland voortbrengt, om de overtuiging te verkrijgen, dat de Fransche Schrijver, ik meen Henri Havard, over de tentoonstelling van den Nederlandschen boekhandel sprekende, niet overdreef, als hij zegde: dat de Nederlandsche drukkers niet behoeven achter te staan bij de beste hunner vakgenooten te Parijs, Londen of Weenen.

Wij hebben twee uitgaven van de Uitgevers-Maatschappij '*Elzevier*' te Rotterdam, voor ons liggen, die, hoewel

niet tot de zoogezegde prachtuitgaven behoorende, door netheid en sierlijkheid uitmunten, en het bovenstaande gezegde komen bevestigen.

De eerste is: *De Genestet's complete dichtwerken*, op, 15000 exempl. gedrukt, in twee deeltjes, voor den spotprijs van gl. 1.95, gebrocheerd verkrijgbaar.

De Genestet is sedert lang de lieveling van het Nederlandsche volk, dat nog steeds het te vroege afsterven van den nog jeugdigen dichter betreurt. Talrijk zijn de uitgaven van de Genestets dichtwerken; en deze goedkoope en nette editie zal ze nu zeker brengen in elk huis, waar ze dat dusverre mochten ontbreken. Wij hopen het van ganscher harte. Wie in België nog van gezonden kost houdt, zal zich verhaasten de Genestets flinke gedichten te koopen. Dezelfde uitgevers-Maatschappij kondigt eene geïllustreerde uitgave aan, met teekeningen van Rochussen, Greine, Sierig. d' Arnaud Gerkens, benevens het portret van dichter. Wij hopen dat deze editie spoedig het licht moge zien.

Sprookjes van Leander is de titel van het tweede werk, dat de Elzevier-Maatschappij tegelijk met het andere het licht doet zien. Deze *Sprookjes* beleven bij ons den derden en in Duitschland den 12 ^{de} druk. Dit getuigt van een gunstige ontvangst van wege het publiek en die goede gezindheid is wel verdiend. Al kunnen ook niet *al* die sprookjes ons bevallen, het meerendeel staat ons zeer goed aan, en wij zouden ons al zeer kniesoorig betoonen, indien wij niet het minder goede wilden verontschuldigen ter wille van het geen uitstekend is. De vertaling van den heer Van Duijl is zeer goed en het viertal houtgravuren naar Ch. Rochussen strekken het boekje waarlijk tot sieraad.

Dr J.C. Costerus heeft, ten behoeve van het onderwijs op de middelbare scholen, onder den titel *Beginselen der Plantenkunde*,(1) eene vrije bewerking geleverd van de *Allgemeine Botanik* van D^{r}. W. Behrens. Het werk munt uit door klaarheid van stijl en beknoptheid van behandeling. Wel wat al te beknopt, zooals de bewerker zelf in zijne voorrede zegt; maar niet onwetens, want de onderwijzer door onderricht, of de natuur door beschouwing, moeten aanvullen wat de schrijver slechts vluchtig aanstipt.

(1) Amsterdam, M M. Olivier.

Voor de scholen dunkt dit werkje ons dus eene goede handleiding en voor liefhebbers der plantkunde een goeden leiddraad tot latere meer grondige studie. Een menigte kleine en grootere afbeeldingen versieren dit net gedrukte boek.

A.N. BATAVUS, WZ.

N.B. Enkele werken, die wij te laat ontvingen, zullen in de volgende aflevering worden besproken.

Kroniek.

Willemsfonds.

Algemeene Vergadering van 30 *October.* - Na lezing van het algemeen verslag, rekening en begrooting, sprak M. Max Rooses over het Vlaamsch in het middelbaar onderwijs. De Voorzitter, M. Heremans, deelde mede dat nog vóór het einde van dit schooljaar eene normaarschool voor leeraars van het middelbaar onderwijs aan de Gentsche hoogeschool zou toegevoegd worden. De algemeene sekretaris M. Gondry, drukte den mensch uit dat, in afwachting, het Staatsbestuur bij voorkeur de Vlaamsche professors in onze streken zou benoemen. M. Delpire beveelt de oprichting aan eener meisjes-normaalschool voor middelbaar onderwijs te Gent. Al de uitgebrachte wenschen zullen den Minister overgebracht worden.

Na kiezing van zes bestuurleden werd breedvoerig gehandeld over de uit te geven boeken van het Willemsfonds, voorstel van de Brusselsche Afdeeling. Er werd besloten, benevens de wetenschappelijke werken, ook novellen en romans uit te geven. - Vervolgens werd met algemeene stemmen beslist het gemeentebestuur van Antwerpen te bedanken, omdat het zijne muziekschool geheel op Vlaamschen voet inricht; terwijl er ook aangenomen werd den Minister van Binnenlandsche Zaken te verzoeken de muziekschool, door Peter Benoit bestuurd, tot Nederlandsch conservatorium van den Staat te verheffen.

Tooneel- en Letterkunde. - *Prijskampen.*

- De letterkundige vereeniging *Jan Frans Willems*, te Antwerpen, schrijft eenen wedstrijd uit voor *novellen.* De eerste prijs is 100 fr. en de tweede 50 fr. Noord- en Zuid-Nederlanders

worden tot den prijskamp uitgenoodigd. De stukken moeten tegen 31^{n} Maart 1882 ingezonden worden aan den sekretaris der vereeniging, M. Leo Van Aken, Van Eycklei, 2, Antwerpen

- De uitslag is bekend geworden van de door het bestuur der Gentsche afdeeling van het Davidsfonds uitgeschreven prijsvraag: 1°. Een klein drama, uitsluitend samengesteld uit mansrollen. 2°. Een blij- of kluchtspel, insgelijks zonder vrouwerollen.

De heer J.E.H. Menten, professor de Rolduk, heeft, op 26 ingezonden stukken, den prijs voor het drama bekomen, bestaande in fr. 200 en een vergulde medaille, met *de Twee Broeders*; terwijl de heer Jan Philipsen, te Breda, op 8 stukken, den prijs verwierf voor het blijspel, bestaande in fr. 125 en een vergulde medalie, voor zijn stuk: *De wedstrijd van uiterlijke welsprekendheid.*

Eervolle meldingen werden toegekend aan 5 drama's en aan 2 blijspelen.

- In ziting van den Stedelijken Raad van Diksmuide van den 8 November, is door de heeren Feys, Kesteloot en De Breyne-Du Bois een voorstel gedaan, dat de levendigste toejuichingen verwierf en met eenparigheid aangenomen werd.

De Gemeenteraad besliste:

‘1° Dat er in den gevel van het huis, waar onze befaamde dichteres mevrouw Van Ackere-Doolaeghe geboren is, door de zorgen van stadsregeering een steen zal geplaatst worden voor opschrift dragende: In dit huis is geboren, den 26 Oktober 1803, de dichteres Marie Doolaeghe, vrouw Van Ackere;

2° Dat de benaming van Mosselstraat zal veranderd worden in deze van Doolaeghestraat.

Na het eindigen der zitting zijn de leden van den Gemeenteraad, in korps, Mevrouw Van Ackere-Doolaeghe gaan geluk wenschen over hare benoeming tot ridder der Leopoldsorde, en hebben haar tevens kennis gegeven van de beslissingen, ten haren opzichte genomen door den gemeenteraad. De verdienstelijke vrouw was, over de hooge doch welverdiende vereering van wege hare geboortestad, diep getroffen en drukte in gevoelige woorden hare erkentenis uit.

Beeldende kunsten.

- De koninklijke bibliotheek van Brussel heeft eene belangrijke aanwinst gedaan, namelijk

twee van elkander verschillende afdruksels van Rubens' portret, gegraveerd door P. Pontius, onder het bestuur van den schilder en uitgegeven in 1630. Deze afdruksels zijn getrokken vóór dat Rubens door retouchen zijne beeltenis geheel wijzigde; zij moeten bijgevolg aanzien worden als de getrouwste portretten, welke men van den meester bezit. Tot hiertoe was van dit portret slechts één exemplaar gekend, namelijk dat, hetwelk in de nationale Bibliotheek van Parijs tentoongesteld wordt.

- Uit 's Gravenhage meldt men: De *Cremer*-bank, bij de waterpartij in de Scheveningsche boschjes ter eere van den gevierden novellist J.J. Cremer geplaatst. is thans voltooid.

Zij bestaat uit eene groote bank, geflankeerd door twee kleinere, koepelsgewijze ingericht, alle drie in halven cirkelvorm. De omtrek der groote bank is ongeveer 8,85 meter van buiten gemeten, terwijl die der kleinere 4,50 M. is. De straal der grootste bank is ongeveer 2,80 M., die der kleine p.m. 1,50 M. De groote bank heeft 5 pilaren, uit rooden- en hardsteen opgetrokken, ongeveer 4 M. hoog, waartusschen 5 openingen, 1.60 M. hoog bij 1.23 M. breed, zijn.

De kleinere banken bestaan uit 4 pilaren, met gelijke openingen. Drie hardsteenen trappen leiden naar de hoofdbank, waarvan de zitplaats, evenals die der twee andere, van ijzeren staven is. De vloer is belegd met verschillende tegels. De twee hoofdpilasters zijn gedekt met een gesloten vaas met fakkel.

Met vergulden letters staat op de hoofdpilaren:

Gewijd aan J.J. CREMER,

op de andere pilaren staat:

1827-1880.

- De commissie, die voor de beroemde romanschrijfster Elisabet Wolff, geb. Bekker, te Vlissingen een gedenkteeken wil oprichten, heeft zich tot den Raad dier gemeente gewend, met de vraag of hij het monument voor de gemeente in eigendom aanvaarden en voor de plaatsing een geschikt terrein beschikbaar stellen wil.

Wijl het monument uit eene fraaie monumentale fontein zal bestaan, en te Vlissingen wel concessie voor een waterleiding is verleend, maar nog niet met de werken daarvoor aangevangen is, heeft de Gemeenteraad het aanbod aangenomen onder voorbehoud dat, wanneer de waterleiding niet tot stand komt, het gedenkteeken eene wijziging ondergaan zal.

Toonkunde.

- Het Willems-Genootschap richt een groot concert in ten voordeele der Volksboekerijen van het Willems-Fonds te Gent.

Het zal plaats hebben met de medewerking der leerlingen van de stadscholen en het orkest van den schouwburg.

Niet minder dan **2000** uitvoerders zullen er aan deel nemen; want twee kapitale stukken van onzen gevierden Vlaamschen Meester Peter Benoit worden er ten gehoore gebracht; zijn uitmuntend Kinderoratorio: *De Wereld in* en zijn Oratorio: *Leieleid,* woorden van dichter Julius De Geyter.

- Men schrijft aan de *Zweep* uit den Haag, dat aldaar eerlang '*De Zwarte Kapitein*'. het vaderlandsch opera van den Antwerpschen toondichter Jozef Mertens, in het Fransch operaschouwburg, zal worden opgevoerd.

- De heer W.F.G. Nicolaï. bestuurder der Koninklijke Muziekschool van 's Gravenhage heeft laten verschijnen een klavieruittreksel van eene *treurmarsch* (marcia funèbre) voor orkest, op den dood van den in Noord-Nederland zoo diep betreurden prins Frederik. Dit werk is den beroemden schrijver van het oratorio *Bonifacius*, en van menig ander uitstekend muziekstuk alleszins waardig. Tusschen de indrukwekkende melodieën heeft de toondichter op eigenaardige wijze het *Wilhelmuslied* gevlochten, dat door zijne versmelting in de overige deelen, met eene bijzondere kleur van rouw als overspreid wordt. Reeds bij het aanhooren der klavierbewerking werd een diepen indruk verwekt; wat zal dan de vertolking door het orkest niet teweeg brengen!

- Van den Nederlandschen toondichter, den heer Merkes van Gendt, werden in den laatsten tijd verscheidene werken in Duitschland met bijval ten gehoore gebracht; zoo de 'Lyrische Ouverture' te Hamburg in de 'Philharmonische Gesellschafft'; te Lubeck de 'Symphonische Dichtung,' 'Einsamkeit'. Te Frankfort en Coblentz (in laatsgenoemde plaats onderdirectie van den Komponist zelf) werd zijn ouverture 'Herzog Alba' (manuscript) gespeeld en vond veel bijval, zooals uit de oordeelvellingen der Duitsche bladen blijkt. Te Keulen werd zijn 'Weinachtslied' voor solo, koor en orkest uitgevoerd. Men ziet, dat de heer Merkes van Gendt op weg is in Duitschland zijnen naam te vestigen.

Sterfgevallen.

- Op 1 November overleed te 's Gravenhage de kernige sonnettendichter *Jacques Perk*, student. De *Nederlandsche Spectator* zegt van hem: ‘Onze hartelijke jonge vriend, de begaafde dichter, gloeiend voor schoonheid, idealen en poëzie, een hart vol fijne, hooge en teedere aandoeningen, ontviel ons.’

- De bekende dichteres Estella Hymans-Hertzveld is op 6 November te Arnhem in den ouderdom van 44 jaren overleden.

Estella Dorothea Salomea Hertzveld, in 1863 met den heer J. Hymans gehuwd, werd den 14^{n} Juli 1837 alhier geboren. Reeds sedert 1852 gaf zij proeven van dichtkunst in tal van jaarboeken en tijdschriften ten beste. Haar eerste stukken: ‘Elias in de woestijn’ - ‘De opneming van Elias’ enz, verschenen in genoemd jaar en later in het ‘Israëlietisch Jaarboekje’. Bij Schillers eeuwfeest in 1859 schreef zij: ‘Roem’. Een harer fraaiste en best bekende gedichten was: ‘Het triomflied der beschaving’ (1866).

Zij heeft het verschijnen van haren eersten bundel *Gedichten* niet mogen beleven, welke sedert bij de gebr: Belinfante te 's Gravenhage het licht heeft gezien.

- De kunst heeft een groot verlies geleden door het afsterven te Antwerpen van den heer Jan Ruiten, een van onze beste genreschilders. Zijne Antwersche stadsgezichten waren juweeltjes van waarheid. Als mensch was de heer Ruyten eenvoudig, goed, braaf, echt Antwerpsch van harte.

- Johannes Hilman, schrijver van eenige treurspelen en drama's, bezitter van eene overrijke tooneelbibliotheck is te Amsterdam in den ouderdom van 79 jaren overleden. Zelfs dichter, maakte gij deugdelijke bloemlezingen uit de poëzie van Noord en Zuid.

Nieuwe uitgaven.

- De Nixe, lyrisch drama in 3 bedrijven, door Dr Eugeen van Oye. Zeer vrije bearbeiding naar den Russischen dichter Alex. Puschkin. Roeselare. De Seyn-Verhougstraete. Prijs fr. 0,75.
- 800 *mijlen op de Amazone*, eene Vlotreis door Jules Verne; 26^{e} deel der *Wonderreizen.* Met 56 houtgravuren. Schoon boekdeel van 220 blz. met eene teekening van de *Amazone.* Rotterdam, Jac^{s} G. Robbers.
- *Sprookjes van Leander,* vertaling van Ch.F. van Duijl, met 4 houtgravuren van Ch. Rochussen, 3e Druk, 144 blz. Rotterdam, Uitgevers-Maatschappij: Elzevier. 1881.

- *De Dichtwerken van P.A. de Génestet.* Zesde Druk, in 6 afl aan 32 1/2 cents per afl. Rotterdam, Uitgevers-Maatschappij 'Elzevier.' 1881.
- TENOCHTITLAN, Romantisch geschiedverhaal door J.R. Van der Lans, 1e en 2e deel. 200 en 168 blz. Uitgave no 2 en 3 der Leesbibliotheek voor christelijke huisgezinnen. 's Hertogenbosch, 1881. Prijs per jaargang van 8 boekdeelen: 3 gulden.
- VLAANDEREN GERED. Heldenvers met Opdracht in naamklinkdicht, aan den hooggeachten Heer en Vriend Aug. Michiels, door Dr C.J. Hansen, 12 blz. Antwerpen, Mees en Co.
- DE LEESTOON EN HET LEESONDERWIJS met het oog op beschaafde voordracht, door C. Van der Zeyde. Prijs 0.90. gl. Amsterdam, H.J. Otto. 1881
- *Van Huis*, Roman van Gerard Keller, twee deelen in 8o, elk van ruim 240 blz. Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink. Tweede druk. Prijs voor het geheel werk 3.50 gl.; gebonden 3.90 gl.
- *Bijdrage tot het Hagelandsch Taaleigen* door J.F. Tuerlinckx, bekroond door de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde. Eerste aflevering. 280 blz. in 8o Van de letter *A* tot en met H. Prijs 5 fr. Gent, Ad. Hoste. 1881.
- *Handleiding der Chemische Technologie* met eene uitslaande plaat en 92 houtfiguren in den tekst, door Dr F.W. Krecke, groot 8o boekd, van 596 blz. Gorichem, J. Noorduyn en Zoon. 1881.
- *Plicht,* naar S. Smiles, voor Nederland bewerkt door Jo De Vries. - 8o boek van 248 blz. Haarlem, de erven F. Bohu. 1881.
- *Drie Treurspelen van Sophokles*, in Nederlandsche dichtmaat overgebracht door Dr H. van Herwerden. 172 blz. in 8o. Utrecht, Dannenfelser en Co. 1881.
- *Twee Novellen*, door Sally. (1. Aan eene kleine Badplaats; 2 In opstand). 148 blz. in 8o. Haarlen. de erven F. Bohn. 1881.
- *Sprookjes*, uit het Hoogduitsch van Wilhem Busch. 3 deeltjes 4o formaat, op getint papier, met geestige teekeningen in kleurendruk, 1e Deeltje, bevattende: Het Haasje; De wijze Uil; De Zak en de Muizen. - 2e Deeltje: Het brave Leentje; De beide Zusters. - 3e Deeltje: Hans Kleinduim. - Ieder deeltje kost 1.50 gl.. Uitgever W. Hulscher, G.J. z. te Deventer.
- *Het Boek van den gezonden en van den zieken Mensch*, naar den 12en druk van Dr D.E. Bock, door Dr N.B. Donkersloot, met houtsneegravuren, 3e vermeerderde druk. Compleet in 8 a 9 afl. van 50 cents per afl. van 80 blz. 1e en 2e afl. Amsterdam, D.B. Centen, uitgever 1881.
- *Willem Sanger,* tafereelen uit het leven eens dichters, door Leonard Buyst, met eene opdracht aan H. Conscience, 136 blz. Prijs: 1 50 frank. Brussel, Wede J.H. De Hou en Zoon. 1881.

Bladwijzer.

I. Verhalen, Novellen, Schetsen, enz.

JAN BOUCHERIJ. -	*De gebroken Kruik,* Vertelling voor kinderen. Blz. 392.
A.J. COSYN (†). -	*Zonder Moeder*, een schetsje met de pen. Blz. 145.
KAREL DE FLOU. -	*Te Oud*, novelle naar het Deensch. Blz. 481.
A.M. OOMEN. -	*Raphaëlo*, eene vertelling van de Maan. Blz. 152.
GUSTAAF SEGERS. -	*In den bonten Os,* verhaal uit de Kempen. Blz. 5, 49, 97.
JOS. STAES. -	*Rubens' geboortehuis.* Blz. 529.
TEIRLINCK-STIJNS. -	*Bloemenleven,* fragment. Blz. 385.
EDWARD VAN BERGEN. -	*Dat eischt geen spoed,* novelle naar het Engelsch, Blz. 193, 241, 313.
DS. VAN WANING-BOLT.	*Doodendansen.* Blz. 169, 216, 282.
X ..... -	*Volkshulde aan Hendrik Conscience.* Blz. 433.

II. Poëzie.

J.C. ALTOFFER. -	*Meidoorn.* Blz 208.
G. ANTHEUNIS. -	*Gij zijt ons lief.* Blz. 451.
AD. BEERNAERT. -	*Het onvindbaar lied.* Blz. 333. - Jeugd. Blz. 543.
D.J.K. BOECKX. -	*Moeder en dochter.* Blz. 160.
KAREL BOGAERD. -	*Sçheppingslied.* Blz. 505.
JAN BOUCHERIJ. -	*Lente.* Blz. 259.
H. CLAEYS. -	*Bij mijnen penning voor A.J. Cosyn.* Blz. 333. - *Huldezang.* Blz. 463.
THEOPHIEL COOPMAN. -	*Bij 't wiegje.* Blz. 25. - *Gelukkig Leven.* Blz. 120. - *Gent's Ontwaking.* Blz. 404.
A.J. COSYN (†). -	*O zoete Droom*! Blz. 212.
DAVID-VAN PEENE (Mev)	Rouwkransje. Blz. 21.

KAREL DE FLOU. - *Winteravond.* Blz. 122.

JULIUS DE GEYTER. - *Het Liedje van mijn tuin.* Blz. 258. - *Er zijn op aarde....* Blz. 502.

POL DE MONT - Uit de '*Lentesotternijen.* - Blz 22, 117 - *De Wind is scherp.* Blz. 503. - *Eens ben ik naar het veld gegaan.* Blz. 504. - *In droomen heb ik een hutje gebouwd.* Blz. 542.

P.P. DE NIJS. - *Alb. Rodenbach herdacht.* Blz. 261. - *Bij het overlijden van A.J. Cosyn.* Blz. 309.

NESTOR DE TIÈRE. - *Ter Nagedachtenis van A.J. Cosyn.* Blz. 289.

JOS. HAMERS. - *Rust.* Blz. 159.

Dr. C.J. HANSEN. -	*Opdracht aun Aug. Michiels.* Blz. 505.
EMANUEL HIEL. -	*In Conscience's tuin.* Blz. 438. - *Dichterlied.* Blz. 462.
A.M. OOMEN. -	*Twee Rooskens.* Blz. 509.
GUSTAAF RENS. -	*Wijsheid.* Blz. 120.
J.T. SLACHMUYLDERS. -	*Janneken in den Bornput.* Blz. 209.
JOS STAES. -	*Het Viooltje.* Blz. 157.
JAC. STINISSEN. -	*Al in de dertig*! Blz. 156. *Een avondluchtje.* Blz. 260.
ARN. SYRIER. -	*Der ouderen graf.* Blz. 122.
VAN ACKERE-DOOLAEGHE, (Mev). -	*Tranen op het graf van mijnen echtgenoot.* Blz. 20.
J.A. VAN DROOGENBROEK. -	*De Gerst.* Blz. 66. - *De slag van Zulpich.* Blz. 327.
EDM. VAN HERENDAAL. -	*De Grijsaard en het Kind.* Blz. 332
Dr EUG. VAN OYE. -	*Heimwee,* Blz. 257. - *Philippina van Vlaanderen.* Blz. 400. - *Hymne aan den Dood.* Blz. 539.
CAMILLE WILLEMS. -	*O Bronne van Licht*! Blz. 158.
CONSTANT WOLFS. -	*Aan U, aan Mij.* Blz. 546.

III. Onze Dichters vertaald.

HEINRICH FLEMMICH. -	*In die Welt hinaus*, naar Jul. De Geyter. Blz. 25.
J.L. HEUVELMANS. -	*Un clair de lune*, naar Van Beers. Blz. 28. - *Le clavecin*, naar Ledeganck. Blz. 212.
MEV. LINA SCHNEIDER. -	*Aqua-forte*, naar Vosmaar. Blz. 215

IV. Taal- Tooneel- en Letterkunde.

D.T. en	} - Nederlandsch Tooneel te Brussel. Blz. 41. - Id. Blz. 91. - Id. Blz. 182.

J.T.S.	} - Nederlandsch Tooneel te Brussel. Blz. 41. - Id. Blz. 91. - Id. Blz. 182.
A.N. BATAVUS. -	Noord-Nederlandsche Leestafel. Blz. 361, 471, 565.
FRANS GITTENS. -	*Tooneelletterkunde.* Blz. 521.
MONTONUS. -	*Slechte Lectuur.* Blz. 133.
X .. -	18e Taal- en Letterkundig Congres te Breda. Blz. 417 en 513.
ZEGHER. -	Nederlandsch Tooneel te Antwerpen. Blz. 37, 89, 130, 181. - *De tooneelkwesiie te Antwerpen.* Blz. 223. - *Mev Marie Verstraeten's afscheid van het Antwerpsch Tooneel.* Blz. 280.
Z.V.A. -	*Nederlands Tooneel te Gent.* Blz. 39, 131.
- -	*Tooneel- en Letterkunde* (Kroniek). Blz. 43, 93, 135, 186, 235, 282, 371, 425, 476, 525, 571.
- -	*Nieuwe Uitgaven.* Blz. 144, 288, 384, 432, 480, 575.

V. Toonkunde.

PETER BENOIT. -	*Onze Nieuwjaarwensch op Muzikaal gebied.* Blz. 29. - *Nattonale Toonkunde.* Blz. 557.
FRANS DE GHENT. -	*List-Festival te Antwerpen en ie Brussel.* Blz. 273
EDW. KEURVELS. -	*Het* 1e *Abonnement-Concert onzer Muziekschool.* Blz. 351.
- -	*Toonkunde* (Kroniek). Blz. 45, 143, 191, 239, 286, 382, 430, 477, 528, 574.
SHAC. -	*Muzikaal praatje uit Noord-Nederland.* Blz. 560.

VI. Biographie.

JAN BOUCHERIJ. -	*A.J. Cosyn, zijn leven en zijne werken, zijne dood en zijne begrafenis.* Blz. 289.
T.H. DE BEER -	*August Joseph Cosyn.* Blz. 349.
EDW. VAN BERGEN. -	Mej. *Catharina Beersmans*: Een blik in haar Leven. Bl. 547.
X .. -	*Hendrik Conscience.* Blz. 335. -

VII. Beeldende Kunsten.

A.J. COSYN. (†) -	*Tentoonstelling in den* '*Cercle Artistique*' Blz. 34.
MODERATUS. -	*Tentoonstelling in den* '*Cercle Artistique*' Blz 178.
- -	*Beeldende Kunsten*, (Kroniek). Blz. 45, 95, 140, 189, 238, 284, 381, 429, 477, 572.

VIII. Briefwisseling.

(*Brieven uit Zuid-Nederland*).

UIT ANTWERPEN, door Julius de Geyter. Blz. 279; - door Frans Gittens. Bl. 369.
UIT BRUGGE, door Karel de Flou. Blz, 126 en 364.
UIT BRUSSEL, door Th. Coopman. Blz. 231; - Emanuel Hiel. Blz. 229.
UIT GENT, door Z.V.A. Blz. 129.
UIT HARELBEKE, door J. de Bl. Blz. 414.
UIT LIER, door Gustaaf Segers. Blz. 124.
UIT LOENHOUT, door Karel V. Blz. 412
UIT ROESELARE door De Seyn-Verhougstraete. Blz. 186.

IX. Boekbeoordeeling.

EDW. BLAES. -	*Klein Nederland*, lied van C. Van der Linden, *Napoleonsballade* en 2 Nederl. liederen van Leon C. Bouman. Blz. 563.
JAN BOUCHERIJ. -	*Onze Dichters,* van Th. Coopman en V. dela Montagne. Blz. 409.

A.J. COSYN (†). -	*Twee Novellen* van Jan Boucherij, Blz. 78. - *Langs ruwe paden,* van Wazenaar. Blz. 81. - *Verzamelde Gedichten* van Julius Vuylsteke. Blz 232. - *Bij onze Zuid-Brabantsche boeren,* van W. Leen, Blz. 276.
A.D. -	*Mijmeringen*, Gedichten van Gustaaf Rens. Blz. 408.
K. DE FLOU. -	*Het Misdrijf uit het slot van Komen*, van P.P. De Nys. Blz. 468. - *Histoire de Menin,* van Rembry-Barth, Blz. 510.
FRANS DE GHENT. -	*Aldenardiana*, van Teirlinck-Styns, blz. 277. - *Jaarboek der letterk. vereeniging Jan Frans Willems,* blz. 357. - O*nder Vrienden*, van J.F. Van Cuyck, blz. 406. - *Vergeet mij nietjes,* van Pieter Geiregat, blz. 562.
JOS. STAES. -	*Onze Helden van* 1302, van Ad. Duclos, blz. 75.
D.B. STEYNS. -	*Vlaamsch letterkundig Album*, 1e jaargang, blz. 162.
J.W. -	*Schermers Bessems en C*e, blijspel van Van Haesendonck en Grein; blz. 359.
ZEGHER. -	*Jaarboek van het Willemsfonds voor* 1881, blz. 74.

X. Vlaamsche Beweging.

Vlaamsche Taalbelangen. (Kroniek), blz. 47, 141, 190, 286.

XI. Varia

Bladvulling, (Anekdoten, puntdichtjes, enz), blz. 19, 207, 256, 326, 399, 501.

XII. Necrologie.

BERNARD TER HAAR, blz 48. - D[r] B.A. VAN ACKERE, blz. 48. - KAREL PAULI, blz. 96. - EUG. VERBOECKHOVEN, blz. 96. - JAAK LEMMENS, blz. 96 -. FREDERIK MULLER, blz. 96. - EDUARD DEGERICKX, blz. 287. HENRI VIEUXTEMPS, blz. 287. - HEIN VERDONCK, blz. 287. - A.J. COSYN, blz. 289 tot 312. - JACQUES PERK, blz. 575. - ESTELLA HYMANS-HERTZFELD, blz. 575. - JAN RUYTEN, blz. 575. - JOHANNES HILMAN, blz. 575.

Errata.

In het dichtstuk: *O Zoete Droom!* van A.J. Cosyn, Blz. 212, is een versregel vergeten in de 2[e] stroof. Achter het 5[e] vers moet komen:

Dat weet hun zielsgeluk nabij is.

Op Blz. 352, regel 1, staat; ‘en alzoo de glansrijkste loopbaan opofferen aan het beramen... enz.’ men verbetere: ‘En die de glansrijkste loopbaan opoffert aan het...’ enz.

Op Blz. 354, regel 4 van onder: *tercet..* lees: *tacct.*

Op Blz. 471, regel 11 staat: *bladsaizoen..* lees: *badseizoen.*